Ireneo
Contra haereses
1545

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Schleicher

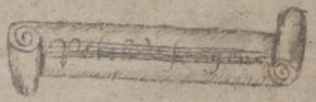

Universidad de Deusto
Biblioteca

~~Assignatus Bibliothecae ffm Min. Conventus Oppenheimensis~~

CONTRA HAERESES.

DIVI IRENAEI EPISCOPI LVGDVNENSIS IN

quinque libros digestum, in quibus mire retegit & confutat ueterum hæreseon impias ac portentosas opiniones, ex uetustißimorum codicum collatione quantum licuit emendatum opera DES. ERASMI ROTERODAMI, ac nunc eiusdem denuo recognitum, & quæ quàm antehac lõgè castigatiores in lucẽ dantur.

IN QVIBVS ADCESCIT RERVM ET nominum insignum Index locupletissimus.

PROV. GERIF. S. J. DOM. SCRIPT. IHS

IHS DOM. COLON.

PARISIIS
Apud Viuantium Gaultherot in via Iacobæa sub intersignio sancti Martini.
1545.

17160

Bibliotheca Facultatis Philosophiae Provinciae Cast. Orientalis

INDEX RERVM IN quinq; Irenæi lib. cognitu dignarum. Recenſentur autem non ſolum orthodoxorum ſentẽtiæ, ſed etiã hæreticorum dogmata. Numerus faciẽ pag. indicat.

Abraæ ſemẽ ſicut ſtellæ, nõ ſecũdũ numerũ tãtum, ſed etiam claritatem. 318
Abraę fides & noſtra eadem. ib.
Abraã pater fideliũ, tã ex præputio quàm ex circunciſione. 373
Abraam in ſemetipſo præfigurabat duo teſtamenta 375
Abraam vidiſſe diẽ domini. 63
Abraæ ꝓmiſsio facta de ſemine multiplicãdo, refertur ad filios eius ſecundum ſimilitudinem fidei 323
Abraæ ſalus aſſeritur 324
Abraxas Baſilidis deus 76
Ablutio vera quæ 455
Achamoth 23 & 69
Adam veſpere à domino vocatus quid ſignificat 467
Adam cur ſubmotus à ligno vitæ 294
Adæ & Chriſti generatio ſimilis 288
Adæ ſalus aſſeritur 292
Aduerſus eos qui dicũt, quid nouũ veniẽs attulit Chriſtus. 403
AEgypti triplex laus 283
AEgyptios ſaluatos 81
AEonum generatio 57
AEones epulantes apud patrem ſedere 141
AEones à quaternatione progreſſos. 55
Agnitio boni & mali quæ. 426
Alexãder Euariſto ſucceſsit. 212
Alij laborauerunt, & vos in laborem eorum introiſtis. Hæc verba explicat. 371
Aliud baptiſma habeo baptizari. &c. 67
Altare & templum in cælis 356
Anaxagoras 135
Anaximander ibidem
Angeli infiniti circa factorẽ. 102
Angelos à ſolo deo creatos ibid.
Animæ ſoli eſſe ſalutem, & non corpori. 75
Animam cuiq̃ noſtrum ſuam eſſe vti & corpus vnicuique ſuum. 199 & 200
Anima inter ſpiritum & carnem media & nunc illum nunc hãc ſubſequens. 453
Animarum diſcrimina 30
Animalia in lege munda & immunda quid ſignificant. 449
Anima & ſpũs immortales 447
Animalia quadriformia, quadriforme Euãgelium ſignificãt. 237
Annus domini quid 160
Animas non tranſire in alia corpora. 197
Animas ſecundum Platonem nõ bibere obliuiõis poculum. 198
Animæ naturæ ſecundum hæreticos. 183
Animam in corpore nõ amittere

suam scientiam, nec memoriã inspectorũ, sed velocitatẽ. 199
Anni diuisio. 169
Anima carnalis aliquando caro appellatur. 457
Antiphanis Theogonia. 132
Apocalypsis Ioãni adscrib. 80
Apostolorũ de deo sentãtia. 224
Apostolos nõ Deum mutasse, sed Iesũ esse Xp̃m ãnuntiasse. 242
Apostolorum traditio. 211
Apostoli sunt sacerdotes. 226
Aratri & falcis mẽtio in prophetia dominũ Iesũ designabat. 407
Arbitrium nõ in operibus tantũ, sed & in fide liberum. 423
Arenã numerare & calculos terræ. 174
Aristotelici Valentiniani. 134
Aue à Ioanne prohibitum dici hęreticis. 59
Aue dicere hæreticis, est communicare operibus eorum. ibidem
Autoritas põtificum. 210
Azazel satanas, pater Marci. 57
B Aptismi & redẽptionis discrimen. 67
Baptismus in morte Christi. 267
Basilides qui ccclxv. cælos ab inuicem factos enuntiauit., confutatur. 139
Basilides doctrinam suam in immensum extendit. 74
Basilidis sententię de ccclxv. cælis, euersio. 202
Barbelon AEonem esse nunquã senescentem. 83
Blasphemiæ hæreticorum. 385
C AEcus natiuitate cur à domino operatione potius quam sermone illuminat⁹, nõ sine mysterio. 466
Caim saluatum. 81
Caim & Iudam Caini venerantur. 92
Calarbaseorum doctrina. 45
Carnis resurrectio asseritur validis argumẽtis, & autoritate scripturarum & deinceps vsq;. 461
Carnales qui. 448
Caro & sanguis regnũ dei hęreditare non possunt, quid sit. 450
Caro & sanguis in domino Iesu ab Apostolo nominatur duabus de causis. 460
Caro facilius vitam recepit, quã cipit. 441 & 442
Caro & sanguis regnũ dei nõ acapprehendunt quomodo torquent. 91
Carpocratis doctrina. 76
Carpocratis discipulorum arrogantia. 77
Cerdonis hæresis de patre 80
Cerinthi doctrina. 79
Chã imitantur, qui patriarchis & prophetis eorum delicta exprobrant. 391
Charitas summum pręceptum & adimpletio legis. 335
Christum spiritalẽ nõ fuisse passum, sed aliũ animalem. 29
Χριστὸς septẽ literarũ nomen. 66
Christ⁹ octo literarũ est nomẽ. 67
Christũ nõ esse passum, sed Simonem quendã Cyrenæum. 75
Christus νοῦς patris. ibidem

Christum

Christũ descendisse in Iesum post baptisma. 79
Christ. cognosci, deũ ignorari. 80
Christus fili⁹ primi hõis. 90 & 91
Christum sedere ad dexteram patris Ialdaboth. 81
Christus non fuisset emissus (secundum hæreticos) nec spirit⁹ s. nisi in ignorantia & deminutione fuissent ëones. 155
Christus quare passus. 156.
Christum diutius vno anno post baptisma prædicasse. 161
Christum per omnem ætatem venisse. 161
Christus testimonium habuit à domesticis & aduersariis. 321
Christum non descendisse in Iesum, nec distingui ab eo. 226
Christus filius hominis factus, vt homo fieret filius Dei. 128
Christiani. 251
Christũ vere & non putatiue apparuisse. 261
Christi vocabulũ intep̃tatur. 273
Christus ex Maria corporis substantiam accepit. 288 & 289
Christ⁹ cur feria sexta passus. 481
Christus initiũ & finis legis. 335
Christum putatiuè non apparuisse. 440
Christum carnem ex Maria sumpsisse. 437
Christus iudex. 316
Circuncisio & sabbata signa erãt, & quid significabant. 344
Clemens successor Anacleti, Apostolos vidi. Corinthi. orta dissensio sub Clemente. 211
Cælum AEones dicunt. 65
Cælum & terra cur transeant. 313
Cogitationes dei, non quomodo cogitationes hominum. 128
Coitus indifferens. 82
Cõsciẽtia pura sanctificat sacrificiũ nõ sacrificiũ hominem. 354
Contemptores martyrum. 274
Confessio peccati. 47
Cornelius Centurio. 244
Corpus totũ redintegrat de⁹, qui singula mẽbra restituit. 458
Corpus obliuionem non inducere animæ. 197
Corpus cur dei templum. folio 445 & 446
Corpora nostra membra Christi. ibidem
Creatio corporis difficilior, quã à morte resuscitatio. 440
Crucis extensio quid significat. folio 470
Crucifixum etiã hæretici confitẽtur. ibidem
Cum es cũ aduersario tuo in via, da operam, &c. quomodo torquent. 78
Cur verbum caro factum. 271
Cur hõ lapsus sit & seruatus. 279
D Auid delictum. 379
Debitorum chirographum affixũ cruci & deletum. 472
Duodecadem ipsorum significare volunt quæcunque 12. numerum recipiunt. 35
Decadem significari per decem gentes. 63
Decalog⁹ ad omnes pertinet, reli

Universidad de Deusto
Biblioteca

liqua præcepta peculiarius ad Iudæos. 346
De die illa & hora, &c. Quomodo intelligendum. 180
De fructu ventris quid sit. 285
δημιουργὸς fabricator mundi. 21
Demiurgũ nõ esse animalẽ. 186
Demiurgus solus deus. 359
De harena restículas nectere 119
Delectus dierum & ciborũ 27
Deum quidem vnum dicunt hæretici, sed per sententiam malã immutant. 70
Deum Iudæorum vnum ex angelis. 74
Deum à ꝓphetis prædicatum iustum esse Christũ verò bonũ. 8
Deum qui à prophetis annuntiatus non esse patrem domini nostri Iesu Christi. 80
Deum omnia continere. 101
Dei propriũ nulli⁹ indigere. 104
Deus potuit esse inuisibilis angelis, ignotus nequaquam. 112
Deum à semetipso non separari. 127
Deus idem factor æternorum & & temporalium. 216
Deo commendanda, quæ absolute non possumus. 177
Deus melior natura, habẽs in se velle & perficere. 185
Deum alterum Iudæis, alterum Christianis prædicatum dicũt, & quomodo refellitur. 244
Deum esse iudicem. 299
Dei filius iuste non per vim recipit hominem, quem iniuste occupauerat Apostasia. 438
Deum incõprehensibilem esse, vt qui comprehendat omnia. 356
Deum esse opificem hominis ꝓbat. 358
Deum secũdum dilectionem cognosci per filium. ibidem
Deus quib⁹ modis videatur. 362
Dies igneus. 365
Deus idem iudicat & veterũ peccata & nostra, sed nostra auste rius. 382
Deus pater & verbum eius, vnus & idem semper adsistit humano generi. 384
Deus idem incredulos indurat & excæcat, credentes verò illuminat. 386
Deum in propria venisse. 438
Diabolus mũdialium quæstionũ inuentor. 60
Diabolum non dominari creaturis. 477
Diabolus quomodo protoplastẽ seduxerit. ibidem
Dies retributionis quis. 151
Dij omnes electi. 211
Discipulorũ Marci arrogãtia. 47
Discipuli domini sabbatum non violauerunt. 321
Dispositiones dei, etiam in speciẽ iniustæ, à nobis non iudicandæ. 394
Dixit domin⁹ domino meo, quo modo interpretatum. 217 & 218
Doctoribus quibus vtendu. 379
Doctrinas hæreticorum detectas facile euerti. 9
Dominus quoties pọst baptisma secũdum tẽpus paschale ascẽdit

rit in Hierusalem. 161
Duplex aduentus à prophetis annuntiatus. 394
Bionitarũ doctrina. 79
E Ebionitæ solo Euãgelio quod est secundũ Matthæum vtuntur. ibidem
Ebionorum doctrinã dãnat. 437
Ebionitarum erroris examẽ. 396
Ecce virgo, non ecce adolescentula apud proph. 284
Ecclesia 474
Ecclesiæ fides qualis & à quibus eam accepit per totũ caput. 38
Ecclesiis omnibus vna & eadem fides. 39
Ecclesia à quibus Euãgelium acceperit. 209
Eccclesia imitatur dominum in passionibus consequente corpore suum caput. 406
Ecclesia spiritus sancti domicilium. 398
Ecclesia semen Abrahæ. 325
Ecclesiasticæ doctrinæ consistentia. 397. & 410
Ego autem dico vobis & hæc dicit dominus, differentia harum vocum. 411
Eleemosina. 237
Electorum raritas nunc æque ac olim. 383
Elleborum non omnibus suffice re, vti euomant stultitiã suã. 185
Elemẽtis quatuor peruerse suas opiniones stabiliunt. 60
Emissiones hominibus magis cõueniunt quàm deo. 129
Enoch dei legatus. 345
Enoch & Helias in corpore in paradiso manent. 443
Epicurus. 133
ἐπισκοπὴν. 52
Episcopi ab apostolis in ecclesiis ordinati & successores eorũ. 209
Error putatiue dominũ apparuisse dicentium iudicatur. 396
Error ab alio deo prophetas dicẽtium, ab alio dominum nostrũ, damnatur. 405
Esaiã mẽtitũ, si tãtũmodo vno anno dominus prædicauit. 160
Erraticam vintutem extra deum esse putant. 101
Euangelistæ 209
Euangelia quatuor tantum esse ostendit 236
Euangelium columna & firmamentum ecclesiæ. ibi.
Euangelij quanta. firmitas & autoritas ibidem.
Euangelium Lucæ in quibus magis cæteris abundet. 257
Euangelium pacificum secundũ prophetiam. 404 & 405
Eucharistia 351 & 355
Extra fabricatorem cæli & terræ nullum pleroma, aut deus. 101
Extra plenitudinẽ dei nihil. 100
Ex ore infantiũ, &c. Quomodo à verò sensu alienent. 53
Ex parte cognoscimus & ex parte ꝓphetam⁹ &c. quare dictũ. 181
Ezechielis visio. 365
Abricatio mundi soli
F deo ascribenda. 106
Fides in spiritum sanctum. 38

Fides gentium quo difficilior, eo generosior. 46
Fides in Christum facilior ex auditu Moysi & prophetarum. 372
Figura apud Moysen eorum, qui per aliena deo seruiunt. 390
Filius manifestauit patrem etiã Abraæ & reliquis patribus. 322
Filius dei loquitur, ad Abraam, Aaron & Moysen. 324
Filius iudicij diem, solum patré concessit scire. 180
Filius quibus scripturæ locis significatur. 218
Filius deus varie visus. 365
Filius vocatus à spiritu sancto deus. 218
Filius in patre, & habet in se patrem. ibidem
Fides nostra in Abraam præfigurata. 367
Filius duplex secundũ naturã & secundũ obedientiam. 431
Finis mundi quando. 491
Flatus vitæ apud Moysen, id est, anima. 445
Forma baptismi. 67
Allinacei elatio. 260
G Gedeon figura quid significauerit. 270
Gétes ões saluari à domino. 81
Gentes Iudæis inuisæ. 282
Gentium examinatio 276
Gloria sanctorum. 280
Gnostica hæresis. 41
Gnostici qui. 79
Gnosticorum genera quæ. 85
Gnosticorum sententiæ. ibidem
Gratis acceptum gratis dãdũ. 197
AEreticorum inter se
H dissensio. 407 & 408
Hæretici ridentur. 47
Hęreticum hominem post vnam correptionem deuita. 213
Hæreticorum vniuersa doctrina breuiter perstringitur & damnatur. 475
Hæreticorũ argumenta cognoscẽda lecturo scripta Irenæi. 436
Helisæi figura explicatur. 470
Hierosolyma quare relicta. 314
Hominẽ nemo potuit docere ea quæ sunt dei nisi Christus, nec homo potuit discere, nisi ex eo incarnato. 436
Homo cur factus. 358
Hominẽ dicunt aliquando 6. die aliquando 8. die factum. 65
Hominum tria genera, spirituale, animale & terrenum. 30
Homo cur nõ ab initio perfectus factus sit. 424
Hõ prædestinat⁹ ab æterno, fact⁹ autem prœcognito tempore. 436
Hõi diabolus subiicitur. 496
Homo perfectionis nõ capax, nisi se verbum dei submisisset humana natura ad sumpta. 426
Humanum genus per inobedientiam lapsum, per obedientiã restituitur. 288
Hysterã fabricato. cæli & ter. 92
Acob figuræ explican-
I tur. 368
Iacobi sermones approbantes Petri sententiam. 250
Iaioth. 21
Ialdaboth, Summum deum. 86

Iaoth quid. 203
Idem deus præmiorum largitor, & suppliciorum exactor. 282
Idiotas esse præstare, quàm sciẽtes & inflatos. 172
Iechonias & posteritas eius ex oraculo regno priuatur. 287
IHΣOYΣ sex literarum nomen. 54
Iesum Ioseph esse filium. 76
Iesus insigne nomen. 50
Iesus quib⁹ literis apud Hebræos constet, & Quid significet. 166
Iesum non ex virgine natum. 79
Iesu generatio. 55
Iesum inenarrabilem habere genesim. 54
Iesus in ludo literario. 65
Iesus cur cum Noyse colloquutus. 363
Iesum in corpore non resurrexisse. 91
Iesus diuinitatem suam sanato paralytico ostendit. 469
Iesum esse verbum Dei. 36
Iesu actus aliquot quid significent. 373
Ignorantia scripturarũ quid pariat. 250
Imago & similitudo Dei differunt. 445
Infantes & paruulos, qui renascuntur in deum saluari. 162
Inobedientiæ malum. 427
In principio erat verbum, quomodo deprauent. 34
In principio erat verbum, &c. Quomodo opponitur omnibus hæreticis. 232
In principio creauit deus cælu, &c. Quomodo deprauent. 61 & 62
In quibus deus seculi huius excecauit mẽtes, &c. Quomodo torquent, & quomodo legẽdũ. 220
In schismata 444
Instaurationem templi sub Zorobabele non esse nouũ testamentum. 405
Ioannis Apostoli visio quid significabat, 370
Ionæ è ventre Ceti seruati miraculum. 325
Ira Dei grauior super peccantes post agnitionẽ christi. 381 & 413
Isaac typ⁹ quid significauerit 367
Israël me nõ cognouit, &c. Quomodo deprauatum. 64
Iudã non fuisse typum passi AEonis. 156
Iudæorũ oblationes ingratæ. 352
Iudæis lectio legis fabulæ similis. 376
Iudæi cur desciuerint à Deo. 324
Iudæorum examinatio. 393
Iustini dictum. 319
Iustitiam sine bonitate non constare, neque bonitatem sine iustitia. 299
Iustini martyris sententia. 487
Iustitiam nostram abũdare plus quàm scribarum & pharis. quid sit. 337
Iusti omnes sunt sacerdotes. 226
Iusti & iniusti resurgent. 70
Iustos cum Iesus descendit ad inferos, non esse saluatos. 81

Universidad de Deusto
Biblioteca

L
Acte gypsum male miscetur, dictum in hæreticos 271
Lapis sine manib⁹ excisus, apud Danielem quid 286
Lapsus hominis erudit eum 423
Legis mysteria & figuras in suũ trãsferunt figmentum 57
Legem temporalẽ esse datã 315
Lernæa hydra 92
Lex seruorum, & euangelica libertas filiorum 338
Lex per Christum impleta & extensa 337
Lex non est posita iustis 345
Liberum arbitrium asseritur. 316 & 426
Liberum arbitrium asseritur lib. 4. cap. 71 & 72. per totum
Liberum arbitrium negantes impotentẽ introducunt dominum aut ignorantem natura terrenos 421 & 422
Liberum arbitrium similitudo Dei in homine 421
Per lignum inducta mors, & per lignum vita 468
Lignum paradisi interdictum, hæreticorum doctrina. 475
Linguam velocitatem sensus hominum non adsequi 178
Lunam xxx. AEones significare 60 & 61
Lino traditum episcopatum ab Apostolis 212
Literis & syllabis. nihil probari posse 165
Literarum Græcarum mysteria prodigiosa 58
Loth incestum excusatur 391
Loth figure explicatio 392
Lucã plura cæteris, & magis necessaria scripsisse 256
M
Agi quæ munera cõtulerint, domino, & quid per munera illa significa. 226
Maledicti qui 293
Malis cur iniustos potestas data sit 353
Malum natura nihil 78
Mare vniuersum nõ ebibendum ei qui velit scire aquam eius salsam esse 154
Mariæ obediẽtia vitam induxit, sicut Euæ inobedientia mortem 472 & 473
Mariæ & Euæ collatio 290
Marcellina Romæ sub Aniceto multos exterminauit 79
Marcion scripturarum circuncisor ibidem
Marcionis Euangelium 236
Marcionis dogmatum destructio. 101
Marcionis doctrinę examen. 395
Marcionis doctrina. 80
Marcion se apostolis veraciorem esse suasit discipulis suis. 81
Marcus per dęmonem paredrum prophetauit, & alios quoq; prophetare fecit. 45
Marcum spiritum propheticum vẽdidisse pecunia & corporum copulatione. 47
Marcus interpres & sectator Petri. 231
Marci impostura in Euchari-

stia. 45
Marcus mulierũ, præsertim purpuratarum seductor. 46
Marci probationes literis & syllabis consistunt 48 & 49. per totum caput.
Marci magicę periti doctrina. 45
Martyrij gratia ecclesiæ peculiaris. 398
Matthæũ Hebraice scripsisse 209
Menander Samarites genere Simonis successor. 73
Menander inuentor turpitudinis. 192
Menandri sententia & operationes. 73
Mendax quis. 265
Misericordia Dei in nos effusa. 228
Morbi propter peccatum inobedientiæ. 451
Mors domini aliis dãnatio, aliis salus. 386
Mortis definitio. 447
Mortui quare, & quomodo ab apostolis suscitati. 193
Mortui qui dictra domino. 450
Mortuos ad finem defunctionis redimunt & quasi baptizãt. 68
Moysi legem sermones esse Christi. 311
Moysi vxor Aethiopissa quid portendit. 367
Moysi visio quid significabat. 365
Moyses Christi passionis tempus & locum significauit. 330
Moyses presbyteri innocẽtis exẽplar. 378
Moysi virga typus Christi. 286
Mulierẽ quę perdidit dragmam, ad sua dogmata rapiunt. 58
Mulier impostura Marci prophetauit. 46
Multi iusti præsciuerunt aduentum domini. 477
Mundum non ab angelis esse fabricatum ostendit. 101 & 102
Mundum ab angelis ingenito patre inferioribus factum docuit Carpocrates. 76 & 77
Mundum ab angelis factum Menander affirmat. 73
Mũdum à septẽ angelis factũ, Saturninus affirmat. ibidẽ
Mysterium inuisibile non perfici visibilib⁹ & corruptibilib⁹ creaturis. 68
N
Egocia mala & bona sola humana opinone dici. 77
Nemo videbit deũ & viuet quomodo peruerse exponũt. 64 & 65
Nicolaitarũ opera & doctrina. 80
Nomẽ domini nostri Iesu Christi, quur deus pater suum dicat. 351 & 352
Nõ est in eis veritas, neq; agnitio dei, quomodo torquent. 64
Nõ scitis quoniã in his quæ patris, &c. Quomodo detortũ. 65
Noningẽtis ãnis amplius corpora volẽte deo vixisse, cũ constet perpetuo victura. 444
Nouum testamentum quantum præcellat veteri. 327
Noua opinio de ætate domini. 162
Nun à Ialdaboth natum, in figu

ra serpentis contortum. 87
Nuptias multas qui induxerunt. 82
Nuptias damnauit Marcion & Saturninus. 82
O Bedientia potior sacrificiis. 201
Obedientia necessaria. 427
Oblationes hæreticorũ cassæ. 43
Oblatio vera quæ. 353
Oblationem significari per hominem. 62
Octonationem quidã ostendũt, eo quod homo octaua die factus sit. ibidem
Octonationem & coniugationes à Ioanne non inductas. 63
Omne quod manifestatur lumẽ est quomodo torquent ad stabilienda sua dogmata. 34 & 35
Omnia licent, sed nõ omnia expediunt Pauli dictum, ad Libe. arbitrium refert. 417
Omnis sermo otiosus quem loq. &c. in quos recte dictum. 150
Ophitæ à serpente nomen habẽt quem colunt pro Christo. 92
Operum Dei rationẽ neminem scire. 177
Opifex mundi quis. 392
Opinio de lxx. interpretibus, discrepans à Hieronymo. 282
Opobalsamo vnguntur baptizati. 68
Ordinatio circa humanum genus. 422
Osee per operationem quid prophetauit. 409
Andora quid. 158
P Parabola fici explicatur. 421
Parabola eius qui in latrones incidit. 283
Parabolæ diuitis, & Lazari expositio. 311
Parabola regis nuptias facientis filio, quid significat. 414
Parabola vineę & colonorum homicidarum explicatur. 408
Parabola operiarum variis horis in vineam missorum explicatur. 417 & 418
Passionem domini non esse typũ extensionis superioris Christi. 406 & 407
Patrem æternum ipsum esse patrem Christi. 312
Pater Valentinianorum vanus ostenditur. 477
Pater omnia per verbũ fecit. 69
Pater maior me est. 181
Pater Dei inuisibilis. 365
Pater per filiũ filij sui dat agnitionem. 235
Pater omnium solus deus in scripturis nominatur & verbum eius. 217
Patrem omnibus incognitum conantur inducere. 60
Patris voluntatẽ nõ feciſſe ignorãtiam & labem. 142
Patriarchæ & prophetæ seminauerunt quod metit ecclesia. 375
Paulus in Paradisum asportatus audiuit sermones inenarrabiles. 443
Paulus quomodo plus omnibus laborauerit. 373
Paulus à quibus reiicitur. 79
Pauli sumptio vsque ad tertium cælum. 189
Pauli exemplum. 375
Paulum negantes fuisse Apostolum conuincit. 258
Paulum tantum veritatẽ cognouisse. 253
Pauli dictum, lac vobis potũ dedi non escam, quid est. 424
Peccantibus consentientes participes damnationis eorum. 383
Peccata veterum scripta ad nostram correptionem. 374
Peccata priscorum in scripturis memorata. 380
Pecunia tua tecũ sit in perditionem dixit Petrus Simoni mago. 71
Perfecti qui & spirituales, secũdũ imaginem & similitudinem dei facti. 312
Per legem cognitio peccati. 276
Perfectione omnia indigent. 272
Petri doctrina & sermones ad Iudæos. 239
Petri sermones in Cæsaria ad Cornelium. 244
Petrum & Paulum Romæ fundasse ecclesiam. 211
Pharao exẽplum infidelis & indurati. 389
Pharisaica lex. 335
Plato religiosior hæreticis. 300
Pleroma omnium deus. 101
Pleroma triginta AEonum non constare. 114
Pœna transgressionis primi præcepti. 292
Polycarpum ad Philippenses epistolam scripsisse. 213
Populi profectio ex AEhypto typus ecclesiæ ex gẽtibus. 390
Præcepta particularia & catolica. 335
Præcepta propter inobediẽtiam datam. 342
Presbyteri falsi. 377
Principibus obediendum. 415
Prophetarũ oracula in neminem præter Iesum Christum competere. 404
Prophetæ quibus modis deũ viderint. 361
Prophetas à Deo patre mũdi conditore, à quo & dominum, missos ex ipsius domini sermonibus ostenditur lib. 4. capite 70. per totum caput.
Prophetæ à verbo propheticum charisma acceperunt. 360
Prophetæ omnia prædixerunt, quæcunque Christus operatus est. 398
Prophetas non eodẽ spiritu prophetasse. 202
Prophetia, Ecce virgo concipiet, &c. explicatur. 284
Prophetæ prophetabant plurib. modis. 362
Prophetiæ definitio. 360
Prophetæ cum membra essent Christi, vnusquisque eorum secundum quod erat membrum, secundum hoc & prophetauit. 398
Prophetas õnes nõ à variis diis. sed

sed adflatu spiritus vnũ deum prophetasse. 203
Prophetiæ nouum testamentum prædicentes. 327
Pseudoprophetæ quomodo iudicantur. 396
Ptolemei sectatorum opiniones de Bytho. 43
Ptolæmeus hæresim à Valentino deliniatam auxit. 13

Q Vare homo lapsus misericordiã cõsecut⁹ sit, diabolus vero nõ. 341
Quare de paradiso Adam proiecit deus. 292
Quare Lucas à domino inchoãs genealogiã in Adã retulit. 290
Quæstiones quædam Deo committendæ. 177
Quæstio, nõ quęstione, nec ambiguitas ãbiguitate soluitur. 119
Qui irascitur sine causa fatri suo. 194
Quinquaginta annos nondũ habes, &c. Quare dictum. 164
Quinq; quoties in scripturis inuenire est. 168
Quod dicitur deus. i. idolũ. 483
Quot sint ab Adã vsq; ad dominum generationes. 290

A Ab meretricis figura. R 367
Ratio nõ solũ factorũ, sed etiam sermonis & cogitationũ à Christianis exigitur. 347
Redemptionem oportere spiritalem esse. 68
Regenerationem necessariam dicunt, aliter non posse pleroma introire. 66 & 67
Reges, principes, ac potestates à Deo esse. 482 & 483
Reges varios dari, aptos subditis. ibidem
Regula veritatis. 69
Resurrectionẽ negãtes sub blasphemi. 447
Resurrectionis exempla. 446
Ridicula de creatiõe animarũ & elementorum. 21 & 22.
Romana ecclesia. 211

Abbatũ à domino nõ violatum. S 325
Sacerdotum hæreditas ac substantia solus dominus. 326
Sacrificiũ quo de⁹ delectatur 348
Sanguis iustorũ vindicatur. 463
Saluator à quib⁹ generat⁹, & quibus nominibus vocatus. 44
Samuel boni presbyteri exemplar. 378
Sãctorũ animas nõ statim ab obitu frui glorifica dei visiõe. 496
Saturninus vnum patrem incognitum ostendit. 74
Saul triginta dieb⁹ absc̃ssus quo modo ad se rapiant. 64
Scandala submouenda. 384
Scientia inflat, charitas autẽ &c. quid sit. 172
Scripture ostensiones, non nisi scriptura ostendi posse. 248
Scripturã non manifestasse, quid deus operat⁹ sit ante mũdi creationem. 178
Scripturã nõ retulisse causam naturæ transgredientium. 181
Scripturę ab hæreticis detortę. 31

Secũdi opinio & in quibus à Valentino discrepat. 41
Secundus vnus sectatorum Valentini. ibidem
Selene Simonis scortum. 71
Seniorum traditio cõtraria erat legi latæ per Moysen. 337
Sententiæ variæ de Bytho. 43
Sententiæ homicidiales quibus sunt. 267
Septuaginta longe præferuntur reliquis interpretibus. 282
Seth. ex terra plasmatus. 63
Sexto ab orbe condito die peccauit Adam. 480
Signa veri corporis humani in Christo. 289
Sige generationem xxiiij. literarum elementis constare. 53
Simon magus. 70
Simon pater omnium hæreticorum. 208
Similitudo Dei quando in homine perfecta. 466 & 467
Similitudo cõtra deprauate vtẽtes scripturis Sacris. 31
Simonianorum opiniones. 83
Simonis Samaritani discipuli sũt quicũq; adulterãt veritatẽ. 82
Sixt⁹ sext⁹ ab. apost. cõstitut⁹. 212
Sodomitas saluatos. 81
Salomonis peccatum. 380 & 381
Solam ecclesiã recte legere scripturas. 375
Solẽ duodecadẽ manifestare. 60
Solẽ factum quarta die propter quaternationis numerum dicunt. 60 & 61
Sophiam nunquam in ignorantia fuisse. 146
Spirituales. 28
Spiritũ sanctũ à primo ãgelo quĩ astat monogeni emissum. 84
Spiritales sola fide sine operibus saluari. 27
Spiritu sancto effuso in ecclesiã Christi sanguine redemptã, vanæ sunt omnes hæreticorum doctrinæ. 437
Spiritus & afflat⁹ differunt. 455
Spiritualis iudicat omnes, ipse ã nemine iudicatur. 393
Spiritus Dei idem in prophetis, qui in ecclesia. 403 & 404
Spũs s. pignus promissionis. 448
Spiritus anima corpus in homine perfecto. 446
Spiritus comparatur aquæ. 269
Spiritus fructus quis. 457
Spiritalis prophetias interpretatur. 402
Spũs sanctus nos aptat deo, idẽ Christianos inter sese vnit. 269
Syllabis & literis quidã stabilierunt suam argumentationẽ 48 & 49 per totũ caput.
Stephani verba ad Iudæos. 248
Super demiurgum deum, nõ esse alterum patrem. 154
Super deum nulla plenitudo, aut potestas aut alius deus. 100
Supputatio in digitis. 59

Atiani hæretici doctri T na. 82
Tatiani error. 296
Tatianus Iustini martyris auditor. 82
Terra plasmatũ hominẽ negantium

Universidad de Deusto Biblioteca

tium error damnatur. 320
Terra maledicta non Adam. 25
Testamentum Euangelia. 452
Testamẽtum vetus & nouũ eiusdem substantiæ. 327
Testamenta quatuor humano generi data. 237 & 238
Thesaurus absconsus in agro quid. 375
Thamar figura quid ostẽdit. ibi.
Triacontadis solutio. 125
Triacõtadẽ quomodo ostẽdũt. 62
Tres pueri ex incendio miraculose seruati. 445

V

Alentini portentuosa dogmata per totum caput. 40
Valentinianorũ error de triplici prophetia ex differentibus virtutibus confutatur lib. 4. capi. 69. per totum.
Valẽtinianorum Euangeliũ. 236
Valẽtiniani quomodo brutis magis irrationales. 395 & 396
Valentinianos ab ethnicis sua dogmata accepisse. 132
Valentiniani quomodo torquẽt scripturas ad confirmationem suorum dogmatum. 18
Valentiniani in quibus dogmatibus dissentiunt inter sese. 41
Valentini & aliorum dogmatum detectio & euersio. 99
Valentini expositionum euersio. 35 & 36.
Verbũ & silentiũ in eodẽ pleromate esse non possunt. 266
Verbũ Dei tertiã habere à patre emissionem, figmentũ esse. 189
Verbum caro factũ est, Quomodo intelligendum. 36
Verbum Dei quantum glorificet hominem. 377
Veritatis ignorãtiã agnitionẽ vocari. 135
Veritas numeris nõ constat. 168
Veteri testamenti vsus. 393
Veterib⁹ ꝓphetis ac patriarchis nõ imputãda peccata eorũ. 382
Victoria Christi de aduersario nostro. 477 & 478
Vindex deus electorũ suorũ. 384
Visio dei, causa immortalitatis. 360 & 361
Vita prist. cur morti cesserit. 454
Vita potẽtior quàm mors. ibidẽ
Vita æterna potentior viuificare carnem quàm temporalis. 442
Viuere secũdũ carnem quid. 454
Vnus deus condidit omnia verbo & sapientia, hoc est, per filiũ & spiritum. 359
Vnum deum factorem omnium credere caput est doctrine Christiane. 392 & 393
Vnus qui omnia continet. 102
Vtriusque testamenti vnus & idẽ deus autor. 393
Vulua pro vtero. 264
Vxorem cuiusdam diaconi corruptam à Marco mago. 47
Vxores communes. 27

Z

Zodiaco circulo duodecadem ostendi. 61

¶ Finis Indicis.

REVE-

Reuerendissimo in Christo Patri ac D. D. Bernardo Episcopo Tridentino Des. Erasmus Rot. S. P. D.

ENTVIS ornatissime præsul auspiciis in lucem producimus, magnum illum ecclesiæ propugnatorẽ, ac pro sui nominis augurio pacis ecclesiasticæ vindicem IRENAEVM. Nam εἰρήνη Græcis pacem sonãt, & in Euangelio Dominus beatos pronũtiat εἰρηνοποιοὺς, id est pacificos, quoniam, inquit, filij Dei vocabuntur. Deus enim non est dissensionis autor sed pacis, qui per filiũ suũ pacificauit ea, quæ in cælis & quę in terris. Contra qui dissidiis orbem concutiunt, parẽtem suum referunt, qui primus seuit discordiam inter Deum & hominem, ac salutisferam Euangelicæ doctrinæ segetem vitiauit, clàm inspersis Zizaniis: nocturnũ opus aptúmq; principi tenebrarũ. Vtinã & in his ecclesię tumultibus quibus nec in annalibus legimus vnquã exortos vel grauiores, vel latius diuagatos, quanquam latissime se sparserat Arianorum hæresis, exoriantur aliquot Irenæi, qui Spiritu Euangelico mundũ redigant in concordiam. Nam libri qui nunc vtrinque prouolãt eiusmodi ferme sunt, vt citius nouum excitent incendium quàm vetus restinguãt. Verum hoc per Christianos principes faciet Dominus, postquam nobis ad meliora conuersis ex irato cœperit esse propicius. Ad Irenæum meum redeo. Quur enim non meum appellem, quem penè sepultum, absterso quantum licuit situ, luci restituimus, indignum profecto qui perpetua obliuio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne obsoleſceret. Spirant enim illius ſcripta priſcum illum Euangelij vigorem, ac phraſis arguit pectus martyrio paratū. Habēt enim martyres ſuā quandam dictionem, ſeriā fortē, ac maſculam. Fuit vicinus apoſtolorū temporibus, quum adhuc martyrum triumphis floreret eccleſia. Nam puer audiuit Polycarpum in Aſia, Polycarpus autem Ioannis Euāgeliſtæ fuit diſcipulus, à quo & Epiſcopus Smyrneis datus, notus & aliis apoſtolis diſcipuliſque, qui viderant & audierant Dominum, ex quorum relatione multa ſolitus eſt commemorare, quæ literis prodita non ſunt. Huius viri de Chriſto deque Chriſti diſcipulis ſermones IRENAEVS puer auſ diſsimis imbibit auribus, ac penitus inſcripſit cordi ſuo, ſic vt ſenex etiam horum omnium viuidam ac prę ſentē retineret memoriam, quemadmodum ipſe multis verbis teſtatur in his quæ ſcripſit ad Florinum. Referū tur autē eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro quinto cap. xx. Manebant eo ſeculo veterum eccleſiæ chariſmatum manifeſta veſtigia, quandoquidem ipſe libro quinto refert ſe multos audiſſe fratres in eccleſia, quibus eſſet donū ꝓphetiæ, qui Dei myſteria enarrarent, qui linguis omnibus loquerentur, qui ſecreta hominum proferrent non ad oſtentationem ſed ad vtilitatem. Et alibi docet fuiſſe, qui inuocato Ieſu nomine morbos ad dæmones profligarent. Habes IRENAEI commendationē ab antiquitate. Accipe nūc pietatis & integritatis teſtimonia, quæ quidē hoc ſunt ſpecioſiora, quod eo ſeculo promerenti contigerunt, quo laus hæc ferè ſuppliciis ac mortibus erat emenda. Nunc delicata res eſt Chriſtiani nōminis profeſsio quum nec facultatibus nec corporibus vllum à perſecutore periculum eſt. IRENAEVS igitur presbyter eccleſiæ Lugdunenſis ad componendū eccleſiæ diſsidium Romam mittitur, vbi tum præſidebat Eleutherus, mittitur autem martyrum epiſtolis magnifice commendatus, & quod Euangelij zelo præmineret, & quod dignitati presbyterij morum integritate reſponderet: vnde dignus eſt habitus qui Photino ſiue Pothino, variant enim in nomine codices, Ludunenſis eccleſiæ

eccleſiæ præſuli, qui natus annos ferè nonaginta martyrium peregit, ſubrogaretur. Eccleſiaſticæ concordiæ tā fuit ſtudioſus, vt quum Victor Romanus pontifex multas eccleſias amputaſſet à communione, quod in celebratione diei paſcalis & in obſeruatione ieiuniorū, morem obtinerent à Romana conſuetudine diuerſum, magna libertate Victorem reprehenderit, quod præter exēplum eorum quibus ſucceſſerat, tam facilis eſſet ad amputandas eccleſias, non in fide ſed in ritibus quibuſdā diſsidentes. Refert hæc fuſius eccleſiaſticæ hiſtoriæ liber quintus cap. xxiiij. Hæc IRENAEVS, quū nunc Ptolemæi quidam ex quamlibet friuolis nugis, hæreſeon & ſchiſmatum excitent calumniam. Sed vnde pietatis illius certius argumentum proferam, quàm ex ipſius ſcriptis, quæ ſpirant pectus Euangelicum, & martyrij (vt ita loquar) candi datum? Nūc de doctrina paucis accipe. Eloquentiæ nec ſtudioſum nec peritum ſeſe fatetur ipſe præfans in primum librum. Ac nō affectatam quidem ab eo facile crediderim, ignoratam ne credam, facit ipſe ſermonis curſus, in rebus tam ſpinoſis ac perplexis, imò faſtidij plenis, dilucidus, digeſtus, ac ſibi cohærens, niſi quod mihi nondum ſatis liquet Græce ne ſcripſerit an Latine, etiamſi magis arbitror Latine ſcripſiſſe, Græci tamen ſermonis peritiorem. Itaque figuris Græcis tāquam ſuo iure abutitur Latine loquēs, veluti noceri pro lædi, quemadmodum Græci dicunt βλάπτεσθαι, καὶ κακῶς, id eſt, habētes, pro valētes cuius generis aliquot ānotauimus in ſpatiis marginū, ne lector hiis offenderetur. Certe liberaliū diſciplinarū omnium peritiſsimum fuiſſe conſtat. Tertullianus enim in libro quem ſcripſit aduerſus Valentinianos, indicās quos in eo opere fuerit ſequutus, hūc in modū loquitur: vt Iuſtinus philoſophus & martyr, vt Miltiades eccleſiarum ſophiſta, vt IRENAEVS omniū doctrinarū curioſiſsimus explorator. Quin & Euſebius Cæſarienſis in Catalogo ſcriptorum illuſtrium, qui circa Soteris ætatem eccleſiam Dei vita ſimul & ſcriptis illuſtrarūt, quū ventum eſt ad Irenæum, dicit, Et præcipuus IRE-

NAEVS, quorum omnium ad nos Apostolicæ fidei & sanæ doctrinæ præclarissima monumẽta perlata sunt. Floruit autem potissimum Commodi temporibus. Cæterum posteaquam ordo nos vocat vt de tam egregij viri scriptis aliquid dicamus, dolor quidam subit animũ meum, quod ex tot laudatissimis monumentis hoc opus solum, vt videtur, remãsit incolume. Scripsit enim librum ad Blastum de schismate, alium ad Florinum presbyterum ab ecclesia prolapsum, de Monarchia, siue quod Deus nõ sit conditor malorum. Nam Blastus eodem errore teneri videbatur, qui prius Polycarpi discipulus post in hæresim Valentinianã deuolutus est. Scripsit autem & de ogdoade librum, quem eximie probat diuus Hieronymus. Hic est cui affixit obtestationem ad scribas, quam & nos præfiximus huic operi. Hæc tãtum viderat Eusebius. Hieronymus addit volumen breue contra gentes, rursus aliud de disciplina. Ité ad Marcianum fratrem de Apostolica prædicatione. Denique librum variorum tractatuũ. Ex his tam multis viri lucubrationibus solum hoc quod nunc damus, seculorũ inuidia reliquum esse voluit. Quod vtinam sic dare licuisset, quemadmodum ab illo proditum fuit. Primus & secundus quoniam ferè occupantur recensendis mõstrosis hæreticorum & vocabulis & opinionibus, alicubi torserunt nos, quos nemo nisi patientis stomachi poterit absque tedio peruoluere. Tribus exemplaribus sumus adiuti, vno quod Romæ descriptum illinc ad nos misit egregius studiorũ patronus Ioannes Faber, duobus è monasteriis commodato præbitis. Ex Tertulliano pauca restituimus, quod illic plus etiam erat deprauationis in vocabulis, non pauca coniecturis sumus assecuti, quæ si parum certa videbantur in margine tantum annotauimus. Solis autem scripturarum præsidiis pugnat aduersus cæteruam hæreticorum, quorum princeps fuit Simon ille Samarites, Magiæ peritus, qui se Deum summum ausus est prædicare, & Selenem scortum suum persuasit esse summam mentem, & hic impostor Romæ statuam meruit cum hac inscriptione, Simoni sancto

ni sancto Deo. Huius discipulus Menander, non in nomine IESV sed in nomine suo baptizabat, negans cũ Simone, mundum hunc à Deo conditum, sed ab angelis, quem errorem è Platonis philosophia videntur hausisse. Post hunc Saturninus Antiochenus dicebat hunc mundum conditum non à summo Deo sed à septem angelis. Hos sequutus Basilides Alexandrinus in maiorẽ erupit insaniam, præter alia dogmatum portenta, summum quendam Deum inuehens & ficto nomen æque fictum imponens, Abraxas, qui Valentino seminarium insaniæ præbuisse videtur. Nã quos ille cælos vocabat, hic dixit ἀιῶνας. Dehinc Nicolaus turpitudinis doctor, cum superioribus negat mundum hunc à Deo conditum. Quin & Ophitæ monstrosa quædã somnia de AEonibus, & eorum præcipuo Ialdaboth prodiderunt. Succesit his Carpocrates gnosticorum autor aperte magiam exercẽs ac dæmones παρέδρους iactãs, quale quiddam de Socrate legimus. Sequutus est hos Cerinthus negans mundum à Deo conditum, mentiens Christum ex Ioseph semine natum, legem non à Deo sed ab angelis latam. Huic contrarius Ebion sic adstruit legem, vt subuertat Euangelium. Talibus portentis succesit. Valentinus omnium portentuosissimus, Platonicæ Philosophiæ sectator, vir alioqui doctrina pollens, iuxta atque eloquentia. Ambiebat episcopi dignitatem, sed indigne ferens sibi prælatum alium, qui in tormentis confessus fuit nomen Domini, ad turbandam ecclesiã vertit ingenium, totam doctrinam Christianam ad confictas voces & perplexas fabulas pertrahẽs. Huius impiis inuentis nõ nihil addiderunt Ptolemæus & Secundus, aucto videlicet AEonum numero, sic tamen ut in quibusdam ab eo dissentirent. Eadem cum Valentino docuit Heracleõ, sed nouitate pronuntiationis uideri studuit diuersa tradere. Post hunc Marcus & Colarbasus, alioqui non degenerantes à Valentino, rem mire ridiculam commenti sunt, omnia fidei mysteria ad Græcũ alphabetum pertrahentes. Succesit his Cerdon impietatum lernam secum trahens. Duos enim deos finxit, al-

Universidad de Deusto
Biblioteca

terum bonum, alterum sæuum, à sæuo mundũ creatũ. Legem in totum repudiabat: solum Euangelium Lucæ, nec id totũ recipiebat. apostoli Pauli epistolas nec omnes nec totas probabat. Acta apostoloru & Apocalypsin vt falsa reiiciens, docebat Christum boni Dei filium in phantasmate tantum venisse, nec vere passum, nec vere natum, Resurrectionem animæ probans, carnis negãs. Hic dũ aliquando confiteretur errorem, & rursus clam, interdum & palàm doceret impia, tandem conuictus, veluti deploratum membrum à communione fratrum resectus est. In huius impietatem succesit Marcion genere Ponticus, Stoicæ philosophiæ studiosus, episcopi filius, ob stupratam virginem eiectus ab ecclesia, qui tamen post interdixit nuptias Christianis. Cerdonis ac Marcionis blasphemã doctrinam excepit Lucanus quidam, ob id obscurus, quod nihil innouarit ex eorum doctrina quos sequebatur. Sed Apelles Marcionis discipulus, quo se faceret nouæ factionis autoré, multa ex magistri dogmatibus reprobauit, sed sic vt nihilo saniora substitueret. Hic allegauit nobis puellam nomine Philumenen, cui fingebat adesse propheticũ spiritum, quã tamé Augustinus scripsit à Seuero quodam inductam, hand scio quid sequutus: Nã Eusebius & Tertulianus in hoc quod narro consentiunt. Inter hæc portenta latuerunt Potitus & Basiliscus, qui Marcionem sequuti duo rerum principia tradiderunt. Syrenus magis etiã delirans, tria principia siue tres naturas induxit. Hos omnes sequutus Tatianus ex Iustini discipulo factus hæreticus, Valentini Marcioníque pestifera dogmata reuocauit, discipulum habuit Calistionem. In tam longã seriem se porrexit illa detestanda lues à Simone mago profecta, dictúque mirũ quàm ægre desijt. Iã enim Valentini nomen erat extinctum, quum tamen nõ deesse nt Valentiniani. Nec omnino finis videbatur futurus, nisi venisset Montanus, qui cæteris omnibus abrogauit autoritatem, se prædicans esse spiritum sanctum à Christo promissum, qui deduceret in omnem veritatem. Quanquam & Manichæus nõ nihil erroris ex Basilide

lide videtur hausisse. Accidit autẽ hic quod solet in febri vehementer tenaci, quæ nunc est remissior nunc acrior, nũc in aliam atque aliam speciem sese vertit, nec desinere potest donec in phrenesim aut in aliud malum præsentius exeat. Aduersus hæc portenta scripsere Iustinus, quẽ aliquoties citat Irenæus, Miltiades, Proculus, & Tertullianus. Cuius libros quos eruditissimos scripsit aduersus Valentinianos & Marcionẽ, præterea de hæresibus & hæreticorum præscriptis, si quis legere non grauabitur, rectius intelliget hos Irenæi libros.

Iam mihi videor satis præfatus ornatissime Præsul, quod ad huius operis rationem attinet, & tempus erat finem imponere prologo. Quod quidem faciam si paucis aperuero, quæ cogitatio subierit animum meum in hoc argumento versantis. Non enim queo satis admirari consilium inscrutabile Dei, qui miris modis sponsam suam ecclesiam vindicarit, purgarit, erudierit, euexerit, illustrarit, in quibus omnibus nihil est non alienissimum ab humanis consiliis, quemadmodum ipse loquitur per Esaiam hominibus, Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ, neque viæ meæ, viæ vestræ, dicit Dominus, Quia sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris & cogitationes meæ à cogitationibus vestris. Quemadmodum igitur ipse Dominus descendens è cœlis viam aperuit in cælos, & accepta forma serui parauit sibi Dominum omniũ quæ in cælis quæque in terris, ac per summam ignominiã consequutus est æternam gloriam, patiendo deuicit hostem, morte promeruit immortalitatem: sic pusillum & imbellem gregem suum alienissimis à mundi ratione præsidiis prouehit. Per imperitos confutauit mundi sapientiam, per paucos subegit omnes mundi nationes, per imbecilles prostrauit tyrannorum potentiam, per imbelles expugnauit omnem munitionem attollentem sese aduersus Deum, per ignotos & humiles obscurauit vniuersam mundi gloriã, per oues domuit leones, per columbos abegit serpentes. Et passus quidem est in oculas suas satanam & mundum hunc totis artibus ac vi

ribus suis insurgere, verum arcanis suis cõsiliis omnia mala vertit electis suis in bonum. Solus enim ille rex regum nouit & vti bonis & abuti malis in suam gloriã & ecclesiæ salutem. Infremuit aduersus paucos & humiles Christi discipulos Iudæorum zelus, Pharisæorum supercilium, sacerdotum autoritas, tum regum legibus & copiis armata potentia, magorum præstigiæ, philosophorum eruditio, hæreticorum seditio. Tot machinis satanas oppugnabat ouile Christi. Sed Domino tẽperante conatus & actiones hominum, suppliciis ac mortibus creuit & inualuit ecclesia, impiorum philosophorũ oblatrationibus cõfirmata est Euangelica philosophia, præstigiæ magorum illustrarunt Christi diuinam virtutem in discipulis operantem, schismaticorum molimina, piorum concordiam arctius iunxerunt, ac velut in phalangem redegerũt, hæreticorum impia dogmata, ad scrutandum arcanas literas compulerunt. Itaque factũ est, vt dum Iudæi zelo legis sed non secundum scientiã pugnant aduersus Euangelium, certius cognouerimus ãtiquatas esse legis vmbras & illustrata est Euãgelij gloria. Rursus dũ persequutor ignominiis, cruciatibus, ac mortibus conatur fidem in Christum extinguere, fidem auxerit, charitatem accenderit, spem reddiderit firmiorem, & piorum tolerantiam dum exercet, illustrarit. Postremo dum hæreticorum argutationibus agitatur, magis vti didicit armatura diuinarũ literarum, & confirmata est impugnata veritas. Primus ecclesiæ congressus fuit cum Iudæis, quorum vtinam nõ extarent & hodie reliquiæ. Hic strennuum propugnatorem Euangelicæ libertatis præstitit Apostolus Paulus. Magiæ principem Petrus deiecit. Secundus fuit cum philosophis & hæreticis, qui ferè philosophiæ præsidiis bellabant aduersus Euangelium. Horum impressiones, post apostolos exceperunt viri doctrina facundiáque præcellẽtes. Nec ideo dãnãda est philosophiæ sobria cognitio, quod à philosophis ferè natæ sunt omnes hæreses, quum per philosophos ité oppressæ sint. Valentinus philosophus oppugnauerat ecclesiam, sed Iustinus philosophus, &

IRE-

NAEVS philosophus defendit. Marcion philosophus impetiit veritatẽ, sed Tertullianus philosophus cõfecit hostẽ. Celsus philosophus blasphemias euomuit in Christũ, sed Origenes melior philosophus ex illius blasphemiis illustrauit Christi gloriã. Libanius sophista defendit idololatriã, sed hoc facundior Chrysostomus asseruit verũ dei cultũ. Idẽ fecit orator Symmachus quod Libanius, sed hũc cõfodit potẽtior orator Prudẽtius Itaque bona quædã spes habet animũ meũ fore, vt hãc ecclesiæ tẽpestatem dominus inscrutabili suo consilio vertat in bonos exitus, excitetque nobis Irenæos aliquot, qui cõpositis dissidiis pacem orbi restituant. Hunc interim Irenæũ velut hominis fausti loco læta fronte dignaberis accipere Præsul optime, tui nominis auspiciis in lucem prodeuntem. Id vt facerem non tam mihi persuasit singularis quidam, ac vt gratuitus, ita perpetuus animi in me tui fauor, quàm vno omnium ore prædicata morum tuorum integritas, cum admirabili prudentia pariqúe humanitate cõiuncta. Sed nulla laus Episcopo dignior, quàm quod vbique studes paci concordiæque Christiani populi. Atque hæ quidem in te virtutes hoc sunt admirabiliores, quod ætate florenti Nestorem quendam, vt ita loquar, præstas, tum illustriss. principi FERDINANDO, tum ecclesiæ Christi. Nec ignota, nec tuas dotes prędico, sed pro donis in te collatis, & deo gratias agimus, & nobis gratulamur. Amplitudinẽ tuam bonis omnibus augeat is, à quo solo proficiscitur vera felicitas. Datum Basileæ sexto Calend. Septembris.

ANNO, M. D. XXVI.

DIVI IRERAEI OBTESTATIO ad scribas.

ADIVRO TE, QVI TRANSSRIbis librum istum per Dominu Iesum Christum, & per gloriosum eius aduentum, quo iudicaturus est viuos & mortuos, vt conferas postquam transcripseris, & emendes illum ad exemplar, vnde scripsisti, diligentissime: hanc quoque obtestationem similiter transferas, vt inueniisti in exemplari.

INCIPIVNT CAPITVLA IRENÆI Lugdunensis episcopi in librum primum contra hæreses.

ARratio omnis arguméti discipulorum Valentini. 1
Expositio prædicationis veritatis, quã ab apostolis ecclesia percipiens custodit. 2
Ostensio, neque plus neque minus de ea quæ est in fide posse quosdam dicere. 3
Secundum quid fiat putare alios quidem plus, alios vero minus agnitionis habere. 4
Quæ est Valentini sententia in qua discrepant aduersus eum discipuli eius. 5
Quæ sunt in quibus non consonant aduersus inuicem hij qui sunt à Valentino omnes. 6
Qualis conuersatio ipsorum & quæ est figuratio vitę. 7
Quæ est Colarbaseorum & Marci doctrina. 8
Quæ est industria Marci, & quæ sunt quæ ab eo fiũt. 9
Quemadmodum quidam ex eis per numeros & per syllabas & per literas conantur constituere eam, quæ est secundum eos, argumentationem. 10
Quomodo soluunt parabolas. 11
Quemadmodum conuersationem secundum figuram eius qui apud eos est pleroma exponunt factam. 12
Quemadmodum ea quæ sunt in lege, in suum transferunt figmentum. 13
Quemadmodum incognitum hominibus conantur inducere patrem. 14
Quibus ex scripturis testimoniis vtuntur. 15
De redemptione sua quanta dicunt & faciunt. 16
Quot modi apud eos sunt redhibitionis. 17
Quemadmodum imbuant eos qui sibi credunt & quibus sermonibus vtuntur. 18
Quod est propositum omnibus hæreticis & quó tendunt. 19

Quæ

Quæ Simonis Samaritæ magi doctrina. 20
Quæ est Menandri sententia & quæ operationes ipsorum. 21
Relatio eius quæ est secundum Basilidé doctrina, 22
Quæ est Saturnini argumentatio. 23
Quæ est Carpocratis doctrina, & quæ operationes ipsorum qui ab eo sunt omnia. 24
Qualis est doctrina Cerinthi. 25
Quæ est Ebionitarum doctrina. 26
Quæ sunt Nicolaitarum opera. 27
Quæ est Cerdonis sententia. 28
Quæ sunt quæ Marcion docuerit. 29
Quæ est continentium aduersatio. 30
Qualis Tatiani doctrina. 31
Vnde hij, qui differentias induxerunt, acceperunt occasionem. 32
Quibus temporibus fuerint omnes qui prædicti sunt & à quibus initia & doctrinas acceperunt. 33
Quæ genera gnosticorum & quæ secundum eos sententiæ. 34
Quæ est Ophitarum & Cainorum irreligiositas & impudentia & vnde conscripta ipsorum. 35

FINIS INDICIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. Irenæi EPISCOPI LVDVNENSIS ADVERSVS HAERESES Valentini similiúmque, Liber primus.

PRAEFATIO.

1. Timo. 1.

QVATENVS veritatem refutantes quidam inducunt verba falsa, & Genealogias infinitas, quæ quæstiones magis præstant, quemadmodum Apostolus ait, quàm ædificationem Dei, quæ est in fide: Et per eam quæ est sub dole exercita verisimilitudo, transducunt sensum eorum, qui sunt inexpertiores, & in captiuitatem ducunt eos, falsantes verbum domini, interpretatores mali eorum quæ bene dicta sunt effecti: & multos euertunt, attrahentes eos sub occasionè agnitionis, ab eo qui hanc vniuersitatem constituit & ordinauit, quasi altius aliquid & maius habentes ostendere, quàm eum, qui cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt, fecit: Suadenter quidem illi alliciunt per bonorũ * morem simpliciores ad requirendi modum, male autẽ perdunt eos iniqui, & impiam sententiam ipsorum factam nõ ostendunt, ne denudatus fiat comprehensibilis, suasorio autem cooperimento subdole adornatus, & in ipsa veritate (ridiculum est & dicere) veriorem semetipsam præstat, vt decipiat exteriori phantasmate rudiores: quemadmodum à meliore nobis dictum est de huiusmodi. Quomodo lapidem pretiosum, smaragdũ, magni pretij apud quosdam vitreum in eius contumeliam per artem assimilatum, quoadusque non adest qui potest probare & artificium arguere quod subdole sit factum,

ἔχοντες. i. valentes πιθανῶς.

*alias, mortẽ

ctum. Quum enim commixtum fuerit æramentum argento, quis facile poterit, rudis cum sit, hoc probare? Igitur ne forte & cum nostro delicto abripiantur quidam quasi oues à lupis, ignorantes eos propter exterius ouilis pellis superindumentum, à quibus cauere denunciauit nobis dominus, Similia quidem nobis loquentes, dissimilia vero sentientes, necessarium duxi, cum legerim Commentarios ipsorum, quemadmodũ ipsi dicũt, Valentini discipulorum, quibusdam autem ipsorum & congressus, & apprehendens sententiam ipsorum, manifestare tibi dilectissime portentuosissima & altissima mysteria eorum, quæ non omnes capiunt, quia non omnes cerebrũ habent, vt & tu cognoscẽs ea, omnibus hijs qui sunt tecum, manifesta facias, & præcipias eis obseruare se à profundo insensationis, & eius quæ est in deũ blasphemationis. Et quantum nobis virtutis adest, sententiam ipsorum, qui nunc aliud docent, dico autẽ eorum, qui sunt circa Ptolemæum, qui est velut flosculus Valentini scholæ, compẽdiose, & manifeste ostendemus, & alijs occasiones dabimus secundum nostram mediocritatem ad euertendum eam, non constantia neque apta veritati, ostendentes ea, quæ ab hijs dicuntur, neque conscribere consueti, neque qui sermonum arti studuerimus: Dilectione autem nos adhortante, & tibi & omnibus qui sunt tecum manifestare, quæ vsque adhuc erant absconsa, Iam autem secundum gratiam dei in manifestum venerunt doctrinę ipsorum. Nihil enim est coopertum, quod nõ manifestabitur, & nihil absconsum, quod non cognoscetur. Non autem exquires à nobis, qui apud Celtas commoramur, & in barbarum sermonem plerunque auocamur, orationis artem quã non didicimus, neque vim conscriptoris, quam non affectauimus, neque ornamentum verborum, neque suadelam quam nescimus: Sed simpliciter & vere & Idiotice, ea quæ tibi cum dilectione scripta sunt, cum dilectione percipies, & ipse augeas ea penes te, vt magis idoneus quàm nos, quasi semen & initia accipiens à nobis: & in latitudine sensus tui in multum fructificabis ea, quæ in pau-

Solœc.

φυλάξαι. i. cauere.

Ptolemęus hęresima valentino deliniatã auxit.

paucis à nobis dicta sunt, & potèter asseres hiis qui tecum sunt, ea quæ inualide à nobis relata sunt. Et quemadmodum nos elaborauimus olim, quærenti tibi discere sententiam eorum, non solum facere tibi manifestam, sed & subministrationem dare, vti ostenderemus eam falsam: Sic & tu efficaciter reliquis ministrabis secúdum gratiam quæ tibi à domino data est, vt iam non abstrahantur homines ab illorum suadela, quę est talis.

FINIS PRAEFATIONIS.

¶ Narratio omnis Argumenti Valentini discipulorum. Caput I.

αἰών, seculũ. προαρχή. i. ante principiũ siue priorem principio. προπάτωρ. i. patre prior. βυθὸς, profunditas ἔννοια, cogitatio proprie tacita. χάρις. gratia. σιγή, silẽtium. Hinc restitue locũ deprauatum apud Tertullanum, de præscriptis hęreticorum, & pro, & sua charitate, lege ex sua charite, νοῦς, mens, ἀλήθεια veritas. λόγος sermo. ζωὴ vita. πλήρωμα cõ: summatio. ὀγδοάς, octonarius numerus.

DICVNT esse quendam in inuisibilibus & inenarrabilibus altitudinibus perfectum AEonem qui ante fuit. Hùc autem & proarchen & propatora, & Bython vocant: esse autem illum inuisibilem, & quem nulla res capere possit. Cum autem à nullo caperetur, & esset inuisibilis, sempiternus, & ingenitus, in silẽtio & in quiete multa fuisse in imměsis AEonibus. Cum ipso autem fuisse & Ennœan, quam etiam Charin & Sigen vocant, & aliquãdo voluisse à semetipso emittere hunc Bythũ, initium omnium & velut semen. Prolationem hanc prę mitti volunt, & eam deposuisse quasi in vulua eius quæ cum eo erat Sige. Hanc autem suscepisse semen hoc, & prægnantem factam generasse Nun, similem & æqualẽ ei qui emiserat, & solum capienté magnitudiné patris, Nun autẽ hunc vnigenitũ vocant, & patré & initiũ omnium. Vnà autem cum eo emissam veritatem, & hanc esse primam & primogenitam Pythagoricam quaternationem, quam & radicem omnium dicunt. Est enim Bythus & Sige, deinde Nus & Alethia. Sentientem autem vnigenitum hunc quę prolatus est, emisisse & ipsum Logon & Zoën patrem omnium eorum, qui post se futuri essent, & initium & formationem vniuersi pleromatis. De logo autem & Zoë emissum secundum coniugationem hominem & ecclesiam, & esse hanc primogenitam octonationem, radicem & substãtiam omnium, quatuor nominibus

nominibus apud eos nuncupatam, Bython & Nun, & & Logon, & Antropon. Esse enim illorum vnumquenque masculo fœminam. Sic initio propatorem illũ cosse secundum coniugationem suæ Ennœæ, id est cogitationi quam gratiam & silentium vocant. Vnigenitum autem, hoc est Nun, Alethiæ, id est veritati. Logon autem Zoë, id est, vitæ, & Antropon cum ecclesia. Hos autem Aeonas in gloriam patris emissos, volentes & ipsos de suo clarificare patrem, emisisse emissiones in coniugationem, Logon quidem & Zoën posteaquàm emissus est homo, & ecclesia, alteros decem AEonas, quorũ nomina dicunt hæc: Bythus & Mixis, Ageratos & Henosis, Autophye & Hedone, Agne & Homosyncrasis, Monogenes & Macaria. Hij decem AEones, quos dicunt ex Logo, & Zoë emissos. Antropõ autem & ipsum emisisse cum ecclesia Aeonas xij. quibus nomina hæc donauit, Paracletus & Pistis, Patrichos & Elpis, Metricos & Agape, Aenos & Synesis, Ecclesiasticos & Macariotes, Teletos & Sophia. Hij sunt xxx. erroris eorum Aeones, qui tacentur & non agnoscuntur. Hoc inuisibile & spiritale secundum eos pleroma, tripartite diuisum in octonationem & decada & duodecada: & propter hoc saluatorem dicunt (Nec enim dominum eum nominare volunt) per xxx. annos in manifesto nihil fecisse, ostendentem mysterium horum Aeonum: Sed & parabola eorum operariorum, qui in vineam mittuntur, dicunt manifestissime xxx. hos Aeonas declaratos. Mittuntur enim alij quidem circa primam horam, alij circa tertiam, alij circa sextam, alij circa nonam, alij circa vndecimam. Compositæ igitur prædictæ horæ in semet ipsas xxx. numerum adimplent. Vna enim, & tres, & sex, & nouem, & vndecim, triginta sunt. Per horas autẽ Aeonas manifestari volunt, & hæc esse magna & ad mirabilia, & abscondita mysteria, quæ ipsi fructificant, & sicubi quid eorum quæ dicuntur in scripturis poterunt adaptare & adsimilare figmento suo. Et propatorem qui dem eorum cognitum soli dicunt ei, qui ex eo natus est monogeni, hoc est Nus. Reliquis vero hominibus inuisibilem

Μίξις mixtura. Ἀγήρατος qui non senescit, nõnulli codices agenitos. Ἀγέννατος autem in nascibilis, pro Henosis legẽdũ Henosis. i. vnio. Αὐτοφυὴς, naturalis dextera ritas. ἡδονὴ voluptas ἁγνὴ, pura. Quanquam ex ex lib. 2. cap. 19. appareat pro agne legẽdũ, a cinetos. Illic enim inmgit immobilem & contemperæmẽtum, Quídam codices hoc loco habebant Ose & sycrasis, quidam horo synerasis ex his legendũ arbitror ὅμοιο σύγκρασις. μονογενὴς. i. vnigenitus. μακαρία, beatitas. παράκλητος, cõsolator. πίστις fides πατρικὸς. i. paternus. ἐλπὶς, spes. μετρικὸς moderatus. Ἀγάπη charitas. αἰνθησιαι sensus. σύνεσις intelligentia. ἐκκλησιαστικὸς aptus ad con:

Universidad de Deusto Biblioteca

cionandum. μακαρίτοις beatitudo. τελετὸς perfectus. σοφία sapiẽtia.

sibilem & incomprehensibilem esse. Solus autem Nus, secundum eos, delectabatur videns patrem, & magnitudinem immensam eius considerans exultabat, & excogitabat reliquos quoque AEonas participare magnitudinem patris, quantus & quàm magnus existeret, & quẽadmodum erat sine initio & incapabilis & incõprehensibilis ad videndum. Continuit autem eum Sige voluntate patris, quoniam nollet omnes hos in intellectum & desiderium exquisitionis patris sui adducere. Et reliqui quidem AEones omnes tacite quodammodo desiderabant prolatorem seminis sui videre, & eam quæ sine initio est radicem contemplari. Præsilijt autẽ valde vltimus & iunior de duodecade ea, quæ ab Anthropo & ecclesia emissa fuerat, AEon, hoc est, Sophia, & passa est passionem sine complexu cõiugis Teleti, quæ exors quidem fuerat in hijs quæ sunt erga Nun & Alethian. Deriuauit autẽ in hunc AEonem, id est, Sophiam demutatam sub occasione quidem dilectionis, temeritatis autem, quoniam non cõmunicauerat patri perfecto, quẽadmodum & Nus. Passionem autẽ esse exquisitionem patris: voluit enim, vt dicunt, magnitudinem eius comprehendere. Dehinc cum non posset, quoniam impossibilem rem aggrederetur, in magna Agonia cõstitutum propter magnitudinem altitudinis, & propter quod inuestigabile patris est, & propter eam quæ erat erga eum dilectionem. Cum extenderetur semper in priora ad vltionem eius, nouissime forte absorptum fuisset & resolutum in vniuersam substantiam, nisi ei, quæ confirmat extra inenarrabilem magnitudinem & custodit omnia, occurrisset virtuti. Hanc autem virtutem Horon vocant, à qua absentem & confirmatum vix reuersum in semetipsum, & credentem iam, quoniam incomprehensibilis est, deposuisse pristinam intentionem cum ea quæ acciderat passione, ex illa stuporis admiratione. Quidam autem ipsorum huiusmodi passionem & reuersionem Sophiæ, velut fabulam narrãt, impossibilem & incomprehensibilem rem eam aggressam, peperisse substantiam informem, qualem naturã habebat fœmina

ὅρος finis est.

na parere, inquam cum intendisset, primo quidem contristatam, propter incõsummationẽ generationis, post deinde timuisse ne hoc ipsum finem habeat, dehinc expauisse & aporiatam, id est, confusam, quærentem causam. & quemadmodum absconderat id quod erat natũ. In hijs autem passionibus factam, accepisse regressionem, & in patrem regredi conari aliquandiu ausam, tamen defecisse & supplicem patri factam. Vnà autem cũ ea rogasse, & reliquos AEonas. Maxime autem hinc dicunt primum initium habuisse substantiam materiæ, de ignorantia, & tedio, & timore, & stupore. Pater autem prædictum Horon super hæc per Monogenem præmittit in imagine sua, siue coniuge masculo fœmina. Patrẽ enim aliquando quidem cum coniuge Sige, modo vero & pro fœmina esse volunt. Horon vero hunc & Staurõ, & Lytroten, & Carpisten, & Horotheten, & Metagogea vocant. Per Horon autem hunc dicunt mandatam & confirmatam Sophiam, & restitutam coniugi. Separata enim intentione ab ea cum appendice passione, ipsam quidem infra Pleroma perseuerasse: Concupiscentiam verò eius compassione ab Horo separatã & crucifixam, & extra eum factam esse quandam spiritalem substantiam, & naturalem quendam Aeonis impetum, informen vero & sine specie, quoniam nihil apprehendisset, & propter hoc fructum eius inualidum & fœmineum dicunt. Postea vero quàm separata sit hæc extra Pleroma Aeonum, & mater eius redintegrata suæ coniugationi, Monogenem iterum alteram emisisse coniugationem, secundum prouidentiam patris, Christum & spiritum sanctum, à quibus consummatos esse dicunt AEonas. Christum enim docuisse eos coniugationis naturam, innati comprehensionem, cognoscentem sufficienter sibi illos idoneos esse: declarasse quoque in eis patris agnitionem, quoniam incapabilis est, & incomprehensibilis, & non est neque videre neque audire eũ, nisi per solum Monogenem. Et causam quidem ęternæ perseuerationis, hijs omnibus incomprehensibilem, patris esse: generationis autem & formationis cõprehensibilia

σταῦρος crux. λυτρωτὴς redemptor καρπιστὴς fructificator. ὁροθέτης finiũ designator μεταγωγεὸς qui ducit in vlteriora.

sibilia eius, quod quidem filius est. & hæc quidem nunc emissus erat Christus in eis operatus. Spiritus vero sanctus adæquatos eos omnes gratias agere docuit, & veram requiem induxit, & sic forma & sententia similes factos Aeonas dicunt vniuersos, factos Noas & Logos, & omnes anthropos, & fœminas similiter omnes Alethias, & Zoas, & spiritus & ecclesias. Confirmata quoque in hoc omnia, & requiescentia ad perfectum cum magno gaudio dicunt hymnizare propatorem magnæ exultationis participantem, & propter hoc beneficium vna voluntate & sententia vniuersum pleroma AEonum consentiente Christo & spiritu vnumquéque eo quod habebat in se optimum florentissimum conferentes, collationem fecisse. Et hæc apte compingentes & diligenter in vnum adaptantes emisisse problema

Alij ferunt orti, vt paradisum intelligas cui? meminit.

honorem & gloriam * Hori, perfectissimum decorem quendam, & sidus pleromatis perfectum fructum Iesum, quem & saluatorem vocari, & Christum & Logon patronymice, ac omnia, quoniam ob omnibus esset. Satellites quoque ei & honorem ipsorum eiusdem generis angelos cum eo prolatos. Hæc igitur est, quæ intra pleroma ipsorum dicitur negatio, & passi Aeonis, & perditi, & quasi in multa materia propter inquisitionem patris calamitas & Hori & crucis ipsorum, & redemptoris, & Carpistæ, & Horothetæ, & Metagogei & Aeonum compago, & primi Christi cum spiritu sancto * de pœnitentia à patre ipsorum. Postrema Aeonum Genesis & secundi Christi quem Soterem dicunt ex collatione composita fabricatio. Hæc autem manifeste quidem non esse dicta, quoniam non omnes capiãt agnitionem ipsorum. Mysterialiter autem à saluatore per parabolam ostensa hijs qui possunt intelligere: sic xxx. Aeonas significari per triginta annos, sicut prædiximus, in quibus nihil in manifesto dicunt fecisse Saluatorem, & per parabolam operariorum vineæ. Et Paulum manifestissime dicunt Aeonas nominare sæpissime. Adhuc etiam & ordinem ipsorum seruare sic dicentem, in vniuersas generationes seculi seculorum. Sed & nos ipsos dem-

Forte, dependẽtia.

que in gratiarum actionibus dicẽtes Aeonas Aeonum illos Aeonas significare, & vbicunque Aeon aut Aeones nominantur, in illos id referri volunt. Duodecadis autem Aeonum emissionem significatam per id quod xij. annorum existens dominus, disputauerit cum legis doctoribus, & per Apostolorum electionem. Duodecim enim Apostolos elegit. & reliquos xviij. Aeonas manifestari per id quod post resurrectionem à mortuis xviij. mensibus dicant conuersatum eum cum discipulis. Sed & præcedentes nominis eius duas literas Io & Eta xviij. Aeonas significanter manifestare. Et x. autem Aeonas similiter per Iota literam quod præcedit, in nomine eius significari dicunt, & propter hoc dixisse Saluatorem, Iota vnum, aut vnus apex non præteriet quodadusque omnia fiant. Hãc autem passionem quæ circa duodecim Aeonum facta est, significari dicũt per Apostasiam Iudę, qui duodecimus erat Apostolorũ, & quoniam xij. mense passus est. Vno enim anno volunt eum post baptisma prædicasse. Adhuc etiam in ea quæ profluuium sanguinis patiebatur, manifestissime hoc significari. Duodecim enim annis passam eam per domini aduentum esse sanatam, cũ tetigisset fimbriam vestimenti eius, & propter hoc dixisse Saluatorẽ: Quis me tetigit? docentem discipulos quod factum est inter Aeonas mysterium, & curationem passi Aeonis. Per illa enim quæ passa est xij. annis, illa virtus significatur, eo quod extenderetur, & in immensum flueret eius substantia, quemadmodum dicunt, & nisi tetigisset vestimentum, hoc est illius filij, qui est veritatis primæ tetradis, quæ per fimbriam manifestata est, aduenisse in omnem substantiam suam. Sed stetit & quieuit à passione per egressam virtutem filij. Esse autem hunc Horon volunt, qui curauit eam, & passionem separauit ab ea. Quod autem Saluatorem ex omnibus existentem omnem esse per hoc responsum, Omne masculinũ aperiens vuluam, manifestari dicunt. Qui cum omnia sit, aperuit vuluam excogitationis passi Aeonis, & separata ea extra Pleroma, quod etiam secundam Ogdoadam

Forte duodecimũ Aeonẽ.

τετράς, quæ ternio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vocãt, de qua paulò post dicem⁹. Et à Paulo autẽ manifeste ꝓpter hoc dictũ dicũt, & ipse est omnia. & rursus: Omnia in ipsũ, & ex ipso omnia. & iterũ: In ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis. Et illud: Recapitulata esse omnia in Christo, per deum. Sic & interpretantur dicta, & quæcunque alia sunt talia. Adhuc etiam de Horo suo quem etiam plurimis nominibus vocant, duas operationes habere eum ostendunt, confirmatiuam & separatiuam. & secundum id quidem, quod confirmat & constabilit, crucem esse. secundum id vero quod diuidit, Horon. Saluatorem autẽ sic manifestasse operationes eius. Et primo quidem confirmatiuam, in eo quod dicit: Qui non tollit crucem suam, & sequitur me, discipulus meus esse non potest. & iterum: Tollens crucem, sequere me. Separatiuam autem in eo quod dicit: Non veni mittere pacem, sed gladium. Et Ioannem dicunt hoc ipsum manifestasse, dicentem, ventilabrum in manu eius emundare aream, & colliget frumentum in horreum suũ, paleas autem comburet igni inextinguibili, & per hæc operationem Hori significasse. Ventilabrũ enim illud crucem interpretatur esse, quæ scilicet consumit materialia omnia, quemadmodum paleas ignis: emundat autẽ eos qui saluantur, sicut ventilabrum triticum. Paulum autem apostolũ & ipsum reminiscí huius crucis dicunt sic: Verbum enim crucis hijs qui pereunt stulticia est, hijs autem qui saluantur virtus Dei. & iterum: Mihi autem non eueniat in vllo gloriari, nisi in Christi cruce, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Talia igitur de pleromate ipsorum, & plasmate vniuersorum dicunt, adaptare cupientes ea quæ bene dicta sunt, hijs quæ male adinuenta sunt ab ipsis. Non solum autem ex Euangelicis & Apostolicis tentant ostensiones facere, conuertentes interpretationes, & adulterantes expositiones: sed etiam ex lege & prophetis, cum quando multæ parabolæ & allegoriæ sint dictæ, & in multa trahi possint, ambiguum per expositionem propensius ad figmentum suum & dolos adaptantes, in captiuitatem ducunt à veritate eos, qui non firmam fidem in vnum Deum patrem

omnipotentem, & in vnum Iesum Christũ filium Dei conseruant. Ea vero quæ extra pleroma dicũtur ab hijs, sunt talia: Enthymesin illius superioris Sophię, quã & * Achamoth vocant, separatam à superiore pleromate cum passione dicunt in vmbratæ vanitatis locis deseruisse per necessitatem: extra enim lumen facta est extra pleroma, informis, & sine specie quasi abortus, ideo quia nihil apprehendit. Misertum autem eius superiorem Christum, & per crucem extensum sua virtute formasse formam quæ esset secundum substantiam tãtum, sed non secundum agnitionem: & hæc operatum recurrere subtrahentem suam virtutem, & reliquisse illam, vti sentiens passionem, quæ erga illam esset per separationem pleromatis, cõcupiscat eorum quæ meliora essent, habens aliquam adorationem immortalitatis relictam in semetipsam à Christo & spiritu sancto. Quapropter & ipsam duobus nominibus vocari. Sophiam paternaliter (Pater enim eius Sophia vocatur) & spiritu sanctum ab eo qui est erga Christum spiritus, formatã ante eam & sensatam factam: statim autem euacuatam ab eo qui inuisibiliter cum ea erat verbo, hoc est, Christo, in exquisitionem egressam eius luminis, quod se dereliquisset, & non potuisset apprehendere illud, quoniam cohercebatur ab Horo. Et sic Horon cohercentem eam ne aduersarius irrueret dixisse Iaioth, vnde & Iaioth nomen factum dicunt: & cum non posset pertransire Horon, quoniam complexa fuerat passionem, & sola fuisset derelicta foris, omnis parte passioni succubuisse multifariæ & variæ existenti: & passam eam tristitiam quidem, quoniam non apprehendit, timorem autem super hoc. Ignorans autem omnia, non quemadmodum mater eius prima Sophia Aeon, demutationem in passionibus habuit, sed contrarietatem. Super hæc autem eueniſſe ei & alteram affectionem conuersationis ad eum qui viuificauit eam collectionem, & substantiam fuisse materiæ dicũt, ex qua hic mundus constat. De conuersionẽ enim mundi & Demiurgi omnem animam Genesim accepisse. De timore autem & tristitia reliqua initium habuisse. A la-

ἐνθύμησις sine uentio, siue cõmentio.

* Oportet vocem esse Hebraicam.

Iaioth.

δημιουργὸς, fabricator mundi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

chrymis enim eius factam vniuersam humidam substã
tiam, à risu autem Incidam, à tristitia autem & pauore
corporalia mundi elementa. Aliquando enim plorabat
& tristis erat, quomodo dicunt, quod derelicta sola es-
set in tenebris & in vacuo. Aliquando autem in cogita-
tionem veniens eius quod reliquerat eam lumen, dif-
fundebatur & ridebat. Aliquando autem rursus time-
bat. Aliquãdo cõsternabatur & exstasin patiebatur. Et
quidé enim tragœdia multa est iã hic, & phãtasia vniuſ
cuiusq; illorũ aliter & aliter grauiter exponẽtis, ex qua
li passione, & ex quali elemẽto substãtia generationem
accepit. Quæ etiã conuenienter videntur mihi nõ om-
nes velle manifesto docere, sed solos illos qui etiã gra
des mercedes pro talibus mysteriis præstare possunt.
Non enim iam dicunt similia illis, de quibus Dominus
dixit, Gratis accipistis, gratis date: Sed separata & porté
tuosa, & alta mysteria cũ magno labore exquisita falla-
cibus. Quis enim nõ eroget omnia quæ sunt eius, vti di
scat, quoniã à lachrymis Enthymeseos, quæ ex passione
AEonis, maria & fontes, & flumina, & vniuersa humida
materia generationé acceperũt? De risu autẽ eius lumẽ,
de pauore autẽ & inconstabilitate corporalia mũdi ele-
menta. Volo autẽ aliquid & ego conferre fructificatio-
ni eorũ. Quoniam enim video dulces quidem quasdam
aquas, vt fontes, & flumina, & imbres, & alia, quæ autẽ
sunt in mari salsas, adinuenio nõ omnia à lachrymis e-
ius emissa, quoniam lachrymæ salsæ sunt qualitate. Ma
nifestum est igitur, quoniam salsæ aquæ hæ sunt à la-
chrymis. Opinor autem eam in agonia & in instantia
grandi constitutam & sudasse. Vnde etiam secundu ar-
gumẽtationem ipsorum suspicari oportet, fontes & flu-
mina, & si quæ sunt aliæ aquæ dulces generationem ha-
buisse à sudoribus eius. Nõ est enim suadibile, cum sint
vnius qualitatis lachrymæ, alteras quidem salsas, alte-
ras dulces aquas ex eis exisse. Hoc autẽ magis suadibi-
le, alteras quidé esse à lachrymis, alteras verò à sudori
bus. Quoniã autẽ & calidæ & austeræ quædã sunt aquæ
in mũdo, intelligere debemus quid faciẽs, & ex quo mẽ
bro

bro emisit has. Apti sunt enim huiusmodi fructus argu
mento ipsorum. Cũ igitur peragrasset omnẽ passionem
mater ipsorũ, & vix cũ elata esset ad obsecrationẽ con-
uersa est eius luminis quod dereliquerat eam, hoc est,
Christi dicũt: qui regressus in pleroma, ipse quidem vt
datur intelligi pigritatus est secundo descendere: Para
cletũ autẽ misit ad eã, hoc est, saluatorẽ, præstãte ei vir-
tutẽ omnẽ patris, & omnia sub potestate tradẽte. Et Ae-
onib⁹ autẽ similiter, vti in eo õnia cõderẽtur, visibilia,
& inuisibilia throni, diuinitates, dominatiões. Mittitur
autẽ ad eã cũ coætaneis suis ãgelis. Hãc autẽ Achamoth
reueri tã eũ dicũt, primo quidẽ cooperationẽ imposuis-
se, ei, propter reuerẽtiã. Deinde autẽ cum vidisset eũ cũ
vniuersa fructificatione sua accurrisse ei virtute acce-
pta de visu eius, & illũ formasse eã formationẽ, quæ est
secundum agnitionẽ, & curationem passionum fecisse
eius, separantem eas ab ea, & non cum neglexisse. Nec
enim erat posibile eas exterminari quẽadmodũ prio-
ris, eo quod iã habilia & posibilia essent. Sed segregan
tem separauit cõmisuisse & coagulasse, & de incorpora
li passione in corporalẽ materiã transtulisse eas, & sic
aptabilitatẽ & naturã fecisse in eis, vt in cõgregationes
& corpora venirent, vti fierẽt duæ substantiæ, vna qui-
dem mala ex passionibus, altera autẽ conuersionis pas-
sibile, & propter hoc virtutem Saluatorem fabricasse di
cunt, Hanc autem Achamoth extra passionẽ factam cõ
cepisse de gratulatione eorum quæcunque sunt luminũ
visionem, id est, angelorum qui erãt cum eo, & delecta-
tam in conspectu eorum peperisse fructus, secundum il
lius imaginẽ docẽt, patrum spriritalem secũdum simili-
tudidem factum satellitum Saluatoris. Tria igitur hæc
cum subsistant secundum eos, vnum quidem ex passio-
ne quod erat materia alterum verò de cõuersione, quod
erat animale, alterum verò quod enixa est, quod est spi-
tale, sic cõuersa est in formationem ipsorum. Sed spiri-
tale quidem nõ potuisse eam formare, quoniam eiusdẽ
substantiæ ei erat. Conuersa autẽ in formationem eius,
quæ facta erat de conuersione eius animalis substãtiæ,

emisisse quoque à saluatore doctrinas. Et primo quidé formasse eam de animali sustantia dicunt Deum patre & saluatorem & regem omnium eius subtantiæ ei, id est, animalium, quas dextras vocant, & eorú quæ ex passionem & ex materia, quas siniſtras dicút. Ea enim quæ post eum sunt eum dicunt formasse latenter motú à matre sua. Vnde metropatorem & apatorem & Demiurgum & fratrem vocant. Dextrorum quidem patrem discentes eum, id est, Psychicorum, Siniſtrorum verò, id est, Hylicorum, Demiurgum, omnium autē regē. Hanc enim Entymesin volentem in AEonum honorem omnia facere, imaginem dicunt feciſſe ipsorum, magis autē saluatorē per ipsam. Et ipsam quidē in imagine inuisibilis patris cōseruasse incognitā à Demiurgo. Hāc autem vnigenitum filium: Reliquorū verò AEonum, eos qui ab hoc facti sunt angeli & archangeli. Patrē itaque & Deū dicút factú eorú quæ sunt extra pleromata, fabricatorē esse omniú psychicorú & hylicorú: seiparantem enim duas substātias confusas, & de incorporalibus corporalia faciētem, fabricasse quæ sunt cælestia & terrena, & factum hylicorum & psychicorum, dextrorú & siniſtrorú fabricatorem, leuium & grauium, sursum aduolantiú, & deorsum demergentium. Septē quoque cælos feciſſe, super quos Demiurgú esse dicunt, & propter hoc hebdomadā vocāt eū. Matrē autem Achamoth Ogdoada, seruantē numerú primogenitæ & primariæ pleromatis Ogdoadis, Septē autē cælos, quos intellectuales esse dicunt. Angelos autē eos tradunt & Demiurgú, & ipsum angelum: Deo autem simílem, quemadmodú & paradisum supra tertium cælum existentem virtutē archangeli Nun dicunt esse, & ab hoc aliquid accepisse Adam conuersatum in eo. Hæc autem Demiurgum ducunt à semetipso quidē putasse in totú fabricasse, feciſſe autē ea Achamoth. Cælú enim feciſſe nescientem cælú, & hominē plasmasse ignorentē hominē, terrā autē ostendisse non scientem terram, & in omnibus sic dicunt ignorasse eū figuram eorum quæ faciebat & ipsam matrē, & * semetipsum putasse omnia esse. Causam autem

μητροπάτωρ qui matris est pater, aut qui simul pater & materialia.

ὑλικὰ, id est materia.

ψυχικὰ, id est animalia.

Alias semetipsum autem

tem ei fuisse matrē eius talis operationis dicūt, quæ sic voluerit producere eū: caput quidē & initiú suæ substātiæ, Dominú autē vniuersæ operationis. Hanc autē matrē & Ogdoadē vocāt, & Sophiā, & tertiā, & Hierusalē, & spiritum sanctum & Dominum masculiniter. Habere autē medietatis locū eū, & esse quidē super Demiurgum, subtus autem siue extra pleroma vsque ad finem. Quoniā quidē materialem substantiā ex tribus passionibus constare dicunt, timore, & tristitia, & aporia. De timore quidem & de conuersione animalia substistentiā accepisse. De conuersione quidā Demiurgū volunt Genesim habuisse. De timore autē reliquā omnē animalē substantiam, mutorū animaliú & hominum: & propter hoc superiorem eum existentē præscire quæ sunt spiritualia, & se putasse solú Deū, & per prophetas se dixisse: Ego Deus, & præter me nemo. De tristitia autem spirita lia malitiæ docent facta. Vnde & diabolú Genesim habuisse, quem & Cosmocratorem vocant, & dæmonia, & omnem spiritualem malitiæ substantiam. Sed Demiurgum quidem psychicum filiū, filium matris suæ dicút. Cosmocratorem verò creatorem Demiurgi. & Cosmocratorem quidē intelligere ea quę sunt super eum, quoniam sit spiritualis malitia, Demiurgum verò ignorare cum sit animalis. Habitare matrē quidē ipsorū in eo qui sit cælestis locus, hoc est, in medietate. Demiurgum verò in eo qui sit in cælo locus, hoc est hebdomade. Cosmocratorē verò in eo qui sit secundum nos mūdo. De expauescētia verò & Aporia quasi de vesaniori corporalia, quemadmodum prædiximus, mundi elementa facta esse. Terram verò secundum expauescentiæ statum, aquā verò secundum timoris motum, aërem verò secundum materiæ fixionē. Ignē verò omnibus hijs ineſſe mortem & corruptelam, quemadmodum & ignorantiam omnibus tribus passionibus inabsconsam docent. Cum fabricasset igitur mundum, fecit & hominem Choicum, non autē ab hac arida terra, sed ab inuisibili substantia, & ab effusibili & fluida materia accipientē: & in hunc insufflasse psychicum definiunt, & hunc esse secundú imaginem

ἀπορία, desperatio

κοσμοκράτωρ, i. Dominꝰ mūdi. Paulus eo verbo est vsus.

χοϊκὸς, terrenus

nem & similitudinẽ factum, secundum imaginem qui
dem hylicum esse, proximum quidem, sed non eiusdem
substantiæ esse deo. secundum similitudinem vero psy
chicum, vnde & spiritum vitæ substãtiam eius dictam
cum sit ex spirituali definitione. Post deinde circũdatam
dicunt ei adamantinam tunicam. Hanc autem sensibi
carnem esse volunt. Partum vero matris ipsorum qu
est Achamoth, quẽ secundum inspectionẽ eorũ angelo
rum qui sunt erga saluatorẽ generauit, existentẽ eiusd
substantiæ matris suæ spiritalis. Et ipsum enim ignor
rasse Demiurgum dicunt, & latenter depositum esse
eum nesciente eo, vti per eum in eam quæ ab ea esset
nimam seminatum, & in materiale hoc corpus, gestat
quoque velut in vtero in his & amplificatum, paratur
fiat ad susceptionẽ perfectæ ratiõis. Latuit igitur quẽ
modũ dicũt Demiurgũ cõseminatus in subflatione ea
Sophia spiritalis homo, inenarrabili virtute & prouid
tia. Quẽadmodum enim matrẽ suã ignorauit, sic & s
mẽ eius. Quod etiã ipsum ecclesiã esse dicunt, exẽplu
superioris ecclesiæ, & hunc esse in semetipsis homine
volũt, vti habeãt animã quidẽ à Demiurgo, corp⁹ aute
limo, & carnẽ à materia: Spiritalẽ vero hominẽ à matr
Achamoth. Cũ sunt igitur tres, Alterũ materiale, quo
etiã sinistrũ vocant, ex necessitate perire dicunt, quipp
cũ nullã * separationẽ incorruptelæ recipere possit.
nimale vero quod etiã dextrã appellant, cũ sit mediũ sp
ritalis & materialis illuc redigi quocunq; declinauerit
In spiritalẽ vero emissum esse vti hic animali cõiunct
formetur coeruditũ ei in cõuersione. Et hoc esse dicun
solẽ & lumen mundi. Opus erat enim animali sensibili
bus disciplinis. Ob quã causam & mundũ fabricatũ e
dicunt, & saluatorẽ ab hoc venisse animalẽ, quia fuæ p
testatis est, vt id saluet. Quæ enim saluaturus erat, eor
primitias eũ suscepisse dicunt. Ab Achamoth quidẽ sp
ritale, à Demiurgo autẽ indutũ psychicũ, id est, anima
Christũ, à depositiõe autẽ circundatũ corpus, animale
habẽs substantiã. Paratũ vero inenarrabili arte, vt & v
sibile, & palpabile, & passibile fieret. Et hylicũ aũt nihi
omnino

Alias spiratiõi

omnino susceptt. Nõ enim esse hylicon capacẽ salutis.
Cõsummationẽ vero futurã, cũ formatũ & perfectũ fue
rit scietia omne spiritale, hoc est, homines qui perfectã
agnitionẽ habent de Deo, & hii qui ab Achamoth initia
ti sunt mysteria: Esse aũt hos semetipsos dicunt. Erudiũ
tur autẽ psychica, id est, animalia, psychici, id est, anima
les homines, qui per operationẽ & fidẽ nudã firmantur, Fides & opera
& nõ perfectum agnitionẽ habẽt. Esse autẽ hos, nos qui
sumus ab ecclesia, dicunt. Quapropter & nos quidẽ ne-
cessariam esse bonã cõuersationẽ respõdent, aliter enim
impossibile esse saluari. Semetipsos autẽ nõ per opera-
tionem, sed eo quod sunt naturaliter spiritales omnino
saluari dicunt. Quẽadmodum enim choicum impossibi
le est salutẽ percipere, nõ enim esse illũ capacem salutis
dicunt: sic iterum quod spiritale, quod semetipso esse vo
lunt, impossibile esse corruptelã percipere, licet in qui-
buscunq; fuerit facti. Quẽadmodũ enim aurũ in cœno
depositũ nõ amittit decorẽ suũ, sed suã naturã custodit,
cum cœnũ nihil nocere auro possit: sic & semetipsos di
cunt, licet in quibuscunq; materialibus operibus sint, ni
hil semetipsos noceri, neq; amittere spiritalẽ substãtiã.
Quapropter & intimorate omnia q̃ vetãtur, hii qui fũt
ipsorũ perfecti, operãtur. De quib⁹ scripturę cõfirmant,
quoniã qui faciũt ea, regnũ dei nõ hæreditabũt. Etenim
idolothyta indifferẽter mãducãt, nihil inquinari ab hiis
putãtes, & in oẽm diẽ festũ ethnicorũ pro voluptate in ho Delectus dierũ
nore eorũ factũ primi cõueniũt, vt in nihilo quidẽ absti & ciborum.
neãt, quod est apud deũ & apud homines otiosũ mũeris
homicidiale spectaculũ. Quidẽ aũt & carnis voluptatib⁹
insatiabiliter inseruiẽtes, carnalia carnalib⁹, spiritalia
spiritalib⁹ reddi dicũt. Et quidã quidẽ ex ipsis clãm eas
mulieres q̃ discũt ab eis doctrinã hãc, corrupũt: quẽad-
modũ multæ sæpe ab hiis suasæ, post cõuersæ mulieres
ad ecclesiã Dei cũ reliquo errore & hoc cõfesse sunt. A- Vxores cõmu
lii vero & manifeste ne quidẽ erubescẽtes, quascunque nes.
adamauerint mulieres, has à viris suis abstrahẽtes, suas
nuptas fecerũt. Alii vero valde modeste initio, quasi cũ
sororibus fingentes habitare, procedẽte tẽpore manife-
stati

stati sunt, grauida sorore à fratre facta, & alia multa dioſa & inreligioſa facientes. Nos quidem qui per timorem Dei timemus etiam vsque in mẽtibus nostris & monibus peccare, arguunt quasi idiotas, & nihil sci Spirituales. semetipsos extollunt, perfectos vocantes, & semina ctionis. Nos enim in vsu gratiam accipere dicunt. propter & auferri à nobis, semetipsos autem pro possidere, desursum ab inenarrabili & innomina συζυγία cõiu gatio. syzygia descendentem habere gratiam, & propterea ijci eis, qua propter ex omni modo oportere eos se per Syzygię meditari mysterium. Et hoc suadent sensibilibus hijs sermonibus, dicentes sic: Quic que in seculo est, & vxorem non amat, vt ei coniung tur, non est de veritate, & non transiet in veritate Qui autem de seculo est mixtus mulieri, non transi veritatem, quoniam in concupiscentia mixtus est mu ri. Quapropter nobis quidem, quos psychicos vocant & de seculo esse dicunt, necessariam continentiam, bonam operationem, vti per eam veniamus in medie tis locum. Sibi autem spiritalibus & perfectis vocati nullo modo. Non enim operatio in pleroma inducit, semen quod est inde pusillum quidem demissum, hic tem perfectum factum. Cum autem vniuersum sem perfectum fuerit, Achamoth quidem matrem ipsoru transire de medietatis loco dicunt, & intra pleroma troire, & recipere sponsum suum saluatorem, qui est σύμφωνη con omnibus factus vti syzygia fiat saluatoris & Sophiæ, qu centus. est Achamoth, & hoc esse sponsum & sponsam: Sympho nem vero vniuersum pleroma. Spiritales vero expolia tos, animas & spiritus intellectuales factos inapprehe sibiliter & inuisibiliter inter pleroma ingressos, sponsa reddi, hijs qui circa saluatorẽ sunt angelis. Demiurgum vero transire & ipsum in matris suæ Sophiæ locum, hoc est, in medietatem. Iustorũ quoque animas refrigerare & ipsas in medietatis loco. Nihil enim psychicum intra pleroma transire. His autem factis, ita qui latet in mũdo ignis exardescens, comprehendẽs vniuersam materiam consumit, & ipsum simul cõsumptum, abire in id vt iam

non sit. Demiurgum autem nihil horũ cognouisse ostendunt ante saluatoris aduentum. Sunt autem qui dicunt emisisse eum Christum filium suum, sed animalem, & de hoc per prophetas locutum esse. Esse autem hunc qui per Mariam transierit, quemadmodum aqua per tubum transit, & in hunc in baptismate descendisse, illum qui esset de pleromate ex omnibus saluatorem in figura columbæ, fuisse autem in eo & illud quod est ab Achamoth semen spiritale. Dominum igitur nostrum ex quatuor hijs cõpositum fuisse dicunt, seruantẽ typum primogenitæ & primę quaternionis, de spiritali, quod erat in Achamoth, & de animali quod erat de Demiurgo, & de dispositione quod erat factum inenarrabili arte, & de saluatore, quod erat illa quæ descẽdit in eum columba. Et hunc quidẽ impassibilẽ perseuerasse. Non enim possibile erat pati eum, cum esset incõprehensibilis & inuisibilis, & propter hoc ablatum esse, cum traderetur ad Pilatũ, illum qui depositus erat in eũ spiritus Christi. Sed ne id quidẽ quod à matre erat semen, passum esse dicũt. Impassibile enim & illud, quippe spiritale & inuisibile, etiã ipsi Demiurgo. Passus est autẽ, secundum hos animalis Christus, & ille qui ex dispositione fabricatus in mysterio, vt ostendat per eum mater typũ superioris Christi, illius qui extensus est cruci, & formauit Achamoth formationẽ secundum substantiã. Omnia enim hæc exẽpla illorum esse dicunt: eas vero quæ habuerunt semen id quod est ab Achamoth, animas meliores dicunt fuisse quàm reliquas. Quapropter & plus eas dilectas à Demiurgo non sciente causam, sed à semetipso putante esse tales. Quapropter & in prophetas, aiunt, distribuebat eas & sacerdotes & reges, & multa de hoc semine dicta per prophetas. Exponunt quippe eum altioris naturæ esse. Multa autem & matrẽ de superioribus dixisse dicunt. Sed & per hunc, & per eas, quę ab hoc factę sunt animę. Ac deinceps diuidunt prophetias, aliquid quidẽ à matre dictũ docẽtes, aliquid à semine, aliquid autẽ ab ipso Demiurgo: & Iesum tãtundẽ aliquid quidẽ saluatorẽ dixisse, aliquid à matre, aliquid à Demiurgo, quẽadmodũ

ostendemus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ostendemus, procedente nobis sermone. Demiurgũ
tem, quippe ignorantem quæ essent super eum, mou
quidem in hijs quæ dicuntur: Cõtẽpsisse vero ea, al
atque aliã causam putantẽ, quam spiritus qui prop
tat, habens & ipse suã aliquam motioné, siue homini
siue perplexionem peiorum, & sic ignorantem com
uasse, vsque ad aduẽtum saluatoris. Cum venisset a
saluator didicisse eum ab eo omnia dicunt, & in g
dium ei cessisse cum omni virtute sua, & eum esse il
in Euangelio Centurionem dicentem saluatori, Et
enim sub potestate mea habeo milites & seruos, & q
iussero faciũt. Perfecturũ autẽ eũ, eã quæ secundum
sum est mundi creationé, vsque ad id tẽpus quod op
tet. maxime autem propter ecclesiæ diligentiã atque
ram, & propter agnitionẽ præparati præmij, quoni
locum matris transibit. Hominum autẽ tria genera
cunt, spiritalem, psychicum, choicum, quemadmod
fuit Chain, Abel, Seth, vt ostendant & ex his tres na
ras, iam non secundum vnum quẽque, sed secundũ
nus. Et choicum quidem in corruptelam abire. An
lem vero si meliora elegerit in loco medietatis refri
raturum, si vero peiora, transire & ipsum ad similia.
ritalia vero inseminat Achamoth ex illo tẽpore vs
nunc, propter quod & animæ erudientur quidem hi
semina enutrita, quia pusilla emittãtur, post deinde
fectionem digne habita sponsas reddi saluatoris. An
lis respõdent animabus eorũ ex necessitate in medie
te cũ Demiurgo, refrigeraturis in æternũ. Et ipsas a
animas rursus sudiuidẽtes, dicunt quasdã quidẽ nat
bonas, quasdã autẽ natura malas. Et bonas quidem
esse, quæ capaces seminis fiũt. Alias vero natura nec
nunquam capere illud semen. Cum sit igitur tale il
rum argumẽtum, quod neq; prophetæ prædicauerun
neq; dominus docuit, neq; apostoli tradiderũt, quod
bũdãtius gloriãtur plus quàm cæteri cognouisse. de h
quæ nõ sunt scripta, legẽtes, & quod solet dici, de ha
na resticulas nectere affectantes, fide digna aptare
nãtur hiis quæ dicta sunt, vel parabolas dominicas,
dictio

dictiões propheticas, aut sermones apostolicos vt figmẽ
tum illorum nõ sine teste esse videatur, Ordinẽ quidẽ
& textum scripturarum supergradientes, & quãtum in
ipsis est soluentes membra veritatis. Trãsferunt autem
& transfingunt, & alterum ex altero facientes, seducũt
multos ex hijs quæ aptant ex dominicis eloquijs male
composito phantasmati. Quomodo si quis regit imagi-
nem bonam fabricatam diligenter ex gemmis pretiosis
à sapiente artifice, soluens subiacentem hominis figu-
ram, transferat gemmas illas, & reformãs faciat ex hijs
formam canis, vel vulpeculæ, & hãc male dispositam,
dehinc conformet & dicat, hanc esse regis illam imagi-
nem bonam, quam sapiens artifex fabricauit, ostendens
gemmas quæ bene quidẽ à primo artifice in regis ima-
gine compositæ erant, male vero à posteriore in canis fi
guram translatæ sunt, & per gemmarum phantasiam de
cipiat idiotas, qui comprehẽsionem regalis formæ non
habeant, & suadeat, quoniam hæc turpis vulpeculæ fi-
gura, illa est bona regis imago. Eodem modo & hi ani-
cularum fabulas assumentes, post deinde sermones &
dictiones & parabolas hinc inde afferentes, vt aptare
volunt fabulis suis eloquia Dei. Et quanta quidem hijs
qui sunt intra pleroma aptant, diximus. Quanta autem
de hijs qui extra pleroma sunt ipsorũ, ad suos insinua-
re conantur ex scripturis, sunt talia. Dominum in no-
uissimis mundi tẽporibus, propter hoc venisse ad pas-
sionem dicunt, vt ostendat quæ circa nouissimum æo-
num facta est passionem, & per hunc finem manifestet
finem eius quæ est circa æonas dispositionis. Duodecim
autem annorum virginẽ illam archisynagogi filiã, quã
insistens dominus à mortuis liberauit, typum esse nar-
rant Achamoth, quem extẽsus Christus eorum, figura-
uit, & ad sensibilitatem adduxit eius, quod dereliquet
rat eam, luminis. Quoniam autem ei manifestauit se-
metipsum saluatorem existenti extra pleroma in abor-
tionis partu, Paulũ etiã dicũt dixisse in prima ad Corin
thios epistola, Nouissimo aũt tãquàm abortiuo visus est
& mihi: & illã quæ est cũ coætaneis saluatoris aduẽtatio

Similitudo cõ
tra dæpraua
te vtentes scri
pturis Sacris.

ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad Achamoth, similiter manifestasse eum in eadé epist
la dicente, Oportere mulieré velamen habere in capi
propter angelos, quoniã & aduentante saluatore ad e
propter verecundiã velamen imposuit Achamoth in
ciem suã. Et passiones autẽ quas passa est significasse
minum dicunt: in hoc quidé, quod derelicta est à lum
ne, in eo cum dicit in cruce, Deus meus, Deus meus,
quid me dereliquisti? manifestasse eum quoniã derelic
esset à lumine Sophia, & prohibita est ab Horo in pri
impetum facere. Tædium autẽ eius in eo quod dixis
Quàm tristis est anima mea. Timoré autẽ in eo quod
xerit, Pater si possibile est transeat à me calix iste. Et
poriã autẽ, id est, consternationẽ similiter in eo quod
xerit, Et quid dicã nescio. Tria autẽ genera hominu
ostendisse docent eum, Hylicum quidem in eo, quod
sponderit dicenti, sequar te, Non habet filius homi
vbi caput reclinet. Animale autẽ in eo quod dixerit
centi, Sequar te, permitte autẽ mihi ire & renuntiare
mesticis. Nemo super aratrum manum imponens &
posteriora respiciens aptus est regno cælorum. Húc
tẽ dicunt de medijs esse: & illum autẽ similiter, qui m
tas partes iustitiæ confitebatur se fecisse, post deinde
Iuisse sequi, sed à diuitijs victum, vt ne fieret perfectu
& hunc de psychico genere fuisse volunt. Spiritale ve
in eo quod dicit, Remitte mortuos sepelire mortu
suos, tu autẽ vade & annuntia regnum Dei. Et Zach
publicano, dicens, Descende quoniã hodie in domo t
oportet me manere. Et in fermenti parabola quod m
lier abscondisse dicitur in farinæ sata tria, tria gene
manifestare dicunt: mulieré quidé Sophiã dici docen
farinæ vero sata tria, tria genera hominum, spiritale,
nimale, choicum, fermentum vero ipsum saluatorem
ctum dicunt. Et Paulum autẽ manifeste dixisse, choico
animales, spiritales * choicus tales & choici. Alibi a
tem, animalis homo non percipit quæ sunt spiritus. A
bi autem, spiritalis examinat omnia, animalis autẽ no
percipit quæ sunt spiritus, de Demiurgo dictum dicun
qui cum psychicus sit, non cognouerit neque matré sp
ritale

forte, qualis choicus

ritalem existentem, neque semen eius, neque eos quã
sunt in pleromate AEones. Quoniam autem eorũ qui
Saluaturus erat Saluator initio accepit, Paulum dixis
se, & si delibatio sancta, & massa. Delibationem quidem
quod est spiritale dictum docentes, consperſiones autẽ
nos, id est, psychicam ecclesiam, cuius substantiam ad
sumpsisse. dicunt eum, & cũ semetipso erexisse, quoniã
erat ipse fermentũ. Et quoniam errauit Achamoth ex
tra pleroma, & formata est à Christo, & quæsita est à sal
uatore, manifestare eũ dicunt, in eo quod dixit semet
ipsum venisse ad eã, quæ errasset, oué. Oué enim erran
tem matré suam referunt dici, ex quã eã quæ sit hic vo
sunt esse seminatã ecclesiã. Errorẽ autẽ, eã quæ est extra
pleroma in omnibus passionib⁹ immorationé, ex qui
bus factã materiã tradut. Mulieré autẽ illam quæ mun
dat domum, & inuenit dragmã, superioré Sophiam nar
rant dici, Quæ cũ perdidisset intentionem suã, post de
inde mundatis omnibus per saluatoris aduentũ in eã,
quoniã & hoc restituitur secũdũ eos, intra pleroma. Si
meon autẽ eum qui in manus suas accepit Christum &
gratias egit Deo, & dixit, Nunc remittis seruũ tuũ do
mine secundũ sermonẽ tuum in pace, typũ esse Demiur
gi dicunt, qui veniente saluatore didicit transpositionẽ
suã, & gratias egit Bytho. Et per Annam quæ in Euan
gelio dicitur septem annis cum viro vixisse, reliquum
autẽ omne tẽpus vidua perseuerasse, donec vidisset sal
uatorem, & agnouisset eum, & loqueretur de eo omni
bus, manifestissime Achamoth significari dicunt: quæ
cum ad modicum vidisset tunc saluatorem, cum coæ
tãneis suis postero omni tempore perseuerans, in me
dietate sustinebat eum, quando iterum veniat & repo
nat eam suæ coniugationi. Et nomen autem eius signifi
catũ à saluatore, in eo quod dixerit, iustificata est sapiẽ
tia à filiis eius. & à Paulo autem sic, Sapientiam autem
loquimur perfectis. Et coniugationes autẽ quæ sunt in
tra pleroma Paulum dixisse dicunt, in vno ostendentẽ.
De ea enim cõiugatione, quæ est secundũ hãc vitã scri
bẽs ait, Hoc enim mysteriũ magnũ, dico autẽ in Christo

& ecclesia. Adhuc aũt Ioãnem discipulũ domini docens
primã ogdoadẽ & omniũ generationẽ significasse ipsis
dictionibus. Itaq; principiũ quoddã subiecit, quod pri-
mũ factum est à Deo, quod etiã Nun vocat & filium: &
vnigenitũ domini vocat, in quo omnia pater dimisit se-
minaliter. Adhuc aũt aiunt verbũ emissum, & in eo* cõ
munẽ eorũ substantiã, quã ipsum postea formauit ver-
bũ. Quoniã igitur de prima genesi dicit, bene à princi-
pio, hoc est, à filio & verbo doctrinam facit, dicit aũt sic
In principio erat verbũ, & verbũ erat apud deũ, & deus
erat verbũ: hoc erat in principio apud deũ, Prius distin-
guens in tria, deum, & principium, & verbũ iterũ vni-
uit, vti & emissionẽ ipsorũ vtrorumq; ostendat, id est fi-
lij & verbi, & eã quæ est ad inuicẽ simul & ad patrẽ vni-
nẽ: In patre enim & ex patre principiũ, in principio ad
tem & ex principio verbũ. Bene igitur dixit. In princi-
pio erat verbum, erat enim in filio: & verbum erat apu
deum, etenim in principio: & deus erat verbum consi-
quẽter, Quod enim ex deo natum est, deus est. Hic enim
erat in principio apud deũ, ostendit emissionis ordi-
Omnia per ipsum facta sunt. & sine ipso factũ est nihil
Omnib⁹ enim hijs qui post deũ sunt æonibus formati
nis & generationis causaverbũ factũ est, Sed quod fac
est in eo, inquit, vita est. Hic enim syzygias manifes-
uit: omnia enim ait per ipsum facta sunt, vita aũtẽ in
so. Hæc ergo quæ est facta & proximior est quàm ea, q
per ipsum facta sunt: cũ ipso est enim, & per ipsum fa
ctificat, quoniã infert, & vita erat lux hominũ. Homin
autẽ nũc & ecclesiã simili nomine significauit, vt per
num nomẽ manifestet syzygiæ cõmunionem. Ex Log
enim & Zoẽ homo generatur & ecclesia. Lumen autẽ
xit hominũ vitã, quoniã illuminati sunt ab ea, quod e
formatũ & manifestatũ. Hoc autẽ & Paulus dicit, Om
enim quod manifestatur lumen est, Quoniã igitur vi
manifestauit & generauit hominẽ & ecclesiã, lumen
cta est eorũ. Aperte igitur manifestauit Ioãnes per se
mones hos, & alia & quaternionẽ secundã Logõ & Zo
anthropõ & ecclesiã, sed & primã significauit tetradam

alias, omnem.

Narra

Narrans enim de saluatore & docens omnia quæ extra
pleroma sunt, per eũ formata, fructũ quoq; eũ esse dicẽs
intra pleroma: & enim lumen dixit illum, quod in tene
bris lucet, & nõ cõprehẽditur ab eis, quoniã omnia quæ
facta sunt ex passione formãs, ignorat⁹ est ab eis: & filiũ
& verbũ & vitã dicit eũ, & verbũ carnẽ factum, cui⁹ glo-
riã vidimus ait, & erat gloria eius quasi vnigeniti, quę
à patre data est ei, plena gratia & veritate. Dicit autem
sic, & verbum caro factum est, & habitauit in nobis, &
vidimus gloriam eius, gloriam, quasi vnigeniti à patre,
plena gratia & veritate. Diligenter igitur ostendit pri-
mã quaternationem, patrem dicens & gratiam & mono
genen & veritatem. Sic Ioannes de prima & matre om-
nium æonum ogdoade dixit: patrem enim dixit & gra-
tiam & monogenen & veritatem, & verbum & vitam &
hominem & ecclesiam. Et Ptolemæus quidem ita. Vides
igitur dilectissime adinuentionem qua vtentes sedu-
cunt semetipsos, calumniantes scripturis, fictionem
suam ex eis constare adnitentes. Propter hoc enim & ip
sas eorum adposui astutias & dictiones, vt ex eis consi-
deres malitiam inuentionis, & nequitiam erroris. Pri-
mo enim propositũ esset Ioãni illã quæ sursum est octo-
nationem ostendere, ordinem custodisset vtiq; emissio-
nis, & primam quaternationem, cum sit venerabilior,
quemadmodum dicunt, in primis vtique posuisset no-
minibus, & sic adiunxisset secundã, vt per ordinẽ nomi
nũ, ordo ostenderetur octonationis. Et nõ vtiq; post tan
tum interuallum quasi oblitus de re commemoratus
in nouissimo primæ memoratus fuisset quaternionis,
Deinde autẽ & cõiugationes significare volẽs, & eccle-
siæ nõ prętermisisset nomẽ, sed aut & in reliquis cõiuga
tionibus cõtẽtus fuisset masculorũ appellatione, simili-
ter cum possent & illa simul subaudiri, vt vnitatẽ per o-
mnia esset custodiẽs. Aut si reliquorũ cõiugationes enu
merabat, & anthropi, id est, hominis vtiq; manifestasset
cõiugẽ, & vtiq; non reminisset de diuinatione nos acci
pere nomen ipsius. Manifesta igitur expositionis eorum
transfixio: Ioanne enim vnum deũ exponente, & vnum

alias, reminisset.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnigenitum Christum Iesum adnunciante, per quem omnia facta esse dicit, hunc verbum Dei, hunc vnigenitum, hunc factorem omnium, hunc lumen verum illuminans omnem hominem, hunc mundi fabricatorem, hunc in sua venisse, hunc eundem carnem factum, & habitasse in nobis: Hij transuertentes secundum verisimilem expositionem, alterum quidem Monogené volunt esse, secundum emissionem, quam scilicet & principium vocant: alterum autem soterem, id est, saluatoré fuisse volunt, & alterum Logon, id est, verbum filium monogenus, id est, vnigeniti, & alterum Christum, id est, ad emẽdationem pleromatis emissum: & vnũ quodque eorum quæ dicta sunt auferentes à veritate, & abutentes nominibus in suam argumentationem transtulerunt, vt secundum eos in tantis Ioannes Domini Christi Iesu memoriam non fecerit. Si enim patrẽ dixisset, & Charin, & monogenen, & alethian, & Logõ, & Zoen, & anthropon, & ecclesiam secundum illorum argumentationem de prima ogdoade dixit, in qua nondũ Iesus, nondum Christus Ioannes magister. Quia autem non de syzygiis ipsorum Apostolus dixit, sed de domino nostro Iesu Christo, quem & verbum scit esse Dei, idem ipse fecit manifestum. Recapitulans enim de eo verbo quod ei in principio dictum est, insuper exponit, & verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Secundũ autẽ illorum argumentationẽ, nõ verbum caro factũ est, quod quidẽ nec venit vnquã extra pleroma, sed qui ex omnibus factus est, & sit posterior verbo saluator. Differte igitur insensati, quoniã Iesus qui passus est pro nobis, qui inhabitauit in nobis, idẽ ipse est verbũ Dei. Si enim alius ex æonibus pro nostra salute caro factus est, æstimãdum erat de altero dixisse Apostolum. Si autem verbum patris qui descendit, ipse est & qui ascendit, ab vno de vnigenitus filius secundũ patris placitũ, incarnatus pro omnibus, nõ de alio aliquo, neq; de ogdoade Ioãnes sermonẽ fecit, sed de domino Christo Iesu. Neque enim verbũ secundũ eos principaliter caro factum est. Dicunt enim Sotera induisse corpus animale, de dispositione

spositione aptatum inenarrabili prouidentia, vt visibile & palpabile fieret. Caro est autẽ illa vetus, de limo secũdum Adã facta plasmatio à Deo, qua vere factum verbũ Dei manifestauit Ioãnes, & soluta est illorum prima & primogenita octonatio. Cum enim vnus & idẽ ostenditur Logos & monogenes, & Zoe & phos, & Soter, & Christus filius Dei, & hic idem incarnatus pro nobis, soluta est octonationis illorum cõpago. Hac autem soluta, decidit illorum omnis argumentatio, quam falso nomine somniantes infamant scripturas ad propriam argumentationem confingendam. Post deinde dictiones & nomina dispersim posita colligentes trãsferunt, sicut prædiximus, ex eo quod est secundum naturam in id, quod est cõtra naturã, similia facientes hijs qui controuersias semetipsis quaslibet proponunt, post deinde conantur & Homericis versibus meditari eas: ita vt idiotæ putent ex illa temporali declamata cõtrouersia, Homerum versus fecisse, & multi abducuntur per compositam consequentiam versuum, ne forte hæc sic Homerus fecerit. quemadmodum Herculen ab Eurystheo ad eum qui apud inferos est canem missum, ex Homericis versibus scribens ita: Nihil enim prohibet, exempli gratia commemorari, & horum cum sit similis & eadem vtrisque argumentatio.

φῶς lumen

Hæc vbi dicta dedit, emisit limine flentem
Herculem inuictum magnarum non inscium rerũ,
Eurystheus natus Sthenelo prosapia Persei,
Ducturum ex Herebo canem atri Ditis ad auras.
Vadit ad ille, velut leo nutritus montibus acer,
Vrbem per mediam: noti simul omnes abibant,
Et senes & pueri, & nondum nuptæ puellæ,
Plorantes multum, ac si in mortem irent, at ipse
Mercurius præmittit & cæsia Pallas euntem,
Fratrem etenim sciebat quatenus dolor exagitaret.

Cento ex versibus Homericis contextus. Numerus syllabarum tanũ seruatus est nõ quantitas.

Quis nõ ex simplicib⁹ abripiatur ab huiusmodi versib⁹, & putet sic illos Homerum in hoc argumento fecisse? Qui autem scit Homerica, cognoscet quidem versus, argumentum autem non cognoscet, sciens quoniam ali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid quidé eorũ etiã de Vlysse dictũ, aliud verò de Hercule, aliud vero de Priamo, aliud de Menelao & Agamé none. Si auté tulerit illos, & vnúquenq; suo libro reddiderit, auferet de medio præsens argumentũ. Sic auté & qui regulã veritatis immobilé apud se habet, quam per baptismũ accepit, hæc quidé quę sunt ex scripturis nomina & dictiones & parabolas cognoscet, blasphemũ auté illorũ argumẽtũ nõ cognoscet. Etenim si gẽmas agnoscet, sed vulpé pro regali imagine nõ recipiet. Vnúquéque auté sermonũ reddens suo ordini & aptãs veritatis corpusculo, denudauit & insubstãtiuũ ostẽdit figmenta ipsorũ. Quoniã auté scenę huic deest redemptio, vt quis minimũ ipsorũ explicant destructoré sermoné inferat, bene habere putauim⁹, ostẽdere primo in quib⁹ ipsi partes hui⁹ fabulæ discrepãt aduers⁹ se inuicé, quasi qui sint ex variis spiritalib⁹ erroris. Et ex hoc enim diligéter cognoscere est, & ex ostẽsione, eã firmã, quę ab ecclesia prædicatur, veritaté, & ab hijs id quod fingitur falsiloquia.

¶ Expositio prædicationis veritatis, quã ab Apostolis Ecclesia percipiens custodit. Cap. I.

E Ccleſia enim per vniuersum orbem vsq; adnes terræ seminata, & ab Apostolis, & à discipulis eorũ accepit eã fidé, quæ est in vnũ deum patrem omnipotentem, qui fecit cælum, & terrã, mare & omnia quæ in eis sunt, & in vnum Iesum Christum filium Dei, incarnatũ pro nostra salute, & in spiritum sanctum, qui per prophetas prædicauit dispositiones dei & aduentum, & eam quæ est ex virgine generationem, & passionem, & resurrectionem à mortuis, & in carne in cælos ascensionem dilecti Iesu Christi domini nostri, & de cælis in gloria patris aduentum eius, ad recapitulanda vniuersa, & resuscitandam omnem carnem humanæ generis: Vt Christo Iesu domino nostro, & deo, & saluatori, & regi, secundũ placitu patris iuisibilis omne genu curuetur, cælestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur ei, & iudicium iustum in omnibus faciat. Spiritalia quidem nequitię, & angelos transgressos, atq; apostatas factos, & impios, & iniustos, & in quos, & blasphemos homines in æternũ ignẽ mittat. Iustis aũt & æquis, & præcepta ei⁹ seruãtibus, & in dilectione eius perseuerãtibus, quibusdã quidem ab initio, quibusdã autem ex pœnitentia, vitã donãs, incorruptelam loco muneris cõferat, & claritatem ęternam circundet.

¶ Ostensio neq; plus, neq; minus de ea quæ est in fide posse quosdam dicere. Cap. III.

H Anc prædicationẽ cũ acceperit, & hanc fidem, quẽadmodũ prædiximus, ecclesia, & quidé in vniuersum mundũ disseminata, diligenter custodit, quasi vnam domũ inhabitans, & similiter credit hijs, videlicet quasi vnam animam habens & vnum cor, & cõsonanter hæc prædicat & docet & tradit quasi vnũ possidẽs os. Nam & si in mũdo loquelæ dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis vna & eadem est. Et neque hæ quæ in Germania sunt fundatæ ecclesiæ aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ quæ in Hiberis sunt, neq; hæ quæ in Celtis, neq; hæ quæ in Oriẽte, neq; hæ quæ in AEgypto, neq; hæ quæ in Libya, neq; hæ quæ in medio mũdi sunt cõstitutæ: sed sicut sol creaturæ Dei in vniuerso mũdo vnus & idem est, sic & lumen, prædicatio veritatis, vbiq; lucet, & illuminat omnes homines, qui volũt ad cognitionem veritatis venire. Et neq; qui valde prędualet in sermone, ex hiis qui prędsunt ecclesiis, alia quàm hæc sunt dicet, Nemo enim super magistrum est: neq; infimus in dicendo deminorauit traditionẽ. Cum enim vna & eadem fides sit, neq; is qui multum de ea potest dicere amplius, neq; is qui minus, deminorat.

¶ Secundum quid fiat putare alios quidem plus, alios vero minus habere agnitionis. Cap. IIII.

P Lus aũt aut min⁹ secudũ prudentiã nosse quosdã intelligentiã, nõ in eo quod argumentũ mutetur efficitur, & alius Deus excogitetur præter fabricatoré & factoré & nutritoré hui⁹ vniuersitatis, quasi nõ ipse sufficiat nobis, aut alius Christus, aut alius monogenes: sed in eo quod omnia quæ id parabolis dicta sunt exquirere, & adiungere veritatis argumento, & in eo vt instrumentum & dispositionem dei in genere

Universidad de Deusto
Biblioteca

humano factam enarret. Et quoniam magnanimus ex-
titit Deus, & in transgressorum angelorum apostasia, &
in inobaudientia hominũ, edisserere: & quare alia qui-
dem tẽporalia, alia vero æterna, & quædã cælestia, quę-
dã terrena vnus & idẽ fecit ãnuntiare. Et quare cũ inu-
sibilis apparuit prophetis Dei, non in vna forma, sed
aliis aliter adesse, & quare testamenta multa tradita hu-
mano generi, ãnuntiare, & quis sit vnusquisq; testamẽ-
torum character, docere, & quare cõclusit omnia in in-
credulitatem Deus, vt vniuersis misereatur, exquirere
& quare verbu Dei caro factum est, & passus est, gratias
agere, & quare in nouissimis tẽporib⁹ aduẽtus filij dei
hoc est, in fine adparuerit, & nõ in initio, ãnuntiare, &
de fine, & de futuris quęcunq; posita sunt in scriptura
reuoluere, & quare desperatas gẽtes cohęredes & corpo-
ratas & participes sanctorũ fecit Deus, nõ tacere, quẽad-
modum mortalis hæc caro induet immortalitatẽ, & co-
ruptibile incorruptelã, annuntiare, & quẽadmodum
ctus est, qui nõ erat populus, populus, & nõ dilecta, di-
cta, & quemadmodum plures filij eius quæ deserta est
magis quàm eius quæ habet virum præconiare. In tali-
bus enim & similibus exclamauit Apostolus, O altitu-
do deuitiarum sapientię & agnitionis Dei, quàm insc-
tabilia iudicia eius & inuestigabiles viæ eius. Sed nõ
eo, vt supra creatorem & fabricatorẽ & illorum Enthy-
mesin æonis errãtis adinuenires, & ad tantã peruenire
blasphemiã, neque in eo quod est super hãc rursus ple-
roma, aliquãdo quidem xxx. aliquãdo vero innumera-
les multitudines æonum mentiri. Quemadmodũ dic-
hi qui vere sunt deserti à diuina sentẽtia magistri, cu-
ea quæ est ecclesia vniuersa vnam & eandem fidem ha-
beant in vniuerso mundo quẽadmodum prædiximus.

¶ Quæ est Valentini sententia, in quibus discrepa-
aduersus eum discipuli eius. Caput V.

Videamus nunc & eorum inconstantem sentẽ-
tiam, cum sint duo vel tres quemadmodũ d-
eisdẽ nõ eadem dicũt, sed & nominib⁹ & re-
cõtraria respõdẽt. Qui enim est primus ab ea quæ di-
tur

tur gnostica hæresis, antiquas in suũ characterẽ doctri-
nas transferans Valentinus sic diffinit, Dualitatem se-
cundã quandã innominabilem, cuius quidẽ aliquid vo-
cari inenarrabile, aliud autẽ sigen, Post deinde ex hac
dualitate secundã dualitatẽ emissam, cuius aliud qui-
dẽ patrẽ vocãt, aliquid autẽ Alethian. Ex hac autẽ qua-
ternione fructificari Logon & Zoen antropon & eccle-
siã. Esse autẽ hanc octonationem primã: & à Logo qui-
dem & Zoẽ decẽ virtutes dicit demissas, sicut prædixi-
mus. Ab antropo autem & ecclesia xij. ex quibus vnam
discedentẽ & destitutam, reliquam dispositionẽ fecisse.
Terminos autem duos adhibet. Vnum quidẽ inter by-
thum & pleroma, de termino autem natos AEones &
infecto patre Alterum verò separantem illum Nus
matre à pleromate. Et Christum autem non ab his qui
sunt in pleromate AEonibus emissum, sed à matre: fo-
ris autem facta secundũ memoriam meliorum enixã es-
se cũ quadã vmbra. Et hunc quidem quippe cũ esset ma-
sculus abscidisse à semetipso vmbram & regressum ad
pleroma, Matrem autem subrelictam sub vmbra, va-
cuatam autẽ spiritali substantia, alterum filiũ emisisse.
Et hunc esse Demiurgum, quẽ & omnipotem dicit eo-
rum quæ ei subiacent. Coëmissum autem ei & sinistrũ
principem similem hiis qui dicentur à nobis falsi nomi-
nis gnostici. Et Iesum autem aliquando quidẽ ab eo qui
separatus à matre eorum, & coadunatus est cum reli-
quis emissum dicit, id est, * à teleto: aliquando autem ab
eo qui recurrit sursum in pleroma, hoc est à Christo: ali-
quando autem ab anthropo & ecclesia. Et spiritũ autem
sanctum à veritate dicit emissum, in examinationem &
fructificationem AEonum, inuisibiliter in eos introeũ-
tem, per quẽ AEones fructificarent folia veritatis. Hæc
quidem ille. Secũdus autẽ primam Ogdoadem sic tradi-
dit, dicẽs, Quaternionem esse dextram, & quaternionẽ
sinistram, & lumen & tenebras, & descendentẽ autẽ de-
stitutã virtutem non à triginta AEonibus dicit fuisse,
sed à fructibus eorum. Alius verò quidam, qui & clarus
est magiter ipsorum, in maius sublime, & quasi in ma-
iorem

apud Tertullianũ legitur, τέλος

Secundus vnus sectatorum Valentini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iorem agnitionem extensus, primam quaternionem, xit sic, Est quidem ante omnes proarche proanennoe & inenarrabilis, & innominabilis, quam ego Monot voco. Cum hac monotete est virtus, quam & ipsam v co henotetem: henotes & monotes cum sint vnum, e serunt, cum nihil emiserint, principium omnium n ton & ageneton aoraton, quam archen sermò mona vocat. Cum hac monade est virtus eiusdem substan ei, quam & eam voco hen. Hæ autem virtutes, id est m notes & henotes & monas & hen emiserunt reliqua missiones æonum, iu, iu, & pheu, pheu. Tragicum v dicere oportet, super hanc nominum fictionem ei tam audaciam, quemadmodum sine rubore mẽdatio nomina posuit. Nemo enim quod dicit est ante om proarche proanennoẽtos, quam ego monoteta voco iterum, cum hac monotete est virtus, quam & ipsam co henotetem. Manifestum quoniam figmẽta sunt q cunq; ab eo dicta sunt: confessus est, quoniam ipse mina posuit figmento, quę à nemine altero posita s qui nisi hæc auderet, hodie veritas secundum eum habuisset nomina. Nihil igitur prohibet & alterũ q in tali argumento sic præfinire nomina. Est quæ proarche regalis proanennoetos proanypostatos v proprocylindomene: cum illa autem est virtus, qua ipsam voco perinane, hæc cucurbita, & perinane sint vnum, emiserunt, cum non emisissent fructum mo cucumerem vocat. Cũ hoc cucumere est virtus dem potestatis ei, quam & ipsam peponem voco. H tutes cucurbita & perinane & cucumis & pepo emi reliquam multitudinem Valentini deliriosorum p num. Si enim eum sermonẽ qui de vniuersis fit tra gurari in primam quaternionem oportet, & quema dum vult aliquis ipse ponere nomina, quis prohib nominibus & multo credibilioribus & in vsu posi ab omnibus cognitis. Alij autem rursus ipsorum p & archegonon octonationem his omnibus nomin runt. Primum proarchen, deinde anennoeton. ter autem arreton, & quartam aoratõ. Et de prima qu

προανεννόητος præincogitabilis μονότης singularitas ἑνότης vnitas νοητὸς, intelligibilis ἀγένητος, innascibilis ἄορατος, inuisibilis προαρχὴ. i. principium ante principiũ πρόανεννοητος prę incogitabilis. προανυπόστατος. i. qui ante non substiterit προπροκυλινδομένη, id est quę priꝰ adoratur.

ἀνεννόητος, incogitabilis ἀκατάληπ-

proarche emissum esse primo & quinto loco archen, ex anennoẽto secundo & sexto loco acatalepton, & de arreto autem tertio & septimo loco anonomaston, de aorato autem quarto & octauo loco ageneton. Pleroma hoc primæ Ogdoadis, has volũnt virtutes fuisse ante Bythum & Sigen, vt perfectorum perfectiores appareant, & gnosticorum magis gnostici viri, ad quos iuste quis hoc dicat.

O pepones Sophistæ vituperabiles & non viri.

Etenim de ipso Bytho variæ sunt sententiæ apud eos. Quidam enim sine coniugatione dicunt eum neque masculum, neque fœminam, neque omnino aliquid esse. Alij autem & masculum & fœminam dicentes esse, hermaphroditi Genesim ei donant. Sigen autem alij coniugem ei addunt, vt fiat prima coniugatio.

¶ Quæ sunt in quibus non consonant aduersus inuicem hij qui sunt à Valentino omnes. Cap. VI.

Hij verò qui sunt circa Ptolemæũ scientiores, duas cõiuges habere Bython dicũt, quas & dispositiones vocãt, Ennœã & Thelesim. Primo enim mente concepit quid emittere (sicut dicunt) post deinde voluit Quapropter duobus his affectibus & virtutibus, id est, ennœas theleseos, velut cõmixtis inuicẽ, emissio monogenis & Alethiæ secundũ coniugationẽ facta est. Quos typos & imagines duorũ affectuũ patris adgressas esse inuisibiliũ visibiles, thelematis quidẽ Nun, ennoias autẽ Alethian: & propter hoc aduentitiæ volũtatis masculus est imago, Innatæ verò ennœæ fœminimus quoniã volũtas velut virtꝰ facta est ennœę. Cogitabat enim ennœa semper emissionẽ, nõ tamẽ & emittere ipsa per semetipsam poterat quæ cogitabat. Cũ autẽ volũtatis virtus aduenit, tunc quod cogitabat emisit. Non videntur tibi hi, ò dilectissime, Homerici Iouis, propter sollitudinem non dormientis, sed curæ habentis, quando poterit honorare Achillem, & multos perdere Græcorum, apprehensionem habuisse, magis quàm eius qui est vniuersorum Deus? qui simul vt cogitauit, perficit

7ος, incomprehensibilis ἀνονόμαστος, id est innominabilis.

Carmẽ Hom. πίπων apud Græcos nonnunquã sonat stupidum.

θέλησις voluntas

perficit id quod cogitauit, & simul ac voluit & co
hoc quod voluit, & tunc volés cum cogitat, cum
tus cogitatus,& totus sensus,& tot° oculus, & tot
ditus,& totus fons omnium bonorum. Qui autem
dentiores putantur illorum esse,primam octonatio
non gradatim,alterum ab altero AEonem emissu
cunt,sed simul & in vnum AEonum emissionē a
tore, & ennœam eius cum crearentur ipsi obstet
affirmant. Et iam non ex Logo & Zoë anthropo
clesiam, sed ex author ex anthropo & ecclesia Lo
Zoën dicunt generatos in hunc mundū,dicentes,
Forte,voluit. do aliquid*emittere propator, hoc pater vocatus
vbi quæ emisit vera fuerunt,hoc Alethia vocatū
autem voluit semetipsum ostendere, hoc anthrop
ctus est. Quos autem prærecogitauerat posteaqu
misit,hoc ecclesia vocata est. Locutus est anthropo
gon, hic est primogenitus filius, subsequitur auter
gon Zoë,& sic prima octonatio completa est.

¶ Qualis conuersatio ipsorum,& quæ est figuratio vitæ. Cap. VII.

Vlta autem pugna apud eos, etiam de
m tore. Quidam enim eum ex omnibus ge
tum dicut, quapropter beneplacitum v
Iudoxia quoniam vniuersum pleroma bene sensit per eum
rificare patrem. Alij autem ex solis æonibus, qui
Logo & Zoë emissi,& propter hoc Logon, & Zoen
eum,parentum nomina custodientem. Alij autē ex
decim ęonibus hij qui sunt ab anthropo & eccle
cti, & propter hoc filium hominis se cōfiteri, velut
genitum antropi. Alij à Christo & spiritu sancto e
qui ad firmamentum pleromatis emissi sunt,factu
dicunt, patris sui à quo emissus est custodientem
lationē. Alij autem sunt qui ipsum propatorem o
um & proarchen & proanennoēton anthropon di
vocari,& hoc esse magnum & absconditum myster
quoniam quæ est super omnia virtus & cōtinet om
anthropos vocatur, & ideo hoc filium hominis di
Saluatorem.

¶ Quæ est Colarbasęorum & Marci doctrina. Cap. VIII.

Lius verò quidā ex hiis qui sunt apud eos ma
a gistri emendatorem se esse glorians, Marcus
est autem illi nomen, magicæ impostura pe-
tissimus, per quam & viros multos,& non paucas fœ
minas seducens, ad se conuertit, velut ad scientissimū
perfectissimum, & virtutem maximam ab inuisibili-
us Logis habentem fecit, præcursor quasi vere existēs
ntichristi. Anaxilai enim ludicra cum nequitia eorū
qui dicuntur magi commiscens per hæc virtutes perfi-
ere putatur apud eos qui sensum non habent & à men
sua excesserunt.

¶ Quæ est industria Marci, & quæ sunt, quæ ab eo fiunt. Cap. IX.

Ro calice enim vino mixto fingens se gratias
p agere & in multum extendens sermonem in-
uocationis,purpureum & rubicundum appa-
ere facit, vt putetur ea gratia ab hiis quæ sunt super
mnia,suum sanguinem stillare in illius calicē per in-
ocationem eius,& valde concupiscere præsentes ex il-
p gustare poculo,vt & in eos stillet quę per magum hūc
ocatur gratia. Rursus mulieribus dans calices mixtos,
sas gratias agere iubet,præsēte se:& vbi hoc factū est,
se alium calicē multo maiorem, quàm est ille in quo
lla seducta eucharistiam facit proferens, & trāsfūdens
minori qui est à mnliere eucharistia factus in illū qui
st ab eo alatus multo maiorem, statim dicens ita, Illa
uæ est ante amnia inexcogitabilis & inenarrabilis gra
ia. adimpleat tuū intus hominem, multiplicet in te a-
nitionem suam,inseminans granum sinapis in bonam
errā. Et alia quædam dicens,&in insaniam mittens il-
am infelicem admirabilia faciens apparuit,quādo ma-
or calix adimpletus est de minori calice, vt & superef-
nderet ex eo. Et alia quædam dissimilia faciens, exter
inauit multos & abstraxit post se. Datur autem intel-
gi eum & dæmonem quendam paredrum habere, per Paredros assessor
uem ipse quoque prophetare videtur, Et quotquot di-

gnas

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnas putat fieri participes suæ gratiæ, prophetare
cit. Maxime enim circa mulieres vacat, & hoc circa
quę sunt honestæ & circũpurpuratæ & ditissimæ, q
sæpe adducere tentans, dicit blandiens eis, Partici
te volo ex mea gratia, quoniam pater omnem ange
tuum semper videt ante faciem suam: locus autem
magnitudinis in nobis est, oportet nos in unum co
nire, sume primum à me & per me gratiam, adapta
sponsa sustinens sponsum suum, vt sis quod ego, &
quod tu. Constitue in thalamo tuo semen luminis,
me à me sponsum, & cape eum, & capere in eo. Ecce
tia descendit in te aperi os tuum, & propheta. Cum
tem mulier responderit, nunquã prophetaui & n
prophetare, inuocationes quasdã faciens denuo ad
porem eius quæ seducitur, dicit ei, Aperi os tuũ, &
quere quæcunq;, & prophetabis. Illa autem seduc
elata ab hiis quæ prædicta sunt, concalefaciens ani
à suspicione quod incipiat prophetare, cũ cor eius
to plus quàm oporteat palpitet, audet & loquitur
riosa, & quæcunque euenerint, omnia vacue & au
ter, quippe calefacta spiritu, sicut meliora nobis de
bus prophetis exequitur, eo quod audax & verec
anima, quasi vacuo aëre ex calefacta est, & exinde
phetidẽ semetipsam putat, & gratias agit Marco, e
participauit ei suam gratiam: & remunerare eũ g
non solum secundum substantię suæ dationem, vn
uitiarum copiam magnam collegit, sed & secundu
poris copulationem, & secundum omnia vnire ei c
vt cum eo descendat in vnum. Iam vero quædam
delissimis mulieribus, quæ habent timorem Dei, &
sunt seducibiles, quas similiter vt reliquas affectau
ducere, iubens eas prophetare. exsufflantes & anath
tizantes eum separauerunt se ab huiusmodi insano
se diuinum spirare simulabat. pro certo sciẽtes, qu
prophetare non à Marco mago inditur hominibus
quibuscunque Deus desuper immiserit gratiam su
hi ab eo traditã habent prophetiam, & tunc loquun
quando Deus vult, sed non quãdo Marcus iubet. Q

enim iubet, eo quod iubetur maius est & dominatius,
quoniam illud quidẽ principatur, illud autem subiectũ
est. Si ergo Marcus quidem iubet, vel alius quis, sicut so
lent in cœnis sortibus hij omnes ludere & sibimetipsis
inuicem imperare vt prophetent, & secundum suas cõ-
cupiscẽtias eos sibi prophetare, erit ille qui iubet & ma-
ior & dominãtior prophetico spiritu, cũ sit homo, quod
est impossibile. Sed tales quidem qui iubentur ab ipsis
spiritus, & loquuntur quando volunt ipsi, terreni &
* infirmi sunt: audaces autem & impudentes à satana
immissi ad seductionem & perditionem eorum, qui non
firmam fidem, quam ab initio per ecclesiam acceperũt,
custodiunt. Adhuc etiam vt amatoria & * ad letantia ef
ficit, vt & corporibus ipsarum contumeliam inroget, hic
idem Marcus quibusdam mulieribus, etsi non vniuer-
sis. Hæ sæpissime conuersæ ad ecclesiam Dei, confessæ
sunt, & secundum corpus exterminatas se ab eo velut
cupidine, & inflammatas valde illum se dilexisse, vt &
diaconus quidam eorum qui sunt in Asia, suscipiens eũ
in domum suam inciderit in huiusmodi calamitatem.
Nam cum esset vxor eius speciosa, & sententia & cor-
pore corrupta esset à mago isto, & secuta eum esset mul-
to tempore, post deinde cum magno labore fratres eam
conuertissent, omne tempus in exomologesi consum-
mauit, plangens & lamentans ob hanc quam passa est
ab hoc mago corruptelam. Et discipuli autem eius qui-
dem circũ obuersati in hiisdẽ, seducentes mulierculas
multas corruperũt, perfectos semeipsos vocãtes, quasi
nemo possit exęquari magnitudini agnitionis ipsorum
nec si Paulũ, aut Petrum dicas, vel alterũ quẽdam Apo
stolorũ, sed plus omnibus se cognouisse, & magnitudi-
nem agnitionis illius, quæ est inenarrabilis virtutis so-
los ebibisse. Esse autem se in altitudine super omnẽ vir-
tutẽ. Quapropter & libere omnia agere, nullũ in nullo
timorem habentes, propter enim redemptionem & incõ
prehensibiles & inuisibiles fieri iudici. Si autem & ap-
prehenderit eos, assistẽtes ei cum redẽptione hæc dicẽt,
O assessor Dei mystice illius pro AEonõ Siges quã ma-
gnitudines

Al. inferi

Forte adlectantia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnitudines semper vidétes faciem patris sui á te &
ductore vtentes abstrahunt sursum suas formas, q
valde audax illa ducta phantasmate propter bonum
patoris emisit nos imagines illorum, tunc intentione
illorum quæ sunt sursum, quasi somnium habens. E
iudex in proximo & præco me iubet meæ defensio
desse, tu autem quasi quæ scias vtrorumque nostro
rationem tanquam vnum te ex te existentem iudici
fiste. Mater autem cito audiens hæc, Homericam inf
rum galeam eis superimposuit, vt inuisibiliter effu
rent iudicem, & statim eripiens eos in thalamum du
& reddidit suis sponsis. Talia autem dicentes, & ope
tes, & in hijs quoque quę sunt secundum nos regio
Rodanenses multas seduxerunt mulieres, quæ caut
tas conscientias habentes quædã quidem & iam in
nifesto exomologesin faciunt, quædam autem reuer
tes, hoc ipsum in silentio sensim semetipsas retrahu
desperantes à vita Dei. Quædam quidem in totum
scesserunt: Quædam autem intra vtrumque dubit
tes, quod est prouerbij, passæ sunt, neque intus neq
ris existentes, hunc fructum habentes seminis filio
agnitionis.

¶ Quemadmodum quidã ex eis per numeros &
labas & per literas conantur constituere eam
est secundum eos argumentationem. Cap.

Ic igitur Marcus vuluam & susceptoriũ
H barsi silentij semet solũ lumen fuisse dice
quippe vnigenitus existens semen quod
situm est in eum, hic enixus est illam quæ est à sum
& ab inuisibilibus locis quaternationem descendis
gura muliebri ad eum. Quoniam, inquit, eius mas
num mundus ferre non poterat, & ostendisse quoq
metipsam quæ esset, & vniuersorum genesim quam
mini vnquam neque deorum neque hominum reu
uit, huic solo enarrasse, ita dicentem, Quando prim
pater, cuius pater nemo est, qui est inexcogitabilis &
substantiuus, qui neque masculus neque fœmina
voluit suum inenarrabilem, narrabilem fieri, & quo
inuisi

inuisibile sibi est, formari, aperuit os, & protulit verbũ si
mile sibi, quod assistens ostendit ei quod erat ipse cum
inuisibilis forma apparuisset. Enunciatio autem no-
minis facta est talis: locutus es verbum, verbum pri-
mum nominis eius fuit & syllabæ eius literarum
quatuor. Coniunxit & secundam, & fuit hæc literarum
quatuor. Post locutus est & tertiam, & fuit hæc literarũ
x. Et eam quæ est post hæc locutus est, & fuit ipsa lite-
rarum xij. facta est ergo enunciatio vniuersi nominis,
literarum xxx. syllabarum autem quatuor, vnumquod-
que autem elementorum suas literas & suum characte-
rem, & suã enunciationem & figurationes & imagines
habere: & nihil eorum esse, quod illius videat formam,
neque ipsum super elementum est. Sed nec cognoscere
eum, sed ne quidem proximi eius vnumquodque enun
ciationem scire, sed quod ipse enunciat, ita omne quod
enunciat, illud quod est totum nominet. Vnumquen-
que enim ipsorum, pars existens totius, suum sonum
quasi omne nomẽ, & non cessare sonantia, quoadusque
extra nouissimam literam nouissimi elementi singula-
riter enunciata deueniant. Tunc autem redintegratio-
nem vniuersorum dicit futuram, cum vnam & eandem
consonationem sonent, cuius exclamationis imiginem
esse, Amen, simul dicentibus nobis tradidit. sonos autẽ
eos esse, qui formant insubstantiuũ & ingenitum AEo-
no, & esse hos formas, quas Dominus angelos dixit, quę
sine intermissione vident faciem patris. Nomina autẽ
elementorum communia & enarrabilia AEonas & ver-
ba & radices & semina & plenitudines & fructus voca-
uit, singula autem ipsorum & vniuscuiusque propria in
nomine ecclesiæ contineri, & intelligi ait. Quorum ele
mentorum nouissimi elementi vltima littera vocem e-
misit suam, cuius sonus exiens secundum imaginẽ ele-
mentorum elementa progenia generauit, ex quibus &
quæ sunt hic, dispositа dicit, & ea quę sunt ante hæc ge-
nerata: ipsam quidem literam cuius sonus erat conse-
quens sonum deorsum à syllaba sua sursum receptã di-
cit, ad implectionem vniuersi. Remansisse autem deor-

d sum

sum sonum, quasi foras proiectum, elementum autē
ipsum ex quo litera cum enunciatione sua descēdit &
orsum, literarū ait esse xxx. & vna quæque ex his xxx.
teris in semetipso habere alias literas, per quas nomi
teræ nominatur. Et rursus alias per alias nominari
teras, & alias per alias, ita vt in immēsum decidat mu
titudo literarū. Sic autē plani° discēs quod dicitur, p
ta elementū literas habet in se quinq;, & ipsum Δ, &
& Λ, & T, & A, & hæ rursus literæ per alias scribūtur
teras, & aliæ per alias. Si ergo vniuersa substantia
tæ in immēsum decidit, aliis alias literas generanti
& succedentibus alterutrū, quāto magis illius elemē
maius esse pelagus literarum. Et si vna litera sic imm
sa est, vide totius nominis profundum literarū, ex q
bus propatora Marci silentium constare docuit. Q
propter & patrem scitētem incapabile suū dedisse ele
tis, quæ & æonas vocat, vnicuiq; eorū suā enuncia
exclamare, eo quod non posit, vnum illum quod e
tum enunciare. Hæc itaque exponente ei quaterna
nem dedisse. Volo autem tibi & ipsam ostendere ve
tem. Depositi enim illā de superioribus ædificiis vt
cunspicias eam nudam. & intuearis formositatem e
Sed & audias eam loquentem, & admireris sapienc
eius. Vide quid igitur in caput eius sursum primu
ω. Collum autē ε & ϛ. Humeros cū manibus ζ & χ
ctus δ & φ. Cinctum ε & υ. Ventrem ι & τ. Veréda
Femora θ & ρ. Genua ι & ϖ. Tibias κ & ο. Crura
Pedes μ & ρ. Hoc est corpus eius quæ est secundum
gum veritatis, hæc futura elemēti, hic character lit
& vocat elementum hoc, hominem, esse autem fo
ait eū omnis verbi, & initium vniuersæ vocis, & o
inenarrabilis enarrationem, & taciti silentij os, &
quidem corpus eius. Tu autem sublimius alleua
sus intelligentiam, autogenitora & patrodotora, v
abore veritatis audi. Hæc autem cum dixisset illa
dentem ad eum veritatem & aperientem os, locu
verbum: verbum autem nomen factum, & nomen
hoc quod scimus & loquimur Christum Iesum,

forte factura

eū nominasset, statim tacuit. Cū autē putaret Marcus,
plus aliquid eam dicturam, rursus quaternatio veniens
in medium ait, Tanquam cōtemptibile putasti esse ver-
bum, quod ab ore veritatis audisti, non hoc quod scis &
putas habere, olim est nomen. Vocem enim tantum ha-
bes eius, virtutem autem ignoras. Iesus autem est insi- ἐνσῶν
gne nomen sex habens literas, ob omnibus qui sunt vo
cationis cognitum. Illud autē quod est apud æonas ple-
romatis, cum sit multifarium existens, alterius est for-
mæ, & alterius typi. Quod intelligitur ab ipsis, qui sunt
cognati eius, quorum magnitudines apud eū sunt sem-
per. Hæc igitur quæ apud nos sunt vigintiquatuor lite-
ræ, emanationes esse intellige trium virtutum, imagina
les eorum quæ continent vniuersum, quæ sunt sursum,
elementorum numerum. Mutas enim literas nouē pu-
tat esse, patris & veritatis, quoniā sine voce sint, hoc est,
inenarrabiles & in loquibiles, semiuocoles autem cum
sint octo Logi esse & Zoes, quoniā quasi mediæ sint in-
ter mutas & vocales, & recipere eorū quidem quæ super
sint emanationē, eorū verò quæ subsint eleuatioē. Voca
les autem & ipsas septem esse Anthropi & ecclesiæ, quo
niam per Anthropum vox progrediens formauit om-
nia. Sonus enim vocis, formam eius circumdedit.
Est igitur Logos habens & Zoē viij. Anthropos au-
tem & ecclesia vij. Pater autem & Alethia ix. Ex mi-
nori autem computatione quod erat apud patrem de-
scendit, emissus illuc * fuerat separatus ad emenda- Al. deluerat
tionem factorum, vt pleromatum vnitas æqualitatem
habens fructificet vnam in omnibus quæ est ex omni-
bus virtus: & sic is qui est numeri vij. eorum qui sunt
octo accepit virtutem, & facta sunt tria loca similia
numeris, cum sint octonationes quater in se venien-
tia vigintiquatuor ostenderunt numerum: & tria qui-
dem elementa, quæ dicit ipse trium in coniugatione vir
tutum existere, quæ fiunt vj. ex quibus emanauerunt vi
gintiquatuor literæ, quadripertita inenarabilis quater-
nationis ratione eundem numerum faciunt, quæ quidē
dicit illius qui est innumerabilis existere, Indui autem

Universidad de Deusto Biblioteca
Biblioteca Facultatis Philosophiæ Provinciæ Cast. Oriental.

eas à tribus virtutibus, in similitudiné illius qui est i
uisibilis. Quorum elementorum imagines imaginé e
se eas quę sunt apud nos duplices literę. Quas cũ xxx
literis adnumerantes virtute quæ est secundũ analog
xxx. faciũt numerũ. Huius rationis & dispositionis fi
ctum dicit in similitudinem imaginis apparuisse, &
lum qui post vj. dies quartus ascẽdit in montem, &
ctus est vj. qui descẽdit & detẽtus est hebdomade cũ
set insignis octonatio, & habet in se omnem elemen
rum numerum, quem manifestauit, cum ipse veni
ad baptismũ, columbæ descensio, quæ est ω & α. Num
rus enim ipsius vnum & D. C C C. & propter hoc M
sen in sexta die dixisse quæ est in cœna pura nouiss
hominem in generationem primi hominis apparu
Cuius dispositionis initium & finem sextã horã in
affixus est ligno: perfectum enim sensum scientem e
numerum qui est sex virtutum fabricrationis & re
nerationis habentem, manifestasse filiis luminis e
nerationem quæ facta est per eum, qui manifestatu
insignis, in eum numerum. Hic etiam & duplices
ras numerum insignem habere ait. Iusignis enim n
rus commixtus vigintiquatuor elementis xxx. liter
nomen explicuit. Vsus est autem Diacono vij. nu
rum magnitudinem quẽadmodum dicit Marci Sig
ab se cogitatæ cogitationis manifestetur fructus: &
gnem quidem hunc numerum in præsenti vt eum
ab insigno figuratus est, intelligi eum qui quasi in
tes diuisus est aut præcisus & foris perseuerauit
sua virtute & prudentia per eam quæ est ab eo emi
nem, hunc qui est septem virtutum secundum mic
nem hebdomadis virtutis animauit mundum, & ap
posuit esse huius vniuersi quod videtur. Vtitur au
& ipse hic hoc opere quasi spontaneæ ab eo, ab eo
re aliqua ministrant cum sint imitationes imitabil
enthymesin matris. & primum quidem cælum sona
quod autem est post illum ι, tertium autem κ, quar
verò & medium numeri vij. Iota virtuté enarrat, q
tum verò ο, sextum autem υ, septimum autem &

medio, & elementum* exdant, quemadmodum Marci si- Al. exclamat
ge, quæ multa quidem locatius exequitur, nihil autem
verum loquens affirmat, quæ virtutes, ait, omnes simul
in inuicem complexæ sonant & glorificant illum à quo
emissa sunt, gloria autem soni mittitur in propatorem.
Huius autem glorificationis sonum in terram delatum
ait plasmatorem factum, & generatorem eoru* mquæ Alias, qui
sunt in terra.

¶ Quomodo soluunt parabolas. Cap. XI.

Stensionem autem affert ab hiis, qui nunc na
o scuntur infantibus, quorum anima simul vt
de vulua progressa est, exclamat vniuscuiusq;
elementi hunc sonum. Sicut ergo septem virtutes, in-
quit, glorificant verbum, sic & anima in infantibus plo
rans & plangens Marcum glorificat eum. Propter hoc
autẽ & Dauid dixisse, Ex ore infantium & lactantium
perfecisti laudem: & iterũ, Cæli enarrant gloriam Dei.
Et propter hoc quãdo in doloribus & calamitatibus ani
ma fuerit in releuationem suam dicit, O, in signum lau
dationis, vt cognoscens illa quæ sursum est anima quod
est cognatum suum adiutorium ei deorsum mittat. Et
de omni quidem nomine quod est xxx. literarũ, & de by
tho qui augmentum accepit ex huius literis, adhuc etiã
de veritatis corpore quod est duodecim membrorum,
vnoquoq; membro ex duabus literis cõstante, & de vo-
ce eius quã locuta est non locuta; & de resolutione eius
nominis* quod non est enarratum, & de mundi anima Alias, quod est
& hominis secundum quæ habent illam quæ est ad ima
ginem dispositionem sic* declarauit. Dehinc autẽ quẽ- Al. delirauit
admodum ex nominibus æquiparatam virtutem osten
dit eorum quaternatio referemus, vt nihil lateat te di-
lectissime eorum, quæ ad nos peruenerunt ex ijs quæ
ab ijs discuntur, quẽadmodum sæpe postulasti à nobis.

¶ Quẽadmodum cõuersationé secundũ figurã eius
qui apud eos est pleroma exponũt factũ. Ca. XII

S ic autẽ annunciat per quàm sapiens eorũ Si-
ge generationé xxiiij. elemẽtorum cũ solita-
te esse vnitaté, ex quibus duæ sunt emissiones

Universidad de Deusto
Biblioteca

μονὰς vnum solitas

sicut prędictũ est, monas & hen, quæ duplicatæ iiij. fi
sunt, bis enim duo quatuor, & rursus duo & quatuor
idipsum cõpositę, vj. manifestauerũt numerum. Hi
sex quadruplicati vigintiquatuor generauerũt figu
Et quidẽ quæ sunt primæ quaternationis nomina
cta sanctorum intelliguntur, quæ non sunt narrari
telliguntur autẽ à solo filio quæ pater scit, quæ nã
Alia verò quæ cũ grauitate & honore & fide nomi
tur apud eum sunt hæc ἄρρητος, σιγὴ, πατὴρ ἀλήθεια,
ius autem quaternationis vniuersus numerus est
rarum vigintiquatuor, ἄρρητος enim nomen litera
bet in se septem σιγὴ quinq;, πατὴρ quinq;, & ἀλήθ
quæ cõposita in se bis quinæ & bis septẽ vigintiqua
numerum adimpleuerut. Similiter & secuda quate
tio Logos & Zoe Antropos & ecclesia eundẽ numer
mentorũ ostẽderũt, & Saluatoris quoq; narrabile
1 H Σ O Y Σ literarũ est sex. Inenarrabile autẽ eiu
rarum vigintiquatuor. Et χριστὸς literarũ vij. quod e
Alias xii. tem in Christo inenarrabile literarũ*xxx. Et p
hoc ait eũ α & ω, vt per ista manifeste cũ húc num
habeat hæc auis. Iesus autẽ hãc habet, inquit, inen
lẽ genesim. A matre enim vniuersorũ, id est, prim
ternationis, in filię locũ processit secuda quaterna
facta est octonatio, ex qua ꝓcessa est decas, sic factũ
decas itaque adiuncta octonationi & decuplũ eã
octuagies decies octingentorum numerum fecit,
dat, videtur de prauatum ex D.C.C.C, nam hunc numerũ cõficit Ιησοῦς, ἑκαλοντὰς centenarius numerus
vniuersus literarũ numerus ab octonatione in dec
progrediens octo & lxxx. dat, quod est Iesus. Iesus
nomẽ secũdum Græcarum literarũ cõputum dat
mam lxxxviij. habens manifeste & supercœlestis
secundũ eos genesim. Quapropter A B Græcorum
re monadas viij. & decadas viij. hecatontadas vi
lxxxviij. numerum ostendentia, hoc est, Iesum
ex omnibus constans numeris, & propter hoc α &
minari eum, cum significet ex omnibus eius gene
nem. Et iterum ita primæ quaternioni secandũ p
sionẽ numeri & semetipsam cõpositæ x apparuit n
rus. α enim & β vt ε & δ in semetipso cõposita x

quod est ι, & hoc esse volunt Iesum. Sed & Christus, inquit, literarum est octo, ex quibus primam octonationẽ significari, quæ cũ Iota aplicata dat lxxxviij. numerum generauit. Dicitur autem, ait, & filius Christus, hoc est, duodecas: υἱὸς enim nomen literarum quatuor est, χριστὸς autem viij. quæ composita duodecadis ostenderunt magnitudinem. Prius autem, inquit, quàm huius nominis insigne appareret, hoc est, Iesus filius, in ingnorantia magna fuerunt homines & errore. Cum autem manifestum est vj. literarum nomen hoc, quod est secundum carnem amictum est vt ad sensibilitatem hominis descenderet, habens in semetipso ipsum quoque iij. & vigintiqnatuor, tunc cognoscentes eum cessauerunt ab ignoratione, & à morte in vitam ascenderunt, nomine eis facto ducatore ad patrem veritatis. Voluisse enim patrem vniuersorum soluere ignorantiam, & destruere mortem. Ignorantiæ autem solutio, agnitio eius fiebat, & propter hoc dictum, secundum voluntatem eius, eum qui est secundum imaginem eius, quæ sursum est virtus, dispositum hominem: à quaternatione enim progressi sunt æones. Erat autẽ in quaternatione Anthropos & ecclesia Logos & Zoe. Ab iis igitur virtutes, ait, emanatæ generauerunt eum qui in terra manifestatus est, Iesum. & logi quidem locum adimplesse angelum Gabriel, Zoes autem spiritum sanctum, Anthropi autem altissimi virtutem, ecclesiæ autẽ locũ virgo ostendit, & sic ille qui est secundum dispositionem per Mariam generatus apud eum homo, quem pater omnium transeuntem per vuluam elegit per verbum ad agnitionem suam. Cum autem venisset ipse ad aquam, descendisse in eum quasi columbam eum qui recurrit sursum, & impleuit xij, numerum, in quo inerat semen eorum qui conseminati sunt cum eo, & condescenderunt & coascenderunt. Ipsam autem virtutem quæ descendit semen dicit esse patris, habens in se & patrem & filium, & eam quæ per eos cognoscitur innominabilis virtus siges & omnes æonas, & hunc esse spiritũ qui locutus est per os Iesu, qui se confessus est filium

hominis,& manifestauit patrē,descēdēsquidē in Iesu
vnitus est, & destruxit quidē mortē ait , qui fuit ex
spositione Saluator Iesus. Agnouit autē patrē Christ
Iesum esse. ergo Iesum nomē quidē eius, qui est ex
spositionē homo dicit . positū autē esse in adsimilatio
& figurationē eius qui incipit in eum descendere ho
nis,quē capietē habere & ipsum hominē & ipsum Lo
& patrē & arrheton & sigē & alethiā & ecclesiā & Zo
Hæc iam supra,iu,iu,& super pheu,& super vniuers
tragicā exclamationē & doloris vociferationem su
Quis enim nō oderit eum qui tātorū mēdaciorum
lus compositor est poeta, cum videat veritatem idol
à Marco factam , & hoc Alpha beta literis stigmatā
per,sicut quod est ab initio,quod dici solet,& heri &
te Græci confitentur ab æstimatione prima sedecim
cepisse . Post deinde procedentibus temporibus sem
ipsos adinuenisse, aliquādo quidē adspiratas, aliquā
autem duplices. Nouissime autem omnium Palam
aiūt lōgas his adposuisse. Prius igitur quā apud Grā
hæc fierent non erat veritas ? Corpus enim eius sec
dum te Marce posterius est tempore quàm Cadmos
eos qui ante eum sunt. Posterius autē his qui reliqu
lemēta addiderunt tēporis quàm Palamedes, poste
autem tempore quàm & tu ipse. Tu autē solus in id
deposuisti eam quæ à te prædicatur veritas . Quis
sustinebit tuā illam quæ tātum verbo sata est sigen,
innominabilem nominat æonem, inenarrabilem ex
nit,& eum qui inuestigabilis est enunciat , & aperu
os dicit eum quem incorporalem & infiguratum dic
& emisisse verbum quasi vnū ex his quæ cōposita su
animalia . Verbum quoque eius similē esse ei qui e
misit , & formā inuisibilis factam elementorum qu
esse xxx.syllabarum autē iiij. Erit ergo secundū simil
dinem verbi pater omnium sicut tuus,elementorū q
dem xxx.syllabarum autē iiij. Aut iterum quis susti
bit te,in schemata & numeros,aliquando quidem xx
aliquando autē xxiiij. aliquādo vj.tantū, cōcludent
vniuersorum conditorem , & Demiurgum,& factor
verbu

verbum Dei , & minuentem eum in syllabas quidem
iiij. elementa autem xxx,& omnium dominum qui fir-
mauit cælos in D. ccc. lxxxviij . deducentem numeros
similiter atque alphabetū?& ipsum qui omnia capit pa-
trem,à nullo autem capitur in quaternationem & octo
nationem & duodecadem sub partientem, & per huius-
modi multiplicationes illud quod est inenarrabile & in
cognoscibile,quemadmodum tu dicis , patris enarran-
tem. At quem incorporalem & insubstantiuum nomi-
nas,huius materiam & substantiā ex multis literis alijs
ex alijs generatis fabricas , ipse Dædalus fictor & faber
malus factus sublimissimæ virtutis, & quē indiuisibilē
dicis substantiam in mutas & vocales & semiuocales so
nos subdiuidens,id quod est mutum. In his omnium pa
tri & huius intentioni mentiens , in summam blasphe-
miam & magnam impietatem immisisti omnes qui tibi
credunt. Quapropter & iuste & apte tali temeritati tuæ
diuinæ adspirationis senior & præco veritatis inuectus
est interdicens sic, Idolorū fabricator Marce & porten-
torum inspector, astrologiæ cognitor & magicæ artis,
per quæ cōfirmas erroris doctrinas,signa ostendens his
qui à te seducuntur apostaticæ virtutis operationes,quę
tibi præstat tuus pater satanas per angelicam virtutem
azazel facere,habens te præcursorem contrariæ aduer-
sus deum nequitiæ. Et hæc quidem amator Dei senior.
Nos autem reliqua mysteria eorum quæ sunt longa co-
nabimur breuiter expedire , & ea quæ multo tempore
sunt occultata in manifestum producere. Sic enim fitvt
facile argui & conuinci possint ab omnibus.

¶ Quemadmodum ea quæ sunt in lege in suum
transferunt figmentum. Cap. XIII.

Enerationem itaque æonum & errorem ouis
G & adinuentionem adunantis in vnum,mysti-
ce audent annunciare hij,qui in numeros om
nia deduxerunt,de monade & dualitate dicentes omnia
constare,& à monade vsque ad quatuor numerantes,sic
generent decadem . Vnū enim & duo & tres & quatuor
in vnum compositæ x.ęonum generauerunt numerum.

Rursus

Rursus autem dualitas ab ea progressa vsque ad epi
mon, duo & quatuor & sex, duodecadem ostendit, &
sus à dualitate similiter numerantibus nobis, vsque
xl. numerus ostensus est, in quo est ogdoas & deca
duodecas. Vnde eadem igitur eo quod episemon hab
rit consequentem sibi propter episemum passionem
cant, Et propter hoc circa duodecim numerum cum
bes quædam facta fuissent ouem luxuriatam aberra
Quoniam apostasiam à duodecade factam dicunt. S
liter & à duodecade abscedétem vnam virtutem per
diuinant, & hanc esse mulierem quæ perdiderit dr
mam, & accenderit lucernam & inuenerit eam. Sic
tur & numeros reliquos in dragma quæ sunt nouem
oue vero vndecies ix. perplexos sibi semetipsis x
numerum generare, quoniã nouies vndecim xcix.
Quapropter tamen hunc habere dicunt numerũ. N
pigritabor autem tibi & aliter eos interpretãtes an
ciare, vt vndique conspicias fructum eorum. Liter
enim ″ cum episemo ogdoadam esse volunt cum al
pha beta octauo sit posita loco, rursus iterum sine
mo computãtes numerum ipsarum literarum & eo
nentes vsque ad ″ triacontadem ostendunt. Incip
enim quis ab α & perfiniens in ″, per numeros liter
abstrahens autem episemum & insuper coniungens
crementum literarum, inuenit tricenarium numer
Vsque ad ι literæ xv. fiunt, post deinde appositis ei
numerus ij. & xx. perficit. Cum autem appositum
eis ″, quod est viij. admirabilem triacontadem ad
uit, & hinc ostendunt ogdoadem matrem xxx. æon
Quoniam igitur ex tribus virtutibus vnitus est tri
rius numerus, ter idem factus xc. fecit. Et ipsa a
trias in se composita ix. generauit. Sic ogdoas xcix
generauit numerum. Et quoniam duodecimus æo
sistens reliquit, rursum xj, consequenter dicunt ty
literarum in figura Logi positum esse, vndecimam
in litteris esse λ qui est numerus triginta & secun
imaginem positum esse superioris dispositionis,
niam ab Alpha sine episemo ipsarum literarum

rus vsque ad λ. compositum secundum augmentum
literarum cum ipso λ xc. & ix. faciunt numerum. Quo-
niam autem λ, vndecimo loco est in ordine, ad simi-
lis eorum descendit inquisitionem vt impleret xij. nu-
merum, & cum inuenisset eum adimpleta est: mani-
festum esse ex ipsa figuratione litteræ: λ enim qua-
si ad sui similis inquisitionem aduenies, & inueniens
& in semet rapiens ipsum duodecimi adimpleuit lo-
cum, M litera ex duabus λambdis Λ Λ consistente.
Quapropter & figuræ eos per agnitionem x c i x. lo-
cum, hoc est, deminorationem typum sinistræ manus
sectari. Qui autem vnum quod additum super x c i x. Supputatio
in dexteram eos manum transtulit. Tu quidem hæc in digitis.
pertransiens dilectissime, optime scio quoniam ride-
bis multum, tantam illorum in tumore sapientem stul
titiam. Sunt autem digni planctu, qui tantam Dei re-
ligionem & magnitudinem vere inenarrabilis virtu-
tis, & tantas dispositiones Dei per A & B, & per nu-
meros tam frigidos & sic extortos enunciant. Quot-
quot autem absistunt ab ecclesia & hijs anilibus fa-
bulis assentiunt, vere à semetipsis sunt damnati.
Quos Paulus iubet nobis post primam & secundam
correptionem deuitare. Ioannes enim Domini di-
scipulus superextendit damnationem in eos, neque
aue nobis eis dici volens. Qui enim dicit, inquit,
eis aue, communicat operibus ipsorum nequissimis,
& merito: Non est enim gaudere impijs, dicit domi-
nus. Impij autem super omnem impietatem hij sunt,
qui factorem cæli & terræ, vnum Deum omnipoten-
tem super quem alius Deus non est, ex labe & ip-
sa ex altera labe facta missum dicunt: & sic iam se-
cundum eos esse eum emissionem tertiæ labis. quam
sententiam digne exulsflantes & catanathematizan-
tes, oportet porrò alicubi & longe fugere ab eis: &
quanto plus hæc affirmant & gaudent in hiis ad-
inuentionibus suis, tanto magis sciamus plus eos
agitari ab ogdoadis nequissimis spiritalibus, quem-
admodum hij qui in phreneticam passioné inciderunt,

aut

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut plus rident & valere se putant, & quasi sani om-
agunt, quædam autem &.quasi plus quam sani sunt,
to magis male habent. Similiter autem & hij quo ma-
plus sapere putetur eneruantes semetipsos super *
num sagittantes, tanto magis non sapiunt. Exiens e
immundus spiritus ignorantiæ, dein vacantes eos
Deo, sed mundialibus quæstionibus inueniens, a
mens alios spiritus septem nequiores semetipso, &
fatuans illorum sententiam, quasi possint quæ sunt
per deum adinuenire, & aptabiliter in exclusioné co
positam ogdoadam ignorantiæ nequissimorum spi
tuum in eos deposuit.

¶ Quemadmodum in cognitum omnibus
nãtur inducere patrem. Cap. XIII

V Olo autem tibi referre, quemadmodum &
sam conditionem secundum imaginem in
sibilium à Demiurgo quasi ignorante eo,
bricatam per matrem dicunt. Primo qui
quatuor elementa dicunt ignem, aquam, terrã, & a
imaginem emissam esse superioris quaternationis
operationes eorum cũ eis annumeratas, id est, calid
& frigidum, humectum & aridum, diligenter imagi
re ogdoadem, ex qua decem virtutes sic enumerant.
ptem quidem corpora circondata, quæ etiam cælos
cant. Post deinde continentem eos circulum qué o
num cælum vocant, post deinde solem & lunam. H
cum sint decem numero, imagines dicunt esse inui
lis decadis eius, quæ à Logo & Zoe progressa sit. Duo
eadem autem ostẽdi per eum qui Zodiacus vocatur
culus. xij enim signa manifestissime hominis & eccle
filiam duodecadam quasi per quandam vmbrã pinxe
dicunt: & è contrario super iunctum, inquiunt, vniu
sorum oneri cum sit velocissimum quod superpositu
est cælum, qui ad ipsam concauationem adgrauat, &
contrarietate moderatur illorum velocitatem sua tar
tate, ita vt in xxx. annis circuitum à signo in signo
faciat, imaginem dicunt eum Hori eius, qui trigesima
nominis illorum matrem circumcontinet. Lunã quo
rursus

inten-
tio qualis est
arcus aut chor-
dæ.

rursus suum cęlum circumeuntem xxx. diebus, per dies
numerum xxx. æonum significare. Et solem autẽ in duo
decim mẽsibus circumeuntem & perficientem circula-
rem suam apocatastasin, per duodecim menses duodeca
dem manifestare. Et ipsos autem dies xij. horarum ha-
bentes, typum non adparentis duodecadis esse: sed & ho
ram dicunt quod est duodecimum diei ex triginta par-
tibus adornotam propter imaginem triacontadis: & ip-
sius autem Zodiaci circuli circum commensurationem
esse partium ccc. lx. quodque enim signorum partes ha-
bere xxx. Sic quoque per circulum imaginem copula-
tionis eorum quæ sunt duodecim ad xxx. custoditam di
cunt. Adhuc etiam & terram in xij. climata diuisam di-
centes, & in vnoquoque climate vnamquãque virtutem
ex cælis secundum dimissionem susceipientem, & simi-
les generantem filios ei virtuti quæ dimiserit destella-
tionem, typum esse duodecadis & filiorum eius manife
stissimum asseuerant. Ad hæc autem volentẽ aiunt De-
miurgũ superioris ogdoadis interminabile & æternum
& infinitum & intemporale imitari, & cum nõ potuisset
perseuerabile eius & perpetuum deformari, ideo quod
fructus sit labijs, in temporum spacia & tempora & nu-
meros multorum annorum, æternitaté eius deposuisse,
existimantem in multitudine temporum imitari eius
interminatum: Hic dicunt, cum effugisset eum veritas,
subsequutum mẽdatium: & propter hoc destructionem
adimpletis temporibus accipere eius opus.

ἀποκατάστασις restitutio.

¶ Quibus ex scripturis testimonijs vtan-
tur. Cap. XV.

E T de conditione quidẽ talia dicentes, quotí-
die adinuenit vnusquisque eorum quemad-
modum potest, aliquid noui. Perfectus enim
nemo, nisi qui maxima mendacia apud eos fructificaue
rit. De propheticis autem quæcunque transformantes
coaptant, necessarium esse manifestantes argutioné his
inferre. Moyses enim, inquiunt, incipiens id quod est se
cundum cõditionem opus, statim in principio matrem
omnium ostendit, dicés, In principio fecit deus cælum

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

& terram. Quatuor hæc nominãs, deum & principa-
cælum & terram, quaternationem ipsorum, quem ad-
dum ipsi dicunt, figurauit. Et inuisibile autem & abi-
ditum eius manifestantem dicere, terra autem erat
uisibilis & incomposita. Secundam autem quaterna-
nem progeniem primæ quaternationis sic eũ dixisse
lunt, abyssum nominantem & tenebras, in quibus
& aquæ, & qui ferebatur super aquas spiritus. Post
decadis commemorantem lumen dicere, & diem &
ctem & firmamentum & vesperam & quod vocatur
ne, & aridam & mare, ad hoc etiam & herbam & dec
loco lignum: sic quoque per decem nomina x. ęonas
nifestasse. Duodecadis autem sic formatam apud eos
tutem. Solem enim dicere & Lunam & stellas, & ter
ra & annos, & cetos, adhuc etiam pisces & serpetia
volatilia & quadrupedia, feras quoque & super hæc
nia duodecimum hominem: sic & spiritu triacontae
per Moysen dictam docent. Nec non & formatum
minem secundum imaginem superioris virtutis hab
in se eam quæ sit ab vno fonte virtutem. Constitu
autem eam esse in eo qui sit in cerebro locus, ex quo
fluant virtutes quatuor secundum imaginem super
tetradis, quę vocatur vna quidem visio, altera auter
ditus, tertia odoratus, & quarta gustatio. Octonation
autem dicunt significari per hominé, sic: aures qui
duas habentem, & totidem visus, adhuc etiam odora
nes duas, & duplicem gustationem amari & dulcis.
tum autem hominem omnem imaginem triacont
sic habere docent. In manibus quidem per digitos
dam baiulare: in toto corpore, cum in xij. membra
datur, duodecadem. Diuidunt autem illud, quem ad
dum veritatis apud eos diuisum est corpus de quo
diximus, Ogdoadem autem & inenarrabilem & in
bilem, in visceribus absconditam intelligi. Solem q
que iterum qui sit magnum luminare, in quarta
rum fieri, propter quaternationis numerum dica
Tabernaculi quoque quod à Moyse compositum
atria de byssо & hyacintho & purpura & coccino fa
can

eandem apud eos ostendere imaginem: sacerdotis quo
que poderem quatuor ordinibus lapidum pretiosorum
adornatum quaternionem significare præsiniunt. Etsi
qua omnino talia sunt posita in scripturis quæ qua-
tuor possunt numerum designare, propter quaterna-
tionem ipsorum dicunt factum. Octonationem rursus
ostendi sic, in octauo dierum formatum dicunt homi-
nem. Aliquando enim dicunt eum septimo die fa-
ctum, aliquando aut octauo, nisi forte choicum qui-
dem in septimo dierum dicunt formatum, carnalem
autem in octauo: distincta sunt enim hęc apud eos. qui-
dam autem & alterum esse volunt qui secundum ima-
ginem & similitudinem Dei factus est homo mascu-
lo fœminus, & hunc esse spiritalem, Alterum autem
qui ex terra plasmatus sit Seth. Arcæ autem dispositio-
nem in cataclysmo, in qua octo homines liberati sunt,
manifestissime dicunt ogdoadem ostendere: Hoc au-
tem idem & Dauid cum octauus esset genitus inter fra
tres suos significare. Adhuc etiam & circuncisionem
quæ octauo die fit, circuncisionem superioris ogdo-
adis manifestare, & omnino quæcunque inueniun-
tur in scripturis adduci posse ad numerum octauum,
mysterium ogdoadis adimplere dicunt. Sed & deca-
dem significari per decem gentes, quas promisit Deus
Abrahæ in possesionem dare, dicunt. Et dispositio
autem quæ est secundum Saram, quomodo post de-
cem annos dat ei ancillam suam Agar, vt ex ea fi-
lium faciat, idem significare. Et seruus autem Abra-
ham missus ad Rebeccam & super puteum dans ei ar-
millas aureorum decem, & fratres eius tenentes eam
diebus decem. Adhuc etiam Ieroboam qui decem
scripta accepit, & tabernaculi decem atria & colum-
næ decem cubitorum, & decem filij Iacob ad em-
ptionem tritici prima vice in AEgyptum missi, & de-
cem apostoli, quibus manifestatur post resurrectio-
nem Dominus, cum Thomas non esset præsens, in-
uisibilem defigurabant, secundum eos, decadem. Duo-
decadem autem erga quem & mysterium passionis
labis

labis fuisse, ex qua passione visibilia fabricata esse vo-
lunt, signanter & manifestissime positam vbique dicun-
& duodecim filios Iacob ex quibus duodecim quoq; tri-
bus, & Logium variũ duodecim habens lapides, & duo-
decim tintinabula, & eos qui à Moyse positi sunt sub
monte duodecim lapides. Similiter autem & eos qui à
Iesu in flumine positi sunt, & alteros qui trãspositi sunt,
& portantes arcam testamenti, & eos qui ab Helia posi-
ti sunt in holocausto vituli, Et numerus quoque Apos-
lorum, & omnia omninò quæcunque duodecim nume-
rum custodiunt, Duodecadem ipsorum significare vo-
lunt. Horum autem vnitatẽ omnium, quæ vocatur tria-
cõtas, per arcã cui⁹ triginta cubitis altitudo fuit, & su-
Noe, & per Samuelem declinantem Saul qui trigint
diebus abscondebatur in agro, & per eos qui cum eo i
trauerunt in speluncam, & propter id quod longitud
fuerit sancti tabernaculi triginta cubitorum. Et quęcu
que alia æqualia numeris his inueniuntur, triacõtades
ipsorum per huiusmodi ostendunt adseuerationes.

¶ De redemptione sua quanta dicunt & faciunt. Cap. XVI.

NEcessarium autem duxi addere hijs & quan
de propatore ipsorum, qui incognitus erat o
nibus ante aduentum Christi, eligẽtes de scr
pturis suadere contendunt, vt ostendant dominum no
alterum annunciare patrem præter fabricatorem huiu
vniuersitatis, quẽ sicut prædiximus, impie blasphema
tes labis fructum esse dicunt, Prophetam igitur Esaia
dicentem, Israel autem me nõ cognouit & populus m
non intellexit, inuisibilis Bythi ignorantiam dixis
coaptant. & in Osee, quod dictum est: Non est in ei
veritas neque agnitio Dei, in hoc idem tendere conan
tur: & non est intelligens aut requirens deum, omne
declinauerunt, simul inutiles facti sunt, in Bythi igno
rantia apponunt. Et per Moysen autem dictum, Nem
videbit Deum & viuet, in illum habere suadent relatio
nem. Et fabricatorem quidem à prophetis visum dicũ
illud autem quod scriptum est: Nemo videbit Deum &
viuet,

viuet, de inuisibili magnitudine & incognita omnibus dictum volunt. Et quoniam quidem de inuisibili patre factore omnium dictum est: Nemo videbit deum, & om nibus nobis manifestum est, quoniam autem nõ de hoc qui ab hiis qui adinuentus est Bythus, sed Demiurgo, & ipse est inuisibilis Deus, ostenditur procedente sermo-ne. Et Danielem autem hoc idem significare, in eo quod interrogat angelum absolutionis parabolarũ quasi non scientem, sed & angelum abscondentem ab eo magnum mysterium Bythi dicere ei, recurre Daniel. Hij enim ser mones obstructi sunt quoadusque intellectores intelli-gant & albi inalbentur, & seipsos esse albos & intelle-ctores gloriantur.

¶ Quod modi apud eos sunt redhibitionis. Cap. XVII.

VPer hæc autẽ inenarrabilem multitudinem
apocryphorũ & perperũ scripturarũ quas ipsi
finxerunt adferunt ad stuporẽ insensatorum,
& quæ sunt veritatis non scientiũ literas. Assumunt au-
tem in hoc & illã falsationem, quasi dominus cum puer
esset & disceret literas, cum dixisset magister eius, quem
admodũ in consuetudine est, dic a, respondit a. Rursum
cum magister iussisset dicere eum b, respondisse domi-
num, tu prior dic mihi quid est A, tunc ego dicam tibi
quid est B. Et hoc exponunt quasi ipse solus cognitum
scierit, quod manifestauit in typum A. Quædam autem
eorũ quę in Euãgelio posita sunt in hũc characterẽ trãs-
figurãt, Sicut illud quod ad matrẽ suã, duodecim anno-
rũ existẽs, respõdit, dicens: Nõ scitis quoniã in hijs quæ
patris mei sunt oportet me esse. Hunc quẽ nõ sciebant,
dicunt, patrem annunciabat eis, & propter hoc emisisse
discipulos in duodecim tribus annunciantes ignotũ eis
deum. Et ei qui dixisset illi: Magister bone, eũ qui vere
bonus esset Deus confessum esse respondentẽ. Quid me
dicis, vnus est bonus pater in cælis. Cælos autẽ nũc æo-
nas dicunt, & propter hoc non respondisse eis, qui ei di-
xerunt, In qua virtute hoc facis, sed è contrario interro
gatione sua consternasse eos: inenarrabile patris in eo

quod non dixerit nō ostēdisse eum interpretātur. Et
eo quod dixerit, sæpius cōcupiui audire vnū ex sermo
nibus istis, & nō habui qui diceret mihi, manifestant
dicunt esse per hoc vnum eum, qui sit vere vnus Deus
quem non cognouerint: In eo quod appropinquauit
Hierusalem, plorauit super eā & dixit, Si cognouisses
tu hodie quæ sunt ad pacem, abscōdita autem sunt à
per eum sermonem qui est abscōditus apocryphum
thum manifestasse, Et iterum dicentem: Venite ad
omnes qui laboratis & onerati estis, discite à me, ver
tem patris annunciasse. Quod enim nesciebāt, inqui
hoc eis promisisse docturum. Ostensionem autem su
riorum, & velut finē regulæ suæ adferūt hæc. Confite
tibi pater domine cæli & terræ, quoniam abscondi
sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis,
pater meus, quoniam in cōspectu tuo placitum facta
est: omnia mihi tradita sunt à patre, & nemo cogno
patrem nisi filius, & filium nisi pater, & cuicūque fi
reuelauerit. His enim manifestissime aiunt ostend
eum, quod ante aduentum eius nemo manifeste cog
uerit patrem veritatis, & à patre volunt quod quasi
bricator & conditor semper ab omnibus cognitus fu
hæc dominum dixisse de cognito omnibus patre, qu
ipsi adnunciāt. Redēptionis autē ipsorum traditio
euenit inuisibilem esse & incomprehensibilium &
sibilium mater, & propter hoc cū sit instabilis nō sim
citer neque vno sermone referendum est quoniā v
quisque illorum, quēadmodum ipsi volunt tradun

¶ Quemadmodum imbuunt eos qui sibi credu
& quibus sermonibus vtuntur. Cap. XVI

Q Vanti enim sunt huiusmodi sententiæ my
ci Antistites, tot sunt redemptiones, & qu
negationem baptismatis eius quę est in de
generationis & vniuersæ fidei * restitutionem rep
Alias, restru ctionem. missionem inremisse est species hæc à satana, argue
eos referemus aptiori loco. Dicunt autem eam nece
riam esse hijs, qui perfectam agnitionem acceperun
in eam quæ est super omnia virtus, sint regenerati.

ter nobis impossibile esse infra pleroma introire, quo-
niā hæc est quæ in ꝓfundū Bythi deducit secūdum eos.
Et baptisma quidem apparentis Iesu in remissionem
esse peccatorum, Redemptionem autem esse eius qui in
eo descenderit Christus ad perfectionē: & illud quidem
animale, illa autem spiritalia esse repromittunt. Et ba-
ptisma quidem ab Ioanne adnunciatum in pœnitētia,
redemptionem autem eius qui in eo est Christi positam
esse ad perfectionem: & hoc esse, de quo dicit. Aliud ba-
ptisma habeo baptizari, & valde propero ad illud. Sed
& filijs Zebedæi, matre ipsorum postulante, vt sedere fa
ceret eos à dextris & à sinistris, cum eo in regno, hanc
adposuisse redemptionem dominum dicunt, dicentem,
potestis baptismo baptizari, quo ego debeo baptizari?
Et Paulum manifeste dicunt eam quæ sit in Christo Ie-
su redemptionem sæpissime ostendisse, & esse hāc eam
quæ ab ipsis varie & inconsonanter traditur. Quidam
enim ex ipsis sponsale cubiculum quoddam adaptātes,
& quasi mysticum conficiunt cum quibusdam propha-
nis dictionibus hijs qui sacrantur, & spiritales nuptias
dicunt esse id, quod ab eis fit secundum similitudinem Forma bap-
supernarum coniugationum. Alij autem adducunt ad tismi.
aquam, & baptizantes ita dicunt, In nomine ignoti pa-
tris omnium, in veritate matris omnium, & in nomi-
ne descendētis Iesu ad vnitionem & redemptionem &
communionem virtutum. Alij autem & Hebraica no-
mina superfantur, vt stupori sint vel perterreant eos
qui sacrantur, sic, Basyma eacabasa eanaa, irrauri-
sta dyarbada caeotaba fobor camelanthi. Horum au- Portēta ver-
tem interpretatio est talis. Hoc quod est super omnem borum.
virtutem inuoco, quod vocatur lumen & spiritus &
vita, quoniam in corpore renasci. Alij autem rursus
redemptionem profantur sic, Nomen quod absconditum
est ab vniuersa deitate & dominatione & veritate
quod induit Iesus Nazarenus in Zonis luminis,
Christus dominus viuentis per spiritum sanctum in re-
demptionem angelicam. Nomen quod est restauratio-
nis messiau far magnoin seenchaldia mosomeda eaa-

Universidad de Deusto Biblioteca

cha faronepseha Iesu Nazarene, Et horum interpretatio est talis, Christi non diuido spiritum cor & super cælestem virtutem misericordem, fruar nomine tuo saluator veritatis. Et hæc quidem profantur ipsi qui sacrant. Qui autem sacratur respondit, Confirmatus sum & redemptus sum & redimo animam meam, ab æone hoc & omnibus quæ sunt ab eo in nomine Iao, qui redemit animã eius in redemptionem in Christo viuente. Dehinc superfantur qui astant, Pax omnibus in quibus hoc nomen requiescit. Post deinde vngunt sacratum opobalsamo. Vnguentum enim hoc typum dicunt eius suauitatis quæ sit super vniuersa. Quidam autem eorum adducere quidem ad aquam superuacuum esse dicunt: admiscentes autem oleum & aquam in vnum cum quibusdam prophanis dictionibus similibus quæ supra prędiximus, mittunt super eorum caput qui sacrãtur, & hoc esse redemptionem volunt, vngunt autem & ipsi opobalsamo. Alij autem hæc omnia recusantes dicunt non oportere inenarrabilis & inuisibilis virtutis mysterium per visibiles & corruptibiles perfici creaturas, & ea quæ mente concipi non possunt, & incorporalia & insensibilia per sensibilia & corporalia. Esse autem perfectam redemptionem, ipsam agnitionem inenarrabilis magnitudinis: ea enim quæ sunt de ignorantiæ labis & passione facta, per agnitionem dissolui vniuersum ignorantię statum, vti sit agnitio interioris hominis: & neque corporalem esse eam, corruptibile enim est corpus, neq; animalem, quoniam anima de labe est spiritus velut habitaculũ: spiritalem ergo oportere & redemptionem esse, redimi enim per agnitionem interioré hominem spiritalé, & sufficere eis vniuersorum agnitioné, & hanc esse redéptionem verã. Alij sunt qui mortuos redimunt ad finé defunctionis, mittentes eorũ capitibus oleũ & aquã, siue prædictum vnguétes cum aqua, & cum supradictis inuocationibus, vt incomprehésibiles & inuisibiles principibus & potestatibus fiant, & vt superascendant super visibilia * interiorum ipsorũ in creatura mundi relinquatur, anima vero proiiciatur Demiurgo: & præcipiũt eis

Vnctio.

Alias, interior.

eis veniétibus ad potestates hæc dicere, posteaquã mortui fuerint. Ego filius à patre patris qui ante fuit, filius auté in eo qui ante fuit. Veni autem videre omnia quæ sunt mea & aliena, non autem aliena in totum, sed sunt Achamoth quæ est fœmina, & hæc sibi fecit, deducit enim genus ex eo qui ante fuit, & eo rursus in mea vnde veni: & hæc dicenté euadere & effugere potestates dicũt. Venire quoq; ad eos qui sunt circa Demiurgũ, & dicere eis. Vas ego sum pretiosum, magis quàm fœmina quæ fecit vos. Si mater vestra ignorat radicé suã, ego autem noui meipsum, & scio vnde sim, & inuoco incorruptibilem Sophiã quæ est in patre. Mater est autem matris vestræ, quæ non habet patré neque coniugé masculum, fœmina autem à fœmina efficit vos, ignorans & matrem suam & putans seipsam esse solam, ego autem inuoco eius matrem. Hæc autem eos qui circa Demiurgũ sunt audientes valde conturbari & reprehendere suam radicem & genus matris, ipsos autem abeuntes in sua proijcientes nodos ipsorum, id est animã. Et de redemptione quidem ipsorum, hæc sunt quæ quidem in nos venerunt. Cum auté discrepant ab inuicé & doctrina & traditione, & qui recentiores eorum agnoscũtur, affectant per singulos dies nouum aliquid adinuenire & fructificare quod nunquam quisquam excogitauit, durum est omnium describere sententias.

¶ Quod est propositum omnibus hæreticis, & quo tendant. Cap. XIX.

C Vm teneamus autem nos regulam veritatis, id est, quia sit vnus Deus omnipotens, qui omnia condidit per verbum suũ, & aptauit & fecit ex eo quod nõ erat ad hoc vt sint omnia, quemadmodum scriptura dicit, Verbo enim domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Et iterũ: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Ex omnibus auté nihil suhtractũ est, sed omnia per ipsum fecit pater: siue visibilia, siue inuisibilia: siue sensibilia, siue intelligibilia: siue téporalia, propter quãdã dispositioné, siue sempiterna, & ea omnia, non per angelos,

Universidad de Deusto
Biblioteca

los, neque per virtutes aliquas abscisas ab eius sentẽtia, nihil enim indiget omnium deus, sed per verbum & spiritum suum omnia faciens & disponens & gubernans & omnibus esse præstans, hic qui vnũ fecit, etenim mundus ex omnibus, hic qui hominẽ plasmauit, hic qui deus Abrahã, deus Isaac, & deus Iacob, super quem alius deus non est, neque initium, neque virtus, neque pleroma. Hic pater domini nostri Iesu Christi, quẽadmodum ostendemus. Hanc ergo tenentes regulam licet valde varia & multa dicant facile eos deuiasse à veritate arguimus. Omnes enim ferè quotquot sunt hæreses, deũ quidem vnum dicunt, sed per sententiã malam immutant, ingrati existentes ei qui fecit eos, quemadmodum per idololatriam. Plasmata autem Dei contemnunt contradicẽtes suæ saluti, ipsi sui accusatores amarissimi, & falsi testes existentes. Qui quidem resurgent in carne licet nolint, vti agnoscant virtutem suscitãtis eos à mortuis cum iustis autem non adnumerabuntur, propter incredulitatem suam. Cum sit igitur aduersus omnes hæreticos detectio atque conuictio varia & multifaria, & non his propositum est omnibus ijs secundum ipsorum character̃ cõtradicere, necessariũ arbitrati sumus primum referre fontem & radicem eorum, vti * subtilissimum ipsorum Bythum cognoscẽs intelligas arborem, de qua defluxerunt tales fructus.

Alias, sublimissimum.

¶ Quæ est Simonis Samaritæ magi doctrina. Cap. XX.

Simon enim Samarites magus ille, de quo discipulus & sectator apostolorũ Lucas ait: Vir quidã autẽ nomine Simon, qui ante erat in ciuitate magicã exercẽs & seducens gentẽ Samaritanorum, dicens se esse aliquẽ magnum, quẽ auscultabant a pusillo vsque ad magnũ, dicentes, hic est vere virtus dei quæ vocatur magna. Intuebantur autẽ eũ propter quod multo tẽpore magicis suis dementasset eos. Hic igitur Simon qui fidẽ simulauit putans Apostolos & ipsas scripturitates per Magiã & nõ virtute dei perficere, & per impositionẽ manuũ spiritu sancto adimplere credẽtes de

per eũ qui ab ipsis Euãgelizatur Christus Iesus, per maiorẽ quandã Magicã scientiã & hoc suspicãs fieri, & offerens pecunias Apostolis, vt acciperet & ipse hanc potestatẽ quibuscũq; velit dandi spiritũ sanctum, audiuit à Petro, Pecunia tua tecũ sit in perditionẽ, quoniã donũ dei existimasti pecunia possideri: nõ est tibi pars neque sors in sermone hoc, cor enim tuũ nõ est rectum coram deo. In felle enim amaritudinis & obligatione iniustitiæ video te esse. Et cũ adhuc magis nõ credidisset deo, & cupidus intẽdit cõtendere aduersus Apostolos, vti & ipse gloriosus videretur esse, & vniuersam Magiã adhuc amplius inscrutãs, ita vt in stuporẽ cogeret multos hominũ, quippe cum esset sub Claudio Cæsare, à quo etiã statua honoratus esse dicitur propter Magiã. Hic igitur à multis quasi deus glorificatus est, & docuit semetipsum esse qui inter Iudæos quidem quasi filius apparuerit, in Samaria autem quasi pater descenderit, & in reliquis vero gẽtibus quasi spiritꝰ sanctus aduẽtauerit. Esse autẽ se sublimissimã virtutẽ, hoc est, eum qui sit super omnia pater, & sustinere vocari se quodcũque eum vocant homines. Simõ autem Samaritanus ex quo vniuersæ hæreses subsistiterunt, habet huiusmodi sectę materiã. Hic Helenam quandam, quã ipse à Tyro ciuitate Phœnices quæstuariam cum redemisset, secum circunducebat, dicens, hanc esse primam mentis eius conceptionẽ, matrem omnium, per quam initio mente concepit angelos facere & archangelos. Hanc enim Ennoiam exilientem ex eo, cognoscentem quæ vult pater eius degredi ad inferiora, & generare angelos & potestates, à quibus & mundum hunc factum dixit. Posteaquam autem generauit eos, hæc detẽta est ab ipsis propter inuidiam, quoniam nollẽt progenies alterius cuiusdã putari esse. Ipsum enim se in totũ ignoratũ ab ipsis, Ennœan autẽ eius detentam ab ijs quæ ab ea emissæ essent potestates & angeli, & omnem contumeliã ab ijs passam, vti nõ recurreret sursum ad suum patrẽ, vsque adeo vt & in corpore humano includeretur, & per secula veluti de vase in vas transmigraret in altera muliebria corpora. Fuisse

Ecclesiastica Historia li. 2 cap. 22. citãs hic Irenęum Selenẽ vocat non Helenẽ.

autem eam & in illa Helena, propter quam Trioanu
contractum est bellum, quapropter & Stesichorum p
carmina maledicentem eam, orbatum oculis, post de
de pœnitentem & scribentem eas quæ vocantur pa
nodias & in quibus hymnizauit eam rursus vidisse
Transmigrantem autem eam de corpore in corpus
Alias, vt sem per. eo * vt propter contumeliam sustinentem, in nouis
mis etiam iam in fornice prostitisse: & hanc esse per
tam ouem, quapropter & ipsum venisse vti eam assum
ret pœnam & liberaret eam à vinculis, hominibus a
tem salutem præstaret per suam agnitionē. Cum eni
male moderarentur angeli mundum, quoniam vn
quisque eorum concupiscceret principatum, ad emen
tionem venisse rerum, & descendisse eum transfigur
tum, & assimilatum virtutibus & potestatibus & ang
lis, vt & in hominibus homo appareret ipse cum nō
set homo, & passum autē in Iudęa putatum, cū non e
passus. Prophetas autem à mundi fabricatoribus ang
lis inspiratos dixisse prophetias, quapropter nec vlte
curarent eos, hij qui in eum & in Helenam eius spē h
beant, & vt liberos agere quæ velint, secundum enim
sius gratiā saluari homines, sed non secundum ope
iustas. Nec enim esse naturaliter operationes iustas,
ex accidentia, quēadmodum posuerunt qui mundū fe
runt angeli, per huiusmodi præcepta in seruitutem
ducentes homines. Quapropter & solui mundum, &
berari eos qui sunt eius ab imperio eorū qui mund
fecerunt, repromisit. Igitur horum mystici sacerdotes
bidinose quidem viuunt, Magias autē perficiut, quem
admodū potest vnusquisq; ipsorum. Exorcismis & inc
rationibus vtuntur, Amatoria quoq; & agogima, & q
dicuntur paredri & oniropōpi, & quæcunque sunt a
parerga apud eos studiose exercentur. Imaginem quo
Simonis habēt factā adfigurā Iouis, & Selenæ in figu
Mineruæ, & has adorant: habent quoque & vocabul
principe impiissimæ sententiæ Simone dicti Simonia
ni, à quibus falsi nominis scientia accepit initia, sicut e
ipsis assertionibus eorum adest dicere.

Qu

¶ Quæ est Menandri sententia & que operationes ipsorum. Cap. XXI.

H Vius successor fuit Menander Samarites genere, qui & ipse ad summum Magiæ peruenit.

Qui primam quidem virtutem incognitā ait omnibus, se autem eum esse qui missus sit ab inuisibilibus saluatorem pro salute hominum. Mundum autē factū ab angelis, quos & ipse similiter, vt Simeon, ab Ennoia emissos dicit. Dare quoque per eam, quæ à se doceatur magiam scientiam, addidit, vt & ipsos qui mundū fecerunt vincat angelos. Resurrectionem enim per id quod est in eum baptisma accipere eius discipulos & vltra non posse mori, sed perseuerare non senescētes & immortales.

¶ Relatio eius quæ est secundum Basilidem doctrina. Cap. XXII.

E Xiis Saturninus qui fuit ab Antiochea quæ est apud Daphnē & Basilides occasiones accipientes, distantes doctrinas ostenderūt, alter quidem in Syria, alter verò in Alexādria. Suturninus quidem similiter vt Menāder vnum patrem incognitū omnibus ostendit, qui fecit angelos, archangelos, virtutes, potestates. A septem autem quibusdam angelis mūdum factum & omnia quæ in eo. Hominem autem angelorum esse facturam, desursum à summa potestate lucida imagine apparente, quem cum continere non potuissent, inquit, eo statu qui statim recurrerit sursum, adhortati sunt semeipsos, dicentes, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. qui cum factus esset & non potuisset erigi plasma per imbecillitatē angelorū, sed quasi vermiculus scarizaret, miserantem eius desuper virtutem, quoniam in similitudinē eius esset factus, emisisse scintillam vitæ, quæ erexit hominem & articulauit & viuere fecit. Hanc igitur scintillam vitę post defunctionem recurrere ad ea quæ sunt eiusdē generis, dicit. Et reliqua ex quibus facta sunt illa resolui. Saluatorem autem ignotum demonstrauit, & incorporalem, & sine figura, putatiue autem visum hominem.

Et

Et Iudæorum deũ vnũ ex angelis esse dixit, & propter hoc quod dissoluere voluerint patrem eius omnes principes aduenisse Christum, ad destructionem Iudæorum dei & ad salutem credentium ei. esse autem hos qui habent scintilam vitæ eius. Duo enim genera hic primum hominum plasmata esse ab angelis dixit, alterum quidem nequam, alterum autem bonum. Et quoniam dæmones pessimos adiuuabant, venisse saluatorem ad dissolutionem malorum hominum & dæmonum, ad salutem autem bonorum. Nubere autẽ & generare à Satana dicit esse. Multi autem ex ijs qui sunt ab eo, & ab animalibus abstinent, perfecta huiusmodi continentia seducentes multos. Prophetias autem quasdam quidam ab ijs angelis qui mundum fabricauerint dictas, quasdam autem a Satana, quem & ipsum angelum aduersarium mũdi fabricatoribus ostendit, maxime autem Iudæorum deo.

¶ Quæ est Saturnini argumentatio. Cap. XXIII.

Asilides autem, vt altius aliquid & verisimilius adinuenisse videatur, in immẽsum extendit sententiam doctrinæ suæ, ostendens Non primo ab innato natum patre, ab hoc autem natum Logum, deinde à Logo Phronesin, à Phronesi autem Sophiam & Dynamin, à Dynami autem & Sophia virtutes principes & angelos, quos & primos vocat, ab hijs primum cælum factum. Dehinc ab horum deriuatione alios item factos, aliud cælum simile priori fecisse, & simili modo ex eorum deriuatione alij facti essent, tanti typi eis super eos essent, aliud tertium deformasse cęlum & à tertio deorsum descendentium quartum, & deinceps, secundum eum modum alteros & alteros principes & angelos factos esse dicunt & cælos CCCLXV quapropter & tot dies habere annum secundum numerum cælorum. eos autem qui posterius cõtinent cælum angelos, qui etiam à nobis videntur, constituisse ea quæ sunt in mundo omnia, & partes sibi fecisse terræ, & eorum que super eam sunt gẽtium. Esse autem principem ipsorum eum qui Iudęorum putatur esse deus. Et quoniam hic suis hominibus, id est Iudæis voluit subigere reliquas

reliquas gentes, reliquos omnes principes contrastetisse ei, & contra egisse. Quapropter & reliquæ residuæ ruerunt gẽtes eius genti. Innatum autem & innominatum patrem videntem perditionem ipsorum misisse primogenitum Nun suum, & hunc esse qui dicitur Christus, in libertatem credentium ei, à potestate eorum qui mundum fabricauerunt. In gentibus ipsorum autem apparuisse eum in terra hominem & virtutes perfecisse. Quapropter neque passum eum, sed Simonem quendam Cyrenæum angariatum portasse crucem eius pro eo: & hunc secundum ignorantiam & errorem crucifixum transfiguratum ab eo, vti putaretur ipse esse Iesus: & ipsum autem Iesum Simonis accepisse formam, & stantem irrisisse eos. quoniam enim virtus incorporalis erat æternus innati patris, transfiguratum quemadmodum vellet, & sic ascendisse ad eum qui misit eum deridentem eos, cum teneri non posset & inuisibilis esset omnibus. Et liberatos igitur eos qui hæc sciant à mũdi fabricatoribus principibus, & non oportere confiteri eum qui sit crucifixus, sed eum qui in hominis forma venerit, & putatus sit crucifixus, & vocatus sit Iesus, & missus à patre vti per dispositionem hanc opera mundi fabricatorum dissolueret. Si quis igitur, ait, confitetur crucifixum, adhuc hic seruus est, & sub potestate eorum qui corpora fecerunt. Qui autẽ negauerit, liberatus est quidẽ ab hiis, cognoscit autẽ dispositionẽ innati patris: animæ autẽ solæ esse salutem, corpus enim natura corruptibile existit. Prophetias autem & ipsas à mundi fabricatoribus fuisse ait principibus, proprie autem legẽ, à principe autem qui eduxerit populum de terra AEgypti. Contemnere autem & idolothya & nihil arbitrari, sed sine aliqua trepidatione vt eis. Habere autem & reliquarum operationum vsum indifferentem & vniuersæ libidinis. Vtuntur autem & imaginibus & incantationibus & inuocationibus, & reliqua vniuersa parerga: nomina quoque quædam affingentes quasi angelorum annunciant, hos quidem esse in primo cælo, hos autem in secundo, & deinceps nituntur cccLxv.

ementitorum

ementitorum cælorum & nomina & principia & a
los & virtutes exponere. Quemadmodum & mũdu
men esse in quo dicũt descendisse & ascendisse Sal
Al. caula es- rem* esse causa cauleum. Igitur qui hæc didicerit,
se caudeum gelos omnes cognouerit, & causas eorum, inuisibi
& incomprehensibilem eum potestatibus vniuersis
Al. cada caua ri, quemadmodum & * cauda canam fuisse. & sicut
cognitum omnibus esse, sic & ipsos à nemine opor
cognosci, sed cum sciant ipsi omnes & per omnes t
eant, ipsos omnibus inuisibiles & incognitos esse
enim, aiunt, omnes cognosce, te autem nemo cog
scat. Quapropter & parati sunt ad negationem qui
tales, imò & magis ne pati quidé propter nomé po
cum sint omnibus similes. Non autem multos scire
se hæc, sed vnum à mille, & duo à myriadibus. Et t
os quidem iam non esse dicunt, Christianos autem
dum: & non oportere omnino ipsorum mysteria e
sed in absconditio continere per silentium. CCC. au
LX quinque cælorum locales positiones distribuu
militer vt mathematici. Illorum enim theoremata
pientes in suum characterem doctrinæ transtuler
esse autem principem illorum ἀβράξας & propter
CCCLXV numerus habere in se.

¶ Quæ est Carpocratis doctrina, & quæ opera
nes eorum qui ab eo sunt. Cap. XXII.

C Arpocrates autem & qui ab eo mundum,
dé, & ea quæ in eo sunt, ab angelis multo
ferioribus ingenito patre factum esse deu
Iesum autem è Ioseph natum, & qui similis reliquis
minibus fuerit, distasse à reliquis secundum id quo
forte comme nima eius firma & munda cum esset* commerata fu
morata, quæ visa essent sibi in ea circulatione quæ fuisset in
Al. à Deo genito deo: & propter hoc *ab eo missam esse ei virt
vt in mũdi fabricatoribus effugere posset, & per om
Al. ad eum transgressa, & in omnibus liberata, ascenderet* ad D
& ea quæ similia ei amplecteretur similiter. Iesu aut
dicunt animam in Iudæorum consuetudine nutrit
contempsisse eos, & propter hoc virtutes accepisse,

quas euacuauit quæ fuerunt* in peius passiones quæ e- Al. in pœnis
rant hominibus. Ea igitur quæ similiter, atque illa Iesu
anima potest contemnere mundi fabricatores archon-
tas, similiter accipere virtutes ad operandum similia.
Quapropter & ad tantũ elationis prouecti sunt, vt qui-
dam quidem similes se esse dicant Iesu. Quidam autem
adhuc secundum aliquid illo fortiores qui sunt distan-
tes amplius quàm illius discipuli, vtputa quàm Petrus
& Paulus & reliqui apostoli. Hos autem in nullo demi-
norari à Iesu, animas enim ipsorum ex eadem circum-
latione deuenientes, & ideo similiter contemnentes mũ
di fabricatores, eadé dignos habitos esse virtute, & rur-
sus in idem abire. Si quis autem plus quàm ille contem
pserit, ea quæ sunt hic, posse meliorem quàm illum esse.
Artes enim magicas operantur & ipsi, & incantationes,
philtra quoque & charitesia & paredros oniropompos
& reliquas malignationes, dicentes se potestatem habe-
re ad dominandũ iam principibus & fabricatoribus mũ
di huius. Non solum autem sed & hiis omnibus quæ in
eo sunt facta. Qui & ipsi ad detractionem diuini nomi-
nis & ecclesiæ, quemadmodum & gentes à satana præ-
missi sunt, vti secundum alium modum quæ sunt illo-
rum audientes homines, & putantes omnes nos tales es
se, auertant aures suas à præconio veritatis. Aut & vi-
dentes quæ sunt illorum, omnes nos blasphemét in nul
lo eis communicantes, neque in doctrina, neque in mo
ribus, neque in cotidiana cõuersatione. Sed vitam qui-
dem luxuriosam, sententiam autem impiam ad velamẽ
malitiæ ipsorum nomine abutuntur, quorum iudicium
iustum est, recipientium dignam suis operibus à Deo re
tributionem: & in tantum insania effrenati sunt, vti &
omnia quæcunque sunt irreligiosa & impia potestatem
habere operandi se dicant. Sola enim humana opinione
negotia mala & bona dicunt. Et vtique secundum trãs-
migrationes in corpora oportere in omni vita & in om-
ni actu fieri animas, si non præoccupãs quis in vno ad-
uentu omni agat semel ac pariter: quæ non tantum di-
cere & audire non est fas nobis, sed ne quidem in men-
te cõ

te conceptionem venire, nec credere si apud homi
conuersantes in his quæ sunt secũdum scripta eor
dicunt in omni vsu vitæ factæ animæ ipsorum, exer
tes in nihilo adhuc minus habeant, Ad operandum
tem in eo ne forte propter eam quod deest liberati
qua re cogantur iterum mitti in corpus, propter hoc
cunt Iesum hãc dixisse parabolam. Cum es cum ad
sario tuo in via da operam, vt libereris ab eo, ne forte
det iudici, & iudex ministro, & minister mittat
carcerem. Amen dico tibi nõ exies inde donec red
nouissimũ quadrantem, Et aduersarium dicunt vni
angelis, qui sunt in mundo, quem diabolum vocant
centes factum eum ad id vt ducat eas quæ perierunt
nimas à mundo ad principem. Et hunc dicunt esse
mum ex mundi fabricatoribus, & illum altero an
qui ministrat ei tradere tales animas, vti in alia co
ra includat. Corpus enim dicũt esse carcerẽ, & id q
ait, Non exies inde quoad nouissimum quadrantẽ
das, interpretantur quasi non exeat quis à potestate
gelorum eorum, qui mundum fabricauerunt, sic
scorporatum semper quoadusque in omni omnino
ratione, quæ in mũdo est fiat: & quũ nihil defuerit e
liberatã eius animam eliberari ad illum Deum, qu
supra angelos mundi fabricatores. Sic quoque fa
& omnes animas, siue ipsæ præoccupãtes in vno ad
tu in omnibus misceantur operationibus, siue de co
re in corpus transmigrantes vel immissæ in vna q
specie vitæ, adimplẽtes & reddẽtes debita liberari
iam nõ fiãt in corpore. Etsi quidẽ fiãt hæc apud eos
sunt irreligiosa & iniusta & vetita, ego nequaquã
do, In conscriptionibus autẽ illorum sic conscripto
est, & ipsi ita exponunt. Iesum dicentes in mysterio
scipulis suis & apostolis seorsum locutũ, & illos exp
lasse vt dignis & assentientibus seorsum hæc trader
per fidem enim & charitatẽ saluari, Reliqua verò in
ferentia cum sint, secundum opinionẽ hominũ qua
quidẽ bona, quædam autẽ mala vocari, cũ nihil nat
malum sit. Alij verò ex ipsis signãt cauteriãtes suos
scipu

scipulos in * superioribus partibus* extans dextræ au-
ris. Vnde & Marcellina quæ Romã sub Anicero venit,
cum esset huius doctrinæ, multos exterminauit. Gnosti
cos se autem vocant, etiam imagines quasdam quidem
depictas, quasdam autem & de reliqua materia fabrica-
tas, habent, dicentes formam Christi factam à Pilato il-
lo in tempore quo fuit Iesus cum hominibus, & has co
ronant & proponunt eas cum imaginibus mundi philo
sophorum, videlicet cum imagine Pythagoræ & Plato-
nis & Aristotelis & reliquorum, & reliquã obseruatio-
nem circa eas similiter vt gentes faciunt.

Al. in poste-
rioribus
Al. extantiæ

¶ Qualis est doctrina Cerinthi. Cap. XXV.

c Erinthus autẽ quidã in Asia nõ à primo Deo
factũ esse mundũ docuit, sed à virtute quadã
valde separata & distante ab ea principalitate
quę est supervniuersa, & ignorãte eo, qui est super õnia
Deo. Iesum autẽ subiecit nõ ex virgine natũ. impossibi
le enim hoc ei visum est, fuisse autẽ eum Ioseph & Ma-
riæ filiũ similiter vt reliqui omnes homines, & plus po-
tuisse iustitia & prudentia & sapientia præ omnibus, &
post baptismum descendisse in eum Christũ ab ea prin-
cipalitate quæ est super omnia figura columbæ, & tunc
annunciasse incognitum patrem & virtutes perfecisse,
in fine autem reuolasse iterum Christum de Iesu, & Ie-
sum passum esse & resurexisse, Christum autem impas-
sibilem perseuerasse existentem spiritalem.

¶ Quæ est Ebionitarum doctrina. Cap. XXVI.

q Vi autem dicuntur Ebionei consentiunt qui-
dem mundum à Deo factum, ea autem quæ
sunt erga Dominum non similiter vt Cerin-
thus & Carpocrates opinantur. Solo autem eo quod est
secundum Matthæum Euangelio vtuntur, & apostolũ
Paulum recusant, apostatam eum legis dicentes. Quæ
autem sunt prophetica, curiosius exponere nituntur,
& circunciduntur ac perseuerant in his consuetudini-
bus quæ sunt secundum legem & Iudaico charactere vi
tæ vti, & Hierosolymam adorant, quasi domus sit Dei.

Quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Quæ sint Nicolaitarum opera. Cap. XVII.

NIcolaitæ autem magistrũ quidem habent Nicolaum vnum ex vij. qui primi ad Diaconiã ab Apostolis ordinati sunt, qui indiscrete viuunt. Plenissime autem per Ioannis Apocalypsim manifestantur, qui sint, nullam differentiam esse docentes in mœchando & Idolothytum edere, quapropter dixit & de iis sermo. Sed hoc habes quod odisti opera Nicolaitarum, quæ & ego odio.

¶ Quæ est Cerdonis sententia. Cap. XXVIII.

ET Cerdon autem quidam ab iis qui sunt erga Simonem occasionem accipiens, cum venisset Romam sub hoc Hygino qui nonum locum Episcopatus per successionem ab Apostolis habuit, docuit eum qui à Lege & prophetis annuntiatus sit Deus non esse patrem Domini nostri Christi Iesu. Hũc enim cognosci, illum autem ignorari, & alterum quidem iustum, alterum autem bonum esse.

¶ Quæ sunt quæ Marcion docuerit. Cap. XXIX.

SVccedens autem ei Marcion Ponticus adimpleuit doctrinam impurate blasphematus eũ qui à lege & prophetis annunciatus est Deum malorum factorem & bellorum concupiscentem, & inconstantem quoque sententia & contrarium sibi ipsum dicens. *Iesum autem qui est à Deo patre super mundi fabricatorem Deum, veniẽtem in Iudæam temporibus Pontij Pilati præsidis, qui fuit procurator Tiberij Cæsaris, in hominis forma manifestatum, hiis qui in Iudæa erant, dissoluentem prophetas & legem & omnia opera eius Dei, qui mundum fecit, quem & Cosmocratorem dicit: & super hæc, id quod est secundum Lucam Euangelium circuncidens, & omnia quæ sunt de generatione Domini conscripta auferens, & de doctrina sermonum Domini multa auferens, in quibus manifestissimo conditorem huius vniuersitatis suum patrem confitens Dominus conscriptus est, semetipsum esse veraciorem quàm sunt hij, qui Euangelium tradiderunt Apostoli, suasit discipulis suis, nõ Euangelium, sed particulam

Al. Iesum autem ab eo patre qui est super mundi

culam Euangelij tradens eis. Similiter autem & apostoli Pauli epistolas ascidit, auferens quæcunque manifeste dicta sunt ab Apostolo de eo Deo, qui mundum fecit, quoniã hic pater Domini nostri Iesu Christi, & quæcunq; ex propheticis memorans Apostolus docuit prænunciantibus aduentum Dei. Salutẽ autem solum animarum esse futuram earum quæ eius doctrinam *didicissent. Corpus autem videlicet quoniã à terra sit sumptum, impossibile esse participare salutem. Super blasphemiam autem quæ est in Deũ adiecit & hoc, vere diaboli os accipiens, & omnia contraria dicens veritati. Cain enim & eos qui similes sunt ei, & Sodomitas & AEgyptios & similes eis, & omnes omnino gentes quæ in omni permixtione malignitatis ambulauerunt, saluatas esse à Domino, cum descendisset ad inferos, & accurrissent ei, & in suum assumsisse regnum. Abel autem & Enoch, & Noë & reliquos iustos, & eos qui sint erga Abraham patriarchas, cum omnibus prophetis, & hiis qui placuerunt Deo non participasse saluté, qui in Marcione fuit, serpens prœconiauit. Quoniam enim sciebãt, inquit, Deum suum semper tentantem eos, & tunc tentare eum suspicati non accurrerunt Iesum, neque crediderunt annunciationi eius & propterea remansisse animas eorum apud inferos dixit. Sed hũc quidẽ quoniam & solus manifeste ausus est circuncidere scripturas, & impudorate super omnes obtrectare Deum, seorsum contradicemus, ex eius scriptis arguentes eum, & ex iis sermonibus qui apud eum obseruati sunt Domini & Apostoli quibus ipse vtitur, euersionem eius faciemus præstante Deo.

Al. audissent

¶ Quæ est continentum auersatio. Cap. XXX.

NVnc autẽ necessario meminimus eius, vt scires quoniam omnes qui quoquo modo adulterãt veritatem & præconium ecclesiæ lædũt, Simonis Samaritani magi discipuli & successores sunt. Quamuis non cõfiteantur nomen magistri sui ad seductionem reliquorum, attamen illius sententiam docẽt, Christi quidem Iesu nomen tanquam irritamentũ præ-

ferentes, Simonis autem impietatem varie introduce-
tes mortificant multos per nomen bonum sententia-
suam male disperdentes, & per dulcedinem & decore
nominis amarum & malignum principis apostasiæ s
pentis venenum porrigẽtes eis. Ab hiis autem qui p
dicti sunt iam multæ propagines multarum hæres
factæ sunt, eo quod multi ex ipsis, imò omnes vol
doctores esse, & abscedere quidem ab hæresi in qua s
runt. Aliud autem dogma ab alia sententia, & deinc
alteram ab altera componentes, noua docere insist
semetipsos adinuentores sententiæ quamcunque co
pegerint, enarrantes. Vt exempli gratia dicamus, a
turnino & Marcione qui vocantur continentes, abst
tiam à nuptiis annunciauerunt, frustrantes antiqu
plasmationem Dei, & oblique accusantes eũ, qui &
sculum & fœminam ad generationem hominum fe
& eorum quæ dicuntur apud eos animalia abstine
induxerunt, ingrati existentes ei qui omnia fecit D
contradicunt quoque eius saluti qui primus plasm
erat, & hoc nunc adinuentum est apud eos.

¶ Qualis est Tatiani doctrina. Cap. XXXI.

T Atiano quodã primo hanc introducente
sphemiam, qui cum esset Iustini auditor
quantum quidem apud eum erat, nihil en
uit tale: post verò illius martyrium absistens ab ec
sia, & præsumptione magisterij elatus & inflatus, q
præ cæteris esse proprium characterem, doctrina c
stituta, non quasdam inuisibiles, similiter atque hij
à Valentino sunt velut fabulam enarrans: nuptiar
autem corruptelas, fornicationes similiter vt Marc
& Saturninus dicens, Adæ autem saluti ex se contra
ctionem faciens.

¶ Vnde ij qui differentias induxerunt, acceperun
occasiones. Cap. XXXII.

A Lij autem rursus à Basilide & Carpocrate o
casiones accipientes, indifferentes coitus,
multas nuptias induxerunt, & negligentia
ipsorum quæ sunt idolothyta ad mãducãdum, nó va
pu

hoc comparare dicentes Deum. Et quid enim nõ est nu
merum dicere eorum qui secundum alterum & alterũ
modum exciderunt à veritate.

¶ Quibus temporibus fuerunt omnes qui prædicti sunt, & à quibus ininitia & doctrinas acceperunt. Cap. XXXIII.

S Vper hos autẽ ex hiis qui prædicti sunt Simo
niani multitudo gnosticorum Barbelo exurre
xit, & velut à terra fungi manifestati sunt quo
rum principales apud eos sententias enarramus. Qui-
dam enim eorum æonem quendam nunquam senescen
tem in virginali spiritu subiiciunt, quem Barbelum no
minant. Vbi esse patrem quendam innominabilem di-
cunt voluisse autem hunc manifestare*ea se ipsi Barbe- Alias ei
loni: ennœam autem hanc progressam stetisse in conspe
ctu ei°, & postulasse prognosin. cũ prodisset autẽ & pro-
gnosis his rursum petentibus prodiit incorruptela, post
deinde vita æterna: in quibus gloriantem Barbelon, &
prospicientem in magnitudine & conceptu, delectatam
in hanc generasse simile ei lumen. Hanc initium & lu-
minationis & generationis omnium dicunt: & viden-
tem patrem lumen hoc, vnxisse illud sua benignitate vt
perfectum fieret. Hunc autem dicũt esse Christum, qui
rursus postulat quemadmodum dicunt adiutorium sibi
dari Nun, & progressus est Nus. Super hæc autem emit
tit pater Logon. Cõiugationes autẽ fient Ennoiæ & Lo-
gi, & Aphtharsias & Christi, & æonia autem Zoë thele-
mati coniuncta est, & Nus prognosi, & glorificabitur ei
magnum lumen & Barbelon. Post deinde & de Ennoia,
& de Logo autogenen emissum dicũt ad repræsentatio-
nem magni luminis, & valde honorificatum dicũt, & o-
mnia huic subiecta. Coẽmissam autem ei Alethiam, & es
se coniugationem Autogenus & Alethiæ. De lumine au
tem quod est Christus, & de incorruptela quatuor omis
sa luminaria ad circumstantiã Autogeni dicunt, &
de Thelemate rursus & ęonia Zoë quatuor luminaria,
quas nominat, Charin, thelesin, synesin, phronesin,
Et Charin quidem magno & primo luminario adiun-

Universidad de Deusto Biblioteca

ctam, hunc autem esse Sotera volunt, & vocant eu
Harmogen. Thelesin autem secundo, quem & nom
nant Raguel. Synesin autem tertio luminario, qué v
cant* Dauid. Phronesin autem quarto quem nomina
Elelet. Confirmatis igitur sic omnibus, super hæc em
tit Autogenes hominem perfectum & verum, quem
damãtem vocant, quoniam neque ipse domatus est, n
que ij, ex quibus erat, qui & remotus est primo lum
ab Harmoge. Emissam autem cũ homine ab Autoge
agnitionem perfectam & coniunctam ei, vnde & hu
agnouisse eum, qui est super omnia, virtuté quoq; ei i
uictam datam à virginali spiritu, & refrigerant in h
omnia, hymnizare magnum æona. Hinc enim dicu
manifestatam matrem, patrem, filium. Ex Anthro
autem & Gnosi natũ lignum quod & ipsum Gnosin v
cant. Deinde ex primo angelo qui astat Monogeni e
sum dicunt spiritum sanctum, quem & Sophiam & p
nicum vocãt. Hunc igitur videntem reliqua omnia c
iugationem habentia, se autem sine coniugatione, qu
sisse cui adunaretur: & cum non inueniret asseuera
& extendebatur & prospiciebat ad inferiores partes,
tans hic inuenire coniugem, & non inueniés exilijt
diata quoque, quoniam sine bona voluntate patris i
petum fecerat. Post deinde simplicitate & benignit
acta generauit opus, in quo erit ignorantia & audaci
Hoc autem opus eius esse proarchontem dicunt fab
catorem conditionis huius: virtutem autem magna
abstulisse eum à matre narrant, & abstulisse ab ea in i
feriora, & fecisse firmamentum cæli, in quo & hab
tare dicunt eum. Et cum sit ignorantia, fecisse eas q
sunt sub eo potestates, & angelos, & firmamenta, & te
rena omnia. Deinde dicunt adunitum eum* Atabadi
generasse kakian, zelum, & phthonon, & erinnyn, & e
thymian. Generatis autem hiis mater Sophia contrist
ta refugit, & in altiore secessit, & fit deorsum numera
tibus octonatio. Illa igitur secedéte se solum opinatũ
se, & propter hoc dixisse: Ego sum Deus Zelotes, & præ
ter me nemo est. Et hij quidem talia mentiuntur.

Al. Dadud forte legendum Daduchum

Al. Atabidię θθόνον. i. inuidiam δριννύς furia ἐπιθυμία. cõcupiscẽtia

¶ Quæ

¶ Quæ sint gnosticorum genera, & quæ secundum eos sententiæ. Cap. XXXIIII.

a Lij autem rursus portentuosa loquuntur, esse quoddam primum lumẽ in virtute Bythi beatum & incorruptibile, & interminatum. Esse autem hoc patrem omnium, & vocare primum hominẽ. Ennœã autem eius progredientem filium dicunt emittentis, & esse hunc filium hominis secundum hominẽ. Sub hiis autem spiritum sanctum esse, & sub superiora spiritu segregata elementa aquam, tenebras, abyssum, Chaos, super quæ ferri spiritum dicunt primam fœminam eam vocantes. Postea dicunt exultante primo homine cum filio suo super formositate spiritus, hoc est fœminæ, & illuminantem eam generauit ex ea lumen incorruptibile tertium masculum, quem Christum vocant filium primi & secundi hominis, & spiritus sancti primæ fœminæ. Concumbentibus autẽ patre & filio fœminæ, quã & matrẽ viuẽtium dicunt, cum autẽ non potuisset portare nec capere magnitudinem luminum, super repletam, & super ebullientem secundum sinisteriores partes dicunt, & sic quidem filium eorum solum Christum, quasi dextrum & in superiora alleuatitium arreptum statim cum matre in incorruptibilem æonẽ. Esse autem hanc & veram & sanctam ecclesiam, quę fuerit appellatio, & conuentio, & adunatio patris omnium primi hominis, & filij secundi hominis, & Christi filij eorum, & predicte fœminæ. Virtutem autẽ quæ superebullit ex fœmina habente humectationem luminis, à patribus decidisse deorsum docent, sua autem voluntate habentem humectationem luminis, quem & sinistrã, & Pronicon, & Sophian, & masculo fœminam vocant, & descendentes simpliciter in aquam, cum essent immobiles, & ne mouisse quoque eas petulanter agentem vsque ad abyssos, & assumpsisse ex eis corpus. Humectationem enim luminis eius omnia accucurrisse & adhæsisse dicunt, & circumtenuisse eam, quam nisi habuisset, tota absorpta fortasse fuisset & demersa à materia. Deligatam igitur hanc à corpore quod erat à materia &

valde grauatam repsisse aliquando & conatam esse fe
re aquas, & ascẽdere ad matrem. Non potuisse aute
propter grauedinem circumpositi corporis. Valde a
male se habentẽ machinatam esse abscõdere illud qu
erat desuper lumen, timentem ne & ipsum lædere
ab inferioribus elementis quemadmodum & ipsa: &
virtutem accepisset ab humectatione eius quod erat
cundũ eã lumen, resiliit & in sublimitatem elata est,
facta in alto dilatauit & cooperuit, & fecit, cælum
quod apparet à corpore eius, & remansit sub cælo q
fecit, adhuc habens aquatilis corporis typum, cum
cepisset concupiscentiam superioris luminis, & vir
tem sumpsisset per omnia deposuisset corpus & libe
tam ab eo. Corpus autem hoc exuisse dicunt eam
minam à fœmina nominant, & filium autem eius
cunt habuisse & ipsum aspirationem quandam in se
corruptelæ à matre relictam ei, per quam operatur
potens factus emisit & ipse, vt dicunt, ab aquis filium
ne matre, neque enim cognouisse matrem eum volu
& filium eius secundum patris imitationem alterum
misisse filium. Hic quoque tertius quartum genera
& quartus ipse generauit filium, de quinto sextum
generatum dicunt, & sextus septimum generauit:
quoque hebdomada perfecta est apud eos, octauũ
tre habente locum. & quemadmodum generation
sic & dignitatibus, & virtutibus præcedere eos abu
cem: & nomina autem mendacio suo talia posuer
Eum enim qui à matre primus sit Ialdaboth vocari,
autem qui sit ab eo Iao, & qui ab eo sabaoth magnus
quartum autem adoneum, & quintum eloeum, & sex
horreum, septimum autem & nouissimum omnium
Areothas chaphæum. Hos autem cælo & arotheas, & virtute
angelos, & conditores subiiciunt per ordinem sedẽ
in cælo secundum generationem ipsorum, apparen
regere quoque cœlestia & terrestria, primo ipsorum
daboth contemnente matrem in eo quod filios & ne
ces sine vllius permissu fecerit, adhuc etiam angelos,
virtutes, & potestates, & dominationes: quibus fa

ad litem & iurgium aduersus eum conuersos esse filios
eius de principatu: propter quæ cõtristatum Ialdaboth
& desperatum conspexisse in subiacentem faciem mate
riæ, & consolidasse concupiscentiam suam in eam, vnde
natum filium dicunt. Hunc esse Nun in figura serpen-
tis contortum, dehinc & spiritum & animam, & omnia
mundalia inde generatam omnem obliuionẽ, & mali-
tiam, & zelum, & inuidiam, & mortem. Hunc autem ser
penti formem & contortum Nun eorum adhuc magis
euertisse patrem dicunt tortuositate, cum esset cum pa-
tre ipsorum in cælo & in paradiso. Vnde exultante Ial-
daboth in omnibus hijs quæ sub eo essent gloriatum &
dixisse, Ego & pater, & deus, & super me nemo. Audien-
tem autem matrem clamasse aduersus eum, noli menti-
ri Ialdaboth, est enim super te pater omniũ primus An-
thropus, & Anthropus filius Anthropi. Conturbatis au-
tem omnibus ad nouam vocem & inopinabili nuncupa
tione, & querentibus vnde clamor, & aduocandos eos,
& adesse se ducendum dixisse Ialdaboth dicunt: venite,
faciamus hominem ad imaginem nostram. Senex au-
tem virtutes audientes hæc, matre dante illis excogita-
tionem hominis, vti per eum euacuet eos à principali
virtute, conuenientes formauerunt hominem immen-
sum latitudine & longitudine. scarizante autem eo tan-
tum adduxerunt eum patri suorũ, & hoc sophia operan-
te vti & illum euacuet ab humectatione luminis, vti nõ
posset erigi aduersus eum qui sursum est, habens virtu-
tem. Illo autem insufflantem in hominem spiritum vi-
tæ, latenter euacuatum eum à virtute dicunt: hominem
autẽ inde habuisse Nun & Enthymesin, & hæc esse quæ
saluantur, vt dicunt: & statim gratias agere eum primo
homini relictis fabricatoribus. Zelantẽ autẽ Ialdaboth
voluisse excogitare euacuare hominem per fœminã, &
& de sua Enthymesi eduxisse fœminam, quam illa pru-
nicos suscipiens inuisibiliter euacuauit à virtute. Re-
liquos autem venientes & mirantes formositatem eius
vocasse eam Euam, & concupiscentes eam hanc, gene-
rasse ex ea sibi filios, quos angelos esse dicunt. Mater

autem ipsorum argumentata est per serpentem seduce
re Euam, & Adam supergredi præceptum Ialdaboth.
Eua autem quasi à filio Dei hoc audiens facile credidit
& Adã suasit mãducare de arbore, de qua dixerat De
non manducare. Prunicum autem videntem, quoniã
& per suam blasphemiam victi sunt valde, vàlde grau
latum & rursum exclamasse, quoniam cum esset pat
incorruptibilis olim hic semetipsum vocãs patrem m
titus est, & cum homo olim esset, & prima fœmina
hæc adulterans peccauit. Ialdaboth autem propter e
quæ circa eum erat obliuionem ne quidem intende
tem ad hæc proiecisse Adam & Euam de paradiso, qu
niam transgressi erant præceptum eius. Voluisse en
filios ei ex Eua generari & non adeptum esse, quoniã
mater sua in omnibus contrairet ei, & latenter euacu
Adam & Euam ab humectatione, quæ maledictione
participaret, neque opprobrium is qui esset à princip
litate spiritus. Sic quoque vacuos à diuina substan
factos maledictos esse ab eo, & deiectos à cælo in hu
mundum docent. Sed & serpentem aduersus patrem
perantem deiectum ab eo in deorsum mundum: in s
testatem autem suam redigentem angelos qui hic su
& ipsum sex filios generasse, septimo ipso extante ad
mitationem eius, quæ circa patrem est hebdomadis.
hos septem dæmonas mundiales esse dicunt aduersã
tes & resistentes semper generi humano, quoniam pr
pter eos pater illorum proiectus est deorsum. Adam
tem & Euam prius quidem habuisse leuia & clara, &
lut spiritualia corpora, quemadmodũ & plasmati sunt
venientes autem huc demutasse in obscurius pinguio
& pigrius. Sed & animam dissolutam & languidã, quip
pe à factore tantummodo insufflationem mundiales
habentes, quoadusque iterum prunicos miserata eos
reddidit eis odorem suauitatis humectationis luminis
per quam in commemorationem venerunt suam ipsor
rum, & cognouerunt seipsos nudos, & corporis mate
riam, & cognouerunt quoniam mortem baiulant, & ma
gnanimes extiterũt, cognoscentes quoniam ad tempus

corpus

corpus circundatum est eis: & escas quoque inuenisse
eos præeunte eos Sophia, & satiatos coisse inuicem car-
naliter & generasse Cain, quem deiectibilis serpẽs cum
filijs statim suscipiens vertit, & ad impleuit mundiali
obliuione stultitia & audacia, immittens ita vt & dum
fratrem suum Abel occideret, primum zelũ & mortem
ostenderit: post quos secundum prouidentiam prunici
dicũt generatum Seth, post Noreã, ex quibus reliquam
multitudinem hominum generatam dicunt, & ab infe-
riori hebdomade in omnem malitiam immissam, & apo
stasiam superiori sanctæ hebdomadæ & idololatriam, &
& reliquam vniuersam contemptionem, cum contraria
eis esset semper mater inuisibiliter, & proprium salua-
ret, hoc est, humectationem luminis. Sanctam autẽ heb
domadem, septem stellas quas dicunt planetas esse vo-
lunt, & proiectibilem serpẽtem duo habere nomina, Mi
chael & Samuel dicunt. Iratum autem Ialdaboth homi
nibus, quoniam eum nõ colebant, neque honorificabãt,
quasi patrem & deum, diluuium eis immisisse, vt omnes
simul perderet. Contra stante autem & hic Sophia sal-
uatos eos esse qui circa Noë erãt in arca, ppter humecta
tionem illius luminis quod ab eo erat, per quam iterum
adimpletum esse mundum hominibus: ex quibus quen-
dam Abraham elegisse & ipsum Ialdaboth, & testamen-
tum posuisse ad eum, si perseuerauerit semen eius ser-
uiens ei, dare ei hæreditatẽ terræ. Post per Moysen edu-
xisse eos ex AEgypto, qui ab Abraham essent, & dedisse
eis legẽ, & fecisse eos Iudæos, ex quibus elegisse septem
dies, quos & sanctam hebdomadam vocãt, & vnusquisq;
eorum suum præconem ad semet gloriandum, & deum
annunciandum, vti & reliqui audientes glorias, seruie-
rẽt & ipsi hijs qui à prophetis annuntiãtur Dij. Sic autẽ
prophetas distribuũt: huius quidem Ialdaboth Moysen
fuisse, & Iesum Naue, & Amos, & Abacuc. Illius au-
tem Iao, Samuel & Nathan, & Ionam & Micheam. Il-
lius autem Sabaoth Helian, & Ioel, & Zacharian. Il-
lius autem Adonai, Esaiam, & Ezechiel, & Ieremiam,
& Daniel. Illius autem Eloy, Tobiam & Aggeum. Il-

lius

Universidad de Deusto
Biblioteca

lius autem Orei Micheam & Naum. Illius autem Ast
fei Hesdram & Sophoniam. Horum igitur vnusquisque
glorificans suum patrem & deum Sophian, & ipsam p
eos multa* loquutam esse, de primo homine & incor
ptibili æone, & de illo Christo, qui sit sursum dicut pr
monentem, & rememorantem homines in incorrup
bile lumen, & in primum hominem, & in descensio
Christi, in quibus conterritis principibus & ad mira
tibus nouitatem in hijs quæ à prophetis annunciab
tur, operatam esse pronicum per Ialdaboth nescient
quid faciat duorum hominum factas esse emissio
Alterum quidem de sterili Elizabeth, alterum autem
Maria virgine. & quoniam non haberet eadem ipsa
quiem, neque in cælo, neque in terra, contristatam
uocasse in adiutorium matrem. Mater autem eius p
fœmina miserata est super pœnitentia filiæ, & post
uit à primo homine adiutorium ei mitti Christum,
& descendit emissus ad sororem suam, & ad hume
tionem luminis. Cognoscentem autem eam quæ de
sum est Sophiam descendere ad fratrem eius, & an
ciasse eius aduentum per Ioannem, & præparasse h
tismum pœnitentiæ, & ante adaptasse Iesum, vti de
dens Christus inueniat vas mundum, & vti per fil
eius Ialdaboth fœmina à Christo annunciaretur.
scendisse autem eum per septem cælos, assimilatum
lijs eorum dicunt, & sensim eos euacuasse virtutem
ipsum enim vniuersam humectationem luminis c
currisse dicunt, & descendentem Christum in hũc m
dum, induisse primum sororem suam Sophiam, & e
tasse vtrosque refrigerantes super inuicem, & hoc
sponsum & spõsam definiunt. Omnia autem quipp
virgine per operationem dei generatum sapientio
& mundiorem, & iustiorem hominibus omnibus fu
in Christum perplexum Sophiæ descendisse, & sic
ctum esse Iesum Christum. Multos igitur ex discip
eius non cognouisse Christi descensionem in eum
cunt. descendente autẽ Christo in Iesum, tunc cœp
virtutes perficere, & curare, & annunciare incogni
patre

Alias, loquutum.

patrem, & se manifeste filium primi hominis confiteri.
In quibus irascentes principes & patrem Iesu opera-
tos ad occidendum eum: & in eo cum adduceretur ip-
sum quidem cum Sophia abstitisse in incorruptibilem
æonem dicunt. Iesum autem crucifixum, non autem
oblitum suum Christum, sed misisse desuper virtutem
quandam in eum, quæ excitauit eum in corpore, quod
& corpus animale & spirituale vocant, mundialia enim
remisisse eum in mundo. Videntes autem discipuli re-
surrexisse eum, nõ eum cognouerũt, sed ne ipsum quidẽ
Iesum, cuius gratia à mortuis resurrexit. Et hunc maxi
mum errorem inter discipulos fuisse dicunt, quoniam
putarent eum in corpore mundiali resurrexisse, igno-
rantes quoniam caro & sanguis regnum dei non appre
hendunt. Confirmare autem volunt descensionẽ Chri-
sti ad ascensionem ex eo, quod neque post baptismũ, ne-
que post resurrectionẽ à mortuis aliquid magni fecisse
Iesum dicant discipuli, ignorantes adunitum esse Ie-
sum Christo, & incorruptibilem æonem hebdomadi, &
mundiale corpus animale dicunt. Remoratum au-
tẽ eũ post resurrectionẽ xviij. mensibus, & sensibilita-
tem in eum descendentem didicisse quod liquidem est,
& paucos ex discipulis suis, quos sciebat capaces tanto-
rum mysteriorum docuit hæc, & sic receptus est in cæ-
lum, Christo sedente ad dexteram patris Ialdaboth, vt
animas eorum qui cognouerunt eos post de passione
mundialis carnis recipiat in se. ditans semetipsum pa-
tre eius ignorante, sed ne vidente quidem eum, vti in
quantum Iesus semetipsum ditat in sanctis animabus,
in tantum pater eius in detrimẽtis factus diminoretur
euacuatus à virtute sua per animas. Iam enim non ha-
biturum eum animas sanctas, vt rursus demittat eas in
seculũ, sed tãtũ eas quæ sunt ex substãtia eius, id est, quę
sunt ex insufflatione. Consummationem autem futu-
ram quando tota humectatio spiritus luminis colliga-
tur, & abripiatur in æonem incorruptibilitatis. Tales
quidem secũdũ eos sententiæ sunt, à quibus velut Ler-
næa hydra multiplex capitib. fera, de Valẽtini schola ge
nerata

Universidad de Deusto
Biblioteca

nerata est. Quidam etiam ipsam Sophiam serpentem
ctam dicunt, quapropter & contrariam extitisse fact
Adę, & agnitionem hominibus immisisse, & propter
dictum serpentem omnium sapientiorem. Sed & p
pter positionem intestinorum nostrorum per quas
infertur, eo quod talem figuram habeant, ostendent
absconsam generatricem serpentis figuræ substanti
in nobis.

Ophitę à ser pente nomẽ habẽt, quem colunt pro Christo: Cai ni Cain & Iudam Iscariotem venerantur.

¶ Quæ est Ophitarum & Cainorum irreligiositas, etiam impudẽtia, & vnde cõscripta ipsorum. Cap. XXXV.

A Lij autem rursus Cain à superiori principa
tate dicunt & Esau & Core & Sodomitas,
mnes tales cognatos suos confitentur, & p
pter hoc à factore impugnatos neminem ex eis malc
ceptos. Sophia enim illud quod proprium ex ea erat
ripiebat ex eis ad semetipsam, & hæc Iudam prodi
diligenter cognouisse dicunt, & solum præ cæteris
gnoscentem veritatẽ perfecisse proditionis mysteri
per quem & terrena & cælestia omnia dissoluta dic
& confinctionem afferunt huiusmodi, Iudæ Euãgel
illud vocantes. Iam autem & colligi eorum conscri
nes, in quibus dissoluere opera hysterę adhortantur.

ὕστερα vulua.

steram autem fabricatorẽ cæli & terræ vocant: nec e
aliter saluari eos nisi per omnia eant, quemadmod
Carpocrates dixit, & in vnoquoque peccatorum &
pium operationum angelum asistere, & operantem
cidere audaciam & immunditiam inferre, id quod in
ei operationi angeli nomen edicere. O tu angele ab
te.or. opere tuo fatua illa potestas, perficio tuam ope
tionem: & hoc esse scientiam perfectam, sine tremor
tales abire operationes, quas ne nominare quidem
est. A talibus matribus, & patribus, & proauis eos q
Valentino sint, sicut ipsæ sententiæ & regulæ ostend
eos, necessariũ fuit manifeste arguere, & in medię a
re dogmata ipsorũ, si qui forte ex hijs pœnitentiã ag
tes, & conuertentes ad vnum solum cõditorem & de
factorẽ vniuersitatis, saluari possint. Reliqui autẽ
abstrahan

Cõsentiebãt vestigia codi cũ nec quicquam adhuc potuit elici.

alias, iam nõ abstrahãtur.

abstrahantur à praua quasi verisimili suasione eorũ, putantes maius & aliquid altius ab hijs scituros se mysterium. Sed à nobis bene discentes, quoniam ab illis male docentur, derideant quidem doctrinam eorum. Illorum autem miserentur, qui adhuc tam miserrimis & instabilibus fabulis tantam elationem assumpserunt, vt meliores semetipsos reliquis propter talem magnitudinem, imò ignorantiam arbitrentur. Delectatio autẽ eorum hæc est, siue aduersus eos victoria est sententiæ eorum manifestatio. Quapropter conati sum⁹ vniuersum male compositum vulpeculæ huius corpusculum in medium producere, & apertum facere manifestum. Iam enim non multis opus erit sermonibus ad euertendum doctrinam eorum, manifestam omnib⁹ factam. Quemadmodum bestiæ alicuius in sylua absconditæ, & inde impetum facientis, & multos vastantis, qui segregat & denudat syluam, & ad visionem adduxit ipsam feram, iam non elaborauit ad capiendam videntes, quoniam ea fera fera est: ipsis enim adest videre & cauere impetus eius, & iaculari vndique, & vulnerare & interficere vastatricem illam bestiam. Sic & nobis cum in manifestum redegerimus eorum abscondita, & apud se tacita mysteria, iam non erit necessarium multis destruere eorum sententiam. Adest enim & tibi & omnibus qui tecum sunt ad hæc quæ prædicta sunt exerceri & * excute re nequam ipsorum doctrinas & inconditas, & apta veritati ostendere dogmata. Cum igitur hæc sic se habeãt, quatenus promisi secundum nostram virtutem inferemus euersionem ipsorum, omnibus eis contradicentes in sequenti libro: Enarratio enim in longum pergit, vt vides: & viatica quoque dabimus ad euersionem ipsorũ, occurrentes omnibus sententijs secundum narrationis ordinem, vt sumus non tantum ostendentes, sed & vulnerantes vndique bestiam.

alias euertere.

¶ IRENEAI LVGDVNENSIS EPISCOPI CONTRA HAERETICOS
Liber primus explicit.

Incipiunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ INCIPIVNT CAPITA LIbri secundi.

HAEc insunt in secundo libro reda
tionis & euersionis falsò cogno
agnitionis.
Ostensio quod neque extra ple
sit vniuersorũ deus, neque extra
nitudinẽ eius esse aliquid, neque
dem duos esse deos imméso inte
lo ab inuicẽ distãtes, neque virtutẽ aliquã mũdi
catricẽ imméſum separatã à patre ignorante eã.
Neque interim in ijs quæ continentur à patre a
quendam fabricasse hunc mundum, neque patrem
alia adminicula eam quæ secundũ nos est fecisse
tionem, sed tantum per verbum suum: esse autem
ditorẽ eum, qui est super omnia deus, & ipsum pa
esse domini nostri Iesu Christi.
Quoniam inuisibilis quidem est pater, sed non i
gnitus. neque ignorare eum quidem poterant a
licet plurimum deorsum deiecti essent ab eo.
Quoniam subbilis est pleroma Valẽtini discipulor
Ostensio non esse eam quæ est secundum nos cre
imaginẽ pleromatis eorũ neq; Demiurgũ vnigen
Quomodo imméſus excidit de imaginib⁹ eorũ ser
Quoniam nõ est verisimile ea quæ sunt hic vmbra
romatis eorum esse.
Quàm falsa vmbra & vacua eorum ostenditur.
Ostensio quoniam est & subsistit mũdi fabricator d
nõ cõstat autẽ qui super hũc adinuenitur pater.
De quæstionibus & parabolis quomodo oporteat so
re ea quæ quæruntur.
Quoniam substantiã materiæ labi adiungere non c
stat, volũtate autẽ & virtute dei cõstat & fidẽ habe
Contradictiones hijs qui sunt à Valentino.
Quomodo is sermo qui est de triacõtade illorũ conc
in vtroque, & secũdum id quod plus est, & secund
id quod minus.
Quoniam impossibile est separatas esse ab inuic

eas quæ infra plenitudinem dicũtur cõiugationes, adu
nitis autem hijs impossibile est Sophiam sine cõiuge
assumpsisse labem, aut etiam generasse aliquid. 14
Quoniam in eodem pleromate nõ poterat verbum & si
lentium esse. 15
Quoniam nullius momenti ostenditur primus ordo
emissionum ipsorum, 16
Quoniam sensus non potuisset emitti, quia ipse emit-
tebat reliqua. 17
Quid est emissio, & quoniam hæ quæ ab hijs dicun-
tur emissiones hominib⁹ cõgruãt magis quàm deo. 18
De quæstionibus quomodo & hinc ethnici verisimi-
lius de vniuersorum generatione responderunt & gra
tius, & quomodo ab ipsis quæ sunt à Valentino initia
sumpserunt eiusque sunt secundum eos regulæ. 19
Quæstio de omni specie emissionis & de pleromatis in
consequentia. 20
Quoniam quæ nobis qui sumus ab ecclesia imputant ij
qui sunt à Valentino, illis rursum imputant hij qui
sunt à Basilide, & illis iterum alij. 21
Quoniam si quis transmotus fuerit à Demiurgo, in mul
tos deos & infinitos mũdos excidere eũ necesse est. 22
Ostẽsio quoniã Logos in diminutiõe nõ est prolat⁹. 23
Quoniam secundum hæreticos voluntas patris inueni-
tur fecisse ignorantiam & labem. 24
Quoniam Sophia nunquam ignorantia & in deminora
tione est. 25
Ostensio quomodo neq; enthymesis sine æone propriã
habuerit substãtiã, neq; passio sine enthymesi. 26
Quoniam neq; dissolui neq; pati æon poterat cum esset
spiritalis & his quæ similia erant conuersans. 27
Quoniam patris exquisitio & inuestigatio magnitudi-
nis eius neque passionem neque labem sed tantum
perfectiones faciebat in æone. 28
Quoniam non capit æonem infra pleroma desiderium
passionis percepisse. 29
Quomodo de semine ipsorum sermo vniuersus instabi
lis ostenditur. 30

Quoniam

Quoniam non ignorauit Demiurgus in eum semin
depositionem.
Et quoniã si in eum depositũ fuisset semen, nõ ptuis
ignorare ea quæ sunt super eum.
Quomodo contraria de matre & labe eius consilia
creuerunt.
Ostensio quod neque conceptio neque generatio se
nis fuerit.
Quoniam ex solutione parabolarum impropriam &
conuenientem fictionem suam faciunt.
Ostensio quod vno anno non præconiauerit domi
post baptismum* sermonem ipse eam ætatem.
Alias sed omnem. Quomodo destruetur qui est de numeris ipsorum &
minibus sermo.
Quoniam secundum Legem neque imagines neque
gure existunt plenitudinis ipsorum, sed neque hg
esse possunt.
Quoniam omnis numerus cõstare potest ex scripte
& typus dici omnis argumenti.
De diebus & horis & mensibus & vocabulis & syllab
de amẽ, & de nonagintanouẽ ouibus ex quibus vn
rijt & inuenta est.
Ostensio quoniam neque secundum formam plero
tis eorum facta sint quæ facta sunt, neque rursus
ne & prout euenit.
Quoniam non posit stare per numeros veritas.
Quæ sunt quæ à nobis possunt exolui & quæ sunt
remittuntur deo fabricatori.
Ostensio quoniam Demiurgus non sit supergressib
mente, neque super eum alteram diuinitatẽ esse.
Quid sit quod à Paulo dictum est, scientia inflat, d
ctio autem ædificat.
Quomodo oportet parabolas exolui.
Quoniam omnem agnitionem non possumus habere
hac vita.
Quomodo de emissionibus eorum sermo compos
ostendit patrem & non simplicem, nec vniformem
Quoniam non est verisimile verbum tertiam hab

re à patre emissionem. 49
Ostensio quoniam Nus & Logos Nus, & Nus ipse est
pater omnnium. 50
Quomodo dominus quædam cõcedit patri, & quæ cau
sa est propter quam diem & horam à nemine altero co
gnosci ait nisi à solo patre. 51
De natura animæ, quoniam secundum illorum sermo-
nẽ, cum animæ seruẽtur, necesse est & corpora parti-
cipare salutem. 52
Quoniam nullo potest interior illorum homo supergre
di Demiurgum, 53
Quoniam non est verisimile hos quidem spiritales esse,
Demiurgum autem animalem. 54
Ostensio quod non sit animalis Demiurgus. 55
De assumptione Apostoli vsque ad tertium cælum, &
cur dixit, siue in corpore, siue extra corpus. 56
Quomodo ea quæ aduersus Valentinum dicuntur om-
nem euertunt hæresim. 57
Conuersio hæreticorum omnium in hijs quibus nõ cõ-
municant cum Valentino. 58
Ostensio quod non transeat animæ in alia corpora. 59
Ostensio quod non bibant secundum Platonẽ obliuio-
nis poculum. 60
Ostentio quoniam corpus non est obliuio. 61
Quoniã in corporis communione non amittit suas vi-
res anima. 62
Ostensio quod vnusquisque nostrum suam habeat ani-
mam sicut & suum corpus. 63
Quomodo perseuerant animæ corporis habentes figu-
ram. 64
Quomodo animæ cum sint generales in futurum incor
ruptibiles perseuerant. 65
Euersio Basilidis cælorum fabricationis. 66
Ostensio quoniam prophetæ non à varijs dijs fecerint
prophetationes, sed ab vno & eodem. 67
Expositio hæreticorum nominum eorum quæ in pro-
phetis posita sunt. 68

¶ Expliciunt capitula libri secundi.

ARGVMENTVM ERASMI ROTE-
rodami in secundum librum Irenæi.

IN primo libro recẽsuit ac detexit V
lẽtini & aliorũ qui hũc sequuti sun
piniones, quæ fere tales sunt, vt in
cẽ protraxisse sit cõfutasse. Hic cũ
gulorũ dogmatib⁹ cõgreditur, ind
quid à quib⁹ philosophis sint suffu
ad deceptionẽ simpliciũ hæretici
autẽ cũ illis pugnat, vt ex ipsorum doctrina sumat
quib⁹ illos cõficiat. Vix enim sibi cõstare potest qui
ta cõminiscitur. Est vn⁹ aut alter loc⁹ in hoc libro
requirit cãdidũ interpretẽ, Vn⁹ est ca. xlix. Vbi vid
sentire quod sol⁹ pater sciuerit diẽ & horã, ignora
lio. Verba S. Irenæi subscribã, Quãdoquidẽ & dom
ipse fili⁹ dei ipsum iudicij diẽ & horã cõcessit scire
patrẽ, manifeste dicẽs, De die autem illa & hora n
scit, neq; fili⁹, nisi pater sol⁹. Si igitur sciẽtiã diei
fili⁹ nõ erubuit referre ad patrẽ, sed dixit quod verũ
neq; nos erubescim⁹ &c. Dubitãdũ autẽ nõ est qui
sensu hæc scripserit Irenæus. Sed pulchre nobis ex
plũ ingessit, quos pudet quicquã nescire, etiã in re
minis. Alter est in capitib⁹ xxxix. & xl. Vbi refert d
nũ nõ fuisse passum anno trigesimo, aut trigesimo
mo, sed vltra quadragesimũ annũ doeuisse Euãgeli
Hãc opinionẽ cõfirmat ratione & autoritate dupli
tionẽ hãc affert, quod quẽadmodũ domin⁹ pueris,
Iescẽtibus, viris & senibus seruãdis venerat, ita co
niebat vt omniũ ætates susciperet, post annũ autẽ
dragesimũ homo vergit ad seniũ. Autoritatẽ profer
Euãgelio Ioãnis, Quinquaginta ãnos nõdũ habes &
brahã vidisti, ex hoc colligit dominũ id tẽporis pra
gressum annũ quadragesimũ, nõdũ autẽ ad quinqua
mũ peruenisse. Confirmat hoc testimonio discipulor
qui cum Ioanne Euangelista vixerãt in Asia, qui se
dicarent hæc audisse, non solum ab ipso Ioanne, ver
etiam ab alijs Apostolis. Hæc opinio plurimum dis
pat ab ea, quam nũc sequitur ecclesia. Cõsideret lec

INCIP

INCIPIT PREAFATIO
secundi Libri.

I N primo quidem libro qui ante hunc est arguentes falsi nominis agnitionẽ, ostendimus tibi dilectissime, omne ab hijs qui sunt à Valentino per multos & contrarios modos adinuentum esse falsiloquium, & sententias exposuimus eorum, qui priores extiterunt, discrepantes eos sibimetipsis ostẽdentes, multo autem prius ipsi veritati. Et Marci quoque magi sententiam, cum sit ex hijs, cum operibus eius omni diligentia exposuimus, & quanta ex scripturis eligentes, adaptare conantur fictioni suæ, diligẽter retulimus, ijdem quodammodo per numeros & per vigintiquatuor elementa alphabetæ veritatem affirmare conãtur & audent, minutatim perexiuimus. Et quemadmodum conditionem secundum imaginem inuisibilis apud eos plomatis factam dicunt, & quãta de Demiurgo sentiunt ac docent renunciauimus, & progenitoris ipsorum doctrinam Simonis Magi Samaritani & omnium eorum qui successerũt ei manifestauimus. Diximus quoq; multitudinẽ eorũ qui sunt ab eo gnostici, & differẽtias ipsorũ, & doctrinas & successiones adnotauimus, quæq; ab eis hæreses institutæ sunt, omnes exposuim⁹. Et quoniã omnes à Simone hæretici initia sumẽtes, impia & irreligiosa dogmata induxerũt in hãc vitã ostẽdim⁹, & redẽptionẽ ipsorũ, & quomodo initiãt eos qui perficiũtur, & factiones eorũ & mysteria manifestauim⁹: & quia vnus de⁹ cõditor, & quia nõ postremitatis fruct⁹, & quia neq; super illũ, neq; post eũ est aliquid. In hoc autẽ libro instruemus, quæ nobis apta sunt, & quæ permittit temp⁹, & euertemus per magna capitula omnẽ ipsorum regulam, quapropter quod sit detectio & euersio sententiæ ipsorum, operis huius conscriptionem ita titulauimus. Oportet enim absconditas ipsorum coniugationes per manifestarum coniugationum indicium & euersionem Bythum dissoluere, & quoniam neque fuerit aliquando, neque sit accipere ostensionem.

OSTENSIO QVOD

NEQVE EXTRA PLEROMA SIT,

uniuersorum deus, neque extra plenitudinẽ eius esse aliquid, neque quidem duos esse deos immenso interuallo ab inuicem distãtes, neque uirtutem aliquam mundi fabricatricem, immensum separatã à patre ignorãte eum.

CAPVT PRIMVM.

BENE igitur habet à primo & pro
mo capitulo inchoare nos à Demiur
deo qui fecit cælũ & terrã & omnia q
in eis sunt, quem ij blasphemantes
tremitatis fructum dicunt: & ostend
re, quod neque super eum, neque p
eum est aliquid neque ab aliquo
tus, sed sua sententia & libere fecit omnia, cum sit
lus Deus & solus dominus, & solus cõditor, & solu
ter, & solus continẽs omnia, & omnibus vt sint, ipse
stans. Quẽadmodum enim poterit super hunc alia p
tudo, aut initium, aut potestas, aut alius Deus esse
oporteat Deum horum omnium pleroma in imm
omnia circumcontinere, & circumcontineri à nem
Si autem extra illum aliquid, iam non omnium
pleroma, neque continet omnia, Deerit enim ple
mati aut ei qui sit super omnia Deo, hoc quod ex
eum dicunt, Quod autem deest & delibatum est
aliquo, non est omnium pleroma. & terminum a
tem & medietatem & finẽ habebit, ad eos qui sunt ex
eum. Si autem finis est in ea quæ sunt deorsum, initi
est ad ea quæ sunt sursum. Similiter autẽ & ex relic
partib⁹ necessitas est omnis id ipsum experiri, & ab
qui foris sunt contineri, & determinari, & includi.
enim qui est deorsum finis necessario omni modo c
cũscrib

cumscribit & circundat eũ qui* firmatur in eũ. Et iterũ
secundũ eos, pater omniũ, quẽ videlicet & * proonta & ali. finiatur
proarché vocãt cũ pleromate ipsorũ. Et Marcionis bo- προόντα,
nus Deus in aliquo cõditus & reclusus & à foris circũ- id est qui
datus ab altera principalitate quã necesse est maiorem prius fuit.
esse, quoniã id quod cõtinet, eo quod cõtinetur maius
est, quod autẽ mai⁹ est, id & firmi⁹ est & magis dominus,
& quod maius est & firmius, & magis dominus, hoc erit
Deus, Cũ enim sit secundũ eos & aliud quid, quod qui-
dẽ extra pleroma esse dicũt, id quod est superiorẽ errati
cã virtutẽ descendisse opinãtur, necesse est omni modo
& cõtinere id quod extra est, cõtineri autẽ pleroma, a-
lioquin non erit extra pleroma. Si enim extra pleroma
est aliquid, intra hoc ipsum quod extra pleroma dicũt,
erit pleroma, & cõtinebitur pleroma ab eo quod extra.
Cũ pleromate autẽ subaudiatur & primus De⁹, aut rur
sus in immẽsum distare & separata esse ab inuicẽ, id est
& pleroma, & quod est extra illud, Si autẽ hæc dixerint,
tertiũ quid erit, quod in immẽsum separat pleroma, &
hoc quod extra illud, & hoc tertiũ circum definit & cõ-
tinebitur * aquæ, & erit maius tertium hoc pleromate ali. aqua.
& eo quod extra illud, sicut in suo sinu cõtinẽs vtraq;:
& in infinitum de hijs quæ continentur, & de hijs quæ
cõtinent incidet sermo. Si autẽ tertium hoc initium ha
bebit in superiora, & finẽ in inferiora, omnino necessi-
tas est & à lateri. definiri illud, vel inchoãs, vel desinẽs
ad alia quædã, & illa rursus & alia quæ sunt sursum &
quę deorsum, ad alia quædã habebũt initia, & hoc vsque
in infinitũ, vt nunquã stet eorum cogitatio in vno deo,
se per occasionẽ plusquã est quærendi, in id quod nõ sit
excidat, & absistat à vero Deo. Similiter autem hæc &
aduersus eos qui sunt à Marcione aptata sunt. Contine
bantur enim & circumfiniebantur & duo Dei, ab im-
mẽso interuallo, quod separat eos ab inuicẽ. Si autẽ id
excogitãdi est necessitas, secundũ omnẽ partẽ multos
deos immensa separatione distantes, ab inuicẽ quidem
inchoantes, ad inuicem autem finientes, & illa ratione,
qua nitũtur docere super fabricatorẽ cæli & terræ esse

aliquod pleroma aut Deũ,eadẽ ratione vtẽs quisq; ad
ſtruet ſuper pleroma,alterũ eſſe pleroma, & ſuper illud
rurſus aliud,& ſuper Bythũ aliud pelagus Dei,Et à lau
ribus autẽ ſimiliter eadẽ eſſe,& ſic in immẽſum excita
te ſententia & ſemper neceſsitas erit excogitare alter
pleromata,& alteros Bythos,& nũquàm aliquãtos cõ
ſtere,ſemper quęrẽtes alios præter dictos.Et erit autẽ
incertũ vtrũ nã hæc ſint deorſum quæ ſunt ſecũdũ nos
an hęc ipſa ſuperiora ſint,& quæ dicũtur ab eis ſurſum
vtrũ nã ſurſum aut deorſum ſint:& nullus ſtat⁹,neq; ſ
mitas cõtinebit ſenſum noſtrũ,ſed in imméſos mundo
& indeterminatos Deos excedere neceſsitas erit. Et
hæc ſic ſe habeãt,vnuſquiſq; De⁹ ſuis cõtẽtus erit,&
curioſe aget de alienis:ſi quo minus,iniuſtus erit &
rus & ceſſans eſſe quod Deus eſt. & vnaquæq; condi
ſuũ fabricatorẽ glorificabit,& ipſo ſufficiens erit,&
terũ nõ cognoſcet:ſi quo minus, apoſtata iuſtiſsime
omnibus iudicatus,digniſsimã cõcipiet pœnã.Opor
enim aut vnum eſſe qui omnia continet, & in ſuis ſ
vnũquodq; eorũ quę facta ſunt,quẽadmodũ ipſe volu
aut multos rurſus & indeterminatos factores & De
ab inuicem quidem incipientes,ad inuicem autem
nẽtes per omnẽ partẽ : & alios omnes à foris ab alte
tro quodãmodo recõtineri,&vel incluſos & manẽtes
ſuis vnũquenq; eorũ confiteri neceſsitas erit,nemin
autẽ horũ omniũ eſſe Deũ.Deerit enim vnicuiq; eor
partem minimam habẽti,ad cõparationem omnium
liquorum,& ſoluetur omnipotẽtis appellatio, & nec
ſitas erit in impietatẽ cadere tale ſenſum . Qui autẽ
angelis mundũ dicunt fabricatum, vel ab alio quod
mundi fabricatore,præter ſententiã eius qui ſuper o
nia pater eſt,primo quidem ex hoc ipſo peccant, præ
voluntatem primi Dei, talem & tantã cõditionem an
los feciſſe dicentes:quaſi efficatiores ſint angeli qu
Deus,aut rurſus quaſi ille negligens ſit,aut minor e
ſtens aut nullam curam habens eorum,quæ in propr
ipſius fiant,vtrumnam male an bene fiant,vt illud q
gẽ diſsipet & prohibeat,alterũ autẽ laudet & gaudeã

hoc autẽ ne homini quidem ſolerti aplicet quis,quãto
magis Deo? Poſt deinde dicãt nobis , Vtrumnã in hijs
quæ ab illo cõtinentur,& in proprijs ei⁹ fabricata ſunt
hæc,an in alienis & extra eũ poſitis , Sed ſi quidẽ dicãt
extra eũ,ſimiliter omnia prædicta inconuenientia oc-
current eis, & includetur primus Deus ab eo qui extra
eũ eſt,in quo & deſinere eũ neceſſe erit.

¶ Neque iterũ in hijs quæ cõtinentur à patre,
alium quendã fabricaſſe hunc mũdũ,neq; patrẽ
per alia adminicula eã quæ ſecũdum nos eſt fe-
ciſſe conditionẽ,ſed tãtum per verbũ ſuũ,eſſe au
tẽ cõditorẽ eũ,qui eſt ſuper omnia De⁹,& ipſum
patrẽ eſſe domini noſtri Ieſu Chriſti. Cap. II.

SI autẽ valde vanum erit præter ſentẽtiã eius, Al. ſi autem
in eius proprijs ab angelis & ipſis qui ſunt po illius.
teſtatis eius,aut ab alio quodã dicere fabrica
tum eſſe mundũ,aut quaſi nõ omnia reſpiciat ipſe quæ
ſint in ſuis,aut nõ ſciat quę ab ãgelis futura ſunt. Si au-
tẽ nõ præter volũtatẽ eius,ſed volente & ſciẽte, quem-
admodũ quidã opinãtur, nõ angeli vel mundi fabrica-
tor cauſæ erant fabricationis iſtius,ſed volũtas Dei . Si
enim mundi fabricator eſt,angelos ipſe fecit,aut etiam
cauſa creationis eorũ ipſe fuit:& mundũ ipſe videbitur
feciſſe , qui cauſas fabricationis eius præparauit : licet
per longã ſucceſsionẽ deorſum angelos dicãt factos,vel
mũdi fabricatores à primo patre,quẽadmodũ Baſilides
ait, nihilomin⁹ id quod eſt cauſa eorũ quæ facta ſunt,in
illum qui prolator fuit talis ſucceſsionis recurret:quẽ-
admodum in regẽ correctio belli refertur, qui præpara
uit ea quæ ſunt cauſa victorię,& cõditio hui⁹ ciuitatis,
aut hui⁹ operis,in eũ qui pręparauit cauſas ad perfectio
nẽ eorũ quę deorſum facta ſunt. Quapropter nõ iã ſecu
rim dicimus indicere ligna,vel ſerrã ſecare.ſed hominẽ
cõcidere & ſecare rectiſsime quis dicat eum, qui ipſam
ſecurim & ſerram ad hoc fecit , & multos prius arma-
mẽta omnia,per quæ fabricata ſunt ſecuris & ſerra. Sic
igitur iuſte ſecundum illorũ rationẽ pater omnium di-

cetur fabricator huius mundi,& nõ angeli,neque alius quis mũdi fabricator,præter illum qui fuit prolator prius causa factionis huiusmodi præparationis exis Sit fortasse hic sermo suasorius siue seductori° apud qui ignorãt deũ,& hominibus qui assimilãt eũ in op bus,& hijs qui nõ possunt statim aliquid ex parato bricare,sed indigẽtibus multis organis ad eorũ fabr tionẽ:nõ autẽ verisimilis in totum apud eos,qui fa quoniã nullius indigens omniũ Deus , verbo cond omnia & fecit , neq; angelis indigẽs adiutoribus quæ fiũt,neq; virtute aliqua valde inferiori ab illo ignorante patre,Neq; aliqua labe,neq; ignorãtia, qui inciperet eũ cognoscere homo fieret : sed ipse in metipso,secundum id quod est inenarrabile & inex tabile nobis omnia prædestinans fecit quẽadmodũ luit,omnibus consonantiam & ordinẽ suum & inter creationis donans.Spiritalibus quidem spiritalẽ & uisibilẽ,& supercælestibus cælestem , & angelis ang cam,& animalibus animalem , & natãtibus aquatil & terrigenis terrigenam , omnibus aptam æqualẽ substantiã:omnia autẽ quæ facta sunt,infatigabili v bo fecit . Proprium est enim hoc Dei supereminen non indigere alijs organis ad conditionem eorum fiunt , & idoneus est & sufficiens ad formationem nium proprium eius verbum,quẽadmodum & Ioan domini discipul° ait de eo.Omnia per ipsum facta sũ & sine ipso factum est nihil,In omnibus autẽ est & qui est secundum nos mundus.Et hic ergo à verbo fact°est,sicut scriptura geneseos dicit,omnia quæ fe secundum nos feciſſe Deum per verbum suum.Simi ter autẽ & Dauid exequitur. Quoniam ipse dixit & facta sunt,ipse mandauit & creata sunt.Cui igitur me credemus de mũdi fabricatione , hijs ne qui præd sunt,hæreticis,sic fatua & inconstantia garrientibus discipulis domini,& fideli famulo Dei Moysi & proph tæ?qui primo geneſim mundi narrauit,dicens. In pri cipio fecit Deus cælum & terram , & deinceps reliqu omnia,sed non dij,neque angeli.

¶Quoniam

¶Quoniam inuisibilis quidem est pater, sed nõ incognitus,neque ignorare eũ quidẽ poterant angeli,licet plurimũ deorsum deiectiessent ab eo.

Cap. III.

Quoniam autem hic Deus est pater Domini nostri Iesu Christi,& de hoc Paulus apostolus dixit , Vnus Deus pater qui est super omnes, & per omnia , & in omnibus nouis, Iam quidem ostendimus vnum esse Deum:ex ipsis autem apostolis,& ex Domini sermonibus adhuc ostendemus . Quale enim est, prophetarũ & Domini & apostolorum relinquentes nos voces,attendere hiis nihil sanè dicentibus? Instabilis igitur qui est secundum eos Bythus,& id quod est huius pleroma,& Marcionis Deus. Siquidem , quemadmodũ dicunt , extra se habet subiacens aliquid,quod vacuum & vmbram vocant, & vacuũ hoc maius pleromate ipsorum ostenditur instabile . Est autem & hoc dicere , infra se omnia continente eo ab altero quodam fabricatã esse conditionem:oportet enim illos necessarie vacuum aliquid & informe confiteri, in quo fabricatum est hoc, quod est vniuersum,infra spiritale pleroma, & informe hoc, vtrum sciente & propatore quæ in eo futura erant ex studio sic reliquisse,an ignorante.Et si quidem ignorante,iam nõ omnium erit præscius Deus. Sed nec quidem causam reddere habebunt,propter quam rem locũ hunc temporibus tantis otiosum sic reliquit . Si autem præscius est & mente contemplatus est eam conditionẽ, quæ in loco futura esset, ipse fecit eam, qui & præformauit eam in semetipso.Quiescant igitur dicere,ab alio factum esse mundum : simul enim ac mente cœpit Deus, & factum est hoc,quod mẽte conceperat. Nec enim possibile erat alium quidem mente concipere , alium verò facere quæ ab illo mente concepta fuerant : Sed aut æternum mundum mente concepit secundum eos hereticos Deus,aut temporalẽ,quæ vtraque incredibilia. Sed si quidem æternum eum mente concepit , & spiritalem & visibilem, talis & factus fuisset. Si autem talis qualis est,

est,& ipse fecit eum talem, qui talem quidem mente
ceperat,aut in præsentia patris voluit esse eum secun
mentis conceptionem talem,& compositum & muta
lem & transeuntem . Cum autem sit talis,qualem pa
deformauerat apud semetipsum , dignum esse patris
bricatione.Quod autem à patre vniuersorum mente
ceptum est , & præformatum , sic quemadmodum &
ctum est , labis esse dicere fructum & ignorantiæ
lationem , magnæ blasphemiæ est . Erit enim sec
dum illos, pater omnium secundum suam mentis co
ceptionem in pectore suo, labis emissionis & ignor
tiæ fructus generans: quæ enim mente conceperat,
facta sunt.

¶ Quoniam subbilis est pleroma Valentini discipulorum. Cap. III.

Videtur reddidisse Græcam vocem ὑπερόχῳ.

Ausa igitur quærenda est huiusmodi disp
C tionis Dei , sed non fabricatio mundi al
ascribenda: & ante præparata omnia dice
sunt à Deo vt fierent,quemadmodum & facta sunt.
non vmbra & vacuitas quæretur,vtrum ab omnium
tre & prolatore secundum eos & ipsum prolatum,&
æqualis honore & cognatum reliquis æonibus,fort
tem & antiquius ipsis. Si autem ab eodem emissum
simile est ei qui emisit, & his cum quibus emissum
Necessitas ergo erit omni modo & Bythum ipsorum
Sige vacuo similem esse, hoc est vacuũ esse : & relig
æonas , cum sint vacui fratres , vacuam & substant
habere.Si autem non est emissum,à se natum est,&
generatum est , & æquiparans in tempore ei qui est
cundum eos Bytho omnium patri : & sic eiusdem na
ræ & eiusdem honoris erit vacuum ei , qui est secũd
eos,omnium patri.Oportet enim illum emissum esse
aliquo,aut à se generatum , & à se natũ esse. Sed si q
dem emissum est vacuum, vacuus & prolator est Va
tinus , vacui & sectatores eius. Si autem non prolat
est , sed à se generatum est, & simile est & fraternum
eiusdem honoris id quod est vacuum ei patri qui
dic

dictus est á Valentino : antiquius autem & multo ante
existens & honorificentius reliquis æonibus ipsius Pto
lemæi & Heracleonis,& reliquis omnibus qui eadem o
pinantur.Si autem & aporiati in hiis confiteantur con- Vterque fuit imitator Valentini.
tinere omnia patrem omnium, & extra pleroma esse ni
hil.Nam necessitas est omni modo definire eum & cir
cumscribi ab aliquo maiore , & id quod extra & quod
intus,dicere eos secundum agnitionem & ignorantiam
sed non secundum localem sententiam . In pleromate
autem vel in hiis quæ continentur à patre facta & De
miurgo aut ab angelis quæcunque & facta scimus,con
tineri ab inenarrabili magnitudine,velut in circulo cẽ
trum,aut velut in tunica maculã : Primo quidem qua
lis Bythus erit subsistens in sinu suo maculam fieri , &
permittens in suis alterum quendam condere vel pro
ferre,præter suã mentem,quod quidem imbecillitatem
vniuerso pleromati afferre inciperet,cum posset ab ini
tio abcidere labem, & eas quæ ab eo initium acceperũt
emissiones,neque ignorãtia,neque in passione,neq; in
labe cõstitutionem creationis permittere accipere.Qui
enim postea emẽda labet & velut maculã emendat la
bem , multo prius poterat obseruare ne quidẽ initio in
suis fieri talẽ maculã . Vel si initio quidẽ cõcesit,quo
niam aliter fieri nõ poterant,quæ facta sunt, oportet &
semper sic fieri illa. Quæ enim initio nõ possunt emen
dationẽ perficere , quemadmodũ hãc postea percipient,
aut quemadmodũ homines aduocari, aut quem factum
dicunt causæ ex quibus facti sunt homines vel ipse De
miurgus vel angeli in labe dicantur esse:& si ideo quod
benignus sit in nouissimis temporibus misertus est ho
minum , & perfectum eis dat , illorum primo misereri
debuit qui fuerunt hominis factores, & dare eis perfe
ctum. Sic vtique & homines miserationẽ percepissent,
de perfecto perfecti facti . Si enim operis ipsorum mi
sertus est , multo prius illorum misereri debuit, & non
sinere in tantum cæcitatis venire eos . Soluetur autem
eorum & ille qui est de vmbra & vacuo sermo , in qui
bus eam quæ est secundum nos factam dicunt cõditio
nem,

nem, si in hijs quæ continentur à patre facta sunt
si enim paternum illorum lumen tale opinantur, v
nia adimplere possit quæ intra eum sunt, & omnia
minare, quemadmodum vacuum & vmbra in hijs
à pleromate & à paterno lumine continentur pote
se. Oportet enim eos & locum ostendere intra pro
rem aut intra pleroma non illuminatum nec rete
ab aliquo, in quo aut angeli aut Demiurgus fecit
cunque voluit. Nec enim modicus locus est, in qu
ta & talis conditio facta est. Necessitas erit itaque
uersa intra pleroma, aut intra patrem ipsorum lo
ter vacuum aliquid & informe & tenebrosum fieri
in quo fabricata sunt quæ fabricata sunt: incusatio
quoque recipiet paternum ipsorum lumẽ, quasi nõ
sit ea quæ intra ipsum sunt illuminare & implere
huc autem labis fructum dicẽtes ea, & erroris op
labẽ & errorẽ adducent intra pleroma & in sinũ p

¶ Ostensio non esse eam quæ est secundum no
cre aturam, imaginem pleromatis eorũ neq
Demiurgum vnguenti. Cap. V

A Duersus eos igitur qui dicunt extra ple
vel sub bono Deo hunc mundum factum
quæ pauloante dicta sunt à nobis apta
& concludentur tales cum patre suo ab eo qui extra
quo etiam & definere eos necesse est. Aduersus eos
qui dicunt in hiis quę continentur à patre, ab aliis
busdam factum hunc mundum, omnia quæ nunc
sunt absurda & inconuenientia occurrunt, & cog
aut omnia lucida & plena & operosa ea quæ sunt
patrem confiteri, aut paternum lumen accusare,
qui nõ possit omnia luminare: aut sicut pars, sic &
uersum pleroma ipsorum vacuum & indispositum
nebrosum confitendum. Et reliqua omnia quæcum
sunt conditionis accusant, quasi temporalia sint, &
na choica, aut inaccusabilia esse oportet, cum sint
pleroma & in sinu patris: aut etiam in vniuersum
roma similiter venient incusationes, & causa ignor

tiæ inuenietur, Christus eorum. Sic enim dicunt eum
formasse secundum substãtiam, matrem ipsorum foras
iecit extra pleroma, id est separauit ab agnitione. Ipse
igitur in ea ignorãtiã fecit, qui separauit eã ab agnitio-
ne. Quomodo igitur idẽ ipse reliquis quidẽ çonibus iis
qui eo anteriores erant præstare agnitionem poterat,
matri autem eius causa esse ignorantiæ: extra agnitionẽ
enim fecit eam, extra pleroma eam proiiciens. Adhuc
quoque si secundum agnitionem & ignorantiam, intra
pleroma & extra pleroma dicent sicut quidam ex ipsis
dicunt, quoniam qui ignorantiæ est intra, id est quod
agnoscit Saluatorem, quem omnia esse dicunt in ingno
rantia fuisse consentire eos necesse est. Dicunt enim eũ
cum foras extra pleroma venisset formasse matrẽ ipso-
rum: sic igitur id quod est extra ignorantiam dicunt v-
niuersorum: exiit autem Saluator ad formationem ma-
tris ipsorum, extra agnitionem vniuersorum factus est,
hoc est in ignorantia. Quomodo igitur illi agnitionem
præstare poterat, cum & ipse extra agnitionem esset: &
nos enim extra agnitionem cum simus ipsorum, extra
pleroma esse dicũt. Et iterum. Si igitur Saluator exiuit
extra pleroma ad inuestigationem perditæ ouis, plero-
ma autem est agnitio, extra agnitionem factus est, quod
est ignorantia. Aut enim localiter quod est extra plero-
ma cõsentire eos necesse est, & omnia quę prędicta sunt
contraria occurrent eis, Vel si secũdum agnitionem di-
cunt, quod est intus, & ignorantiam quod est extra, Sal
uator illorum & multo ante Christus ignorantia facti
erũt extra pleroma, egressi ad formationẽ matris ipso-
rum, quod est extra agnitionem. Hæc autem aduersus
omnes qui quolibet modo vel ab angelis, vel ab alio
quodam præter verbum Dei mundum factum esse di-
cunt, similiter adaptabuntur. Quam enim incusationẽ
faciunt de Demiurgo & de hiis quæ facta sunt materia-
lia & temporalia, recurreret in patrem. Si quidem quẽ-
admodum in ventre pleromatis facta sunt, quæ incipe-
rent mox dæmum dissolui secundum concessionem &
ad placitum patris. Iam igitur non est fabricator causa

huius

huius operatiõis, valde bene putãs semetipsum fabr
re, sed qui in suis concedit & probat labis prolation
erroris opera fieri, & in æternis tẽporalia, & in in
ptibilibus corruptibilia, & in hiis quæ veritatis sun
quæ sunt erroris. Si autem nõ concedente neque ap
bante patre vniuersorum facta sunt hæc, potẽtior
tior & dominatior is qui fecit in hiis quæ propria
sunt, quæcũque ille nõ cõcesit, Si autẽ non appro
cõcesit pater ipsorum, quemadmodum quidẽ dic
autem potens prohibere cõcesit per necessitatem
dam, aut nõ potens. Sed si quidem non poterat, in
dus & infirmus est. Si autem potens, seductor & h
crita & necessitatis seruus, non consentiens quidẽ
cedens autem quasi consentiens, & initio concede
stere errorem & crescere illum conatur, quando id
ti male perierunt per labem. Non decet autem eum
super omnia sit Deus, cũ sit liber & suę potestatis,
sitati seruisse dicere, vt sit aliquid secũdum concess
præter sententiam eius. Alioquin necessitatẽ mal
& dominationem facient. quàm deum, quando id
magis potest antiquius sit omnibus. Et statim in
cipio causas abcidere necessitatis debuit, & non e
dere semetipsum ad habendam necessitatem, cõce
do aliquid præterquam deceat eum. Multo enim m
us & consequentiur & magis deificum erat, vt in p
pio initium excederet huiusmodi necessitatis, qu
stea quasi de pœnitentia conaretur tantum fructi
tionem necessitatis eradicare. Et si necessitati seru
erit mater vniuersorum, & sub fatum cadet modes
rens in hijs quæ fiunt, præter necessitatem autem
tum nihil agere possit, Similiter atque Homericus
piter qui per necessitatem dicit. Et ego enim tibi
velut volens nolente animo. Secundum igitur han
tionem necessitatis & fati inuenietur seruus Byth
sorum. Quomodo autem & ignorabant vel angel
mundi fabricator primum Deum, quando in eis
priis essent & creaturæ existerent eius & contine
ab ipso. Inuisibilis quidem poterat eis esse propter

Iliados. A
κοίρανος ἐστὶ θεὸς
ἄλλος ἐκὰς
ἀκονλίχιθυμῶ

nentiam, ignotus autem nequaquam, propter prouiden
tiam. Etenim licet valde per descensionem multum se-
parati essent ab eo, quoquo modo autem, sed tamen Do-
minio in omnes extenso, oportuit cognoscere dominan
tem ipsorum, & hoc ipsum scire, quoniã qui creauit eos
est Dominus omnium, Inuisibile enim eius cum sit po-
tens magnã mentis intuitionem & sensibilitatẽ omni-
bus præstat potentissimæ & omnipotentis eminentiæ.
Vnde etiam si nemo cognoscit patrem nisi filius, neque
filium nisi pater, & quibus filius reuelauerit, tamen hoc
ipsum omnia cognoscunt, quando ratio mentibus insi-
xa moueat ea & reuelet eis, quoniã est vnus Deus om-
nium Dominus, & propter hoc altissimi & omnipoten-
tis appellationi omnia subiecta sunt, & huius inuoca-
tione etiam ante aduentum Domini nostri saluabantur
homines & à spiritibus nequissimis & à dæmoniis vni-
uersis, & ab vniuersa apostasia. Non quasi vidissent eum
terreni spiritus aut dæmones, sed cum scirent quoniam
est super omnia Deus, cuius & inuocationem tremebãt
& tremit vniuersa creatura & principatus & potentia,
& omnis subiecta virtus. Aut nunquid hi qui sub Ro-
manorum imperio sunt quamuis nũquam viderint im-
peratorem, sed valde & per terram & per mare separati
ab eo, cognoscent propter dominium eum, qui maximã
potestatem habet principatus? Qui autem super nos e-
rant angeli, vel ille quem mundi fabricatorem dicunt
non cognoscent omnipotentem? quando iam & muta a-
nimalia tremant & *credant tali inuocationi, & vtique
non viderunt eum, tamen Domini nostri nomini subie
cta sunt omnia, sic & vnus qui omnia fecit & condidit
vocabulo, cum alter non sit quam ipse qui mundum fe-
cit. Et propter hoc Iudæi vsque nunc hac ipsa aduoca-
tione dæmonas effugãt, quãdo omnia timeãt inuocatio
nem eius qui fecit ea. Si itaq; mutis animalib⁹ irratio-
nabiliores volu erint angelos esse, inueniẽt quoniã opor
tebat, licet non vidissent hij eum qui super omnia Deus
est, vti cognoscerent potentatum & dominium eius.
Ridiculum enim vere apparebit, si se quidem qui su-

Alias, cedant

per

per terram sunt cognoscere dicunt, eum qui super o
nia est Deus, quem nunquã viderunt: ei autem qui
fecit & vniuersum mundum secundum eos nõ perm
tant, cum sit in summis & super cœlos, cognoscer
quæ ipsi quum sint in humilibus sciunt: nisi si forte
terra in tartaro esse Bythum suum dicunt, Quapro
& primos se cognouisse eum quàm hiis qui in alti
ne habitant angeli, in tantam amentiam venientes
dementem pronuncient mundi fabricatorem: quo
quidem vere est miserereri, cum in tãta dementia di
neque matrem agnouisse eum neque semen eius,
pleroma æonum, neque propatorem, neque quid e
quæ fabricauit.

¶ Quomodo immensus accidit de imaginibus eorum sermo. Cap. VI.

ESse autem imagines eorum quæ intrã pl
ma sunt, latẽter Saluatore operato sic fier
honorem eorum qui sursum sunt, ignora
que Demiurgo vniuersa saluatorem dicunt hono
pleroma in conditione per matré, similitudines &
gines eorum quæ sursum sunt emittentem. Sed qu
am quidem impossibile erat extra pleroma esse alic
in quo imagines dicunt factas esse eorum, qui sun
tra pleroma, ab alio quodam præter primum deum
bricari hunc mundum ostendimus. Si autem suas
undique euertere eos, & médaces arguere, dicemus
uersus eos, quoniam si in honorem eorum quæ sur
sunt, facta sunt hæc secundum illorum imaginem
uatore semper ea oportet perseuerare, vti & semper
in honore quæ sunt inhonorata. Si autem transeun
vtilitas huius breuissimi temporis honoris, qui ali
do quidem non fuit, rursus autem non erit? Vanæ
tur gloriæ appetitor magis erit Saluator, quàm ho
rans quæ sunt sursum arguitur à nobis. Quis enim
nor est æternorum eorum quę semper sunt, ea quæ
temporalia, eorũ quæ stant, ea quæ prærereunt, in
ruptilium corruptibilia? Quandoquidem & apud ho

nes qui sunt temporales nulla gratia est eius honoris
qui celeriter præteriit, sed eius qui plurimum quãtum
potest perseuerat. Quæ autem statim vt facta sunt exter
minantur, in contumeliam magis eorum qui putantur
honorari, facta esse iuste dicentur, & contumelioſe tra
ctari id quod est æternum, corrupta eius & soluta ima
gine. Quid autem non plorasset & aporiata esset mater
ipsorum non habuisse Saluator per quæ honoraret ple
nitudinem extremæ confusionis, non habentis propriã
substãtiã, per quã honoret propatoré. O vanæ gloriæ ho
nor, qui statim præterit & iam non apparet, Erit aliquis
æon in quo in totum talis honor fuisse nõ reputabitur,
& inhonorata erunt tunc quæ sunt sursum, aut aliam
iterum necesse erit matrem emittere plorantem & apo
riatam in honorem pleromatis. O indissimilis simul au
tem & blasphemæ imaginis, imaginé mihi dicitis emis
sam à mundi fabricatore vnigeniti, quem & Nun vul
tis esse patris vniuersorum, & imaginem hanc ignora
re quidem semetipsam, ignorare autem & cõditionem,
ignorare autem & matrem, & omne quodcunque est ip
sorum quæ sunt, & eorum quæ ab eo facta sunt, & non
erubescitis aduersus vos ipsos ignorantiam inducentes
vsque ad ipsum Monogenen. Si enim secundum simili
tudiné eorum quæ sunt sursum, à Saluatore facta sunt
hæc, ignorante eo qui secundum similitudinem factus
est, necesse est & circa eum & secundum eum ad cuius
similitudinem factus est is qui ignorat huiusmodi igno
rantiam nõ extiterit spiritualiter. Non enim possibile
est cum sint vtrique spiritualiter emissi, neque plasma
ti, neque compositi, in quibusdam quidem similitudiné
seruasse, in quibusdã verò deprauasse imaginem simili
tudinis, quæ in hoc sit emissa, vt sit secundum similitu
diné eius, quę sursum est emissio: quod si nõ est similis
Saluatoris erit incusatio, qui dissimilé emisit imaginé,
quasi reprobabilis artifex. Nec enim dicere possũt quasi
nõ haberet potestaté emissionis Saluator, quã omnia es
se dicunt. Si igitur dissimilis est imago, malus est artifex
est, culpa Saluatoris secundú eos. Si autẽ similis est, ea-

dem ignorãtia inuenietur circa Nun propatoris ips
rum, hoc est, Monogené :& ignorabit quidem semet
sum Nus patris, ignorauit autem & patrem, ignora
autem & ea quæ ab eo facta sunt. Si autẽ cognoscit
& eum qui ad similitudinem eius factus est à Saluato
necesse est cognoscere quæ sunt similia, & soluta est
sorum secundum suam regulam maxima blasphem
Et sine hoc autem, quonam modo ea quæ sunt cre
ræ sic varia & multa & innumerabilia, eorum æonũ
sunt intra pleroma xxx. imagines esse possunt, quo
& nomina quæ sunt & secundum quod dicũt, in eo
est ante hunc libro posuimus? Et non tantum vniu
creaturæ varietatem, sed ne quidem partis alicuius
cælestium, aut superterrestrium, aut aquatilium p
rint adaptare pleromatis ipsorum paruitati. Quo
enim pleroma ipsorum xxx. AEones sunt ipsi testan
quoniam autem in vna parte ipsorum quæ dicta
non xxx. sed multa milia specierum esse adnume
eos ostendere omnis quicunque confitebitur. Quo
do igitur ea quæ tam multa sunt conditionis, &
trariis subsistentia, & repugnantia inuicem, & in
cientia alia, imagines & similitudines esse possunt
AEonum pleromati, si quidem vnius naturæ, quem
modum dicunt ex æquali & simili existãt, & nullam
beant differentiam. Oportebat autem si hæc illoru
magines sunt, quemadmodum natura nequam h
nes dicunt quosdam, & natura rursus bonos, & A
num ipsorum ostendere tales differentias, & quo
quidem ex ipsis natura bonos dicere emissos, q
dam autem & natura malos, vt imaginis illorum
uentio congruens esset AEonibus. Adhuc autem q
niam in mundo altera quidem sunt mansueta, al
verò fera, & quædam quidem innocentia, quæda
quatilia, quædam volatilia, quædam cælestia, sim
ter AEonas ostendere debent tale habere affectione
quidem hæc illorum imagines sunt. Et ignis aute
ternus, quem præparauit pater diabolo & angelis e
cuius eorum qui sunt sursum AEones imago sit, im
pretari

pretari debent, & ipse enim in conditione numeratur.
Si autem excogitationis eius qui passus est AEonis di
cent imagines hæc esse, primũ quidem impie agent ad
uersus matrem suam, malorum & corruptibilium ima
ginum initiatricem esse eam dicẽtes, Deinde autem ea
quæ sunt multa & dissimilia, & contraria natura, quo
iam modo vnius & eiusdem imaginis erunt? Et si plero
matis angelos multos esse dicent, & horũ, illa quæ sunt
multa imagines esse, nec sic constat ratio. Primo enim
differentias pleromatis angelorum contrarias inuicem
debent ostendere, quemadmodum & subiacentes ima
gines contrariæ naturę inuicem sunt. Deinde autem cũ
sint multi & innumerabiles circa factorem angeli, quẽ
admodum omnes confitentur prophetæ, denamilia de
num milium assistere ei, & multa milia milium mini
strare ei, & secundum eos pleromatis angeli angelos fa
ctoris imagines habebunt, & manet conditio integra in
imagine pleromatis, iam non consequẽtibus xxx. AEo
nis in multiformem conditionis varietatem. Adhuc e
tiam, si secũdum similitudinem hęc illorum facta sunt,
illa rursus, ad quorum similitudinem erant facta? Si e
nim mundi fabricator non à semetipso fecit hæc, sed
quemadmodum nullius momenti artifex, & quasi pri
mum discens puer de alienis archetypis transtulit By
thus ipsorum, vnde habuit speciem eius, quam primum
emisit dispositionis? consequens est igitur illum ab alte
ro quodam qui super eum est exemplum accepisse, & il
lum rursus ab altero. Et nihilominus in immẽsum ex
cidet de imaginibus sermo, quemadmodum & de his,
si non fixerimus sensum in vnum artificem, vt in vnum
Deum, qui à semetipso fecit ea quæ facta sunt. Aut de
hominibus quidem aliquis permittit à semetipsis vtile
aliquid ad vitam adinuenisse Ei autem Deo qui mun
dum consummauit, nõ permittit à semetipso fecisse spe
ciem eorum quæ facta sunt, & adinuentionem ornatæ
dispositionis. Vnde autem & hæ illorum imagines, cum
sint illis cõtrariæ, & in nullo possint eis communicare.
Quæ cum sint contraria, eorum quorum sint contraria

esse quidem possunt exitiosa, imagines verò nullo mō-
do, quemadmodum aqua igni, & rursus lumé tenebris,
& alia tanta nequaquam erunt inuicem imagines. Sed
nec ea quæ sunt corruptibilia & terrena, & composita,
& prætereuntia, eorum quæ secundum eos sunt spiritu-
lium imagines erunt nisi si & ipsa composita, & in cir-
cumscriptione, & in figuratione consiteantur esse, & no-
iam spiritalia, & effusa, & locupletia, & incomprehen-
bilia. Necesse est enim ea in figuratione esse & circum-
scriptione, vt sint imagines veræ, & absolutum est ea no
esse spiritalia. Si autem illa spiritalia, & effusa, & incom-
prehensibilia dicunt, quomodo possunt quæ sunt in figu-
ra & circumscriptione, imagines illorum esse quæ sunt
sine figuratione & incomprehensibilia. Si autem secun-
dum figurationem, nec secundum formationem, sed se-
cundum numerum & ordinem emissionis imagines e
dicent esse, primo quidem non sunt imagines dicen-
hæc & similitudines eorũ, qui sursum sunt æonũ. Qu
enim nec habitum, nec figurã illorum habẽt, quéadm
dum imagines sunt ipsorũ? Post deinde & numeros,
emissiones superiorum æonum eosdem & similes ad e
qui sunt conditionis adaptent. Nunc autem xxx. ostē-
dentes æones, & tantam multitudinem eorum quę sun
in conditione, imagines eorum quæ sunt xxx dicentes
iuste vt insensati arguentur à nobis.

¶ Quomodo non est verisimile ea quæ sunt hic vmbram pleromatis eorum esse. Cap. VII.

SI autem hæc illorum vmbram dicẽt esse, quę
admodum quidam ipsorum audẽt dicere, su
secundum hoc imagines esse, necesse erit &
corpora ipsos ea quæ sunt sursum confiteri. Ea enim
quæ sursum sunt corpora vmbram faciunt, non autem
iam spiritalia, quandoquidem nulli obscurare possunt.
Si autem & demus: illis, quod quidem est impossibile,
eorum quę sunt spiritalia, & lucida vmbram esse, in qua
matrem suam descendisse dicunt: tamen cum illa sint
æterna,

æterna, & ea quæ ex ipsis efficitur vmbra sempiterna
perseuerat cum hiis quæ se adumbrant. Si autem hæc
transeunt, & illa necesse est, quorum hæc sunt vmbræ,
transire: illis autem perseuerantibus, perseuerant & vm
bræ ipsorum. Si autem non secundum id quod ob vm-
bretur dicentes eam vmbram esse, sed secũdum id quod
multo ab illi separata sunt, paternis luminis ipsorum
pusillitatem & infirmitatem accusabunt, quasi non at-
tingat vsque ad hæc, sed deficiat adimplere id quod est
vacuum, & dissoluere vmbram, & hoc quando nemo sit
impedimento: in caliginem enim conuertetur secun-
dum eos, & obcæcabitur paternum lumen eorum, &
deficiet in hiis quæ sunt vacuitatis locis, cum minime
possit adimplere omnia. Non igitur iam dicant plero-
ma esse omnium Bythum ipsorum, qui id quod est va-
cuum & vmbra, neque adimpleuit, neque illumina-
uit, vt iterum vmbram & vacuum permittant: si qui-
dem adimplet omnia paternum ipsorum lumé. Neque
igitur extra primum patrem, id est, qui super omnia est
Deus, aut pleroma aliquid esse potest, in quod enthy-
mesin passi AEonis descendisse dicunt, vt non * diffi-
niatur & circumscriptura ab eo qui est extra, & conti-
neatur ipsum pleroma, vel primus Deus: neque vacuum
esse aut vmbram capiet cum iam ante sit pater, vti ne
deficiat lumen eius & * definiatur in vacuũ. Irrationa-
le est autem & impium adinuenire locum, in quo ces-
sat, & finem habet qui est secũdum eos propator & pro-
arche, & omnium pater, & huius pleromatis: nec rur-
sus in patris sinu alterum* quoddam dicere tantam fa-
bricasse conditionem fas est, vel consentiente, vel non
consentiente, & propter prædictas causas. impium est
enim similiter & demens dicere tantam cõditionem ab
angelis aut ab emisione quadam ignorãte verum Deũ
in hiis quæ sunt ipsius fabricasse. neque infra pleroma
ipsorum, cum sit vniuersum spiritale, ea quæ sunt ter-
rena & choica posibile facta esse: sed ne quidem secun
dum illorum imaginem, cum dicitur pauci & similis
formationis & vnum esse, posibile est, & quæ multæ

Alias, desi-
niatur.

al. desiniatur
Videtur & a-
liàs vsurpas-
se definire
iuxta quartã
coniugatio-
nẽ, quod prę
teritũ habeat
desiui
*Al. quédam

conditionis, & contraria inuicem facta esse.

¶ Quàm falsa vmbra, & vacua eorum ostenditur. Cap. VIII.

κένωμα

F Alsus autem apparuit, & qui est de vmbra Cenomatis, id est, vacui ipsorum sermo, secundum omnia. Itaque vacuum ostensum est figmentum eorum, & inconstans doctrina, vacui autē & hij qui attendunt eis, vere in profundum perditionis descendentes. Quandoquidem est mundi fabricator Deus, constat ex ipsis qui multis modis cōtradicunt ei & cōfitētur eum fabricatorē eum vocātes, & angelum dicentes, vt nō dicamus quoniam omnes clamant scripturæ, & Dominus hunc patrem qui est in cælis docet, & non alium, quemadmodum ostendemus procedente sermone.

¶ Ostensio, quoniam est, & subsistit mundi fabricator Deus, non constat autem qui super hunc adinuenitur pater. Cap. IX.

N Vnc autem sufficit id quod est ab eis qui contraria nobis dicunt testimonia, hominibus hoc demum sentiētibus, veteribus quidem & in primis à primoplasti traditione hanc suadelam cudientibus, & vnum Deum fabricator cæli & terræ hymnizantibus. Reliquis autem post eos à prophetis Dei huius rei cōmemorationem accipiētibus, ethnicis verò ab ipsa cōditione discentibus. Ipsa enim conditio ostendit eum, qui condidit eam, & ipsa factura suggerit eum qui eam fecit, & mundus manifestat eum qui se disposuit. Ecclesia autem omnis per vniuersum orbē hāc accepit ab Apostolis traditionē. Cōstante igitur hoc Deo, quemadmodum diximus, & testimoniū ab omnibus accipiente, quoniā est ille sine dubio, qui secundum eos adinuenitur pater, incōstans & sine teste est, Simone mago primo dicente semetipsum esse super omnia Deum, & mundum ab angelis eius factum: post deinde hiis qui successerunt ei secundum quod ostendimus in primo libro variis sententiis impias & inreligiosas aduersus fabricatorem circumducentibus doctrinas, quorum discipuli cum

cum sint hij, & ethnicis peiores efficiunt eos qui assentiunt eis. Illi enim creaturæ potius quàm creatori seruientes, & hiis qui non sunt dij, verum tamen primum deitatis locum attribuunt fabricatori huius vniuersitatis Deo, Hij autem hunc quidem labis fructum dicentes & animalem eum vocantes, & non cognoscentem eā quæ super eum est virtutem, dicētem quoque, Ego sum, & præter me non est alius Deus, mentiri eum dicentes, ipsi mentientes, omnem malitiam copulantes ei, eum qui nō est super hunc quod sit fingentes, secundum sententiā suam deteguntur eum quidem qui est Deus blasphemantes, eum autem qui nō est, Deum fingentes, in suam ipsorum condemnationem.

¶ De quæstionibus & parabolis, quomodo oporteat soluere ea quæ quæruntur. Cap. X.

T qui dicunt semetipsos perfectos, & vniuersorum habere agnitionē, Ethnicis peiores, & magis blasphemi sensu, etiā aduersum sum factorē inueniuntur. perquàm itaque irrationale est, prętermittentes eum, qui vere est Deus, & qui ab omnibus habet testimonium, quærere si est super eum is qui non est, & qui à nemine vnquam adnunciatus est. Quoniam enim manifestū est, dictū est de eo, & ipsi testimonium perhibent. Quia autē parabolæ, quæ quæruntur & ipsæ quomodo dictæ sint, male ad eum qui adinuentus est ab ipsis trāsfigurātes, alium nunc qui ante nunquā quæsitus est generant, manifestum est. Per hoc enim quod velint ambiguas exoluere scripturas, ambiguas autem nō quasi ad alterum Deum, sed quasi ad dispositiones Dei, alterum Deum prædicauerunt, quemadmodum prædiximus de harena resticulas nectentes, & quæstioni minori quæstionem maiorem adgenerantes. Omnis autē quæstio non per aliud quod quæritur habebit resolutionem, nec ambiguitas per aliam ambiguitatem soluetur, apud eos qui sensum habent, aut ænigmata per aliud maius ænigma, sed ea quæ sunt talia ex manifestis & consonantibus, & claris accipiunt absolutiones.

Prouerb. ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκειν

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad his autē quærētibus.

*Hij autem bis quærentes exoluere scripturas & parabolas, alteram maiorem & impiam quæstionem inducunt, siquidem super mundi fabricatorē Deum, qui alius sit Deus, non exoluentes quæstiones (vnde enim sed minori quæstioni magnam quæstionem adnectentes, & nodum insolubilem inferentes. Vt enim sciāt ipsum scire, quod vtique xxx. annorum Dominus ad b aptissimum veritatis, hoc non discētes, ipsum De fabricatorem qui misit eum ad salutem hominum, pie cōtemnunt: & vt putentur posse enarrare vnde stantia materiæ, non credentes quoniam Deus ex quæ nō erant, quemadmodum voluit, ea quę facta vt essent omnia, fecit sua voluntate & virtute substa vsus, sermones varios collegerunt, vere ostendentes infirmitatem. Quoniam quidem hiis quæ sunt non dunt, in id quod non est eciderunt. Quo enim dic ex lachrymis Achamoth humectam prodisse subst à risu autem lucidam, à tristitia autem solidam, & more mobilem, & in hiis altum sapere, & inflatum quomodo hæc nō digna risione, & vere ridicula, qu credunt quidem, quoniam ipsam materiam, cum sit tens & diues in omnibus Deus, creauit, nescientes tum potest spiritalis & diuina substantia, credentes tem quoniam mater ipsorum, quam fœminam à fœ na vocant, à prædictis passionibus emisit tantam co tionis materiam: exquirentes quidem vnde suppedi uit fabricatori conditionis substantia, non quærētes tem vnde matri ipsorum quā Enthymesin & imperu æonis errantis dicunt, lachrymas tātas aut sudores, a tristitias, aut reliqua materiæ emissio.

¶ Quoniam substantia materiæ labi adiungere non constat, volūtate autem & virtute Dei constat & fidem hebet. Cap. XI.

A Ttribuere enim substantiam eorum quę facta sunt virtuti & voluntati eius qui est omnium deus, & credibile & acceptabile, & constans & in

& in hoc bene diceretur. Quoniam quæ impossibilia sunt apud homines possibilia sunt apud Deum. Quoniam homines quidem de nihilo non possunt aliquid facere, sed de materia subiacenti. Deus autem quàm homines melior, eo quod materiam fabricationis suæ cum ante non esset, ipse adinuenit. Dicere autem de Enthymesi æonis errantis prolatam materiā, & longe quidem æonem ab Enthymesi eius separatam, & huius rursus passionem & affectionem extra ipsam quidem eius esse materiam, & incredibile, & fatuum, & impossibile, & inconstans. & non credentes quidē, quoniam hic qui est super omnia De⁹, in hijs quę sunt eius varia & dissimilia verbo fabricauit, quēadmodū ipse voluit, cū sit ōnium fabricator, vt sapiens Architectus & maxim⁹ rex.

¶ Contradictiones his qui fuut à Valentino. Cap. XII.

C Redentes autem quoniam angeli aut virtus aliqua separata à Deo & ignorans eum, fecit hanc vniuersitatem. Sic igitur & veritati non credentes, in mendacio autem voluntatis perdiderunt panem vitæ veræ, in vacuum & in profundum vmbræ incidentes, similes AEsopi cani, ei qui panem quidem reliqui, in vmbram autem eius impetum fecit, & perdidit escam. Et ex ipsius autem domini verbis facile est ostendere confitentis vnum patrem & factorem mundi, & plasmatorem hominis, qui à lege & prophetis annuntiatus sit, & alterum nesciētis, & hunc esse super omnia Deum, docentis autem & per se eam quæ est ad patrem adoptio filiorum, quæ est ęterna vita omnibus iustis attribuentis. Sed quoniam amant incusare & ea quæ sunt sine calumnia, & calumnioſi cōcutiunt, multitudinem parabolarum & quæstionum inferentes nobis, bene hęc arbitrati sumus primo interrogare eos è contrario de suis dogmatibus, & quod non est verisimile ipsorū ostendere, & temeritatem ipsorum excidere, post deinde domini sermones inserere, vt non sint tantum ad proponendum vacantes: sed propter hoc quod non possint ad

ca

ea quæ interrogantur ratione respondere, dissolu-
suam videntes argumentationem, aut reuertentes
* vnitaté, & semetipsos humiliantes, & cessantes à
tifaria sua phantasia, placãtes de hijs quæ aduersus e-
blasphemauerunt, saluentur, aut si perseueraueri
ea, quæ præoccupauit animum ipsorum vana glori
gumentationem suam immutent.

Ali. veritatẽ.

¶ Quomodo is sermo qui est de triacontade il-
lorũ cõcidit in vtroq;, & secundũ id quod plu
est, & secundum id quod minus. Cap. XIII.

Primo quidem de triacontade ipsorum si
P camus, vniuersam eamvtrinque concide
secundum id quod minus habet, & secun
id quod plus, propter quod dicunt xxx. annorum
num ad baptismum veniſſe. Hæc autem dicentes
festa erit vniuersæ argumentationis ipsorum euer
secundum deminorationé quidem sic: primo qui
quoniam annumerant reliquis æonibus propato
ter enim omnium annumerari non debet cum re
emissione, qui non est emissus, cum ea quę emissa
innatus cum ea quæ nata est, & quem nemo capit
ea quæ ab eo capitur, & propter hoc incapabilis,
guratus est cum ea quæ figurata est: secundum en
quod melior quàm reliqui non debet cum eis ann
rari, & hoc cum æone passibili & in errore consti
qui est impassibilis, & non errans.

¶ Quoniã impossibile est separatas esse ad id
uicem eas, quæ infra plenitudiné dicuntur co
iugationes: adunitis autẽ his impossibile est
phian sine coniuge assumpsisse Labem, aut ecc
generasse aliquid. Cap. XIIII.

Voniã enim à Bytho inchoãtes triacõta
Q numerãt vſq; ad Sophiã, quã æoné errant
cunt, ostẽdimus in eo libro, qui est ante
librũ, & quæ dicũt nomina ipsorũ posuimus: hoc a
nõ annumerato iã nõ sunt xxx. secũdũ eos emissi
æo

æonũ, sed xx & viij. siũt. Post deinde primã emissionem
Ennoiã, quam Sigé vocãtes, ex qua rursum & Alethian
emissos dicũt in vtriusque exorbitent. Impossibile est
enim ennœan alicuius aut filétium separatim intelli-
gi, & extra eũ emissum propriã habere figurationé. Si au
se nõ dicẽt emissam esse illã extra, sed adunatã propa-
tori, vt quid cũ reliquis æonibus annumerãt eã hijs qui
nõ sunt adunati, & propter hoc ignorãt magnitudinem
rius. Si autẽ & vnita est, cõsideremus & hoc. necessitas
est omnis adunita cõiugatione & inseparabili, & vna exi
stẽte, indiscretã & vnitã eã quæ ex ea est emissionẽ fie-
ri, vt nõ dissimilis sit ab eo qui emisit. hoc autẽ se sic ha
bẽte vnũ & idẽ fiet, quemadmodũ Bythus & Sige, sic &
Nus & Alethia semper adhærentes inuicẽ, & quod non
possit alterũ sine altero intelligi, quẽadmodum neque
aqua sine humectatione, neque ignis sine calore, neque
lapis sine duritia: vnita sunt enim inuicẽ hęc, alterũ ab
altero separari nõ potest, sed semper coexistere ei. Sic &
Bythum cum Ennœa adunitũ esse oportet, & Nun cum
Alethia, eodem modo, rursus & Logos & Zoë ab vnitis
emissi vnitos esse, & vnum esse debẽt. Secundũ hæc au-
tẽ & homo & ecclesia, & vniuersa reliquorũ æorum con
iugationis emissio, vnita esse debet, & semper coexiste-
re alterum ab altero. Fœminã enim æonum pariter esse
oportet cũ masculo secundũ eos, cum sit velut affectio
rius: & hæc cum ita se habeant, & cũ hæc dicãtur ab ip-
is, impudorate audent docere iunioré duodecadis æo-
né, quẽ & Sophiã appellant, sine permixtione coniugis,
quẽ teletum vocãt passam esse passionẽ, & separatim si-
ne eo fructum generasse, quẽ & fœminã à fœmina no-
minãt, in tantum demẽtiæ progressi, ita vt manifestissi
me duas contrarias de eodẽ sententias censeãt. Si enim
Bythº adunitus est cũ Sige, Nus cum Alethia, & Logos
cũ Zoë, & reliqui deinceps, quẽadmodũ poterat Sophia
sine coniugis perplexione pati aliquid, vel generare? Si
autẽ hæc sine vllo passa est, necesse est & reliquas coniu-
gationes abcessionẽ & separationẽ à semetipsis accipe-
re: quod est impossibile, sicut prædiximus. Impossibile

est

est ergo & Sophian passam esse sine teleto, & solo ipsorum rursus omnis argumentatio.

¶ Quoniam in eodem pleromate non potest bum & silentium esse. Cap.

E passione enim quam sine conplexio
D iugis passam eam dicũt, iterum derelic
vniuersam velut tragœdiæ compositi
affinxerunt: Si autem impudorate & reliquas co
tiones disiunctas ab inuicẽ dixerint esse separare
pter nouissimam coniugationem, vti non soluan
rum vaniloquium, primo quidem impossibili in
rei. Quemadmodum enim separabunt propato
ennœa eius, aut Nun ab Alethia, aut Logon à Zo
liquos similiter: quemadmodum autem & ipsi
tẽ recurrere dicũt, & omnes vnum esse, si quidẽ
sunt intra pleroma coniugationes vnitatem no
diunt, sed distantes sunt ab inuicem, in tãtum
tiantur & generent sine alterius complexu, quẽ
dum gallina sine caponibus. Post demum & sic
illorum rursum prima & Archeogonos Ogdoas
enim specialiter in eodem pleromate Bythus
Nus & Alethia, Logos & Zoë, Anthropos & eccl
possibile est autem Logo præsente Sigen esse, a
Sige præsente Logon ostendi. Hæc enim consu
lia sunt inuicem, quemadmodum lumen & ten
eodem nequaquam erunt, sed siquidem lumen
sunt tenebræ, vbi autem tenebræ sunt, non erit
veniente enim lumine solutæ sunt tenebræ. Si
Sige, non erit Logos, & vbi Logos, non vtique e
Si autem Endiatheton Logõ dixerint, Endiathe
& Sige, & nihilominus soluetur ab Endiatheto
Quoniam autem non est Endiathetos, ipsa hæc o
tio ipsorum emissionis significat, Iam igitur no
primam & principalem Ogdoadẽ ex Logo & Sig
stare, sed aut Sigen aut Logon refutent, & solut
lorum Ogdoas. Si enim vnitas cõiugationes dix
soluta est corũ vniuersa argumẽtatio. Quomodo

vnitis eis Sophia sine coniuge Labem generauit? Si au-
rem sicut in emissione vnumquemque ex æonibus pro-
priam substantiam habere dicent, quẽadmodum in eo-
dem ostendi potest Sige & Logos? Et hæc quidem secun
dum diminutionem, secundum autem id quod plus est,
rursus soluitur triacontas ipsorum sic, Emissum enim
à Monogene dicunt, sicut & reliquos ęonas Horõ, quem
plurimis nominibus vocãt, sicut prædiximus in eo, qui
ante hunc est liber. Hunc autem Horon quidã quidem
à Monogene emissum dicunt, alij vero ab ipso propato
re in similitudine sua, adhuc etiam emissionem dicunt
factam à Monogene Christo & spiritu sancto, & hos nõ
annumerant ad numerum pleromatis, sed neque salua-
torem, quem etiam totum esse dicunt. Hoc enim mani-
festum est & cæco, quoniam non solum triginta emis-
siones secundum illos emissæ sunt, sed & quatuor cum
istis xxx. Ipsum enim propatorem annumerant in ple-
roma, & eos qui ex successione ab inuicem emissi sunt,
quod isti nõ annumerabuntur illis in eodem pleroma-
te existentes, qui adepti sunt eandem emissionẽ. Quam
enim & dicere possunt iustam causam, ob quam nõ an-
numerant cum reliquis æonibus, neque Christũ quem
volente patre à Monogene dicunt esse emissum, neque
spiritum sanctum, neque Horon, quem & sotera dicũt,
sed neque ipsum saluatorem qui venit ad auxilium &
formationem matris ipsorum: vtrum quasi sint isti infi-
miores illorum, & ideo indignos esse æonum appella-
tione & numero, aut quasi meliores sint & differentes:
sed infimi quidem quomodo fient, qui etiam in fixio-
nem & emendationem reliquorum emissi sunt: melio-
res autem rursus prima & principali tetrade esse non
possunt, à qua & emissi sunt, & illa enim annumeratur
in prædictum numerum. Oportuerat autem & istos ã-
numerari in pleromate æonum, aut & illorum æonum
honorem huiusmodi appellationis auferri. Cum ergo
soluta illorum triacontas sicut ostendimus, & secũdum
id quod minus est, & secundum id quod plus est, in tali
enim numero ipsius fuerit, aut minus reprobabilem fa

ciet

ciet numerũ, quãto magis tãta. Instabilis igitur e
de Ogdoade ipsorũ, & de duodecade fabula. Insta
autẽ & vniuersa illorũ regula, ipso firmamẽto ip
disipato, & in Bythũ, hoc est, in id quod nõ est, di
to. Quærãt igitur iã amodo alias causas ostẽdere,
xxx. annorũ dominꝰ ad baptismũ venerit, & duod
Apostolorum, & eius quæ est sanguinis profluuii
& reliquorũ quæcunq; vane laborantes delirant.

¶ Quomodo nullius momenti ostenditur primus ordo emissionis ipsorum. Cap. XV

ET ipsum quidem primum ordinem emissionis ipsorum reprobabilẽ esse sic ostendimus. emissum enim dicunt de Bytho & huius Ennoia, Nun & Alethian, quod quidẽ cõtrarium ostenditur. Nus enim est ipsum quod est principale & simile & velut principiũ & fons vniuersis. Ennoia autẽ est, hoc est, qualis libet & de quo libet facta motio. Nus igitur ex Bytho & Ennoia emissum esse Nun. Similius enim erat dicere eos, de propatore & de patre emissam esse filiam Ennoian. Non enim Ennoia, quæ est Noos, sicut dicunt, & Nus pater fit Ennoiæ. Quemadmodum autem & emissus est Nus à propatore & principalem, & primum eius qui est intus abscondito inuisibilis affectionis locum continet, à qua semineratur & Ennoia, & Enthymesis, & alia quæ non sunt præter Nun, sed illius ipsius, quemadmodum diximus de aliquo incogitate dispositę qualislibet tionis secundum perseuerationem, & augmentum secundum immutationem vocabula accipientis cognitionem conterminatæ, & in verbum coëmissum à mente intus & condente, & administrante bernante libere, & ex sua potestate, quemadmodum vult, quæ prædicta sunt: prima enim motio eius quo Ennoia appellatur, perseuerans autem & a vniuersam apprehendens animam Enthymesis tur. Hæc autem Enthymesis multum temporis in eodem, & velut probata nominatur: hæc autẽ

satio in multum dilatata consilium facta est, augmentum autem & motus in multum dilatatus consilij, cogitationis examinatio quæ etiam in mẽte perseuerans verbũ rectissime appellabitur, ex quo emissibilis emittitur verbum. Vnum autem & idem & omnia quæ præ dicta sunt, à Noque initium accipientia & secum augmentum assumentia appellationis. Quemadmodum & corpus hominis aliquando quidem nouellum, aliquando quidem virile, aliquando autem senile, secundum augmentum & perseuerantiam accepit appellationes, sed non secundum substantiæ demutationẽ, nec secundum corporis amissionem, sic & illa. De quo enim quis contemplatur, de eo cogitat, & de quo cogitat, de hoc & sapit, de hoc & consiliatur, & quod consiliatur, hoc & animo tractat, & quod animo tractat, hoc & loquitur. Hæc autem omnia quemadmodum diximus, Nus gubernat, cum sit ipse inuisibilis, & à semetipso, per ea quę prædicta sunt, sicut per radium emittens verbum, sed non ipse ab alio emittitur. Et hæc quidem in hominibus capit dici compositi natura, & ex corpore, & anima subsistentis: qui autem dicunt ex Deo emissam esse Ennœã, & ex Ennœa Nun, deinceps ex ijs Logon, primo quidem arguendi sunt improprie emissionibus vsi, post deinde hominum affectiones, & passiones, & intentiones mentis describentes. Deinde autem ignorantes quidem ea quę obueniunt hominibus ad loquẽdum eis applicant, omnium patrem, quem etiam ignotum omnibus dicunt, negantes quidem ipsum mũdum fecisse, vt ne quidem pusillus putetur, hominum autẽ affectiones & passiones donantes. Si autem scripturas cognouissent, & à veritate docti essent, sciẽt vtique, quoniam nõ sit Deus quẽadmodum homines, & nõ sic cogitationes eius, quomodo cogitationes hominum, Multum enim distat omnium pater ab hijs quæ proueniunt hominibus affectionibus & passionibus, & simplex, & non compositus, & similimembrius, & totus ipse sibimetipsi similis, & æqualis est totus, cum sit sensus & totus spiritus, & totꝰ sensu habilitas, & totus Ennœa, & totꝰ ratio,

&

& totus auditus, & totus oculus, & totus lumen, & to
fons omnium bonorum, quemadmodum adest religi
sis ac pijs dicere de Deo. Est autem & super hæc, &
pter hæc inenarrabilis, sensus enim capax omnium
ne & recte dicetur, sed non similis hominum sensu
lumen rectissime dicetur, sed nihil simile ei, quod
cundum nos lumini. Si autem in reliquis homini
nulli similis erit omnium pater hominum pusillita
dicitur quidem secundum hæc propter dilectionē,
titur autem super hæc secundum magnitudinem.
tur & in hominibus ipse quidem sensus non emitt
neque separatur amnois qui emittit reliqua, amm
tiones autē eius & effectus perueniunt ad manifes
multo magis Dei, qui tot° sensus est, ipse à semetip
quaquā separabitur, neq; quasi ab alio aliud emitt

¶ Quoniam sensus non potuisset emitti, qui ipse emittebat reliqua. Cap. XVII.

I enim sensum emisit ipse qui emisit se
S secundum eos compositus & corporalis
ligitur, vt sit separatim quidem qui e
Deus, separatim autem qui emissus est sensus. Si a
de sensu sensum dicāt emissum, præcidunt sensum
& partiuntur. Quò autē & vnde emissus est? quod
ab aliquo emittitur, in aliquod subiectum emitt
Qui autē subiacebat quàm sensus Dei, in quo emi
dicunt eum, quantus autem & erat locus vt susci
& caperet Dei sensum? Si autem quemadmodum
radium dicunt, sicut subiacet aēr hic susceptor, &
quior erit quàm ipse radius, & illic ostendant subi
aliquid in quo emissus est sensus Dei, capabile ei
antiquius: post oportebit quemadmodum solem m
rem esse quem omnia videmus longe à semetipso
forte, quid tente radios, sic & propatorem dicere extra longe &
nam. metipso emisisse radium * quidam autem extra aut
ge sentiri à Deo potest in quod radium emisit: si au
non emissum extra patrem illum dicent, sed in ipso
tre, primo quidem superfluum erit etiā dicere emis

esse eū. Quemadmodum enim est eius quod emittitur
extra emittenté manifestatio, post deinde hæc emissio,
& is qui est ab eo Logos erit intra patrē, similiter autē &
reliquæ Logi emissiones. Iam igitur nō ignorabunt pa-
trem, cum intra eum sint, nec secundum descensionem
emissionum quis cognoscet eum, vndique omnes patre
æqualiter circundati: sed & impassibiles omnes simili-
ter perseuerabunt, cū sint in paternis viscеribus, & de-
minoratione nemo ipsorū erit. Non enim est deminora
tio pater, nisi forte velut in circulo minor cōtinetur cir-
culus, & intra hunc rursus alter minor: aut velut sphęrę
similitudinē, aut tetragoni patrem dicāt, intra se vndi-
que cōtinere sphæræ similitudinem vel quadratam reli
quam æonum emissionem, vnoquoque illorum circun-
dato, ab eo qui est super eum maior, & circundante eum
qui post se est minorē, & propter hoc minorē & vltimū
omnium in medio cōstitutum, & multum à patre sepa-
ratum, ignorasse propatorem. Si autem hæc dixerint, in
figura & circumscriptione cōcludent Bythum ipsorum
eum circundantem & circundatum: cogentur enim &
extra illum confiteri esse aliquid, quod circundet eum.
Et nihilominus in immensum, de hijs qui continent &
continentur incidit sermo, & corpora inclusa esse, & o-
mnes manifeste apparebunt: adhuc etiam aut vacuum
esse eum cōfitebuntur, aut omne quod est intra eum om
nes similiter participabunt de patre.

¶ Quid est emissio, & quoniam hæ quæ ab hijs dicuntur emissiones hominibus cōgruant magis quàm Deo. Cap. XVIII.

Q Vemadmodū in aqua circulos si quis faciat, vel rotūdas, vel quadratas figuras, omnia hæc similiter participabunt de aqua. Quēadmodū & quæ in aēre fabricabuntur necesse est participare de aēre, & quæ in lumine, de lumine. Sic & qui sunt intra eum omnes similiter participabunt de patre, ignoran-
tia apud eos locum non habente. Vbi enim participatio patris adimplentis: si autem adimpleuit illic & igno-

i rantia

rantia nõ erit. soluetur igitur ipsorum deminoratio
opera, & materię emissio, & reliqua mundi fabrica
quæ ex passione & ignorantia volunt substãtiã ha
se. si autẽ vacuum illũ cõfitebuntur, in maximã inc
tes blasphemiã, denegabunt id quod est spiritale
Quemadmodum enim est spiritalis is, qui ne qua
quæ intra eum sunt adimplere potest. Hæc autẽ q
cta sunt de sensu emissionis, similiter & aduersus
qui à Basilide sunt, aptata sunt & aduersus reliqu
sticos, à quibus hij initia emissionum accipiẽtes,
cti sunt in primo. Sed quoniam quidem reproba
impossibilis prima Noos, id est, sensus ipsorum e
est, manifeste ostendimus. Videamus autem & d
quis. ab hoc enim Logon & Zoen fabricatoris hu
romati dicunt emissos, & Logi, id est, verbi quidẽ
sionẽ ab hominum affectione accipiẽtes, & addi
tes aduersus deum quasi aliquid magnũ adinuen
in eo quod dicunt à Nu esse emissum Logon, quo
dẽ omnes videlicet sciũt, quoniã in hominibus q
consequenter dicatur, in eo autẽ qui sit super
Deus, totus Nus & totus Logos cum sit, quema
prædiximus, & nec aliud antiquius nec posteriu
aliud anterius habente in se, sed toto æquali & si
vno perseuerante, iam nõ talis huius ordinatio
quetur emissio: quẽadmodum qui dicit eum tot
sionem, & totum auditum, quo autẽ videt in ipso
dit, & in quo audit, in ipso & videt, nõ peccat: sic
ait, totum illũ sensum, & totũ verbũ, in quo sen
in hoc & verbum esse, & verbum esse eius hũc Nu
nus quidẽ adhuc de patre omnium sentiet: decep
autẽ magis quàm hij, qui lationem prolatiui hom
verbi transferunt in Dei & æternum verbum, &
tionis initium donantes & Genesim, quemadmod
suum verbũ: & in quo distabit Dei verbũ, imò ma
se Deus, cum sit verbũ, à verbo hominum, si eam
buerit ordinationem & emissionem generationis.
cauerunt autem & circa Zoën, dicentes eam sexto
emissam, quã oportebat omnibus præparare, quo

Deus vita est, & incorruptela & veritas: & non secũdum
descensionem, & quæ sunt alia acceperunt emissiones,
sed earum virtutum quæ semper sunt cum Deo appella
tiones sunt, quemadmodum possibile est & dignum ho
minibus audire & dicere de Deo. Appellatione enim
Dei eo obaudient sensus, & verbum, & vita, & incorru-
ptela, & veritas, & sapientia, & bonitas, & omnia talia:
& neque sensum vita antiquiorem aliquis potest dice-
re. ipse enim sensus vita est, nec vitam posteriorẽ à sen-
su, vti non fiat aliquando sine vita is, qui est omniũ sen
sus, id est Deus. Si autem dixerint in patre quidẽ fuisse
vitam, sexto autem loco prolatam, vt viuat verbũ, mul-
to ante eum quidem oportebat quarto loco emitti, vt
viuat Bythus ipsorum: cum propatore ipsorum adnu-
merare quidem Sigen, & hanc cõiugem ei donare, non
connumerare autem Zoen, quomodo non super om-
nem est insipientiam? De ea autem quæ est ex hijs secun
da emissione hominis & ecclesiæ ipsi patres eorum fal-
so cognominati gnostici, impugnant aduersus inuicem ali. vindicã
sua propria indicantes, & malos fures semetipsos con- tes
uincentes, aptabiles esse magis emissiones dicentes vti
verisimile ex homine verbum, sed non ex verbo ho-
minem emissum, & esse hominem verbo anteriorem, &
hunc esse qui est super omnia Deus. Et vsq; hoc qui-
dem, quemadmodum prædiximus omnes hominũ affe-
ctiones & monitiones mẽtis & generationis verborum
coniicientes verisimiliter, nõ verisimiliter mẽtiti sunt
aduersus Deum. Ea enim quæ accidunt hominibus, &
quæcunque patientes ipsi recognoscunt, ad diuinam ra
tionem adducentes, apta dicere videntur apud eos qui
ignorant Deum, & per humanas has passiones transdu-
centes eorum passiones, sensum, Genesim & probolen
quinto loco verbo Dei enarrantes mirabilia mysteria &
inenarrabilia & alta à nullo alio cogitata dicũt se doce-
re, de quibus & dixerit dominus, quærite & inuenietis,
vt quærant scilicet, qui de Bytho & Sige & Nu & Ale-
thia processerunt, si sunt ex eis rursus & Logos & Zoë,
deinde ex Logo & Zoë, anthropos & ecclesia.

¶ De speciebus, quomodo & hinc Ethnici verisimilius de vniuersorum generatione respóderunt & gratius, & quomodo ab ipsis qui sunt Valentino initia sumpserunt eiusúque sunt secundum eos regulæ.

Cap. XIX.

Vlto verisimilius & gratius de vniuersi

M Genesi dixit vn⁹ de veteribus comicis phanes in Theogonia. Ille enim de nocte

Antiphanis Theogonia

lentio Chaos emissum dicit, dehinc de Chao & cupidinem, & hoc lumen, dehinc reliquam secu eum primam Genesim. Post quod rursus secúdam rum generationem induxit & mundi fabricatio dehinc de secundis dijs narrat hominum plasma vnde ipsi assumentes sibi fabulam, quasi naturali tatione commenti sunt, solummodo demutãtes nomina, idipsum autem vniuersorum generatio tium & emissionem ostendentes, pro nocte & Bythum & Sigen nominantes, pro Chao autem & pro cupidine per quem ait Comicus reliqua disposita, hi verbum attraxerunt, & pro primis mis dijs AEonas formauerũt, & pro secundis di quæ est extra pleromatis ipsorum enarrant disp nem, secundam Ogdoadem vocantes eam, ex qua di fabricationem, & plasmationem hominum atque ille annunciant, inenarrabilia & incogni ria solos se dicentes scire, quæ vbique in theatris pocritis splendidissimis vocibus comœdisantur, ferentes in suum argumentum, imò vero his de mentis docentes, tantum immutantes nomina: & solum quæ apud comicos posita sunt arguuntur, propria proferentes, sed etiam quæ apud omn Deum ignorant, & qui dicuntur philosophi, sunt hæc congregant, & quasi centonem ex multis &

ali. fictum superficium.

mis pãniculis cõsartientes* superficié subtili elo bi ipsi prẽparauerũt, nouam quidé introducétes nã, propterea quod nũc noua arte substituta sit, ver

autem & inutilé, quoniã quidé de veterib⁹ dogmatibus ignorantiã & irreligiositatẽ volentibus hæc eadẽ subsecuti sunt. Thales quidẽ Milesius vniuersorũ generationẽ & initium id aquã dixisse, Idé autẽ est dicere aquam Bythum. Homerus autẽ poëta Oceanum deorum genesim, & matrẽ Thetin dogmatizauit, quę quidé hij in Bythũ & Sigen transtulerũt. Anaximander autẽ hoc quod immensum est omniũ initiũ subiecit seminaliter habẽs in semetipso omniũ genesim, in quo imméfos mũdos cõ stare ait, & hoc autem in Bythũ & in AEonas ipsorum transfiguratuerunt. Anaxagoras autem qui & Atheus cognominatus est, dogmatizauit facta animalia, decidentibus è cælo in terram seminibus, quod & hij ipsi in matris suæ transtulerunt semina, & esse hoc semen seipsos statim cõsitẽtes apud eos qui sensum habẽt & ipsos esse quæ sunt Anaxagoræ irreligiosi semina. Vmbrã autem & vacuum ipsorum à Democrito & Epicuro sumentes sibimetipsis aptauerunt, cum illi primum multum sermonem fecerint de vacuo & Atomis, quorum alterum quidem quid esse vocauerunt, alterum vero hoc quod nõ est appellauerũt, & quẽadmodum & hij esse quidem illa quæ sunt intra pleroma vocant, quemadmodum illi Atomos, nõ esse autem hęc quæ sunt extra pleroma, quẽadmodum illi vacuũ: semetipsos ergo in hoc mundo cum sint extra pleroma in locum qui non est deputæ uerunt. Quod autem dicunt imagines esse hæc eorum quæ sunt, rursus manifestissime Democriti & Platonis sententiã edisserunt. Democritus enim primus ait multas & varias ab vniuersitate figuras expressas descẽdisse in hunc mũdũ. Plato vero rursus materiam dicit & exẽplum & Deum, quos isti sequentes, figuras illius & exẽplum imagines eorum quæ sunt sursum vocauerunt, per demutationem nominis semetipsos inuentores & factores huius mundi imaginariæ fictionis gloriantes. Hoc autẽ quod ex subiecta materia dicũt fabricatorem fecisse mũdum, & Anaxagoras, & Empedocles, & Plato primi ante hos dixerunt, vt videlicet datur intelligi & ipsi matre sua inspirati. Quod autem ex necessitate

Thales
Homerus
Anaxagoras
Democritus
Epicurus
Plato
Empedocles

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnumquodque in illa secedit ex quibus & factum
dicũt, & huius necessitatis seruũ esse Deum, ita vt
possit mortali immortalitatem addere, vel corrupt
incorruptelam donare, sed secedere vnumquemq
similem naturæ suæ substantiam, & hij qui ex po
Stoici appellantur, & vniuersi quotquot Deum ig
Poetæ & conscriptores affirmant: qui eandem h
tes infidelitatem, spiritalibus quidem suam regi
attribuerunt, eam quæ est intra pleroma, animali
tem Choicum, & præter hæc nihil posse Deum, sed
quemque prædictorum ad ea quæ sunt eiusdem s
tiæ secedere affirmant. Quod autem saluatorem
nibus factum esse AEonibus dicant, omnibus in e
ponentibus velut florem suum, non extra Hesiodi
doram nouum aliquid afferunt. Quæ enim ille ai
la, hæc hi de saluatore insinuant, Pandorem intro
tes eum, quasi vnusquisque AEonum quod habe
timum, donauerit ei. Ipsam autem edulium & re
rum operationum indifferentem sententiã, & quo
tent à nemine in totum posse coinquinari propte
rositatem, licet quodq; manducent vel operentur
nicis possederunt cum sint cum eis eiusdẽ testa
Et minutiloquium autem & sublimitatem circa
stiones, cum sit Aristotelicum, inferre fidei con
Quod autem velint in numeros transferre vni
hoc, à Pythagoricis acceperũt. Primũ enim hij in
omniũ numeros substituerũt, & initiũ ipsorũ par
parẽ, ex quibus & ea quæ sensibilia & insensata su
iecerũt. Et altera quidẽ substitutionis initia esse,
autem sensationis & substantiæ, ex quibus prim
nia perfecta dicunt, quẽadmodum statuam de æra
& de formatione. Hoc autem hij hijs qui sunt ext
roma aptauerunt, sensationis autem initia dixer
quem sensus intelligens est eius, quod primũ ass
est, quærit quoadusq; defatigata ad vnũ & indiui
cõcurrat, & esse omnium initium, & substãtiam v
sæ generationis Hen, id est, vnum, ex hoc autẽ Dy
& tetradem & pentadem & reliquorum multifari
neratio

Hesiodi Pandora

neratione. Hæc hij ad verbũ de plenitudine suorum &
Bytho dicunt, vnde etiã & eas quæ sunt de vno coniuga
tiones * admittuntur introducere, quæ Marcus velut
sua iactans, velut nouius aliquid visus est præter reli-
quos adinuenisse, Pythagorę quaternationẽ, velut Gene
sim & patrem omnium enarrãs. Dicemus autem aduer-
sus eos, vtrũ ne hij omnes qui prædicti sunt, cũ quibus
eadem dicentes arguimini cognouerũt veritatẽ, aut nõ
cognouerunt. Et si quidem cognouerunt, superflua est
Saluatoris in hunc mundũ descensio, vt quid enim de-
scẽdebat? nunquid vt eam quæ cognoscebatur veritas in
agnitionem adduceret his, qui cognoscunt eam in om-
nibus hominibus? Si autẽ nõ cognouerunt, quemadmo
dum eadem cum hijs qui veritatem nõ cognoscebãt di-
centes, solos vosmetipsos eam quæ est super omnia co-
gnitio habere gloriamini, quam etiã qui ignorãt Deum
habent. secundum antiphrasin ergo veritatis ignoran-
tiam agnitionem vocant, & bene Paulus ait vocum no-
uitates falsæ agnitionis. Vere enim falsa agnitio ipsorũ
inuenta est. Si autem impudenter agentes super hæc di
cent, homines quidẽ nõ cognouisse veritatem, matrem
autẽ ipsorum semen paternale per tales homines, quẽ-
admodum & per prophetas enunciasse mysteria verita-
tis, ignorãte Demiurgo, Primo quidẽ nõ talia enarrãt,
quæ sunt prædicta, vt nõ & à quolibet intelligantur. E-
tenim ipsi homines sciebant quæ dicebant, & discipuli
ipsorum, & horũ successores. Post deinde vel mater vel
semen sic cognescebant & enarrabãt ea, quæ erant veri-
tatis, veritas autem pater. Saluator ergo secundum eos
erit mentitus dicẽs, Nemo cognouit patrem nisi filius.
Si enim cognitus est vel à matre, vel à semine eius, solu
tum est illud, quod nemo cognouit patrem nisi filius, ni
si si semen ipsorum, vel matrem neminem esse dicũt. &
vsq; hoc quidẽ per humanas affectiones, & per id quod
similia dicant multis ignorantibus Deum verisimiliter
visi sunt abstrahere quosdã, attrahentes per ea quæ as-
sueti sunt, in eum qui est de omnibus sermonem verbi
Dei, Genesim exponẽtes & veritatis & vitę, adhuc etiam

forte, adnituntur nisi reddidit ὑφίεντας

sensus & Dei emissiones obstetricãtes. Quæ aut
hijs nõverisimiliter & sine ostẽsione omnia ex om
mẽtiti sunt. Quẽadmodũ qui assuetas escas & vt
præmittũt, vti capiãt aliquod animal, sensim blan
eis per assueta pabula, quousq; accipiãt, sumẽtes
captiua, alligant amarissime & ducũt per vim ab
tes quocũq; ipsi voluerint. Sic autẽ & hij paulati
sueti disuadẽtes per pithanologiã assumere præ
emissionẽ, inferut neq; cõgruẽtia neque opinata
quorũ emissionũ species, ex Logo quidẽ & Zoẽ
æonas emissos, de Antropo autẽ & ecclesia duo
& horũ nec ostensionẽ, nec testimonia, nec veris
dinẽ, nec in totũ aliquid taliũ habẽtes, frustra a
prout euenit credi volunt, ex Logo & Zoẽ AEon
stẽtibus emissum esse Bythũ & mixin, innascibile
tionẽ, naturalẽ & delectamentũ, immobilem &
peramentum, & monogenen & Macariam. De
po autem & ecclesia similiter AEonis existẽtibus
sum esse paracletum & pistin, patricon & elpida,
con & agapen, AEonõ & synesin, Ecclesiasticn &
rioteta, teleton & Sophiam. Huius autẽ Sophiæ
nem & errorem, & quemadmodum periclitata
ire propter inquisitionem patris, quemadmodũ
& extra pleroma operositatẽ, & ex qua labe mun
catorẽ emissum docẽt, in eo qui est ante hunc lib
tentias hæreticorum enarrantes, cum omni dil
exposuimus. Christum autem quem post geni
omnibus emissum esse dicunt, & Sotera autem
qui in labe facti sunt AEonibus habuisse subst
Necessarie autem nunc nominũ istorum memi
vt ex istis sit manifestum absurdum eorum mẽ
& confusio fictæ nominationis. Ipsi autem de
AEonibus suis huiusmodi appellationibus, mult
nicis verisimilia & credibilia apponentib⁹ nomi
qui vocãtur duodecim dij ipsorum, quos & ipsos
nes duodecim AEonibus esse volunt, imaginibus
co decentiora & magis potentia per Etymologiã
tentionem diuinitatis adducere nomina habentib

Qua

Quæstio de omni specie emissionis & de pleromatis inconsequentia.

Cap. XX.

Euertamur autem nos ad prędictam emissionum quæstionem. Et primo quidẽ dicant nobis causam huiusmodi emissionis AEonum, vt nihil tangant eorum quæ sunt conditionis. Non enim propter cõditionem dicunt facta, sed conditionem propter illa, & non illa eorum imagines, Sed hæc illorũ esse dicunt. Quemadmodum igitur imaginum causam reddunt dicentes, mensem quidem triginta habere dies, propter triginta æonas quæ sunt intra pleroma, & quæcunque talia delirant, Nunc dicant nobis causam istã AEonum emissionis quid quia facta est talis, propter quid autem prima & Archegonos omnium octonatio emissa est, & non quinio, vel trinitas, aut septenatio aut aliquid eorum quæ in alterum numerum confiniuntur. Et quid qui à Logo & Zoẽ decem emissi sunt çones & non plures aut minus, & rursus ex Anthropo & ecclesia duodecim, cum possent & hæc aut plura aut minus fieri: vniuersum quoque pleroma quod vtique tripartitum est in octonationem & decadẽ & duodecadẽ, & non alterum quendam præter hos numerum. Et diuisio autem ipsa, quæ vtique in tres, & non in quatuor vel quinque, vel sex, vel in alterum quendam facta est numerum, nihil tãgentes eorum numerorum, qui sunt cõditionis: antiquiora enim illa his habere dicunt, & oportet cum ea propriam habere rationem, eam quæ est ante constitutionem, sed non eam quæ est secundum constitutionem consentientes ad consonationem, quã quidem nos de conditione enunciantes aptabilia dicimus. Apta est enim hęc rhythmizatio hiis quę facta sunt huic rhythmizationi. Illos autem propriam causam de hiis quæ anteriora sunt, & à semetipsis perfecta non habentes enunciare, & in summam aporiam incidere necesse est: quæ enim nos de constitutione velut ignorantes interrogant, ipsi de pleromate è contrario interrogati vel

humanas

humanas affectiones enarrarent, vel in eum descende-
rent sermonem, qui est extra consonantiam quæ est in
creatura, improprie respondentes de secundis & nõ se-
cundum eos de primis. Non enim de ea quæ est secun-
dum creaturam consonantia, nec de humanis affectio-
nibus interrogamus eos, sed quia vtique pleroma ipso-
rũ cuius imaginẽ creaturã esse dicũt, octiforme, & dec-
forme & duodeciforme est, vane & improuide pleroma
eiusmodi figura effeciſſe patrem ipsorum fatebuntur, &
deformitatem circumdabunt patri si irrationabiter &
quid fecit: aut rursus si secundum prouidentiam patris
dicent sic emissum pleroma, propter creaturam vt ha-
ne rhythmisari ipsam essentiam, non propter se facto-
erit pleroma, sed propter eam quæ secundum similitu-
nem ipsius futura esset imago. Quemadmodum quæ
luto est, non propter semetipsum figuratur statua,
propter eam quæ est ex æramento, vel auro, vel argen-
to habet fieri: & honoratior creatura erit quàm pler-
ma, si propter illud illa emissa est.

¶ Quoniam quæ nobis qui sumus ab ecclesia
imputant hij qui sunt à Valẽtino, illis rursum
imputant hij qui sunt à Basilide, & illis item
alij. Cap. XXI.

SI autem nulli eorũ assentire voluerint, quo-
niam conuincentur à nobis nõ habentes re-
dere causam talis emissionis pleromatis i-
sorũ, cogentur cõcludi vt confiteantur super pleroma
alteram quandã esse dispositionem magis spiritalem &
magis dominãtem, secundum quam deformatũ est ple-
roma. Ipsorum enim Demiurgus non à semetipso figu-
rationem creaturę fabricauit talem, sed secundum illa-
rum quæ sursum erant figurã. Bythus ipsorũ qui vtiq
huiusmodi figurationis perfeciſſe pleroma, vel à quo
guram eorũ quæ ante ipsum facta sunt accepit. Oporte
enim vel in eo Deo qui fecerit mundũ perseuerare sẽ
tentiam, quoniã sua potestate & à semetipso accepit ex
plum mundi fabricationis: vel si motus quis ab hoc fu-

rit, semper quærendi necessitas erit, vnde ei qui super
eum est figuratio eorum quæ facta sunt, quis & nume-
rus emissionum & substantia ipsius exempli. Si autem
licuit Bytho à semetipso talem figurationem pleroma-
tis perficere, vtique Demiurgo non licuit à semetipso
mundum feciſſe. Rursum igitur si illorum imago condi
tio est, quid prohibet illa eorum quæ super ea sunt ima-
gines esse dicere, & quæ super ea sunt, rursus aliorum,
& in immẽsas imagines imaginum excedere. Sicut pas-
sus est Basilides, cum minime attigisset veritatẽ, & pu-
tans per immensam successionem eorũ quæ ex inuicem
facta sunt effugere talem aporiam. Quoniã cccIxv. cæ-
los per successionem & similitudinem ab inuicem fa-
ctos enunciauit, & horum ostensionem esse numerum
anni dierum, quẽadmodum prædiximus, & horum vir-
tutẽ quam & innominabilem vocãt, & huius dispositio-
nem, & nec sic quidem effugit talem aporiam. Interro-
gatus enim vnde cælo ei qui est super omnes ex quo re-
liquos per successionem factos vult, figurationis ima-
go, ab ea dispositione dicet, quæ est secundum innomi-
nabilẽ: & aut innominabilem à semetipso feciſſe dicet
eam, vel alteram quandam super hanc potestatem esse
consentire necesse habebit, ex qua accepit innominabi-
lis eius tantam eorum quæ sunt secundum eum figura-
tionem. Quanto igitur tutius & diligentius, quod est
verum statim initio cõfiteri, quoniam fabricator Deus
hic qui mundũ fecit, solus est Deus, & non est alius prę-
ter eum, ipse à semetipso exemplum & figurationẽ eo-
rum quæ facta sunt, accipiens: quàm post tantam irre-
ligiositatẽ & circuitũ defessos, cogi aliquãdo in aliquo
uno statuere sensũ, & ex eo figuratione factorẽ cõfiteri.

¶ Quoniã si quis transmotus fuerit à Demiur-
go, in multos deos & infinitos modos ex-
cidere eũ necesse est. Cap. XXII.

ET enim hij qui imputant nobis qui sunt à Va
lentino, in ea quæ est deorsum hebdomade
dicẽtes nos remanere, quasi non attollẽtes in
altum

altum mentem, neque quæ sursum sunt sentiétes, quo
niam portentiloquium ipsorum non recipimus, hoc
ipsum qui à Basilide sunt hiis imputant, quasi hiis a
huc circa ea quæ deorsum sunt volutantibus vsque
primam & secundam octonationé, & post triginta A
nas indocte putare eos statim inuenisse eum qui su
omnia est patrem, nõ inuestigantes sensu in id quod
super ccclxv. cælos pleroma, quæ est supra quadra
ta quinque Ogdoades. Etillis iterum iuste quis im
tabit fingés quatuor milia & ccc. & lxxx. cęlos vel A
nas, quoniam hiis dies anni tantas horas habent. Si
tem quis & noctium apponat duplicãs prædictas ho
magnam multitudinem octonationum & innumera
lem quandam AEonum operositatem putans adinu
se, aduersus eum qui est super omnia pater omnium
metipsum perfectiorem suspicans, eadem omnibus
putabit: quoniã non sufficiant in altitudinem eius
ab ipso dicebatur multitudo cælorum vel AEonum,
deficientes vel in ea quæ sunt deorsum, vel in medio
te perseuerant eius. Igitur quæ sunt secundum ple
ma ipsorum dispositionis & maxime eius quæ est se
dum primam Ogdoadem, tantas contradictiones &
rias habentes inspiciamus & reliqua propter illorũ
sensationem, & nos de hiis quæ nõ sunt quærentes,
cessarie autem & hoc facientes: quoniam huius cre
est nobis procuratio, & qui vellem omnes homines
agnitionem veritatis venire: & quoniam tu ipse hoc
stulaueris accipere à nobis multas & vniuersas euer
nis eorum occasiones. Quæritur igitur quemadmod
emissi sunt reliqui AEones, vtrum vniti ei qui emi
rit, quemadmodum à sole radij, an efficabiliter & pa
ter vti sit vnusquisque eorum separatim & suam figur
tionem habens, quemadmodum ab homine homo, &
pecude pecus, aut secundum germinationem, quema
modum ab arbore rami: & vtrum eiusdem substanti
existebant his qui se emiserunt, an ex altera quadã sub
stantia substantiam habentes: & vtrum in eodem em
si sunt, vt eiusdem temporis essent sibi, an secund
ordi

ordinem quédam, ita vt antiquiores quidam ipsorum,
alij verò iuniores essent: & vtrum simplices quidam &
vniformes, & vndique sibi æquales & similes, quemad
modum Spiritus & lumina emissa sunt, an compositi &
differentes dissimiles membris suis. sed si quidem ef
ficabiliter & secundum suam Genesim vnusquisque il
lorum emissus est secundum hominum similitudinem,
vel generationes patris erunt eiusdem substantiæ ei &
similes generatori, vel si dissimiles parebunt, ex altera
quadam substantia cõfiteri eos esse necesse est. & si qui
dem patris generationes similes emissori, impassibiliæ
perseuerabunt ea quæ emissa sunt, quemadmodum & is
qui emisit illa: si autem ex altera quadam substãtia quæ
est capax passionum, vnde hæc dissimilis substantia in
tra illud quod est incorruptelæ pleroma? Adhuc etiam
secundum hanc rationem vnusquisque eorum separa
tim diuisus ab altero intelligeretur, quemadmodum ho
mines, non admixtus, nec vnitus alter altero, sed in fi
guratione discreta & circumscriptione diffinita & ma
gnitudinis quantitate vnusquisque ipsorum deforma
tus, quæ propria corporis sunt, & non spiritus. Iam igi
tur non spiritale pleroma esse dicant, nec semetipsos
spiritales, siquidem velut homines AEones ipsorum e
pulantes sedent apud patrem, & ipsum tali figuratione
existentem, quemadmodum detegunt eum qui ab eo
missi sunt.

¶ Ostensio quoniam Logos in diminutione non est prolatus. Cap. XXIII.

SI autem velut à lumine lumina accensa sunt,
AEones à Logo, Logos autem à Nu & Nus à
Bytho, velut verbi gratia à facula faculę, gene
ratione quidé & magnitudine fortasse distabunt ab in
uicem, eiusdé autem substãtiæ cũ sint cum principe e
missionis ipsorum, aut omnes impassibiles perseuerãt,
aut & pater ipsorum participauit passiones: neq; enim
quæ postea accensa est facula, alterum habebit
quàm illud quod ante eã fuit. Quapropter & lumina ab
ipso

ipso cõposita in vnum in principalẽ vnitionẽ recurrẽ
cum fiat vnũ lumen quod fuit & à principio: quod aut
iuuenius est & antiquius, neq; in ipso lumine intelle
potest: vnum enim lumen est totũ, nec in ipsis quæ pe
ceperunt lumen faculis, & enim ipsæ secundum subst
tiã materiæ id temporis habent, vna enim & eadem
facularum materia: sed tantum secundum accensio
quoniam altera quidem ante tempus illud, altera a
nunc accensa est.

¶ Quomodo secundum hæreticos voluntas patris inuenitur feciſſe ignorantiam & labem. Cap. XXIIII.

LAbes igitur eius quæ est secundum ignor
tiam passionis, aut vniuerso similiter ple
mati ipsorum proueniet, cum sint eiusdẽ
stãtiæ, & erit in ignorãtiæ labe, id est, semetipsum ig
rans propator, aut similiter omnia impassibilia perf
rabũt, ea quæ sunt intra pleroma lumina. Vnde ig
circa iunioré AEonem passio, si paternum lumẽ e
quo omnia cõstituta sunt lumina, quod naturaliter
passibile est. Quomodo autem & iuuenior aliquis
senior in ipsis AEon dici potest, cũ sit vnum lumẽ to
pleromatis: & si quas stellas dicant, eæ nihilominus
dem vniuersi apparebunt natura participãtes. Etẽ
si stella in claritate differt, sed non secundum qualit
nec secundum substantiam, secundum quam passi
aliquid vel impassibile est: sed aut vniuersos ex lum
cũ sint paterno, naturaliter impassibiles & immuta
les esse oportet: aut vniuersi cũ paterno lumine & p
biles, & commutationum corruptionis capaces su
Hæc autem eadem ratio sequetur, & si velut ab arb
ramos dicant à Logo natam esse emissionem AEon
cum Logos à patre ipsorum generationem habeat: ei
dem enim substantiæ omnes inueniuntur cum pat
tantum secundum magnitudinem, sed non secund
naturam differentes ab inuicem, & magnitudinem c
plentes patris, quemadmodum digiti complent ma

Si igitur pater in passione & ignorantia, & hij vtique
qui ex eo generati sunt AEones. Si autem impium est
patri omnium, ignorantiam & passionẽ affingere, quo-
modo ab eo emissum dicũt AEonem passibilem, & hoc
ipsi Sophiæ Dei eandem impietatem affigentes, semet-
ipsos religiosos esse dicent. Si autem quo modo à sole
radios AEonas ipsorum emissiones habuisse dicent, e-
iusdem substantiæ & de eodem omnes cum sint, aut om
nes capaces passionis erunt cum eo qui ipsos emisit, aut
omnes impassibiles perseuerabunt. Nõ enim iam quos
dam impassibiles, quosdam autem passibiles pos-
sunt ex tali emissione confiteri. Si igitur omnes impas-
sibiles dicunt, ipsi suum argumentum disoluunt: quo-
modo enim passus est minor æon, si omnes erunt impas
sibiles? Si autem omnes dicunt participasse passionis
huius, quemadmodum quidam audent dicere, quia à Lo
go quidem cœpit, deriuatio autem in Sophiam, in Lo-
gum huius Nun propatoris passionem reuocantes ar-
guentur, & Nun propatoris & ipsum patrem in passio-
ne fuisse confitentes. Non enim vt compositum animal
quiddam est omnium pater præter Nun quemadmodũ
præostendimus, sed Nus pater, & pater Nus. Necesse
est itaque & eum qui ex eo est Logos, imò magis autem
ipsum Nun, cum sit Logos, perfectum & impassibilẽ
esse, & eas quæ ex eo sunt emissiones eiusdem substan-
tiæ cum sint, cuius & ipse, perfectas & impassibiles &
semper similes cum eo perseuerare, qui eas emisit. Non
igitur iam Logos quasi tertium ordinem generationis
habens ignorauit patrem, quemadmodum docent hij:
hoc enim in hominum quidem generatione fortasse pu
tabitur verisimilius esse, eo quod sæpe ignorant suos pa
rentes, in Logo autem patris omni modo impossibile
est. Si enim existens in patre cognoscit hunc in quo est,
hoc est semetipsum, non ignorat & quæ ab hoc sunt e-
missiones virtutes eius existentes & semper ei assisten-
tes, ignorabunt eum qui se emisit, quemadmodum nec
radij solem. Non capit igitur Dei Sophiam eam intra
pleroma est cum sit, at illi emissione sub passione eci-

disse &

disse & talem ignorantiam concepisse. Possibile est
quæ est à Valentino sapientiã, cum sit de diaboli em
sione, in omni passione fieri, & profundum ignoran
fructificare. Vbi enim ipsi testimoniũ perhibent de
tre sua, dicentes eam AEonis errantis generationem
se, iam non quærere oportet causam propter quam
huiusmodi matris ignorantiæ semper natent profu
dum. Præter has autem emissiones ego quidem iam
intelligo alteram posse eos dicere, sed ne ipsi quidem
teram quandam proprietatem emissam reddentes
quando, cogniti sunt nobis, licet valde multam de
iusmodi speciebus quæstionẽ habuerimus cum eis:
autem solum dicunt quoniam emissi sunt vnusquis
illorum, & illum tãtum cognouisse qui se emisit, ig
rans autem eum qui ante illum est. Iam non autem
ostensione progrediuntur quemadmodum emissi
aut quomodo capit tale quid spititalibus fieri. quan
cunque enim progressi fuerint obligabuntur, & à re
ratione cæcutientes circa veritatem, in tantum,
qui est à Nu propator ipsorum emissus sermo in de
norationem eum emissum dicant: Nun enim perfe
à pefecto Bytho progeneratum iam non potuisse
quæ ex eo est emissionem facere perfectam, sed o
catam circa agnitionem & magnitudinem patris, &
uatorem symbolum mysterij huius ostendisse in eo
à natiuitate cæcus fuit, quoniam sic cæcus emissus
monogene AEon, id est ignorantia, ignorantiam &
citatem commentientes verbo Dei secũdum eos à
patore emissionẽ habẽti, admirabiles Sophistæ & al
dines inuestigantes incogniti patris, & supercæl
sacramenta enarrantes, in quem cupiunt angeli pro
scere vti discant, quoniã à Nu eius patris, qui super
nia est emissum verbum, cæcum emissum, id est, ig
rans patrem, qui se emisit. Et quemadmodum ò van
mi Sophistę Nus patris imò etiam ipse pater cũ sit N
& perfectus in omnibus imperfectum & cæcum
emisit suum Logon, cum possit statim & agnitione
patris cum eo emittere, quemadmodum Christum

genitum quidem reliquis, perfectum autẽ dicitis emis-
sum: multo magis igitur qui est eo ætate prouectior Lo-
gos, ab eodem Nu perfectus vtique emitteretur & non
cæcus, nec ille rursus plus cæcus, quàm si AEonas emit-
teret, quoadusque Sophia vestra semper excæcata, tan-
tam malorum enixa est substantiam? & huius malitiæ
causa est pater vester: magnitudinem enim & virtutem
patris causas ignorantiæ esse dicitis, Bytho asimilan-
tes eum, & nomen hoc ei apponentes innominabili pa-
tri. Si autem ignorantia malum, omnia autem mala ex
ea fluxisse definitis, huius autem causam magnitudinẽ
& virtutem patris dicentes, malorum factorem eũ ostẽ-
ditis. Id enim quod non potuerit contemplari magni-
tudinem eius, causam dicitis mali. Sed si quidem impo
ssibile erat patri notum semetipsum ab initio, his quæ
ab eo facta sunt, facere, inexcusabilis erat, quoniam po-
terat ignorantiam auferre eorum, qui post se sunt. Si au
tem postea volens eam quæ secundum progressionem
emissionum aucta fuerat ignorantiam, & inseminatam
AEonibus auferre, potuit multo magis prius eam quæ
nondum erat, ignorantiam volens nõ permittere fieri.
Quoniam igitur quãdo voluit agnitus est non tantum
AEonibus, sed & hiis qui in nouissimis temporibus, nõ
volens autẽ ab initio agnosci, ignoratus est, causa igno-
rantiæ secundum vos est, voluntas patris. Si enim præ-
sciebat hæc sic futura, quare vtique priusquam fieret nõ
abscidit ignorantiã ipsorum, quam postea, velut ex pœ-
nitentia curat per missionem Christi. Qui enim per
Christum agnitionem omnibus fecit, multo ante pote-
rat facere per Logon, qui & primogenitus erat mono-
genus. Vel si præsciens voluit fieri hæc, semper perseue-
rant ignorantiæ opera, & nunquam prætereunt. Quæ
enim ex voluntate propatoris vestri facta sunt, perseue-
rare oportet cũ voluntate eius, qui voluit, vel si præte-
reunt hæc, cum his præteriet & voluntas eius, qui sub-
stantiam eam habere voluit. Quid enim & discentes
requieuerunt AEones, & perfectam agnitionem perce-
perunt, quoniam incapabilis est & incomprehensibilis

pater. Hanc autem agnitionem habere potuerunt prius quam in passionibus fierent: non enim deminorabatur magnitudo patris ab initio, scientibus his quia incomprehensibilis & incomprehensibilis est pater. Si enim propter immensam magnitudinem ignorabatur, & propter immensam dilectionem impossibiles debebat conseruare, qui ex se nati erant, quoniã nihil prohibebat, sed magis vtile erat ab initio cognouisse eos, quoniam incapabilis & incomprehensibilis est pater.

¶ Quoniam Sophia nunquam in ignorantia & deminoratione est. Cap. XXV.

Q. Vomodo autem non vanum est, quod ex Sophiam eius dicunt ignorantia & inde ratione & in passione fuisse: hæc enim a sunt à Sophia & cõtraria, sed nec affectiones eius Vbi enim est improuidentia, & ignorantia vtilitas Sophia non est. non iam igitur Sophiam passam A vocét, sed aut vocabulum eius, aut passiones præ tant: & plenitudinem autem vniuersam non dica ritalem, si intra ipsam AEon hic cum esset in pas bus tantis conuersatus est. Hæc enim ne anima qu fortis, non dicam spiritalis substantia, percipiet. modo autẽ rursus Enthymesis eius cum passione dens separatim poterat fieri. Enthymesis enim e telligitur aliquem, ipsum autem seorsum nunqua cit. exterminatur enim & absorbetur mala à bona thymesi, quemadmodum ægrimonium ab incolu te. quæ enim erat prior Enthymesis passionis exq re patrem & magnitudinem eius consyderare, qu suasa est postea & conualuit, quoniam incompreh & qui inueniri non possit est pater: non igitur bo erat quod vellet cognoscere patrem, & propter hoc passibile, sed quando suasa est quoniam inuestig esset pater & conualescens, sed ille ipse Nus quær patrem, cessauit secundum eos adhuc quærere quoniam incomprehensibilis est pater.

Aliàs, fiet

¶ Oste

¶ Ostensio quoniam nec Enthymesis sine AEone propriam habuerit substantiam, nec passio sine Enthymesi est. Cap. XXVI.

Q. Vemadmodum igitur Enthymesis poterat separata concipere passiones, quæ & ipsæ affectiones eius erãt. Affectio enim erga aliquem fit. ipse autem seorsum non potest esse, nec constare. Nõ solum autem instabile est hoc, sed etiam contrarium ei quod est à Domino nostro dictum, Quærite & inuenietis. Dominus enim quærendo & inueniendo patrem, perfectos consumat discipulos. Is autem qui sursum est Christus ipsorum per id quod præcepit AEonibus, non quærere patrem suadés, quoniam etsi multum laborauerint perfectos eos consummauit. Et sic quidé perfectos aiunt in eo quod dicant inuenisse Bythum ipsorum, AEonas autem in eo quod ipsa sint, quoniam inuestigabilis est qui ab eis inquirebatur. Cum igitur ipsa Enthymesis non posset sine AEone separatim consistere, adhuc maius inferunt mendacium, de passione eius separatim, rursus diuidentes eam, & hanc esse substantiã dicentes materiæ. quasi non esset lumen Deus, nec adesset sermo qui posset eos arguere, & euertere nequitiã ipsorum: vtique enim quodcũque sentiebat AEon hoc & patiebatur. & quod sentiebatur, hoc & sentiebat, & non aliud erat apud eos Enthymesis eius nisi passio, incõprehensibilem cõprehẽdere excogitãtis, & passio Enthymesis, impossibilia enim sentiebat. Quẽadmodũ itaque poterat affectio & passio ab Enthymesi seorsum separari, & substãtia tãtæ materiæ fieri, quãdo & ipsa Enthymesis passio erat, & passio Enthymesis. nec igitur Enthymesis sine AEone, nec affectiones sine Enthymesi separatim habere possunt substãtiã, & soluta est & hic rursus regula ipsorũ. Quẽadmodum autem & soluebatur & patiebatur AEon, siquidem eiusdem substãtiæ cuius & pleroma erat, pleroma autem vniuersum ex patre. quod enim simile est simili nõ dissoluetur in nihilum, nec perire periclitabitur, sed magis perseuerabit & augescet.

 ¶ Quoniam

¶ Quoniam nec dissolui nec pati AEon poterat cum esset spiritalis & in quæ similia erunt conuersans. Cap. XXVII.

QVemadmodum enim ignis in igne, & Spiritus in Spiritu, & aqua in aqua, quæ autē sunt contraria à contrariis patiuntur, & vertūtur & exterminantur, sic & si fuisset luminis emissio, nō pateretur, nec periclitaretur in simili lumine, sed magis fulgesceret & augesceret, quemadmodum dies à sole. tenim Bythum imaginem patris sui esse dicūt. Quæque sunt peregrina & sibi extranea animalia atque contraria natura periclitantur & corrūpuntur: quæ autē sibi assumpta sunt, & cognata nullū patiuntur periculū in ea conuersantia, sed & saluté & vitā ex eo acquirunt. Si igitur eiusdem substātiæ, cuius & vniuersum pleroma ex eo emissum, fuisset hic AEon, nūquā demutationem perciperet, cum esset in similibus & assuetis cōuersans, spiritalis in spiritalibus. timor enim & expauescētia & passio, & dissolutio, & alia in his quidē quæ secundum nos & corporalibus fortassis fiāt à cōtrariis in spiritalibus autem & diffusum habentibus lumen, nō tales cōsequuntur calamitates. sed mihi videtur passionem, qui est apud Comicum Menādrum valdē mans & odibilis, AEoni suo circundedisse. Magis enim infeliciter amantis cuiusdam hominis apprehensionem & mentis conceptionem habuerunt qui hæc finxerunt quam spiritalis & diuinæ substantiæ.

¶ Quoniam pacis exquisitio & inuestigatio magnitudinis eius nec passionem nec Labem sed tantum perfectiones faciebat in AEone. Cap. XXVIII.

SVper hæc quoq; & cogitare de quærendo perfectum patrem, & velle intra eum fieri, & habere eius comprehensionem, non ignorantiam nec passionem poterat inficere & hoc AEoni spiritali

sed magis perfectionem & impassibilitatem & veritatē. Nec enim ipsi cum sint homines, excogitātes de eo qui ante ipsos est, & velut iam comprehēdentes perfectum, & intra eius constituti agnitionem, dicunt semetipsos in passione consternationis esse, sed magis in agnitione & apprehensione veritatis. Etenim Saluatorem quærite & inuenientis, discipulis propter hoc dixisse dicunt, vt eum qui ab ipsis per excogitationem fictus est, super fabricatorem omnium inenarrabilem, Bythum quærāt, & semetipsos perfectos esse volunt, quoniam in quirentes inuenerunt perfectum, cum adhuc sint in terra: Eū autem qui intra pleroma sit AEonem totum spiritalem quærentem propatorem, & intra magnitudinem eius conantem fieri, & comprehensionem paternæ veritatis concupiscentem habere, in passionem dicunt recidisse, & passionem talem, vt nisi ei occurrisset virtuti quæ omnia firmat, dissolutus fuisset in vniuersam substantiam & exterminatus.

¶ Quoniā non capit AEonem infra pleroma desyderium passionis percepisse. Cap. XXIX.

VAsana est hæc præsumptio, & vere destitutorum à veritate sensus hominum. quoniam enim æon hic melior est, quā ipsi & vetustior, ipsi quoque confitentur secundum suam regulam, dicētes se esse cōceptum Enthymeseos eius AEonis qui passus est, ita vt sit hic AEon matris ipsorum pater, id est, auus ipsorum. & posterioribus quidem nepotibus exquisitio patris veritatem & perfectionem & cōfirmationē, & eliquationē à fluxibili materia facit, sicut dicūt & reconciliationē ad patrem, auo autem ipsorum hæc eadem inquisitio ignorantiam & passionem & expauescētiam & timorem, & consternationē infecit, ex quibus & substantiam materiæ factam dicunt. Exquirere ergo & inuestigare perfectum patrem, & concupiscentiam communicationis cum eo, & vnitatis, sibi quidem salutare fieri, AEoni autem à quo & genus habent, dissolutionis & perditionis causam fuisse dicentes, quomodo nō

per omnia incongruũ & fatuum & irrationabile? & hij qui assentiunt vere cæci, cæcis ducatoribus vtentes, iuste & corruunt in subiacẽtem ignorantiæ profundum.

¶ Quomodo de semine ipsorum sermo vniuersus instabilis ostenditur. Cap. XXX.

Q Valis est autem & de semine ipsorum sermo conceptum quidem illum secundum figurationem eorum, qui sunt. Ergo Saluatorem angelorum à matre informem & sine specie, & imperfectum, depositum autem in Demiurgum nesciente eo, per eum in eã animam quæ erat ab eo seminatum, perfectionem & formationem percipiat. Primum quidẽ dicere, quoniam imperfecti & infigurati & informes hij sunt angeli, qui sunt erga Saluatorem ipsorum. Si quidem secundu illorum speciem conceptum tale quod generatum est, Post deinde quod dicant ignorasse fabricatorem eam quæ fuit seminis in eum demissio, & horum ea quæ facta est per eum in hominem seminationem futile verbum & vanum, quod nullo modo ostendi possit. Quemadmodum enim ignorauit illud, si substantiam aliquam & qualitatem propriam habuisset ipsum semen? si autem sine substantia & sine qualitate & nihil erat, consequenter ignorabat illud: quæ enim propriam quandam *monitionem & qualitatem vel caliditatis vel velocitatis, vel dulcedinis habent, vel claritatis cuiusdam differentiam, nec homines quidem lateant cum sint hominibus, in tantum ab est vt fabricatorem huius vniuersitatis Deum, apud quem iuste nõ est agnitum ipsorum, cũ sint sine qualitate vniuersæ vtilitatis & substantia omnis actionis, & in totum nihil existens. Et propter hoc mihi videtur etiam Dominus dixisse: Omnis sermo otiosus, quem loquuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in die iudicij. Omnes enim quicunque tales sunt, otiosos sermones in aures hominum immittentes, assistent in iudicio rationem reddituri de his quæ vane cõiecerunt, & mentiti sunt ad

*notionem forte

eos Deum, in tantum vt semetipsos dicant propter semi nis substantiam agnoscere spiritale pleroma, in eo homine qui est intus demonstrante eis verum patrem. Opus enim esse animali sensibilibus erudimentis.

¶ Quoniam nõ ignorauit Demiurgus seminis depositionem in eum. Cap. XXXI.

D Emiurgum autem vniuersum semen hoc matre deponẽte suscipiẽtem in semetipsum, omnia omnino ignorasse, & nullũ sensum eorũ quæ erga pleroma sunt habuisse: & se quidem spiritales esse, quoniam particula quædam vniuersitatis patris in anima ipsorum deposita est, cum ex eadem substãtia habeãt animas, ex qua & Demiurgus, sicut dicũt: huc autem semel vniuersum suscipientem semẽ à matre, & habentem in se, animalem perseuerasse, & nihil in totum sensisse eorum quæ sunt superiora, quæ hij semetipsos intelligere dum adhuc sunt in terra gloriantur. Quomodo hoc non super omnem irrationabilitatem est? Etenim idipsum semen horum quidem animæ agnitionem attribuisse & perfectionem, ei autẽ qui eos fecit Deus, ignorantiam attribuisse putare, vere væsanorum est, & in totum mente destitutorum. Adhuc etiam vanissimũ est, quod dicunt in hac depositione figurari illud & augescere, & paratum fieri ad susceptionem perfectæ rationis: erit enim ei materiæ admixtio, quam ex ignorantiæ labe volunt habuisse substantiam, aptior & vtilior, quàm fuit paternum lumen ipsorum. Siquidem secundum illius depositionem natum informe & in figuratũ fuit: ex hac autem formatione speciem & augmentum & perfectionem assumpsit.

¶ Et quoniã si in eum depositum fuisset semen, non potuisset ignorare ea quæ super eum. Cap. XXXII.

S I enim quod est à pleromate lumen causa fuit spiritali, vt nec formam nec speciem, nec magnitudinem haberet propriã, quę autẽ huc est

descensio,hæc vniuersa addidit ei,& ad perfectionē duxit,multo optabilior & vtilior videbitur quæ est conuersatio,quam & tenebras dicunt,quàm fuit pusillum lumen ipsorum , Quomodo autem nō ridiculum matrem quidem ipsorum in materiam periclitatam cere, vti pene suffocaretur,& paulominus corrumpatur, nisi vix tunc superextendisset & exiliisset ex ipsa adiumētum percipiens à patre . Semen autem in hac eadem materia augescere & formari,& aptum susceptionem perfecti sermonis expediri, & hoc similibus, & in insuetis ebulliens, sicut ipsi dicunt, trarium esse terrenum spiritali , & spirituale terr Quomodo igitur in contrariis & in insuetis paru missum,quemadmodum dicunt, & augescere & fo ri & ad perfectionem peruenire potuit?

Paulominus pro propemodum.

¶ Quomodo contraria de matre & labis eius consilia decreuerunt. Cap. XXXIII.

A Dhuc etiam & ad hæc quæ dicta sunt re tur, vtrū ne semel enixa sit mater illorū vt vidit angelos,an particulatim.Sed si simul & semel quod exinde conceptum, nunc ia erit infantile ? superflua est igitur in eos qui nunc homines descensio eius.Si autem particulatim, secundum figuram eorum, quos vidit angelos fec ceptionem, simul enim eos & semel vidēs & conc semel enixionem debebat fecisse,quorum de* sem ceperat figuras . Quid autem quod angelos cum S tore simul videns, illorum quidem imagines con Saluatoris autem non*quod est decorior super nunquid non placuit ei hic , & propter hoc non c pit eum ? Quomodo autem Demiurgus quem ps vocant,propriam secundum eos magnitudinem & ram habens , emissus est secundum suam substa perfectus ? Quod autem spiritale est , quod etiam rosius oportet esse quàm animale , imperfectum sum est, & opus ei fuit vti in animam descenderet in ea formaretur , & ita perfectum existens ,

forte,semine

forte qui

cum fiat ad suscipiendum * paratum verbum. Si igitur in terrenis hominibus , & in animalibus formaretur , iam non secundum angelorum similitudinem est, quos dicunt lumina,sed secundum eorum qui sunt hic homines. Non enim angelorum habebit similitudinem & speciem,sed animarum,in quibus & formatur. Quomodo aqua in vas missa , ipsius vasis habebit formam, etiam si gelauerit,eam speciem habebit vasculi , in quo gelauit,quando ipsæ animæ corporis habebāt figuram, ipsi enim adaptatæ sunt vasi, quemadmodum prædiximus. Si igitur & illud semē hic coagulatur & formatur, hominis figura erit,sed non angelorum formam habēs. Quomodo igitur ad imagines angelorum illud semen est,quod secudum similitudinem hominum figuratur. Quid autem cum spiritale esset,opus ei fuit , vt in carnem descenderet:caro enim eget spiritali, si tamen incipiet saluari,vt in eo sanctificetur & clarificetur & absorbeatur mortale ab immortali: spiritali autem in totum non est opus eorum quæ sunt hic . non enim nos illud, sed illud nos meliores facit.

ali.perfectū.

¶ Ostensio quod nec conceptio nec generatio seminis fuit. Cap. XXXIIII.

A Dhuc autem manifestius qui est de semine ipsorū sermo arguitur falsus, & à quolibet perspici potest,in eo quod dicāt eas animas quæ habuerint à matre semen,meliores reliquis fieri. Quapropter & honoratas à Demiurgo, & principes & reges & sacerdotes ordinatos esse. Si enim erat hocverum,primus vtique Caiphas summus sacerdos & Anna & reliqui summi sacerdotes & legis doctores & principes populi credidissent domino,in eam cognationem concurrentes,& ante hos etiam Herodes rex. Quoniam autem nec hic,nec summi sacerdotes,nec qui præerant, neque clari de populo accurrerūt ei,sed è cōtrario qui erāt in viis mendici sedentes surdi & cæci,& à reliquis conculcabantur & contemnebantur , quemadmodū & Paulus ait: Videte enim vocationem vestram fratres, quoniam non

non multi sapientes apud vos, nec nobiles, neque
sed quæ fuerunt contemptibilia mũdi, elegit Deus .
ãtaque erant meliores tales animæ propter seminis
positionem, neque propter hoc honorificabantur
miurgo. Et de eo quidem, quod sit regula ipsorum
ma & instabilis, adhuc etiam & vana, sufficiant
cta sunt. Nec enim oportet, quod solet dici, vniuer
ebibere mare, eum qui velit discere, quoniam aqua
falsa est. Sed quemadmodum statua de luto facta,
rata autem superficie, vt putetur aurea esse, quæ
tea, & quicunque accipiet ex ea particulam qualem
que, & exhauriens ostenderit lutum, liberabit eos
veritatem quærunt à falsa opinione.

¶ Quoniam exsolutionem parabolarum impropriam & inconuenientem fictioni suæ faciunt. Cap. XXXV.

EOdem modo & nos non modicam patr
sed ea quæ sunt maxima continentia re
ipsorum resoluentes capitula, omnibus
quot non seduci scientes volũt, quod est nequam
losum & seductorium & pernicioſum de schola
qui sunt à Valentino, & à reliquis hæreticorum
quot Demiurgum, id est, fabricatorem & factorem
vniuersitatis solum existentem Deum male tracta
stendimus, dissolubilem eorum viam manifestan
Quis enim sensum habens & veritatis vel modici
gens, sustinebit dicentes, super Demiurgum Deum
alterum patrem, & alterũ quidem esse monogenen
rũ autem verbum Dei quẽ & in deminoratione
sum dicunt, alterum autem Christum, quem &
rem reliquis AEonibus cũ spiritu sancto factum
cunt, & alterum Saluatorem, quem ne à patre
vniuersorũ sed ab hijs qui in deminoratione
AEonibus collatum, & congestum dicunt, & nece
propter deminorationem emissum, vt nisi in ig
& deminoratione fuissent AEones secundum eos
Christus emissus fuisset, nec spiritus sanctus, nec

nec soter, nec angeli aut mater ipsorum, nec semẽ eius,
nec reliqua mundi fabricatio, sed fuissent omnia defer-
ta ac destituta tot bonis. Nõ solũ itaq; in fabricatorem
tantum irreligiosi sunt, labis eum dicentes fructum, sed
& in Christum & in spiritum sanctum propter labẽ di-
centes eos emissos, & saluatorem autem * finaliter post
habem. Quis enim sustinebit reliquum eorum vanilo-
quium, quod astute parabolis adaptare conãtes, & se &
eos qui sibi credut in maximã conuertũt impietatem.
Quoniam & parabolas & actus domini improprie & in
consequenter inferunt figmento suo, ita ostendimus.

* ali. similiter.

¶ Ostensio quoniam in vno anno nõ præconiauerit dominus post baptismum, sed omnẽ ipse eam ætatem. Cap. XXXVI.

ILlam enim quam erga duodecimũ AEonem dicunt accidisse passionẽ, conantur ostẽdere, quod Saluatoris passio à duodecimo Apostolorũ facta sit, & in duodecimo mẽse. Vno enim anno vo
lũt eũ post baptismũ prędicasse. Sed & in illa quę proflu
uium sanguinis patiebatur manifeste dicunt ostensum:
duodecim enim annis passa est mulier, & tangens fim-
briam Saluatoris, consequuta est sanitatem ab illa vir-
tute, quæ egressa est à Saluatore, quam præesse dicunt:
illa enim quæ passa est virtus, extensa & in immensum
effluens, ita vt periclitaretur & omnẽ substantiã dissol-
ui, cum tetigisset primam quaternationẽ, quæ per fim-
briam significatur, stetit, & à passione cessauit. Hoc er-
go quod dicunt duodecimi AEonis passionem per Iu-
dam demonstrari, quomodo potest in similitudiné com
parari Iudæ, qui eiectus est de numero duodecimo, nec
restitutus est in locũ suũ. AEon enim cui° typũ Iudã di-
cunt esse, separata eius Enthymesi restituta est, siue re-
uocata: Iudas autem abdicatus & eiectus, & in locum
eius Matthias ordinatus est, secundum quod scriptum
est, & episcopatum eius accipiat alius. Debuerunt
ãtaque dicere, duodecimum AEonem eiectum esse
de

de plerom ate,& in locũ eius aliũ prolatũ siue e
si tamen in Iuda ostẽditur. Adhuc autẽ ipse qui
quod sit passus dicũt, Iudas autem quod sit pro
tiens autem Christus venit ad passionem, & no
& ipsi cõfitẽtur. Quomodo igitur Iudas traditor
pro nostra salute pati habuit, typ⁹ & imago esse
AEonis, quæ Christi passio similis est passioni
ei quæ in inuisibilib⁹ facta. AEon enim passus
sionem dissolutionis & perditionis, vt periclita
se qui patiebatur & corrumpi: Dominus autem
Christus passus est passionem validam, & quæ
deret, nõ solũ ipse non periclitatus corrumpi, se
ruptũ hominẽ firmauit robore suo & in corru
reuocauit. & AEon quidem passus est passione
quirens patrem, & non prævalens inuenire:
autem passus est, vt eos qui errauerunt à patre,
tionem, & iuxta eũ adduceret: & illi quidem in
magnitudinis patris fiebat passio perditionis,
tem dominus passus, agnitionem patris confer
tem donauit: & illius quidem passio fructificau
fœmineum, sicut dicũt, inualidũ & infirmũ &
& inefficacem, istius autem passio fructificauit
dinem & virtutem. Ascendens enim in altitud
minus per passionem, captiuam duxit captiuit
dit dona hominibus, & contulit credentibus in
serpentes & scorpiones calcare, & super omnem
tẽ inimici, id est, principis Apostasiæ. Et domin
dem per passionem mortem destruxit, & soluit e
corruptionémque exterminauit, & ignorantiam
xit, vitam autem manifestauit eis, ostẽdit veritat
incorruptionem donauit.

¶ Quomodo destruetur, qui est de numeris ipsorum & nominibus sermo. Caput XXXVII.

Illorũ autem AEon cũ fuisset perpessus,
rantiam* substituit, substantiam infor
peperit, ex qua omnia materialia opera

ali. sustinuit

sunt secundum eos, mors, corruptio, error, & hijs si-
hilia. Nõ ergo Iudas duodecimus discipulus typ⁹ erat
assi AEonis, sed neque domini nostri passio: per om-
ia enim dissimile, & inconueniens inuicem sibi ostẽ
um est, non solum in hijs quæ prædiximus, sed secun-
um ipsum numerum: proditor enim Iudas quod sit
uodecimus denominatus Apostolus in Euangelio, hic
autem AEon non duodecimus, sed trigesimus est: non
im duodecim tantum AEones voluntate patris pro-
ti sunt, secũdũ hæc, nec duodecim⁹ ordine emissus est,
trigesimo loco annumerantes eum emissum. Quo
odo ergo duodecimus ordine Iudas, eius qui in trige
mo ordine est AEon, potest esse typus & imago? si au-
em Iudam pereuntem imaginẽ Enthymeseos eius esse
cunt, nec sic imago similis erit eius quæ secundũ eum
veritatis. Enthymesis enim separata ab AEone ipsa
propterea formata à Christo, dehinc prudens facta à
aluatore, & omnia quæ sunt extra pleroma operata, se
ndum imaginem eorum, qui sunt in pleromate in no
issimo in pleroma recepta dicitur ab hijs, & secũdum
oniugationes vnita Saluatori eius, qui ex omnibus fa
us est. Iudas autem semel electus nũquam reuertitur
discipulorum numerum, alioquin nũquam alius in
ocum eius annumeraretur. Et dominus autem dixit de
o: Væ homini, per quem filius hominis tradetur, & me
ius erat ei, si non natus fuisset, & filius perditionis di-
tus est ab eo. Si autem non separatæ ab AEone Enthy-
meseos dicunt Iudam esse typum, sed perplexæ ei pas-
ionis, nec sic numerus xij. numero trium possunt esse
typus. Hic enim Iudas electus est, & Matthias pro eo or
dinatus. Illic autem AEon periclitatus dissolui, & pe-
risse dicitur, & Enthymesis & passio: separatim enim
Enthymesim quoq; passione secernũt, & faciunt AEonẽ
quidem restitui, Enthymesin autẽ formari, passionem
vero ab hijs separatam esse materiã. Tribus itaque exi-
stentibus his, AEone & Enthymesi & passione, Iudas &
Matthias duo existentes, non possunt typus esse. Si autẽ
duodecim apostolos dicunt typum esse illius solius xij.

AEonũ

ali. postea

AEonum prolationis, quam homo cum ecclesia p
lit, & reliquorum x. AEonũ, qui vt dicũt à verbo
prolati sunt, dent typum alios x. Apostolos. Ine
le est enim iuniores quidẽ AEones, & propter h
nores ostẽdi à Saluatore per electionem Apost
seniores autem horum, & ob hoc meliores, nõ
ostendi: cum possit Saluator, si tamẽ Apostolos
git, vt per eos ostendat AEonas qui sunt in plero
& alios decẽ Apostolos eligere: & ante hos quoq
octo, vt illam principalem & primã ostendat o
per Apostolorum numerum typũ factum possit
dere, neq; secũda decade. post enim duodecim
los lxx. alios dominus noster ante se misisse in
septuaginta autem nec octonario numero neque
rio, nec trigenario typus esse possunt. Quæ igit
est* iuniores quidem sicut prædixi AEones per
los ostẽdi, meliores autem, ex quibus & hij fact
non iam præfigurari? & duodecim autẽ Apostol
pter hoc electi sunt, vt per eos numerus duodec
nũ significetur, & septuaginta in typum AEonũ
ginta electi esse debuerunt, non iam triginta
AEonas, sed octoginta & duos factos dicant. Qu
secũdum typum eorum qui in pleromate sunt A
electionem facit Apostolorum, nunquam aliora
dem faceret, aliorum vero non faceret, sed per
Apostolos tentasset seruare imaginem, & ostẽd
eorum qui sunt in pleromate AEonũ. Sed neq;
lo quidem tacendũ est, sed exigendum ab hijs
AEonis typum Apostolus nobis traditus est: n
in Saluatoris cõpositi eorũ qui & omniũ collatio
stit, quẽ & omnia nuncupãt, eo quod sit ex omn
quo & Hesiodus poëta splendide significauit, P
id est. omnium munus nominans eum, ob hoc q
omnibus optimum munus in eo sit collatum. In
ratio hęc est. Hermes, sicut Græco sermone expr

ἑρμῆς
i. Mercurius
nã illi datum
est hoc nego

Αἰμυλίοις τελόσδε καὶ ἐπικλοπίῃσι λόγοις
Κάτθετο

Vt hoc ipso Latino sermone dicamus, fraudulen

seductionis verba & subinuolantes mores indidit eorũ sensibus, ad seducendum stultos hominũ, vt credãt figmentis eorum. mater enim hoc est Leto occulte commouit eos, vnde & Leto nũcupata est secundũ Græci sermonis significantiam, quod occulte homines commoueret, nesciente Demiurgo enuntiare profunda & inenarrabilia mysteria prurientibus aures. & non solum per Hesiodum hoc operata est mater eorum mysterium dici, sed & Pindari Lyrici sapienter valde, vt cælet Demiurgo in Pelope, cuius caro in partes à patre diuisa est, & ab omnibus dijs collecta & allata & compacta, Pãdoram hoc modo significauit. ex qua & isti compuncti eadem seeũdũ eos dicẽtes, eiusdẽ generis & spiritus sunt cum illis.

cium apud. Hesiodum.

λαῶν

¶ Quoniã secundũ leges nec imagines, nec figuræ existant plenitudinis ipsorum, sed nec figuræ esse possunt. Cap. XXXVIII.

QVia autem & trigenarius numerus eorũ omnes excedit, secundum eos, aliquãdo quidem paucis, aliquando autem plurimis AEonibus statim in pleromate inuentis ostendimus. Non ergo triginta AEones sunt, nec ob hoc Saluator triginta annorum existens venit ad baptismum, vt ostenderet tacitos AEones eorũ triginta, alioquin ipsum primum erũt discernẽtes & eijciẽtes de pleromate omniũ. Duodecimo autem mense dicunt eum passum, vt sit anno vno post baptismum prædicãs, & ex propheta tentant hoc ipsum confirmare: scriptum est enim, vocate annum domini acceptum & diem retributionis: vere cæcutientes, qui profunda Bythi adinuenisse se dicunt, & nõ intelligentes ab Esaia dictum annum domino acceptabilem, nec diẽ retributionis: neque enim de die quæ duodecim horarum habet spatium dictum est in propheta, nec de anno duodecim mensium habente mensuram. Quia enim prophetę in parabolis & allegorijs, & non secundum sonum ipsarum dictionum pleroma dixerunt, & ipsi confitentur. Dies ergo retributionis dictus est, in qua retribuet dominus vnicuique secundum opera sua, hoc est iudicũ.

iudicium. Annus autem domini acceptabilis, tempus hoc, in quo vocantur ab eo hij qui credunt ei, & acceptabiles fiunt Deo, hoc est, omne ab aduentu eius tempus vsque ad consummationem, in quo vt fructus eos saluantur acquirit. Sequitur enim secundū dictionem prophetæ annū dies retributionis, & erit mentitus propheta, si anno tantūmodo dominus prædicauit, & dicit. Vbi est enim dies retributionis? transiuit enim nus, & nondum dies retributionis est, sed adhuc suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super stos & iniustos: & persecutionem quidē patiuntur & affliguntur & occiduntur in abundantia autem peccatores, & cithara & psalterio bibunt, opera autem non intendunt: debent autē secundum dictionem copulari, & sequēs esse anno dies retributionis. Dies est enim, vocate annum domini acceptum & diem butionis. bene itaque intelligitur tēpus hoc, in quo cantur & saluantur domino, annus domino acceptus quem subsequitur dies retributionis, id est iudicium & non solum autem annus tēpus hoc dicitur, sed & nominatur, & à propheta & à Paulo: in quibus & stolus memor scripturæ, in Epistola ad Romanos cut scriptum est, propter te morte afficimur tota die timati sumus vt oues occisionis. Nūc autē tota die omni hoc tēpore dictum est, in quo persequutione mur, & vt oues occidimur. Sicut ergo dies hęc nō quę in xij. horis substitit, significat, sed omne tempus quo patiūtur & interficiūtur propter Christū credentes. Ita & illic annus nō qui ex xij. mensibus dicitur, omne fidei tēpus, in quo audiētes prędicationē credunt homines, & acceptabiles Domino fiūt, qui se ei co-

¶ Quomodo omnis numerus constare potest ex scripturis & typus dici omnis argumenti. Caput XXXIX

ET autem valde admirari, quonam modo fundā Dei adinuenisse se dicentes, nō scriptum sunt in Euangeliis, quoties secūdum tempus

paschale dominus post baptisma ascenderit in Hierusalem, secundum quod moris erat Iudæis, ex omni regione, omni anno, tempore hoc conuenire Hierusalem, & illic diem festum paschæ celebrare. Et primū quidem vt fecit vinū ex aqua in Cana Galilææ, ascendit in diem festum paschæ. Quoniam & scriptum est, quia multi crediderūt in eū, vidētes signa quę faciebat, sicut Ioānes domini discipul⁹ meminit. Dehinc iterū subtrahés se inuenitur in Samaria, quādo & cū Samaritana disputabat, & filium Centurionis absens verbo curauit, dicens, vade fili⁹ tuus viuit. Et post hæc iterū secunda vice ascendit in diem festum paschæ in Hierusalem, quando paralyticum qui iuxta natatoriam iacebat xxxviij annos, curauit iubens vt surgeret & auferret grabbatum suum, & iret: & inde secedens trans mare Tyberiadis, vbi & cum multa turba eum fuisset sequuta, de quinque panib⁹ satiauit omnē illam multitudinē, & superauerunt xij cophini fragmentorum. Deinde cum Lazarū suscitasset ex mortuis & insidiæ fierent à pharisæis, secedit in Effrem ciuitatem, & inde ante sex dies paschæ veniēs in Bethaniam scribitur, & de Bethania ascendens in Hierosolymam, & manducans pascha, & sequēti die passus. Quoniam autem tria hæc paschatis tempora non sunt vnus annus, omnis quilibet cōfitebitur. Et ipsum autem mēsem in quo pascha celebratur, in quo & passus est dominus, nō duodecimum sed primum esse, qui omnia se scire iactant. si nesciunt, à Moyse possunt discere. Falsa ergo ostēsa est & anni & duodecimi mensis absolutio dierum, & debent aut ab solutionem suam, aut Euāgelium reprobare: alioquin modo vno anno tantum dominus prædicauit, triginta quidē annorum existēs cum veniret ad baptismum, deinde magistri ætatem perfectā habens, venit Hierusalem, ita vt ab omnibus iuste audiretur magister: nō enim aliud videbatur & aliud erat, sicut inquiūt qui putatiuū introducūt, sed quod erat hoc & videbatur. Magister ergo existēs, magistri quoque habebat ætatem. nō reprobans nec supergrediens hominem, neque soluens suam legem in se humani generis,

sed omnem ætatem sanctificans per illam quæ apud
sum erat similitudinem. Omnes enim venit per sem
ipsum saluare. omnes inquam qui per eum renascun
in Deu. infantes. & paruulos, & pueros &, iuuenes, &
niores. Ideo per omnem venit ætatem. & infantibus
fans factus, sanctificans infantes, in paruulis paruul
sanctificans hanc ipsam habentes ætatem, simul & ex
plum illis pietatis effectus, & iustitiæ & subiectio
Iuuenibus iuuenis, exéplum iuuenibus fiens, & san
cans domino. Sic & senior in seniorib⁹, vt sit perfe
magister in omnibus, non solum secundum expo
nem veritatis, sed secundum ætatem sanctificans
& seniores, exemplum ipsis quoque fiens: deinde &
ad morté peruenit, vt sit primogenitus ex mortuis,
primatum tenens in omnibus, princeps vitæ, prior
nium, & præcedens omnes. Illi autem vt figmento
de eo quod est scriptum, vocare annum domini
ptum, affirment. dicunt vno anno eum prædica
duodecimo mense passum, cõtra semetipsos obli
soluétes eius omne negotium, & magis necessaria
magis honorabilem ætatem eius auferentes, illa
quam prouectiorem. in qua edocens præerat vn
Quomodo enim habuit discipulos, si non docebat
modo autem docebat, magistri ætatem non haben
baptismum enim venit nondum qui triginta ann
pleuerat, sed qui inciperet esse tanquam triginta
ru. Ita enim, qui eius annos significauit, Lucas
Iesus autem erat quasi incipiens xxx. annorum
niret ad baptismum, & à baptismate vno tantum
prædicauit, complens trigesimum annum passus
huc iuuenis existens, & qui nec dum prouectione
beret ætatem * Quæ autem triginta annorum ætat
mæ indolis est iuuenis, & extenditur vsque ad qua
gesimum annum, omnis quilibet confitebitur, à qu
gesimo aut quinquagesimo anno declinat iam in
tem seniorem quam habens dominus noster docebat
cut Euangelium & omnes seniores testantur, qui
sia apud Ioannem discipulum domini conuenerunt

forte Cui.

Nouaopinio de ætate domini.

ipsum tradidisse eis Ioannem: permansit autem cum
eis vsque ad Traiani tempora. Quidam autem eorum
non solum Ioannem, sed & alios Apostolos viderunt, &
hæc eadem ab ipsis audierunt, & testantur de huiusmo-
di relatione.

¶ De diebus, & horis, & mensibus, & vocabulis, & syllabis, de amen, de xcix ouibus, ex quibus vna perijt & inuenta est. Cap. XL.

Q Vibus magis oportet credi? nec hijs talibus, an Ptolomæo, qui Apostolos nunquam vidit, vestigium autẽ apostoli ne in somnijs quidẽ assequutus est? Sed & ipsi autem qui tunc disputabant cum domino Iesu Christo Iudęi apertissime hoc ipsum significauerũt. Quando enim eis dixit Dominus, Abraã Pater vester exultauit vt videret diem meum, & vidit & gauisus est, responderunt ei. Quinquaginta annos nõ dum habes, & Abraam vidisti? Hoc autem consequenter dicitur ei, qui iam xl annos excessit, quinquagesimum autẽ annum nondum attigit; non tamen multũ à quinquagesimo anno abstitit. Ei autẽ qui sit xxx. annorũ diceretur vtique, quadraginta annorũ nõdum es. Qui volebant eum mendacẽ ostendere, nõ vtique in multũ extenderẽt annos vltra ætatẽ, quam eum habere cõspicie bant, sed proxima ætatis dicebant, siue rescientes ex conscriptione census, siue conijcientes secundum ætatem, quam videbant habere eum super quadraginta, sed vt non qui esset triginta annorum. Irrationabile est enim omnino viginti annos mẽtiti eos, volentes eũ iuniorem ostẽdere tẽporibus Abrahæ. Quod autem videbant, hoc & loquebantur, qui autem videbatur non erat putatiuus, sed veritas. Non ergo multum aberat à quinquaginta annis, & ideo dicebant ei, quinquaginta annorum nondum es & Abraham vidisti? Nõ ergo anno vno præ dicauit, nec duodecimo mense anni passus est. Tempus enim à trigesimo, vsq; quinquagesimum nunquàm erit vnus annus, nisi sit apud AEones eorum tam magni an ni sunt deputati his, qui apud Bythum in pleromate ex

ordine resident, de quibus & Homerus poëta dixit, ipse inspiratus à matre eorum erroris: οἱ δὲ θεοὶ πᾶσι καθήμενοι ἧσο κατ' ὄνθους, κυάτῳ ἐν δαπέδῳ. Quod Latine interpretabitur. Dij autem apud Iouem cõsidétes, tra- bãt in aureo loco. Sed & de illa muliere, quæ profu- sanguinis laborans, tetigit fimbriam vestimenti do- ni, & sanata est, aperta est eorum iognorantia. Die- enim per eam ostẽdi passam illam duodecimam vi- té, & in infinitũ defluxã, id est, duodecimum AEon primũ quidẽ quia secundũ sectam eorũ duodecim- est iste AEon, sicut ostẽdimus, vt autẽ ex superflu- & hoc detur, xij. AEonibus existẽtibus, vndecim q impassibiles perseuerasse dicũtur, duodecimus a passus. Mulier autẽ è cõtrario duodecimo anno manifestũ est, quoniã xij. quidẽ annis habuit pers- tem passionẽ, duodecimo autẽ sanata est. Si quid- decim AEones in passione insanabili fuisse dicer- sanatus autem duodecimus, suasoriũ erat dicere ty- eorũ esse mulierẽ, quia autẽ hæc vndecim quidẽ passa est, & nõ est sanata, duodecimo autẽ anno s- est, quomodo potest esse typus duodecimi AEon quibus vndecim omnino nihil passi sunt, solus a- duodecimus participatus est passionem. Typus e- imago secundũ materiã & secundũ substãtiã aliq- à veritate diuersus est, secũdũ autẽ habitũ & line- tũ debet seruare similitudinem, & similiter ostẽd- præsentia, illa quæ nõ sunt præsentia. Et nõ solũ muliere anni infirmitatis descripti sunt, quos co- dicunt figmento suo, sed ecce & alia mulier fir- xviij annis infirmata sanata est, de qua domin- autem filiam Abrahæ quam alligauit sanatas dec- octo annis, nõ oportebat solui in die sabbati? si erg- typus erat duodecimi AEonis passi, & hæc typ- cimi octaui AEonis passi debet, sed nõ habẽt ost- alioquin prima & principalis eorum Ogdoas cõ- rabitur cõpassis AEonibus. Sed & alius autẽ qui- natur à domino xxxviij annos habens in sua pass- & trigesimũ & octauũ passum AEonem dicãt. Sic-

quæ à domino facta sunt typos esse dicunt eorum quæ sunt in pleromate, typus in omnibus debet seruari. Sed neque eam quæ post xviij. annos curata est, nec eũ qui post xxxviij annos curatus est, possunt adaptare suo figméto. Insulsum autẽ & incõueniens est omnino dicere in quibusdam quidem seruasse typum Saluatorem, in quibusdã autẽ non seruasse. dissimilis ergo & mulieris typus, negatio AEonum ostenditur. Adhuc autẽ & falsum demõstrat cõmentum eorũ & instabile figmentum eorum etiam hoc ipsum, quod per numeros aliquando quidem, & per syllabas nominum, aliquando autem & per syllabarũ litteras, aliquãdo vero & per numeros qui secundum Græcos in literis cõtinentur, tentãt inferre probationes, apertissime cõsternationem, siue cõfusionem, & instabilitatẽ scientiæ eorum & extortum demõstrat. Iesus enim nomen alterius linguæ existẽs, ad Græcorum numerum transferentes, aliquando quidẽ episemon esse dicunt, sex habens literas, aliquando autẽ plenitudinẽ Ogdoada dat lxxxviij. numerum habẽs. Græcum autem nomen eius quod est soter, id est, Saluator, quia non conuenit figmento eorum, nec secundum numerũ, nec secundũ literas, tacuerũt. Et quidẽ si ex prouidẽtia patris dominica nomina accepissent, per numerũ & per literas significantia numerum in pleromate, Soter nomen Græcum existẽs, secundum Græcitatem, & per has literas & per numeros pleromatis debuit ostendere mysteriũ: sed nõ ita habet quia quidem quinque ẽpest literarum numerus, aut ex quadringentis octo.

¶ Ostensio quod nec secundum formam pleromatis eorum facta sint quæ facta sunt, nec rursus varie & prout euenit. Cap. XLI.

HAEc autem in nullo communicant pleromati eorum, non ergo vera est illa, quæ ab eis in pleromate dicitur negotiatio. Iesus autem nomen secundũ propriã Hebræorum linguã literarum est duarum & dimidiæ, sicut periti eorum dicunt, significans dominũ eum qui continet cælũ & terrã, quia Iesus

secundum antiquam Hebraicam linguã cælum est, ra autem iterum sura vsser dicitur. Verbum ergo cælum & terra habet, ipse est Iesus. Falsa ergo & eorum redditio, & numerus eorum euersus est ste. Secundũ autẽ propriã eorum linguam quinque rarum est Græco vocabulo Soter, Iesus autẽ iterum cundum Hebraicam linguam duas & dimidiam literas Sion. Ruit ergo numerus calculi qui est Ixxxviij. per omnia autem Hebræorum literæ non ueniunt numero Græcorum, quæ maxime deberent tiquiores & firmiores existẽtes, saluare supputatio nominum. Ipse enim antique & primæ Hebræorum teræ & sacerdotales nuncupatæ, decem quidem sunt meros, scribuntur autẽ quæque per quindecim nouma litera copulata primæ. Et ideo quidem quædam cundum subsequentiam scribunt, sicuti & nos, quæ autẽ retrorsum à dextra parte in sinistram partẽ quentes literas. Christus autem supputationem nis conuenientem AEonis pleromatis eorũ habere buit, qui ad stabilitatẽ & correctionẽ pleromatis prolatus est, secundum quod dicunt. Et pater autem militer literas & per numerum continere debuit rum eorũ qui ab eo prolati sunt æonum, sed & By similiter, nihilominus autem & vnigenitus, & ma aũt super omne* nomẽ quod dicitur deus, quod & Hebraice Barneth dicitur, & duas & dimidiã habe ras. Ex hoc ergo quod firmiora nomina secũdũ He cam & Græcitatis linguam, nec secundum num literarum, nec secundum supputationem conue figmento eorum, manifesta est de reliquis impu extorta supputatio. Et enim ex lege eligentes quę concurrũt sectæ eorũ, numero tentant violenter tiones facere. Si aũt erat propositũ matri eorum uatori per Demiurgum typus eorum quæ sunt in mate ostẽdere, in verioribus & sanctioribus fieri fuissent operati, & maxime autem & ipsa arca testi ti, per quam & omne tabernaculum testimonij con situm est. Facta est aũt hęc, longitudo quidẽ eius cu

elias omnia

ϰόπτω, sic aliquãdo Græce pronunciat

duobus & dimidio, latitudo autem eius vno cubito & dimidio, numerus autem iste cubitorum in nullo conuenit figmẽto eorum, per quam maxime typus ostendi debuit. Et propitiatorium autem similiter in nullo conuenit expositionibus eorum. Adhuc autẽ & mensa propositionis duobus cubitis longitudo, & vnius latitudo, altitudo eius vnius cubiti & dimidii. Hæc autem sancta sanctorum, per quæ ne vna quidem quãtitas numeri* significatiuam quaternationis, siue octonationis, aut reliquis pleromatis eorũ cõtinet: Quid aũt candelabrum septem quidem habens calamiscos, lucernas autem septem: & si quidem secundum typum factũ fuisset, calamiscos octo, totidemq; lucernas habere debuit, ad typũ primæ octonationis, quæ præfulget in æonibus, & illuminat omnem plenitudinem, Atria aũt decem existẽtia diligeter numerauerunt, typum ea dicentes decẽ æonũ, pelles autem iam non numerauerunt secundum numerum vndecim factas, sed neq; ipsorum atriorum magnitudinem mensi sunt viginti & octo cubitorũ longitudinem vnumquodq; atrium habens. & columnarum longitudinem factam decem cubitorum exponunt propter decadem æonũ. latitudo aũt vnius & dimidij cubiti erat vniuscuiusq; columnæ, nõ iam exponunt, neq; numerũ omnium columnarum, neq; ferrarum earum, quoniam non cõmunicat argumento eorũ. Quid aũt oleu vnctionis, quod omne tabernaculum sanctificauit, fortasse latuit saluatorem, aut dormiente matre eorum Demiurgus à semetipso dependere præcepit, vnde & dissonat ad pleroma eorum smyrnæ quidem habens sicl. quingentos, ireos D. cinamoni ccl. calamisci ccl. & super hæc oleum, ita vt ex quinq; commixtionibus subsistat. Et incensum autem similiter de stacte & vngula, & galbano, & hedyosmo, & thure, quæ in nullo communicare possunt, neq; commixtionibus, neq; ponderẽ, argumento eorum. Irrationabile est ergo, & omnino rusticanum in sublimibus quidem & elegantionibus legis non seruatos esse typos, in cæteris autem sicubi aliquis numerus concurrit cum his quæ ipsi

A li. significantiam

onyx. Exodi 30. boni odoris epitheton est εὐόσμου

dicũt, typum esse asseuerare eorum, quæ sunt in p
romate, cũ omnis numerus multifarie scripturis in
tus. Ita vt posit qui velit nõ solũ octonationẽ & d
dem, & duodecada, sed quẽlibet ex scripturis consti
re numerum, & huc typum esse cõmentati à se erro

¶ Quoniam non possit cõstare per numeros veritas. Cap. XLII.

Via autẽ hoc verũ est, numerus iste qui q
que dicitur in nullo cõmunicans argum
eorum, nec concurrens figmento eorum
cõueniens eis ad typicã eorũ quę sunt in pleroma
monstrata demõstrationẽ, ex scripturis sic susci
bationem. Soter nomẽ quinque literarum, & pat
tẽ habet quinque literas, sed & agape nomẽ sunt
quinque, & dominus noster panes quinque bene
satiauit hominũ quinque milia, sapiẽtes virgines
mino sunt quinq; dictæ, & stultæ similiter quinq;
quinq; viri cũ domino fuisse dicũtur quãdo testim
patris occurrit, scilicet Petrus, & Iacobus, & Ioã
Moyses, & Helyas, quintus autem ingressus domi
mortuam puellam susciauit eam. Nullũ enim, in
permisit intrare, nisi Petrum, & Iacobum, & patr
matrem puellæ. Ille diues apud inferos habere se
que fratres dixit, ad quos vnum ire rogat ex mort
surgentẽ. Natatoria piscina quinq; habebat por
vnde dominus paralyticum sanũ in suam domũ i
cepit. Ipse habit⁹ crucis fines & summitates habet
que, duos in longitudinẽ, & duos in latitudine, &
in medio, vbi requiescit qui clauis affigitur. Vna q
manus nostra digitos quinque habet, sed & sensus
mus quinq;, & quæ in nostris sunt visceribus, & q
possunt numerari, cor & epar, pulmones, splen & r
Adhuc & etiã totus homo in huc numerũ potest di
caput, pectus, venter, femora, pedes. Quinq; etates
sit humanũ gen⁹, primũ infans, deinde puer, deinde
uulus, & post hæc iuuenis, sic deinde senior. In q
que libris legem populo Moyses tradidit. Vnaquæ
tab

tabula quam accepit à Deo, præcepta habebat quinque. Velamen sanctum sanctorum cooperiens columnas habebat quinque. Et holocausti altare, altitudo eius erat quinque cubitorũ. Sacerdotes: in eremo electi sut quinque scilicet Aaron, Nadab, Abiud, Eleazar, & Ithamar: talaris & Logium, & reliqua sacerdotalis compositio de quinque contexta sunt, habebat enim aurum, & hyacinthum, & purpuram, & coccinum, & byssum. Et quinque reges Amorreorum in speluncis concludens Iesus Naue capita eorum inculcari dedit populo, & alia quoque multa milia huiusmodi, & in hoc numero, & in quo quis voluerit, siue ex scripturis, siue ex subiacẽtibus naturæ operibus colligere potest, & non iam ob hoc quinque AEonas esse dicimus super Demiurgum, nec quinionem quasi vt diuinam rem aliquã consecramus, nec instabilia, nec liramenta per vanum istum laborem confirmare tentamus, neque creaturam bene aptatam à deo cogimus male intypos non existentium trasferri, & impia & nefaria dogmata introducere, cum detectio, & euersio ab omnibus sensum habentibus posit existere. Quis enim concedat eis ccclxv. tantum dies habere annum, vt sint duodecim menses ẽ triginta diebus in typũ duodecim AEonum, dissimili & typo existente. Illic enim vnusquisque AEonum trigesima pars est vniuersi pleromatis, mensis autem duodecima pars anni ab ipsis esse dicetur. Si quidẽ annus in triginta diuideretur, & mensis in duodecim, conueniens putaretur typus esse mendacio eorum. Nunc autem in contrarium est. Pleroma quidem eorum in triginta diuiditur, pars autem eius aliqua in duodecim: hic autem omnis quidem annus in duas diuiditur partes, pars autem eius aliqua in triginta. Insulse itaque Saluator mensem quidem vniuersi pleromatis typum fecit fieri, annum autẽ eius quę in pleromate est duodecadis: magis enim conueniebat annum quidem in triginta diuidere, sicut & totum pleroma: mensem autem in duodecim, sicut & sunt in pleromate eorum AEones. Et illi quidem omnẽ pleroma in tres diuidunt, id est, octonationem, decadam, & duodecadam

decadam. Hic autem annus in quatuor diuiditur, id e
vernum, æstatem, autumnum, & hyemé. Sed neque m
ses quos dicunt typum esse trigenarij præfinitione
ginta habent dies, sed alij quidem plures, alij autem
nus, eo quod quinque dies superponantur eis. Et d
autem non semper præfinitas duodecim habet ho
sed à nona vsque ad quindecimam ascendit, & iterum
quindecima in nouem descendit, non iam propter
Æones facti sunt menses xxx. dierum. Alioquin
rent præfinitas trigenarias dies. Neque iterum die
rum, vt xij. Æones per xij. horas figurarent, habe
ipsi enim præfiguratas duodecim horas. adhuc aur
terialia sinistram vocãtes, & ex necessitate quæ sun
nistræ in corruptionem cedere dicentes, & Salua
veniſſe ad ouem perditam, vt eam transferat ad de
ad est, ad illas quæ sunt saluæ xc. & nouem oues, qu
perierunt, sed in ouili permãserunt, sinistræ manu
stentes* leuamen, non esse salutis consentire eos no
Ali. libamen se est, Et hoc quod non similiter eundem numerum
bet, cogétur sinistræ, id est, corruptionis confiteri, &
nomen quod Græcæ dicitur, Agape, secundum Gr
rum literas, per quas apud eos supputatio signatur
& iij. numerum habens similiter sinistræ manus h
men est, & Alethia quoque similiter secundum su
ctam rationem lxiiij. numerum habens in parte
rialium subsistit, & omnia omnino, quæcunque sa
rũ nomina nõ ad implent numerum c. sed sinistræ
tum habent numeros corruptibilia & materialia c
fiteri cogentur.

¶ Quæ sunt, quæ à nobis possunt exolui, & quæ sunt quæ remittuntur Deo fabricatori. Caput XLIII.

Si quis autem ad hæc dixerit, Quid ergo, a
num est? & vt prouenit & omnium pote
ne sunt, nec apostolorum electio, & Dom
operatio, & eorum quæ facta sunt compositio. Dice
eis nõ quidẽ, sed magna sapientia ad liquidũ apta ad

nata, omnia à Deo facta sunt, & antiqua, & quæcunque
in nouis temporibus verbum eius operatum est, & de-
bent ea nõ numero xx. sed subiacenti copulare argumẽ
to, siue rationi, neque de Deo inquisitionẽ ex numeris,
& syllabis, & literis accipere. Infirmũ est enim hoc pro-
pter multifariũ & varium eorum, & quod possit esse ar-
gumentum hodie æque commentatum, ab aliquo con-
traria veritati ex ipsi sumere testimonia, eo quod multa
transferri possint, sed ipsos numeros, & ea quæ facta
sunt aptare debet subiacenti veritatis argumento. Non
enim regula ex numeris, sed numeri ex regula, nec De⁹
ex factis, sed ea quæ facta sunt, ex Deo. Omnia enim ex
vno & eodem Deo: quia autem varia & multa sunt quæ
facta sunt, & omnis quidem factura bene aptata, & bene
consonans, quantum autem spectat ad vnumquodque
eorum, sunt sibi inuicem contraria, & non conuenien-
tia, sicut citharæ sonus per vniuscuiusque distãtiam cõ-
sonantem vnam melodiam operatur, ex multis & con-
trariis sonis subsistens. Debet ergo amator veri non tra
duci distãtia vniuscuiusque soni, nec aliũ quidẽ huius,
alium autem illius artificem suspicari & factorem, ne-
que alium quidem acutiores, alium autem vastiores, a-
lium verò varietates aptasse, sed vnum & ipsum ad to-
tius operis & sapientiæ demonstrationem, & iustitiæ, &
bonitatis, & numeris. Hij verò qui audiunt melodiam,
debent laudare & glorificare artificem, & aliorum qui-
dem extensionem mirari, aliorum autem laxamentum
intendere, aliorum verò intra vtrunque temperamen-
tum exaudire, aliorum autem typum consyderare, & ad
quid vnumquodque referat, & eorum causam inquire-
re, nusquam transferentes regulam, neque errantes ab
artifice, neque abiicientes fidem, quæ est in vnum Deũ,
qui fecit omnia, neque blasphemantes nostrum condi-
torem. Si autem & aliquis non inuenerit causam om-
nium quæ requiruntur, cogitet quia homo est, in infini-
tum minor Deo, & qui parte acceperit gratiam, & qui
nondum æqualis vel similis sit factori, & qui omnium
experientiam & cogitationem habere non possit, vt

Deus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus: sed in quantum minor est ab eo qui factus nō e
& qui semper idem est, ille qui hodie factus est, & in
tium facturæ accepit, in tantum secundum scientiam
ad inuestigandum causas omnium minorē esse eo, q
fecit. Non enim infectus es ò homo, neque semper
existebas Deo, sicut proximum eius verbum, sed p
pter eminnetem bonitatem eius, nunc initium fact
accipiens sensim discis à verbo dispositiones Dei, q
fecit. Ordinem ergo serua tuæ scientiæ, & ne vt bo
ignarus supertranscendas ipsum Deum.

¶ Ostensio, quoniam Demiurgus non sit supergresibilis mente, neque super eum alteram diuinitatē esse. Cap. XLIIII.

NON enim transibilis es. neque Demiurg
requiras quid sit, non inuenies. inde
minabilis est enim artifex tuus. neque
quam hunc totum mensus sis, & tanquam qui per
nem eius fabricam veneris, & omne quod est in eo
fundum, & altitudinem, & longitudinem consyderas
ris, super ipsum alium excogites patrem. non enim
cogitabis. sed contra naturam sentiens, eris insipie
si in hoc perseueraueris, incides in insaniam, sublim
rem teipsum, meliorémque factore tuo existimans
quod pertranseas regna eius.

¶ Quid sit quod à Paulo dictum est, scientia inflat, dilectio autem ædificat. Cap. XLV.

MElius est ergo & vtilius idiotas & parum
tes existere, & per charitatem proximum
Deo, quàm putare multum scire, & multa
pertos in suū Deū blasphemos inueniri, alterum D
patrem fabricantes: & ideo Paulus clamabat: Scien
inflat, charitas autem ædificat. Non quia veram sci
tiam de Deo culparet, alioquin seipsum primum ac
ret: sed quia sciebat quosdam sub occasione scientiæ
tos excidere à dilectione Dei, & ob hoc opinari seip

esse perfectos, imperfectum autem Demiurgum introducētes abcidés eorum huiusmodi sciētiæ superciliū,
ait: Sciētia inflat charitas autē ædificat. Maior autē hac
non est alia inflatio, quàm vt opinetur quis se meliorē
& perfectiorem esse eo, qui fecerit & plasmauerit, & spiramen vitæ dederit, & hoc ipsum esse præceperit. Melius itaque est, sicuti prædixi, nihil omnino scientem
quempiam, ne quidem vnam causam cuiuslibet eorum
quæ facta sunt, cur factum, & credere Deo, & perseuera
re in eius dilectione, quæ hominem viuificat, nec aliud
inquirere ad sciētiam nisi Iesum Christum filium Dei,
qui pro nobis crucifixus est, quàm per quæstionū subtilitates & multiloquium in impietatem cadere. Quid enim si per hos conatus paululū quis elatus, eo quod Dominus dixerit, Quia & capilli capitis vestri omnes numerati sunt, curiosè inquirere voluerit numerū vniuscuiusque capitis capillorum, & causam exquirere, per
quam hic quidem tantos capillos habeat, non omnibus
ex æquo habētibus, sed multis milibus super milia aliis
atq; aliis numeris inuentis, eo quod alij quidē maiora,
alij autē minora habeāt capita, & alij quidem spissos capillos semper, alij autem raros, alij verò & omnino pau
cos capillos habeant. Et hij qui putant se numerum inuenisse capillorum, tentant referre ad testimonium suæ
sectæ, quam excogitauerunt. Cur etiam quis ob hoc dictum sit in Euangelio, Nónne duo passeres asse venēunt, & vnus ex hiis non cadet super terram sine patris
vestri voluntate, enumerare voluerit captos vbiq; quotidie passeres in vnaquaque regione, & causam requirere, ob quam heri quidem tantos, ac pridem tantos, hodie autem iterum tanti sint, & adnectat passerum numerum ad suum argumentum, nónne seipsum seducit omnino? & eos qui eis acquiescunt, in magnam insaniam
cogit. semper prōptis hominibus vt in talibus amplius
quid quàm magistri eorum putentur inuenisse. Quid
autem siquis interroget nos, si omnis numerus omniū
quæ sunt facta & quæ fiūt, fiāt à Deo, & si secundum illius prouidentiam vnusquisque eorum eam quę secun-

dum

dum se est, accipit quantitatem: nobísque consentien-
bus & confitentibus, quia nihil omnino horum quæ
cta sunt, & quæ fiunt, & fient, Deum fugit, sed per
prouidentiam vnumquodque eorum & habitum, &
dinem, & numerum, & quatitatem accipere, & accep
propriam, & nihil omnino neque vano, nec vt prou
factum aut fieri, sed cum magna aptatione & consen
tia sublimi, & esse admirabilem rationem, & vera
uinã quæ posit huiusmodi & discernere, & causas
prias enunciare: accipiens à nobis huiusmodi testi
nium & cõsensum, pergat adhuc, vt arenam enume
& calculos terræ, sed & fluctus maris, & stellas cæ
causas excogitare numeri qui putatur inuentus: n
ne in vanum laborans, & delirus hic talis & irrati
bilis ab omnibus, qui sensum habent iuste dicetur
quo magis præter hos in huiusmodi quæstionibus
patur, & quo plus aliis adinuenire se existimat, relig
imperitos & idiotas, & animales vocans, eo quod n
scipiant eius tam vanum laborem: hoc magis est
nus & stupidus, tanquam fulmine percussus, in nul
dens Deo, sed per scientiam quam inuenisse se pu
psum mutat Deum, & iaculatur sententiam suam
magnitudinem factoris.

¶ Quomodo oportet parabolis exoluí. Cap. XLV

Ensus autem sanus, & qui sine periculo c
S religiosus, & amans verum, quæ quidem
dit in hominum potestatem Deus, & sub
nostræ scientiæ, hæc prõpte meditabitur, & in ipsis
ficiet, diuturno studio, facilé sententiã eorũ efficies
autẽ hæc quę ante oculos nostros occurrũt, & quæ
aperte, & sine ambiguo ipsis dictionibus posita sun
scripturis, & ideo parabolæ debent ambiguis adapt
Sic enim & qui absoluit, sine periculo absoluit, & p
bolæ ab omnibus similiter absolutionem accipien
à veritate corpus integrum, & simili aptatione m
brorum, & sine concussione perseuerat. Sed quæ no
perte dicta sunt, neque ante oculos posita copulare
solutio

solutionibus parabolarũ, quas vnusquisque prout vult
adinuenit. Sic enim apud nullum erit regula veritatis,
sed quanti fuerint qui absoluent parabolas, tantæ vide-
buntur & veritates pugnantes se inuicem & contrarias
sibimet dogmãta statuentes, sicut & gentilium philo-
sophorum quæstiones. Itaque secundum hanc rationẽ
homo quidem semper inquiret, nunquam autem inue-
niet, eo quod ipsam inuentionis abiecerit disciplinam.
Et cum venerit sponsus, is quis imparatam habet lam-
padem nulla manifesti luminis claritate fulgentem, re-
currit ad eos, qui absolutiones parabolarum in tene-
bris distrahunt, relinquens eum qui per manifestã præ-
dicationem gratis donat, ab eo petit ingressum, & exclu
ditur à thalamo eius. Cum itaq; vniuersæ scripturæ, &
propheticæ, & euãgelicæ in aperto & sine ambiguitate,
& similiter ab omnibus audiri possint, & si non omnes
credunt vnum & solum Deum, ad excludendos alios
prædicent omnia fecisse per verbum suũ, siue visibilia,
siue inuisibilia, siue cælestia, siue terrena, siue aquatilia,
siue subterranea, sicut demõstrauimꝰ ex ipsis scriptura-
rũ dictionibus. Ipsa autẽ creatura in qua sumus, per ea
quæ in conspectum veniunt hoc ipsum testante, vnum
esse qui eam fecerit & regat, valde hebetes apparebunt,
qui ad tam lucidam adapertionem cæcutiunt oculos, &
nolunt videre lumen prædicationis, sed constringunt
semetipsos, & per tenebrosas parabolarum absolutio-
nes, vnusquisque eorum propriũ putat inuenisse Deũ.
Quia enim de cogitatione eorum qui contraria opi-
nantur de patre, nihil aperte, neque ipsa dictione, ne-
que sine controuersia in nulla omnino dictum sit scri-
ptura, & ipsi testantur dicentes, in absconso hæc ea-
dem Saluatorem docuisse non omnes, sed aliquos di-
scipulorum, qui possunt capere, & per argumenta &
ænigmata, & parabolas ab eo significata intelligenti-
bus. Veniunt autem ad hoc, vt dicant alium quidem es-
se qui prædicatur Deus, & alium patrem, qui per para-
bolas & ænigmata significatur pater. Quia autem para-
bolæ possunt multas recipere absolutiones, ex ipsis de in-
quisitione

quisitione Dei affirmare, derelinquentes quod certum & indubitatum & verum est, valdæ præcipitantium in periculum, & irrationabium esse quis non amans veritatem confitebitur. Et nunquid hoc est non in tra firma, & in ualida & in aperto posita ædificare domum, sed in incertum effusæ arenę, vnde & facilis euersio huiusmodi ædificationis.

¶ Quoniam omnem agnitionem nō possumus habere in hac vita. Cap. XLVII.

HAbentes itaque regulam ipsam veritatem in apertum positum de Deo testimonium debemus per quæstionum declinātes in atque aliàs absolutiones eiicere firmam & verā de scientiā: magis autem absolutionem quęstionum in characterem dirigentes, exercere quidem conuen inquisitionem mysterij, & depositionis existentis augeri autem in charitate eius, qui tanta propter cit, & facit, nunquam autē excidere ab ea suasione manifestissime prædicatur: quia hic solus vere sit &pater, qui & hunc mundum fecit, & hominē pl uit, & in sua creatura donauit incrementum, & d noribus suis ad maiora, quæ apud ipsum sunt v sicut infantem quidem in vulua cōceptum educit mē solis, & triticū posteaquā in stipula corrobora condit in horreū. Vnus autem & idem Demiurgus & vuluam plasmauit, & solem creauit. Et vnus ide minus, qui & stipulam eduxit, & triticum augens tiplicauit, & horreum præparauit. Si autē omnium in scripturis requiruntur absolutiones nō possum uenire, alterum tamen Deum, præter eum qui e requiramus. Impietas enim hæc maxima est. Cr autem hæc talia debemus Deo, qui & nos fecit, re sime scientes, quia scripturæ quidē perfectæ sunt, pe à verbo Dei & spiritu eius dictæ. nos autem sec quod minores sumus, & nouissimi à verbo Dei, & tu eius, secundum hoc & scientia mysteriorum et digemus, & non est mirum si in spiritalibus cœlesti

& in hiis quę habēt reuelari, hoc patimur nos: quādoquidē etiā eorū quæ ante pedes sunt, dico autē quæ sunt in hac creatura, quę & cōterūtur à nobis, & vidētur, & sunt nobiscū, multa fugerūt nostrā scientiā, & deo hæc ipsa committimus. Oportet enim eum prę omnibus præcellere. Quid enim si tentemus exponere causam ascensionis Nili. Multa quidem dicimus, & fortasse suasoria, fortasis autē non suasoria, quod autem verū est & certum & firmum adiacet deo: sed & volantium animalium habitatio, eorum quæ veris tempore adueniūt ad nos, autumni autem tempore statim recedunt, cum in hoc mundo hoc ipsum fiat, fugit nostram scientiā. Quid autem possumus exponere de Oceani accessu & recessu cum constet esse certam causam. Quidúe de his quæ vltra eum sunt enunciare, qualia sint: Vel quid dicere posse sum°, quomodo pluuia, & coruscationes, & tonitrua, & collectiones nubium, & nebulæ, & ventorū emissiones & similia hiis efficiuntur, annunciare quoque & thesauros niuium & grandinis, & eorū quæ hiis proxima sunt: quæ hęc autem nubium præparatio, aut qui status nebulæ, quæ autem causa est, per quam crescit Luna & decrescit, aut quæ causa aquarum distantiæ metallorum & lapidum, & hiis similium: in hiis omnibus nos quidē loquaces erimus, requirentes causas eorum. qui autem ea facit, solus Deus veridic° est. Si ergo & in rebus creaturæ quędam quidem eorum adiacent Deo, quædam autem & in nostram venerunt scientiam, quid mali est, si & eorum quæ in scripturis requiruntur, vniuersis scripturis spiritalibus existentibus, quędam quidem absoluamus secundum gratiam Dei, quædam autem commē demus Deo, & non solum in hoc seculo, sed & in futuro: vt semper quidem Deus doceat, homo autem semper discat, quæ sunt à deo, sicut & Apostolus dixit: Reliquis & partibus destructis, hæc tunc perseuerare, quæ sunt fides, spes, charitas. Semper enim fides, quæ est ad magistrum nostrum permanet firma, asseuerans nobis, quoniam solus vere deus, & vt diligamus deū vere semper, quoniam ipse solus pater, & speremus subinde plus

aliquid accipere & discere à Deo, quia bonus est, &
uitias habens indeterminabiles, & regnum sine fine,
disciplinam immensam. Si ergo secundum hunc mod
quem diximus, quædam quidem quæstionum Deo
miserimus, & fidem nostram seruabimus, & omnis
ptura à Deo nobis data consonans nobis inuenietur
parabolæ his, quæ manifeste dicta sunt consonabu
& manifeste dicta absoluent parabolas, & perdict
multas voces, vnam consonantem melodiam in
sentiet, laudantem hymnis Deum, qui fecit omnia
puta, si quis interroget, Antequã mũdum faceret D
quid agebat? Dicimus, quoniam ista responsio subia
Deo, quoniam mundus hic factus est apotelestos à
temporale initium accipiẽs, scripturæ nos docent:
autem ante hoc Deus sit operatus, nulla scriptura
festat: subiacet ergo hæc responsio Deo, & non ita
tas, & sine disciplina blasphemas adinuenire velle
lationes, & per hoc quod putes te inuenisse materi
lationem, ipsum Deum qui fecit omnia reprobare.
gitate enim (ò omnes qui talia adinuenitis) cum ip
lus pater deus dicatur, qui & vere est, quem vos D
urgum dicitis, sed & cum scripturæ hunc solum
deum, sed & cum Dominus hunc solum confitetur
prium patrem, & alterum nesciat, sicut ex ipsis eius
bis ostendimus, quoniam hunc ipsum labis dicitis
ctum & ignorantiæ prolationem, & nescientem
super eum, & quæcunque alia dicitis de eo, consyde
magnitudinem blasphemiæ in eum, qui vere est D
grauiter quidẽ & honeste videmini dicere vos in
credere, hunc alterum Deum, cum minime posit
dere hunc ipsum in quem credere vos dicitis, Labi
ctum, ignorantiæ prolationem pronunciatis. Hæc
cæcitas & stultiloquium inde prouenit vobis, quod
hil Deo reseruetis, sed & ipsius Dei & Ennœæ eius
verbi & vitę, & Christi natiuitates, & prolationes an
ciare vultis, & has non aliunde accipientes, sed ex
ctione hominum, & non intelligitis, quia in homi
quidem qui est compositum animal, capit huiusmo
dicere,

dicere, sicut prædiximus, sensum hominis & Ennœan
hominis. Et quia ex sensu Ennœa, de Ennœa autem En
thymesis, de Enthymesi autem Logos, quem autẽ Logõ
Aliud enim est secundum Græcos Logos, quod est prin
cipale, eo excogitat aliud organum, per quod emittitur
Logos: & aliquando quidem quiescere & tacere hominẽ
aliquando autem loqui & operari. Deus autem cum sit
totus mens, totus ratio, & totus spiritus operans, & to-
tus lux, & semper idem & similiter existens, sicut & vti-
le est nobis sapere de deo, & sicut ex scripturis disci-
mus, non iam huiusmodi affectus & diuisiones decenter
erga eum subsequentur. Velocitati enim sensus homi-
num, per spiritale eius non sufficit lingua deseruire,
quippe carnalis existens, vnde & intus suffocatur verbũ
nostrum, & profertur non de se semel, sicut conceptũ est
à sensu, sed per partes, secundum quod lingua submini-
strare præualet.

¶ Quomodo de emissionibus eorum sermo, conpositum ostendit patrem & non simplicẽ, nec vniformẽ. Cap. XLVIII.

DEus autem totus existens mens, & totus exi-
stens Logos, quod cogitat hoc & loquitur, &
quod loquitur hoc & cogitat. Cogitatio enim
eius Logos, & Logos mens, & omnia concludens mens,
ipse est pater. Qui ergo dicit mentem Dei, & prolationẽ
propriam menti donat, compositum eum pronuntiat,
tanquam aliud quiddam sit Deus, aliud autem princi-
palis mens existens: similiter autem rursus & de Logo
tertiam prolationem ei à patre donans, vnde & igno-
rat magnitudinem eius: porrò & longe Logon à Deo
seperauit. & propheta quidem ait de eo, Generationem
eius qui enarrauit? vos autem generationem eius ex pa
re diuinãtes, & verbi hominis per linguam sanctã pro-
lationem transferentes in verbum Dei, iuste detegimi-
ni à vobis ipsis, quod neque humana, nec diuina noue-
ritis. Irrationabiliter autem inflati, audaciter inenar-
rabilia Dei mysteria scire vos dicitis. Quandoquidem

& dominus ipse filius Dei, ipsum iudicij diem & hor
concesit scire solum patrem, manifeste dicens, De
autem illa & hora nemo scit, neque filius, nisi pate
lus. Si igitur scientiã diei illius, filius nõ erubuit re
re ad patrẽ, sed dixit quod verum est, neque nos er
scimus quæ sunt in quæstionibus maiora secundũ
reseruare Deo. Nemo enim super magistrũ est. Si
itaque nobis dixerit, quomodo ergo filius prolatus
tre est, dicimus ei, quia prolationem istam, siue gen
tionem, siue nũcupationẽ, siue adapertionem, aut
modolibet quis nomine vocauerit, generationẽ eius
enarrabilem existentẽ nemo nouit, Nõ Valentinus
Marciõ, neque Saturninus, neq; Basilides, neque
li, neque archãgeli, nec principes, neque potestates
si solus qui genauit pater, & qui natus est filiꝰ. In
rabilis itaque generatio eius cum sit, quicunque
tur generationes & prolationes enarrare, nõ sunt
tes sui, ea quæ inenarrabilia sunt enarrare promi
tes. Quoniam enim ex cogitatione & sensu verbu
mittitur, hoc vtique omnes sciunt homines.

¶ Quoniam non est verisimile verbum Dei tem
tiam habere à patre emissionem.

Caput XLIX.

NOn ergo magnum quid inuenerunt, qui
siones excogitauerunt, neque absconditu
sterium, si id quod ab hominibus intelli
transtulerunt in vnigenitum Dei verbum, & quæ
narrabilem innominabilem vocant, hunc quasi
obstetricauerint primi, & narrationis eius prolatio
generationẽ enunciant, adsimilantes eum homini
bo emissionis: hoc autem idem & de substantiæ
dicentes nõ peccauimus, quoniam Deus eam pro
Didicimus enim ex scripturis principatum tenet
per omnia Deum. Vnde autem, vel quemadmodu
sit eam, neque scriptura aliqua expositum est, neque
stos mori oportet exponi omnibus propriis in
iicientes de deo, sed agnitionem hanc cõcedendam

Alias fastas mõ, forte φαντάσμασι

se Deo. Similiter autẽ & causam, propter quã cũ omnia
à Deo facta sint, quædã quidem trãsgressa sint, & absces
serunt à Dei subiectione, quædam autem, imò plurima
perseuerauerunt & perseuerant in subiectione eius qui
fecit: & cuius naturæ sunt, quæ trãsgressa sunt, cuius au
tem naturæ quæ perseuerãt, credere oportet Deo & ver
bo eius, cui & solo dixit: Sede à dextris meis, quoadusq;
ponã inimicos tuos subpedaneũ pedum tuorũ. Nos au
tem adhuc in terra cõuersantes, nõdum adsidentes thro
no eius. Et si enim Spiritꝰ Saluatoris, qui in eo est, scru
tatur omnia, & altitudines Dei, sed quãtum ad nos diui
siones gratiarũ sunt, & diuisiones ministeriorũ, & diui
siones operationum, & nos super terram quẽadmodum
& Paulus ait. Ex parte quidẽ cognoscimus, & ex parte
prophetamus, Sicut igitur ex parte cognoscimꝰ, sic & de
vniuersis quæstionibus cõcedere oportet ei, qui ex par
te nobis præstat gratiã. Quoniam quidẽ transgressiõ
bus ignis æternus præparatus est, & Dominus manife
ste dixit, & reliquæ demonstrat scripturæ, Et quoniam
præscit Deus hoc futurum, similiter demonstrant scri
pturæ, quẽadmodum & ignẽ æternum his qui trãsgres
suri sunt præparauit ab initio: ipsam autem causam na
turæ trãsgredientiũ, neque scriptura aliqua retulit, nec
Apostolus dixit, nec dominus docuit. Dimittere ita o
portet agnitionem hanc Deo, quẽadmodũ & Dominus
horæ & diei, nec in tantum periclitari, vti Deo quidem
cõcedamus nihil, & ex parte accipientes gratiã, in eo au
tem conquærimus quæ sunt super nos, & in quæ attin
gere nobis non est, nec in tantam audaciam venire vti
pendamus Deũ, & quæ nõdum inuenta sunt, quasi iã Al. perdam
inuenerimus per emissionũ vaniloquiũ ipsum omniũ
factorẽ Deũ, & de defectione & ignorãtia asserere sub
stantiam habuisse, & sic impium aduersus deum fingere
argumentũ. Post deinde nullum habẽt testimoniũ eius
figmenti, quod recens ab eis adinuentum est, aliquando
quidem per numeros quoslibet, aliquandò autẽ per syl
labas, nonnunquam autẽ & per nomina. Est autẽ quãdo
& per eas quæ in literis sunt literas, aliquando autem &

per parabolas non recte exolutas, vel per suspicion
quasdam consistere conari eam fabulosam enarratio
que sit ab eis efficiétia. Etenim si quis exquirat causa
propter quam in omnibus pater cómunicans filio
scire & horam & diem domino manifestatus est, neq
aptabilem magis, neque decentiorem, nec sine peric
alteram quam hanc inueniat in præsenti, quoniam
solus verax magister est dominus, vt discamus per
sum, super omnia esse patrem. etenim pater, ait, m
me est, & secundum agnitionem itaque præpositus
pater annuntiatus est à domino nostro, ad hoc ut &
inquantum in figura huius mundi sumus, perfecti
entiam, & tales quæstiones concedamus deo, & ne
quærentes altitudinem patris inuestigare, in tantu
riculum incidamus, vti quæramus an super deum
sit deus. Si autem quis amans contentionem con
ctor fuerit his quę à nobis dicta sunt, & his quæ
postolo relata sunt, quoniam ex parte cognoscim
ex parte prophetamus, putet se non ex parte, sed
saliter vniuersam cepisse eorum quæ sunt agnitio
Valentinus aliquis existens, aut Ptolomęus, aut
des, vel aliquis eorum qui altitudines dei exquir
dicunt, non in ea quæ inuisibilia sunt, vel quæ ob
non possunt, cum inani iactantia decorãs seipsum
quàm reliquos se agnouisse glorietur, sed causas e
quæ in hoc sunt mundo, quas nos non noscimus, v
ta numerum capillorum capitis sui, & de his quæ
tidie capiuntur passeres, & de reliquis nõ prouid
bis, diligenter exquirens & à patre discés annunc
bis, vt ei de maioribus quoque credam?. Si ea aut
in manibus sunt, & ante pedes, & in oculis, & re
& percipue dispositionem capillorum capitis sui
dum sciunt hij qui sunt perfecti, quemadmod
de his spiritalibus & supercælestibus, & de hij
sunt ad Deum vana persuasione confirmant, cred
Et tantum quidem, & de numeris, & de nom
& de syllabis, & quæstionibns eorũ quæ sunt sup
& de eo quod improprie exponũt parabolas, à

Quemadmodum pro quo modo.

dictum, quandoquidem à te plura dici possint.

¶ De natura animæ, quoniam secundum illorũ sermonem cum animæ seruentur, necesse est, & corpora participare salutem.

Caput LI.

REuertamur autẽ nos ad reliqua quæ sunt eorum argumentationis. in consummationem enim dicentes ipsorum matrem intra Pleroma regredi, & recipere sponsum suum Saluatorem, se autem quoniã spiritales esse dicunt, expoliatas animas, & spiritus intellectuales factas sponsos futuros spiritalium angelorum. Demiurgum autem quoniam animalem dicunt, in matris locum cessurum. Iustorum autem animas requiescere in medietatis loco, psychice dicentes similia ad similia cõgregari, spiritalia ad spiritalia, materialia in materialibus perseuerare, contraria sibi diffiniunt animas iam non propter substantiam, in medietatem ad similia dicentes succedere, sed propter operationem iustorum quidem dicẽtes illuc succedere, impiorum autem remanere in igne. Si enim propter substantiam omnes succedunt animæ in refrigerium, & in medietate sunt omnes, secundum quod sunt animæ, cũ sint eiusdem substantiæ, & superfluum est credere, superflua autem & discessio Saluatoris. Si autem propter iustitiam, iam non propter id quod sint animæ, sed quoniã sunt iustæ. Si autem animæ, quæ perituræ essent inciperent nisi iustæ fuissent, iustitia potens est saluare & corpora, quæ vtique non saluabit, quæ & ipsi participauerunt iustitiæ. Si enim natura & substantia saluat, omnes saluabuntur animæ: si autẽ iustitia & fides, quare non saluet ea quæ similiter cum animabus in corruptelam incidere incipiunt corpora: aut enim impotẽs aut iniusta apparebit huiusmodi iustitia, si quædã quidem saluat propter suam participationem, quædam au-

 ¶ Ostensio

¶ Ostensio quod animę eorum secundũ suas regulas siue argumentu, nõ possunt participare salutem. Caput LII.

QVia enim in corporibus perficiuntur ea q
sunt iustitiæ, manifestũ est. aut vniuersæ
que animæ necessarie succedent in medie
tis locum & iudicium nusquam: aut & corpora quæ
ticipauerunt iustitiæ cum animabus quæ similiter pa
cipauerut, obtinebunt refrigerij locum. siquidem pa
& iustitia illuc transducere ea, quæ participauerunt
verus & firmus & integer de resurrectione corpor
sermo, quem quidem credimus nos, quoniam & mor
lia corpora nostra custodientia iustitiã resuscitãs de
incorrupta & immortalia faciet. Deus enim melior
quam natura, habens apud semetipsum velle, quoni
bonus est, & posse, quoniam potens est, & perficere, q
niam dies & perfectus est.

¶ Quoniã in nullo potest interior illorum homo supergredi Demiurgum. Cap. LIII.

HIj autem quoniam omnia cõtraria sibi dici
non omnes animas in medietatem succed
definientes, solas quæ sint iustorum: natura
ter enim & secundum substantiam emissa esse tria ge
ra dicunt à matre: quandoquidem sit de aporia & g
dio & timore, quod est materia: alterum autem de
petu, quod est animale: quod autem enixa est secu
dum visionem eorum qui circa Christum sunt ang
quod est spiritale. Si igitur illa quæ enixa est omni
do intra pleroma ingrediuntur, quoniam spiritale
quod est autem materiale residet deorsum, quoniam
est materiale, & exardescente eo qui inest ei, igne co
sumetur in totum animale, quare non totum in media
tatis locum cedet, in quem & Demiurgum mittunt
Quid autem est illud quod cedet eorum intra plerom
animas enim in medietatem perseuerare dicunt, co
pora autem quoniam materialem habent substantiam
in mate-

riam resoluta ardere ab eo qui in ea est ignis.
corpore autem ipsorum corrupto, & anima remanente
in medietate, nihil iam relinquetur ex homine, quod
intra pleroma cadat. Sensus enim mens & cogitatio &
intẽtio mentis & ea quæ sunt huiusmodi nõ aliud quid
præter animam sunt, sed ipsius animæ motus & opera-
tiones, nullam sine anima habentes substantiam. Quid
ergo adhuc erit eorum quod succedit in pleroma? & ipsi
enim in quantum quidem anima sunt remanẽt in me-
dietate, in quantum autem corpus, cum reliqua mate-
riã ardebunt: & his sic se habẽtibus, super Demiurgum
se ascendere dicunt insensati: & secundum hoc quidem
se meliores pronunciant illo deo, qui cælos & terram
& maria & omnia quæ in eis sunt fecit, & ornauit. Et se
met quidem spiritales esse volunt inhonorate, cum sint
carnales propter tantam suam impietatem. Qui autem
fecit angelos suos spiritus, & induitur lumine quemad-
modum pallium, & velut in manu tenet gyrum terræ,
atq; inhabitantes eam velut locustæ sunt deputati.

¶ Quoniam non est verisimile hos quidem spirituales esse, Demiurgum autem animalem. Caput LIIII.

ETvniuersæ spiritalis substantiæ Demiurgum
& dominum animalem esse dicentes, indubi-
tate & vere suam ostendunt insaniam, & ve-
lut vere de tonitruo percussi, super eos qui fabulis refe
runtur gigantes, extollentes sententiam aduersus deũ,
præsumptione vani & instabili gloria tumidi, quibus
vniuersæ terræ Elleborum non sufficit ad expurgandũ,
vti euomant tantam suam stultitiam. Melior enim ex
operibus oportet ostendi: vnde igitur semetipsos osten-
dunt Demiurgo meliores, vti & nos ad impietatem pro
pter necessitatem sermonis deuergamus, dei & insano-
rum hominum comparationem facientes, & in argumẽ
tationem eorum descendentes, sæpe per propria ipsorũ
dogmata arguentes eos. Sed nobis quidem propitius sit
deus, non enim illi eum comparantes, sed arguentes &
euertẽtes

euertentes illorum insaniam dicimus hæc, ad quos
pescunt multi insensatorum, quasi plus aliquid ipsa
ritate ab eis possent discere. Et illud quod scriptum
Quærite & inuenietis, ad hoc dictum esse interpre
tur, vti super Demiurgum semetipsos adinueniant
iores: & meliores vocãt esse semetipsos quàm Deum
semetipsos spiritales, Demiurgum autem animalem
propter hoc superascẽdere eos super Deũ, & se qui
inter pleroma cedere, Deum autem in medietatis
Ab operibus itaque ostendant semetipsos Demi
meliores. Non enim in eo quod dicitur, sed in eo q
est, melior ostendi debet. Quod igitur opus monstr
per semetipsos à Saluatore siue à matre ipsorum fa
aut maius aut splendidius, aut rationabilius hijs
facta sunt ab hoc, qui hæc omnia disposuit? Quos
firmauerunt? quam terram solidauerunt? quas emi
stellas? vel quæ luminaria lucidauerunt? quibus
circulis infrenauerunt ea? vel quas pluuias, vel fri
vel niues secundũ tempus & secundum vnamquam
regionem aptabilia adduxerunt terræ? quem autem
lorem & siccitatem è contrario apposuerũt eis? aut
flumina abundare fecerunt? quos autem adduxer
tes, quibus autem floribus & arboribus adornauer
eam quæ est sub cælo, vel quam multitudiné ani
formauerunt, partim quidem rationabiliũ, partim
irrationabilium vniuersorum forma ornatorum?
qua omnia quæ per virtutem dei sunt constituta,
pientia eius gubernantur, quis potuit per singula
merare, vel inuestigare magnitudinem sapientiæ
qui fecit dei? Quid autẽ illa quę super cęlum, & qu
prætereunt, quanta sunt, angeli, throni, dominat
potestates innumerabiles. aduersus quod igitur v
opus ex hijs semetipsos è contrario constituunt? Q
tale ostendere habent per semetipsos vel à semetip
actum, quando & ipsi huius factura & plasmatio
Siue enim saluator, siue mater ipsorum (vt propria
rum dicamus, per sua ipsorum propria mendaces
arguentes) vsa est hæc, vt dicunt, ad faciendam ima

eorũ quę intra pleroma sunt, & contẽplationis vniuersæ
quam vidit circa saluatorem, tanquam meliori hoc &
aptabiliori ad faciendam voluntatem suam per eũ vsa
est: tantorum enim imagines nequaquam per inferioré
sed per meliorem deformauit.

¶ Ostensio quod non sit animalis Demiurgus. Caput LV.

Erant enim & ipsi tunc, sicut dicũt, existentes
conceptio spiritalis secundũ contemplationé
eorum, qui erga Pandorã sunt satellites dispo
siti. Et hij quidem vacui perseuerabãt nihil per eos per-
ficiente matre, vel per saluotoré, inutilis cõceptio, & ad
nihilum apta: nihil enim per eos apparet factum. Qui
aũt emissus est secũdum eos deus, inferior ipsis existẽs,
secundum argumentationem eorum, animalem enim
eum esse volunt, in omnia operator & efficax & aptabi
lis fuit, vti per eum omniũ imagines fierent: & non tan
tum quę videntur hæc, sed inuisibilia, angeli, archãgeli,
dominationes potestates & virtutes per hunc omnia fa
cta sunt, videlicet velut per melioré, & qui possit volun
tati deseruire. Nihil autem per hos matrem apparet fe-
cisse, quemadmodũ & ipsi confitentur, vti iuste quis æsti
met eos abortum fuisse male parientis matris ipsorum.
Nõ enim obstetrices eam obstetricauerũt, & propterea
velut abortiuũ proiecti sunt, in nihilũ vtiles, ad nullum
opus facti matris. Et semet meliores vocãt eo per quem
tanta & talia facta sint & dispositа, quando & per suam
argumentationẽ per quã inferiores multũ inueniũtur.
Ac velut duo ferramẽta operaria vel organa duo cum
sint, ex quibus alterum quidem semper in manibus &
in vsu artifex habet, & per illud faciat quanta vellet &
ostendat artem & sapientiam suam: alterum autem va-
cuũ atq; otiosum perseueret & sine operatiõe, per quod
nihil omnino apparet faciẽs artifex, & in nullam actio
nem eo vtẽs: deinde dicat quis inutile hoc & vacuũ atq;
otiosum meliꝰ esse, & pluris illo quoytitur in opere, per

quod

quod & glorificatur ipse artifex : hic igitur hebes e
iuste arbitrabitur, qui sit talis, & mentis suæ non co
pos. Si autem & hi semet spiritales & meliores dicen
& Demiurgum animalem, & propter hoc superascend
re, & intra pleroma penetrare ad viros suos, sunt en
fœmina quemadmodum ipsi confitentur: deum aut
inferiorem, & propter hoc manere in medietate, &
ius nullam ostensionem afferétes. Qui enim melior
ex operibus ostenditur. Omnia enim opera à Demiu
facta sunt, per semetipsos autem nihil dignum ratio
factum ostendere habentes, insani sunt summa & in
nabili insania. Si autem contenderint dicere, quon
quæcunq; sunt quidem materialia, vt puta, cælum
vniuersus qui infra eum continetur mundus, à De
urgo facta sunt, Quotquot autem spiritaliora his
quæ sunt super cælum, vtputa principia, potestates,
geli, archangeli, dominationes, & virtutes per spiritu
enixionem, quod semetipsos esse dicunt, facta sunt:
mo quidem ex dominicis scripturis ostendimus, om
quæ prædicta sunt visibilia & inuisibilia ab vno deo
cta. Non enim magis idonei hij quã scripturæ, nec
linquentes nos eloquia domini & Moysen & reli
prophetas, qui veritatem præconiauerunt, his cred
oportet, sanum quidem nihil dicentibus, instabilia
delirantibus. Post deinde etiam si per ipsos ea quæ
super cælos facta sunt, dicant nobis quæ sit inuisibi
natura, enarrent numerum angelorum & ordinem
changelorum, demonstrent thronorum sacramenta
doceant diuersitates dominationum, principatum
testatum atq; virtutum. sed non habent dicere, non
go per eos facta sunt. Si autem á Demiurgo facta
hæc, sicut & facta sunt, & sunt spiritalia & sancta,
est ergo animalis hic qui spiritalia perficit, & soluta
illorum magna blasphemia.

De assumptione Apostoli vsq; ad tertium cælum, & cum dixit, siue in corpore, siue extra corpus. Caput LVI.

QVi enim sunt in cælis spiritalis conditionis, vniuersæ clamant scripturæ, & Paulus autem testimonium perhibet, quoniam sunt spirita-
lia, vsq; ad tertium cælum raptum se esse significans, Et
rursum delatum esse in paradisum, & audiuisse verba
inenarrabilia, quæ non licet homini loqui. Et quid illi
prodest aut in paradisum introitus, aut vsq; in tertium
cælum assumptio, cũ sint omnia sub potestate Demiur-
gi, si eorum quæ super Demiurgum dicuntur mysterio-
rum speculator & auditor inciperet fieri, quemadmo-
dum audent quidam dicere. Si enim vti eam quæ est su-
per Demiurgum disceret dispositionem nequaquam in
hijs quæ sunt Demiurgi remansisset, ne ipsa quidé vni-
uersa perspeculatus, restabat enim ei adhuc secundum
illorum sermonem quartum cælum, vti adpropinqua-
ret Demiurgo, & subiectam septennationem videret,
sed reciperetur fortasse vel vsq; ad medietatem, id est,
ad matrem, vti ab ea disceret quæ sunt intra pleroma.
Poterat enim qui est intus homo eius, qui &loquebatur
in eo inuisibilis existens, quemadmodum dicunt, non
tantum vsq; ad tertium cælum, sed vsq; ad matrem illo-
rum peruenire. Si enim se hoc est ipsorum hominé sta-
tim supergredi dicunt Demiurgum, & abire ad matré,
multomagis vtique Apostoli homini hoc euenisset, nec
enim prohibuisset illum Demiurgus, iam & ipse subie-
ctis saluationi dicunt. Si autem prohibuisset, nihil pro-
fecisset, non enim possibile est eum patris prouidentia
fortiorem esse, & hæc cum interior homo inuisibilis
etiam à Demiurgo esse dicatur. Quoniam autem ille ve
lut magnum aliquid & præclarum eam quæ fuit vsq; ad
tertium cælum assumptionem enarrauit, non vtique
isti super septimum cælum ascendunt, non enim sunt
meliores Apostolo. Si se ipsos dicant differentiores, ex
operibus arguentur, nihil enim ab illis tale iactatum
est. Et propter hoc adiecit, siue in corpore, siue extra cor
pus, deus scit: vtique ne corpus particeps putaretur esse
visionis eius, quippe quasi ipsum participaturum eorũ
quæ vidisset & audisset: nec rursus propter pondus cor-

poris

poris dicat quis eum amplius non esse assumptum, ideo vsq; illuc permittatur etiã sine corpore sacram perspicere spiritalia, quæ sunt dei operatiões, qui fe cælos & terrã, & plasmauit hominẽ, & posuit in par so, speculatores fieri eos qui similiter vt Apostolus de sint perfecti in dilectione dei. Et spiritalia itaq fecit, quorum vsque ad tertium cælum speculator ctus est Apostolus, & in enarrabiles sermones, quos licet homini loqui, quoniã sint spiritales, & ipse his stat dignis, quẽadmodũ vult, huius enim est para Et vere est spiritus dei, sed non animalis Demiurg alioquin nunquam spiritalia perfecisset: Si autem malis hic, per quem facta sunt spiritalia, referãt no Sed neq; enixtionem matris suę, quod semetipsos, factum esse quid ostendere habent. Hij enim non t aliquid de spiritalibus, sed ne quidem muscam aut cem, aut tale aliquid, hijs quæ sunt contemptibilia malia pusilla perficere possunt, præter eam rationẽ ab initio à deo per seminum demissionem, in hijs sunt eiusdem generis naturaliter facta sunt atq; animalia. Sed ne quidem à sola matre factum alig dicunt emissum hunc Demiurgum & dominum vni sæ operationis: Et eum quidem qui sit vniuersæ op tionis Demiurgus & dominus animalem esse dicun autem spiritales, qui nullius operationis fabricato sunt aut domini, non solum eorum quæ sunt extra sed ne quidem * operum suorum. Multa denique secundum corpus patiuntur nolentes, vocantes se ritales & meliores Demiurgo. Iuste igitur à nob guentur porrò & longe diuertisse à veritate. Si per hunc quæ facta sunt fecit saluator, nõ inferior sed melior esse ostenditur, quando & horum ipsorum inuenitur factor: nam & ipsi sunt ex hijs quę facta Quomodo itaq; consequens est hos quidem spiritu esse, hunc autẽ ipsum per quem & facti sunt, anim siue, quod & solum est uerũ, quod & per plurima os mus velut liquidissimis ostẽsionibus, ipse à semet fecit libere, & ex sua potestate, & disposuit & perfe

Alias corporum.

omnia, & est substantia omnium voluntas eius: solus hic deus inuenitur, qui omnia fecit, solus omnipotens, & solus pater condens & faciens omnia, & visibilia, & inuisibilia, & sensibilia & insensata, & cælestia & terrena, verbo virtutis suæ: & omnia aptauit & disposuit sapiẽtia sua, & omnia capiens, solus autem à nemine capi potest, ipse fabricator, ipse conditor, ipse inuentor, ipse factor, ipse dominꝰ omniũ: & neq; prẽter ipsum, neque super ipsum, neque mater quam illi admẽtiuntur, nec deus alter quem Marcion affinxit, nec pleroma xxx. eonum, quod vanum ostensum est, neque Bythus, nec proarche, neque cęli, nec lumẽ virginale, nec AEon innominabilis, nec in totum quicquã eorũ, quę ab hijs & omnibꝰ hæreticis delirantur, Sed solus vnus deus fabricator, hic est qui super omnẽ principalitatẽ, & dominationem, & virtutem, hic pater, hic deus, hic conditor, hic factor, hic fabricator, qui fecit ea per semetipsum, hoc est, per verbum & per sapientiam suam cælum & terram & maria & omnia quæ in eis sunt. Hic iustus, hic bonus, hic est qui formauit hominẽ, qui plantauit paradisum, qui fabricauit mundum, qui diluuium induxit, qui Noë saluauit. Hic deus Abraham & deus Isaac, & deus Iacob, deus viuorum, quem & lex annuntiat, quem prophetæ præconiant, quem spiritus reuelat, quem apostoli tradunt, quem ecclesia credidit, hic pater domini nostri Iesu Christi, per verbum suum, quĩ est filius eius, per eum reuelatur & manifestatur omnibus, quibus reuelatur. Cognoscunt enim eum hij quibꝰ reuelauerit filius, semper autem coëxistens filius patri, olim & ab initio semper reuelat patrem & angelis & archangelis, & potestatibus & virtutibus & hominibus, quibus vult & reuelare deus.

¶ Quomodo ea quę aduersus Valentinũ dicuntur omnem euertunt hæresim. Cap. LVII

DEstructis itaque hijs qui à Valentino sunt, omnis hęreticorum euersa est multitudo. Quę enim & quantũ aduersus pleroma ipsorum &

ad ea

ad ea quæ extra sunt diximus, ostendentes, quoniã co-
cludetur & circumscribetur pater vniuersorum ab e-
quod extra eum est, si tamen extra eum aliquid sit,
quoniam necesse est multos quidem patres, multa
pleromata, & multas mundorum fabricationes, ab-
quidem cœptas, ad alteras autem deficientes esse, fe-
dum omnem partem, & vniuersos perseuerantes in
proprijs, non curiose agere de aliis, in quibus no
participatio neque communio aliqua est eis, & nul-
alium omnium esse deum, sed solum esse omnipote-
appellationem: & aduersus eos qui sunt à Marcione
Menãder inuentor turpitudinis Simone, & Menandro, vel quicunque alij sunt, qui
liter diuidunt eam quæ secundum nos est conditio
à patre, similiter erit ad eos adaptatum. Quanta au-
rursus diximus aduersus eos, qui dicũt, omnia qua
comprehendere patrem vniuersorum, eam autem
sit secundum nos conditionem non ab eo esse fact
sed à virtute quadam altera, vel ab angelis ignora
propatorem in immensa magnitudine vniuersitat
cumscriptum centri bice, velut maculam in palli
dentes, quoniam non est verisimile alium quen
quæ secundum nos est, conditionem feciſſe, qu
trem vniuersorum, & aduersus eos, qui sunt à Sat
no & à Basilide & Carpocrate & reliquos gnostico
qui eadem similiter dicunt, idem dicetur. Quæ
de prolationibus dicta sunt & æonibus & demi
nibus, & quemadmodum instabilis mater ipso
militer euertit Basilidem, & omnes qui falso cog
nantur agnitores, alijs nominibus eadem simili
centes. magis autem quàm hij qui ea quæ sunt ex
ritatem transferentes ad characterem suæ doctri
quæcunque sunt quæ de numeris diximus, adu
omnes, qui in huiusmodi speciem deducunt, qua
veritatis, dicetur, Et quæcunque dicta sunt de De
go, ostendentia quod hic solus deus, & pater vniu
rum, & quæcunq; adhuc dicétur in sequentibus lib
aduersus omnes dico hæreticos, eos quidem qui
mitiores eorum & humaniores auertens & confu-
ve-

rthon blasphement suum conditorem & factorem &
nutritorem & dominum, neque de labe & ignorantia
geneſim eius affingere: feroces autem & horribiles & ir-
rationabiles effugabis à te longe, ne amplius sustineas
verbositates eorum. Super hæc arguétur qui sunt à Si-
mone & Carpocrate, & si qui alij virtutes operari dicũ-
tur, non in virtute dei, neque in veritate, neque in bene
ficiis hominibus facientes ea quæ faciunt, sed in perni-
ciem & erroré per magicas elusiones, & vniuersa frau-
de plus lædentes, quàm vtilitatem præstantes his, qui
credunt eis in eo quod seducant. Nec enim cæcis pos-
sunt donare uisum, neque surdis auditum, neque om-
nes dæmonas effugare, præter eos qui ab ipsis immittũ-
tur, si tamen & hoc faciunt, neque debiles, aut claudos,
aut paralyticos curare, vel alia quadam parte corporis
vexatos, quemadmodum sæpe euenit fieri secundũ cor-
poralem infirmitatem, vel eorum quæ à foris accidunt,
infirmitatum bonas valetudines restaurare: tantum ab-
sunt ab eo vt mortuum excitent, quemadmodum domi
nus excitauit & apostoli per orationem, & in fraterni-
tate, sæpissime propter aliquid necessarium ea quæ est
in quoquo loco ecclesia vniuersa postulante per ieiu-
nium & supplicationem multam, reuersus est spiritus
mortuo, & donatus est homo orationibus sanctorum, vt
ne quidem credant hoc in totum posse fieri, esse autem
resurrectionem à mortuis, agnitionem eius quæ ab eis
dicitur veritatis. Quãdo igitur apud eos quidem error
& seductio & magica phantasia in speculatu hominum
impie fiat, in ecclesia autem miseratio & misericordia
& fraternitas & veritas ad opitulationem hominũ, non
solum sine mercede & gratis impertiatur, sed & nobis
ipsis quæ sunt nostra erogantibus pro salute hominum,
& ea quibus his qui curantur indigent sæpissime non
habentes, à nobis accipiunt, vere & per hanc speciem
arguuntur à diuina substantia & benignitate Dei & vir-
tute spiritali in totum extranei, fraude autem vniuersa
& ab inspiratione apostatica, & operatione dæmoniaca,
& phantasmate idololatriæ per omnia repleti, præcurso-

rès vere draconis eius, qui per huiusmodi phantasiã ab-
scedere faciet in cauda tertiam partem stellarum, & de-
ijciet eos in terram: quos similiter atque illum deuite-
re oportet, & quanto maiore phantasmate operari dici-
tur, tanto magis obseruare eos, quasi maiorem nequi-
spiritum perceperint. Quapropter etiam si obserua-
rit quis eorum diurnam conuersationis operationem
inueniet vnam & eandem esse eis cum dæmonijs co-
uersationem, & hæc autem quæ est erga operationes
pia ipsorum sententia, quæ dicit, oportere eos in om-
bus operibus etiam quibuslibet malis fieri, ex do-
doctrina dissoluetur, apud quem non solũ qui mœ-
tur expellitur, sed & qui mœchari vult, & nõ solum
occidit reus erit occisionis ad damnationem, sed &
irascitur sine causa fratri suo: qui & non solum nõ
re homines, sed & inimicos diligere iussit, & non so-
non periurare, sed nec iurare præcepit, & non so-
male loqui de proximis, sed ne quidem racha &
tuum dicere aliquem: si quo minus reos esse huius
in ignem gehennæ. & non tantum non percutere,
ipsos percussos etiam alteram præstare maxillam, &
solum non abnegare quæ sunt aliena, sed etiamsi
ferantur illis non postulare: & non solum non
proximos, neque facere quid eis malum, sed & eos
male tractentur magnanimes esse, & benignitatem
cere erga eos, & orare pro eis, vti pœnitentiam age
saluari possint, in nullo imitantes nos reliquorum
tumeliam & libidinem & superbiam. Quando igitur
le quem isti magistrum & gloriantur, & eum multo
liorem & fortiorem reliquis animam habuisse dice
cum magna diligẽtia quædam quidem iussit fieri
bona & egregia, quibusdam autem abstinere non so-
operibus, sed etiam hijs cogitationibus quę ad opera
cunt, quasi malis & nociuis & nequam, quemadmod
magistrum dicentes talem fortiorem & meliorem
quis, deinde quæ sunt contraria eius doctrinæ ma
ste præcipientes, non confunduntur? Et siquidem
esse mali aut rursus boni, opinione autem sola hum
quæ-

μακροθύμους
quod veteres aliquãdo red dũt longanimes, aliquando magnanimos.

quædam quidem iniusta, quædam autem iusta putaren-
tur, non vtique dixisset dogmatizans, id est docens, iu-
sti autem fulgebunt sicut sol in regno patris eorum, in-
iustos autem & qui non faciunt opera iustitiæ mittit in
ignem æternum, vbi vermis ipsorum non morietur, &
ignis non extinguetur.

¶ Conuersio hæreticorum omnium in hijs quibus non communicant cum Valentino. Caput LVIII.

A Dhuc etiã dicẽtes oportere eos in omni ope-
re, & in omni cõuersatione fieri, vt si fieri pos-
sit in vna vitę aduẽtatione omnia perficiẽtes,
ad perfectũ trãsgrediãtur, eorũ quidẽ quæ sunt ad virtu
tẽ pertinẽtia & laboriosa & gloriosa & artificialia, quæ
etiã ab hominibus bona approbãtur, nequaquàm inue-
niũtur conati facere. Si enim oportet per omne opus &
per vniuersam ire operationẽ, primo quidem oportebat
õẽs se discere artes, quæcunq; illę siue in sermonũ ratio-
nibus siue in operibus cõsumantur, siue per cõtinẽtiam
edocẽtur & per laborẽ & meditationẽ & perseuerãtiam
percipiũtur: vtputa omnẽ speciẽ Musicæ & computatio
nis & Geometriæ & Astronomiæ, & vniuersa quæ in ser
monum rationibus occupantur: adhuc etiã Medicinam
vniuersam, & herbarum scientiã, & eas quæ ad salutem
humanam sunt elaboratæ, & picturam & statuarum fa-
bricationem & ærariam artem & marmorariam & simi
les hijs. Ab his autẽ omnem speciem rusticationis & ve-
terinariæ & pastoralis & opificum artes, quæ dicuntur
pertranſire vniuersas artes, & eas quæ erga mare vacãt,
& corpori studẽt, & venatorias, & militares. & regales,
& quotquot sunt, quarũ nec decimam millesimam par-
tẽ in tota vita sua elaborãtes edisce possunt. & horum
quidẽ nihil conãtur addiscere, qui in omni dicãt semet-
ipsos oportere fieri opere. ad voluptates autem, & libidi
nes, & turpia facta deuergẽtes, & à semetipsis iudicati
ei sint secũdũ doctrinã suã: quoniã enim desunt eis quæ
prædicta sunt omnia, ad correptionem ignis adibunt.

Qui quidem Epicuri philosophiam & Cynicorum in-
differentiam æmulantes, Iesum magistrum, qui non so-
lum à malis operibus auertit suos discipulos, sed etiam
à sermonibus & cogitationibus, quemadmodum ostē-
dimus, Dicentes autem se ex eadem circulatione cum
Iesu habere animas, & similes illis esse, aliquando autē
& meliores, ad opera producti, quæ ille ad vtilitatem
hominum & firmitatem fecit, nihil tale nec simile neq;
secundum aliquid in comparationem quod venire pos-
sit, perficere inueniuntur. Sed si aliquid faciūt per ma-
gicam quemadmodum diximus operati, fraudulenter
seducere nituntur insensatos, fructum quidem & vtili-
tatem nullam præstantes, in quos virtutes perficere se
dicunt: adducentes autem pueros inuestes, & oculos
ludentes, & phantasmata ostendentes statim cessant
& ne quidem stillicidio temporis perseuerātia, non in
su domino nostro, sed Simoni mago similes ostendē-
tur. Et ex hoc autem quod dominus surrexit à mortu
in tertia die, firmum est, & discipulis se manifestauit
videntibus eis receptus est in cælum, quod ipsi mor-
tes & non resurgētes neq; manifestati, quibus argua-
tur in nullo similes habentes Iesu animas. Si autem
dominum per phantasmata huiusmodi fecisse dicun
ad prophetica reducentes eos, ex ipsis monstrabimus
omnia sic deo, & prædicta esse, & facta firmissime, &
sum solum esse filium dei: quapropter & in illius nom
ne, qui vere illius sunt discipuli ab ipso accipiētes gra
tiam, perficiunt ad beneficia reliquorū hominum, sic
admodū vnusquisque accipit donum ab eo. Alij en
dæmones excludunt, firmissime & vere, vt etiam sæp
sime credant ipsi qui emundati sunt à nequissimis sp
ritibus, & sint in ecclesia: alij autem & prescientiam
bent futurorum, & visiones & dictiones prophetic
Alij autem laborātes aliqua infirmitate, per manus
positionem curant, & sanos restituunt. Iam etiam qu
admodum diximus & mortui resurrexerunt, & perse
rauerunt nobiscum annis multis, & quid autem? No
est numerum dicere gratiarum quas per vniuersum
mundum

χάρισμα dixit beneficium.

mundum ecclesia à Deo accipiens, in nomine Christi
Iesu crucifixi sub Pontio Pilato per singulos dies in o-
pitulationem gentium perficit, neque seducens ali-
quem, nec pecuniam ei auferens. Quēadmodum enim
gratis accepit à Deo, gratis & ministrat: nec inuocatio-
nibus angelicis faciat aliquid, nec incantationibus, nec
aliqua praua curiositate, sed munde & pure & manife-
ste orationes dirigentes ad dominum, qui omnia fecit,
& nomen domini nostri Iesu Christi in virtute * secun
dum vtilitates hominum, sed non ad seductionem per-
fecit. Si itaque & nunc nomen domini nostri Iesu Chri
sti beneficia præstat & curat, firmissime & vere omnes
vbique credentes in eum, sed non Simonis, neque Me-
nandri, nec Carpocratis, nec alterius cuiuscunque, ma-
nifestum est quoniam homo factus, cōuersatus est cum
suo plasmate, vere omnia fecit ex virtute Dei, secūdum
placitum patris vniuersorum, quomodo prophetę præ-
dixerunt. Quæ autē erant hęc, in hiis quæ sunt ex pro-
pheticis ostensionibus narrabuntur.

al. ad vtilita-
tē hominum

¶ Ostensio quod non transeant animæ in alia corpora. Caput LIX

DE corpore autem in corpus transmigrationē
ipsorum subuertamus ex eo, quod nihil om-
nino eorum quæ ante fuerint, meminerint a-
nimæ. Si enim ob hoc emittebantur vti in omni erunt
operatione, oportebat eas meminisse eorum, quæ ante
facta sunt, vt in ea quæ deerant adimplerēt, & non cir-
ca eadem semper volutantes cōtinuatim, miserabiliter
laborēt. Non enim poterat corporis admixtio in totum
vniuersam ipsorum quæ ante habita erant, extinguere
memoriam & contemplationem, & maxime adhoc ve-
nientes. Quomodo enim nunc soporato & requiescente
corpore quæcunq; anima ipsa apud se videt, & in phan
tasmate agit, & horum plura reminiscens communicat
cum corpore, & est quando & post plurimum tempo-
ris quæcunque per somnium quis vidit, vigilans annū-
ciat: Sic vtique se reminisceretur, & illorum quæ ante-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm in hoc corpus veniret egit. Si enim hoc quod in breuissimo tempore visum est, vel in phantasmate conceptum est, & ab ea sola per somnium, postquàm cõmixta sit corpori & vniuersum mẽbrum dispersa cõmemoratur, multo magis illorũ reminisceretur in quib⁹ tẽporib⁹ tãtis, & vniuersa pręteritę vitę secula immorata est.

¶ Ostensio quod non bibant secundum Platonem obliuionis poculum. Cap. LX.

AD hæc Plato vetus ille adueniens, is qui & primus sententiam hanc introduxit, cum excusare non posset, obliuionis induxit poculum, putans se per hoc aporiam huiusmodi effugere, ostensionẽ quidem nullam faciens, dogmatice autem respondens, quoniam introeuntes animæ in hãc vitam, ab eo qui est super introitum dæmone, priusquàm in corpora intrẽ, potantur obliuione, & latuit semetipsum in alteram maiorem incidens aporiam. Si enim obliuionis poculum potata est, posteaquàm ebibitum est, omnium factorum obliterare memoriã, hoc ipsum vnde scis ò Plato, cum sit nũc in corpore anima tua, quoniã priusquàm in corpus introeat a dæmone potata est obliuionis medicamentum. Si enim dæmonem & poculum & introitum reminisceris, & reliqua oportet cognoscas. Si autẽ illa ignoras, neque dæmon verus, neque artificiose compositum obliuionis poculum.

Λαθεν

¶ Ostensio quoniam corpus non est obliuio. Caput LXI.

ADuersus autẽ eos qui dicũt, ipsum corpus esse obliuionis medicamentũ, occurret hoc. Quomodo igitur quodcunq; per semetipsam anima videt, & in somnijs & secundum cogitationem, mentis intentionem corpore quiescente ipsa reminiscitur & renũciat proximis. Sed ne quidem ea quę olim agnita sunt, aut per oculos, aut per auditum, memisset anima in corpore existens, si esset corpus obliuio, sed simul atq; ab inspectis abesset oculis, auferretur oculus, auferretur

retur vtique ea, quæ esset de hijs memoria. Ipsa enim obliuione existens, anima nihil aliud cognoscere poterat nisi solũ illud quod in præsenti videbat. Quomodo autem & diuina* sciret, & meminisset ipsorũ, existens in corpore, quando sit (vt aiunt) ipsum corp⁹ obliuio? Sed & prophetæ ipsi cum essent in terra, quæcunque spiritaliter secundum visiones cælestium vident vel audiunt, ipsi quoque meminerunt in hominem conuersi, & reliquis annunciant: & nõ corpus obliuionem efficit animę eorũ quæ spiritaliter visa sunt, sed anima docet corpus, & participat de spiritali & facta visione.

ali. disceret.

¶ Quoniam in corporis communione non amittit suas virtutes anima. Cap. LXII.

NOn enim est forti⁹ corp⁹ quàm anima, quod quidem ab illa spiratur & viuificatur & augetur & articulatur, sed anima possidet & principatur corpori, Tantum autem impeditur à sua velocitate, quantum corpus participat de eius motione, sed non amittit suam scientiam. Corpus erim orgono simile est, Anima autem artificis rationem obtinet. Quemadmodum itaque artifex velociter quidem operationẽ secundum se adiuenit, in organo autem tardius illam perficit, propter rei subiectæ immobilitatẽ, & illius mẽtis velocitas admixta tarditati organi temperatam perficit operationem, Sic & anima participãs suo corpori, modicum quidem impeditur, admixta velocitate eius in corporis tarditate, non amittit autem in totum suas virtutes: sed quasi vitam participans corporis, ipsa viuere non cessat, sic & de reliquis ei cõmunicans, neq; sciẽtiam ipsorum perdit, neque memoriam inspectorum.

¶ Ostensio quod vnusquisque nostrum suam habeat animam, sicut & suum corpus. Cap. LXIII.

SI itaque nullius præteritorum meminit, sed existentiũ sciẽtiã hic percipit, nõ igitur in alijs corporib⁹ fuit aliquãdo, neq; egit, quę ne

quidem agnoscit, neque nouit, quæ quidem neque
dit, sed quēadmodum vnusquisque nostrum suum co
pus per artem dei sumit, sic & suam habet animā. No
enim sic pauper, neque indigens Deus, vt non vnic
corpori propriam donaret animam, quemadmodu
proprium characterem. Et ideo adimpleto numero,
ipse apud se ante definit, omnes quicunque sunt dele
pti in vitam resurgent, sua corpora & suas habentes
mas, & suos spiritus, in quibus placuerunt Deo. Qu
tem pœna sunt digni, abibunt in eam & ipsi suas hab
tes animas, & sua corpora, in quibus abstiterunt a
al. voluntate * bonitate: & cessabunt vtrique iam generare & g
ri, & ducere vxorem, & nubere, vt commēsurata m
tudo ante præfinita Deo, generis humani perfectio
compago siue aptatio conseruet patris. Plenissime
dominus docuit, non solum perseuerare, non de co
re in corpus transgrediētes animas, sed & charact
corporis, in quo etiam adaptantur, custodir eund
meminisse eas operū quæ egerunt hic, & à quibus c
uerunt, in enarratione quæ scribitur de diuite & de
zaro eo qui refrigerabatur in sinu Abraæ: in qua ali
uitē cognoscere Lazarum post mortem, & Abraha
tem similiter, & manere in suo ordine vnum quem
ipsorum, & postulare mitti ei ad opem ferendam L
rum, cui ne quidem de mensæ suæ micis cōmunica
& de Abrahæ responso, qui non tantum ea quæ fec
se, sed & quæ secundum diuitem essent, sciebat, &
cipiebat Moysi assentire & prophetis eos, qui non v
peruenire in illum locum pœnæ, & recipientes præ
nium eius qui resurgeret à mortuis.

¶ Quomodo perseuerant animæ corporis habentes figuras. Cap. LXIIII.

PEr hæc enim manifestissime declaratum e
perseuerare animas, & non de corpore in
pus transire, & habere hominis figuram,
etiam cognoscātur, & meminerint eorum quæ sint
& propheticum quoque adesse Abrahæ, & digno
habitatio

habitationem vnamquanque gentem percipere, etiam ante iudicium.

¶ Quomodo animæ cum sint generabiles in futurum incorruptibiles perseuerant. Caput LXV.

SI qui autem hoc in loco dicant, non posse animas eas, quæ paulo ante esse cœperint in mul
tum tēporis perseuerare, sed oportere eas aut
innascibiles esse, vt sint immortales: vel si generationis
initium acceperint, cum ipso corpore mori: discāt quo-
niam sine initio & sine fine vere & semper idem eodem
modo se habens solus est Deus, qui est omnium domi-
nus: quæ autē sunt ab illo omnia, quæcunque facta sunt
& fiunt, initium quidem suum accipiunt generationis,
& per hoc inferiora sunt ab eo qui ea fecit, quoniam nō
sunt ingenita: perseuerant autem & extenduntur in lō-
gitudinem seculorum, secundum voluntatem factoris
Dei, ita vt sic initio fierent, & postea vt sint eis donat.
Quemadmodum enim cælum quod est super nos firma
mentum, & Sol & Luna, & reliquæ stellæ, & omnia or-
namenta ipsorum, cum ante non essent, facta sunt, &
multa tempora perseuerant, secundū voluntatem Dei,
sic & de animabus, & de spiritib⁹, & omnino de omnib⁹
his quæ facta sunt cogitās quis minime peccauit, quā-
do omnia quæ facta sunt initium quidem facturæ suæ
habeant, perseuerant autem quoadusque ea Deus & esse
& perseuerare voluerit. Testatur pro his sententiis etiā
propheticus spiritus, dicens: Quoniam ipse dixit, & fa-
cta sunt, ipse mandauit & creata sunt, statuit ea in secu-
lum seculi. Et iterum de saluando homine, sic ait: Vitā
petiit à te, & tribuisti ei longitudinem dierum in secu-
lum seculi, tanquam patre omnium donante, & in secu
lum seculi perseuerantiā his qui salui fiunt. Non enim
ex nobis, neq; ex nostra natura vita est, sed secundū gra-
tiam Dei datur. Et ideo qui seruauerit datum vitæ, &
gratias egerit ei qui præstitit, accipiet & in seculum se-
culi longitudinem dierum. Qui autem abiecerit eā, &
ingratus

ingratus extiterit factori, ob hoc quod factus est, & non
cognouerit eum qui præstat, ipse se priuat in seculis se-
li perseuerantia. Et ideo Dominus dicebat ingratis ex-
stentibus in eum: Si in modico fideles non fuistis, quis
magnum est, quis dabit vobis? significans nobis, quoni-
qui in modica temporali vita ingrati extiterunt ei, q
eam præstitit, iuste non percipient ab eo in seculum
culi longitudinem dierum. Sicut autem corpus anim
le ipsum quidem non est anima, participatur autem
ma, quoadusque deus vult: sic & anima ipsa quidem
est vita, participauit autem à Deo sibi præstitam vi
vndè & propheticus sermo, Protoplastos, ait, factu
in animam viuam, docens nos, quoniã secundum
ticipationem vitæ viuens facta est anima, ita vt sep
tim quidem anima intelligatur, separatim autem
erga eam est vita. Deo itaque & vitam, & perpetua
seuerantiam donante, capit & animas primum non
stentes, dehinc perseuerare, cum eas Deus & esse &
sistere uoluerit. Principari enim debet in omnib⁹ a
minari voluntas Dei, reliqua autem omnia huic ce
& subdita esse, & in seruitium dedita. Et de factura
dem, & perseuerantia animæ hucusque dictum sit.

¶ Euersio Basilidis cælorũ fabricatoris. Cap. LX

B Asilides autẽ & ipse super hæc dicta sunt
getur dicere secũdum suam regulam, non
lum ccclxv. secundum successionem ali
aliis factos, sed in immensum quãdam & innume
multitudinem cælorum semper factam, & fieri, &
rum vt fiant, & nunquam deficere huiusmodi fabr
cælorum. Si enim ex defluxu prioris secundum
cælum ad illius speciem, & ad secundum, tertium,
militer omnes reliqui subsequẽtes, & de huius, qu
cũdum nos est, quod & nouissimum vocant, nec
ex defluxu aliud factum simile sibi, & ex illo iter
liud: & nũquam deficere, neque defluxus eorum,
facti sunt, neque facturas seculorum, sed in imme
& non in præfinitum numerum cælorum incidere.

Ostẽ

¶ Ostensio quoniam prophetæ non à variis diis fe-
cerint prophetationes, sed ab vno & eodem, &
expositio Hebraicorum nominum eorum
quæ in prophetis posita sunt.
Cap. LXVII.

E T reliqui autem qui falso nomine gnostici di
cuntur, qui prophetas ex diuersis diis prophe
tias fecisse dicunt, facile destruentur ex hoc,
quod omnes prophetæ vnũ deum & dominũ prædicaue
rint, & ipsum factorẽ cœli & terræ, & omnium quæ in eis
sunt, & quod aduentum filij eius significauerint, secun-
dis quod ex ipsis demonstrauimus scripturis in libris cõ
sequentibus. Si autem quidem, secundum Hebræam lin
guam diuerse dictiones positas in scripturis opponant,
quale est Sabaoth, & Eloæ, & Adonai, & alia quæcunque
sunt talia, ex hiis ostendere laborantes diuersas virtu-
tes atque deos, discant quoniam vnius & ipsius signi-
ficationis & nuncupationes sunt omnia huiusmodi.
Quod enim dicitur Eloæ secundum Iudaicam vocem,
deum significat & Eloë verum, & Elloeuth, secundum
Hebraicam linguam hoc quod continet omnia signifi-
cat. Quod autem ait Adonaë aliquando quidem nomi-
nabile & admirabile significat, aliquando autem dupli-
cata litera Delta cum aspiratione, vtputa Addonai præ-
sumentem & separantem terram ab aqua, nec postea-
quam insurgere in eam. Similiter autem & Sabaoth per
ω quidem Græca in syllaba nouissima scribitur, volun-
tarium significat, per ο autem Græca, vt à Sabaoth pri-
mum cælum manifestat. Eodem modo & Iaoth extensa
cum aspiratione nouissima syllaba, mensuram præfini-
tam manifestat, cum autem per ο Græca corripitur, vt-
puta Iaoth, eum qui dat fugam malorum significat, & cę
tera omnia vnius eiusdémque nũcupationis sunt, sicut
secundũ Latinitatem dominus virtutũ, & pater omniũ
& deus omnipotens, & altissimus, & dominus cælorũ,
& creator & fabricator, & similia hiis, non alterius atq;
alterius hæ sunt, sed vnius eiusdémque nuncupationes,
& ꝓnomina, per quæ vnus deus & pater ostẽditur, qui

continet

continet omnia, & omnibus vt sint præstans. Quon
autem dictis nostris consonat prædicatio apostolor
& domini magisterium, & prophetarum annuncian
apostolorum dictatio, & legislationis ministratio, v
eundémque omnium deum patrem landantium, &
alium atque alium, neque ex diuersis diis aut virtu
substantiam habentem, sed ex vno & eodem patre,
nia qui tamen aptat secundum subiacentiam, nat
& dispositionem & neq; ab angelis, neque ab alia q
virtute, sed à solo deo patre visibilia atque inuisib
& omnia omnino, quæcunque facta sunt, arbitror
dem sufficienter ostésa, & per hæc tanta vno ostens
patre factore omnium. Sed ne putemur fugere il
ex scripturis dominicis est probationem ipsis scr
ris multo manifestius & clarius hoc ipsum prædic
bus, hiis tamen qui non praue intendunt eis, prop
librum qui sequitur has scripturas reddétes, ex scr
ris diuinis probationes apponemus in medio omn
amantibus veritatem.

EXPLICIT LIBER SECVNDVS

INCIPIVNT CAPITVLA TERTI
libri, & primo præfatio quædam.

Quibus, & quemadmodum Euangelium
A perit ecclesia.
Ostensio quod neque scripturis, nec trad
ni obsequantur hæretici.
De apostolorum traditione, vel ab apostolis in eccl
episcoporum successio.
Testificationes eorum, qui Apostolos viderunt, de
dicatione veritatis.
Ostensio quod & dominus & Apostoli in veritate e
rint doctrinam, & non secundum audientium
nionem.

Ostensio

Ostensio, quod in scripturis nemo alius Deus nomina-
tur, nec Dominus nuncupatur, nisi solus verus Deus
pater omnium & verbum eius. 6
Quid sit, quod à Paulo dicitur, in aliquibus Deus mun
di huius excæcauit mentes fidelium. 7
Quid est mammona. 8
Quàm habuerunt de Deo* scientiam Apostoli, qui no- Al. sententiã
bis Euangelium tradiderunt. 9
Quę sunt quę à magis domino nostro oblata sunt mu-
nera. 10
Ostensio quod neque plura, nec minus quàm quatuor
possunt esse Euangelia. 11
Quæ sit reliquorum Apostolorum doctrina. 12
Aduersus eos, qui dicunt tantum Paulum ex Apostolis
cognouisse veritatem. 13
De sequutore Apostolorum Luca, quæ sunt quæ in Euã
gelio per solum Lucam cognouimus. 14
Aduersus eos qui frustrantur Paulum Apostolum. 15
Quę sit Apostolorum sententia de domino nostro Iesu
Christo. 16
Ostensio, quod vnus & idem ipse Iesus Christus verbũ
sit Dei. 17
Aduersus eos qui dicunt illum putatiue apparuisse. 18
De eo qui descendit in idipsum spiritus. 19
Quæ causa fuit, vt verbum dei caro fieret. 20
Aduersus eos qui dicunt eum de Ioseph generatum. 21
Quid sit quare magnanimus deus fuerit in obedientia
hominis. 22
Ostensio quoniam pro eo qui saluatur in homine factum
est, vt proiiceretur in hunc mundum de paradiso. 23
Ostensio quoniam verbum Dei homo factus est. 24
Quid est quod dictum est à Dauid, de fructu ventris po
nam super sedem tuam. 25
Quemadmodum interpretatę sunt scripturę in Græcũ,
& quando. 26
Ostensio, quoniam ecce virgo in vtero habebit, & non
vulua, quemadmodum quidam scribunt. 27
Quid est illud apud Danielem, lapis sine manibus exci-
sus

sus impleuit omnem terram.
Quare virga Moysi proiecta coluber facta est.
Ostensio quod si Ioseph filius fuisset dominus, non
esse potuisset.
Ostensio quoniam per quæ proiectus est homo de p
diso, per hæc iterum intrat in paradisum.
Aduersus eos qui dicunt nihil de Maria sumpsisse
minum in generationem.
Quare Lucas à Domino inchoans genealogiam in
retulit, & quot ab Adam vsque ad Deum sunt gen
tiones.
Ostensio quoniam Adam prior saluatur à Domino
Quare de paradiso Adam proiecit Deus.
De Cain qui fratrem suum occidit.
Quare folia fici circuncinxit se Adam.
Quid est quod à propheta dictum est, Super aspidē
basiliscum ambulabis, & cætera.
Aduersus Tatiani doctrinam.
Aduersus eos qui ex quacunque causa schismata
ciunt.
Ostensio quod secūdum prouidentia patris regatur
mundus.
Quoniam neque iustitiam sine bonitate constare
fit, neque bonitas sine iustitia.
Quoniam sapiens, idem iudex.
Ostensio quod verbum Dei iustum & bonum sit.
Quemadmodū religiosior Plato quàm hæreticī
datur.
Quemadmodum secundum suam regulam, qui à P
tino sunt extra veritatem ostenduntur.

ARG

ARGVMENTVM ERAS. ROTEROD. in tertium Librum sancti Irenæi.

VIdetur hoc vir sanctissimus Irenęus studio cauisse ne scholiis aut argumentis foret opus, adeo diligēter in titulis capitum rei summam colligit, & singulos libros præloquens recensēt ordine, quæ dixerit libro superiore, proponens quæ proximo dicturus est. Si quis tamen de his copiosius auebit cognoscere, legat quinq; Tertulliani libros aduersus Marcionem, in quibus Irenæum imitatur, Sunt autem minutula quæ annotauimus, eáq; pauca. capite 38. recitat ex Genesi, Et ipse conteret caput tuum, vt ipse non referatur ad mulierem, sed ad semē mulieris qui est Christus. Cap. 21. dicit filium hominis commixtū verbo Dei, pio quidem sensu, sed verbo quod nūc auersantur theologorum aures quum à permiscendi miscendíque vocabulis non ab horruerit Augustinus epistola tertia: tametsi quod Augustinus dixit durius est dicto Irenæi. Ait enim, quomodo Deus homini permixtus sit, Irenæus dicit hominem Deo commixtum. Solum autem vniendi verbum nunc placet scholis, quum nulla vox sit magis impia, nisi benigne interpretemur. Hæc ob eos commemoro, qui miras concitant tragœdias ob voculas, quarum emphasim interdum non intelligunt. Eodē in loco sanctus Irenęus dicit Christum iuxta humanam naturā adoptatum, vt fieret filius Dei, verba eius sic habēt, Et qui filius dei est, filius hominis factus est, cōmixtus verbo dei, vt adoptionem percipiens fiat filius dei. Cap. 12. referens locum ex actis apostolicis 25. quum ponat idolothyta, sanguinem & fornicationem, suffocatorum non meminit, & ni fallor, alicubi sic refert Ambrosius. reliqua minutiora sunt, quàm vt operæpretium sit commemorare.

INCIPIT

Universidad de Deusto
Biblioteca

INCIPIT PRAEFATIO IN TERtium librum Irenæi de quatuor Hæresibus.

Al. Tu quidé dilectiss.

QVIA* dilectissime præceperas nobis vt eas quæ à Valentino sunt sententias absconditas, vt ipsi putant, in manifestum proderem, & ostenderem varietatem ipsorum & sermoné destruentem eos inferrem, aggressi sumus autem nos arguentes eos à Simone patre omnium hæreticorum, & doctrinas & successiones manifestare, & omnibus eis contradicere: propter quod cum sit vnius operis traductio eorum & destructio multis, misimus tibi libros, ex quibus primus quidem omnium illorum sententias cõtinet, & consuetudines & characteres ostendit conuersationis eorum. In secundo verò destructa & euersa sunt, quæ ab ipsis male dicuntur, & nudata & ostensa sunt talia, qualia & sunt. In hoc autẽ tertio ex scripturis inferemus ostensiones, vt nobis tibi ex hiis quæ præceperas, desit à nobis, sed & præter quàm opinabaris ad arguendum & euertẽdum eos, qui quolibet modo male docẽt, occasiones à nobis accipiant. Quæ enim est in Deo charitas, diues & sine inuidia existens, plura donat, quàm postulet quis ab ea. Memor igitur eorum, quæ diximus in prioribus duobus libris, & hæc illis adiũgens, plenissimam habebis à nobis aduersus omnes hæreticos contradictionem, & fiducialiter ac instantissime resistes eis, pro sola vera ac viuifica fide, quam ab apostolis ecclesia percepit, & distribuit filiis suis. Et enim Dominus omnium dedit apostolis suis potestatem Euãgelij, per quos & veritatem, hoc est, Dei filij doctrinam cognouimus, quibus & dixit Dominus: Qui vos audit, me audit, & qui vos contemnit, me contemnit, & eum qui me misit.

A Q

A QVIBVS ET QVEMADMODVM EVANGELIVM *acceperit Ecclesia.*

CAPVT PRIMVM.

NON per alios dispositioné salutis nostræ cognouimus, quàm per eos, per quos Euangeliũ peruenit ad nos, quod quidem tunc præconiauerunt, postea verò per Dei voluntatem in scripturis nobis tradiderunt fundamentum & columnam fidei nostræ futurum. Nec enim fas est dicere, quoniam ante prædicauerunt, quàm perfectam haberent agnitionem, sicut quidam audent dicere, gloriantes emendatores se esse apostolorũ. Postea enim quàm surrexit Domimus noster à mortuis, & induti sunt superueniente spiritu sancto virtutem ex alto, de omnibus adimpleti sunt, & habuerunt perfectam agnitionem, exierunt in fines terræ, ea quæ à Deo nobis bona sunt euangelizantes, & cælestem pacem hominibus annunciantes. qui quidem & omnes pariter & singuli eorum habentes Euangelium Dei, Ita Matthæus in Hebræis ipsorum lingua scripturam ædidit Euangelij, cum Petrus & Paulus Romæ euangelizarent & fundarent ecclesiam. Post verò horum excessum Marcus discipulus & interpres Petri, & ipse quæ à Petro annuntiata erãt, præscripta nobis tradidit. Postea & Ioãnes discipulus Domini, qui & supra pectus eius recumbebat, & ipse edidit Euangelium Ephesi Asiæ commorans. Et omnes isti vnum Deum factorem cæli & terræ à lege & prophetis annuntiatũ, & vnũ Christũ filium Dei tradiderunt nobis: quibus si quis non assentit, spernit quidẽ participes Domini, spernit autem & ipsum Christum dominum, spernit verò & patrem, & est à semetipso dãnatus, resistens & repugnans saluti suæ, quod faciunt omnes hæretici.

Euangelista

αὐτοκατάκριτος

Quod

¶ Quod neque scripturis, neque traditionibus obsequantur hæretici.

Caput II.

Vm enim ex scripturis arguuntur in accusationem conuertuntur ipsarum scripturarum, quasi non recte habeant, neque sint ex auctoritate, & quia varie sint dictæ, & quia nō possit ex his inueniri veritas ab his, qui nesciāt traditionē, Nō enim per literas traditam illā, sed per viuā vocem, ob quam causam & Paulum dixisse, Sapientiā autem loquimur inter perfectos, sapiētiā autem nō mundi huius. Et hanc sapientiam vnusquisque eorū esse dicit, quàm à semetipso adinuenit fictionem videlicet, vt digne secundum eos sit veritas aliquando quidem in Valentino, aliquando autem in Marcione, aliquando in Cerintho, deinde in Basilide: fuit autem in illo, qui cōtra disputat, quasi nihil salutare loqui potuit, vnusquisque ipsorū omnia prædicare non confunditur. Cum autem ad eam iterum traditionem, quæ est ab apostolis, quæ per successiones presbyterorum in ecclesiis custoditur, prouocamus eos qui aduersantur traditioni, Dicent se non solum presbyteris, sed etiam apostolis existentes sapientiores, inuenisse veritatem: apostolos autem admiscere ea quæ sunt legalia Saluatoris verbis, & non solos apostolos, sed ipsum dominum modo quidē à Deo ago, modo autē à medietate, interdum autē à summa te fecisse sermones: & se verò indubitate, & incōtamte & syncere absconditum scire mysterium. Quod dem impudentissime est blasphemare suū factorē. nit itaque neque scripturis iā neque traditioni cōre eos. Aduersus tales certamē nobis est ò dilectissimore serpentum lubrici vndique fingere conātes. propter vndique resistendum est illis, si quos ex his tusione confundentes ad conuersionem veritatis adcere possimus. Etenim si non facile est ab errore apprehensam resipiscere animam, sed non omnimodo impossibile est errorem effugere appositā veritate.

Autoritas pō tificum

¶ De ap

¶ De apostolorum traditione, vel ab apostolis in ecclesiis episcoporum successione.

Caput III.

Raditionem itaque apostolorum in toto mundo manifestatam in ecclesia adest perspicere omnibus, qui vera velint* audire, & habemus annumerare eos, qui ab apostolis instituti sunt episcopi in ecclesiis, & successores eorū vsque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neque cognouerunt, quale ab his deliratur. Etenim si recōdita mysteria sciissent apostoli, quæ seorsim, & latenter ab reliquis perfectos docebāt, his vel maxime traderent ea, quibus etiam ipsas ecclesias committebant: valde enim perfectos & irreprehensibiles, in omnibus eos volebant esse, quos & successores relinquebant suum ipsorum locum magisterij tradentes, quibus emandate agentibus fieret magna vtilitas, lapsis autem summa calamitas: Sed quoniā valde longum est, in hoc tali volumine omniū ecclesiarum enumerare successiones, maximæ & antiquissimæ, & omnibus cognitæ à gloriosissimis duobus apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ ecclesiæ, eam quam habet ab apostolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidē, per successiones episcoporum peruenientem vsque ad nos, indicātes confundimus omnes eos, qui quoquo modo vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam sententiam præterquàm oportet colligunt. Ad hanc enim ecclesiam propter potētiorem principalitatem, necesse est omnem conuenire ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles, in qua semper ab his qui sunt vndique, conseruata est ea quæ est ab apostolis traditio. Fundātes igitur & instruentes beati apostoli ecclesiā, * Lino episcopatum administrādæ ecclesiæ tradiderunt. Huius Lini Paulus in his quę sunt ad Timotheū epistolis meminit. Successit autem ei Anacletus, post eum tertio loco ab apostolis episcopatum sortitur Clemēs, qui & vidit ipsos apostolos, & contulit cum eis, cum adhuc insonantem prædicationem apostolorum & traditionem ante oculos haberet.

Al. videre

Romana ecclesiæ

Lino

Non solus enim, adhuc multi supererant tunc ab apostolis docti. Sub hoc igitur Clemẽte dissensione nõ modica inter eos qui Corinthi essent fratres facta, scripsit quæ est Romæ ecclesia potẽtissimas literas Corinthiis, ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorum, & annuntians quam in recenti ab apostolis receperant traditionem, annunciantem vnum Deum omnipotentem, factorem cæli & terræ, plasmatorem hominis, qui induxit cataclysmum, & aduocauerit Abrahã, qui eduxerit populum de terra AEgypti, qui colloquutus sit Moysi, qui legem disposuerit, & prophetas miserit, qui ignem præparauerit diabolo & angelis eius. Hunc patrem Domini nostri Iesu Christi ab ecclesiis annuntiari, ex ipsa scriptura qui velint, discere possunt, & apostolicam ecclesiæ traditionem intelligere cum sit vetustior episcopis hiis, qui nunc falso docent, & alterum deũ super Demiurgum, & factoré horum omnium quæ sunt cõmentiuntur. Huic autem Clementi succedit Euaristus, & Euaristo Alexander, ac deinceps sextus ab apostolis constitutus est Sixtus, & ab hoc Telesphorus, qui etiã gloriosissime martyrium fecit, ac deinceps Hyginius, post Pium, post quẽ Anicetus. Cum autẽ successisset Aniceto Soter nũc duodecimo loco episcopatũ ab apostolis habet Eleutherius. Hac ordinatione & successione, ea quæ est ab apostolis in ecclesia traditio, & veritatis præconatio peruenit vsque ad nos Et est plenissima hæc ostensio vnam & eandem viuificatricem fidem esse, quæ in ecclesia ab apostolis vsque nunc sit conseruata, & tradita in veritate. Et Polycarpus autem nõ solum ab apostolis doctus & conuersatus cum multis ex eis, qui dominum nostrum viderũt, sed etiã ab apostolis in Asia, in ea quæ est Smyrnis ecclesia constitutus episcopus, quem & nos vidimus in prima nostra ætate, multum enim perseuerauerat, & valde senex glorioßissime & nobilissime martyrium faciens exiuit de hac vita. Hic docuit semper quæ ab apostolis didicerat, quæ & ecclesiæ tradidit, & hæc sola sunt vera. Et testimonium hiis perhibent quæ sunt in Asia ecclesiæ omnes, & qui vsque adhuc successerũt Polycarpo

Euaristus

Polycarpus

Polycorpo, qui vir multo maioris autoritatis testis, & fidelioris veritatis est testis, quàm Valétinus & Marciõ, & reliqui qui sunt peruersæ sententiæ. Is enim est qui sub Aniceto cũ aduenisset in vrbẽ, multos ex hiis quos prædiximus, hæreticos conuertit in ecclesiam Dei, vnã & solam hanc veritatem annuncians ab apostolis perceptam se, quam & ecclesiæ tradidit. Et sunt qui audierunt eum dicentem, quoniam Ioannes domini discipulus in Epheso iens lauari, cum vidisset intus Cerinthum, exilierit de balneo non lotus, dicens, quod timeat, ne balneum concidat cum intus esset Cerinthus inimicus veritatis. Et ipse autem Polycarpus, Marcioni aliquando occurrenti sibi & dicenti, Cognosce nos, respondit, Cognosco te primogenitum satanæ. Tantum apostoli, & horum discipuli habuerũt timorem, vt neque verbotenus communicarent alicui eorum, qui adulterauerant veritatem, quemadmodum & Paulus ait: Hæreticum autem hominem post vnam correptionem deuita, sciens quoniam peruersus est qui est talis, & à semetipso damnatus. Est autem & epistola Polycarpi ad Philippẽses scripta perfectissima, ex qua & characteré fidei eius, & prædicationem veritatis, qui volunt & curam habent suæ salutis, possunt discere. Sed & quæ est Ephesi ecclesia à Paulo quidem fundata, Ioanne autem permanente apud eos vsque ad Traiani tempora, testis est verus apostolorum traditionis.

¶ Testificatio eorum, qui apostolos viderunt, de prædicatione veritatis. Cap. IIII.

TAntæ igitur ostẽsiones cum sint, hæc nõ oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile est ab ecclesia sumere, cũ apostoli quasi in depositorium diues, plenissime in ea cõtulerint omnia, quæ sint veritatis, vti omnis quicunque velit, sumat ex ea potum vitæ. Hæc est enim vitæ introitus, omnes autem reliqui fures sunt & latrones, propter quod oportet deuitare quidem illos, quæ autem sunt ecclesiæ cum magna diligentia diligere & apprehendere ve-

ritatis traditionē. Quid enim & si qui de aliqua modica quęstione disceptatio esset, nónne oporteret in antiquissimas recurrere ecclesias, in quibus apostoli conuersati sunt, & ab eis de præsenti quæstione sumere quod certum & re liquidu est. Quid autem si neque apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nónne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderūt iis, quibus committebāt ecclesias, cui ordinationi assentiunt multæ gentes Barbarorum, eorum qui in christum credunt, sine charactere vel atramento scriptam habentes per spiritum in cordibus suis salutem, & veterem traditionem diligenter custodientes, in vnum deum credentes fabricatorem cæli & terræ, & omnium quæ in eis sunt, per Christum Iesum dei filium. Qui propter eminentissimam erga figmentum suum dilectionem, eam quæ esset ex virgine, generationem sustinuit, ipse per se hominem adunans deo, & passus sub Pontio Pilato, & resurgens, & in claritate receptus in gloria, venturus saluator eorum qui saluantur, & iudex eorum qui iudicātur, & mittens in ignem æternum transfiguratores veritatis, & contemptores patris sui, & aduentus eius. Hanc fidem qui sine literis crediderunt, quantum ad sermonem nostrum barbari sunt, Quātum autē ad sententiā, & consuetudinem & conuersationem, propter fidem, perquam sapientissimi sunt, & placent Deo, conuersantes in omni iustitia & castitate & sapiētia. Quibus si aliquis annuntiarit ea, quæ ab hæreticis adinuenta sunt, proprio sermone eorū colloquēs, statim cōcludētes aures, lōgo lōgius fugient, ne audire quidem sustinentes blasphemum eorum loquium. Sic per illā veterem apostolorū traditionem non in cōceptionem quidem mentis admittunt, quodcunque eorum portentiloquiū est: neque enim congregationes fuit apud eos, neq; doctrina instituta. Ante Valētinum enim nō fuerunt qui sunt à Valētino, neq; ante Marcionem erāt, qui sunt à Marcione, neq; omnino erāt alii sensus maligni, quos supra enumerauimus, antequā Valentiatores & inuentores peruersitatis eorum fierēt. Valentinus enim venit Romā sub Hygino, increuit verò [sub] Pio, & prorogauit tempus vsque ad Anicetum. Cerdon autem qui ante Marcionem, & hic sub Hygino, qui fuit octauus episcopus, sæpe in ecclesiam veniens, & exomologesin faciens sic consumauit, modo quidem latēter docens, modo verò exomologesin faciēs, modo verò ab aliquibus traductus, in hiis quæ docebat male, & abstentus est à religiosorum hominum conuentu. Marcion autem illi succedens inualuit sub Aniceto, decimum locum episcopatus continente. Reliqui verò qui vocantur gnostici à Menandro Simonis discipulo, quemadmodum ostendimus, accipientes initia vnusquisque eorum, cuius participatus est sententiæ, eius & pater, & antistes apparuit. Omnes autem hij multo posterius mediantibus iam ecclesiæ temporibus insurrexerunt in suam Apostasiam.

¶ Ostentio quod & dominus & apostoli in veritate ædiderint doctrinā, & non secundum audientium opinionem. Cap. V.

Traditione igitur quę est Apostolis, sic se habēte in ecclesia, & permanente apud nos, reuertamur ad eam quæ est ex scripturis ostēsionem, eorum qui & Euangelium cōscripserunt apostolorum, ex quibus conscripserunt de deo sententiam, ostendentes quoniam dominus noster Iesus Christus veritas est, & mendacium in eo non est, quemadmodum & Dauid eam quæ est ex virgine generationem eius, & eam quæ est ex mortuis resurrectionem prophetans ait, Veritas de terra orta est. Et apostoli autem discipuli veritatis existentes, extra omne mendacium sunt: non enim communicat mendacium veritati, sicut non communicant tenebræ luci, sed præsentia alterius excludit alterum. Veritas ergo Dominus noster existens, non mentietur, & quem sciebat labis esse fructum, non vtique Deum confiteretur, & Deum omnium, & summum regem, & patrem suum, perfectus imperfectum, spiritalis animalem, is qui in pleromate esset, eum qui extra pleroma: neque discipuli eius alium quendam Deum no-

 minarēt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

minarent, aut dominum vocarent, præter eum qui re-
re Deus & dominus omnium: quemadmodum dicu-
hij qui sunt vanissimi sophistæ, quoniam apostoli cu-
hypocrisi fecerũt doctrinam, secundum audientium ca-
pacitatem, & responsiones secundum interrogantium
suspiciones, cæcis cæca confabulantes, secundum cæ-
tatem ipsorum, languentibus autem secundum langu-
res ipsorum, & errantibus secundum errorem eorum
& putantibus Demiurgum solum esse deum, hunc an-
nuntiasse. His verò qui innominabilem patrem cap-
per parabolas & ænigmata inenarrabile fecisse mys-
rium, vti non quemadmodum habet ipsa veritas, sed
in hypocrisi, & quemadmodum capiebat vnusquisq;
dominum & apostolos ædidisse magisterium. Hoc au-
non est sanantium nec viuificantium, sed magis gra-
tium, & augentium ignorantiam ipsorum: & mo-
verior hic lex inuenitur, maledictum dicens omn-
qui in errorem mittat cæcum in via. Qui enim ad in-
uentionem missi erant errantium apostoli, & ad va-
nem eorum qui non videbãt, & ad medicinam lang-
tium, vtique non secundum præsentem opinionem
loquebantur eis, sed secundum veritatis manifesta-
nem. Nec enim quilibet homines recte facient, fi-
cos iamiámque per præcipitum ferri incipientes ad-
tétur insistere illi periculosissimæ viæ, quasi vere rec-
& quasi bene per venturi sint. Quis autem medicus v-
lens curare ægrotum, faciet secundum concupiscen-
ægrotantis, & nõ secundum quod aptum est medici-
Quoniã autem dominus medicus venit eorũ, qui se
le habét, ipse testificatur dicens: non est opus sanis me-
dicus, sed male habentibus, Non veni vocare iustos, sed
peccatores ad pœnitentiã. Quomodo ergo qui male
bent confirmabuntur? & quomodo peccatores pœnite-
tiam agent, vtrum perseuerantes in eisdem ipsis? A-
è contrario magnam commutationem & transgressio-
nem prioris conuersationis accipientes, per quam
ægritudinem non modicam, & multa peccata sibi-
ipsis importauerunt? Ignorantia autem mater hor-
omni-

omnium per agnitionem vacuatur, agnitionem vero fa-
ciebat dominus suis discipulis, per quam & curabat la-
borantes, & peccatores à peccato cohercebat. Non igi-
tur iam secundum pristinã opinionem loquebatur eis,
neque secundum suspicionem interrrogantium respon-
debat eis, sed secundum doctrinam salutarem, & sine hy-
pocrisi, & sine acceptatione. Quod etiam ex domini ser-
monibus ostenditur, qui quidem his qui erãt ex circun-
cisione ostendebat filium Dei eũ, qui per prophetas præ-
dictus fuerat Christum, hoc est, semetipsum manifesta-
bat, qui libertatem hominibus restaurauerit, & attribue-
rit incorruptelæ hæreditatem. Gentes autem iterum do-
cebant apostoli, vt relinquerent vana ligna & lapides,
quæ suspicabantur esse deos, & verum colerét Deũ, qui
constituisset & fecisset omne humanum genus, & per
conditionem suam aleret & augeret, & constabiliter eis
esse præstaret, & vt expectarent filium eius Iesum Chri-
stũ, qui redemit nos de Apostasia sanguine suo, ad hoc,
vt essemus & nos populus sanctificatus, de cælis descen-
surus in virtute patris, qui & iudicium omnium factu-
rus est, & ea quę à Deo sunt bona donaturus his, qui ser-
uauerint præcepta eius. Hic in nouissimis temporibus
apparens lapis summus angularis, in vnum collegit &
vniuit eos, qui longe, & eos qui prope, hoc est, circunci-
sionem & præputium, dilatans Iaphet, constituens eum
in domo Sem.

¶ Ostensio quod in scripturis nemo alius Deus nominatur, nec dominus nuncupatur, nisi solus verus Deus pater omnium & verbum eius. Caput VI.

NEque igitur dominus, neq; spiritus sanctus, neq; apostoli eũ qui nõ esset Deus definitiue & absolute Deum nominassent aliquãdo, nisi esset verus Deus, neque dominum appellassent aliquem ex sua persona, nisi qui dominatur omnium Deum patrem & filium eius, qui dominium accepit à patre suo omnis conditionis, quemadmodum habet illud: Dixit dominus

dominus domino meo, sede à dextris meis, Quoadusq; ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Patrem enim filio collocutum ostendit, qui & dedit ei hæreditatem gẽtium, & subiecit ei omnes inimicos. Vere igitur cum pater sit dominus, & filius vere sit dominus, nuncupato spiritus sanctus domini appellatione signauit eos. Iterum in euersione Sodomitarũ scriptura ait: Et pluit dominus super Sodomam & Gomorram ignem & sulphur à domino de cælo. Filium enim hic significat, qui & Abrahæ conloquutus sit, à patre accepisse potestatem ad iudicãdum Sodomitas propter iniquitatem eorum. Similiter habet illud: Sedes tua deus in æternum, virga directionis, virga regni tui, Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatẽ, propterea vnxit te deus, deus tuus. Vnctio enim Dei appellatione significauit spiritus, & eum qui vngitur filium, & eum qui vngit, id est patrẽ. Et iterum Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit, de patre & filio, & de his qui adoptionẽ perceperunt dicit. Hi autem sunt ecclesia, hæc enim est synagoga Dei, quam deus, hoc est, filius ipse per semetipsum collegit. De quo iterum dicit, Deus deorum dominus loquutus est, & vocauit terram. Quis deus? de quo dixit: Deus manifeste veniet, deus noster, & non silebit, hoc est filius, qui secundum manifestationem hominibus aduenit, qui dicit palàm: Apparui his qui me non quærunt. Quorum autem deorum? quibus dicit: Ego dixi, dij estis, & filij altissimi omnes. Hij licet qui adoptionis gratiam adepti sunt, per quam clamamus Abba pater. Nemo igitur alius, quemadmodum prædixi, deus nominatur, aut dominus appellatur, nisi qui est omnium deus & dominus, qui & Moysi dixit: Ego sum, qui sum, & sic dices filiis Israël. Qui est misit me ad vos: & huius filius Iesus Christus dominus noster, qui filios Dei facit credentes in nomen suum, Descendit, inquit, eripere populum hunc: Ipse est enim qui descendit & ascendit propter salutem hominum. Per filium itaque qui est in patre, & habet in se patrem, his quibus est manifestatus, patre testimo-

nium præbente filio, & filio annunciante patrẽ. Quemadmodum & Esaias ait: Et ego, inquit, testis, dicit dominus deus, & puer quem elegi, vti cognoscatis, & credatis, & intelligatis quoniam ego sum. Cum autem eos, qui non sunt dij nominat, nõ in totum, quemadmodum prædixi, scriptura ostendit illos deos, sed cũ aliquo addimento & significatione, per quam ostẽduntur nõ esse dij. Quemadmodum apud Dauid, dij gẽtium idola dæmoniorũ, & deos alienos non sectabimini. Ex hoc enim quod dicit dij gentium, gentes autem verbum domini nesciunt, & alienos deos nominans eos, abstulit quod sint dij. A sua autẽ persona quod est, dicit de ipsis, sunt enim idola, inquit, dæmoniorum. Et Esaias, Confundãtur omnes qui blasphemant deum, & sculpunt inutilia, & ego testis, dicit dominus. abstulit quod sint dij, solo autem vtitur nomine, ad hoc vt sciamus de quo dicit. Hoc autem ipsum & Hieremias: Dij, inquit, qui nõ fecerunt cælum & terram pereant de terra, quæ est sub cælo. Ex eo enim quod perditionem eorum adiecit, ostendit non esse deos eos. Et Helias autẽ conuocato vniuerso Israël in Carmelum montẽ, volens eos ab idololatria auertere, ait eis. Quousq; claudicabitis vos in ambobus suffraginibus, si vnus est dominus deus, venite post eũ. Et iterũ super holocaustum sic ait idolorum sacerdotibus. Vos inuocabitis in nomine deorum vestrorum, & ego inuocabo in nomine domini Dei mei, & deus qui exaudiet hodie, ipse est deus. In eo enim quod hæc dicebat propheta, qui quidem apud ipsos putabantur dij, arguit deos non esse. Conuertit autem eos ad eum deum, qui & credebatur ab eo, & qui vere erat deus, quẽ & inuocãs clamabat: Domine deus Abrahã, deus Isaac, deus Iacob exaudi me hodie. Et intelligat omnis populus hic, quoniam tu es deus Israël. Et ego igitur inuoco te domine deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob qui es & Israël, pater domini nostri Iesu Christi, deus qui per multitudinẽ misericordiæ tuæ & bene sensisti in nobis, vtẽ cognoscamus, qui fecisti cælũ & terrã & dominationũ omniũ, qui es solus & verus Deus, super quem alius deus

Deus non est, præter dominũ nostrum Iesum Christ
* dominatione quoque dominaris spiritus sancti,
omni legenti hanc scripturam cognoscere te, quia so
Deus es, & confirmari in te, & absistere ab omni ha
tica, & quæ est sine Deo & impia sententia. Et apost
autem Paulus dicens, Si enim his qui non erant dij
uistis, nunc cognoscentes Deum, imò cogniti à Deo
parauit eos qui non erant, ab eo qui est Deus. Et rursu
de antichristo dicens, Qui aduersatur & extollit se
quit, super omne quod dicitur Deus, vel quod colit
eos qui ab ignorantibus deum dij dicuntur, significa
id est idola. Et enim pater omnium Deus dicitur &
& non super hunc extolletur antichristus, sed super
qui dicuntur quidem, nõ sunt autem dij. Quoniam
tem hoc verum est, ipse Paulus ait, Scimus autem q
niam nihil est idolum, & quoniã nemo Deus nisi u
Etenim si sunt qui dicuntur dij, siue in cælo siue in
ra, nobis vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos in
lo, & vnus dominus Iesus Christus, per quem omn
nos per ipsum. Dixit enim & separauit eos qui dic
tur quidẽ, nõ sunt autẽ dij, abvno Deo patre, ex quo
nia, & vnum dominum Iesum Christum, ex sua pos
na firmissime confessus est. Quod autem siue in cæ
ue in terra, non quemadmodum exponunt hij, dic
eum mundi fabricatorem, sed simile est ei quod à M
se dictũ est, Non facies tibi omnẽ similitudinẽ in
quæcunq; in cælo sursum, & quæcũq; in terra deor
& quæcunq; in aquis, vel sub terra. Quæ autem in c
sunt, quæ sint ipse exponit. Ne quãdo, inquit, respic
in cælũ, & vidẽs solẽ & lunã & stellas, & omne ornat
torum cæli, errans adores ea, & seruias eis. Et ipse
tem moyses homo Dei existens, Deus, inquit, datus
ante Pharaonem: non autem vere dominus appella
nec Deus vocatur à prophetis, sed fidelis Moyses fa
lus & seruus Dei dicitur à spiritu, quod & erat.

alĩ. dominationé quoq; dominans.

¶ Quid sit quod à Paulo dicitur quib° de° mũdi huius excęcauit mẽtes infidelĩũ. Cap. VII

QVod autem dicunt aperte Paulum in secunda ad Corinthios dixisse: in quibus deus secu
li huius excæcauit mentes infidelium: & alte
rum quidem deum esse seculi huius dicunt, alterum ve
ro qui sit super omnẽ principatum, & initium & potesta
tem, nõ sumus in causa, si hij qui quæ super deum sunt
mysteria scire se dicunt, ne quidẽ legere Paulũ sciunt.
Si enim qui secundum Pauli consuetudinem, quemad
modum ex multis & alibi ostendimus hyperbatis eum
mentem, sic legerit, in quibus Deus, deinde subdistin
gẽs & modicum diastematis faciens simul & in vnum
reliqua legerit, seculi huius excæcauit mentes infide
lium, inueniet verum, vt sit quod dicitur, Deus excæca
uit mẽtes infidelium huius seculi. Et hoc per subdistin
ctionem ostenditur. Non enim deum huius seculi dicit
Paulus, quasi super illum alterum aliquem sciens, sed
deum quidem deum confessus est: Infideles autem secu
li huius dicit, quoniam venturum incorruptibile non
hereditabunt seculum. Quemadmodum autem Deus
excæcat mentes infidelium, ex ipso Paulo ostendemus,
proficiente nobis sermone, & non nunc in multum mu
temus mentem nostram à proposito. Quoniam autẽ hy
perbatis frequenter vtitur Apostolus, propter velocita
tem sermonum suorum, & propter impetum qui in ipso
est spiritus, ex multis quidem alijs est inuenire. Sed &
in ea quæ est ad Galatas, sic ait, Quid ergo? Lex factorũ
posita est vsque quo veniat semen, cui promissum est, di
spositum per angelos in manu mediatoris. Ordinatio
enim sic est. Quid ergo lex factorum? dispositа per ange
los in manu mediatoris posita est, vsque dum veniat se
men, cui repromissum est, vt sit homo interrogans & spi
ritus respondens. Et iterum in secunda ad Thessaloni
censes, de antichristo dicens, ait, Et tunc reuelabitur il
le iniquus, quem dominus Iesus Christus interficiet spi
ritu oris sui, & destruet præsentia aduentus sui, illũ cu
ius est aduentus secundum operationem satanæ, in om
ni virtute & signis & portentis mendacij. Etenim in his
ordinatio dictorum sic est, Et tũc reuelabitur iniquus,

Hyperbatũ.

cuius

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuius est aduentus secundum operationem satanæ, omni virtute & signis & portentis mendacij, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet præsentia aduentu sui. Non enim aduentum domini dicit secundum operationem satanæ fieri, sed aduentum qui, quem & antichristum dicimus. Si ergo non attendat aliquis lectioni, & per interualla aspirationis manifestet quod dicitur, erunt non tantum incongruentia sed & blasphema legens, quasi domini aduentus secundum operationē fiat satanæ. Sicut ergo in talibus oportet per lectionem hyperbaton ostendi, & consequenter Apostoli seruare sensum: sic & ibi non deum seculi huius legimus, sed deum quem vere deum dicimus. Incredulos autem & excæcatos seculi huius, audiemus, quoniam venturum vitæ non hæreditabunt seculum.

¶ Quid est Mammona. Cap. VIII

SOluta igitur & hac illorū calumnia, manifestum ostensum est, quoniā nunquam prophetæ, neque apostoli aliū deum nominauerūt, vel dominum appellauerunt præter verum & solum deū. Ad to magis ipse dominus, qui & Cæsari quidē quæ Cæsaris sunt reddi iubet, & quæ Dei sunt Deo, Cæsarem quidē Cæsarē nominans, deum vero deum cōfitens. Similiter & illud quod ait, Non potestis duobus dominis seruire, ipse interpretatur, dicens, Non potestis Deo seruire & mammonæ, deum quidē confitens deum, mammonam autem nominans, hoc quod & est, non Mammonam dominum vocat dicens, Non potestis duobus dominis seruire, sed discipulos docet seruientes Deo non subiici Mammonæ, neq; dominari ab eo. Qui, inquit, facit peccatum seruus est peccati. Quēadmodum igitur seruientes peccato, seruos peccati vocat non tamen ipsum peccatum dominū appellat, sic & eos qui māmonæ seruiunt seruos māmonæ appellat, non dominū appellans Mammonā. Mammonas autem est secundū Iudaicam loquelam, qua & Samaritæ vtuntur, cupidus & plus quam oportet, habere volēs. Secundum autem Hebraicam iunctiue

iunctiue dicitur Mam vel significat gulosum, id est, qui non possit à gula se continere. Secūdum hæc igitur quæ significātur, nō possumus Deo seruire & Māmonæ. Sed & diabolum cum dixisset fortem, non in totū sed velut in cōparatione nostra, semetipsum in omnia & vere fortem ostendit dominus dicens, non aliter aliquem posse diripere vasa fortis, si nō prius ipsum alliget fortem, & tunc domum eius diripiet. Vasa autem eius & domus nos eramus, cum essemus in Apostasia: vtebatur enim nobis quēadmodum volebat, & spiritus immūdus habitabat in nobis. Non enim aduersus eū, qui se alligabat & domū eius diripiebat fortis erat, sed aduersus eos, qui in vsu eius erāt homines, quoniā abscedere fecerat sententiā eorū à Deo, quos eripuit dominus. Quēadmodū & Hieremias ait, Redemit dominus Iacob, eripuit eum de manu Pharaonis eius. Si igitur non significasset eū, qui alligat, & diripit eius vasa, hoc autē solum eū fortē dixisset, esset fortis inuictus. Sed obiecit obtinētem, tenet enim qui alligat, tenetur autē qui alligatur, & hoc sine cōparatione fecit, vt nō comparetur domino seruus Apostata existens: nō enim tantū hic, sed nec quidem ex his quæ constituta, & in subiectione sunt comparabitur verbo Dei, per quē facta sunt omnia, qui est dominus noster Iesus Christus. Quoniā enim siue angeli, siue archāgeli, siue throni, siue dominationes ab eo qui super omnes est deus, & cōstituta sunt, & facta per verbū eius, Ioannes quidē sic significauit. cum enim dixisset de verbo Dei, quoniā erat in patre adiecit, Omnia per eum facta sunt, & sine eo factū est nihil. Dauid quoq; cū laudationes enumerasset, nominatim vniuersa quæcūq; diximus, & cęlos & omnes virtutes eorū adiecit, Quoniā ipse pręcepit & creata sunt, ipse dixit & facta sunt. Cui ergo pręcepit? verbo scilicet: per quod, inquit, cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Quoniā autem ipse omnia fecit libere, & quemadmodū voluit, ait iterum Dauid, Deus autem noster in cęlis sursum & in terra omnia quæcunq; voluit fecit. Altera autem sunt, quę constituta sunt ab eo qui constituit, & quæ facta sunt

Mammona

ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab eo qui fecit. ipse enim infectus, & sine initio & sine
ne, & nullius indigens, ipse sibi sufficiens, & adhuc reli
quis omnibus, vt sint hoc ipsum præstans. Quæ vero a
eo sunt facta, initium sumpserunt. Quæcunque autē
initium sumpserunt percipere, & subiecta sunt & infir
gent eius qui se fecit, necesse est omnino vti differēs
cabulū habeāt apud eos, etiā qui vel modicū sensum
discernēdo talia habeāt, Ita vt is quidē qui omnia fec
rit cū verbo suo, iuste dicatur de⁹ & domin⁹ sol⁹, quę
facta sunt, nō iā eiusdē vocabuli percipibilia esse, ne
iuste id vocabulum sumere debere, quod est creatoris

¶ Quā habuerūt de Deo sententiam, qui Euā
gelium nobis tradiderunt apostoli. Cap. IX.

O Stēso igitur sic plane, & adhuc ostēdatur ma
nifestius neminem alterum dominū vel de
neque prophetas neque apostolos, neque
minum Christum cōfessum esse ex sua persona, sed pa
cipue deum & dominum, prophetis quidem & apostol
patrē & filium cōfitentibus, alterū autem neminem
que deum nominantibus, neque dominū confitentibus
Et ipso domino patrē tantum deum & dominum eum
qui solus est deus & dominator omniū, tradente dis
pulis, sequi nos oportet, siquidē illorū sumus discipu
testimonia illorū ita se habētia. Matthæus enim apos
lus vnum & eundem sciens deum, qui promissionē fe
rit Abrahæ, facturum se semen eius quasi stellas cæ
qui per filium suum christum Iesum a lapidum cultu
in suā nos agnitionem vocauerit, vti fieret populus,
nō populus, & nō dilecta, dilecta, ait Ioannē præpara
tē Christo viā, his qui in carnali quidē cognatione
riabātur, varium autē & omni malitia cōpletū semi
habebant, eam pœnitentiam quæ à malitia reuocat
annunciantem dixisse, Progenies viperarum, quis
bis mōstrauit fugere ab iraventura? facite ergo fructū
dignum pœnitentiæ, & nolite dicere in vobis ipsis, pa
trem habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniam p
tens est deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ

Pœnitentiam

Pœnitentiam igitur eis eam quæ esset à malitia, præco
nabat, sed non alterum deum annunciabat, præter eum
qui fecisset promissionem Abrahæ, ille præcursor Chri
sti, de quo iterū ait Matthæus, similiter autem & Lucas,
Hic enim est qui dictus est à domino per prophetā, Vox
clamantis in deserto, parate viam domino, rectas facite
semitas Dei nostri. Omnis vallis implebitur, & omnis
mons & collis humiliabitur, & erūt tortuosa in directa,
& aspera in vias planas, & videbit omnis caro salutare
Dei nostri. Vnus igitur & idē deus est, pater domini no
stri, qui & præcursorem per prophetas missuru se promi
sit, & salutare suum, id est, verbu suū visibile effecit om
ni fieri carni, incarnatum & ipsum, vt in omnibus ma
nifestus fieret rex eorū. Etenim ea quæ iudicātur oporte
bat videre iudicē, & scire hūc à quo iudicātur, & ea quæ
gloriam cōsequūtur, oportebat scire eū, qui munus glo
riæ eis donat. Iterū autē de angelo dicēs Matthæus ait,
Angelus domini apparuit Ioseph in somnis: Cuius do
mini? Ipse interpretatur, vti adimpleatur quod dictum
est à domino per prophetam, Ex AEgypto vocaui filium
meum. Ecce virgo in vtero accipiet & pariet filium, &
vocabunt nomen eius Emanuel, quod est intepretatū,
nobiscū deus. De hoc qui est ex virgine Emanuel, dixit
Dauid. Non auertas faciem Christi tui. Iurauit domi
nus Dauid veritatem & non disperdet eū, de fructu vē
tris tui, ponam super sedem tuam. Et iterū, Notus in Iu
dæa deus, & factus est in pace locus eius, & habitaculum
eius in Sion. Vnus igitur & idem deus, qui à prophetis
prædicatus est, & ab angelo annūciatus, & huius filius,
qui ex fructu ventris Dauid, id est, ex Dauid virgine, &
Emanuel, cuius stellam Balaam quidē sic prophetauit,
Orietur stella ex Iacob, & surget dux in Israēl.

¶ Quæ sunt quæ à Magis domino nostro obla
ta sunt munera. Cap. X.

M Atthæus autē Magos ab oriēte veniētes ait di
xisse, Vidimus enim stellā eius in oriēte, & ve
nimus adorare eum: deductósque à stella in

domũ Iacob ad Emanuel, per ea quæ obtulerunt munera ostendisse, quis erat qui adorabatur, Myrrha quidem, quod ipse erat, qui pro mortali humano genere moreretur & sepeliretur. Aurum vero, quoniam rex, cuius regni finis non est. Thus vero, quoniam deus qui & notus in Iudæa factus est, & manifestus eis, qui non quærebant eum. Adhuc ait in baptismate Matthæus, Aperti sunt ei cæli, & vidit spiritum dei, quasi columbam venientẽ super eum. Et ecce vox de cælo, dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Non enim Christus tũc descẽdit in Iesum, neque alius quidẽ Christus, alius vero Iesus, sed verbũ dei, qui est saluator & omnium dominator cæli & terræ, qui est Iesus, quemadmodũ ante ostendimus: qui & assumpsit carnem & vnctus est a patre spiritu, Iesus Christus factus est, sicut Esaias ait. Exiet virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eũ spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & virtutis, spiritus scientiæ & pietatis, & implebit eũ spiritũ timoris dei. Non secundum gloriam iudicabit, neq; secũdũ loquelã arguet, sed iudicabit humili iudicio, & arguet gloriosos terræ. Et iterum ipse Esaias vnctionem eius, & propter quid vnctus est præsignificãs, ait, Spiritus dei super me, quapropter vnxit me, euangelizare humilibus misit me, curare cõminutos corde, præconare captiuis remissionem, & cæcis visionẽ, vocare annum domini acceptabilem, & diem retributionis, cõsolari omnes * plangẽtes. Nam secundũ id quod verbum dei homo erat ex radice Iesse & filius Abrahæ, secũdũ hoc requiescebat spiritus dei super eũ, & vngebatur ad euãgelizandũ humilibus. Secundũ autem quod deus erat, non secundũ gloriam iudicabat, neque secundũ loquelã arguebat: non enim opus erat illi, vt quis ei testimoniũ diceret de homine, cum ipse sciret quid esset in homine. Aduocabat autem omnes homines plangentes, & remissionẽ his qui a peccatis in captiuitatem deducti erant donãs, soluebat eos a vinculis, de quibus ait Salomon, Restibus autem peccatorum suorum vnusquisque constringitur. Spiritus ergo

ali. lugentes

ergo dei descendit in eũ, eius, qui eũ per prophetas promiserat vncturum se eum, vt de abundantia vnctionis eius nos percipiẽtes saluaremur, & sic quidẽ Matthæus.

¶ Ostensio quod neq; plura neq; minus quàm quatuor possunt esse Euangelia. Cap. XI.

Vcas autem sectator & discipulus apostolorũ, de Zacharia & Helisabeth, ex quibus secundũ repromissionẽ Dei Ioannes natus est, referens ait, Erant autẽ iusti ambo ante deũ, incedẽtes in omnibus mãdatis & iustitijs domini sine querela, Et iterum de Zacharia dicẽs. Factum est autem cũ sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante dominũ, secundũ consuetudinẽ sacerdotij sorte exiuit, vt incensum poneret, & venit vti sacrificaret, intrans in tẽplum domini. Qui præest in cõspectu domini, simpliciter & absolute & firme deum & dominũ confitens, ex sua persona eum qui elegerit Hierusalẽ & legislationem sacerdotij fecerit, cuius est & angelus Gabriel. Etenim alterum super hũc nesciebat: si enim intellectum perfectioris alicuius Dei & domini præter hunc habuisset, nõ vtique hũc quem sciebat labis esse fructum, absolute & in totũ dominum & deum cõfiteretur, sicut ante ostendimus. Magnus in cõspectu domini, & multos filiorũ Israël cõuertet ad dominum deum ipsorũ, & ipse præcedet in cõspectu eius in spiritu & virtute Heliæ, præparare domino plebem perfectam, Cui ergo populũ præparauit, & cuius in cõspectu domini magnus factus est? Vtiq; eius qui dixit, quoniã & plus quàm propheta habuit aliquid Ioãnes, & nemo in natis mulierũ maior est Ioanne Baptista, qui & populum præparabat ad aduentum domini, cõseruis prænuntians, & pœnitentiã ipsis præconans, vti remissionẽ à domino præsente perciperent, cõuersi ad deũ, a quo propter peccata & transgressionẽ erant abalienati. Quemadmodum & Dauid ait, Alienati sunt peccatores ab vtero, errauerunt à ventre. Et propter hoc conuertes eos ad dominum eorum, præparabat domino populum perfectũ, in spiritu & virtute Heliæ. Et iterũ de angelo

Universidad de Deusto
Biblioteca

referens ait, In ipso autem tempore missus est angelus Gabriel à deo, qui & dixit virgini, Noli timere Maria, inueniſti enim gratiã apud deu. & de domino dicit, Hic erit magnus, & filius altiſsimi vocabitur, & dabit ei dominus deus thronum Dauid patri ſui. & regnabit in domo Iacob, & regni eius nõ erit finis. Quis eſt autẽ alius qui regnat in domo Iacob ſine intermiſsione in æternum, niſi Chriſtus Ieſus dominus noſter filius dei altiſsimi, qui per legem & prophetas promiſit ſalutare ſuũ facturum ſe omni carni viſibilem, vt fieret filius hominis, ad hoc vt & homo fieret filius dei. Propter quod exultans Maria clamabat pro eccleſia prophetans, Magnificat anima mea dominũ, & exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Aſſumpſit enim Iſraël puerũ ſuũ, reminiſcens miſericordiæ ſuæ, Quemadmodũ locutus eſt ad patres noſtros Abrahæ & ſemini eius in æternũ. Per hæc igitur tanta monſtrat Euangeliũ, quoniam qui locutus eſt patribus deus, hic eſt qui per Moyſen legiſdationẽ fecit, per quã legiſdationẽ cognouimus, quoniam patribus locutus eſt, hic idem deus ſecundũ magnã bõnitatẽ ſuam effudit miſericordiã in nos, in qua miſericordia cõſpexit oriẽs ex alto, & apparuit his, qui in tenebris & vmbra mortis ſedebãt, & direxit pedes noſtros in viã pacis. Quẽadmodũ & Zacharias deſinens mutẽ eſſe, quod propter infidelitatẽ paſſus fuerat, nouello ſpiritu adimpletus, nouũ dicebat deum. Omnia enim noua adferant verbo noue diſponente carnalem aduentum, vt ei hominem, qui extra deum vbi erat, aſcriberet Deo, propter quod & noue deum colere docebantur. Sed non alium deum, quoniam quidem vnus deus qui iuſtificat circũciſionem ex fide, & præputiũ per fidem. Propheta autem Zacharias dicebat, Benedictus dominus deus Iſraël, quia viſitauit, & fecit redemptionẽ populo ſuo. Et erexit cornu ſalutis nobis in domo Dauid pueri ſui. Sicut locutus eſt per os ſanctorũ prophetarũ ſuorũ, qui à ſeculo ſunt. Saluté ex inimicis noſtris, & ex manu omniũ qui oderũt nos. Ad faciendã miſericordiam cum patribus noſtris, & reminiſci teſtamenti ſancti ſui, iuſiurandũ

randum quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum, vti det nobis ſine timore ex manu inimicorum ereptis, ſeruire ſibi in ſanctitate & iuſtitia in conſpectu ſuo omnes dies noſtros. Deinde ad Ioannem dicit. Et tu puer propheta altiſsimi vocaberis, præibis enim ante faciem domini parare vias eius, ad dãdum intellectum ſalutis populo eius, in remiſsionem peccatorũ eorum. Hæc enim eſt ſalutis agnitio, quæ deerat eis, quæ eſt filius dei, quã ſciebat Ioannes dicens, Ecce agnus dei, qui auferet peccatum mundi: hic erat de quo dicebam, Poſt me veniet vir, qui ante me factus eſt, quoniam prior me erat. Omneſque de plenitudine eius accepimus. Hæc itaque ſalutis agnitio, ſed non alter deus, nec alter pater, neque bythus, neque pleroma triginta AEonum, nec mater Ogdoados: ſed agnitio ſalutis erat, agnitio filij dei, qui & ſalus & ſaluator & ſalutare vere & dicitur & eſt, Salus quidem, ſicut, In ſalutem tuam ſuſtinui te domine, Saluator autem iterum, Ecce deus meus ſaluator meus, fidens ero in eum, Salutare autem ſic. Notum fecit deus ſalutare ſuum in conſpectu gentium. Etenim ſaluator quidem quoniam filius & verbum dei, Salutare autem quoniam ſpiritus. Spiritus enim, inquit, faciei noſtræ Chriſtus dominus. Salus autem, quoniam verbũ caro factum eſt, & habitauit in nobis. Hanc igitur agnitionem ſalutis ſciebat Ioannes, pœnitentiam agentibus & credentibus in agnum dei, qui tollit peccatum mundi. Apparuit, inquit, & paſtoribus angelus domini, annuncians gaudium eis, quoniam generatus eſt in domo Dauid ſaluator, qui eſt Chriſtus dominus: deinde multitudo exercitus cæleſtis laudantiũ deum & dicẽtium, Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hos angelos falſarij gnoſtici dicunt ab Ogdoada veniſſe, & deſcenſionem ſuperioris Chriſti manifeſtaſſe: ſed corruunt iterum, dicẽtes eum qui ſurſum ſit Chriſtum & ſaluatorem non natum eſſe, ſed & poſt baptiſma eius qui ſit de diſpoſitione Ieſu, ſpiritum ſicut columbam in eum deſcendiſſe. Mẽtiuntur ergo Ogdoados angeli ſecundum eos dicentes, quoniam generatus eſt hodie no

bis Saluator, qui est Christus dominus in ciuitate Dauuid. Neque enim Christus, neque Saluator tunc natus est secundum eos, sed ille qui est dispositione Iesus, qui est mundi fabricator, is * inquam, vere post baptisma descendisse, hoc est, post triginta annos superni Saluatoris dicunt. Qui autem in ciuitate Dauid apposuerunt, nisi vt eam pollicitationem quæ à Deo facta est Dauid, quoniam ex fructu vētris eius æternus erit rex, quòd adimpleatur euangelizarent. Etenim fabricator totius vniuersitatis fecerat promissionem Dauid, quēadmodum ipse ait, Adiutorium nostrum à domino qui fecit cælum & terram. Et iterum, In manu eius omnes fines terræ, & altitudines montium ipsius sunt. Quoniam ipsius est mare & ipse fecit illud, & aridam manus eius formauerunt. Venite adoremus & procidamus ante eum, ploremus in conspectu domini, qui fecit nos, quia ipse est dominus deus noster: manifeste pronuncians spiritus sanctus per Dauid audientibus eum, quoniam erunt qui contemnent eum, qui plasmauit nos, qui & solus est de°: propter quod & dicebat, quæ prædicta sunt significans, quoniā ne enarraueritis, præter hunc, aut super hunc alius nō est deus, cui magis intendere oporteat religiosos nos & gratos, præparans in eum qui fecerit, & constituerit, & enuntiat. Quid ergo erit his qui tantum blasphemiæ aduersus suum factorem adinuenerunt? Hoc idem autem & angeli. In eo enim quod dicunt, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, eum qui sit altissimorum, hoc est, supercælestium factorem, & eorum quæ super terram omnium conditorem his sermonibus glorificauerunt: qui suo plasmati, hoc est hominibus suam benignitatem salutis de cælo misit. propter quod & pastores, ait, reuertebantur glorificantes deum in omnibus quæ audierant & viderant, quemadmodum & narratum est ad eos. Non enim alterum deum glorificabant Israëlitæ pastores, sed illum qui à lege & prophetis annunciatus est, factorem omnium, quem & glorificant angeli. Si autem alterum quidem angeli, qui erant ab Ogdoade glorificabant, alterum

* in quem.

terum vero pastores, errorem eis & non veritatem detulerunt, & hij iniqui ab Ogdoade erant angeli. Adhuc ait Lucas de domino, Cum impleti essent dies purgationis imposuerunt eum in Hierusalem, astare eum domino, quemadmodum scriptum est in lege domini, Quoniam omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum domino vocabitur: Et vt darent sacrificium secundum quod scriptum est in lege domini, Par turturum, aut duos pullos columbinos, ex sua persona manifestissime deum appellans eum qui legis dationem fecerit. Et Symeō autem, inquit, benedixit deum, & ait. Nunc dimittes seruum tuum domine in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum, Quod parasti ante faciem omnium populorum, Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam populi tui Israël. Et anna autem prophetissa, ait, similiter clarificabat deum videns Christum, & loquebatur de eo omnibus, qui expectabant redemptionem Hierusalem. Per hæc autem omnia visus deus demonstratur, nullam libertatis dispositionem per nouum aduentum filij sui testamentum hominibus aperiens. Quapropter & Marcus interpres & sectator Petri, initium euangelicæ conscriptionis fecit sic, Initium Euangelij Iesu Christi filij Dei, quemadmodum dictum est in prophetis, Ecce mitto angelum meum, ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam, vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas ante deum nostrum, Manifeste initium Euangelij esse dicens, sanctorum prophetarum voces, & eum quem ipsi dominum & deum confessi sunt, hunc patrem domini nostri Iesu Christi præmonstrans, qui & promisit ei angelum suum ante faciem eius missurum, qui erat Ioannes, in spiritu & virtute Heliæ clamans in eremo, Parate viam domini, rectas facite semitas ante deum nostrum. Quoniam quidem non alium & alium prophetæ annunciabant deum, sed vnum & eundem, variis autem significationibus & multis appellationib°. Multis enim & diuersis quēadmodū in eo libro, qui ante hunc, ostendimus,

& ex ipsis autem prophetis procedente nobis sermone ostendemus. In fine autem Euãgelij ait Marcus, Et quidem dominus Iesus, postquàm locutus est eis, receptus est in cælos, & sedet ad dexteram dei, confirmans quod à propheta dictum est, Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, quoadusque ponã inimicos tuos subpedaneum pedum tuorum. Sed vnus & idem deus & pater est, qui à prophetis quidem annunciatus, ab Euangelio vero traditus, quẽ Christiani colimus & diligimus, & toto corde factorem cæli & terræ credimus, & omnia quæ in eis sunt. Hanc fidem annuncians Ioannes domini discipulus, volens per Euangelij annunciationem auferre eum, qui à Cerintho inseminatus erat hominibus errorem, & multo prius ab his qui dicuntur Nicolaitæ, qui sunt vulsio eius, quæ falso cognominatur scientia, vt confunderet eos & suaderet eos, quoniam vnus deus, qui omnia fecit per verbum suum, & non quemadmodum illi dicunt, alterum quidem fabricatorem, aliũ autem patrem domini, & alium quidem fabricatoris filium, alterum vero de superioribus Christum, quem & impassibilem perseuerasse descendentem in Iesum filium fabricatoris, & iterum reuolasse in suum pleroma, & intrium quidem esse monogeni, Logon autem verum filium vnigeniti, & eam conditionem quæ est secundum nos non à primo deo factam, sed à virtute aliqua valde deorsum subiecta, & abscisa ab eorum cõmunicatione, quæ sunt inuisibilia, & innominabilia, Omnia igitur talia circumscribere volens discipulus domini, & regulam veritatis constituere in ecclesia, quia est vnus deus omnipotens, qui per verbum suum omnia fecit, & visibilia & inuisibilia, significans quoque, quoniam per verbum per quod deus perfecit conditionem, in hoc & salutem his qui in conditione sunt, præstitit hominibus: sic inchoauit in ea quæ est secundum Euangelium doctrina, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: hoc erat in principio apud deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso vita erat, & vita erat lux

lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Omnia, inquit, per ipsum facta sunt. Inomnibus ergo est, & hæc quæ secundum nos est conditio. non enim concedetur eis omnia dici, ea quæ sunt intra pleroma ipsorum: si enim & hæc pleroma ipsorum continet, non extra est tanta ista conditio, quemadmodum ostendimus in eo libro, qui ante hunc est. Si autem extra pleroma sunt hæc, quod quidem impossibile visum est, non iam est omnia pleroma ipsorum, non est ergo extra hæc tanta conditio. Abstulit autem à nobis dissensiones omnes ipse Ioannes dicens, in hoc mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. In sua propria venit, & sui eum non receperunt. Secũdum autem Marcionem & eos qui similes sunt ei, neque mundus per eum factus est, neque in sua venit, sed in aliena. Secundum autem quosdam gnosticorum, ab angelis factus est iste mundus, & non verbo Dei: secundum autem eos qui à Valentino iterum non per eum factus est, sed per Demiurgum. Hic enim operabatur similitudines tales fieri, ad imitationem eorũ, quæ sunt sursum, quemadmodum dicũt: Demiurgus autem perficiebat fabricationem conditionis. emissum enim dicunt eum a matre dominum & Demiurgum eius dispositionis quę est secundum conditionem, per quem hunc mundum factum volunt: cum Euangelium manifeste dicat, quoniam per verbum quod in principio erat apud Deum, omnia facta. quod verbum, inquit, caro factum est, & habitauit in nobis. secundum autem illos, neque verbum caro factum est, neque Christus, neque qui ex omnibus factus est, Saluator. Etenim verbum & Christum nec aduenisse in hunc mundum volunt: Saluatorem verò nõ incarnatũ, neque passum: descendisse autẽ quasi columbã in eum Iesum, qui factus est ex dispositione, & cum adnuntiasset incognitum patrem, itẽ dispositione, & cum adnuntiasset incognitum patrem, itẽ ascendisse in pleroma. Incarnatum autẽ & passum quidam quidem eum qui ex dispositione sit, dicunt Iesum, quem per Mariam dicunt pertransisse, quasi aquam per tubum. Alij verò Demiurgi filium, in quem descen-

disse

Universidad de Deusto
Biblioteca

disse eum Iesum, qui ex dispositione sit. Alij rursum Ie-
sum quidem ex Ioseph & Maria natum dicunt, & in hũc
descendisse Christum, qui de superioribus sit, sine car-
ne & impassibilem existentem. Secundum autem nullã
sententiam hæreticorum, verbum Dei caro factum est.
Si enim quis regulas ipsorum omniũ perscrutetur, inue-
niet quoniam sine carne & impassibilis ab omnibus il-
lis inducitur dei verbũ, & qui est in superioribus Chri-
stus. Alij enim putant manifestum eum, quemadmo-
dum hominem trãsfiguratum, neque autem natum ne-
que incarnatum dicunt illum. Alij verò neque figuram
eum assumpsisse hominis, sed quemadmodum columbã
descendisse in eum Iesum, qui natus esset ex Maria. O-
mnes igitur illos falsos testes ostendens discipulus do-
mini, ait, Et verbum caro factum est, & habitauit in no-
bis. Et vt non inquiramus cuius dei verbum caro factũ
est, ipse insuper docet, dicens, Fuit homo missus à deo,
erat ei nomen Ioannes, hic venit in testimonium vt te-
staretur de lumine. Præcursor igitur Ioannes qui testa-
tur de lumine à deo missus est, vtique ab eo cui Gabriel
est angelus, qui etiam Euangelizauit generationem e-
ius, qui & per prophetas promisit angelum suum missu-
rum ante faciem filij sui, & præparaturum viã eius, hoc
est, testificaturum de lumine in spiritu & virtute Helij.
Helias autem rursus cuius dei seruus & propheta fuit
eius qui fecit cælum & terram, quemadmodum & ipse
confitetur. A conditore igitur & fabricatore huius mun-
di missus Ioãnes, quemadmodum poterat testificari de
eo lumine, quod ex his quæ sunt innominabilia & inui-
sibilia descenderet? Omnes enim hæretici decreuerunt
Demiurgum ignorare eam quæ sit super eum virtutem,
cuius testis & ostensor inuenitur Ioannes. propter hoc
dominus plusquam prophetam dixit eum habuisse, reli-
qui enim omnes prophetæ annuntiauerunt aduentum
paterni luminis, concupierunt autem digni esse videre
eum, quem prædicabant Ioannes autem & prænuntia-
uit similiter sicut alij, & aduẽtum vidit & demõstrauit
& credere in eum suasit multis, ita vt ipse & prophetæ
& apostoli

& apostoli locũ habuerit. Hic est enim plusquã prophe-
ta, quoniam primo apostoli, secũdo prophetæ, omnia au-
tem ex vno & eodẽ ipso deo. Bonũ enim & illud, quod
per conditionem à deo in vinea factum est, & primo bi-
bitum est vinum: nemo enim illud vituperauit ex hiis
qui biberunt, sed & dominus accepit de eo: melius au-
tem quod per verbum *comprehendi aliter ac simplici- Aliàs, οὔρον
ter ex aqua ad vsum eorum qui ad nuptias conuocati e- dialiter
rant, factum est vinum. Quamuis enim possit domi-
nus ex nullo subiacente eorum, quæ sunt conditionis,
præbere epulantibus vinum, & esca complere esurien-
tes, hoc quidem non fecit. Accipiens autem eos qui à
terra essent panes, & gratias agens, & iterum aquam fã-
ciens vinum, saturauit eos qui recumbebant, & potauit
eos, qui inuitati erant ad nuptias: ostendẽs quoniam
deus, qui fecit terram, & iussit eam fructus facere, & cõ-
stituit aquas & edidit fontes, hic & benedictionem escę,
& gratiam potus in nouissimis temporibus per filium
suum donat humano generi, in comprehensibilis per cõ-
prehensibilem, & inuisibilis per visibilem, cum extra
eum non sit, sed in sinu patris existat. Deum enim, in-
quit, nemo vidit vnquam, nisi vnigenitus filius Dei, qui
est in sinu patris, ipse enarrauit. Patrem enim inuisibi-
lem existentem, ille qui in sinu eius est filius, omnibus
enarrat. Propter hoc cognoscunt eum hi quibus reuela-
uerit filius, & iterum pater per filium filij sui dat agni-
tionem, his qui diligunt eum. A quo & Nathanael dis-
cens cognouit, cui & testimonium reddidit dominus,
quoniam verus Israelita est, in quo dolus nõ est, in quo
& ait ei, Rabbi tu es filius Dei, tu es rex Israel. A quo &
Petrus edoctus cognouit Christum filium Dei viui di-
centis, Ecce filius meus dilectissimus, in quo bene sen- εὐδόκησα
si, ponam spiritum meum super eum, & iudicium gen-
tibus annuntiabit: non contendet, neque clamabit, neq;
quisquàm audiet vocem eius in plateis: calamum quas-
satum nõ confringet, & linum fumigans nõ extinguet,
vsque quo emittat in cõtentionẽ iudiciũ, & in nomine
eius gentes sperabunt. Et hæc quidem sunt principia
Euange-

Euangelij, vnum Deum fabricatorem huius vniuer-
tis eum, qui per prophetas sit annuntiatus, & qui
Moysen legis dispositionem fecerit, patrem Domini
stri Iesu Christi annũtiantia, & præter hũc alterum
nescientia, neque alterum patrem. Tanta est autem
ca Euangelia hæc firmitas, vt & ipsi hæretici testimo-
reddant ei, & ex ipsis egrediens vnusquisque eorum
Ebionеorum Euangelium
netur suam confirmare doctrinam. Ebionei etenim
Euangelio quod est secundum Matthæum solo vtuntur,
ex illo ipso conuincuntur non recte præsumẽtes de
mino. Marcion autem id quod est secundum Lucam
cuncidens, ex his quæ adhuc seruantur penes eum,
sphemus in solum existentem deum ostenditur. Qui
tem Iesum separant à Christo, & impassibilem per-
rasse Christum, passum verò Iesum dicunt, id quod
dum Marcum est præferentes Euangelium, cum am-
veritatis legentes illud, corrigi possunt. Hi autem
Valentino sunt, quod est secundum Ioãnem plenissi-
vtentes, ad ostensionem coniugationum suarum, ex
de tegentur nihil recte dicentes, quemadmodum o-
dimus in primo libro. Quando ergo hij qui contra-
nobis testimonium perhibeant, & vtantur his, firma
vera est nostra de illi ostensio. Neque autẽ plura nu-
ro quàm hæc sunt, neque rursus pauciora capit esse
gelia. Quoniam enim quatuor regiones mundi sunt,
quo sumus, & quatuor principales spiritus, & dissemi-
ta est ecclesia super omnem terram, columna autem
firmamentum ecclesiæ est Euangelium & spiritus
consequens est quatuor habere eam columnas, vndi-
flantes incorruptibilitatem, & viuificantes homines
quibus manifestum est, quoniam qui est omnium ar-
fex verbum, qui sedet super Cherubim & continet o-
nia, declaratus hominibus dedit nobis quadriforme
uangelium, quod in vno spiritu continetur. Quem-
modum & Dauid postulans eius aduentum ait, Qui
des super Cherubim appares. etenim Cherubim qua-
formia, & formæ ipsorum imagines sunt dispositio-
filij Dei. Primum enim animal, inquit, simile Leoni,

bile eius & principale & regale significans. Secun-
um verò simile vitulo, sacrificalem & sacerdotalem or
nationem significans. Tertium verò habens faciem
asi humanam, eum qui est secundum hominem aduẽ
tum eius manifeste describẽs. Quartum verò simile A-
uilæ volitãtis, spiritus in ecclesiam aduolitantis gra-
am manifestans. Et Euangelia igitur his consonantia
in quibus insidet dominus Iesus. Aliud enim illam quę
a patre principalem & efficabilem & glorioſam gene
tionem eius enarrat, dicens sic, In principio erat ver-
bum, & verbum erat apud Deum, & deus erat verbum,
& omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nĩ
hil. Propter hoc & omni fiducia plenum est Euãgelium
illud, talis est enim persona eius. Id verò quod est secun
dum Lucã, quoniã quidem sacerdotalis characteris est,
Zacharia sacerdote sacrificãte Deo inchoauit, Iam enim
saginatus parabatur vitulus, qui pro inuẽtione minoris
filij inciperet mactari. Matthæus verò eã quę est secũdũ
hominem generationem eius enarrat, Liber dicens ge-
nerationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Et ite
rum, Christi autem generatio sic erat. Humanæ formæ
igitur hoc Euangelium, propter hoc per totum Euange-
lium humiliter sentiens & mitis homo separatus est. Mar-
cus verò à prophetico spiritu ex alto adueniente homi-
nibus initium fecit: Initium, dicens, Euangelij quemad
modum scriptum est in Esaia propheta. Volatilem pen-
natum, imaginem Euangelij monstrans, propter hoc &
compẽdioſam & præcurrentem annuntiationem fecit.
Propheticus enim character est hic, & ipsum verbũ dei,
illis quidem qui ante Moysen fuerunt patriarchis secũ-
dum diuinitatem & gloriam colloquebantur, His verò
qui in lege sacerdotalem & miuisterialem actum præ-
habant. Post deinde nobis homo factus, munus cæle-
tis spiritus in omnem misit terram, protegens nos a-
lis suis. Qualis igitur disposítio filij Dei, talis & anima-
lium forma, & qualis animaliũ forma, talis & character
Euangelij. Quadriformia autem animalia, & quadrifor
me Euãgelium, & quadriformis dispositio* Domini. Et
propter

Al. dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter hoc quatuor data sunt testaméta humano gen-
ri, vnum quidem ante cataclysmum sub Adam. Secu-
dum verò post cataclysmũ sub Noë. Tertium verò leg-
latio sub Moyse. Quartum verò quod renouat homi-
& recapitulat in se omnia, quod est per Euangelium.
leuãs & pennigerãs homines in cæleste regnum. His
tur sic se habentibus, vani omnes & indocti, & insip-
audaces, qui fruãtur specié Euãgelij, & vel plures q-
dictæ sunt, vel rursus pauciores inferunt personas E-
gelij: quidã vt plures videãtur quàm est veritatis ad-
uenisse, quidam vero vt reprobent dispositiones De-
Etenim Marcion totum reijciens Euangelium, imò v-
ro seipsum abscidens ab Euangelio* pariter gloriatur
habere Euangelium, Alij vero vt donũ spiritus frustr-
tur, quod in nouissimis temporibus secundum placi-
patris effusum est in humanum genus, illam speciẽ no-
admittunt, quæ est secundum Ioannem Euangelium,
qua paracletũ se missurum dominus promisit, simul
Euãgelium, & propheticum repellunt spiritum. Infe-
ces vero qui pseudo prophetæ quidem esse volunt, pro-
phetię verò gratiam repellunt ab ecclesia, similia patr-
tes his qui propter eos qui in hypotrisi veniunt, etiam
fratrum cõmunicatione se abstinẽt. Datur autem int-
ligi, quod huiusmodi neque apostolũ Paulum recipia-
In ea enim epistola quæ est ad Corinthios de prophet-
cis charismatibus diligẽter loquutus est, & scit viros
mulieres in ecclesia prophetãtes. Per hæc igitur omn-
peccãtes in spiritum Dei, in irremissibile incidunt pec-
catum. Hij verò qui sunt à Valentino iterum existen-
extra omnem timorem, suas conscriptiones proferen-
plura habere gloriãtur, quàm sint ipsa Euãgelia. Siqu-
dem in tãtum processerunt audaciæ, vti quod ab his n-
olim conscriptũ est, veritatis Euãgelium titulent, in n-
hilo conuenientes apostolorum Euangeliis, vt nec Eua-
gelium quidem sit apud eos sine blasphemia: Si enim
quod ab eis profertur veritatis est Euangelium, dis-
mile est autem hoc illis, quæ ab apostolis nobis tradita
sunt, qui volũt possunt discere, quemadmodum ex ipsis
scripturis

Alias, partẽ gloriatur se habere Euangelij.

scripturis ostenditur, iam non esse id, quod ab apostolis
traditum est veritatis Euangelium. Quoniam autem so-
la vera & firma, & non capit neque plura præterquam
prædicta sunt, neque pauciora esse Euangelia, per tot &
tanta ostendimus. & enim cum omnia composita & ap-
ta Deus fecerit, oportebat & speciem Euangelij bene cõ-
positam, & bene compaginatam esse. Examinata igitur
sententia eorum, qui nobis tradiderunt ex ipsis princi-
pijs ipsorum, veniamus & ad reliquos apostolos, & per-
spiciamus sententiam eorum de Deo, post deinde ipsos
domini sermones audiamus.

¶ Quæ sit reliquorum apostolorum doctrina. Caput XII.

PEtrus igitur apostolus post resurrectionẽ do-
mini, & assumptionem in cælos, volens adim-
plere duodecim apostolorum numerũ, & eligo
re prouidẽtia alterũ, qui electus esset à Deo, his qui a-
derant dixit: Viri fratres, oportebat impleri scripturam
hanc, quam prædixit spiritus sanctus ore Dauid de Iu-
da, qui factus est dux his, qui apprehenderunt Iesum,
quoniam annumeratus fuit inter nos, fiat habitatio e-
ius deserta, & nõ sit qui inhabitet in ea, & episcopatũ e-
ius accipiat alter, Adimpletionem eorum ex his quæ à
Dauid dicta sunt faciens. Rursus cum spiritus san-
ctus descendisset in discipulos, vti omnes prophetа-
rent & loquerentur linguis: & quidam irriderant eos
quasi à musto ebrios, dixit Petrus, Non ebrios quidem
esse, cum sit hora tertia diei, esse autem hoc quod dictũ
est per prophetam: Erit in nouissimis diebus dicit do-
minus. Effundam de spiritu meo in omnem carnem
& prophetabunt. Deus igitur qui per prophetam pro-
misit, missurum se spiritum suum in humanum genus,
ipse & misit ei, & ipse Deus à Petro annuntiatur suam
promissionem adimplesse, Viri enim, inquit Petrus, Is-
raelitæ, audite sermones meos, Iesum Nazarenum vi-
rum approbatum à Deo in vobis, virtutibus & prodi-
gijs & signis quæ fecit per Iesum deus, in medio vestrũ,
quẽad-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quemadmodum ipsi sitis, hunc definito consilio & præ-
sentia Dei, traditum per manus iniquorũ affigentes in-
terfecistis, quem Deus excitauit solutis doloribus infe-
rorum, quoniam non erat possibile teneri eum ab eis.
Dauid enim dicit in ipsum, Prouidebam Dominum in
cõspectu meo semper, quoniam à dextris mei est ne mo-
uear, propter hoc lętatum est cor meum, & exultauit lin-
gua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniã
non derelinques animam meam in inferno, neque da-
bis sanctũ tuum videre corruptionem. Dehinc rursum
fiducialiter illis dicit de patriarcha Dauid, quoniã mor-
tuus est, & sepultus, & sepulchrum eius sit apud eos, vs-
que in hunc diem. Propheta autem, inquit, cum esset,
& sciret, quoniam iureiurando ei iurauit Deus, de fra-
ctu ventris eius sederet in throno eius, prouidens loca-
tus est de resurrectione Christi, quoniam neque dereli-
ctus est apud inferos, neq; caro eius vidit corruptionẽ.
Hunc Iesum, inquit, excitauit Deus, cuius nos omnes
sumus testes, qui dextera Dei exaltatus, repromissionẽ
sancti spiritus accipiẽs à patre effudit donationem hãc,
quam vos nunc videtis & auditis. Non enim Dauid a-
scendit in cælum, dicit autem ipse, Dixit dominus do-
mino meo, sede ad dexteram meam, quoadusque ponã
inimicos tuos sub pedaneum pedum tuorum. Certissi-
me ergo sciat omnis domus Israël, quoniam & domi-
num eum, & Christum* dixit hunc Iesum, quẽ vos cru-
Al. De⁹ fecit cifixistis. Cum dixissent ergo tubæ, quid ergo faciemus?
Petrus ad deos ait. Pœnitentiam agite & baptizetur v-
nusquisque vestrum in nomine Iesu in remissionẽ pec-
catorum, & accipietis donum Spiritus sancti. Sic non
alium deum, nec aliam plenitudinem annuntiabãt an-
postoli, nec alterum quidem passum, & resurgentẽ Chri-
stum, alterum verò qui sursum volauerit, & impassibi-
lis perseuerauerit, sed vnum & eundem Deum patrem,
& Christum Iesum qui à mortuis resurrexit, & eam quę
in eum fidem annuntiabant his, qui non credebant in
filium dei, & ex prophetis cohortabantur eos, quoniam
eum quem promisit se deus missurum Christum, misit
Iesum,

Iesum, quem ipsi crucifixerunt, quem deus excitauit.
Rursum cũ Petrus simul cum Ioanne vidisset eum, qui
à natiuitate claudus erat ante portam templi, quæ dici-
tur speciosa sedentem, & petentem eleemosynam, dixit
ei, argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo
hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge &
ambula. Et statim eius confirmati sunt gressus, & plan-
tæ, & ambulabat, & introiuit cum ipsis in templũ, ambu-
lans & saliens & glorificans deum. Multitudine autem
vniuersa collecta ad eos propter inopinatum factũ, Pe-
trus dixit eis. Viri Israëlitæ quid miramini in hoc, &
nos quid intuemini, quasi nostra virtute fecerimus hũc
ambulare, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob,
Deus patrum nostrorum glorificauit filium suũ, quem
vos quidem tradidistis in iudicium, & negastis ante fa-
ciem Pilati, cum remittere eum vellet. Vos autem san-
ctum & iustum aggrauastis, & petistis virũ homicidam
donari vobis, ducem autem vitæ occidisti, quem Deus
excitauit à mortuis, cuius nos testes sumus, & in fide no-
minis eius, hunc quem videtis & scitis confirmauit no-
men eius, & fides quæ est per ipsum, dedit ei in columi-
tatem coram vobis omnibus. Et nunc fratres scio quo-
niam secundum ignorantiam fecistis nequam. Deus
autem quæ prædixit ore omniũ prophetarum pati Chri-
stũ suum, adimpleuit. Pœnitentiam igitur agite & con-
uertimini, vti deleantur peccata vestra, & veniãt vobis
tempora refrigerij domini, & mittat præparatum vobis
Iesum Christum, quem oportet quidem cælum suscipe-
re vsque ad tempora dispositionis omnium, quæ locu-
tus est ei Deus, per sanctos prophetas suos. Moyses qui-
dem dicit ad patres nostros, quoniam prophetam exci-
tabit vobis Dominus Deus noster ex fratribus nostris,
quemadmodum me, ipsum audietis in omnibus quæcũ-
que locutus fuerit ad vos, Erit autẽ omnis anima, quæ-
cunque non audierit prophetam illum, peribit de popu-
lo: Et omnes à Samuel & deinceps, & omnes quotquot
locuti sunt annuntiauerunt dies istos: Vos istis filij pro-
phetarum & testamenti quod Deus disposuit ad patres
nostros,

nostros, dicens ad Abraham. In semine tuo benedicentur omnes tribus terræ. Vobis primum Deus excitans filium suum misit benedicentem vos, vt conuertat se vnusquisque à nequitiis suis. Manifestam ergo prænotionem Petrus cum Ioanne præconauit eis, repromissionem quam fecit deus patribus, per Iesum adimpletam euangelizans. Non quidem alterum deum annuntians, sed filium dei, qui & homo factus est & passus, ad agnitionem adducens Israel, & in Iesu resurrectionem quæ à mortuis annuntians, & significans, quoniam omnia quæ prophetæ annuntiauerunt de passione Christi hæc adimpleuit deus. Propter quod rursus conuocatis principibus sacerdotũ, fiducialiter Petrus dixit ad eos. Principes populi & seniores Israelitæ, si nos hodie redarguimur à vobis in benefacto hominis infirmi, in quo hic sanatus est, cognitum sit omnibus vobis & omni populo Israel, quoniam in nomine Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis quẽ deus excitauit à mortuis, in hoc hic astat in conspectu vestro sanus. Hic est lapis preciosus reprobatus à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli. Et non est aliud nomen sub cælo, quod datũ sit hominib⁹, in quo oporteat saluari nos. Sic apostoli non deũ mutabant, sed Christũ annuntiabant populo esse Iesum, qui crucifixus est, quẽ deus excitauit, qui prophetas misit, idem deus excitauit & salutem in eo dedit hominibus. Confusis igitur & percussionem, annorum enim, inquit scriptura, plusquàm quadraginta erat homo, in quo factum est signum curationis, & per doctrinam apostolorum & prophetarum expositionem, cum remisissent summi sacerdotes Petrũ & Ioannem, & reuersi essent ad reliquos coapostolos & discipulos domini, id est in ecclesiam, & enarrassent quæ fuerant facta, & quemadmodum fiducialiter egissent in nomine Iesu: Audiẽtes, inquit, tota ecclesia vnanimes extulerunt vocem ad Deum & dixerunt. Domine tu es deus qui fecisti cælum & terram & mare & omnia quæ in eis sunt, qui per Spiritum sanctũ ore Dauid patris nostri pueri tu dixisti. Quare fremuerũt gentes, & populi meditati

sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes cõgregati sunt in vnum, aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Conuenerunt enim in hac ciuitate aduersus sanctum filium tuum Iesum quem vnxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum gentibus & populus Israel, facere quæcunque manus tua & voluntas tua prædestinauerat fieri. Hæ doces ecclesiæ, ex qua habuit omnis ecclesia initium. Hæ voces ciuitatis magnæ noui testamenti ciuiũ. Hæ voces apostolorum, hæ voces discipulorum domini, eorum qui post assumptionem domini per spiritum & perfecti extiterunt, & inuocauerunt Deum, qui fecit cælum & terram, qui per prophetas annuntiatus est, & eius filius Iesus, quem vnxit Deus, & alterum autem nescientes. Non erat ibi tunc Valentinus, nec Marcion, nec reliqui sui, vel eorum qui assentiunt eis euersores. Propter quod exaudiuit eos factor omnium Deus: Commotus est enim, inquit, locus, in quo erant collecti, & repleti sunt omnes spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia, omni volenti credere: virtute enim magna, inquit, reddebant testimonium apostoli resurrectionis domini Iesu, dicentes ad eos. Deus patrum nostrorũ excitauit Iesum quẽ vos apprehendistis, & interfecistis suspendentes in ligno, hunc deus principem & Saluatorem exaltauit gloria sua, dare pœnitentiam Israel, & remissionem peccatorũ, & nos in eo testes sumus sermonum horũ, & spiritus sanctus, quem dedit deus credẽtibus ei. Omni quoque die, inquit, in templo & in domo non cessabant, docẽtes & euãgelizãtes Christũ Iesu filiũ Dei. Hæc enim erat salutis agnitio, quæ perfectos ad deum efficit eos, hoc est cognoscunt filij eius aduentũ. Quoniam autem imprudentes quidam eorum dicunt, apud Iudæos præconãtes apostoli non poterant alterum eis deum annuntiare præter eum, qui creditus fuerat ab ipsis: dicimus ad eos, quoniam si secũdum olim insitam opinionem hominibus loquebantur apostoli, nemo ab his cognouit veritatem, multo autem prius à domino, etenim ipsum sic locutum dicunt. Nec hij ergo ipsi veritatem sciunt.

sed sententia eorum de Deo cum esset talis, exceperant doctrinam quemadmodum audire poterãt. Secundum hũc igitur sermonẽ, apud neminẽ erit regula veritatis, sed omnes discipuli omnibus imputabunt, quoniam quemadmodum vnusquisque sentiebat, & quemadmodum capiebat, sic sermo ad eum factus est. Superfluus autem & inutilis aduentus domini parebit, siquidem venit permissurus & seruaturus vniuscuiusque olim insitam de Deo opinionem. Adhuc etiam & multo durius erat, quemadmodũ viderant Iudæi & cruci affixerant, annuntiare hunc esse Christum filium Dei, æternum ipsorum regem. Non igitur iam secundum pristinam eorũ opinionem loquebantur ad eos. Qui enim in faciem interfectores eos esse domini dicebant, multo magis reducialiter eum patrem, qui super Demiurgũ est & ipse annuntiarent, & non id quod putabant vnusquisque. Sed multominus erat peccatum, si quidem superiorem Saluatorem, ad quem ascendere eos oporteret quoniam esset impassibilis, non affixissent cruci. Quemadmodum enim gentibus non secundum sententiam illorum loquebantur, sed cum fiducia dicebant, quoniam dij ipsorum non essent dij, sed idola dæmoniorum: similiter do & Iudæis annuntiassent, si alterum maiorem & perfectiorem scissent patrem, non annuntiantes, neque autem gentes eorum nõ veram de deo apinionem. ethnicorum autem soluentes errorem, & auferentes à suis diis, non vtique alterum eis inferebant errorem, sed auferentes eos qui non erant dij, eum qui solus erat deus & verus pater ostenderunt. Ex verbis Petri igitur quæ fecit in Cæsaria ad Cornelium Centurionem, & eos, qui cũ eo erant gentiles, quibus primo enarratus est sermo Dei, cognoscendũ est nobis, quæ annũtiabãt apostoli, & quæ his fuit prædicatio ipsorũ, & quam habuerũt de Deo sententiam. Erat enim Cornelius hic religiosus & timens Deũ cum tota domo sua, & faciens eleemosynas multas in populo, & orans Deũ semper. Vidit ergo circa horam nonam diei, angelum dei intrantem ad se, & dicentem, eleemosynæ tuæ ascenderunt in recommemorationem in co-

spectu dei. Propter quod mitte ad Simonem, qui vocatur Petrus. Petrus autem cum vidisset reuelationẽ, in qua respondit ad eum cælestis vox, Quæ Deus emũdauit tu ne commune dixeris, hoc ideo, quoniam qui per legem inter munda & immunda distinxit deus, hic emundauit gentes per sanguinem filij sui, quem & Cornelius colebat, ad quem Petrus veniens dixit, in veritate comperi quoniam nõ est personarũ acceptor deus, sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam acceptabilis ei est, Manifeste significans, quoniam quem antea deum timebat Cornelius, quem per legem & prophetas audierat, propter quem & eleemosynas faciebat, hic in veritate est deus. Deerat autem ei adhuc, propter quod adiecit: Vos scitis quod factum est verbum per omnem Iudæam, incipiens enim à Galilea post baptismum quidem prædicauit Ioannes Iesum à Nazareth, quemadmodum vnxit eum deus spiritu sancto & virtute: ipse circuiuit benefaciens & curas omnes, qui oppressi erant à diabolo, quoniam deus erat cũ eo. Et nos testes sumus omnium eorum, quæ fecit in regione Iudæorum & in Hierusalem, quem & interfecerunt suspendentes in ligno: hunc deus excitauit tertia die & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus nobis prædestinatis ab eo, qui cum eo & manducauimus & bibimus post resurrectionem à mortuis. Et præcepit nobis annũtiare populo & testificari, quoniam ipse est prædestinatus à Deo iudex viuorum & mortuorum. Huic omnes prophetæ testimonium reddunt, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnem credentem in eum. Filium ergo dei quem prædicabant homines, annuntiabant apostoli, & aduentum eius, his qui ante instructi erant de Deo, sed non alterum Deum inferebant. Si enim tale aliquid sciret Petrus, libere gentibus prædicasset alterum quidem Iudæorum, alterum autem Christianorum esse deum, qui eadem propter visionem angeli conterriti omnes, quę eis dixisset credidissent. Ex verbis autem Petri manifestum est, quoniam præcognitum quidem eis Deum

Universidad de Deusto
Biblioteca

custodiuit, filium autem Dei Iesum Christum esse testi-
ficatus est ipsis, iudicem viuorum & mortuorũ, in quo
baptizari eos iussit in remissionem peccatorum, & non
tantum hoc, sed & Iesum Christum esse filium Dei testi-
ficatus est, qui & vnctus spiritu sancto Iesus Christus di-
citur. Et est hic idem ex Maria natus, quemadmodum
Petri continet testificatio. An nunquid perfectam tunc
cognitionem nõdum habebat Petrus, quem postea ad-
inuenerunt hij? Imperfectus igitur secundum hos Pe-
trus, imperfecti autem & reliqui apostoli, & oportebit
eos reuiuiscentes horum fieri discipulos, vt & ipsi perfe-
cti fiant. Sed & hoc quidem ridiculum est. Arguuntur
verò isti non quidem apostolorum, sed suæ malæ sen-
tentiæ esse discipuli. Propter hoc autem & variæ senten-
tiæ sunt vniuscuiusque eorum recipiẽtes errorem, quẽ-
admodum capiebat. Ecclesia verò per vniuersum mundi
ab apostolis firmum habens initium, in vna & eadem
de Deo, & de filio eius perseuerat sententia. Philippus
autem rursus spadoni reginæ AEthiopum reuertenti à
Hierosolymis, & legenti Esaiã prophetã solus soli quem
annuntiauit? Nónne eum de quo dixit propheta. Tan-
quam ouis ad occisionem ductus est, quemadmodum a-
gnus ante tondentem se sine voce, sic non aperuit os
suum. natiuitatem eius quis, errauit? quoniam tolletur
à terra vita eius: hunc esse Iesum & impletam esse in eo
scripturam, quemadmodum ipse eunuchus credens,
& statim postulans baptizari dicebat, Credo filium
Dei esse Iesum. qui & missus est in regiones AEthiopiæ
prædicaturus hoc quod ipse crediderat, Deũ quidẽ vnũ
per prophetas prædicatum, huius verò filium fecis-
se secundum hominem aduentum, & vt ouem ad victi-
mam ductum, & reliqua quæcũque prophetæ dicunt de
eo. Paulus quoque & ipse posteaquam de cælo locutus
est ad eum dominus, & ostendit quoniam suum domi-
num persequeretur, persequens discipulos eius, & mi-
sit Ananiam ad eum, vt iterum videret & baptizaretur
in synagogis, ait, in Damasco prædicabat cũ omni fidu-
cia Iesum, quoniam hic est Christus filius Dei. Hoc
mysterium

mysterium, quod dicit per reuelationem manifestatum
sibi, quoniam qui passus est sub Pontio Pilato, hic domi-
nus est omnium, & rex & Deus & iudex, ab eo qui est o-
mniũ Deus accipiens potestatem, quoniam subiectus fa-
ctus est vsque ad mortem autem crucis. Quoniam hoc
verum est Atheniẽsibus euangelizans in Ariopago, ubi
Iudæis non assistentibus, licebat ei cum fiducia verum
prædicare deum, dixit eis. Deus qui fecit mundum &
omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terrę dominus existẽs,
non in manufactis templis inhabitat, nec à manibus hu-
manis tractatur, tanquam alicuius indigens, cum ipse
omnibus dederit vitam & spiritũ, & omnia fecerit, qui
fecit ex vno sanguine omne genus hominum inhabita-
re super faciem totius terræ, præfiniens tempora, se-
cundum determinationem inhabitationis eorum, quæ-
rere illud, quod est diuinum, si quo modo tractare pos-
sint illud aut inuenire, quamuis etiam non longe sit ab
vnoquoque nostrum: in ipso enim viuimus, mouemur,
& sumus, & quemadmodum quidam secundum vos di-
xerunt, huius enim & genus sumus. Genus igitur cum
simus Dei, non oportet nos putare id quod est diui-
num, simile esse auro vel argento, vel lapidi per ar-
tem vel concupiscentiam hominis deformato. Tempo-
ra ergo ignorantiæ despiciens Deus, nunc præcepit ho-
minibus omnibus vbique pœniteri in ipsum, quoniam
constituit diem iudicari orbem terræ in iustitia, in vi-
ro Iesu, in quo statuit fidem, excitans eum à mortuis.
Hoc autem in loco non solum factorem mundi Deum
eis annuntiat non assistentibus Iudæis, sed & quoniam
vnum genus humanum fecit inhabitare super omnem
terram. Quemadmodum & Moyses ait, quando diui-
sit altissimus gentes, quemadmodum dispersit filios A-
dam, statuit terminos gentium, secundum numerum
angelorum Dei. Populum autem qui credit Deo, iam
non esse sub angelorum potestate, sed sub Domini, po-
pulus eius Iacob, funiculum hæreditatis eius Israel.
Et iterum Lystris Lyciæ cum esset Paulus cum Barna-
ba, & à natiuitate claudum in nomine Domini no-

stri Iesu Christi ambulare fecisset, & cum tuba horta-
rare eos vellet quemadmodum deos, propter admira-
le factum, ait eis, Nónne similes vobis sumus homi-
euangelizantes vobis deum viuum, qui fecit cælum
terram & mare, & omnia quæ in eis sunt? Qui in præ-
ritis temporib⁹ permisit omnes gentes abire vias su-
quanquam non sine testimonio semetipsum reliquit
nefaciens, de cælo dans pluuias & tempora fructifera
adimplens cibo & hilaritate corda nostra. Quoniam au-
tem his annuntiationibus eius omnes epistolæ conti-
nant, ex ipsis epistolis ostendimus apto in loco exposi-
tes Apostolum: nobis autem conlaborantibus his ostē-
sionibus, quæ ex scripturis sunt, & quę multifariæ ēdi-
sunt, breuiter & compendiose annuntiātibus, & tu cum
magnanimitate intende eis, & non longiloquium pu-
re, hoc intelligens, quoniam ostēsiones quæ sunt in scri-
pturis, non possunt ostendi, nisi ex ipsis scripturis. Ste-
phanus autem iterū qui electus est ab apostolis primus
diaconus, qui & primus ex omnibus hominibus secu-
tus est vestigia martyrij domini, propter Christi con-
fessionem primus interfectus, fiducialiter loquens po-
pulo, & docens eos dicēs. Deus gloriæ visus est patri no-
stro Abrahæ, & dixit ad eum, Exi de terra tua & de cō-
gnatione tua, & veni in terram quam demonstrabo tibi,
& transtulit illum in terram hanc, quam nunc & vos in-
habitatis, & non dedit ei hæreditatem in ea, nec gressum
pedis, sed promisit dare ei in possessionem eam, & se-
mini eius post eum: Locutus est autem sic deus ad eum,
quoniam erit semen eius peregrinum in terra aliena, &
in seruitutem redigentur & vexabuntur annis quadrin-
gentis, & gentem cui seruient, iudicabo ego dicit Dō-
nus. Et postea exient & seruient mihi in isto loco, & de-
dit ei testamētum circuncisionis, & sic generauit Isaac
Et reliqua autem verborum eius eundem deum annun-
tiant, qui fecit cum Ioseph & cum patriarchis, qui & eo
loquutus est Moysi, & omnem apostolorum doctrinam
vnum & eundem deum annuntiasse, qui transtulit A-
braham, qui promissionem hæreditatis ei fecit, qui te-
stamentum

stamentum circuncisionis apto tempore dedit, qui ex
AEgypto vocauit semen eius, seruatum manifeste per
circuncisionem: in signo enim dedit eam, vt nō similes
essent AEgyptijs. Hunc factorem omnium, hūc patrem
domini nostri Iesu Christi, hunc deum claritatis ex ip-
sis sermonibus & actibus Apostolorum volentes disce-
re possunt, & contemplari, quoniam vnus hic deus su-
per quē alius nō est. Si autē erat super hunc alius deus,
ex abundanti per comparationem diceremus, hic illo
melior est. Melior enim ex operibus apparet, quemad-
modum & prædiximus, & cum illi nullum patris sui o-
pus habeant ostendere, hic solus ostēditur deus. Si quis
autem ægrotans circa quæstiones, ea quæ ab apostolis
de Deo dicta sunt allegorizāda existimat, prædictos ser
mones nostros discutiat, in quibus vnum deum condi-
torem & factorem omnium ostendimus, & ea quæ ab il
lis dicuntur destruximus & denudauimus, & inueniet
consonantes eos apostolorum doctrinæ, & sic habere
quemadmodum docebant & persuadebantur, quoniam
vnus est fabricator omnium deus: & cū repulerit à sen-
tentia sua tantū errorem, & eam quæ est aduersus deū
blasphemiam, & à semetipso inuenīet rationem, cogno
scens & eam quæ est secundum Moysen legem, & gra-
tiam noui testamenti, vtraque apta temporibus, ad vti-
litatem humani generis ab vno & eodem præstita Deo.
Omnes enim qui sunt malæ sententię, moti ab ea legis-
datione, quæ est secundum Moysen, dissimilem eam &
contrariam Euangelij doctrinæ arbitrātes, iā non sunt
conuersi, vti differentiæ vtriusque testamenti inquire-
rent causas. Deserti igitur cum sint à paterna dilectio-
ne, & inflati à satana, conuersi in Simonis magi doctri-
nam, abstiterunt sententijs ab eo qui est deus, & putaue
runt quod à semetipsis plus inuenissent quàm apostoli,
alterum deum adinuenientes. Et apostolos quidem ad-
huc quæ sunt Iudæorum sentientes, annuntiasse Euan
gelium, se autem synceriores & prudentiores apostolis
esse. Vnde & Marcion, & qui ab eo sunt, ad interciden-
das cōuersi sunt scripturas. quasdam quidem in totum

non

non cognoscentes, secundū Lucam autem Euangelium & epistolas Pauli decurtantes, hæc sola legitima esse dicūt, quę ipsi minorauerūt. Nos autē etiā ex his, quæ adhuc apud eos custodiuntur, arguemus eos donāte deo, in altera conscriptione. Reliqui vero omnes falso scientiæ nomine inflati, scripturas quidem confitentur, interpretationes vero conuertunt, quemadmodum ostendimus in primo libro. Et quidem hij qui à Marcione statim blasphemant fabricatorē, dicentes eū malorum fabricatorem, propositū initij sui intolerabiliorem habentes, duos naturaliter dicentes Deos, distantes inuicem. alterum quidem bonum, alterum autem malum. Hij autem qui sunt à Valentino nominibus honestius vtentes & patrem & dominū, & deū hunc qui est fabricator ostēdentes, propositū siue sectam blasphemiorem habent, neque ab aliquo ex his quæ sunt intra plenitudiné AEonibus dicentes eū emissum, sed ab ea labe quę extra pleroma expulsa. Hæc autem omnia contulit eis scripturarū & dispositionis Dei ignorantia. Nos autem & causam differentiæ testamētorū, & rursum vnitatem & consonātiam ipsorū, in his quæ deinceps futura sunt referemus. Quoniam autem & apostoli & discentes ipsorum sic docebant, quemadmodū ecclesia prædicat, & sic docentes perfecti fuerūt, * propter quod euocabātur ad perfectum. Stephanus hæc docens adhuc cum super terram esset, vidi gloriam dei, & Iesum ad dexteram. Et dixit. Ecce video cælos apertos, & filiū hominis stātem à dextris Dei. Et hæc dixit & lapidatus est, & sic perfectam doctrinam adimpleuit, per omnia martyrij magistrum imitans & postulans pro eis qui se interficiebāt, & dicens, Domine ne statuas illis hoc peccatū. Si erant perfecti, qui vnum & eundē deum ab initio vsque ad finē varijs dispositionibus assistenté humano generi sciebant, quēadmodū ait Osee propheta: Ego visiones impleui, & in manibus prophetarū assimilatus sum: Qui ergo vsque ad mortē tradiderunt animas propter Euangeliū Christi, quomodo poterant secundū insitā opinionem hominibus loqui. Quod ipsum si fecissent nō pa-

Propter quod sæpe vsurpat p, eo quod

terentur, sed quoniam contraria his, qui non assentiebant veritati prędicabāt, ideo & passi sunt. Manifestum est ergo quoniā non derelinquebāt veritatem, sed cum omni fiducia Iudæis & Græcis prædicabāt. Iudæis quidē Iesum, eū qui ab ipsis crucifixus est esse filium Dei, iudicem viuorum & mortuorū, à patre accepisse æternum regnū in Israēl, quemadmodum ostendimus: Græcis vero vnū deum qui omnia fecit, & huius filium Iesum Christū annunciantes. manifestius autē hoc ostenditur ex apostolorum epistola, quā neque Iudæis, neq; Græcis, sed ipsis qui ex gentibus in Christū credebant confirmantes fidem ipsorū miserunt. Cum enim descēdissent quidam à Iudæa in Anthiociam, in qua & primū omnium discipuli domini pro fide, quàm in Christo habebāt, vocati sunt Christiani, & suaderent eis qui credideranr in dominū circūcidi, & reliqua secundū legis obseruationem perficere, & ascendissent Paulus & Barnabas Hierosolymam ad alteros apostolos propter hāc quæstionē, & vniuersa ecclesia cōueniſſet in vnum, Petrus dixit eis: Viri fratres, vos scitis quoniā à diebus antiquis in vobis deus elegit, vt ex ore meo audirēt gētes verbum Euangelij & crederent, & cordis inspector deus testimonijū perhibuit eis, dans eis spiritū sanctū, sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & ipsos, emundans per fidem corda illorū. Nunc igitur quid tentatis deum imponere iugū super ceruicē discipulorū, quod neq; patres nostri, neque nos valuimus portare, sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus nos posse saluari, quomodo & illi. Post quē Iacobus dixit: viri fratres, Simon retulit quēadmodum deus excogitauit accipere ex gentibus populū nomini suo, & sic cōueniunt sermones prophetarū, sicut scriptū est, Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculū Dauid quod cecidit, & diſturbata eius ædificabo, & erigam illud, vt requirāt reliqui hominum dominū, & omnes gentes in quibus inuocatum est nomen meum super eos, dicit dominus faciens hæc. Cognitum à seculo est Deo opus eius, propterea ego secundū me iudico, nō molestari eos, qui ex

Christiani.

gentibus

gentibus conuertũtur ad deũ, sed pręcipiendũ eis, vt abstineãt à vanitatibus Idolorũ, & à fornicatione, & à sanguine, & quecũque nolũt sibi fieri, alijs ne faciãt. Et cũ dicta essent, & omnes consensissent, scripserunt eis sic, Apostoli & presbyteri fratres, hi qui sunt in Antiochia, & Syria, & Cilicia fratribus ex gentibus salutem. Quoniam audiuimus quia ex nobis quidam exeuntes turbauerunt vos sermonibus, destruentes animas vestras, quibus non præcepimus, dicentes: Circũcidimini & seruate legem, placuit nobis conuenientibus in vnũ, electos viros mittere ad vos, cum dilectissimis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradiderũt animam suam pro nomine domini nostri Iesu Christi. Misimus igitur Iudam & Sileam & ipsos per sermonem annuntiantes nostram sententiam. Placuit enim sancto spiritui & nobis, nullum amplius vobis pondus imponere, quàm hæc quæ sunt necessaria, vt abstineatis ab Idolothythis, & sanguine, & fornicatione, & quæcunque non vultis fieri vobis, alijs ne faciatis, à quibus custodientes vos ipsos bene agitis, ambulantes in spiritu sancto. Manifestum est igitur ex his omnibus, quoniam non alterũ patrem esse docebant, sed libertatis nouũ testamentum dabant his, qui noue in deũ per spiritum sanctum credebant. Ipsi autem ex eo quod quærerent, an oportet circuncidi adhuc discipulos nec ne, manifeste ostenderunt non habuisse se alterius Dei contemplationem. Cæterum nõ talem timorem circa primũ habuissent testamentum, vt nec cum ipsis quidem conuesci vellent, Nam & Petrus quamuis ad catechizandos eos missus esset, & tali visione conterritus fuisset, cum timore tamen multo locutus est ad eos dicẽs: ipsi scitis quoniam non est fas viro Iudæo coniungi aut conuenire cum alophylo, mihi autẽ deus ostẽdit, neminẽ communẽ aut immundum dicere hominem, quapropter sine cõtradictione veni: his sermonibus significans, quoniam non abisset ad eos, nisi missus fuisset: si neque baptisma facile dedisset nisi spiritu sancto requiescẽte super eos, prophetantes eos audisset, & propter hoc dixit: Nunquid aquam

quam vetare potest ad baptizandum hos qui spiritum sanctum acceperunt, quemadmodum & nos, suadens simul his qui secũ erant, & significãs, quoniã nisi spiritus sanct⁹ super eos requieuisset, existeret qui eos prohiberet à baptismate. Hij autẽ qui circa Iacobũ Apostoli, gẽtibus quidẽ libere agere permittebãt, cõcedẽtes nos spiritui dei. Ipsi vero sciẽtes eũdẽ esse deũ, perseuerabãt in pristinis obseruationibus, ita vt & Petrus quoq; timens ne culparetur ab ipsis, ante manducans cum gentibus propter visionem, & propter spiritum sanctum qui reuerat super eos, cum tamẽ aduenissent quidam ab Iacobo, separauit se, & non manducauit cum eis: hoc ipum autem dixit Paulus & Barnabam fecisse. Sic apoli quos vniuersi actus, & vniuersæ doctrinæ domin⁹ es fecit, vbique enim simul cum eo assistentes inuenntur Petrus & Iacobus & Ioannes, religiose agebãt circa dispositionem legis, quæ est secũdum Moysen, ab no & eodem significantes esse deo. Quod quidem non cissent secundũ quæ prædixim⁹, si præter eũ qui legis positionẽ fecit, alterum patrẽ à domino didicissent

¶ Aduersus eos qui dicunt tantum Paulum ex Apostolis cognouisse veritatẽ. Cap. XIII.

E Os autem qui dicunt solum Paulum veritatem cognouisse, cui per reuelationẽ manifestatum est mysterium, ipse Paulus conuincat eos, dicens, vnum & ipsum deum operatum Petro in postolatu circuncisionis, & sibi in gentes. Ipsius ergo Dei Petrus erat apostolus, cuius & Paulus. Et quem Petrum in circuncisione annunciabat deum & Dei filium, & Paulus in gentes, Neque enim vt solum Paulum saluaret venit dominus noster, nec sic pauper deus, vt vnum solum haberet Apostolum, qui dispositionem sui cognosceret. Et Paulus autem dicẽs, Quàm speciosi pedes euangelizantium bona, euangelizantiũ pacem, manifestum facit quoniam non vnus sed plures erant, qui veritatem euangelizabant. Et rursus in epistola quæ est ad Corinthios, cũ prædixisset omnes, quẽ deum

deum post resurrectionem viderũt intulit: Siue autem ego, siue illi, sic annunciamus, & sic credidistis: vnam & eandem prædicationẽ confitens omniũ eorũ, qui deum viderunt post resurrectionem à mortuis. Et dominus autem Philippo volenti patrem videre respondit. Tanto tempore vobiscum sum, & me non cognouistis? Philippe qui videt me, videt & patrẽ meũ. Quomodo tu dicis, ostende nobis patrẽ? ego enim in patre, & pater in me est, & amodo cognouistis eum, & vidistis eũ. Quibus ergo dominus testimoniũ dixit, quoniã & cognouerunt in ipso, & viderunt patrem, pater autẽ veritas, hos dicere non cognouisse veritatem, est hominum fallium testimoniũ, & eorũ qui alienati sunt à * vera doctrina. Ad quid enim mittebat dominus duodecim apostolos ad oues quæ perierant domus Israël, si veritatem nõ cognouerũt? Quomodo autẽ & lxx. prædicabãt, nisi ipsi priº veritatẽ prędicationis cognouissent? Aut quomodo Petrus ignorare potuit, cui dominus testimonium dedit, Quoniam caro & sanguis non reuelauit ei, sed pater qui in cælis est? Sicut ergo Paulus apostolº nõ ab hominibus, neque per hominẽ, sed per Iesum & deum patrem, filio quidem adducente eos ad patrẽ, patre vero reuelante eis filium. Quoniam autem his qui ad apostolos vocauerũt eum, de quæstione acquieuit Paulus, & ascendit ad eos cum Barnaba in Hierosolymam, non sine causa, sed vt ab ipsis libertas gentilium confirmaretur, ipse ait in ea quæ ad Galatas est epistola. Deinde post xiiij. annos ascendi in Hierosolymam cum Barnaba, assumens & Titum. Ascendi autem secundum reuelationem, & contuli cum eis Euangelium quod prædico inter gentes. Et iterum ait? Ad horam cessimus subiectioni, vti veritas Euangelij perseueret apud vos. Si quis igitur diligẽter ex actibus apostolorum scruteretur tempus, de quo scriptum est ascendisse Hierosolymam propter prædictam quæstionem, inueniet eos qui prædicti sunt à Paulo annos concurrentes, sicut est confitenans, & velut eadem tam Pauli annunciatio, quam

Ali. Christi.

¶ De Lucæ de apostolis testificatio.

¶ De sectatore apostolorũ Luca, quæ sunt quæ in Euangelio per solum Lucã cognouimus.

Caput XIIII.

Quoniam autem is Lucas inseparabilis fuit à Paulo cooperarius eius in Euãgelio, ipse facit manifestũ, nõ glorians, sed ab ipsa productus veritate. Separatis enim, inquit, à Paulo Barnaba & Ioãne, qui vocabatur Marcº, & cũ nauigassent Cyprũ, nos venimus in Troadã, & cum vidisset Paulus per somnium virum Macedonem dicentẽ sibi, veniens in Macedoniam opitulare nobis Paule, statim, ait, quęsiuimus proficisci in Macedoniam, intelligentes quoniam prouocauit nos dominus euangelizare eis. Nauigãtes igitur à Troade, direximus nauem in Samothracen: & deinceps reliquũ omnẽ ipsorũ vsque ad Philippos aduentum diligenter significat, & quemadmodũ primum sermonẽ loquuti sunt. Sedentes enim, loquuti sumus mulieribus quæ conuenerãt, & quinã crediderunt, & quam multi. Et iterũ ait: Nos autẽ nauigauimus post dies Azymorũ à Philippis, & venimus Troadam, vbi & commorati sumus diebus septem. Et reliqua omnia ex ordẽ cum Paulo refert, omni diligentia demõstrans & loca, & ciuitates, & quantitatẽ dierũ. quoadusque Hierosolymam ascenderent, & quæ illic contigerint Paulo, quemadmodũ vinctus Romam missus est, & nomẽ Cẽturionis qui suscepit eum, & parare se nauigiũ, & quẽadmodũ naufragiũ fecerunt, & in qua liberati sunt insula, & quemadmodum humanitatem ibi perceperunt, Paulo curante principem ipsius insulæ, & quemadmodum inde Puteolos nauigauerũt, & inde Romam peruenerunt, & quanto tẽpore Romæ commorati sunt. Omnibus his qui cũ adesset Lucas diligẽter cõscripsit ea, vti neque mendax, neque elatus deprehẽdi possit, eo quod omnia hæc cõstarẽt, & seniorem eum esse omnibus qui nunc aliud docent, neque ignorare veritatẽ. Quoniam non solum prosequutor, sed & cooperarius fuit apostolorũ, maxime autem Pauli, Et ipse autẽ Paulus manifestauit

ſtauit in epiſtolis, dicens: Demas me dereliquit, & abijt Theſſalonicam, Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam, Lucas eſt mecum ſolus. Vnde oſtendit quod ſemper iunctus ei, & inſeparabilis fuerit ab eo. Et iterum in epiſtola quæ ad Coloſſenſes ait: Salutat vos Lucas medicus dilectus. Si autem Lucas quidem, qui ſemper cū Paulo prædicauit, & dilectus ab eo dictus, & cū eo euangelizauit, & creditus eſt referre nobis Euangelium, nihil aliud ab eo didicit, ſicut ex verbis eius oſtenſum eſt, quemadmodum hi, qui nunquam Paulo adiuncti fuerunt, gloriantur abſcondita & inenarrabilia didicitſſe ſacramenta? Quoniam autem Paulus ſimpliciter quæ ſciebat, hæc & docebat, non ſolum eos, qui cū eo erant, verū omnes audientes ſe ipſe facit manifeſtum. In Mileto enim conuocatis epiſcopis & presbyteris, qui erant ab Epheſo, & à reliquis proximis ciuitatibus, quoniam ipſe feſtinauit Hieroſolymis Pentecoſten agere, multa teſtificans eis, & dicens quæ oporteret ei Hieroſolymis euenire, adiecit: Scio quoniam iam nō videbitis faciem meam, teſtificor igitur vobis hac die, quoniam mundus ſum à ſanguine omnium. Non enim ſubtraxi vti non annunciarem vobis omnem * ſcientiam Dei. Attendite igitur & vobis, & omni gregi, in quo vos ſpiritus poſuit epiſcopos regere eccleſiam domini, quā ſibi constituit per ſanguinem ſuum. Deinde ſignificās futuros malos doctores, dixit, Ego ſcio quoniam aduenient poſt diſceſſum noſtrū lupi graues ad vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipſis exurgent viri loquentes peruersa, vti conuertant diſcipulos poſt ſe. Non ſubtraxi, inquit, vti non annunciarem omnem * ſcientiam dei vobis. Sic apoſtoli ſimpliciter & nemini inuidentes quæ didicerant ipſi à domino, hæc omnibus tradebant. Sic igitur & Lucas nemini inuidens, ea quæ ab eis didicerat, recte didit nobis, ſicut ipſe teſtificatur dicens: quēadmodum tradiderunt nobis, qui ab initio contemplatores & miniſtri fuerūt verbi. Si autem quis refutet & Lucā quaſi non cognouerit veritatem, manifeſtus erit proijciens Euangelium, cuius non dignatur eſſe diſcipulus. Plura

Ali. ſentētiā.

Ali. ſentētiā.

enim & magis neceſſaria Euangelij per hunc cognouimus, ſicut Ioannis generationem & de Zacharia hiſtoriam, & aduentū angeli ad Mariam, & exclamationem Helizabeth, & angelorū ad paſtores deſcenſum, & ea quæ ab illis dicta ſunt, & Annę, & Simeonis de Chriſto teſtimoniū, & quod duodecim annorū in Hieruſalē electus ſit, & baptiſmū Ioannis, & quot annorum dominus baptizatus ſit, & quia in quintodecimo anno Tyberij Cæſaris. & in magiſterio illud, quod ad diuites dictum eſt: Væ vobis diuites, quoniam percipitis conſolationem veſtrā. Et væ vobis qui ſatiati eſtis, quoniam eſurietis. Et qui ridetis nunc, quia plorabitis. Et væ vobis cum benedixerint vos homines omnes. Secundum hæc enim faciebāt & pſeudoprophetis patres veſtri. Et omnia huiuſmodi per ſolū Lucam cognouimus, & plurimos actus domini per hunc didicimus, quibus & omnes vtuntur. Et multitudinem piſcium quam concluſerūt hij qui cū Petro erant iubēte domino, vt mitterēt retia. Et illa quæ per xviij. annos paſſa curata fuerat mulier die ſabbatorum. Et de hydropico, quem curauit dominus die ſabbatorum, & quemadmodum diſputauit, quod cūrauit in hac die. Et quemadmodum docuit diſcipulos primos diſcubitus non appetere. Et quoniam pauperes & debiles vocare oportet, qui non habēt retribuere. Et qui pulſauit nocte ſumere panes, & propter importunitatis ſumit: & quomodo apud phariſeum recumbente eo, peccatrix mulier oſculabatur pedes eius, & vnguento vngebat, & quæcunque propter eam dixit ad Simonem de duobus debitoribꝰ: & de parabola diuitis illius, qui recluſit quæ ei nata fuerāt, cui & dictum eſt, in hac nocte expoſtulabūt animam tuam à te. quæ autem præparaſti, cuius erūt? Similiter autem & diuitis illius qui veſtiebatur purpura, & iocundabatur nitide, & egenum Lazarum: & eam quam ad diſcentes ſuos dixit reſponſionem, quando dixerunt ei, adij- cenobis fidem. Et eam quæ ad Zachæum publicanum facta eſt confabulationem. Et de phariſæo & publicano, qui ſimul adorabant in templo. Et de decem lepro-

fis, quos simul emundauit in via. Et quoniam de viciis & plateis claudos & cæcos iussit colligi ad nuptias, & parabolam iudicis, qui deum non timebat, quem instantia viduæ fecit, vt vindicaret eam. Et de arbore fici quæ erat in vinea, quæ non faciebat fructum. Et alia multa sunt, quæ inueniri possunt à solo Luca dicta esse, quibus & Marcion & Valentinus vtûtur. Et super hæc omnia post resurrectionẽ in via ad discipulos quæ loquutus est, & quemadmodũ cognouerunt eum in fractione panis. Necesse est igitur & reliqua quę ab eo dicta sunt, recipere eos, aut & his renunciare, Non enim conceditur eis ab his qui sensum habent, quædam quidem recipere ex his quæ à Luca dicta sunt, quasi sint veritatis, quædam vero refutare quasi non cognouisset veritatem. Et si quidem refutauerint hij qui à Marcione sunt nos habent Euangelium, hoc enim quod est secundum Lucam, quemadmodum prædiximus decurtantes, gloriantur se habere Euangeliũ, Hij vero qui à Valentino fonte cessabunt à plurimo vaniloquio suo: ex hoc enim multas occasiones subtilis eloquij sui acceperunt, interpretari audentes male, quæ ab hoc bene sunt dicta, aut & reliqua suscipere cogentur intendentes perfecto Euangelio, & apostolorum doctrinæ oportet eos pœnitentiam agere, vt saluari à periculo possint.

¶ Aduersus eos qui frustrantur Paulum apostolum. Caput XV.

EAdem autem dicimus iterum & his qui Paulum apostolum non cognoscũt, quoniam aut reliquis verbis Euangelij, quæ per solum Lucam in nostrã venerunt agnitionẽ, renunciare debent & nõ vti eis: aut si illa recipiunt, omnia habẽt necessitatẽ recipere, etiam eam testificationẽ quæ est de Paulo, dicente ipso, Primum quidem dominum ei de cælo loquutũ, Saule, Saule, quid me persequeris? Ego sum Iesus Christus, quem tu persequeris: deinde Ananiæ dicẽte: Vade, quoniã vas electionis mihi est iste, vt portet nomẽ meũ in gẽtibus, & regibus, & filijs Israel. Ego enim demonstrabo ei ex ipso, quãta oporteat eum patĩ propter nomẽ meũ. Qui igitur nõ recipiũt eũ, qui sit electus à Deo ad hoc, vt fiducialiter portet nomẽ ei⁹, quod sit missus ad quas prædiximus gentes, electionem domini contemnunt, & seipsos segregant ab apostolorũ conuentu. Neque enim contendere possunt Paulum non esse apostolum, quando in hoc sit electus: neque Lucam mendacem esse possunt ostẽdere, veritatem nobis cum omni diligentia annunciantem: fortasis enim & propter hoc operatus est deus plurima Euangelia ostendi per Lucam, quibus necesse * haberẽt omnes, vti sequenti testificationi eius, quam habet de actibus & doctrina apostolorum, omnes sequentes, & regulam veritatis inadulteratam habentes, saluari possint. Igitur testificatio eius vera & doctrina apostolorum manifesta & firma, & nihil subtrahẽs, neq; alia quidẽ in abscõdito, alia vero in manifesto docentium. Hoc enim fictorũ, & pra ue seducẽtium, & hypocritarum est molimem, quemadmodum faciunt hij, qui à Valentino sunt. Hij enim ad multitudinẽ propter eos, qui sunt ab ecclesia, quos communes ecclesiasticos ipsi dicunt, inferunt sermones, per quos capiunt simpliciores, & in delitijs eos simulantes nostrum tractatum vt sæpius audiãt: qui & queruntur denobis, quod cum similia nobiscũ sentiant, sine causa abstineamus nos à cõmunicatione eorum, & cũ eadem dicant, & eandẽ habeant doctrinã, vocemus illos hæreticos: & cum deiecerint aliquos à fide per quæstiones quæ fiunt ab eis, necnon contradicentes auditores suos fecerint, his separatim inenarrabile plenitudinis suę enarrant mysterium. Decipiũtur autẽ omnes, quia quod est in verbis verisimile se putant posse discere à veritate: suasorius enim, & verisimilis est, exquirẽs fucos error, sine fuco autẽ est veritas, & propter hoc pueris credita est. Et si aliquis quidẽ ex his qui audiũt eos, quęras solutiones, vel cõtradicat eis, hũc quasi nõ capiẽtẽ veritatẽ, & nõ habentẽ de superioribꝰ à matre sua semẽ affirmãtes, in totum nihil dicunt ei, mediarũ partiũ dicẽtes esse illum, hoc est, Psychicorum. Si autem aliquis quasi

for. hæreses
ἀιρέμενοι ἀυτ
videtur imi
tatus, Latin
loquens.

paruum ouem deditũ, semetipsum ipsis præbeat imitationi illorũ, & redemptionem illorum cõsequutus est, inflatus iste talis, neque in cælo, neque in terra putat se esse, sed intra pleroma introisse, & complexum iam angelum suum, cum institorio & supercilio incedit, gallinacei elationem habens. Sunt autẽ apud eos, qui dicũt oportere bonã conuersationẽ assequi eũ hominẽ, qui sit desuper veniens, propter hoc & fingũt quodã supercilio grauitatem. Plurimi autem & contemptores facti, quasi iam perfecti, sine reuerentia & in contemptu viuentes semetipsos spiritales vocãt, & se nosse iam dicũt eũ qui sit intra pleroma, ipsorũ refrigerij locum.

¶ Quæ sit apostolorum sententia de domino nostro Iesu Christo. Cap. XVI.

NOs autem reuertamur ad eũdẽ tractatũ. Cum enim declaratum sit manifeste, quoniam neminem aliũ deum vocauerunt, vel dominum nominauerunt, qui veritatis fuerunt prædicatores, & apostoli libertatis, nisi solum verum deum patrẽ & verbum eius, qui in omnibus principatũ eius habet, manifeste erit ostensum, quod factorem cæli & terræ, & qui loquutus sit cum Moyse, & legis dispositionem ei dederit, qui conuocauerit patres, dominum deum confiteri eos, & alterum neminem nosse. Manifesta igitur & apostolorum, & discentium eorum ex verbis ipsorum, de Deo facta est sententia.

¶ Ostensio, quoniam vnus & idem deus, & ipse Christus verbum Dei. Cap. XVII.

QVoniã autem sunt qui dicunt Iesum quidem receptaculũ Christi fuisse, in quem desuper quasi colũbam descendisse Christum, & cum indicasset innominabilẽ patrem, incõprehensibiliter & inuisibiliter intrasse in pleroma. Non enim solum ab hominibus, sed ne ab his quidẽ, qui in cælo sunt potestatibus & virtutibus apprehensum eũ: & esse filiũ quidẽ Iesum, patrẽ vero & Christi patrẽ deũ. Alij vero putatiue

tatiue eum passum naturaliter impassibilem existentẽ. Qui autẽ à Valentino sunt, Iesum quidẽ qui sit ex dispositione, ipsum esse qui per Mariã transierit, in quem illũ de superiori saluatorẽ descẽdisse, quẽ & Christũ dicĩ, quoniam omniũ qui emisissent eũ, haberet vocabula: participasse autẽ cũ eo, qui esset ex dispositione, de sua virtute & suo nomine, vt mors per hunc euacuaretur, cognosceretur autẽ pater, per eũ Saluatorem quidem, qui desuper descendisset, quem & ipsum receptaculum Christi, & vniuersæ plenitudinis esse dicũt, lingua quidem vnũ Christũ Iesum cõfitentes, diuisi vero sententia. Etenim hæc est ipsorũ regula, quemadmodũ prædiximus, vt alterum quidem Christum fuisse dicant, qui ab vnigenito ad correctionẽ plenitudinis præmissus est. Alterum vero Saluatorem esse ad glorificationẽ patris missum. Alterum vero ex dispositione, quem & passum dicunt recurrentem in pleroma Saluatorem, qui Christum portabat. Necesse habemus vniuersam apostolorũ de domino nostro Iesu Christo sententiã habere, & ostendere eos nõ solum nihil tale sensisse de eo, verum amplius & significasse per spiritum sanctum, qui inciperent talia docere summissi à satana, vti quorundam fidem euerterent, & abstraherent eos à vita.

¶ Aduersus eos qui dicunt putatiue illum apparuisse. Caput XVIII.

ET quoniam Ioannes vnum & eundem nouit verbum Dei, & hunc esse vnigenitum, & hunc incarnatũ esse pro salute nostra Iesum Christum dominũ nostrũ, sufficienter ex ipsius Ioannis sermone demõstrauimus. Sed & Matthæus vnũ & eũdem Iesum Christũ cognoscens, eam quæ est secundum hominem generationẽ eius ex virgine exponẽs, sicut promisit deus Dauid, ex fructu ventris eius, & excitaturũ sempiternum regnum, multo prius Abrahæ eandẽ faciẽs promissionem, ait, Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abrahã. Dehinc vt liberaret mentẽ nostram à suspicione, quæ est circa Ioseph, ait: Christi autem ge-

Universidad de Deusto
Biblioteca

neratio sic erat, Cũ esset desponsata mater eius Ioseph, priusquàm conuenirent inuenta est in vtero habens de spiritu sancto, Dehinc cum Ioseph cogitaret dimittere Mariã, quoniã prægnãs erat, assistente ei angelũ Dei & dicente, Ne timueris assumere Mariã coniugem tuam, quod enim habet in vtero de spiritu sancto est, pariet autẽ filiũ, & vocabis nomẽ eius Iesum. Hic enim saluabit populũ suũ à peccatis suis. Hoc autẽ factum est, vt adimpleretur quod dictum est à domino per prophetã, Ecce virgo concipiet in vtero, & pariet filium, & vocabunt nomẽ eius Emanuel, quod interpretatũ est nobiscum deus, manifeste significãs, & eã promissionẽ quæ fuerat ad patres impletam, ex virgine natũ filium Dei, & hunc ipsum esse saluatorẽ Christum, quem prophetæ prædicauerunt, nõ sicut ipsi dicunt Iesum quidẽ ipsum esse, qui ex Maria sit natus, Christum vero qui desuper descẽdit. Cæterum poterat dicere Matthæus, Iesu vero generatio sic erat, sed prouidẽs spiritus sanctus deprauatores, & præmuniẽs cõtra fraudulantiã eorũ per Matthæum, ait, Christi autem generatio sic erat: Et quoniã hic est Emanuel, ne forte tantum eum hominẽ putaremus, Non enim ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex volũtate Dei, verbũ caro factũ est: neq; aliter quidẽ Iesum suspicemur fuisse, sed vnũ & eundẽ scire-mus deũ esse. Hoc ipsum interpretatus est Paulus, scribens ad Romanos: Paulus apostolus Iesu Christi, prædestinatus in Euangeliũ, quod promisit per prophetas suos, in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundũ carnẽ. Qui prædestinatus est filius Dei in virtute per spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi domini nostri. Et iterũ ad Romanos scribẽs de Israël, dicit, Quorum patres, & ex quibus Christus secũdum carnẽ, qui est deus super omnes benedictus in secula. Et iterum in epistola quæ ad Galatas, ait, Cum autẽ venit plenitudo temporis, misit Deus filium suũ, natũ ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erãt redimeret, vt adoptionem percipiamus: manifeste significans vnum quidẽ deum, qui

qui per prophetas promissionem de filio fecerit, vnum autẽ Iesum Christum dominũ nostrum, qui de semine Dauid, secundum eam generationẽ, quæ est ex Maria: hunc destinatũ filium Dei Iesum Christum in virtute secundũ spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum, vt sit primogenitus mortuorũ, quẽadmodum & primogenitus in omni cõditione, filius Dei, hominis filius factus, vt per eum adoptationẽ percipiamus, portante homine & capiẽte, & cõplectẽte filiũ Dei. Propter hoc & Marcus ait, Initiũ Euãgelij Iesu Christi filij Dei, quẽadmodũ scriptũ est in prophetis, vnũ & eundẽ sciẽs filiũ Dei Iesum, qui à prophetis annunciatus est, qui ex fructu vẽtris Dauid, Emanuel magni cõsilij patris nuntius, per quẽ oriri fecit deus domui Dauid orientẽ & iustitiã, & erexit ei cornu salutis, & suscitauit testimoniũ in Iacob, quẽadmodũ Dauid causas generationis eius diffẽrẽs, ait, Et legẽ posuit in Israël, vt cognoscat generatio altera, filij qui nascẽtur ex his, & ipsi exurgẽtes enarrabunt filijs suis, vt ponãt in deum spẽ suã, & præcepta eius exquirãt, Et rursus angelus euãgelizãs marię ait, Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur, & dabit ei dominus thronũ Dauid patri sui, Eum qui sit filius altissimi, hunc eundẽ & Dauid filiũ cõfitens. Cui⁹ & Dauid dispositionẽ aduẽtus per spiritũ sanctum cognoscẽs, per quã dominus est omniũ viuorũ & mortuorum, dominum confitẽs est sedentẽ ad dexterã patris altissimi. Et Simeõ autẽ ille, qui respõsum accepit à spiritu sancto, nõ visurum eum mortẽ, nisi prius videret Christũ Iesum, hunc * ex manibus accipiẽs virginis * benedixit deum & dixit, Nunc dimittis seruum tuum domine, secundũ verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum: Quod parasti ante faciẽ omniũ populorum, Lumen ad reuelationẽ gentium, & gloriam plebis tuæ Israël. Infantem quem in manibus portabat Iesum, natum ex Maria, ipsum cõfitens esse Christum filium dei, Lumen omnium, & gloriam ipsius Israël & pacem, & refrigerium eorum, qui in dormitionẽ ierunt. Iã enim expoliabat homines, auferens ignorantiã ipsorũ, suam

Ali. ex non habetur.

Ali. primo gentium.

autem agnitionem eis donans,& dispartitionem facies eorum, qui cognoscebant eum, quemadmodũ Esaias, Voca, inquit, nomen eius,velociter spolia dispartire. Hæc sunt autẽ opera Christi. Ipse igitur erat Christus, quem portans Simeon benedixit altissimũ,quem pastores cum vidissent,glorificabant deum, quem Ioannes, cum adhuc in ventre matris suæ esset, & ille in vulua Mariæ,dominũ cognoscens,exultans salutabat. Quem Magi videntes,& adorãtes, & afferentes munera, quæ prædiximus,& substernentes semetipsos æterno regi, per alterã abierunt viã,non iam per Assyriorũ reuertentes viam. Priusquam enim cognosceret puer vocare patrem,aut matrem,accipiet virtutem Damasci,& spolia Samariæ, contra regem Assyriorum, occulte quidem, sed potẽter omnia manifestãs,quoniã occulta manu expugnabat dominus Amalech:propter hoc & pueros erpiebat,qui erãt in domo Dauid,bene sortiti illo tẽpore nasci, vt eos præmitteret in suũ regnũ, ipse infans cum esset,infantes hominũ martyres parãs propter Christũ, qui in Bethleem natus est Iudæ , in ciuitate Dauid interfectos secundum scripturas. Propter quod & dominus discipulis post resurrectionẽ dicebat , O insensati & tardi corde ad credendum, in omnibus quæ loquuti sunt prophetæ. Nõne hæc oportebat pati Christũ,& introire claritatẽ suã. Et iterũ ait eis , Hij sunt sermones quos loquut⁹ sum ad vos,cũ adhuc essent vobiscũ,quoniã oportet impleri omnia scripta in lege Moysi & prophetis,& psalmis de me. Tũc adaperuit eorũ sensum, vt intelligerẽt scripturas,&dixit ad eos,quoniã sic scriptũ est Christũ pati,& resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius remissionẽ peccatorũ in omnes gẽtes. Hic autẽ est qui ex Maria natus est . Oportet enim, inquit, filiũ hominis multa pati,& reprobari,& crucifigi,& die tertio resurgere . Nõ ergo alterũ filium hominis nouit Euangeliũ,nisi hunc qui ex Maria,qui & passus est. Sed neque Christum auolantem ante passionem ab Iesu, sed hunc qui natus est Iesum Christũ nouit Dei filiũ,& eundem hunc passum resurrexisse , quemadmodũ Ioannes

nes domini discipulus confirmat dicẽs: Hæc autem scripta sunt vt credatis, quoniã Iesus est Christus filiꝰ Dei, & vt credentes vitam æternam habeatis in nomine eiꝰ: prouidens has blasphemas regulas, quæ diuidunt dominum,quantum ex ipsis attinet,& ex altera & altera substantia dicẽtes eũ factũ. Propter quod & in epistola sua sic testificatus est nobis , Fioli nouissima hora est , & quemadmodum audistis, quoniam Antichristus venit, nunc Antichristi,multi facti sunt , vnde cognoscimus quoniam nouissima hora est . Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis : si enim fuissent ex nobis: permansissent vtique nobiscum , sed vt manifestarentur quoniam non sunt ex nobis . Cognosci te ergo quoniam omne mendacium extraneum est, & non est de veritate. Quis est mendax,nisi qui negat,quoniam Iesus non est Christus, hic est Antichristus. Quia autem omnes qui prædicti sunt , & si lingua quidem confitentur vnũ Iesum Christũ,semetipsos dericlent,aliud quidem sentientes, aliud verò dicentes. Etenim argumenta illorũ varia,quẽadmodũ ostendimus,alterum quidem passum & natũ huc esse Christũ annuntiant , & esse alterũ eorum, Demiurgi autem qui sit ex dispositione,vel eũ qui sit ex Ioseph, quémq; passibilem argumentatur , alterũ verò eorũ ab inuisibilibꝰ & inenarrabilibus descendisse, quẽ & inuisibilem, & incomprehensibilem, & impassibilem esse confirmant,errantes à veritate,eo quod absistat sententia eorũ ab eo, qui est vere deus,nescientes quoniam hicꝰ verbũ vnitus , qui semper humano generi adest vnitus , & consparsis suo plasmati secũdũ placitũ patris, & caro factus , ipse est Iesus Christus dominus noster, qui & passus est pro nobis,& surrexit propter nos.& rursus venturus est in gloria patris, ad resuscitandam vniuersam carnem,& ad ostensionem salutis,& regulam iudicij ostendere omnibus , qui sub ipso facti sunt. Vnus igitur Deus pater, quemadmodum ostendimus, & vnus Christus Iesus dominus noster veniens per vniuersam dispositionẽ,& omnia in semetipso recapitulans,in omnibus autẽ est,& homo plasmatio dei: & hominem

Universidad de Deusto
Biblioteca

minē ergo semetpipso recapitulatus est, inuisibilis visibilis factus, & incōprehēsibilis factus cōprehēsibilis, & impassibilis passibilis, & verbum homo, vniuersa in semetipsum recapitulans, vti sicut in supercælestibus, & & spiritalibus, & inuisibilus princeps est verbum Dei: sic & in visibilibus & corporalibus principatū habeat, in semetipsum primatum assumēs, & apponēs semetipsum caput ecclesiæ, vniuersa attrahat ad semetipsum apto in tēpore. Nihil enim incomptum atque intempestiuum ad eum, quomodo nec incongruēs est apud patrē. Præcognita sunt enim hæc omnia à patre, perficiuntur autem à filio, sicut congruum & consequēs est apto tempore. Propter hoc properante Maria ad admirabile vini signū, & ante tempus volēte participare cōpendij poculo, dominus repellens eius intēpestiuam festinationem dixit: Quid mihi & tibi est mulier, nondum venit hora mea, expectans eam horam quæ est à patre præcognita. Propter hoc cum sæpe vellent eum homines apprehendere, nemo, inquit, misit manus ei, nōdum enim venerat hora apprehēsionis eius, nec tempus passionis, quod præcognitum fuerat à patre, quemadmodum & Abacuc propheta ait, In eo cum appropinquarint anni cognosceris, in aduētu temporis ostēderis, in eo quod turbetur anima mea in ira misericordiæ tuæ memoraberis. Sed & Paulus ait. Cum autem venit plenitudo tēporis, misit deus filium suum. Per quod manifestum est, quoniā omnia quæ præcognita erant à patre, ordine, & tempore, & hora præcognita & apta perfecit dominꝰ noster vnus quidē & idē existēs, diues autē & multus. Diuiti enim & multæ voluntati patris deseruit, cum sit ipse Saluator eorum qui saluātur, & dominus eorū qui sunt sub domino, & deus eorum quæ cōstituta sunt, & vnigenitus patris, & Christus qui prædicatus est, & verbum dei incarnatus, cū aduenisset plenitudo tēporis, in quo filiū hominis fieri oportebat filiū dei. Igitur omnes extra dispositionē sunt, qui sub obtētu agnitionis, alterū quidem Iesum intelligunt, alterū autē Christum, & alterum vnigenitum. Ob autē rursum esse verbum, & alterum

rum Saluatorē, quem etiam eorum qui in Demiurgi ratione facti sunt AEones, emissionē esse dicūt, hij qui sunt erroris discipuli, qui à foris quidem oues, per eam enim quā habēt extrinsecus loquelā, similes nobis apparent, eadem nobiscum loquentes, intrinsecus verò lupi. Sētētia enim eorum homicidialis, deos quidē plures cōfingens, & patres multos simulās, cōminuēs autē & per multa diuidens filium dei, quos & dominus nobis caue re prædixit, & discipulus eius Ioānes in prædicta epistola fugere eos pręcepit. Multi seductores exierunt in hūc mundum, qui nō cōfitentur Iesum Christū in carne venisse. Hic est seductor & antichristus, videte eos, ne perdatis quod operati estis. Et rursus in epistola ait: Multi pseudoprophetæ exierunt de seculo, in hoc cognoscite spiritum dei. Omnis spiritus qui cōfitetur Iesum Christum in carne venisse, ex deo est. Et omnis spiritꝰ qui solvit Iesum Christū, non est ex deo, sed ex antichristo est. Hæc autē similia sunt illi quod in Euāgelio dictum est, quoniā verbū caro factū est, & habitauit in nobis. Propter quod rursus in epistola clamat: Omnis qui credit, quia Iesus est Christꝰ, ex deo natꝰ est, vnū & eūdē sciēs Iesum Christū, cui apertę sunt portę cęli, propter carnalē eiꝰ assumptionē, qui etiā in eadē carne, in qua passus est, veniet, gloriā reuelās patris. Et Paulus autem his cōsentiēs, Romanos alloquens, ait, Multo magis hij qui abundantiā gratiæ & iustitiæ accipiunt in vitam, regnabunt per vnū Iesum Christum. Nescit ergo eum, qui euolauit Christum ab Iesu, neque eum nouit Saluatorē, qui sursum est, quē impassibilē dicunt. Si enim alter qui dē passus est, alter autē impassibilis māsit, & alter quidem natus est, alter verò in eum qui natus est descēdit, & rursus reliqui eum, non vnus, sed duo monstrantur: quoniā autem vnum eum, & qui natus est, & qui passus est, Christum Iesum nouit apostolus, in eadem epistola iterum dicit: An ignoratis, quia quotquot baptizati sumus in Christo Iesu, in morte eius baptizati sumus, vt quemadmodum resurrexit à mortuis, sic & nos in nouitate vitæ ambulemus. Rursus autem significans Christum

Universidad de Deusto
Biblioteca

stum passum, & ipsum esse filium dei, qui pro nobis mor-
tuus, & sanguine suo redemit nos, in præfinito tempo-
re, ait, vt quid enim Christus cum adhuc essemus infir-
mi secundum tempus pro impiis mortuus est. Commen-
dat autem suam dilectionem deus in nobis, quoniam
cum adhuc essemus peccatores, pro nobis Christus mor-
tuus est, multo magis iustificati nunc in sanguine eius
salui erimus, per ipsum ab ira. Si enim cum essemus ini-
mici, reconciliati sumus deo per mortem filiis eius,
multo magis reconciliati, salui erim⁹ in vita eius. Hu-
eundem qui apprehensus est, passus est, & effudit sangui-
nem suum pro nobis, hunc Christum, hunc filium Dei
manifestissime annuntians, qui etiam surrexit, & assum-
ptus est in cælum, quemadmodum ipse ait, Simul autē
Christus mortuus, imò qui & resurrexit, qui est in de-
xtera dei. Et iterum: Scientes quoniam resurgens à mor-
tuis iam non moritur. Præuidens enim & ipse per spiri-
tum subdiuisiones malorum magistrorum, & omnem ip-
sorum occasionem dissensionis volens abscindere, ait
quæ prædicta sunt. Si autem spiritus eius qui suscitauit
Iesum à mortuis, habitat in nobis, qui suscitauit Chri-
stum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora nostra:
vnū quod non exclamat ad eos qui volunt audire: quo-
niam nolite errare, vnus & idem est Christus Iesus fi-
lius dei, qui per passionem reconciliauit nos deo, & re-
surrexit à mortuis, qui est in dextera patris, & perfectus
in omnibus: qui cum vapularet non repercutiebat, qui
cum pateretur, non est minatus: & cum tyrannidem pa-
teretur, rogabat patrem, vt ignosceret his qui se crucifi-
xerant. Ipse enim vere saluauit. Ipse enim verbum Dei,
ipse vnigenitus à patre Christus Iesus Deus noster.

¶ De eo, qui descendit in ipsum spiritus.

Caput XIX.

E Tenim potuerunt dicere apostoli, Christum
descendisse in Iesum: aut illum superiorē Sal-
uatorem, in eum qui sit dispositionis: aut illū
qui est ab inuisibilibus, in eum qui est Demiurgi. Sed ni-
hil quidem tale neque scierunt, neque dixerunt, si enim
scissent,

scissent, dixissent vtique: quod autē erat, hoc & dixerūt,
spiritum Dei sicut columbam descendisse in eum, hunc
spiritum, de quo ab Esaia dictum est, Et requiescet su-
per me spiritus Dei, sicut prædiximus. Et iterum, Spiri-
tus domini super me, propter quod vnxit me. Iste spiri-
tus, de quo ait dominus: Non enim vos estis qui loqui-
mini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Et
iterū, Potestatem regenerationis demandans discipulis
dicebat eis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes
eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Hunc e-
nim promisit per prophetas effundere se in nouissimis
temporibus super seruos & ancillas, vt prophetent, vn-
de & in filiū dei siliū hominis factū descendit, cū ipso as-
cendens habitare in genere humano, & requiescere in
hominibus, & habitare in plasmate dei voluntatem pa-
tris operans in ipsis, & renouās eos à vetustate in noui-
tatem Christi. Hunc spiritum petit Dauid humano ge-
neri dicens: Et spiritu principali confirma me. Quem &
descendisse Lucas ait, post ascensum domini super disci-
pulos in Pentecoste, habentem potestatem omnium gen-
tium, ad introitum vitæ, & apertionem Noui testamen-
ti: vnde & omnibus linguis conspiranter hymnum dice-
bant deo, spiritu ad vnitatem redigente distantes tribus
& primitias omnium gētium offerente patri, vnde & do-
minus pollicitus est mittere se paracletum, qui nos ap-
paret deo. Sicut enim de arido tritico massa vna fieri nō
potest sine humore, neque vnus panis: ita nec nos mul-
ti vnum fieri in Christo Iesu poteramus, sine aqua, quæ
de cælo est. Et sicut arida terra, si nō percipiat humorē,
non fructificat: sic & nos lignum aridum existentes pri-
mum, nunquam fructificaremus vitam, sine superna vo-
luntaria pluuia. Corpora enim nostra per lauacrum il-
lud quod est ad incorruptionem vnitatem acceperunt:
animæ autem per spiritum. vnde & vtraque necessaria,
cum vtraque proficiunt in vitam dei: miserante domi-
no nostro Iesu Christo, Samaritanæ præuaricatrici, quę
vno viro nō māsit, sed fornicata est in multis impiis,
ostendēte ei & pollicente aquā viuā, vt vlterius nō si-
tiret

tiret, neque occuparetur ad humectationem aquæ lasciuiosæ, habens in se potum salientem in vitam æternam, quã dominus accipiens munus à patre, ipse quoque his donauit, qui ex ipso participantur, in vniuersam terram mittens spiritum sanctum. Hanc muneris gratiã prædens Gedeon ille Israelita, quem elegit deus, vt saluaret populũ Israel de potentatu alienigenarum, demutata petitionem è superiori, vellus lanam, in quod tãtum ros fuerat, quod erat typus populi, ariditatem turam prophetans: hoc est, non iam habituros eos à deum spiritum sanctum, sicut Esaias ait: Et nubibus mãdabo ne pluant super eam. In omni auté terra fieri ros, qui est spiritus dei, qui descendit in dominum, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & virtutis, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris dei: quẽ iterum dedit ecclesiæ, in omnem terram mittens de cælis paracletum, vbi & diabolum, tanquam fulgur, ectum ait dominus. Quapropter necessari⁹ nobis est dei, vt non comburamur, neque infructuosi efficiamur, & vbi accusatorem habemus, illic habeamus & patrotum: cõmendãte domino spiritui sancto suum hominem qui inciderat in latrones, cui ipse misertus est, & ligamenta vulnera eius, dans duodenaria regalia, vt per spiritum imaginẽ & inscriptionẽ patris & filij accipiétes, fructificemus creditum nobis denarium, multiplicatum domino annumerãtes. Spiritu itaq; descendẽte super dictã dispositionẽ, & filio dei vnigenito, qui & verbum patris, veniẽte plenitudine tẽporis incarnato, in homẽ propter hominẽ, & omnẽ secundum hominẽ dispotionẽ implente Iesu Christo domino nostro vno & exístẽte, sicut & ipse dominus testatur, & Apostoli, tẽtur, & prophetæ annuntiãt, mẽdaces ostensę sunt uersæ doctrinæ eorũ, qui octonationes, & quaternanes putatiuas adinuenerũt, & subdiuisiones excogiuerunt: qui spiritum quidẽ interimunt, aliũ autẽ Chstum, & alium Iesum intelligũt, & nõ vnum Christum, sed plures fuisse docẽt: & si vnitos eos dixerint, iterum ostẽdunt eum quidẽ participasse passionẽ, hunc autẽ im-

passibilẽ perseuerasse, & hunc quidẽ ascẽdisse impleroma, hunc autem in medietate remansisse, & hunc quidẽ in inuisibilibus & innominabilibus epulari & oblectari, hunc autem assidere Demiurgo euacuant eum virtute. Vnde & oportebat & te, & omnes qui intẽdunt huic scripturæ, & solliciti sunt pro sua salute, non quum audiũt forinsec⁹ eorũ sermones spõte succũbere. similia enim loquentes fidelibus, sicut prædiximus, non solum dissimilia sapiunt, sed & contraria, & per omnia plena blasphemiis, per quæ interficiunt eos, qui per similitudinem verborum dissimile affectionis eorum in se attrahunt venenum. Sicut quis aquæ mixtum gypsum dans puro lacte, seducat per similitudinem coloris, sicut quidã dixit superior nobis, de omnib⁹ qui quolibet modo deprauant quæ sunt dei, & adulterant veritatem dei, lacte gypsum male miscetur.

Gypsum inter venena numeratur.

¶ Quæ causa fuit vt verbum dei caro fieret. Caput XX.

OStenso manifeste quod in principio verbum existẽs apud deum, per quẽ omnia facta sunt, qui & semper aderat generi humano, hunc nouissimis temporibus secundum præfinitum tẽpus à patre vnitum suo plasmati passibilem hominẽ factum, excluſa est omnis cõtradictio dicentium: Si ergo tunc natus est, nõ erat ante Christus. Ostẽdimus enim quia nõ nunc cœpit filius dei existens semper apud patrem, sed quando incarnatus & homo factus, longam hominum dispositionem in seipso recapitulauit, in compendio nobis salutem præstans, vt quod perdideramus in Adam, id est, secũdum imaginem & similitudinem esse dei, hoc in Christo Iesu reciperemus. Quia enim non erat *possibile eum hominẽ, qui semel victus fuerat, & elisus per inobedientiam replasmare, & obtinere brachium victoriæ, iterum autem impossibile erat, vt salutem percipe-ret, qui sub peccato ceciderat, vtraq; operatus est filius, verbum dei existẽs, à patre descẽdens, dispensatione cõsummans salutis nostræ, cui credere nos indubitate adhortans,

Al. impossibile. Aliàs, inobedientiam.

hortans, verum dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cælum, hoc est Christum deducere, aut quis descendit in abyssum, hoc est Christum à mortuis eliberare. Deinde infert, quoniam si cõfitearis in ore tuo dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quoniam deillum excitauit à mortuis, saluus eris. Et rationem reddidit propter quam causam hæc fecit verbum dei, dicés. In hoc enim Christus & vixit & mortuus est, & resurrexit, vt viuorum & mortuorũ dominetur. Et iterũ ad Corinthios scribens ait, Nos autem annuntiamus Christũ Iesum crucifixum. & infert, Calix benedictionis quem benedicimus, nónne communicatio sanguinis est Christi? Quis est autem qui communicat nobis de escis? vtris qui ab illis affigitur sursum Christus, superextẽsus loro, id est funi, & formauit eorum matrem, an vero qui ex virgine est Emanuel, qui butyrum & mel manducauit, de quo ait propheta: Et homo est, & quis cognoscit eum? Hic idem à paulo annuntiabatur. Tradidi enim, inquit, vobis in primis, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum scripturas, & quoniam sepultus est, & resurrxit tertia die secundum scripturas. Manifestum est igitur quoniã Paulus alterum Christũ nescit, nisi hunc solum, qui & passus est, & sepultus est, & resurrexit: qui & natus est, quem & hominem dixit. Cũ enim dixisset, Sic autem Christus annũtiatur, quoniam à mortuis resurrexit, intulit rationem reddẽs incarnationis eius. Quoniã per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorũ. & vbique in passione domini nostri & humanitate & mortificatione eius, Christi vsus est nomine, quemadmodũ in illo: Noli esca tua perdere illum, pro quo Christus mortuus est. Et iterũ, Nunc autem in Christo vos, qui aliquãdo fuistis lõge facti estis proximi in sanguine Christi. Et iterum, Christus nos redemit de maledicto legis, factus p nobis maledictum, quoniã scriptũ est, Maledictus omnis qui pẽdet in ligno. Et iterũ, Et pereat infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est, significans quoniã non Christus impassibilis descendit in Iesum, sed

sed ipse Iesus Christus cum esset, passus est pro nobis, qui discubuit & resurrexit, qui descendit & ascendit filius dei, filius hominis factus. Quemadmodũ & ipsum nomen significat. In Christi enim nomine, subauditur, qui vnxit, & ipse qui vnctus est, & ipsa vnctio in qua vnctus est. Et vnxit quidem pater, vnctus est verò filius, in spiritu qui est vnctio, quẽadmodum per Esaiam ait scriptura, Spiritus dei super me, propter quod vnxit me, significans & vnguẽtem patrem, & vnctum filium, & vnctionem qui est spiritus. Et ipse autem dominus manifestũ facit eum qui est passus. Cum enim interrogasset discipulos, Quem me homines dicunt esse filium hominis, Petrus cum respondisset, Tu es Christus filius dei viui, & cum laudatus esset ab eo, Quoniam caro & sanguis non reuelauit eĩ, sed pater qui est in cælis manifestum facit, quoniam filius hominis, hic est Christus filius Dei viui. Ex eo enim, inquit, cœpit demõstrare discentibus, quoniam oportet illum Hierosolymam ire, & multa pati à sacerdotibus, & reprobari, & crucifigi, & tertia die resurgere. Ipse qui agnitus est à Petro Christus, qui eũ beatum dixit, quoniam pater ei reuelauit filium dei viui, dixit semetipsum oportere multa pati & crucifigi. Et hunc Petrum increpauit secundum opinionem hominũ sentantium eum esse Christum, & passionem eius auertentium, & dixit discipulis, Si quis vult post me venire, abneget se, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet illã, & qui eam perdiderit propter me, inueniet eam. Hæc eum Christus manifeste dicebat, ipse existens Saluator eorum, qui propter suam confessionem in mortem traderentur, & perderent animas suas. Si autem ipse non esset passurus, sed auolaret à Iesu, quid & adhortabatur discipulos tollere crucem, & sequi se, quam ipse non tolleret secundum ipsos, sed relinquebat dispositionẽ passionis. Quoniam enim non de agnitione superioris crucis dicit hoc, quemadmodum quidã audent exponere, sed de passione, quam oportebat illum pati, & ipsis discipulis eius futurum erat vt paterentur, intulit, Qui-

cunque enim saluabit animam suam, perdet eam, & qui perdiderit, inueniet eam. Et quoniã passuri erãt discipuli eius, propter ea dicebat Iudæis: Ecce mitto ad vos prophetas, & sapientes, & doctores, & ex his interficietis & crucifigetis. Et discipulis dicebat, Ante duces & reges stabitis propter me, & ex vobis flagellabunt & interficient, & persequentur à ciuitate in ciuitatem. Sciebat igitur & eos qui persequutionem passuri erant, sciebat & eos, qui flagellari & occidi haberent propter eum, & nõ altera cruce, sed passione, quã passurus esset ipse prior, post deinde discipuli eius. Erat ergo sermo eius adhortantis etiam illos, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, timentes autem magis eum qui habet potestatem & corpus & animam mittere in gehennam, & seruare eas quæ essent ad eum confessiones. Etenim ipse confessurum se promittebat coram patre suo eos, qui confitétur nomen suũ coram hominibus, negaturum autem eos, qui negarent eum, & confusurum qui confunderentur contra confessionem eius. Et cum hæc ita se habeant, ad tantã temeritatem progressi sunt quidã, vt etiam martyres spernãt, & vituperent eos qui propter domini confessionem occidũtur, & substinent omnia à domino prædicta, & secundum hoc conantur vestigia sequi passionis domini passibiles martyres facti, quos & concedimus ipsis martyrii bus. Cum enim inquiretur sanguis eorum & gloriã cõsequentur, tunc à Christo confundentur omnes qui inhonorauerunt eorũ martyriũ. Et ex hoc autẽ quod dominus in cruce dixerit, Pater dimitte eis, non enim sciunt quid faciunt, longanimitas & patientia & misericordia & bonitas Christi ostenditur, vt ipse & pateretur, & ipse excusaret eos, qui se male tractassent. Verbum enim dei quod nobis dixit, Diligite inimicos vestros, & orate pro eis qui vos oderunt, ipse hoc fecit in cruce, in tantum diligens humanum genus, vt etiam pro his qui se interficerent, postularet. Si quis autem quasi duorum existentium iudicium de his faciat, inuenietur multo melior & patientior & vere bonus, qui in vulneribꝰ ipsis & plagis,

plagis, & reliquis, quæ in eum commiserunt beneficus est, nec memor est in se commissæ malitiæ, eo, qui auolauit, nec vllam iniuriam, neque opprobrium passus est. Hoc autem & illis occurrit, qui dicunt eum putatiue passum. Si enim non vere passus est, nulla gratia ei, cũ nulla fuerit passio, & nos cum inciperemus vere pati seducens videbitur, adhortans nos vapulare, & alteram præbere maxillam, si ipse illud non prior in veritate passus est: & quemadmodum illos seduxit, vt videretur eis ipse hoc quod non erat, & nos seducit adhortans perferre ea, quæ ipse non pertulit. Erimus autem & super magistrum dum patimur & sustinemus, quæ neque passus est, neque sustinuit magister, sed quoniam solus vere magister dominus noster, & bonus vere filius Dei, & patiens verbum Dei patris, filius hominis factus. Lustatus est enim & vicit: erat enim homo ꝓ patribus certans, & per obaudientiam, inobaudientiam persoluẽs: alligauit enim fortem, & soluit infirmos, & salutem donauit plasmati suo, destruens peccatum. Est enim piissimus & misericors dominus, & amans humanum genus: hærere itaque fecit & aduniuit quemadmodum prædiximus hominem deo. Si enim homo non vicisset inimicũ hominis, non iuste victus esset inimicus. Rursus autem nisi Deus donasset salutem, non firmiter haberemus eam, & nisi homo * cognitus fuisset Deo nostro, non potuisset particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim mediatorem Dei & hominum per suam ad vtrósque domesticitatem, in amicitiam & cõcordiam vtróque reducere, & facere vt Deus assumeret hominem, & homo se dederet Deo. Qua enim ratione filiorum adoptionis eius participes esse possemus, nisi per filium eã quæ est ad ipsum, recepissemꝰ ab eo cõmunionẽ, nisi verbi eiꝰ cõmunicasset nobis, caro factũ. Quapropter & per omnem venit ætatem, omnibus restituens eam, quæ est ad Deum, communionem. Igitur qui dicunt eum putatiue manifestatũ, neque incarnatũ, neque vere hominẽ factum, adhuc sub veteri sunt dãnatione, aduocationem præbentes peccato, non deuicta secundum eos morte,

fort. cõiũctus

quæ regnauit ab Adam vsque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccauerunt in similitudinem transgressionis Adæ. Veniens autem lex quæ data est per Moysen, & testificans de peccato, quoniam peccator est, regnum quidem eius abstulit, latronem & non regem eum detegés, & homicidam eum ostendit, Onerauit autem hominem qui habebat peccatum in se, reum mortis ostendens eũ. Spiritalis enim cum lex esset, manifestauit tantummodo peccatum, non autem interemit, dominabatur peccatum, sed homini. Oportebat enim eum, qui inciperet occidere peccatum, & mortis reum redimere hominem, idipsum fieri quod erat ille, id est, hominem: Qui à peccato quidem in seruitium tractus fuerat, à morte verò tenebatur, vt peccatum ab homine interficeretur, & homo exiret à morte. Quemadmodum enim per inobedientiã vnius hominis, qui primus de terra rudi plasmatus est, peccatores facti sunt multi, & amiserũt vitam: ita oportuit & per obedientiã vnius hominis, qui primus de virgine natus est, iustificari multos & percipere salutem, Si igitur verbum dei homo factus est, quemadmodum & Moyses ait, Deus vera opera eius. Si autem non factus caro, parebat quasi caro, non erat verũ opus eius. Quod autem parebat, hoc & erat, deus hominis antiquam plasmationem in se recapitulans, vt occideret quidem peccatum, euacuaret autem mortẽ, & viuificaret hominem: & propter hoc vera opera eius.

Per legẽ conitio peccati.

¶ Aduersus eos qui dicunt eum ex Ioseph generatum. Cap. XXI.

R Vrsus autem qui nude tantum hominem eum dicunt ex Ioseph generatum, perseuerãtes in seruitute pristinæ inobedientiæ moriuntur, nondum commixtum verbum dei patris, neque per filium perficiẽtes libertatem, quemadmodum ipse ait: Si filius vos manumiserit, vere liberi eritis. Ignorantes autem eum qui ex virgine est Emanuel, priuãtur munere eius, quod est vita æterna: nõ recipiens autẽ verbum incorruptionis, perseuerãt in carne mortali, & sunt debitores mortis, antidotum vitæ nõ accipientes. Ad quos verbum patris ait, suum munus gratiæ narrãs. Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini. Ad eos indubitate dicit, qui nõ recipiunt munus adoptionis. sed cõtemnunt incarnationem puræ generationis, verbum dei, fraudãtes hominem ab ea ascensione, quæ est ad dominum, & ingrati existentes verbo dei, quod incarnatũ est propter ipsos. Propter hoc enim verbum dei homo, & qui filius dei est, filius hominis factus est, cõmixtus verbo dei, vt adoptionem percipiens fiat filius dei. non enim poteramus aliter incorruptelã & immortalitatem accipere, nisi aduniti fuissemus incorruptelæ & immortalitati. Quemadmodum autẽ aduniari possum°, nisi incorruptela & immortalitas facta fuisset id quod nos, vt*absolueretur quod erat corruptibile ab incorruptela, & quod erat mortale ab immortalitate, vt filiorum adoptionẽ perciperem° , quod per hoc, Generationem eius quis enarrabit? quoniam homo est, & quis agnoscet eum? Cognoscit autem illum is, cui pater qui est in cælis reuelauit, vt intelligat, quoniã is qui non voluntate carnis, neque ex voluntate viri natus est filius hominis, hic est Christus filius dei viui. Quoniam enim nemo in totum ex filiis Adæ deus appellatur secũdum eum, aut dominus nominatur, ex scripturis demõstrauimus, quoniam ipse proprie præter omnes qui fuerunt tunc homines, deus & dominus, & rex æternus & vnigenitus & verbum incarnatum prædicatũ, & à prophetis & apostolis, & ab ipso spiritu adest videre omnibus, qui vel modicum de veritate attigerint. Hæc autem non testificarentur scripturę de eo, si similiter vt omnes homo tantum fuisset. Sed quoniam præclarã præter omnes habuit in se eam quæ est ab altissimo patre genituram, præclara autem functus est & ea quæ est ex virgine generatione, vtraque scripturæ diuinæ de eo testificantur, & quoniam homo indecorus & passibilis, & super pullum asinæ ascendens, aceto & felle potatur, & pernebatur in populo, & vsque ad mortem descendit, & quoniam dominus sanctus & mirabilis consiliarius, & decorus

forte, absorberetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& decorus specie, & deus fortis super nubes veniens vniuersorum iudex. Omnia de eo scripturæ prophetabãt. Sicut enim homo erat vt tétaretur, sic & verbum vt glorificaretur, requiescente quidem verbo, vt posset tentari & inhonorari & crucifigi & mori, absorpto autem homine in eo quod vincit, & substinet, & resurgit, & assumitur. Hic igitur filius dei dominus noster existens verbum patris, & filius hominis, quoniam ex Maria quæ ex hominibus habebat genus, quæ & ipsa erat homo, habuit secundum hominem generationem, factus est filius hominis. Propter hoc & ipse dominus dedit nobis signum in profundum, in altitudinem sursum, quod non postulauit homo, quia nec sperauit virginem prægnantem fieri posse quæ erat virgo, & parere filium, & hunc partum Deum esse nobiscum, & descendere in ea quæ sunt deorsum terræ, quærentem ouem quæ perierat, quod quidem erat propriũ ipsi⁹ plasma, & ascendere in altitudinem offerentem & commendãtem patri eum hominem, qui fuerat inuentus, primitias resurrectionis hominis in semetipso faciens. Vt quemadmodum caput resurrexit à mortuis, sic & reliquum corpus omnis hominis, qui inuenitur in vita, impleto tempore condénationis eius, quæ erat propter inobediẽtiam, resurgat, per compagines & coniunctiones coalescens & confirmatum augmẽtum dei, vnoquoque membrorum habẽte propriam & aptam in corpore positionem: multæ enim mãtiones apud patrem, quoniam & multa mẽbra in corpore.

¶ Quare magnanimus fuit Deus in obedientia hominis. Cap. XXII.

μεγαλόθυμος

MAgnanimus igitur Deus deficiente homine, eámque per verbum esse victoriam reddendi ei præuidens. Cum enim perficiebatur virtus in infirmitate, benignitatem Dei & magnificentissimã ostendebat virtuté. Sicut enim patienter substinuit absorberi Ionam à Ceto, non vt absorberetur, & in totum periret, sed vt euomitus magis subigeretur Deo, & plus glorificaret Deum, qui insperabilem salutem ei donasset, & firmam pœnitentiam faceret inimicis, vt conuerterentur ad dominum, qui eos liberaret à morte, conterritos ab eo signo quod factum erat circa Ionam, quemadmodum scriptura de his dicit, Et reuersi sunt vnusquisque à via sua mala, & iniusticia quæ erat in manibus eorum, dicentes, Quis scit si conuertatur Deus & auertat iram suam à nobis & non peribimus, Sic ab initio fuit patiens Deus hominem absorberi à magno Ceto, qui fuit autor præuaricationis, non vt absorptus in totum periret, sed præstruens & præparans adinuentionem salutis, quæ facta est à verbo per signum Ionæ, his qui eandem cum Iona de deo sententiam habuerũt, & cõfessi fuerunt, & dixerunt, Seruus domini ego sum, & dominum deum cæli ego colo, qui fecit mare & aridam, vt insęparabilem homo à deo percipiens salutem, resurgat à mortuis, & clarificet deum, & eam quæ à Iona propheta est, dicat vocem, Clamaui * dominum meũ in tribulatione mea, & exaudiuit me de ventre inferni: & semper permaneat glorificans Deum, & sine intermissione gratias referens pro ea salute, quam consecutus est ab eo, vt non glorietur in conspectu domini omnis caro, nec vnquam de Deo contrarium sensum accipiat homo, propriam naturaliter arbitrans eam, quæ circa se esset incorruptelam, & non tenens veritatem, insani supercilio iactaretur, quasi naturaliter similis esset Deo. Ingratus enim magis eum hoc ei qui eum fecerat percipiens, & dilectionem quam habebat deus in homine obfuscabat, & excæcabat sensum suum ad non sentiendum, quod sit de Deo dignum, comparans & æquans se iudicans Deo. Hæc ergo fuit magnanimitas Dei, vt per omnia pertransiens homo, & morum agnitionem percipiens, dehinc veniens ad resurrectionem quæ est à mortuis, & experimento dicens, vnde liberatus est, semper gratus existat domino, munus incorruptelæ cõsecutus ab eo, vt plus diligeret eum. Cui enim plus dimittitur, plus diligit. Cognoscat autem semetipsum quoniam mortalis & infirmus est, intelligat autem &

Al. Deum

Aliàs, Deum

* dominum quoniam in tantum immortalis & potens est, vti & mortali immortalitatem, & temporali æternitatem donet. Intelligat autem & reliquas virtutes Dei omnes in semetipsum ostensas, per quas edoctus sentias de deo, quãtus est deus, Gloria enim hominis deus, operationes verò dei & omnis sapientiæ eius & virtutis receptaculum, homo. Quéadmodum medicus in his qui ægrotant probatur, sic & deus in hominibus manifestatur. Quapropter & Paulus ait, Conclusit autem Deus omnia in incredulitate, vt omnium misereatur, non de spiritalibus AEonibus dicens hæc, sed de homine, qui fuit inobediens Deo, & proiectus de immortalitate, dehinc misericordiam consecutus est, per filium Dei, eã quæ est per ipsum percipiens adoptionem. Hic enim tenens sine inflatione & iactantia veram gloriam, de his quæ facta sunt, & de eo qui fecit, qui est potentissimus omnium Deus, quíque omnibus vt sint præstitit, & manens in dilectione eius, & subiectione & gratiarum actione, maiorem ab eo gloriam accipiet prouectus, dum consimilis fiat eius, qui pro eo mortuus est: quoniam & ipse in similitudine carnis peccati factus est, vti condemnaret peccatum, & iam quasi condemnatum proiiceret illud extra carnem: prouocaret autem in similitudinem suam hominem, imitatorem eius assignans Deo, & in paternam imponens regulam ad videndum Deum, & capere patrem, donans verbum Dei, quod habitauit in homine, & filius hominis factus est, vt assuesceret hominem percipere Deum, & assuesceret Deum habitare in homine, secundum placitum patris. Propter hoc ergo signum salutis nostræ, eum qui ex virgine Emanuel est ipse Dominus, quoniam ipse dominus erat, qui saluabat eos, quia per semetipsos non habebant saluari: & propter hoc Paulus infirmitatem hominis annuntians, ait, Scio enim quoniam non habitat in carne mea bonum, significans quoniam non à nobis, sed à Deo est bonum salutis nostræ. Et iterum, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Deinde infert liberatorem, Gratia Iesu Christi domini

domini nostri. Hoc autem idem & Esaias, Confortamini, inquit, manus resolutæ & genua debilia, adhortamini pusillanimes sensu, confortamini ne timeatis: ecce deus noster iudicium retribuit, & retributurus est, ipse veniet & saluabit nos. Hoc quoniam non à nobis, sed à Dei adiumento habuimus saluari.

¶ Ostensio quoniam verbum domini caro factum est. Cap. XXIII.

RVrsus quoniam neque homo tantum erit qui saluabit nos, neq; sine carne, sine carne enim angeli sunt. Prædicauit enim dicens, neque senior, neque angelus, sed ipse dominus saluabit eos, quoniam diligit eos, & parcet eis, ipse liberauit eos. & quoniã hic ipse homo verus visibilis incipiet esse, cum sit verbum salutare, rursus Esaias ait, Ecce Siõ ciuitas, salutare nostrum oculi tui videbunt. & quoniam non solum homo erat, qui moriebatur pro nobis, Esaias ait, Et cõmemoratus est dominus sanctus Israël mortuorum suorum, quia dormierant in terra sepultionis: & descendit ad eos euangelizare salutem, quę est ab eo, vt saluaret eos. Hoc autẽ idẽ & Amos ꝓpheta, Ipse cõuertetur, & miserebitur nostri, dissoluet iniustitias nostras, & proijciet in altitudinem maris peccata nostra. Et rursus significans locum aduentus eius, ait, Dominus ex Sion locutus est, & ex Hierusalem dedit vocem suam, & quoniam ex ea parte quæ est secundum Africum hæreditatis Iudæ veniet filius dei, qui deus est, exquirat & Bethleem vbi natus est dominus, in omnẽ terrã emittet laudationes eius, sicut ait Habacuc propheta, Deus ab Africo veniet & sanctus de monte Effrẽ, Cooperuit cælum virtus eius, & laudatione eius plena est terra. Ante faciem eius præibit verbum & progredientur in campis pedes eius. Manifeste significans quoniã deus, & quoniam in Bethleem aduentus eius, & ex mõte Effrem qui est secundum Affricum hęreditatis, & quoniã homo, Progredientur enim, inquit, in cãpis pedes eius, hoc autem signum proprium hominis. Deus igitur homo

mo factus est, & ipse dominus saluabit nos, ipse dans virgini signum.

¶ Ostensio, quia ecce virgo in vtero accipiet, sed non ecce adolescentula sicut quidã interpretantur. Cap. XXIIII.

Adolescẽtula

NOn ergo vera est quorundam interpretatio, qui ita audent interpretari scripturam. Ecce adolescentula in ventre habebit, & pariet filium, quemadmodum & Theodotion est interpretatus Ephesius, & Aquila Ponticus, vtrique Iudæi proselyti, quos sectati Ebionei, ex Ioseph generatum eum dicunt, tantam dispositionem Dei dissoluentes, quantum ad ipsos est, frustrantes prophetarum testimonium, quod operatus est deus. Prophetatum est quidem priusquam in Babylonem fieret populi transmigratio, id est antequàm Medi & Persæ acciperent principatum. Interpretatum vero in Græco ab ipsis Iudæis multum ante tempora aduentus domini nostri, vt nulla relinquatur suspicio, ne forte morem nobis gerẽtes Iudæi, hęc ita sint interpretati. Qui quidem si cognouissent nos futuros & vsuros his testimonijs, quæ sunt ex scripturis, nunquàm dubitassent ipsi comburere scripturas, quæ & reliquas omnes manifestant participare vitæ, & eos qui gloriantur domum se esse Iacob & populum Israel, exhæreditari ostendunt à gratia Dei.

¶ Quemadmodum interpretatæ sunt scripturæ in Græcã linguã & quando. Cap. XXV.

PRius enim quàm Romani possiderẽt regnũ suũ, adhuc Macedonibus Asiã possidentibus, Ptolemæus Lagi filius cupiens eã bibliothecã quæ à se fabricata esset in Alexandria omnium hominum dignis conscriptionibus, petijt à Hierosolymis in Græcum sermonem interpretatas habere scripturarum. Illi vero obaudiebant tunc adhuc Mecedonibus, eos quos habebant perfectiores scripturarum intellectores, & vtriusque loquelæ lxx. seniores miserunt Ptolemæo,

mæo, facturos hoc quod ipse voluisset. Ille autẽ expertum eorũ sumere volens, & metuẽs, ne forte consentientes eam veritatẽ quæ esset in scripturis, absconderet per interpretationẽ, separans eos abinuicẽ, iussit eosdẽ eandẽ interpretati scripturam, & hoc in omnibus libris fecit. Conuenientibus autem ipsis in vnum apud Ptolemæum, & comparantibus suas interpretationes, Deus glorificatus est, & scripturæ vere diuinæ creditæ sunt, omnibus eandẽ, & isdem verbis, & isdem nominibus recitatibus ab initio vsque ad finem, vti & astantes gentes cognoscerent, quoniam per aspirationem Dei & interpretatæ sunt scripturæ, & non esse mirabile, deum hoc in eis operatum, quando in ea captiuitate populi quæ facta est à Nabuchodonosor corruptis scripturis, & post septuaginta annos Iudæis descendentibus in regionem suam, & post deinde temporibus Artaxerxis Persarum regis inspirauit Hesdrę sacerdoti filio Leui, prophetarum omnes rememorare sermones, & restituere populo eam legem, quæ data esset per Moysen. Cum tanta igitur veritate & gratia Dei interpretatæ sunt scripturæ, ex quibus præparauit & reformauit deus fidem nostram, quæ in filium eius est, & seruauit nobis simplices scripturas in AEgypto, in qua habitauit & domus Iacob, effugiens famem, quæ fuit in Chanaan, in qua & dominus noster seruatus est, effugiens eam persecutionem, quæ erat in Herode. Et hæc eorum scripturarum interpretatio priusquam dominus noster descenderet facta sit, & antequam Christianis ostenderẽtur, interpretata sit. Natus est ergo dominus noster, circa primum & quadragesimum annum Augusti imperij, multo autẽ vetustior fuit Ptolemęus, à quo interpretatæ sunt scripturæ, Vere impudorati & audaces ostẽduntur, qui nũc volunt aliter interpretationes facere, quãdo ex ipsis scripturis arguãtur à nobis, & in fidẽ aduentus filij Dei cõcludantur. Firma est autem, & non ficta, & sola vera, quæ secundum nos est, fides, manifestam ostensionem habens ex his scripturis, quæ interpretatę sunt illo modo, quo prędixim⁹, & ecclesiæ

ecclesiæ annunciatio sine interpolatione. Etenim apostoli cum sint his omnibus vetustiores, consonant prædictæ interpretationi, & interpretatio consonat apostolorum traditioni. Etenim Petrus, & Ioannes, & Matthæus, & Paulus, & reliqui deinceps & horum sectatores prophetica omnia ita annunciauerunt, quemadmodum seniorum interpretatio continet. Vnus enim & idem spiritus Dei, qui in prophetis quidem præconauit quis & qualis esset aduentus domini, in senioribus autem interpretatus est bene, quæ bene prophetata fuerant. Ipse & in apostolis annunciauit plenitudinē temporum adoptionis venisse, & proximasse regnum cælorum, & inhabitare intra homines credētes in eum qui ex virgine natus est Emanuel.

¶ Ostensio quoniam virgo in vtero accipiet, & non adolescentula. Cap. XXVI.

QVemadmodum ipsi testificantur, quoniam priusquàm cōuenisset Ioseph cum Maria, manente igitur ea in virginitate, inuenta est in vtero habens de spiritu sancto, & quoniam dixit ei Gabriel angelus, Spiritus sanctus aduenier in te, & virtus altissimi obumbrabit te, quapropter quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei, & quoniam angelus in somnis dixit ad Ioseph. Hoc autem factum est, vt adimpleretur, quod dictum est ab Esaia propheta, Ecce virgo concipiet. Seniores autem sic interpretati sunt dixisse Esaiam. Et adiecit dominus loqui ad Achas, Pete tibi signum à domino Deo tuo in profundum * inferni, aut in * excelsum supra. Et dixit Achas, Nō petam, & non tentabo dominum. Et dixit, Non pusillum vobis agonem præbere hominibus, & quemadmodum dominus præstat agonem, propter hoc dominus ipse donabit vobis signum. Ecce virgo in vētre accipiet, & pariet filium, & vocabis nomen eius Emanuel, butyrum & mel manducabit, priusquàm cognoscat aut eligat mala, commutauit bonum vel malum, non consentiet nequitiæ vti eligat bonum. Diligenter igitur significauit spiritus

Ali. deorsum
Ali. altitudinem sursum.

sanctus, per ea quæ dicta sunt, generationem eius quæ ex virgine, & substantiam quoniā deus: Emanuel enim nomemhoc significat, & manifestat, quoniā deus, in eo quod dicit, Butyrum & mel māducabit, & in eo quod infantem nominat eum, & priusquàm cognoscat bonum & malum, hæc enim omnia sunt hominis infantis. Quod autem non consentiet nequitiæ, vt eligat bonum, proprium hoc est Dei, vti non per hoc quod māducat butyrum & mel, nude solummodo eum hominem intelligeremus, neque rursus per nomē Emanuel sine carne eum deum suspicaremur.

¶ Quid est quod dictum est ad Dauid, De fructu ventris tui ponam in throno meo. Cap. XXVII.

ET in eo quod dicit, Audite domus Dauid, significātis erat, quoniam quem promisit deus Dauid de fructu ventris eius æternum suscitaturum se regem, hic est qui ex virgine quæ fuit de genere Dauid generatus est. Propter hoc enim & de fructu ventris eius regem promisit, quod erat propriū virginis prægnantis, & non de fructu lumborum eius, nec de fructu renum eius, quod est proprium viri generantis & mulieris ex viro cōceptionem facientis. Circumcisionē igitur genitalia viri in promissione scriptura, illud vero nec commemoratur, quoniam non ex voluntate viri erat, qui nascebatur. Statuit autem & confirmauit fructum ventris, vt generationem eius qui erat futurus ex virgine pronūciaret, quemadmodum Helisabeth impleta spiritu sancto testificata est, dicens ad Mariā, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui, significante spiritu sancto audire vonos repromissionem, quam repromisit deus, de fructu ventris eius suscitare regem, impletam esse virginem, hoc est in Mariæ partu. Qui igitur transmutant id quod apud Esaiam, Ecce adolescentula in ventre concipiet, & Ioseph filium eum volunt esse, illud transmutant quod est repromissionis, quod apud Dauid positum est

est, vbi promisit illi deus, de fructu vētris suscitare cō
nu Christi regis. Sed non intellexerunt, cęterum etiam
hoc quoque ausi fuissent demutare. Quod autem dixe-
rit Esaias, in profundum deorsum, vel in altitudinem
sursum, significantis fuit, quoniam qui descendebat, ip-
se erat & qui ascendebat, In eo autem quod dixerit, ip-
se dominus dabit signum, id quod erat inopinatum ge-
nerationis eius significabat, quod nec factum esset al-
ter, nisi deus dominus omniū deus ipse dedisset signum
in domo Dauid. Quid enim magnum, aut quod signum
fieret in eo, quod adolescentula concipiens ex viro pe-
perisset, quod euenit omnibus quæ pariūt mulieribus?
sed quoniam inopinata salus hominibus inciperet fie-
ri, Deo adiuuante, inopinatus & partus virginis fiebat,
Deo dante signum hoc, sed nō homine operante illud.

¶ Quid est apud Danielem lapis sine manibus excisus. Caput XXVIII.

Propter hoc & Daniel præuidens eius aduen-
P tum, lapidem sine manibus abscissum adue-
nisse in hunc mundum, hoc est enim quod ho-
ne manibus significabat, quod non operantibus huma-
nis manibus, hoc est, virorum illorū, qui solent lapides
cædere, in hunc mundum eius aduētus erat, id est, non
operante in eum Ioseph, sed sola Maria, cooperante di-
spositione. Hic enim lapis à terra & ex virtute & arte
constat Dei, propter hoc autē & Esaias ait, Sic dicit do-
minus. Ecce ego mitto in fundamenta Sion lapidē pre-
cio sum electum, summum angularē, honorificum, vti
non ex voluntate viri, sed ex voluntate Dei, aduentum
eius, qui secundum hominem est, intelligamus.

¶ Quare virga Moysi serpens factus est. Caput XXIX.

Propter hoc autē & Moyses ostēdens typum,
P proiecit virgā in terrā, vt ea incarnata omnē
AEgyptiorū præuaricationē, quæ insurgebat
aduersus Dei dispositionē argueret & absorberet, & vt

ipsi AEgyptij testificarētur quoniā digitus est Dei, qui
saluté operatur populo, & nō Iosephi filius. Si enim Io-
seph filius esset, quēadmodum plus poterat quàm Salo-
mon, aut plus quàm Iona habere, aut plus esse Dauid,
cum esset ex eadem seminatione generatus & prole exi
stens ipsorum? vt quid autem & beatū dicebat Petrum,
quod eum cognosceret esse filium Dei viui? Super hoc
autē nec rex esse posset, si quidem Ioseph filius fuisset,
nec heres secundum Hieremiam.

¶ Ostensio quod si Ioseph filius fuisset dominus, non rex esse potuisset. Cap. XXX.

Oseph enim Ioachim & Iechoniæ filius ostē-
I ditur, quēadmodū & Matthæus generationē
eius exponit: Iechonias autē & qui ab eo om
nes abdicati sunt à regno, Hieremia dicente sic, Viuo
ego dicit dominus, si factus fuerit Iechonias filius Ioa
chim rex Iuda, signaculum in manu dextera mea, inde
abstrahā eū, & tradā eū in manu quærentiū animā eius.
Et iterū, Inhonoratus est Iechonias, quēadmodum vas,
quod non est opus, quoniā proiectus est in terrā, quam
non sciebat. Terra audi sermonē domini, scribe virum
hunc abdicatum hominē, quoniā non augebit de semi-
ne eius sedens super thronum Dauid princeps in Iuda.
Et iterum deus ait, super Ioachim patre eius. Propter
hoc sic dicit dominus super Ioachim patrē eius regem
Iudææ, nō enim erit ex eo sedens super thronū Dauid,
& mortificatū eius erit proiectum in ęstu diei, & in glą
cie noctis, & respiciā super eum, & super filios eius, &
inferā super eos, & super inhabitātem Hierusalē, super
terrā Iuda omnia mala quę locut' sum super eos. Qui
ergo eū dicūt ex Ioseph generatū, & in eo habere spē, ab
dicatos se faciūt à regno, sub maledictiōe & increpatiōe
decidētes, quæ erga Iechoniā & in semē ei' est. Propter
hoc enim dicta sunt hæc de Iechonia, spiritu præscien-
te ea quæ à malis doctoribus dicuntur, vti discant, quo
niam ex semine eius, id est ex Ioseph non erit natus,

sed

sed secundum remissionem Dei, de ventre Dauid sue-
scitatatur rex æternus, qui recapitulat omnia in se.

¶ Ostensio quoniam per quæ proiectus est homo de paradiso, per hæc iterum intrat in paradisum. Caput XXXI.

ET antiquam plasmationem in se recapitulatus est. Quia quemadmodum per inobedientiam vnius hominis introitum peccatum habuit, & per peccatum mors obtinuit: sic & per obedientiam vnius hominis iustitia introducta vitam fructificet his, qui olim mortui erant, hominibus. Et quemadmodum protoplastus ille Adam de rudi terra, & de adhuc virgine, nondum enim puluerat deus & homo non erat operatus terram, habuit substantiam & plasmatus est manu Dei, id est verbo Dei: omnia enim per ipsum facta sunt: & sumpsit dominus limum à terra, & plasmauit hominem: Ita recapitulãs in se Adam ipse verbum existens ex Maria, quæ adhuc erat virgo, recte accipiebat generationem Adæ recapitulationis. Si igitur primus Adam habuit patrem hominem, & ex semine virũ natus est, merito dicerent & secũdum Adam ex Ioseph esse generatum. Si autem ille de terra quidem sumptus est, & verbo dei plasmatus est, oportebat idipsum verbum recapitulationẽ Adæ in semetipsum faciẽs, eiusdem generationis habere similitudinem. Quare igitur non iterum sumpsit limum deus, sed ex Maria operatus est plasmationem fieri? vt non alia plasmatio fieret, neque alia esset plasmatio quæ saluaretur, sed eadẽ ipsa recapitularetur seruata similitudine.

¶ Aduersus eos qui dicunt eum nihil de Maria accepisse. Cap. XXXII.

ERant igitur qui dicunt eum nihil ex virgine accepisse, vt abijciant carnis hæreditatẽ, abijciant autem & similitudinẽ. Si enim ille quidem de terra & manu & artificio Dei plasmationem & substantiam habuit, hic autẽ non manu & artificio Dei,

Dei, iam non seruauit similitudinem hominis, qui factus est secundum imaginem ipsius & similitudinẽ, & incõstans artificium videbitur, non habens circa quod ostendat sapientiã suã. Hoc autem dicere est, & putatiue apparuisse eum, & tanquàm hominem cum nõ esset homo, & factum eum hominem, nihil assumentem de homine. Si enim non accepit ab homine substantiã carnis, neque homo factus est, neque filius hominis: & si hoc non factus est, quod nos eramus, nõ magnũ faciebat quod passus est & suscitauit. Nos autem quoniam corpus sumus de terra acceptum, & anima accipiens à deo spiritum, omnis quicunque confitebitur. Hoc itaq; factum est verbum Dei, suum plasma in semetipsum recapitulans, & propter hoc filium hominis se confitetur, & beatificauit mites, quoniam ipsi hæraditabunt terrã. Et apostolus autem Paulus, in epistola quæ est ad Galatas, manifeste ait: Misit deus filium suum factum de mulicre. Et rursus in ea quæ est ad Romanos, de filio autẽ, inquit, eius qui factus est ex semine Dauid secũdũ carnem, qui prædestinatus est filius Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi domini nostri. Cæterum superuacua est in Mariam descensio eius. Quid enim in eã descendebat, si nihil incipiebat sumere ab ea? Aut si nihil sumpsisset ex Maria, nunquam eas, quæ à terra erant percepisset escas, per quas id quod à terra sumptũ est nutriretur corpus, nec quadraginta diebus, quemadmodum Moyses & Helias ieiunans, esurisset corpus eius cibum quærens escam: sed nec Ioannes discipulus eius de eo scribens dixisset, Iesum autem fatigatus in itinere sedebat: nec Dauid præclamasset in eum, Et super dolorem vulnerum meorum apposuerunt: nec nec lachrymas misset super Lazarum: nec sudasset globos sanguinis: nec dixisset, quod tristis est anima mea, nec percusso latere exijsset sanguis & aqua. Hæc enim omnia signa carnis, quæ à terra sumpta est, quam in se recapitulatus est suum plasma saluans.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Quare Lucas à domino inchoans genealogiã in Adam retulit, & quot sint ab Adã vsque ad dominũ generationes. Cap. XXXIII.

PRopter hoc Lucas genealogiã, quæ est à generatione domini nostri vsque ad Adam lxxij. generationes habere ostendit, finẽ cõiungens initio, & significans quoniam ipse, qui omnes gẽtes exinde ab Adam dispersas, & vniuersas linguas & generationem hominum cum ipso Adam in semetipso recapitulatus est: vnde & à Paulo typus futuri dictus est ipse Adam: quoniam futuram circa filium Dei humani generis dispositionem in semetipsum fabricator omnium verbum præformauerat, prædestinante Deo primũ animalem hominẽ, videlicet, vt à spiritali saluaretur. Cum enim præexisteret saluãs, oportebat & quod saluaretur fieri, vti nõ vacuum sit saluans. Consequenter autem & Maria virgo obediens inuenitur dicens, Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuũ. Eua vero inobediẽs, non obaudiuit enim adhuc cũ esset virgo, quẽadmodum illa virũ quidem habẽs Adam, virgo tamen adhuc existens: erãt enim vtrique nudi in Paradiso, & non cõfundebãtur, quoniã Paulo attestãte, facti nõ intellectũ habebãt filiorũ generationis. Oportebat enim illos primo adolescere, dehinc sic multiplicari. Sicut Eua inobediens facta & sibi & vniuerso generi humano causa facta est mortis: Sic & Maria habens prædestinatum virũ, tamen virgo obediens, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est salutis. Et propter hoc, lex eã quæ desponsata erat viro, licet virgo sit adhuc, vxorẽ eius, qui desponsauerat vocat eã, quæ & Maria in Eua recirculationẽ significans, quia nõ aliter quod conligatum est solueretur, nisi ipse cõpagines aligationi reflectantur retrorsus, vt primæ cõiugationes soluãtur per secũdas, secundæ rursus liberarẽt primas. Et euenit primã quidẽ cõpaginẽ à secũda cõiugatione soluere, secundam vero conligationẽ, primũ solutionis habere locũ: & propter hoc dominus dicebat, primos quidẽ nouissimos

mos futuros, & nouissimos primos. Et ꝓpheta autẽ hoc idẽ significat dicẽs. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Primogenitus enim mortuorũ natus dominus, & in sinũ suũ recipiens pristinos patres, regenerauit eos in vitam Dei, Ipse initiũ viuentiũ factus, quoniã Adam initiũ morientiũ factꝰ est. Propter hoc & Lucas initiũ generationis inchoans in Adã retulit, significãs quoniam nõ illi hũc, sed hic illos in Euangeliũ vitę regenerauit. Hic autem & Euæ inobedientiæ nodus solutionẽ accepit per obedientiam Mariæ: quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatẽ, hoc virgo Maria soluit per fidẽ. Necesse ergo fuit dominum ad perditam ouem venientem, & tantæ dispositionis recapitulationẽ facientẽ, & suum plasma requirentẽ, illum ipsum hominem saluare, qui factus fuerat secundũ imaginem & similitudinẽ eius, id est, Adam implentem tempora eius condemnationis, quæ facta fuerat propter inobedientiam: quę pater posuit in sua potestate, quoniã & omnis dispositio salutis, quæ circa hominẽ fuit secundũ placitum fiebat patris, vti nõ vinceretur deus, neque infirmaretur ars eius. Si enim qui factus fuerat à Deo homo vt viueret, hic amittẽs vitã, læsus à serpẽte qui deprauauerat, iã nõ reuerteretur ad vitam, sed in totũ proiectus esset mortis, victus esset deus & superasset serpentis nequitia voluntatẽ Dei. Sed quoniã deus inuictus & magnanimus est, magnanimem quidem se exhibuit ad correctionem hominis & probationem omnium, quẽadmodum præmiximus, Per secundum autem hominem alligauit fortem, & diripuit eius vasa & euacuauit mortẽ, viuificans eum hominem, qui fuerat mortificatus. Primum enim possessionis eius vas Adã factus est, quẽ & tenebat sub sua potestate, hoc est præuaricationẽ inique inferẽs ei, & per occasionẽ immortalitatis mortificationẽ faciens eum. Etenim promittens futuros eos tãquam deos, quod ei non est omnino possibile, mortem fecit in eis. Vnde & iuste à Deo recaptiuatus, qui hominem captiuum duxerat: solutus est autem condemnationis vincu[illegible], qui captiuus ductus fuerat homo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ostensio quoniam Adã prior saluatur à domino. Caput XXXIIII.

HIc est autem Adã, si oportet verũ dicere, primiformis ille homo, de quo scriptura ait dixisse dominũ: Faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinem nostram: nos autem omnes ex ipso, propterea quoque ipsius hæreditauimus appellationẽ. Cum autem saluatur homo, oportet saluari eum, qui prior formatus est homo, quoniam nimis inrationabile est, illum quidem qui vehemẽter ab inimico læsus erat & prior captiuitatem passus est, dicere non eripi ab eo, qui vicerit inimicum, ereptos vero filios eius, quos in eadem captiuitate generauit. nec victus quidem adhuc parebat inimicus, ipsis veterib⁹ spolijs manẽtibus apud eum. Quemadmodum si hostes expugnauerint quosdã, & victos duxerint captiuos, & multo tempore in seruitute possederint eos, ita vt generent apud eos, & aliquis dolens pro his qui serui facti sunt, eosdem hostes expugnet, non tamẽ iuste faciet, si filios quidem eorum qui captiui ducti sunt, liberet de potestate eorũ, qui in seruitutem deduxerant patres eorum, ipsos vero qui captiuitatẽ sustinuerunt, subiectos relinquat inimicis, propter quos & vltionem fecit, cõsecutis libertatem filijs, ex causa paternæ vindicationis, Sed nõ relictis ipsis patribus, qui ipsam captiuitatẽ substinuerunt: neq; enim infirmus est deus, neque iniustus, qui opitulatus est homini, & in suam libertatem restaurauit eum.

¶ Quare de Paradiso Adam proiecit Deus. Caput XXXV.

PRopter hoc & initio transgressionis Adæ, sicut enarrat scriptura, nõ ipsum maledixit Adam, sed terrã in operibus eius, quẽadmodũ ex veteribus quidam ait, Quoniam quidem transtulit deus maledictum in terram, vt non perseueraret in homine. Condemnationem autem transgressionis accepit homo tedia & terrenum laborem, & manducare panem in sudore vultus sui, & conuerti in terram ex qua assumptus

assumptus est. Similiter autẽ & mulier tedia & labores, & gemitus, & tristitias partus & seruitiũ, id est, vt seruiret viro suo, vt neque maledicto à Deo in totum perirent, neque sine increpatione perseuerãtes deum contemnerent. Omnis autẽ maledictio decurrit in serpentẽ, qui seduxerat eos. & dixit, inquit, deus serpẽti: quoniam fecisti hoc, maledictus tu ab omnibus pecoribus & ab omnibus bestijs terræ. Hoc idem autẽ & dominus in Euangelio, his qui à sinistris inueniuntur ait, Abite maledicti in ignem æternum, quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius, significans, quoniam non homini principaliter præparatus est æternus ignis, sed qui seduxit & offendere fecit hominem, inquam, qui princeps apostasiæ est principi abscessionis, & his angelis qui apostatæ facti sunt cum eo, quem quidem iuste percipient etiam hij, qui similiter illi sine pœnitentia & sine egressu in malitiæ perseuerant operibus.

¶ De Cain, qui fratrem suum occidit. Caput XXXVI.

QVemadmodũ Cain cum accepisset consilium à domino, vti quiesceret in eo, quod nõ recte diuisisset eam quæ erga fratrẽ erat cõmunicationẽ, sed cum zelo & malitia suspicatus est posse dominari ei, nõ solũ non acquieuit, sed & adiecit peccatũ super peccatũ, manifestãs sententiam suam per operationẽ suam. Quod enim cogitauit hoc & operat⁹ est dominatus, & interfecit eũ, subijciente Deo iustũ iniusto, vt ille quidẽ per ea quæ passus est iustus ostẽdatur, hic vero per ea quę cõmisit detegeretur iniust⁹: & nõ sic quidẽ mitigatus est, nec quieuit super factum malũ, sed interrogatus vbi esset Abel frater eius, nescio ait, Nunquid custos fratris mei sum ego? extẽdẽs & multiplicãs malũ per responsionẽ, Etenim malũ est occidere fratrẽ, multo peius sic audacter & in reuerẽter respõdere omnia scienti Deo. quasi possit frustrari eũ, Propter hoc & ipse maledictionẽ portauit, quoniã ad se peccatũ attulit, non reueritus deum, neque confusus in fratricidio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Quare folia fici circũcinxit se Adam. Caput XXXV.

CIrca Adam autẽ nihil tale factum est, sed omnia in contrarium. Ab altero enim seductus sub occasione immortalitatis, statim timore corripitur & absconditur, nõ quasi possit effugere deũ, sed confusus quoniam transgressus præceptum eius, indignus est venire in conspectum & colloquiũ Dei. Timor autem domini initiũ intelligentiæ, intellectus vero transgressionis fecit pœnitentiã. Pœnitentibus autem largitur benignitatẽ suam deus. Etenim per succinctorium in facto ostendit suã pœnitentiam: folijs ficulneis semetipsum contegens, existentibus & alijs folijs multis quæ minus corpus eius vexare potuissent, cõdignum tamen inobedientiæ amictum fecit, conterritus timore Dei, & retundẽs petulantẽ carnis impetũ: quoniam indolem & puerilẽ amiserat sensum, & in cogitationem peiorẽ venerat, frenũ continentiæ sibi, & vxori suæ circundedit, timens deũ, & aduentũ eius expectãs, & velut tale quid significans: quoniã, inquit, eam quam habuit à spiritu sanctitatis stolam amisi per inobedientiam, & nuc cognosco quoniã sim dignus tali tegumento, quod delectationẽ quidẽ nullam præstat, mordet autem & pungit corpus. Et hoc videlicet semper habuisse indumentũ, humiliãs semetipsum, nisi dominus qui est misericors, tunicas pelliceas, p folijs ficulneis indutus eos. Propter hoc autẽ & interrogat eos, vti ad mulierẽ veniret accusatio, & illã rursus interrogat, vti ad serpentem transmitteret causam. Dixit enim quod fuerat factum, serpens ait, seduxit me & mãducaui. Serpentem vero nõ interrogauit, sciebat enim eũ principem transgressionis factum, sed maledictũ primo immisit in eũ, vti secũda increpatione veniret in hominẽ. Eum enim odiuit deus, qui seduxit hominem, ei vero, qui seductus est, sensim paulatimq; misertus est: quapropter & eiecit eũ de Paradiso, & ad ligno vitę longe transtulit: non inuidens ei lignum vitæ, quẽadmodum quidã dicunt, sed

sed miserans eius, vt non perseueraret semper transgressor, neque immortale esset, quod esset circa eum, & malum interminabile & insensibile. Prohibuit autem eius transgressionẽ interponens mortem, & cessare faciens peccatum, finem inferens ei per carnis resolutionem, quæ fieret in terra, vti cessans aliquando homo viuere peccato, & moriens ei, inciperet viuere Deo.

¶Quid est quod à propheta dictum est, Supra aspidem & basiliscum ambulabis. Cap. XXXVIII.

QVapropter inimicitiã posuit inter serpentẽ & mulierem, & semen eius, obseruantes inuicem, illo quidem cui mordetur planta, & ponente calcare caput inimici, altero vero mordente, & occidente, & interpediente ingressus hominis, quoadusque venit semen prædestinatum calcare caput eius, quod fuit partus Mariæ, de quo ait propheta. Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Significans quia illud quod erigeretur & dilataretur aduersus hominem peccatum, quod frigidum reddebat eum, euacuaretur cum regnante morte, & conculcaretur ab eo in nouissimis temporibus insidiens humano generi leo, hoc est, Antichristus, & Draconem illum serpẽtem vetustum alligans & subijciens potestati hominis, qui fuerat victus, ad calcandam omnem eius virtutem. Victus autem erat Adam ablata ab eo omni vita, & propter hoc victo rursus inimico recepit vitam Adam: nouissima autem inimica euacuatur mors, quæ primum possederat hominem. Quapropter liberato homine, fiet quod scriptum est. Absorpta est mors in victoria, vbi est mors victoria tua? vbi est mors aculeus tu°? quod nõ poterat iuste dici, si nõ ille liberatus fuit, cui primum dominata est mors. Illius enim salus euacuatio est mortis, domino igitur viuificante hominem, id est, Adam, euacuata est mors.

Et ipse conteret caput tuũ

 ¶Aduersus

¶ Aduersus Tatiani doctrinã. Cap. XXXIX.

Entiuntur ergo omnes qui contradicunt eius
M saluti, semper seipsos excludentes à vita, eo
quod non credant inuentam ouem quę perie
rat: si autẽ illa nõ est inuenta, adhuc posidetur in perditione omnis hominis generatio: mendax ergo is, qui prior hanc sententiam, imò hanc ignorantiam & cæcitatem induxit Tatianus. Cõnexio quidẽ factus omnium hæreticorũ, quẽadmodũ ostendimus, hoc autẽ à semetipso adinuenit, vti nouum aliquid præter reliquos inferens, vacuum loquẽs, vacuos à fide auditores sibi præpararet, affectãs magister haberi, tẽtãs & subinde vti huiusmodi à Paulo assidue dictis: Quoniã in Adã omnes morimur, ignorans autẽ, quoniã vbi abundauit peccatũ, superabudauit gratia. Ostẽso ergo hoc manifeste, erubescant omnes qui ab eo sunt, & cõcertante Adam quãto si magnum aliquid lucrentur, si ille non saluetur, quãto magis nihil proficiant, quemadmodum & serpens nihil
Al. dissuadẽs profecit * suadens homini illud, quod eum transgressorem ostendit, initium & materiam apostasiæ suæ habens hominem, deum autẽ non vicit. Sic & hi qui contradicunt saluti Adæ, nihil proficiunt, nisi hoc quod semetipsos hæreticos & apostatas faciunt veritatis, & adiudicatos se serpentis & mortis ostendunt.

¶ Aduersus eos qui ex quacunque causa schisma faciunt. Caput XL.

Raductis igitur omnibus, qui nefandas infe-
T rũt sentẽtias de factore & plasmatore nostro,
qui & hunc mũdum fabricatus est, super quẽ alius deus non est, & ipsis ostensionibus euersis his, qui de substantia domini nostri, & de dispositione quam fecit propter hominẽ suum falsa docent: Prædicationem vero ecclesiæ vndique constantẽ, & æqualiter perseuerantem, testimonium habentẽ à prophetis, & ab apostolis, & ab omnibus discipulis, quemadmodũ ostendimus per initia, & medietates, & finem, & per vniuersam Dei dispositionẽ,

dispositionem, & eam quæ secundum salutem hominis est, solidam operationem, quę est in fide nostra, quã perceptam ab ecclesia custodimus, & quæ semper à spiritu dei, quasi in vase bono eximium quoddam depositum iuuenescens & iuuenescere faciens ipsum vas: in quo etiam ecclesię creditũ est dei munus, quemadmodum aspiratio plasmationi, ad hoc vt omnia membra percipientia vitificentur: & in eo dispositũ est cõmunicatio Chri sti, id est, spiritus sanctus arra incorruptelæ, & confirmatio fidei nostræ, & scala ascensionis ad deum. In ecclesia enim, inquit, posuit deus apostolos, prophetas, doctores, & vniuersam reliquam operationem spiritus, cuius non sunt participes omnes, qui non concurrunt ad ecclesiam, sed semetipsos fraudant à vita, per sententiã malam, & operationem pessimam. Vbi enim ecclesia, ibi & spiritus, & vbi spiritus dei, illic ecclesia, & omnis gratia, spiritus autẽ veritas. Quapropter, qui non participant eum, neque à mãmillis matris nutriuntur in vberibus, neque percipiunt de corpore Christi procedentem nitidissimum fontẽ: sed effodiunt sibi lacus detritos de fossis terrenis, & de cœno putridam bibunt aquam, effugiẽtes fidem ecclesiæ, ne traducãtur, reiicientes verò spiritum vt nõ erudiantur. Alienati verò à veritate diuersis in omni volutãtur errore, fluctuati ab eo, aliter atque aliter per tẽpora de eisdem sentientes, & nunquam sententiã stabilem habẽtes, Sophistæ verborum magis vocum esse, quàm discipuli veritatis. Nõ enim sunt fundati super viuam petram, sed super harenam habentem semetipsa lapides multos: propter hoc multos deos fingunt, & quærere quidẽ semper in excusatione habẽt, dicentes enim: inuenire verò nunquam possunt, blasphemant enim fabricatorem, hoc est eum, qui est vere deus, qui & præstat inuenire, putãtes se super deum alium inuenisse deum, vel alterã plenitudinem, vel alterã dispositionem. Quapropter & lumẽ quod est à deo non lucet eis, quoniam in honorauerunt & spreuerunt eum, minimum arbitrantes eum: quoniã propter dilectionem suã & immẽsam benignitatem in agnitionem

venit

venit hominis : agnitionem autem non secundum magnitudinem, nec secúdum substantiam, nemo enim mensus est eam, nec palpauit: sed secundú illud vt sciremus, quoniam qui fecit & plasmauit, & insufflationem vitæ insufflauit eis, & per conditionem nutrit nos verbo suo confirmans, & sapientia compingens omnia, hic est, qui est solus vere deus: eum verò qui non est, somniantes se per hunc, vt magnum Deum putentur adinuenisse, quem nemo possit cognoscere humano generi communicantem, nec terrena administrantem.

¶ Ostensio quoniã prouidentia Dei regitur hic mundus. Cap. XLI.

EPicuri videlicet inuenientes Deum, neque sibi neque aliis aliquid præstantem, id est, nullius prouidentiam habentem . Prouidentiam autẽ habet Deus omnium , propter hoc & cõsilium dat: cõsilium autẽ dans adest his, qui morum prouidentiã habent. Necesse est igitur ea quæ prouidentur & gubernãtur, cognoscere suum rectorem: quæ quidé nõ sunt irrationabilia, neque vana, sed habent sensibilitatem perceptam de prouidentia Dei . Et propter hoc Ethnicorum quidam , qui minus illecebris ac voluptatibus seruierunt , & non intantum superstitione idolorum abducti sunt , * pro iustitia eius moti , licet & tenuiter , tamen conuersi sunt , vt dicerent fabricatorem huius vniuersitatis patrem omnium prouidentem, & disponẽtem secundum nos mundum.

Al. prouidentia dei moti.

¶ Quoniam neq; iustitia sine bonitate constare potest, neq; bonitas sine iustitia. Cap. XLII.

RVrsus vt increpatiuum auferrẽt à patre, & iudiciale, ideo putantes & sine iracundia, & bonum arbitrantes se aduenisse deum, alterum quidem iudicare , & alterum quidem saluare dixerunt , nescientes, vtrorúmque auferentes sensum & iustitiam . Si enim iudicialis non & bonus sit, ad dandum quidem

quidem his quibus debet, & exprobandum his, quibus oportet, neq; iustus neque sapiens videbitur iudex. Rursus bonus, si hoc tantum sit bonus, non & probator , in quos emittat bonitatem , extra iustitiã erit & bonitatẽ, & infirma bonitas eius videbitur, non omnes saluans, si non cum iudicio fiat.

¶ Quoniam sapiens idem & iudex. Cap. XLIII.

MArcion igitur ipse diuidens deum in duo, alterum quidem bonum, & alterum iudicialem dicens, ex vtrisque interimit deum. Hic enim qui iudicialis, si nõ & bonus sit, non est deus , quia deus non est cui bonitas desit: & ille rursus qui bonus, si non & iudicialis, idem quod hic patietur, vt auferatur ei ne sit deus. Quemadmodum autem & sapientem dicunt patrem omnium, si non iudiciale ei assignent? Si enim sapiens est, probator est, probatori autem subest iudiciale, iudiciale autem assequitur iustitiam, vt iuste probet iustitiam, prouocat iudicium: iudicium autem cum sit, cũ iustitia transmittet ad sapientiam . Sapiẽtia igitur præcelleret pater super omnem humanam & angelicam sapientiam , quoniam dominus & iudex iustus, & dominator super omnes , Est enim & bonus & misericors & patiens, & saluat quos oportet : neque bonum ei deficit iusti effectum , neque sapientia deminoratur : saluat enim quos debet saluare , & iudicat dignos iudicio : neque iustum immite ostenditur præeunte licet & præcedente bonitate.

¶ Ostensio quod verbum domini & iustum & bonum sit. Cap. XLIIII.

QVI igitur solem suum oriri facit omnibus benigne deus, & pluit super iustos & iniustos, iudicabit eos , qui ex æquo* benignitatem eius percipientes non similiter secundum dignationem muneris eius conuersati sunt , sed in delitiis & luxuriis versati sunt aduersus beneuolentiam eius, adhuc & blasphemantes eum, qui tanta beneficia in eos fecerit.

Al, bonitatẽ.

¶ Quemad-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Quemadmodum religiosior Plato quàm hæretici, ostendatur. Cap. XLV.

QVibus religiosior Plato ostenditur, qui eundē deum & iustum & bonum cōfessus est, habentem potestatem omnium ipsum facientem iudicium, sic dicens. Et deus quidem quemadmodum & vetus sermo est initium & finem & medietates omnium quæ sunt habens, recte perfecit, secundum naturam circumiens, hunc autem cōsequitur iustitia vltrix in eos, qui deficiunt à lege diuina.

¶ Quemadmodum secundum suam regulam qui à Valentino sunt, extra veritatem ostendantur.

Cap. XLVI.

ET iterū factorē & fabricatorē huius vniuersitatis bonū ostendit.* Bonū autē, inquit, nulla vnquā de quoquā nascitur inuidia: hoc initiū & causam fabricationis mundi cōstituens bonitatē dei, sed non ignorantiam, nec AEonem qui errauit, nec de his fructum, nec matrem plorātem & lamentantem, nec alterum deum vel patrem. Iuste autem eos mater plangēt, & talium excogitatores & ad inuētores: digna enim commentiti sunt in capita sua, quoniam mater ipsorum extra plenitudinem est, id est extta dei agnitionem, & collectio eorum aborsio facta est informis, & sine specie: nihil enim de veritate apprehēdit, in vacuum & in vmbram decidit. Vacua enim doctrina ipsorum & in tenebrata, & horus eam non permisit introire in pleroma, nō enim recipit eos spiritus in refrigerium. Pater enim ipsorum ignorantiam regenerans, mortis passionem in eis operatus est. Hæc non nos diffamamus, sed ipsi confirmant, ipsi docent, gloriantur in ipsis, altum sentiunt de matre, quā sine patre dicunt genitam, hoc est sine deo fœminam à fœmina, quod est ex errantia corruptelam. Nos autem precamur nō perseuerare eos in fouea, quā ipsi foderunt, sed segregari ab huiusmodi matre, & exire à

Aliās, bono Hirs. non habet de quoquam.

re à Bytho, & abstinere à vacuo, & vmbram derelinquere, & legitime eos generari, conuersos ad ecclesiam dei, & formari Christum in eis, & coguoscere eos fabricatorem & factorem huius vniuersitatis, solum verum deū, & dominum omniū. Hæc præcamur de illis, vtilius eos diligentes, quàm ipsi semetipsos putant diligere. Quæ enim est à nobis dilectio, cū sit vera, salutaris est eis, siquidem eam recipiant. Est enim austero medicamini similis, absumēs improbiorē ac superfluam vulneris carnem. Elationem enim illorum & inflationem euacuat. Quapropter tentantes, omni virtute manum porrigere eis non tedebit nos. Prærogauimus autem super hæc quæ dicta sunt in sequenti libro domini sermones, inferre, si quos ex his per ipsam Christi doctrinam conuincentes, suadere possimus cessare ab eiusmodi errore, & absistere ab ea blasphemia, quæ est in fabricatorem ipsorum, qui & solus est deus, & pater domini nostri Iesu Christi. Libri tertij Finis.

INCIPIT LIBER QARTVS, *& primo index capitum.*

HAE sunt exprobrationes & euersiones falsæ agnitionis.

Ostensio quoniam dominus vnum deum solum, & patrem cognoscebat. 1
Quæstio de eo quid sit, confiteor tibi pater domine cæli & terræ. 2
Ostensio quod per Moysen legislatio sermones sint Christi. 3
Expositio parabolæ diuitis & pauperis Lazari. 4
Ostensio quoniam cælum & terra trāsient, dominus autem, qui condidit, & manet in æternum, ipse est pater domini nostri. 5
Quæ causa est quod cælum & terra transiet. 6
Quare relicta est Hierosolyma. 7
Ostensio quod temporalis lex data est. 8

Quoniam

Quoniam Christus est qui superinducit diem velut clibanum ardentem. 9
Ostensio eundē Deum & præsentia & æterna fecisse. 10
Quemadmodum dominus eum qui de rubo locutus est ad Moysen, confitetur esse deum viuentium. 11
Quoniam Abraham vidit Christum. 12
Quoniam vna & eadem Abrahæ fides, & nostra. 13
Quid est quod nemo cognoscit patrem nisi filius, & per quot occasiones reuelat filius patrem. 14
Quemadmodum Abraham à verbo doctus est. 15
Quemadmodum promissionem quam promisit Deus Abrahæ Christus perfecit. 16
Quare Iudæi abscesserunt à Deo. 17
Ostensio quoniam Abraham hæreditatem possidebit regnum cælorum. 18
Quoniam dominus sabbatis curans secundum legem faciebat. 19
Quoniam non contra legem faciebāt discipuli domini sabbatis spicas legentes. 20
Ostensio vnius & eiusdem substantiæ esse, quæ secundū legem sunt, & ea quæ secundum Euangelium, & quēadmodum Nouum testamentum prędictum est à prophetis. 21
Quid est plusquàm templum, & plusquàm Salomō. 22
Quemadmodum Moyses aduētum Christi significauit, & tempus passionis, & locum in quo passus est. 23
Quoniam & prophetæ & iusti ante aduentum domini, cognouerunt aduentum eius. 24
Quēadmodum seniorū traditio contraria erat legi, quę data est per Moysen. 25
De Pharisaica lege, quæ sunt particularia præcepta, & quæ Catholica. 26
Quemadmodum dominus, quæ de lege comprehendebantur, superextendit discipulis, non dissoluit, & secūdum quid plus abundat iustitia nostra, quàm scribarum & pharisæorum. 27
Quare fecit hominem Deus, & patres elegit, & nos vocauit, & quid prestat ea quę est ad dominum seruitus, & quare

& quare talis lex populo data est. 28
Quemadmodum in populo priore, & in ecclesia quædā præcepta propter duritiam & indicto audientiam hominum data sunt. 29
Quare circuncisio data est populo, & obseruatio sabbatorum, & quam habent recapitulationem. 30
In quo differt Decalogus à reliquis præceptis. 31
Ostensio quoniā non propter se, nec indigēs deus de sacrificio eorū, Leuiticā præcepit legem: quid enim requirit ab homine deus nullius indigens? 32
Quemadmodum nomē domini nostri Iesu Christi prolatum patris ostenditur. 33
De sacrificiis, & oblationibus, & qui sunt, qui in veritate offerunt. 34
Eorum typum accipiebat populus, quēadmodum per eius prophetæ prophetabant futura. 35
Quemadmodum inuestigabilis & incomprehensibilis ostenditur is, qui hanc quę secundum nos est condidit creaturam. 36
Secundum quid notus deus, & quod ipse pater conditor omnium per suas manus formauit hominem. 37
Quemadmodum in Abraham præfigurabatur fides nostra, & quæ est expositio eorum, quæ facta sunt à patribus. 38
Quare lauit pede discipulorum dominus, & quare discumbentibus, & quod ipse similiter ante omnes deus ostenditur. 39
De eo quod ait, non vos laborastis, alij laborauerunt, & vos in labores eorum introistis. 40
Quare Paulus dicit se plus quàm omnes laborasse. 41
Quēadmodum in circucisione, & præputio, & fide vnus pater ostenditur. 42
Quid est thesaurus absconditus in agro, & quod sola ecclesia recte legat scripturas. 43
De presbyteris iniustis. 44
Quibus doctoribus vtendum est de his peccatis, quæ ab antiquis gesta sunt. 45
De transgressione populi. 46

Ostensio quod vnum & idipsum sit verbum dei dispositor veterum & nouorum. 47
Secundum quid indurauit deus cor Pharaonis & ministrorum eius. 48
Quare secúdum iussum dei vasa ab AEgyptijs sumpsit populus in exodo & ex ipsis tabernaculum in eremo fabricauit. 49
Quemadmodum vna & eadem populi profectio ex AEgypto, & ecclesiæ ex gentibus ostenditur. 50
Ostensio generationis Loth ex filiabus suis. 51
Ostensio vnum & eundem esse patrem & non illorũ. 52
Quis est spiritalis discipulus, qui iudicat quidem omnes, ipse autem à nemine iudicatur, & qui sunt qui iudicantur. 53
Quemadmodum iudicabuntur gentes. 54
Quemadmodum iudicabuntur Iudæi. 55
Ostensio quoniam duos aduentus Christi prophetæ annuntiauerunt. 56
Quemadmodú iudicabuntur, qui à Marcione sunt. 57
Quemadmodum iudicabuntur qui sunt à Valentino, & reliqui gnostici. 58
Quemadmodum iudicabuntur Ebionitæ. 59
Quemadmodum iudicabuntur, qui putatiue dicũt deũ manifestatum. 60
Quemadmodum iudicabuntur pseudoprophetæ. 61
Quemadmodum iudicabuntur qui schismata operantur & omnes qui se segregant ab ecclesia. 62
Quemadmodum omnia consistunt ei, qui est ecclesiasticus. 63
Ostensio quod ecclesia non tãtum perfectam habeat dilectionem, sed quoniam & spiritus dei super eã requiescit, quod ab vno & eodem deo prophetia. 64
Quomodo prophetæ omnia prædixerunt, quæcunque Christus operatus. 65
Quomodo prophetæ membra Christi sunt, & quemadmodum vnusquisque eorum, secundum quod erat membrum, secundum hoc & prophetauit, & quoniam omnia quæ prophetæ prædixerũt, Christ⁹ adimpleuit. 66

Aduersus eos qui dicunt, quid noui veniens attulit Christus? 67
Aduersus eos qui dicunt quædam à summitate dixisse prophetas, quædam verò à mundi fabricatore. 68
Quemadmodum de his ipsis dictis discrepant à semetipsis, qui sunt à Valentino. 69
Ostensio de domini sermonibus consitentis se à Deo patre missum, à quo & prophetæ venerunt, & patres electi sunt. 70
Ostensio quod homo liber sit, & suæ potestatis, ad hoc, vt ab se eligere possit meliora & contraria. 71
Ostensio quod non natura quidam boni sunt, quidã verò mali, & quod in hominis electione sit bonum. 72
Quæ causa fuerit, quod non ab initio perfectus factus est homo. 73
Et secundum quid omnia quæ facta sunt indigent perfecto, & vnde est indigentia. 74
Quid est quod à Paulo dictum est, lac vobis potum dedi, non escam. 75
Quæ est agnitio boni & mali, & quemadmodum homo cum indicto audiés fuisset, inualuit deus per dicti audientiam meliorem fieri hominem. 76
Quid est quod ad Prophetam dictum est, ego deus zelans & faciens pacem & condens malum. 77
Ostensio quoniam non alius est, qui requiem dat pater, alius autem qui ignem præparauit Deus. 78
Quare angeli, diaboli & filij nequitiæ dicti sunt. 79
Quibus illi & ob quam causam progenies viperarũ, quod non obediunt Euangelio. 80

FINIS INDICIS.

ARGVMENTVM IN QVARTVM IRENAEI LIBRVM PER Erasmum Roterod.

HIC Irenæus velut eluctatus è locis confragosis & impeditis ingreditur campum liberiorē, explanans multa scripturarum loca, quæ deprauarant hæretici. In hoc libro quemadmodum & in quinto, frequenter asserit liberum arbitrum, cui tribuit, quod & angeli ceciderunt, & homo in morte prolapsus est, & quotidie prolabuntur impij. Idque facit nō vno in loco. Vnum locum ascribam ex cap. 71. Et propter hoc, inquit, Deus consilium quidem bonum dat omnibus posuit autem in homine potestatem electionis, quemadmodum & in angelis &c. Et alibi dicit in hoc hominem esse conditum ad similitudinem Dei, quod permissa sit illi libera voluntas. De Eucharistia frequenter meminit, sed ea religione qua ferè veteres solent de hoc mysterio verba facere, veluti cap. libri huius 32. vocat Eucharistiam noui testamenti nouā oblationem, quā ecclesia ab apostolis traditā in vniuerso mūdo offert Deo. De trāssubstātiatione nihil aperte dicit, nisi quod Christus, vt refert, panem ex frumento cōfectum dixerit corpus suum, vinum sanguinem suum cōfessus sit. Rursus cap. 34. sic loquitur. Quomodo autem dicunt carnem in corruptionem deuenire & nō percipere vitā, quæ à corpore domini & sanguine alitur. Ac mox, quemadmodū qui est à terra panis, percipiēs vocationem Dei, iam nō cōmunis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus cōstans, terrena & cælesti. Et offerendi verbo frequenter vtitur. Tanta erat sanctissimis de rebus diuinis loquendi reuerentia, priusquām ecclesia super huiusmodi mysteriis pronuntiaret explanatius, Opinor & ob eā causam priscos doctores de multis parcius ac tectius fuisse loquutos, ne si sanctum proiecissent canibus, Ethnicis ac Iudæis præberent ansam blasphemiæ, Sed melius ex ipso disces Irenæo.

PRO-

PROLOGVS IN QVARTVM LIBRUM. *Hæ sunt exprobrationes & euersiones falsæ agnitionis.*

HVNC* librum dilectissime trāsmittēs tibi, operis quod est de detectione & euersione falsę cognitionis, quēadmodū promisimº, per domini sermones, ea quæ prædiximus cōfirmauimus, vti & tu sicut postulasti, vndiq; à nobis accipias occasiones ad cōfutandos omnes hæreticos, & eos omnino retusos nō lōgius sinas in erroris procedere profundū, neq; ignorātiæ præfocari pelago, sed cōuertēs eos in veritatis portum facias suā percipere salutē. Eum autē qui velit eos cōuertere, oportet diligēter scire regulas siue argumēta ipsorum: nec enim possibile est alicui curare quosdā male habentes, qui ignorat passionē eorū qui male valent. Quapropter hij qui ante nos fuerūt, & quidē multo nobis meliores, nō tamen satis potuerunt cōtradicere his qui sunt à Valētino, quia ignorabant regulā ipsorū, quā nos cum omni diligētia in primo libro tibi tradidimus, in quo & ostendimus doctrinā eorum recapitulationem esse omnium hęreticorum. Quapropter in secundo tanquā speculum habuimus eos totius euersionis. qui enim his cōtradicunt secūdum quod oportet, cōtradicunt omnibus qui sunt malæ sentētiæ: & qui hos euertunt, euertunt omnem hæresim. super omnes est enim blasphema regula ipsorum, quandoquidem factorem & fabricatorem, qui est vnus Deus, secundum quod ostendimus, de labe siue defectione eum emissum dicunt. Blasphemant autē & in dominum, abscindētes & diuidentes Iesum à Christo, & Christum à saluatore, & saluatorem rursum à verbo, & verbum ab vnigenito. Et quemadmodum fabricatorem ex labe siue defectione emissum dicunt, sic & Christum & spiritum sanctum propter labē emissum docuerunt. & Saluatorē ab his AEonibus, qui à labe emissi sunt fructificationem esse, vt nil sit apud eos sine blasphemia. In eo igitur qui ante hunc est liber, ostensa

Al. quartum librum.

est de his omnibus sententia apostolorum. Quoniã non solum nihil tale senserunt qui ab initio speculatores, & ministri fuerunt verbi veritatis, sed & prædicauerũt nobis fugere huiusmodi sentẽtias, spiritu prouidẽtes eos, qui seducturi erant simpliciores. Quẽadmodum enim serpens Euã seduxit, promittẽs ei, quod nõ habebat ipse: sic & hij prætendentes maiorem agnitionẽ, & mysteria inenarrabilia, & promittẽtes eã, quã dicunt intra pleroma esse receptionem, in mortem demergunt sibi credentes, apostatas eos constituentes ab eo, qui eos fecit. Et tunc quidem apostata angelus per serpentem inobedientiam hominum operatus, existimauit latere se dominum, quapropter eandem ei formam & appellationẽ tribuit Deus. Nunc autem quoniam nouissima sunt tẽpora, extenditur malum in homines, non solum apostatas eos faciens, sed & blasphemos in plasmatorem instituit multis machinationib⁹, id est, per omnes hæreticos qui prædicti sunt. Hij enim omnes, quamuis ex differẽtibus locis egrediantur, & differentia doceãt, in idem tamen blasphemiæ concurrunt propositum, letaliter vulnerantes, docendo in dominum fabricatorem blasphemiam & nutritorem nostrum, & derogando salutem hominis. Homo est autẽ temperatio animæ & carnis, qui secũdum similitudinem dei formatus est, & per manus eius plasmatus est, hoc est, per filium & spiritum, quibus & dixit. Faciamus hominem. Hoc ergo propositum est eius, qui vitæ nostræ inuidet, incredulos suæ salutis efficere homines, & blasphemos in plasmatorem Deum. Quæcunque enim cum grauitate summa dixerint omnes hæretici, in vltimum ad hoc deueniunt, vt blasphement fabricatorem, & contradicãt saluti plasmatis Dei, quod quidem est caro: propter quã omnem dispositionem feciſſe filium Dei multis modis ostendimus, & manifestauimus, neminẽ alium Deum appellari à scripturis, nisi patrem omnium, & filium, & eos qui adoptionem habent.

Prologi libri quarti, Finis.

Ostensio

OSTENSIO QVONIAM DOMINVS VNVM *solum Deum & Patrem cognoscebat.*

CAPVT PRIMVM.

CVM sit igitur hoc firmum & constans neminem alterum Deum & dominum à spiritu prædicatum, nisi eum qui dominatur omniũ Deus cum verbo suo, & eos, qui adoptionis spiritũ accipiũt, hoc est, eos qui credunt in vnum & verum Deum, & Christum Iesum filium Dei, similiter & apostolos neminem alium à semetipsis Deum appellasse, aut dominum *cognouisse, multo auẽm magis dominum, qui & nobis præcepit neminem patrem confiteri, nisi eum qui est in cælis, qui est vnus Deus, & vnus pater: manifeste falsa ostenduntur ea, quæ dicunt circumuentores, & peruersissimi Sophistæ, dicẽtes naturaliter & Deum & patrem esse, quem ipsi adinuenerunt, Demiurgum verò naturaliter, neque Deum, neque patrem esse, sed verbotenus dici, eo quod dominetur conditioni, sicut dicunt peruersi grammatici, excogitantes in Deum, & doctrinam quidem Christi prætermittentes, à semetipsis autem falsa diuinantes aduersus vniuersam Dei dispositionem argumẽtãtur. Etenim Eonas suos & deos, & patres, & dominos, adhuc etiam & cælos vocari dicunt cum matre sua, quã & terram & Hierusalem appellãt, multis aliis vocabulis eam cognominantes. Cui autem nõ sit manifestum, quoniam si dominus multos patres sciſſet & deos, non præcepisset discipulis suis vnum scire Deum, & hunc eundem solum vocari patrem: sed potius distinxisset qui sunt verboteus dij ab eo qui sit verus, vt non errent secundum do-

Al. cognominasse

 ctrinam

strinam eius, neque alterum pro altero audiant. Si autem nobis quidē præcepit vnum vocare patrē & deum, ipse autem interdum alteros confitetur patres, & deos eodem modo, alia quidem præcipiens videbitur discipulis, alia verò ipse faciens. Non est hoc autem hoc magistri boni, sed seductoris & inuidi. Et apostoli autem secundum eum transgressores ostenduntur præcepti, Demiurgum Deum & dominum, & patrem confitentes, quemadmodum ostendimus, si non hic solus est Deus & pater. Iesus ergo transgressionis autor, & magister erit eis, quæ præcepit vnum vocari patrem, imponēs eis necessitatem Demiurgum confiteri suum patrem, quēadmodum ostensum est.

¶ Quæstio de eo quid sit, Cōfiteor tibi pater domine cæli & terræ. Cap. II.

MOyses igitur recapitulationē vniuersæ legis, quam acceperat à Demiurgo, in Deuteronomio faciens, sic ait, Attende cælum & loquar, & audiat terra verba ex ore meo, Rursum Dauid adiutorium suum dicens à domino fieri: Adiutoriū, inquit, meum à domino, qui fecit cælum & terrā. & Esaias cōfitetur à domino qui fecit cælum & terram, & dominatur eorum, fieri sermones. Audi, inquit cælum, & auribus percipe terra, quoniam dominus loquutus est. Et iterum sic ait, Dominus Deus qui fecit cælum, & affixit illud, qui confirmauit terram, & quæ in ea, & qui dat afflatum populo, qui est super eam, & spiritum his qui calcant illam. Rursum dominus noster Iesus Christus eundem hunc patrem suum confitetur in eo, quod dicit, Cōfiteor tibi pater domine cæli & terræ. Quem patrem volunt nos audire hi, qui sunt Pandoræ peruersissimi Sophistæ? vtrūm ne Bythum, quem à semetipsis finxerunt, an matrem eorum? an vnigenitum? An quē Marcionitæ, vel cæteri adiunxerunt Deum? quem quidem non esse deum per multa demonstrauimus. An quod est verū fabricatorem cæli & terræ, quem & prophetæ prædicauerunt, quem & Christus suum patrem confitetur, quē & lex annuntiat dicens, Audiui Israël, dominus deus

vnus est.

¶ Ostensio quod per Moysen legis datio sermones sint Christi. Cap. III.

QVoniam autem Moysi literæ, verba sint Christi, ipse ait ad Iudæos, quemadmodum Ioannes in Euangelio commemoratus est, Si credidissetis Moysi, credidissetis & mihi, de me enim ille scripsit. Si autem illius literis non creditis, neque meis sermonib⁹ creditis. Manifestissime significās Moysi literas suos esse sermones. Ergo si Moysi, & reliquorū sine dubio prophetarum sermones ipsius sunt, quemadmodum demonstrauimus. Et itetum ipse dominus ostendit Abraham dixisse diuiti de his omnibus qui adhuc erant in vita, Si Moysi & prophetis non obediunt, nec si quis à mortuis resurgens ad illos eat, credent ei.

¶ Expositio parabolæ diuitis, & pauperis Lazari. Caput IIII.

NOn autem fabulam retulit nobis pauperis & diuitis, sed primum quidem docuit neminem oportere delitiis vti, neque in secularib⁹ oblectamentis, & multis epulis degētes, seruire suis voluptatibus, & obliuisci deum. Erat enim, inquit, diues, qui vestiebatur purpura & byssō, & *epulabatur epulis splendidis. De talibus autem & per Esaiam dixit spiritus, Cū citharis & tympanis, & psalteriis, & tibiis vinū bibunt, opera autem dei nō intuentur, & opera manuum eius nō considerāt. Ne ergo in eadem pœna cum his veniamus, finem eorum ostendit dominus, simul significans quod inobedientes Moysi & prophetis crederent in eum, quem ipsi prædicassent dei filium, qui resurrexit à mortuis, & vitam nobis donat, & demonstrat ex vna substantia esse omnia, id est, Abraham & Moysen, & prophetas, etiam ipsum dominum qui resurrexit à mortuis, in quem credunt multi, qui sunt à circuncisione, qui & Moysen & prophetas audiunt prædicātes aduentum

Al. delectabatur.

filij Dei. Qui autem dispernunt, & ab altera substantia eos esse dicunt, neque primogenitum mortuorum sciũt, separatim Christum intelligentes, tanquam impassibilem perseuerantem, & separatim eum qui passus est Iesum. Non enim à patre accipiunt cognoscere filiũ, nec à filio discunt patrem, manifeste & sine parabolis eum Deum, qui est vere, docentem.

¶ Ostensio, quoniã cælum quidẽ & terra trãsiet, dominus autẽ qui fecit ea manet in æternũ, & ipse est pater domini nostri. Cap. V.

NE, inquit, iuraueritis in totum, neque in cælũ quoniam thronus est dei, neque in terram, quoniam scabellum pedum eius, neque per Hierusalem, quoniam ciuitas est magni regis. Hæc enim in fabricatorem manifeste dicta sunt, quemadmodum & Esaias ait, Cælum mihi sedes est, terra subpedaneum pedum meorum, & præter hunc alius non est deus, Cæterum à domino neque deus, neque magnus rex diceretur, huiusmodi enim nec comparationem, nec vllam recipit superlationem. Qui enim super se habet aliquem superiorem, & sub alterius potestate est, hic neq; deus, neque magnus rex dici potest. Sed nec per ironiã quidem hæc dicta esse poterunt dicere, cum cõuincantur ab ipsis dictis, quoniã in veritate dicta sunt. Etenim veritas erat ipse qui loquebatur, & vere vindicabat suã domum, proiiciens ex ea numularios, qui & emebant & vendebant, dicens eis, scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis eam speluncã latronum. Et quã ob causam habuit hoc facere & dicere, & domum suam vindicare, si alterum deum annuntiabat? Sed vt ostenderet transgressores paternæ legis. Neque enim domum incusabat, neque legem reprehendebat, quam venerat adimplere, sed eos qui non bene vtebantur* bono, & eos qui legẽ trãsgrediebãtur arguebat. Et ideo scribæ & pharisæi qui cœperunt à temporibus legis contemnere Deum, nec verbum eius receperunt, id est, non crediderunt Christo, de quibus Esaias ait,

Aliàs, domo

Principes

Principes tui indicto audientes, sunt socij furum, diligentes munera, sectantes retributionem, pupillis non iudicantes, & iudicium viduarum non attendentes. Et Hieremias similiter, Qui præsunt, inquit, populo meo, me nesciebant, filij enim insensati & imprudẽtes sunt, sapiẽtes sunt in malefaciendo, bene autem facere non cognouerunt. Quotquot autẽ timebant & solliciti erãt circa legem eius, ipsi accurrerũt Christo, & saluati sunt omnes. Ite enim, inquit discipulis, ad oues quæ perierunt domus Israël. Et Samaritæ autem, inquit, cũ mansisset dominus apud eos biduo, multo plures crediderunt propter sermones eius, & mulieri dicebant, Iam non propter tuam loquelam credimus, ipsi audiuimus & scimus, quoniam hic est vere saluator mundi. Et Paulus autẽ ait, & sic omnis Israël saluabitur: sed & legem pædagogum nostrum in Iesum Christum dixit. Non ergo quorundam infidelitatem legi ascribãt, non enim prohibebat eos credere in filiũ Dei sed adhortabatur dicens, non aliter saluari homines ab antiqua serpentis plaga, nisi credant in eum, qui secũdum similitudinem carnis peccati, in ligno martyrij exaltatur à terra, & omnia trahit ad se, & viuificat mortuos.

¶ Quæ est causa, quod cælum & terra transient. Caput VI.

QVoniam malignantes dicunt, Si enim cęlum thronus Dei est, terra sub pedaneum eius, dictum est autem præterire cælum & terram, hisque prætereũtibus oportet etiam hunc deum, qui supersedeat præterire, & ideo non hunc esse deum, qui sit super omnia, Primo quidem nesciunt quid sit cælum thronus, & terra subpedaneum. Nec enim sciunt quid sit deus, sed putant eum more hominis sedere & contineri, non autem continere, sed & præteritionem cęli & terræ ignorant. Paulus autem non ignorauit dicens: Præterit enim figura huius mũdi. Deinde quæstionem eorum soluit Dauid. Figura enim huius mundi præteunte, nõ solum deum ait perseuerare, sed & seruos eius,

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius, in centesimo primo psalmo dicens ita, Initio terram tu fundasti domine, & opera manuum tuarũ sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem perseuerabis, & omnes sicut vestimentum veterascent, & sicut cooperimentum mutabis eos, & mutabuntur. Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Filij seruorum tuorum inhabitabunt, & semen eorum in æternum dirigetur. Manifeste ostendens quæ sint quæ præterierunt, & quis est, qui semper perseuerat deus cum * seruis suis. Et Esaias autem similiter, Alleuate, inquit, oculos vestros in cęlum, & attendite in terram deorsum, quoniam cælum sicut fumus confirmatum est, terra autem sicut vestimentum veterascet. qui. autem inhabitant in eis, quemadmodum hæc morientur, salutare autem meum in æternum erit. Iustitia autem mea non deficiet.

Ali. sanctis

¶ Quare relicta est Hierosolyma. Cap. VII.

ADhuc & de Hierusalem, & de domino audent dicere, quoniam si esset magni regis ciuitas, non derelinqueretur. Simile auté est dicere, si quis diceret, quoniam si esset stipula * conditio Dei, nunquam à frumento derelinqueretur: & sarmenta vineæ, si à Deo facta sunt, nũquàm à botris destituta abscinderentur. Quemadmodum autem hæc non propter se principaliter facta sunt, sed propter crescentem in eis fructum, quo maturo facto & ablato derelinquuntur, & è medio auferuntur, quæ iam non sunt vtilia ad fructificationem: Sic & Hierosolyma, quæ iugum in se seruitutis portauerat, in quo domitus est homo, qui antea non subijciebatur Deo, cum mors regnabat, & domitus habilis factus est ad libertatem, adueniente fructu libertatis, & aucto & demesso, & in horreum apportatis ab ea hijs qui fructificare possunt, & in omni mũdo disseminatis, quemadmodum Esaias ait, Filij Iacob germinabunt, & florebit Israël, & fructu ventris eius adimplebitur vniuersa terra. In vniuersa enim terra fructu disseminato merito derelicta est, & de medio ablata est, quæ aliquando quidem fructificauerat bene: ex

Ali. creatura

ipsa enim secundum carnem Christus fructificatus est, & apostoli, nunc autem iam vtilis non est ad fructificationem: quæcunque enim temporale initium habét, necesse est ea & finem habere temporalem.

¶ Ostensio, quod temporalis lex data sit. Caput VIII.

QVoniam igitur à Moyse lex inchoauit, consequenter in Ioanne desiuit, ad impletionem eius aduenerat Christus, & propter hoc lex & prophetæ apud eos vsque ad Ioannem, & Hierusalem usque inchoans à Dauid, & adimplens tempora sua legis dationis, finem oportuit habere manifestato nouo testamento. Omnia enim mensura & ordine deus facit, & nihil non mensum apud eum, quoniam nec incompositum. Et bene, qui dixit ipsum imméſum patrem in filio mensuratum. Mésura enim patris filius, quoniam capit eum. Quoniam autem temporalis erat illorum administratio, Esaias ait, Derelinquetur filia Sion sicut casa in vinea, & velut custodiarum in cucumerario, Quando autem hæc derelinquentur, nónne cum fructus aufertur, & derelinquétur folia sola quæ iam fructificare non possunt? Et quid de Hierusalem dicimus, quandoquidem & figuram mundi vniuersi oporteat præterire, adueniente tempore præteritionis ipsius, vt fructus quidem in horreum colligatur, paleæ auté derelictę comburantur. Dies enim domini quasi clibanus ardens, & erunt stipula omnes peccatores, qui faciunt iniusta, & comburet eos dies veniens.

¶ Ostensio, quoniam Christus est qui superinducit diem, velut clibanum ardentem. Caput IX.

QVis est autem hic dominus, qui talé importat diem, Ioannes baptizator significat, dicés de Christo. Ipse vos baptizabit in spiritu sancto, & igni, palam habens in manu eius ad emundandum aream suam, & fructum congregabit in horreum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

reum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Nõ ergo ali⁹ est qui frumentũ fecit, & alius qui paleas, sed vnus & idem, & * iudicans ea, id est, separans. Sed frumentum quidẽ & paleæ, & animalia irrationabilia existentia, naturaliter talia facta sunt. Homo vero rationabilis, & secundũ hoc similis deo, liber in arbitrio factus & suæ potestatis, ipse sibi causa est, vt aliquãdo quidẽ frumẽtum aliquãdo autẽ palea fiat. Quapropter & iuste cõdẽnabitur, quoniã rationabilis factus amisit verã rationẽ, & irrationabiliter viuens, aduersatus est iustitiæ Dei, tradẽs se omni terreno spiritui, & omnibus seruiẽs voluptatibus. Quemadmodũ propheta ait, Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

κρίνων

Lib. arb.

¶ Ostensio, eundem deum & præsentia & æterna fecisse. Caput X.

VNus igitur & idem deus, qui plicat cælum, quemadmodum librum, & renouat faciẽ terre, qui * tempora fecit propter hominem, vt maturescens in eis fructificet immortalitatem, & qui æterna supraducit propter suam benignitatẽ, vt ostendat seculis superuenientibus inenarrabiles diuitias benignitatis suæ: qui à lege & prophetis annunciatus est, quem Christus suum patrem confessus est, ipse est autem fabricator, & ipse qui super omnia est deus, quemadmodum Esaias ait, Ego testis, dicit dominus deus, & puer quem elegi, vt cognoscatis quia ego sum, & ante me non fuit alius deus, & post me non erit. Ego sum deus, & ante me non est Saluator, annunciaui & saluaui. Et iterũ, hoc sum deus primus, & super ventura ego sum. neque enim varie, neque elate, neque glorians dicit hæc, sed quoniam impossibile erat sine deo discere deum, per verbum suum docet homines scire deum. His igitur qui nesciunt hæc, & propter hoc alterum aduenisse putant patrem, iuste quis dicit: Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem Dei.

Alias, tẽporalia

¶ Quẽad

¶ Quemadmodum dominus eum, qui de rubro locutus est ad Moysen, confitetur esse deum viuentium. Cap. IX.

DOminus enim noster & magister in ea respõsione quam habuit ad Sadducæos, qui dicunt resurrectionẽ non esse, propter hoc inhonorantes deum, atque legi detrahentes, & resurrectionem ostendit, & deum manifestauit, dicens eis. Erratis nescientes scripturas, neque virtutẽ Dei: De resurrectione enim, inquit, mortuorum non legistis quid dictum est à Deo dicente, Ego sum deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob, & adiecit, Non est mortuorũ, sed viuentium: omnes enim ei viuũt, Per hæc itaque manifestum fecit, quoniã is, qui de rubro locutus est Moysi, & manifestauit se esse deum patrum, hic est viuentium deus. Quis enim est viuorum deus, nisi qui est super omnia deus, & super quem alius non est deus, quem & Daniel propheta cum dixisset ei Cyrus rex Persarũ, quare non adoras Bel? annunciauit dicens: Quoniam non colo idola manufacta, sed viuum deum, qui constituit cælum & terram, & habet omnis carnis dominationem. Iterum dixit. Dominum deum meum adorabo, quoniam hic est deus viuus. Qui igitur à prophetis adorabatur deus viuus, hic est viuorum deus, & verbum eius qui & locutus est Moysi, qui & Sadducæos redarguit, qui & resurrectionem & * dominum ostendit. Si enim deus mortuorum non est, sed viuorum, hic autem dormientium patrum deus dictus est, indubitate viuunt Deo, & non perierunt, cum sint filij resurrectionis: resurrectio autem ipse dominus est, quẽmodum ipse ait, Ego sum resurrectio & vita. Patres autem eius filij, dictum est autem à propheta. Pro patribus tuis facti sunt tibi filij tui. Ipse igitur Christus cum patre viuorum est deus, qui & locutus est Moysi, qui & patribus manifestatus est.

Aliás, Deũ.

¶ Quoniam

¶Quoniã Abrahã vidit Christũ. Cap. XII

E T hoc ipsum docens dicebat Iudæis, Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum, & vidit, & gauisus est. Quid enim credidit Abraham Deo, & deputatum est ei ad iustitiam? Primum quidẽ quoniam ipse est factor cæli & terræ solus deus. Deinde autem quoniam faciet semen eius, quasi stellas cæli: hoc est, quod à Paulo dicitur, quemadmodum luminaria in mundo. Iuste igitur derelinquens terrenam cognationem omnẽ, sequebatur verbum Dei, cum verbo peregrinans, vt cum verbo moraretur.

¶Quoniam vna est & eadem Abrahæ fides, & nostra. Caput XIII

I Vste autem & apostoli, ex Abraham genus habentes, derelinquentes nauiculam, & patrem, sequebantur verbum Dei. Iuste autẽ nos eandem fidem accipientes, quam habuit Abraham, tollentes crucem quemadmodum ligna Isaac, sequimur eum. In Abrahã enim prædidicerat, & assuetus fuerat homo sequi verbum Dei. Etenim Abraham prono animo vnigenitum & dilectum filium suum concessit sacrificium deo, vt & deus beneplacitum habeat, pro vniuerso semine eius dilectum & vnigenitum filium suum præstare sacrificium in nostram redemptionem. Prophetæ ergo cum esset Abraham, & videret in spiritu diem aduentus domini, & passionis per quẽ ipse quoque & omnes qui similiter, vt ipse credidit, credunt Deo, saluari incipe-rent, exultauit veheméter. Non incognitus igitur erat dominus Abrahæ, cuius diem cõcupiuit videre: sed neque pater domini: didicerat enim à verbo domini, & credidit ei. Quapropter & deputatum est ei ad iustitiã à domino. Fides quæ est ad deum, iustificat hominẽ, & propter hoc dicebat. Extẽdam manum meam ad deum altissimum, qui cõstituit cælum & terram. Hæc autem omnia conãtur euertere illi qui sunt malæ sentẽtiæ, ob vnũ dictũ, quod quidẽ apud nos nõ bene intellectũ est.

¶Quid est, quod nemo cognoscit patrem nisi filius, & per quot occasiones reuelat filius patrẽ.

Caput XIIII.

D Ominus enim ostendẽs semetipsum discipulis, quoniã ipse est verbũ, qui agnitionẽ patris facit, & exprobans Iudæis putantibus se habere deum, cum & frustrétur verbum eius, per quem cognoscitur deus, dicebat, Nemo cognoscit filium nisi pater, neque patrẽ quis cognoscit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Sic & Matthæus posuit, & Lucas similiter, & Marcus secundum idem ipsum. Ioannes enim pretermisit locum hũc. Hij autem qui peritiores apostolis volunt esse, sic dicebant, Nemo cognouit patrẽ nisi filius, nec filium nisi pater, & cui voluerit filius reuelare: & interpretantur, quasi à nullo cognitus sit verus deus ante domini aduentum: & eum deũ qui à prophetis fuisset annunciatus, dicunt non esse patrem Christi. Sed autem Christus tunc inchoauit esse, quando & secundum hominem aduentum suum egit, & à temporibus Tyberij Cesaris commemoratus est pater prouidere hominibus, & non semper verbũ eius vnà cum plasmate esse ostẽdebatur, nec tunc quidẽ oportuit alterũ deũ annunciari, sed causas tãtæ incuriæ & negligentiæ eius inquiri. Nullam enim oportet quæstionem talem esse, & tantũ inualescere, vt & deum quidẽ mutet, & eã quæ erga fabricatorem (qui nos alit suam conditionem) fidem nostram euacuet. Sicut enim in filium fidem nostram dirigimus, sic & in patrem dilectionem firmam, & immobilem habere debemus. Et bene Iustinus in eo quod ad Marcionem ait, Quoniam ipsi quoque domino non credidissent alterũ deum annuncianti, præter fabricatorem & factorẽ, nutritorẽ nostrũ. Sed quoniam ab vno Deo, qui & hunc mundũ fecit, & nos plasmauit, & omnia cõtinet, & administrat, vnigenit⁹ filius venit ad nos, suũ plasma in semetipsum recapitulãs, fit nostra est mea ad * deũ fides, & immobilis erga patrẽ dilectio, vtraq; Deo nobis præbẽte: neq; enim patrẽ cognoscere

* Alias, eum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scere quis potest, nisi verbo Dei, id est, nisi filio reuelante, neque filium, nisi patris beneplacito. Bonum autem placitum patris filius perficit: mittit enim pater, mittitur autem & venit filius: & patrem quidem inuisibilem & interminabilem, quãtum ad nos est, cognoscit suum ipsius verbum, & cũ sit inenarrabilis, ipse enarrat eum nobis. rursum autem verbum suum solus cognoscit pater: vtráque autem hæc & sic se habere manifestauit dominus, & propter hoc filius reuelat agnitionem patris per suam manifestationem. Agnitio enim patris est, filij manifestatio. Omnia per verbum manifestantur. Vt ergo cognoscceremus, quoniam qui aduenit filius, ipse est qui agnitionem patris facit, credétibus sibi dicebat discipulis. Nemo cognoscit patrem nisi filius, neque filium nisi pater, & quibuscunque filius reuelauerit, decens semetipsum & patrem, sicut est, vt alterum non recipiamus patrem, nisi eum, qui à filio reuelatur. Hic autem est fabricator cęli & terræ, quẽadmodum ex sermonibus eius ostenditur: & nõ is qui à Marcione, vel à Valentino, aut Basilide, aut Carpocrate, aut Simone, aut reliquis falso cognomine gnosticis adinuẽtus est falsus pater. Nemo enim illorum filius Dei, sed Christus Iesus dominus, non aduersumquẽ & contrarium exercent discipuli. Nam incognitum deum audentes annunciare, debent autem in semetipsos audire: quemadmodum enim ignotus, qui ab ipsis cognoscitur? Quodeumque enim vel à paucis cognoscitur, non est incognitũ. Dominus autem nõ in totum posse cognosci & patrem & filium dixit. Cæterum superuacuus fuisset aduentus eius. Quid enim huc veniebat? an vti diceret nobis, nolite quærere deum, incognitus est enim, & nõ inuenietis eum, quemadmodum & Christum AEonibus eorũ dixisse mentiuntur hij qui sunt à Valentino. Sed hoc quidem vanum est. Edocuit autem dominus, quoniam deum scire nemo possit, nisi Deo docente, hoc est, sine Deo nõ cognosci deum. Hoc ipsum autem cognosci eũ, voluntatem esse patris. Cognoscunt enim eum quibuscunque reuelauerit filius, & ad hoc filius reuelauit patrem,

quẽadmodũ. πρὸ τῶν

trem, vt per eũ in omnibus manifestetur, & eos qui-
en qui credũt ei iusti, incorruptelã & æternũ refrige-
um recipiat. Credere autẽ ei, est facere eius voluntа-
m. Eos autem qui non credunt, & propter hoc fugiũt
men eius in tenebris, quas ipsi sibi elegerunt, iuste re
det. Omnib⁹ igitur reuelauit se pater, omnibus ver-
um suum visibile faciens, & rursus verbum omnibus
stendebat patrem & filium, cũ ab omnibus videretur.
ideo iustum iudiciũ dei super eos, qui similiter qui-
m viderunt, non autẽ similiter crediderunt. Etenim
r ipsam conditionẽ reuelat verbũ conditorẽ deum, &
mundum fabricatorem mundi dominũ, & per plas-
eum qui plasmauerit artificem, & per filium eũ pa-
m, qui generauit filium: & hæc omnes similiter qui-
m colloquuntur, nõ autem similiter credunt, sed per
gem & prophetas similiter verbum & semetipsum &
rem prædicabat. Et audiuit quidem vniuersus popu
s similiter, non similiter autẽ omnes crediderunt: &
r ipsum verbum visibilem & palpabilem factum, pa-
r ostendebatur, etiã si non omnes similiter credebant
fol omnes viderunt in filio patrẽ: inuisibile etenim
ius pater, visibile autem patris filius, & propter hoc o-
es Christũ loquebãtur præsente eo, & deum nomi-
bant. Sed & dæmones videntes filium dicebant, Sci-
mus te qui es sanctus Dei, & tẽtans diabolus vidẽs eum
ebat: Si tu es filius Dei, omnibus quidem vidẽtibus
idẽtibus filium & patrem, nõ autem omnibus cre-
ntibus. Oportebat enim veritatẽ ab omnibus accipe-
testimonium, & esse iudicium in salutem quidem cre
ntium, in condemnationem autem non credẽtium,
omnes iuste iudicentur, & ea quæ est in patrem & fi-
m fides, ab omnibus comprobetur, id est, ab omnib⁹
ideretur, ab omnibus accipiens testimonium, & à
mesticis, quoniam & amici, & ab extraneis, quoniam
imici. Illa est enim vera & sine cõtradictione pro-
o, quæ etiam ab aduersarijs ipsis singula testifica-
is profert, in ipsa quidem manifesta sua visione
uictis de præsenti negotio, & testificãtibus, & signi-

ficantibus, postea vero ad inimicitiam erumpétibus & accusantibus, & volentibus nō esse verum suum testimonium. Non ergo alius erat, qui cognoscebatur, & alius qui dicebat, Nemo cognoscit patrem, sed vnus & idem, omnia subijciente ei patre, & ab omnibus accipiens testimonium, quoniam vere homo, & quoniam vere deus, à patre, à spiritu, & ab angelis, ab ipsa conditione, ab hominibus, & ab apostaticis spiritibus, & ab erroneis, & ab inimico, & nouissime ab ipsa morte. Omnia autem filius administrans patri, perficit ab initio vsque ad finem, & sine illo nemo potest cognoscere deum. Agnitio enim patris filius, agnitio autem filij in patre & per filium reuelata: & propter hoc dominus dicebat, Nemo cognoscit filium nisi pater, neque patrem nisi filius, & quibuscūque filius reuelauerit. Reuelauerit enim, non solum in futurum dictum est, quasi tunc inciperet verbum manifestare patrem, cum de Maria natus, sed comuniter per totum tempus positum est. Ab initio enim assistens filius suo plasmati, reuelat omnibus patrem, quibus vult, & quando vult, & quēadmodū vult pater: & propter hoc in omnib⁹, & per omnia vnus deus pater, & vnum verbum & vnus filius, & vnus spiritus, & vna fides, & salus omnibus credētibus in eum.

¶ Quemadmodum Abraham à verbo doctus sit. Caput XV.

ET Abraham ergo à verbo cognoscēs patrem, qui fecit cælum & terram hunc deum confitebatur: & doctus repræsentatione, quod inter homines homo futurus esset filius Dei, per cuius aduentum semen eius erat futurum, quasi stellæ cæli, concupiuit eā diē videre, vti & ipse cōplecteretur Christum: & per spiritū prophetiæ eam videns exultauit. Propter quod & Simeō ex sermone eius reimplebat gratulationem patriarchæ, & dicebat, Nunc remittis seruū tuum domine in pace, quoniam viderunt oculi mei salutare tuū, quod parasti ante faciē omniū populorū. Lumē in reuelatione oculorum, & gloriā populi Israēl. Et angeli

rautem gratulationem magnam, vigilātibus nocte pastoribus enunciauerunt. Sed & Maria ait, Magnificat anima mea dominū, & exultauit spiritus meus in deo saluatori meo: descendente quidē exultatione Abrahæ in eos, qui erāt ex semine ei⁹, euigilātes & vidētes Christū, & credentes ei: reciproca autē rursus egrediente exultatione à filijs Abraham, qui & concupierat diem aduentus Christi videre. Bene igitur dominus noster testimonium reddebat ei dicens, Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum, vidit & gauisus est.

¶ Quemadmodum promissionem quam promisit deus Abrahæ Christus perfecit. Cap. XVI.

NOn enim tātum propter Abraham hoc dixit, sed vt ostenderet quoniam omnes qui ab initio cognitū habuerūt dominum, & aduentum Christi prophetauerunt, reuelationē acceperunt ab ipso filio, qui & in nouissimis temporibus visibilis & passibilis factus est, & cum humano genere loquutus est, vt ex lapidibus excitaret filios Abrahæ, & adimpleret promissionem, quam promiserat illi deus, vt faceret semen eius tanquam stellas cæli, quēadmodum ait Ioannes Baptista. Potens est enim deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Hoc autem fecit Iesus, à lapidea religione extrahens nos, & à duris & infructuosis cogitationibus transferens nos, & similem Abrahæ fidem in nobis constituens. Quemadmodum & Paulus testificatur, dicens nos esse filios Abrahæ secundum similitudinem fidei, & repromissionē hæreditatis. Vnus autem & idem deus, qui aduocauit Abraham, & repromissionem ei dedit: hic est enim fabricator, qui & per spiritum præparat luminaria in mundo, eos, qui ex fidelibus credunt. Vos autem, inquit estis lumen mundi, hoc est, quasi stellæ cæli. Hunc ergo recte ostēdimus nemine cognosci, nisi à filio, & quibuscūque filius reuelauerit. Reuelat enim omnibus filius, quibus velit deus esse pater: & neque sine bona voluntate patris, neque sine administratione filij cognoscet quisquā deum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et propter hoc dicebat discipulis dominus, Ego sum via, veritas, & vita. Et nemo venit ad patrem nisi per me. Si cognouistis me, & patrem meum cognoscitis, & amodo cognouistis eum & vidistis. Ex quibus manifestũ est, quoniã per filiũ, id est, per verbum cognoscitur.

¶ Quare Iudæi abscesserunt à Deo. Caput XVII.

PRopter hoc Iudæi excesserũt à Deo, verbum Dei nõ recipientes, sed putantes per seipsum patrẽ sine verbo, id est, sine filio posse cognoscere deum, nescientes eum qui in figura loquutus est humana ad Abraham & Aaron, & ad Moysen dicẽtem, Videns vidi vexationem populi mei in AEgypto, & descendi liberare eos. Hic enim filius, qui & verbum dei, ab initio præstruebat non indigente patre angelis, vt faceret cõditionem, & formaret hominẽ, propter quem & conditio fiebat, neque rursus indigente ministerio ad fabricationem eorum negotiorum, quæ secundum hominem erant, sed habente copiosum & inenarrabile ministeriũ, Ministrat enim ei ad omnia sua progenies, & figuratio sua, id est filius & spiritus, verbum & sapientia, quibus seruiunt & subiecti sunt omnes angeli. Vani igitur sunt qui propter hoc, quod dictum sit, Nemo cognoscit patrem nisi filius, alterum introducunt incognitum patrem.

¶ Ostensio quoniam Abrahã hæreditatẽ percipit regnum cælorum. Cap. XVIII.

VAnus autẽ & Marcion, & qui ab eo, expellentes ab hæreditate Abrahã, cui spiritꝰ per multos, iã autẽ & per Paulũ, testimoniũ reddidit, Quoniã credidit Deo, & deputatũ est ei ad iustitiã: & dominus primũ quidẽ de lapidibus excitãs filios ei, & faciens semẽ eius quasi stellas cæli, dicẽs, Quoniã veniẽt ab oriẽte & ab occidẽte, ab aquilone, & austro, & recumbẽt cum Abrahã, Isaac, & Iacob, in regno cælorũ. Iterũ dicẽs Iudæis, Cum videritis Abrahã, & Isaac & Iacob, &

& omnes prophetas in regno Dei, vos autẽ proijci foras. Manifestũ ergo, quoniã qui cõtradicũt saluti eius, & alterũ præter eũ qui promissionẽ fecerit Abrahæ formant deum, extra regnum Dei sunt, & exhæredes sunt ab incorruptela, frustrantes & blasphemantes deũ, qui in regnum cælorum introducit Abraham & semẽ eius quod est ecclesia, per Christũ Iesum, cui & adoptio redditur & hæreditas quæ Abrahæ promissa est.

¶ Quoniam dominus sabbatis curans secundum legem faciebat. Cap. XIX.

VIndicabat enim semen eius dominus, soluẽs à vinculis, & aduocans ad salutem, quemadmodum fecit in muliere quę ab eo curata est, manifeste dicens hijs, qui non similẽ Abrahæ habebant fidem, Hypocritæ, vnusquisque vestrum die sabbatorũ bouem suum vel asinum nõ soluit & ducit & adaquat? Hanc autem cum sit filia Abrahæ, quam alligauerat satanas xviij. annis, non oportuerat soluere ab hoc vinculo in die sabbatorũ? Manifestũ est igitur, quoniam eos, qui similiter vt Abrahã credebant ei, soluit & viuificat, nihil extra legẽ faciens, curãs in die sabbatorum. Non enim prohibebat lex curare homines sabbatis, quæ & circũcidebat eos in hac die, & pro populo iubebat ministeria sacerdotibus perficere, sed & mutorũ animalium curationem nõ prohibebat, & Siloa etiã sæpe sabbatis curauit, & propter hoc assidebant ei multi die sabbatorũ. Continere se enim iubebat lex ab omni opere seruili, id est ab omni auaritia, quę per negotiationẽ, & reliquo terreno actu agitatur. Animæ autẽ opera quę fiũt per sententiam & sermones bonos in auxilium eorum qui proximi sunt, adhortabatur fieri, & propter hoc arguebat eos, qui iniuste exprobrabãt ei, quia sabbatis curabat. Non enim soluebat, sed implebat legẽ, summi sacerdotis operã faciens, propitians pro hominibus deũ, & emundans leprosos, infirmos curans, & ipse moriẽs, vt exiliatus homo exiret de condemnatione, & reuerteretur intrepide ad suam hæreditatem.

¶ Quomodo non contra legem faciebant discipuli domini sabbatis spicas legẽtes, & quoniã Leuitæ omnes discipuli domini. Cap. XX.

Ed & esuriẽtes accipere sabbatis escas, ex hijs quæ adiacebant, nõ vetabat lex, metere autẽ & colligere in horreũ vetabat. Et ideo dominus hiis qui incusabant discipulos eius, quoniã vellentes spicas mãducabãt, dixit, Nõ hoc legistis, quod fecit Dauid cum esurisset, quẽadmodũ introiuit in domum Dei, & panes propositionis mãducauit, & dedit eis qui cum eo erant, quos non licebat manducare, nisi solis sacerdotibus? per legis verba suos discipulos excusans, & significãs licere sacerdotibus libere agere, Sacerdos autem scitus fuerat Dauid apud eum, quamuis Saul persecutionẽ faceret ei, omnes iusti sacerdotalẽ habẽt ordinem. Sacerdotes autẽ sunt omnes domini apostoli, qui neque agros neque domos hæreditant hic, sed semper altari & Deo seruiunt. De quibus & Moyses in Deuteronomio, in benedictione Leui ait, Qui dicit patri suo, & matri suæ, non noui te, & fratres suos non agnouit, & filios suos abdicauit, custodiuit præcepta tua, & testamẽtum tuum seruauit. Qui autem sunt qui dereliquerunt patrem & matrem & omnibus proximis renunciauerunt propter verbum Dei & testamentum eius, nisi discipuli domini, de quibus iterũ Moyses, Hæreditas autem, inquit, non erit eis, Dominus enim ipse hæreditas ipsorum. Et iterum, Non erit sacerdotibus Leuitis in tota tribu Leui pars neque substantia cum Israël, fructificationes domini substantia eorum mãducabunt eas. Propter hoc & Paulus, non inquiro, inquit datum, sed inquiro factum: discipulis, inquit dominus, Leuiticam substantiam habentibus, licebat eis esuriẽtibus à seminibus accipere escam. Dignus enim operarius esca sua. & sacerdotes in templo sabbatum prophanabant, & rei non erant, quia cum essent in templo, nõ secularia, sed dominica perficiebant, ministeria legis adimplentes, non autem prætereuntes legem, quemadmodum is qui

semetipso arida ligna attulit in castra Dei, iuste lapidatus est. Omnis enim arbor, quæ non facit fructũ bonum abscidetur, & in ignem mittetur, & quicunque tẽplum Dei violauerit, violabit illum deus.

¶ Ostensio vnius & eiusdem substantiæ esse quæ secundum legem sunt, & quę secundum Euangelium, & quemadmodum nouum testamentum prædicatum est à prophetis.

Caput XXI.

V Nius igitur & eiusdẽ substantiæ sunt omnia, hoc est ab vno & eodem Deo, quẽadmodum & dominus ait discipulis, Propterea omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Bonum alterũ quidem vetera, alterum quidẽ proferẽtem nouã docuit, sed vnũ & eundẽ. Paterfamilias enim dominus est, qui vniuersæ domui paternæ dominatur. seruis quidem & adhuc indisciplinatis condignã tradens legem, liberis autẽ & fide iustificatis congruentia dans præcepta, filiis adaperiens suam hæreditatem. Scribas autẽ & doctores regni cælorum, suos dicebat discipulos, de quibus alibi ait Iudæis, Ecce mitto ad vos sapientes & scribas, & doctores, & ex eis occidetis, & effugabitis à ciuitate in ciuitatẽ. Ea autẽ quæ de thesauro profert noua & vetera, sine contradictione duo testamenta dicit. Vetus quidem quod ante fuerat legislatio. Nouum autẽ quæ secundũ Euangeliũ est conuersatio ostensa, de qua Dauid ait, Cantate domino canticũ nouum. Et Esaias, Cantate domino hymnum nouum. Initium eius, * glorificatur nomen eius, à summo terræ virtutes eius, in insulis annuuciant. Et Hieremias ait, Ecce dies venient, inquit, testamentum nouum, non quemadmodum disposui patribus vestris in monte Oreb. Vtraque autẽ testamenta vnus & idem paterfamilias produxit, verbũ Dei dominus noster Iesus Christus, qui & Abrahæ & Moysi loquutus est, nobis in nouitate restituit libertatem, & multiplicauit eam quæ ab ipso est gratiã.

* ali. gloriatur

¶ Quid est, plusquàm templum & plusquàm Salomon hic. Caput XXII.

PLus est enim, inquit, tẽplo hic. Plus autem & minus non in hijs dicitur, quę inter se cõmunionem non habent, & sunt contrariæ naturæ, & pugnant aduersus se, sed in hiis quę eiusdem sunt substantiæ, & cõmunicant secum, solum autẽ altitudine & magnitudine differunt: quẽadmodum aqua ab aqua, & lumẽ à lumine, & gratia à gratia. Maior est igitur legisdatio quæ in libertatem, quàm quæ data est in in seruitutem: & ideo non in vnam gẽtem, sed in totum mundum diffusa est. Vnus autem & idem dominus qui plusquàm templum est, & plusquàm Salomon, & plusquàm Iona donat hominibus, id est, suam præsentiam & resurrectionem à mortuis, sed non deum immutans, nec alium prædicans patrem, sed eundem ipsum, qui semper habet & plura metiri domesticis, & proficiente eorum erga deum dilectione, plura & maiora donans, quẽadmodum & dominus discipulis dicebat, Quoniam & maiora horũ videbitis. Et Paulus ait, Non quod iam acceperim, aut iustificatus sim, aut iam perfectus sim, ex parte enim scimus, & ex parte prophetamus. Cũ autem venerit quod perfectum est, quæ sunt ex parte destruetur. Sicut igitur adueniente perfecto, non alterum patrem videbimus, sed hunc quem nunc videre concupimus, Beati enim mundo corde, quoniam ipsi deum videbũt: Neque alium Christum & Dei filium expectabimus, sed hũc qui ex Maria, qui & passus est, in quem credimus, quem & diligimus. Quemadmodum Elaias ait, Et dicent in illa die, Ecce dominus deus noster in quẽ sperauimus, & exultauimus in salute nostra. Et Petrus ait in epistola sua, Quem non videntes diligitis, in quit, in quem nunc non videntes credidistis, gaudebitis gaudio inenarrabili: Neque alium spiritu sanctum percipimus, nisi hunc qui est nobiscum, & qui clamat, Abba pater, & in iisdẽ ipsis cognomẽtum habebimus, & proficiem°, vt iã nõ per speculũ, & per ænigmata, sed facie

facie ad facié fruamur muneribus Dei: sic & nunc plus templo, & plus Salomone percipientes, quod est aduentus filij Dei, non alterum didicimus deum, præter fabricatorem omnium, qui ab initio nobis demonstratus est, neque alterum Christum Dei filium, præter eum qui à prophetis prædicatus est. Nouo enim testamento cognito & prædicato per prophetas, & ille qui illud dispositus erat secundum placitum patris prædicabatur, manifestatus hominibus quemadmodum voluit deus, vt possint semper proficere credentes in eum, & per testamen ta matureſcere per effectum salutis. Vna enim salus est, vnus deus, qui formauit hominem, præcepta autẽ multa, & nõ pauci gradus, qui adducunt hominem ad Deũ. Terreno quidem & temporali regi, cum sit homo, licet aliquoties maiores profectus attribuere hiis, qui sunt subiecti, Deo autem non licebit cum sit idem, & semper maiorem gratiam prestare humano generi, & pluribus muneribus assidue honorare eos qui placent ei. Si autẽ hoc est proficere, alterum adinuenire patrem, præter eũ qui ab initio annuntiatus est, & rursum præter eum qui putatur secũdo inuentus esse, alterum tertium adinuenire, & eiusdem erit profectus & à tertio quartũ, & ad hunc rursum alterum, & alterum: & sic semper putãs proficere, talis sensus nunquam in vno stabit deo. Expulsus enim ab eo qui est, & reuersus retrorsum queret quidẽ semper, inueniet autem nunquam deum, sed semper in comprehensibilitatis profundo natabit, nisi per pœnitentiam conuersus, vnde & abiectus erat reuertatur, deum patrem Demiurgum cõfitens & credens, qui à le & prophetis annuntiatus est. qui à Christo testificatus est, quemadmodum ipse ait ad eos, qui accusabãt eius discipulos, quasi non seruarent traditionem seniorum. Quare vos frustramini præceptum diuinum propter traditionem vestram. Dominus enim dixit, Honora patrẽ & matrẽ, & qui maledixerit patri & matri, morte moriatur. Et iterũ secũdo ait, & frustrati estis sermone Dei propter traditionem vestram: Manifestissime deum & patrem confitens Christus eum, qui in lege dixit,

ge dixit, Honora patrem & matrem, vt tibi bene sit. Verbum enim dei cõfessus est legis præceptũ verax deus, & neminé alterum deum appellauit quàm suum patrem.

¶Quemadmodum Moyses aduentũ Christi significauit, & tempus passionis, & locum in quo passus est. Cap. XXIII.

Ene igitur & Ioannes meminit dicentem deũ
B Iudæis, Scrutamini scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere, illa sunt quæ testimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis. Quomodo igitur testabantur de eo scripturæ, nisi ab vno & eodem essent patre, præstruentes homines de aduentu filij eius, & prænuntientes sa luté, quæ ab eo? Si enim crederetis Moysi, crederetis & mihi, de me enim ille scripsit, scilicet quod inseminatus est vbique in scripturis eius filius dei, aliquando quidé cum Abraham loquens, aliquando cum eodem comesturus, aliquando autem Sodomitis inducens iudicium, & rursus cum videtur, & in viam dirigit Iacob, & de rubo loquitur cum Moyse. Et non est numerũ dicere, in quibus à Moyse ostenditur filius Dei, cuius & diem passionis non ignorauit, sed figuratim prænuntiauit eum, Pascha nominans, & in eadem ipsa quæ ante tantum temporis à Moyse prædicata est, passus est dominus adimplens pascha. Non solum autem diem descripsit, sed & locum ex extremitate temporum, & signum occasum solis, dicens, Non poteritis immolare pascha in vlla aliaciuitatum tuarum, quam dominus deus tuus dat tibi, nisi in eo loco, quem delegerit dominus deus tuus inuocari nomen suum ibi. Immolabis pascha vespere ad occasum solis. Iã autem & manifestauerat eius aduentũ, dicés, Nõ deerit princeps in Iuda, neq; dux ex fœmoribus eius, quoadusq; veniat cui repositum est, & ipse est spes gentium, aligãs ad vitem pullum suum, & ad illicé pullum asinæ, lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum, lætificabuntur oculi eius à vino, & candidi dentes eius tãquam lac. Inquirant enim hij qui

ui omnia scrutari dicuntur id tempus in quo defecit
rinceps & dux ex Iudæa, & qui est gentium spes & qui
atis, & qui pullus eius, & quod indumentum, & qui o-
uli, & qui dentes, & quod vinum, & vnumquodque ex
ultis exquirant, & inuenient non alium nisi dominũ
strum Iesum Christum annũtiatũ. Quapropter Moy-
s increpãs populũ, quod ingratus existeret, ait, Sic po-
ulus fatuus, & non sapiens hæc domino retribuistis.
rursus significans, quoniam qui ab initio condidit &
cit eos verbum, & in nouissimis temporibus redimés
& viuificans ostenditur pendens in ligno, & nõ cre-
ent ei, ait enim, Et erit vita tua pendens ante oculos
os, & non credes vitæ tuæ: & iterum, Nónne hic i-
em pater tuus possidet te, & fecit te, & creauit te?

¶Quoniam & prophetæ & iusti ante aduentum domini cognouerunt aduentum eius. Caput XXIIII.

Quoniam autem non solum prophetæ & Iusti
multi præscientes per spiritum aduentum e-
ius, orauerunt in illud tẽpus venire, in quo fa
ad faciem viderent dominum suum, & sermones au
ent eius, dominus fecit manifestum, dicens discipu-
Multi prophetæ & iusti cupierunt videre quæ vide-
& non viderunt: & audire quæ auditis, & non au-
runt. Quemadmodum igitur concupierunt & audi-
& videre, nisi præscissent futurum eius aduentum?
omodo autem præscire potuerunt, nisi ab ipso præ-
ntiam ante accepissent? Quomodo autem scripturæ
ificãtur de eo, nisi ab vno & eodé deo omnia semper
verbũ reuelata & ostẽsa fuissent credẽtibus, aliquan
quidé colloquente eo cum suo plasmate, aliquando
tem dante legem, aliquãdo verò exprobrante, aliquã-
verò exhortante, ac deinceps liberãte seruum suũ, &
ptãte in filium, & apto tempore incorruptibilem hæ
itatem præstante, ad perfectionem hominis. plasma-
enim cum in augmentum & incremẽtum, quemad-
dum & scriptura dicit, Crescite & multiplicamini.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et hoc deus ab homine differt, quoniã deus quidem facit, homo autem fit. & quidem qui facit, semper idẽ est: quod autem fit, & initium & medietatem, & adiectionẽ, & augmentum accipere debet. Et deus quidẽ bene facit, bene autem fit homini. Deus quidem perfectus in omnibus, ipsi sibi æqualis & similis totus cum sit lumen & totus mens, homo verò perfectum percipiens & augmẽtum ad deum. Quemadmodum enim deus semper idẽ est, sic & homo in deo intentus, semper proficiet ad deũ: neque enim deus cessat aliquando in benefaciẽdo & locupletãdo hominem, neque homo cessat beneficium accipere & ditari à deo: exceptorium enim bonitatis & organum clarificationis eius homo, gratus ei qui se fecit: & iterum exceptoriũ iusti iudicij eius homo ingratus, & spernens plasmatorem, & non subiectus verbo eius, qui plurimum semper fructificantibus, & plus habentibus, dominicum argentum daturum se pollicitus est, Euge, inquit, serue bone & fidelis, quia in modico fidelis fuisti, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui, Ipse dominus plurimum non promitttens. Sicut ergo nunc fructificantibus plurimum daturum se pollicitus est secundum munerationem agnitionis, Ipse enim dominus perseuerat & idem pater reuelatur: Sic ergo & posterioribus maiorem quàm quæ fuit in veteri testamento, munerationem gratiæ attribuit, vnus & idẽ dominus per suum aduẽtum. Et illi qui per famulos audiebant venturum regem, mediocriter gaudebant, secũdum quod sperabant venturum eum: qui autem præsentem viderunt, & libertatem adepti & potiti sunt eius muneratione, maiorem gratiam & abundantiorem exultationem habent gaudentes de regis aduentu, quemadmodum & Dauid dicit, Anima mea exultabit in domino, Iocundabitur in salutari eius. Et propter hoc Hierosolymam introeunte eo, omnes qui erant in via Dauid, in dolore animæ cognouerunt suum regem, & substrauerunt ei vestimenta, & ramis viridibus adornauerunt viam, cum magna lætitia & exultatione clamantes & dicentes, Osanna fili Dauid, benedictus qui venit in nomine

in nomine domini, Osanna in excelsis. Zelantibus autẽ malis dispensatoribus qui circũueniebant inferiores & dominabãtur eorum, quibus ratio nõ constabat, & propter hoc nolentibus credere venisse regem, & dicentibus ei, Audis quid isti dicunt? ait dominus, Nunquã legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudẽ? id quod à Dauid in filium Dei dictum erat, in se factum ostendens, & significans illos quidem nescire virtutem scripturæ, & dispositionem Dei: se autem esse qui à prophetis annuntiatus est Christus, cuius nomen in omni terra laudatur, ex ore infantium & lactentium laudem perficientis suo patri: quapropter & eleuata est magnificentia eius super cælos. Si ergo idem ipse adest, qui prædicatus est à prophetis, dominus noster Iesus Christus, & aduentus eius pleniorem gratiam & maiorẽ munerationem attribuit, hiis qui susceperunt eum, manifestum quoniã & pater idem est, qui à prophetis annuntiatus est, & non alterius patris agnitionẽ fecit veniens filius, sed eiusdem qui ab initio prædicatus est, à quo libertatem detulit hiis, qui legitime & prono animo, & toto corde deseruiunt ei: contemptoribus, & non subiectis deo, sed in gloria hominum exteriores mundi hujus sectantibus, quæ in figuram futurorum traditę erãt, velut vmbræ cuiusdem descriptionem faciente lege, atque delirante, de tẽporalibus æterna, de terrenis cælestia, fingẽtibus plusquã quę dicta sunt sese obseruare, tanquam diligentiam suam etiam ipsi deo præferentibus, intus autem pleni hypocrisi, & cupiditate, & omni malitia, in sempiternam attulit perditionem, abscindẽs eos à vita.

legendũ arbitror deliniãte.

¶ Quemadmodum seniorum tradito contraria erat legi datæ per Moysen. Cap. XXV.

SEniorũ enim ipsorũ traditio quã ex lege obseruare fingebant, cõtraria erat legi, quæ data est per Moysen, ꝓpter hoc & Esaias ait Caupones qui miscent vinum aqua, Ostendens quod austero Dei præcepto miscerent seniores aquatam traditionem, id est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, aggredientes adulteram legem & cõtrariam legi, si-
cut & dominus fecit manifestum, dicens eis, Quare vos
transgredimini præceptum Dei propter traditionem ve-
strã? Non solum autẽ per præuaricationẽ frustrati sunt
legem Dei, miscentes vinum aqua, sed & suã legem è cõ-
trario statuerunt, quæ vsque adhuc Pharisaica vocatur.
In qua quædam quidem auferunt, quædã verò addunt,
quemadmodum volunt interpretantur, quibus vtuntur
singulariter magistri eorum, quas traditiones volentes
iudicare legi dei instituẽti eos aduentu Christi nõ sub-
iecti esse voluerunt, sed dominum arguebant in sabba-
tis curantem, quod quidem sicut prædiximus lex non
prohibebat. Etenim ipsi secundum aliquid curabant, cir-
cumcidentes hominem in sabbato: se autem ipsos non
redarguebant, per traditionem prædictam & pharisaicã
legem transgredientes præceptum dei, & præceptum le-
gis non habẽtes, id est, dilectionem quæ est circa deum.
Quoniam autem hoc primum & maximum præceptum
est, sequens autem circa proximum, dominus docuit, to-
tam legem & prophetas pendere dicẽs ex ipsis præcep-
tis. Et ipse autem aliud maius hoc præcepto nõ detulit,
sed hoc ipsum renouauit suis discipulis, iubens eis,
Deum diligere ex toto corde, & cęteros quemadmodum
se. Si autem ab alio descendisset patre, nunquam ex le-
ge primo & summo vsus esset præcepto, sed vtique om-
nimodo eniteretur in alium hoc à perfecto patre defer-
re, & non eo vti quod à deo legis fuisset datum. Et Pau-
lus autẽ, Adimpletio, inquit, legis dilectio, & omnibus
cæteris euacuatis manere fidem, spem, dilectionem, ma-
iorem autem esse omnium dilectionem, neque agnitio-
nem sine dilectione, quæ est erga Deũ præstare aliquid,
neque mysteriorum comprehensionem, neque fidem,
neque prophetiam, sed omnia vacua & frustrata esse si-
ne dilectione: dilectionem verò perficerẽ perfectum ho-
minem, & eum qui diligit deum esse perfectũ, & in hoc
æuo, & in futuro. nunquam enim desinimus diligentes
deum, sed quanto plus eum intuiti fuerimus, tanto plus
eum diligimus.

De pharisaica lege, quę sunt particularia præcepta & quæ catholica. Cap. XXVI.

IN lege igitur, & in Euangelio cum sit primũ & maximum præceptum diligere dominum Deũ ex toto corde, dehinc simile illi, Diligere proximũ sicut teipsum, vnus & idẽ ostẽditur legis & Euangelij cõditor. Cõsummatæ enim vitæ præcepta in vtroq; testamẽto cũ sint eadẽ, eundẽ ostẽderunt Deũ, quę particularia quidẽ præcepta apta vtrisq; præceptis, sed minutiora, & summa, sine quibus saluari nõ potest, in vtroq; eadẽ suasit. Quẽ autem non confundat dominus ostendens non ab altero deo esse legem, sic dicens eis, qui à se docebãtur turbæ, & discipulis, Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi. omnia itaque quæ dixerint vobis, custodite & facite, secũdum autẽ opera eorum nolite facere. dicunt enim & non faciunt. alligant enim sarcinas graues, & imponunt super humeros hominem: ipsi autẽ nec digito quidem volunt eas mouere. Non ergo eã legem quæ per Moysen data incusabat, quã adhuc Saulus Hierosolymis suadebat fieri: sed illos redarguebat, quod verba quidem legis enuntiarent, essent autẽ sine dilectione, & propter hoc iniusti in deum & in proximos extiterunt. Quemadmodum ait Esaias, Populus hic labiis me honorat, cor autẽ eorum lõge est à me, frustra autẽ colunt me docẽtes doctrinas, & præceptas hominum. Nõ per Moysen datam legem dicẽs præcepta hominum, sed traditiones presbyterorum ipsorũ quas finxerant, quas vindicantes frustrabantur legem dei, & propter hoc nec verbo eius subiecti sunt. Hoc autem est quod à Paulo dicitur de istis, Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam volentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Et quomodo finis legis Christus, si non initium eius esset? Qui enim finem intulit, hic & initiũ operatus est. Ipse est qui dicit Moysi, Videns vidi vexationẽ populi mei qui est in Aegypto & descendi vterũ eos, ab initio assuetus verbum dei ascendere & descen-

dere

dere propter salutem eorum, qui male haberent. Quoniam autē lex prædocuit hominem sequi oportere Christum, ipse facit manifestum, ei qui interrogauit eum, quid faciens vitam æternam hæreditaret, sic respōdens, Si vis vitam introire custodi præcepta. Illo autē interrogante, quæ? rursus dominus, Non mœchaberis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium reddes, honora patrem & matrem, & diliges proximum tanquā teipsum, velut gradus proponens præcepta legis, introitus sequi eum vnicum dicens omnibus dicebat. Ille autem cum dixisset, omnia feci, & forte non fecerat, nam vtique non diceretur ei custodi præcepta, arguēs dominus cupiditatem eius dixit ei. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes & diuide pauperibus, & veni & sequere me. Apostolorum partem promittens eis, qui sic fecerint, & non alterum deum patrem annuntiabat eis, qui sequebantur eum, præter eum qui ab initio à lege annuntiatus est, nec alium filium, nec matrem Enthymesin AEonis qui fuit in passione, & in defectione, nec triginta AEonum plenitudinem, quæ vacua & inconstans ostensa est, nec eam fabulam, quæ à reliquis hæreticis ficta est, sed docebat vt facerent præcepta, quæ ab initio præcepit deus, & vt veterem cupiditatem per opera bona soluerent, & sequerentur Christum. Quoniam autem ea quæ possidentur pauperibus diuisa, solutionē faciunt præteritæ cupiditatis, Zachæus facit manifestū, Ecce, dicens, dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si cuius quid defraudaui, reddo quadruplum.

¶ Quemadmodum dominus quæ de lege comprehendebantur super extendit discipulis & nō dissoluit, & secundum quid plus abundauit iustitia nostra, quàm scribarum & pharisæorum.

Caput XXVII.

ET quia dominus naturalia legis per quæ homo iustificatur, quam etiam à legisdatione custodiebant, qui fide iustificabantur & placebant

bant Deo, non dissoluit, sed extendit, sed & impleuit, exemplis eius ostēditur. Dictum est enim, inquit, antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quoniā omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eā in corde suo. Et iterū dictum est, Nō occides. Ego autē dicos vobis, Omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. & dictum est, Nō periurabis. Ego autem dico vobis, non iurare in totum. Sit autem vobis sermo, etiam etiam, & non non. Et quæcunque sunt talia. Omnia enim hæc non contrarietatem & dissolutionem præteritorum continent sicut ait à Marcione sunt vociferantur, sed plenitudinem & extensionem, sicut ipse ait, Nisi abundauerit iustitia vestra plusquàm scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnū cælorum. Qui autem erat plus? Primo quidem nō tantum in patrem, sed & in filium eius iam manifestatum credere: hic est enim qui in communionem veritatem deo hominem domino ducit. Post deinde non solum dicere, sed & facere. Illi enim dicebant, sed non faciebant: & non tantum abstinere à malis operibus, sed etiam à concupiscentiis eorum. Hęc autem nō tantū contraria legi docebat, sed adimplens legem, & extendens iustificationes legis in nobis. Illud autem fuisset legi contrarium, si quodcūque lex vetasset fieri, idipsum discipulis suis iussisset facere. Et hoc autē quod præcepit, non solum vetitis à lege, sed etiam à concupiscentiis eorum abstinere, non contrarium est, quemadmodum prędiximus, neque soluentis legem, sed adimplentis, & extendētis, & dilatantis. Etenim lex, quippe seruis posita, per ea quæ foris erant corporalia animam erudiebat, velut per vinculum attrahens eam ad obedientiam præceptorum, vti disceret homo ad seuiendum deo. Verbum autem liberās animam, & per ipsam corpus voluntarie emundari docuit: quo facto necesse erat auferre quidem vincula seruitutis, quibus iam assueti erant, & sine vinculis esse quidem, super extendi verò decreta libertatis, & augeri subiectionē, quę est ad legem, vt non retrorsus quis renitens indignus appa-

reat ei qui se liberauerit. Eam verò pietatem & obedientiam quæ est erga patrẽfamilias, est esse quidem eandẽ & seruis & liberis, maiorem autem fiduciam habere liberos, quoniam sit maior & glorioſior operatio libertatis, quàm ea quæ est in seruitutem obsequentia. Et propter hoc dominus pro eo quod est, Non mœchaberis, nec concupiscere præcepit, & pro eo quod est, Non occides, neque irasci quidem, & pro eo quod est decimare, omnia quæ sunt pauperibus diuidere, & non tantũ proximos, sed etiam inimicos diligere, & non tantum bonos datores & communicatores esse, sed etiam aduersus eos qui tollunt nostra, gratuito donatores. Tollenti enim tibi tunicam, remitte ei & pallium, & ab eo qui tollit tua nõ reposcas, & quemadmodum vultis vt faciant vobis homines, facite eis, vt non quasi nolentes fraudari contristemus, sed quasi volentes donauerimus, gaudeamus, gratiam magis præstantes in proximos, quàm necessitati seruientes. Et si quis te, inquit, angariauerit mille passus, vade cum eo alia duo, vti non quasi seruus sequaris, sed quasi liber præcedas, aptum te omnibus & vtilem proximo præstans, non illorum malitiã intuens, sed tuam bonitatẽ perficiẽs, configurans temetipsum patri, qui solẽ suũ oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Hæc autem omnia quemadmodum prædiximus non dissoluentis erant legem, sed adimplentis & extendentis, & dilatantis in nobis. Tanquã si aliquis dicat, maiorem libertatis operationem, & plenioremerga libertatem nostram infixam nobis subiectionem, & affectionem. Non enim propter hoc liberabimur, vt ab eo abscedamus: nec enim potest quisquam extra dominica constitutus bona, sibimetipsi acquirere salutis alimenta: sed vt plus gratiam eius adepti, plus eum diligamus, Quanto autem plus eum dilexerimus, eo magis gloriam accipiemus, cum simus semper in cõspectu patris. Quia igitur naturalia omnia præcepta communia sunt nobis & illis, in illis quidem initium & ortum habuerunt, in nobis augmentum & adimplectionem perceperunt. Assentire enim deo, & sequi eius verbum,

verbum, & super omnia diligere eum, & proximum sicut seipsum, domo autem hominis proximos, & abstinere ab omni mala operatione, & quæcunque talia communia vtrisque sunt, vnum & eundem ostendunt deũ. Est autem dominus noster verbum Dei qui primo quidem seruos attraxit Deo, postea autem liberauit eos, qui subiecti sunt ei, quemadmodum ipse ait discipulis, Iam non dico vos seruos, quia seruus nescit, quid eius dominus faciat. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci vobis. In eo enim quod dicit, Iam nõ dico vos seruos, manifestissime significat se esse, qui primo quidem eam seruitutem quæ est erga deum, hominibus per legem constituerit, post deinde libertatem eis donauerit. Et in eo quod dicit, Quoniam seruus nescit quid faciat dominus eius, ignorantiam seruilis populi manifestat per suum aduentum. In eo autem quod amicos dei dicit suos discipulos, manifestos ostendit, se esse verbum Dei, quem & Abraham voluntarie & sine vinculis propter generositatem fidei sequens, amicus factus est Dei. Sed neque Abrahæ amicitiam propter indigentiam assumpsit, Dei verbum existens ab initio perfectus. Antequam enim Abraham esset, ego sum, inquit, Sed vt ipse Abrahæ donaret æternam vitam existens bonus, quoniam amicitia Dei immortalitatis est condonatrix, his qui aggrediuntur eã.

¶ Quare fecit Deus hominem, & patres elegit, & nos vocauit, & quid præstat ea quæ est ad Deum, seruitus, & quare talis lex populo data est. Cap. XXVIII.

1 Gitur initio non quasi indigens Deus hominem plasmauit Adam, sed vt haberet in quem collocaret sua beneficia. Nõ solum ante Adã, sed & ante omnem conditionem glorificabat verbum patrem suum manens in eo, & ipse à patre glorificabatur, Quemadmodum ipse ait, Pater clarifica me claritate, quã habui apud te priusquã mundus fieret. Nec nostro

Universidad de Deusto
Biblioteca

ministerio indigens iussit vt eum sequeremur, sed nō bis ipsis attribueret salutem. Sequi enim Saluatorem, participare est salutē, & sequi lumen, participare est lumē: qui autē in lumine sunt, nō ipsi lumē illumināt sed illumināur & illustrantur ab eo. Ipsi quidē ei nihil præstant, beneficium autem percipientes illuminantur à lumine. Sic & seruitus erga deum, deo quidem nihil præstat, nec opus est deo humano obsequio, ipse autē sequētibus & seruientibus ei vitam & incorruptelam, & gloriam æternam attribuit, beneficium præstans seruientibus sibi, ob id quod seruiunt, & sequentibus ob id quod sequuntur, sed non beneficium ipso ab eis percipiente. Est enim diues, perfectus, & sine indigētia. Propter hoc autem exquirit ab hominibus seruitutem, vt quoniam est bonus & misericors, benefaciat eis qui perseuerant in seruitute eius. Quantum enim deus nullius indiget, in tantum homo indiget dei communione. Hæc est enim gloria hominis, perseuerare ac manere in dei seruitute, & propter hoc dicebat discipulis dominus, Non vos me elegistis, sed ego eligi vos, significans quoniam nō ipsi glorificabant eum sequentes eum, sed in eo quod sequentur filium dei, glorificabantur ab eo. Et iterum, Volo vt vbi ego sum, ibi & hij sint, vt videant claritatē meam, non vane glorians super hoc, sed gloriam suam participare volens discipulis suis, de quibus Esaias ait, Ab oriente attraham semen tuum, & ab occasu colligam te, & dicam Aquiloni adhuc, & Austro, noli prohibere, attrahe filios meos de longinquo, & filias meas à summitatibus terræ. Omnes enim quotquot vocati estis in nomine meo, in gloria enim mea præparaui, & formaui, & feci eum. hæc ideo, Quoniam vbicunque est cadauer, illic congregabuntur & aquilæ, participantes gloriæ domini, qui & formauit, & adhoc præparauit nos, vt dum sumus cum eo, participemus gloriæ eius. Sic & deus ab initio hominem quidem plasmauit propter suā munificētiam, Patriarchas verò elegit propter illorum salutem, populum verò formabat, docens indocibilē sequi deū, Prophetas verò præstruebat in terra, assuefcēs hominem

hominem portare eius spiritum, & communionem habere cum deo, ipse quidem nullius indigens, hiis verò qui indigentes sunt eius, suam præbēs communionem, & hiis qui ei complacebant fabricationem salutis vt architectus delinians, & non videntibus in AEgypto à semetipso dans ducationem, Et hiis qui inquieti erant, in eremo dans aptissimam legem, & hiis qui in bonam terram introierunt dignum præbens hæreditatem, & hiis qui conuertuntur ad patrem, saginatum occidens vitulum, & primam stolam donans, multis modis componens humanum genus ad consonantiam salutis. & propter hoc Ioannes in Apocalypsi ait, Et vox eius quasi vox aquarum multarum. vere aquæ multæ spiritus dei. Quoniam dies & quoniam magnus est pater, & per omnes illos trāsiens verbum sine inuidia vtilitatem præstabat eis, qui subiecti sibi erant, omni conditioni conuenientem & aptam legem conscribens. Si autem & populo tabernaculi factionem, & ædificationem templi, & Leuitarum electionem, sacrificia quoque & oblationes, & monitiones, & reliquā omnem legis statuebat dispositionem. Ipse quidem nullius horum est indigens, est autem semper plenus omnibus bonis, omnémque odorē suauitatis, & omnes suaueolentium vaporationes habēs in se, etiam antequā Moyses esset: facilem autem ad idolorum reuerti populum erudiebat per multas aduocationes, præstruens eos perseuerare, & seruire deo, per ea quæ sunt secunda ad prima aduocans, hoc est, per typica ad vera, & per temporalia ad æterna, & per carnalia ad spiritalia, & per terrena ad cælestia. Quemadmodum dictum est Moysi, Quoniam facies omnia iuxta typum eorum, quæ vidisti in monte: xl. enim diebus discebat timere sermones Dei, & characteres cælestes, & imagines spiritales, & præfigurationes futurorū, quēadmodū & Paulus ait, Bibebant enim de spiritali petra, petra autē erat Christus. Rursum prædictis hiis quæ in lege sunt, intulit. Omnia autem hæc in figura veniebant illos. Scripta sunt autem ad correctionem nostram, in quos finis seculorum deuenit. Per typos ergo discebant

Aliàs, de sequenti petra

Universidad de Deusto
Biblioteca

timere deũ, & perseuerare in obsequiis eius. Itaque lex, & disciplina erat illis, à prophetia futurorũ. Nam Deus primo quidem per naturalia pręcepta, quę ab initio infixa dedit hominibus, admonens eos, id est, per Decalogum, quæ si quis non fecerit, non habeat salutem, nihil plus ab eis exquisiuit. Quemadmodum Moyses in Deuteronomio ait, Hij sermones omnes, quos loquutus est dominus ad omnem synagogam filiorum Ilraël in monte, & adiecit, & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, & dedit mihi propter hoc vt custodirent præcepta, hij qui velint sequi eum.

¶ Quemadmodum in populo priore, & in ecclesia quædam præcepta propter duritiam & inobedientiam hominum data sunt. Cap. XXIX.

A T vbi conuersi sunt in vituli factionem, & reuersi sunt animis suis in AEgyptum serui pro liberis cupientes esse, aptam concupiscentiæ suæ acceperunt reliquam seruitutem, à Deo quidem nõ abscidentem, in seruitutis autem iugo dominãtem eis. Quemadmodum & Ezechiel propheta causas talis legis datæ reddens, ait, Et post concupiscentiam cordis sui erant oculi eorum, & ego dedi eis præcepta non bona, & iustificationes, in quibus non viuent in eis. Et Lucas autem Stephanum, qui primus in diaconium ab apostolis electus est, & primus occisus est propter Christi martyrium, sic dixisse de Moyse scripsit. Ille quidem accepit præcepta Dei viui dare vobis, cui noluerunt obedire patres vestri, & abiecerũt & cõuersi sunt corde suo in AEgyptum dicentes ad Aaron, Fac nobis deos qui nos antecedant. Moyses enim qui eduxit nos de terra Aegypti, quid ei contigerit ignoramus: & vitulũ fecerunt in diebus illis, & tulerunt sacrificia idolo, & letabantur in factis manuum suarum. Conuertit autem deus, & tradidit eos seruire exercitibus cæli, quẽadmodum scriptum est in libro prophetarum, Nunquid sacrificia & oblationes obtulistis mihi annis xl. in eremo domus Israël, & accepistis tabernaculum Moloch, & stellam dei Rempham figuras

figuras quas fecistis adorare eas: manifeste significans, quoniam non ab altero deo talis illi data lex est, sed ab eodem ipso apta illorũ seruituti. Quapropter & in Exodo ad Moysen dicit, Emittam ante te angelum meum, non enim ascendam tecum, quoniam populus duræ cervicis est. Et non solum autem hoc, sed & præcepta quædam à Moyse posita eis propter duritiã illorum, & quod nollent esse subiecti, manifestauit dominus, cum dixisset eis: Quare ergo Moyses præcepit dare libellum repudij, & remittere vxorem? dicens eis, Hæc vobis propter duritiam cordis vestri permisit, ab initio autem nõ ita factum est: Moysen quidem excusans, quasi fidelem seruum, vnum autem, qui ab initio masculum & fœminam fecit, deum confitens, illos autem arguens tanquã duros, & non subiectos: & propter hoc aptum duritiæ eorum repudij præceptum à Moyse acceperunt. Et quid dicimus de veteri testamento hæc? quandoquidem & in nouo Apostoli hoc idem facientes inueniuntur propter prædictam causam, statim dicente Paulo, Hoc autem ego dico, non dominus. & iterum, Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum præceptum. & iterum, De virginibus autem præceptum domini non habeo, consilium autem do, tanquã misericordiã cõsequutus à domino, vt fidelis essem. Sed & alio loco ait: Ne tẽptet vos satanas propter incontinentiã vestrã. Si igitur & in nouo testamẽto quædã præcepta secundũ ignoscentiã apostoli cõcedẽtes inueniuntur propter quorũdam incontinentiam, vt nõ obdurati tales, in totũ desperãtes salutẽ suã, apostatæ fiant à Deo: nõ oportet mirari, si & in veteri testamento idẽ deus tale aliquid voluit fieri pro vtilitate populi, illiciens eos per prædictas obseruationes, vt per eas salutem decalogi obseruantes, munera dẽt ei, & ab eo nõ reuerterẽtur ad idololatriã, nec apostatæ fierent à deo, sed toto corde discerent diligere eum. Si autem quidam propter inobedientes Israelitas & perditos infirmum dicunt legis doctorẽ, inuenient in ea vocatione quæ est secũdum nos, multos quidẽ vocatos, paucos verò electos, & intrinsecus lupos, foris verò

indutos pelles ouium, & id quod erat semper liberum, & suæ potestatis in homine semper seruasse deum, & sua exhortationem, vt iuste qui non obediunt, & qui obediunt & credunt ei, honorentur incorruptibilitate.

¶ Quare circuncisio data est, & obseruatio sabbatorum, & quam habent recapitulationem. Cap. XXX.

QVoniam autem & circuncisionem non quasi consummatricé iustitiæ, sed in signo eam dedit deus, vt cognoscibile perseueret genus Abrahæ, ex ipsa scriptura discimus. Dixit enim, inquit, deus ad Abrahã, Circuncidetur omne masculinum vestrum, & circucidetis carné præputij vestri, & erit in signum testamenti inter me & vos. Hoc idem de sabbatis Ezechiel propheta ait, Et sabbata mea dedi eis, vt sint in signo inter me & ipsos, vt sciant quoniã ego sum dominus, qui sanctifico vos. Et in Exodo de⁹ ait ad Moysen, Et sabbata mea obseruabitis, erit enim in signum apud me vobis in generationes vestras. In signo ergo data sunt hæc, non autem sine symbolo erant signa, id est, sine argumento, neque ociosa, tanquã quæ a sapiente artifice darentur, sed secundum carnem circuncisio, præfigurabat spiritalem. Etenim nos, ait Apostolus, circunci si sumus circunsione non manu facta. Et propheta ait, Circuncidite duritiam cordis vestri. Sabbata autẽ, perseuerant iam totius diei erga deum deseruitionis edocebant. AEstimati enim sumus, ait Apostolus Paulus, tota die vt oues occisionis, scilicet & consecrati, & ministrãtes omni tempore fidei nostræ, & perseuerãtes ei, & abstinentes ab omni auaritia, non acquirentes nec possidẽtes thesauros in terra. Manifestabatur autẽ & tanquã de ea quæ facta sunt requietio dei, hoc est, regnũ in quo requiescens homo ille qui perseuerauerit deo assistere, participabit de mensa dei. Et quia non per hæc iustificabatur homo, sed in signo data sunt populo, ostendit quod ipse Abraham sine circuncisione, & sine obseruatione

sabbatorum credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei vocatus est. Sed & Loth sine circuncisione eductus est de Sodomis, percipiens salutem à Deo. Item Deo placens Noë cum esset incircuncisus, accepit mensuras mundi secundum generationes: sed & Enoch sine circucisione placens Deo cum esset homo, Dei legatione ad angelos fungebatur, & translatus est, & conseruatur vsque tunc testis iusti iudicij Dei, quoniam angeli transgressi deciderunt in iudicium, homo autem placens, translatus est in salutem. Sed & reliqua autem omnis multitudo eorum, qui ante Abraham fuerunt, iusti, & eorum patriarcharum, qui ante Moysen fuerunt, sine hiis quæ prædicta sunt, & sine lege Moysi iustificabantur. Quemadmodum & ipse Moyses in Deuteronomio ait ad populum, Dominus deus tuus testamentum disposuit in Oreb, & non patribus vestris disposuit dominus testamentum hoc, sed ad vos. Quare igitur patribus non disposuit testamẽtum? Quia lex non est posita iustis, iusti autem patres, virtutem decalogi conscriptam habentes in cordibus & animabus suis, diligentes scilicet deũ, qui fecit eos, & abstinentes erga proximum ab iniustitia, propter quod non erat necesse admonere eos correptoriis literis, quia habebant in semetipsis iustitiam legis. Cum autem hæc iustitia & dilectio quę erat erga deum, cessisset in obliuionem, & extincta esset in AEgypto, necessario deus propter multam suam erga homines beneuolẽtiam semetipsum ostendebat per vocem, & eduxit de AEgypto populum in virtute, vti rursus fieret homo discipulus & sectator Dei, & subaffligebat indicto audientes, vt non contemnerent eum, qui se fecit, & manna cibauit eos, qui rationalem acciperent escam. Quemadmodum & Moyses in Deuteronomio ait, Et cibaui te mãna, quod non sciebant patres tui: vti cognoscas, quoniam non in pane solo viuet homo, sed & in omni verbo Dei, quod procedit de ore eius, viuit homo.

¶ In

¶In quo differt decalogus à reliquis præceptis. Caput. XXXI.

Rga deū dilectionem præsciebat, & eam quæ E ad proximū est iustitiā insinuabatur, vt nec iniustus, nec indignus sit Deo præstruēte hominem per decalogum in suam amicitiam, & eam quæ circa proximum est concordiam. Quæ quidē ipsi proderāt homini, nihil tamen indigētiæ Deo ab homine, & propter hoc scriptura ait, Hos sermones locutus est dominus ad omnē synagogā filiorum Israēl in monte, & nihil adiecit. Nihil enim, quēadmodum prædiximus indigebat ab eis. & iterum Moyses ait, Et nunc Israēl, quid dominus deus tuus postulat à te, nisi timere dominum deum tuum, ambulare in omnibus viis eius, & diligere eū, & seruire domino Deo tuo, ex tota anima tua. Hæc quidē gloriosum faciebāt hominē, id quod deerat ei implentia, id est, amicitiā dei. Deo autem præstabat nihil, nec enim indigebat deus dilectione hominis. Deerat autē homini gloria Dei, quā nullo modo poterat percipere, nisi per eam obsequentiā, quæ est erga deū. Et propter hoc iterū Moyses ait, Elige vitam, vt viuas tu & semen tuum, Diligere dominū deum tuum, & audire vocem eius, & apprehendere eum. Quoniam hæc est vita tua, & longitudo dierum tuorū. In quam vitā præstruēs hominē, decalogi quidē verba, ipse per semetipsum omnibus similiter dominus locutus est. Et ideo similiter permanent apud nos, extensionem & augmentū, sed nō dissolutionem accipientia per carnalem eius aduētum. Seruitutis autē præcepta, separatim per Moysen præcepit populo, apta illorum eruditioni siue castigationi. Quēadmodum ipse Moyses ait, Et mihi præcepit dominus in tempore illo dicere vobis iustificationes & iudicia. Hæc ergo quæ in seruitutem & in signū data sunt illis, circūcinxit nouo libertatis testāmento. Quæ autem naturalia & liberalia & cōmunia omnium auxit & dilatauit, sine inuidia largitur, donās hominib⁹ per adoptionem patrē scire deū, & diligere eum ex toto corde, & fine

merſione ſequi eius verbū, nō tantum abſtinentes à as operationibus, ſed etiā à concupiſcentiis earum. uit autē etiā & timorē: filios enim plus timere opor- quām ſeruos, & maiorem dilectionē habere in pa- Et propter hoc ait dominus, Omnem ſermonē ocio quem locuti fuerint homines, reddēt pro eo ratio- in die iudicij, Et qui viderit mulierem ad concupi- dum eā, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo: & qui dit fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio. Vt ſcia- quoniā nō ſolū factorū reddimus rationē Deo vt i, ſed etiā ſermonū & cogitationū, tāquam qui & li- tatis poteſtatē acceperimus, in qua magis probatur mo, ſi reuereatur vt timeat, & diligat deū. Et propter Petrus ait, Non velamentū malitiæ habere nos li- tatē, ſed ad propitiationē & manifeſtationem fidei.

¶Oſtenſio quoniam non propter ſe, nec indigens deus ſeruitio eorum, Leuiticam præcepit legem: qui etiam requirit ab homine deus, nullius indigens. Cap. XXXII.

Voniam autem non indigens deus ſeruitute eorum, ſed propter ipſos quaſdam obſeruantias in lege præcepit, pleniſsime prophetę in- cant. Et rurſus, quoniam non indiget deus oblatione minum, ſed propter ipſum qui offerat hominem, ma- ſte dominus docuit, quemadmodū oſtendimus. Si ndo enim negligentes eos iuſtitiā, & abſtinentes à ctione Dei videbat, per ſacrificia autē, & reliquas ſpicas obſeruantias putātes propitiari dominū, dice- eis Samuel quidē ſic, Non vult deus holocauſta & crifica, ſed vult exaudiri vocem ſuā. Ecce auditus bo- ſuper ſacrificiū, & auditus ſuper adipem arietum. uid autē ait, Sacrificiū & oblationem noluiſti, aures tem perfeciſti mihi: holocauſta autē pro delicto non poſtulaſti. Docens eos quoniā obauditionem vult deus, quæ ſeruat eos, quām ſacrificia & holocauſtomata, quæ nihil eis proſunt ad iuſtitiam, & nouum ſimul

prophetans

prophetans testamentum. Manifestius autem adhuc in quinquagesimo psalmo de hiis ait. Quoniã si voluissem sacrificium dedissem, vtique holocaustis non delectabe ris. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contri tum & humiliatum deus non despicies. Quoniam ergo nihil indiget deus in eo qui est ante hunc psalmo ait, Non accipiã de domo tua vitulos, nec de gregibus tuis hircos. Quoniam meæ sunt omnes vestræ terræ, iumen ta in montibus, & boues, cognoui omnia volatilia cæli, & species agri mecum est. Si esuriero non dicam tibi, meus est orbis terræ, & plenitudo eius. Nunquid man ducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum po tabo? Deinde ne quis putet, propterea quod irasceretur eum recusare hęc, infert cõsilium ei dans. Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua, & inuo ca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & glorifi cabis me. Illa quidem per quę putabant peccantes pro pitiari deum abnuens, & ostendens quod ipse nullius rei indiget: his autem per quæ iustificatur homo, & ap propinquat Deo, hortatur & admonet. Hoc idem autem & Esaias ait, Quo mihi multitudinem sacrificiorum ve strorum? dicit dominus, Plenus sum. Et cum abnuisset holocaustomata, & sacrificium, & oblationes, & adhuc etiam & Neomenias, & sabbata, & ferias, & reliquam vniuersam consequentem hijs obseruationem, intulit, suadens eis quæ salutaria sunt. Lauamini, mundi esto te, auferte nequitias à cordib⁹ vestris corã oculis meis, desinite à malitiis vestris, discite bonum facere, exqui rite iudicium, eruite eum qui iniuriam patitur, iudica te pupillo, & iustificate viduam, & venite disputemus, dicit dominus. Non enim sicut mutus homo, vt multi audent dicere, diuertit eorum sacrificium. Sed miserãs eorum cæcitati, & verum sacrificium insinuans, quod offerentes propitiabuntur deum, vt ab eo vitam percipiant. Quemadmodum alibi ait, Sacrificium Deo cor contribulatum, odor suauitatis Deo cor clarificãs eum qui plasmauit. Si enim irascens abnueret hęc cæcorum sacrificia, tanquam qui indigni essent consequi miseri cordiã

diam eius, non vtiq; eisdem ipsis suaderet, per quæ ari possent. Sed quoniam deus misericors est, non diddit eos à bono consilio. Nam per Hieremiam cum isset, Quò mihi thus de Saba affertis, & cinanomũ erra longinqua? holocaustomata, & sacrificia vestra delectauerunt me, intulit, Audite sermonem domi mni Iuda, hæc dicit dominus deus Israël, Dirigite vestras, & studia vestra, & constituam vos in loco nec confisi fueritis vobismet in sermonibus men dibus. Quoniam in totum non proderunt vobis, di nes, Templum domini, templum domini, templum mini est. Et iterum significãs, quoniam non propter eduxit eos de AEgypto, vt sacrificia ei offerrent, sed bliti idololatriæ AEgyptiorum, audire vocem do si possent, quæ erat ei salus & gloria, sic per eundem remiam ait, Hæc dicit dominus, holocaustomata ve colligite cum sacrificijs vestris, & manducate car Quoniam non sum locutus ad patres vestros, nec holocaustomatibus & sacrificijs præcepi eis, qua die ti eos de AEgypto. sed sermonem hunc præcepi eis, ens, Audite vocem meam, & ero deus vester, & vos is populus meus, & ambulate in omnibus vijs meis, cunque præcepero vobis, vt bene sit vobis. & non udierunt, nec intenderunt: sed ambulauerunt in co tionibus cordis malitiæ suę, & facti sunt retrorsus, on ad priora. Et iterum per eundem ipsum dicens, in hoc glorietur qui gloriatur, intelligere & scire, niam ego sum dominus, qui facio misericordiam stitiam, & iudicium in terra. intulit, Quoniam in voluntas mea est. dicit dominus. Sed nec in sacrifi nec in holocaustomatibus, nec in oblationib⁹. Nõ m principaliter hæc, sed secundum consequentiam, propter prædictam causam habuit populus, sicut ite Esaias ait. Non obtulisti mihi oues holocaustoma tui, nec in sacrificiis tuis clarificasti me. non seruisti hi in sacrificiis, nec aliquid laborioſe fecisti in thu nec mercatus es mihi argẽto incensum, nec adipem rificiorum tuorum concupiui, sed in peccatis tuis,

&

& in iniquitatibus tuis ante me stetisti. Super quem ergo tur, ait, aspiciam, nisi in humilem & quietum, & trementē sermones meos. Non enim adipes & carnes pingues auferent à te iniustitias tuas: hoc est enim ieiunium, quod ego elegi, dicit dominus, Solue omnē nodum iniustitiæ, dissolue cōnexus violentorū commerciorum, dimitte quassatos in requiē, & omnē conscriptionē iniustam conscinde. Frange esurienti panem tuum ex animo, & peregrinum sine tecto induc in domum tuam. Si videris nudum, cooperi eum, & domesticos seminis tui despicias: tunc erumpet matutinum lumen tuum, & sanitates tibi cito orientur, & præcedet ante te iustitia, & gloria Dei circundabit te. Et adhuc te loquente dicam, Ecce adsum. Et Zacharias autem in xij. prophetis, significans eis voluntatem Dei, ait, Hæc dicit dominus omnipotens, Iudicium iustum iudicate, pietatem & misericordiam facite, vnusquisque ad fratrē suum, Viduā, & orphanum, & prosolytum, & pauperem nolite opprimere, & vnusquisque malitiæ fratris sui non reminiscatur in corde suo. Et iterum, Hij sunt, inquit, sermones quos facietis: Loquimini veritatē vnusquisque ad proximum suum, & iudicium pacificum iudicate in portis vestris, & vnusquisque malitiam fratris sui non recogitet in corde suo, & iurationē falsam ne dixeritis. Quoniam hæc omnia odi, dicit dominus omnipotēs. Et Daquid autem similiter, Quis est, inquit, homo, *qui vult vitam*, & amat videre dies bonos? Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum, Declina à malo, & fac bonum: inquire pacem, & sequere eam. Ex quibus omnibus manifestum est, quia non sacrificia & holocaustomata quærebat ab eis deus, sed fidem, & obedientiam, & iustitiam, propter illorum salutem. Sicut in Osee propheta docens deus suam voluntatem, dicebat, Misericordiam volo, quàm sacrificium, & agnitionem Dei super holocaustomata. Sed & dominus noster eadem monebat eos, dicens, Si enim cognouissetis, quid est, Misericordiam volo quàm sacrificium, nunquàm condemnaretis immerentes: testimonium quidem

reddens prophetis, quoniam veritatem prædicaet, illos autem arguens sua culpa insipientes. Sed & discipulis dans consilium, primitias Deo offerre ex creaturis, non quasi indigenti, sed vt ipsi nec infruosi nec ingrati sint, eū qui ex creatura panis est, acce & gratias egit dicens, Hoc est meum corpus. Et cali similiter, qui est ex ea creatura, quæ est secundum Eucharistia. suum sanguinem confessus est, & noui testamenti am docuit oblationem, quam ecclesia ab apostolis cipiens in vniuerso mundo offert Deo, ei qui alimen obis præstat primitias suorum munerum in nouo amento, de quo in xij. prophetis Malachias sic præsificauit, Nō est mihi volūtas in vobis, dicit dominus nipotēs, & sacrificium non accipiam de manibus ve is. Quoniam ab ortu solis vsque ad occasum nomen um glorificatur inter gentes, & in omni loco incenm offertur nomini meo, & sacrificium purum. Quomagnum est nomen meum in gentibus, dicit doīnus omnipotens: manifestissime significans per hęc, oniam prior quidem populus cessauit offerre Deo: ni autem loco sacrificium offertur ei, & hoc purum, omen autem eius glorificatur in gentibus.

¶ Quemadmodū nomen domini Iesu Christi, propriū patris ostēditur. Cap. XXXIII.

Quod est autem nomen, quod in gentibus glorificatur, quàm quod est domini, per quē glorificatur pater, & glorificatur homo: & quoproprij filij eius est, & ab eo factus est homo, suum sed vocat. Quemadmodū si quis rex ipse filij sui pinet imaginem, iuste suam illam dicit imaginem secunum vtrunque, quoniā & filij eius est, & quoniā ipse feam: sic & Iesu Christi nomen, quod per vniuersum ndū glorificatur in ecclesia, suum esse confitetur pa & quoniam filij eius est, & quoniam ipse scribēs id, salutem dedit hominum. Quoniam ergo nomen filij ptium patris est, & in Deo omnipotente, per Ieum Christum offert ecclesia, bene ait secundum vque, & in omni loco incensum offertur nomini meo,

meo,& sacrificium purum. Incensa autem Ioannes in Apocalypsi,orationes ait esse sanctorum.

De sacrificiis & oblationibus,& qui sunt,qui in veritate offerunt. Cap. XXXIIII.

IGitur ecclesię oblatio,quam dominus docuit offerri in vniuerso mũdo, purum sacrificium reputatum est apud deum,& acceptum est ei, non quod indigeat à nobis sacrificium,sed quoniam is qui offert,glorificatur ipse in eo quod offert, si acceptetur munus eius. Per munus enim erga regem & honos, & affectio ostenditur : quod in omni simplicitate & innocẽtia dominus volẽs nos offerre prædicauit, dicẽs, Quum igitur offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris , quoniam frater tuus habet aliquid aduersum te,dimitte munus tuũ ante altare,& vade primum reconciliari fratri tuo,& tunc reuersus offer munus tuum. Offerre igitur oportet Deo primitias eius creaturæ, sicut & Moyses ait . Non apparebis vacuus ante conspectum domini Dei tui:vt in quibus gratus extitit homo, in hiis gratus ei deputatus,eum qui est ab eo percipiat honorem. Et genus oblationum reprobatum est, oblationes enim & illic,oblationes autem & hic . Sacrificia in populo,sacrificia & in ecclesia. Sed species immutata est tantum,quippe cum iam non à seruis , sed à liberis offeratur. Vnus enim & idem dominus, propriũ autem character seruis oblationis, & propriũ liberorum, vti & per oblationes ostendatur indicium libertatis . Nihil enim ociosum,nec sine signo , siue argumento apud eum Et propter hoc illi quidem decimas suorũ habebant consecratas. Qui autẽ perceperunt libertatem, omnia quæ sunt ipsorum ad dominicos decernũt vsus, hilariter & libere dantes ea,non quæ sunt minora,vtpote maiorem spem habentes vidua illa & paupera hic totum victum suum mittente in gazophylacium Dei. Ab initio enim respexit deus ad munera Abel , quoniã cũ simplicitate & iustitia offerebat. Super sacrificiũ autem Cain non respexit, quoniam cum zelo & malitia , quæ erat

erat aduersus fratrem , diuisionem habebat in corde. Quemadmodum occulta eius arguens deus ait, Nónne si recte offeras , recte autem non diuidas peccasti, quiesce,quoniam non sacrificio placatur deus. Si enim quis solummodo secundum quod videtur , munde & recte,& legitime offerre temptauerit , secundum suam animam non recte diuidat eam quæ est ad proximum communionem , neque timorem habeat Dei , non per hoc quod recte foris oblatum est sacrificium , ad se deum , intus habens peccatum : nec oblatio talis videbitur ei aliquid , sed cessatio mali , quod est intus conceptum , ne per assimulatam operationem , magis augeat peccatum ipsum sibi homicidam faciat hominem . Propter quod & dicebat dominus , Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ,quoniam similes estis monumentis dealbatis . A foris enim sepulchrum apparet formosum , intus autem plenum est ossibus mortuorum,& vniuersa immunditia: sic & vos à foris quidem apparetis hominibus quasi iusti, intus autem pleni estis malitia & hypocrisi. Cum à foris enim recte offerre putentur , similem zelum Cain habebant in semetipsis , propter quod occiderunt iustum.prætermittentes consilium verbi , quemadmodum & Cain . Illi enim ait , quiesce , & non assensit . Quiescere autem quid est aliud , quàm desinere à proposito impetus ? Quibus similia dicens , Pharisæe , inquit , cæce emunda quod est intus calicis , vt fiat & quod foris est,mundum . Et non audierunt . Ecce enim , ait Hieremias, non sunt oculi tui, nec cor tuum bonum , sed in cupiditate tua , & sanguinem iustum vt effundas eum , & in iniustitiam , & ad homicidium vt facias . Et iterum Isaias, Feciſtis,inquit , concilium non per me, & testamenta, non per spiritum meum. Vt igitur interior eorum voluntas & cogitatio ad manifestum producta, sit culpa & malum non operantem ostendat esse deũ, sed eum qui absconsa manifestat , sed eum qui malum operetur , cum minime acquiescere Cain , ait ei , Ad te conuersio eius , & tu dominaberis eius . Pilato quo-

que similiter dicebat, Nullam haberes potestatem in me, nisi data tibi fuisset desuper, concedente Deo semper iustũ, vt hic quidé ex hiis quę passus est & sustinuit, probat⁹ recipiatur, qui auté malignatus est ex hiis quæ egit adiudicatus, expellatur. Igitur non sacrificia sanctificant hominem, non enim indiget sacrificio deus, sed conscientia eius qui offert, sanctificat sacrificium pura existens, & præstat acceptare deum quasi ab amico. Peccator autem, inquit, qui occidit mihi vitulum, quasi occidat canem. Quoniam igitur cum simplicitate ecclesia offert, iuste munus eius purum sacrificium apud deum deputatum est. Quemadmodum & Paulus Philippensibus ait: repletus sum acceptis ab Epaphrodito, quæ à vobis missa sunt. odorem suauitatis, hostiam acceptabilem, placentem Deo. Oportet enim nos oblationem Deo facere, & in omnibus gratos inueniri fabricatori Deo, in sententia pura, & fide sine hypocrisi, in spe firma, in dilectione ferueti, primitias earum quæ sunt eius creaturarum offerentes: & hanc oblationem ecclesia sola puram offert fabricatori, offerés ei cum gratiarum actione ex creatura eius. Iudæi autem iam non offerunt: manus enim eorum sanguine plenæ sunt: nõ enim receperunt verbum, per quod offertur Deo. Sed neque omnes hæreticorum synagogæ. Alij enim alterum præter fabricatorem dicentes patrem, ideo quæ secundum nos creaturę sunt offerentes ei, cupidum alieni ostendunt eum, & aliena concupiscentem. Qui vero ex defectione & ignorantia & passione dicunt facta ea quæ sunt secundum nos, & ignorantiæ & passionis & defectionis fructus offerentes, peccant in patrem suum, contumeliam facientes magis ei, quàm gratias agentes. Quomodo autem constabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ sint, corpus esse domini sui, & calicem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant, id est, verbum eius, per quod lignum fructificate defluunt fontes, dat primum quidem fœnum, post deinde spicã, deinde plenum triticum in spica. Quomodo autem rursus dicũt carnem in

in corruptionem deuenire, & nõ percipere vitam, quæ à corpore domini & sanguine alitur? Ergo aut sententiã mutent, aut abstineant offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem consonans est sententia Eucharistiæ, & Eucharistia. Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram. Offerimus enim ei, quæ sunt eius, congruenter communicationem & vnitatem prædicantes carnis & spiritus. Quemadmodum enim qui est à terra panis percipiens vocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & cælesti: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Offerimus auté ei non quasi indigenti, sed gratias agentes donationi eius, & sanctificantes creaturam. Quemadmodum enim deus non indiget eorum quæ à nobis sunt, sic nos indigemus offerre aliquid Deo. Sicut Salomon ait, Qui miseretur pauperi, fœneratur Deo. Qui enim nullius indigens est deus, in se assumit bonas operationes nostras, ad hoc vt præstet nobis retributionem bonorum suorum. Sicut dominus noster ait: Venite benedicti patris mei, percipite præparatum vobis regnũ. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, sitiui & potastis me, hospes fui & collegistis me, nud⁹ & cooperuistis me, infirm⁹ & visitastis me, in carcere & venistis ad me. Sicut igitur non his indigens, attamen à nobis propter nos fieri vult, ne simus infructuosi: Ita ad ipsum verbum dedit populo præceptum faciendarum oblationum, quamuis non indigeret eis, vt discerent Deo seruire. Sic & ideo nos quoque offerre vult munus ad altare frequenter sine intermissione. Est ergo altare in cælis, illuc enim præces nostræ, & oblationes nostræ diriguntur: & ad templum, quemadmodum Ioannes in Apocalypsi ait, & apertum est templum Dei, & tabernaculum. Ecce enim, inquit, tabernaculum Dei, in quo habitabit cum hominibus.

¶ Quorum

¶ Quorum typum accipiebat populus, quemadmodum & prophetabant prophetæ futura. Cap. XXXV.

MVnera autem & oblationes, & sacrificia omnia in typo populus accepit. Quemadmodum ostensum est Moysi in monte Sinai ab vno & eodem Deo, cuius & nunc in ecclesia glorificatur nomen in omnibus gentibus. Sed terrena quidé quæ sunt erga nos dispositа, congruit typos esse eorum, quæ sunt cælestia, ab eodem tamen Deo facta. Nec enim aliter poterat assimilari spiritalium imaginum. Quæ autem supercælestia & spiritalia sunt, & quantum ad nos spectat inuisibilia & inenarrabilia, typos rursus alterorum cælestium dicere, & alterius pleromatis, & deum alterius patris imaginem esse, & errantium est à veritate, & omnimodo stultorum & hebetum. Cogentur enim hij tales, quemadmodum sæpenumero ostendimus, semper typos typorum, & imagines imaginum ad inuenire, & nunquam figere animum suum in vno & vero Deo: supra enim deum factæ sunt cogitationes ipsorum, supergressi cordibus suis ipsum magistrum, suspitione quidem superelati & supergressi, veritate autem declinantes à vero Deo.

¶ Quemadmodum inuestigabilis & incomprehensibilis ostenditur is, qui hãc quæ secundú nos est condidit creaturam. Caput XXXVI.

ADquos iuste quis dicat, quemadmodum ipse sermo suggeretur. Quatenus super deum extollitis cogitationes vestras, inconsiderate elati? Audistis mensos esse cælos in palmo, dicite mihi mensuram, & enarrate multitudinem cælorum innumerabilem, exponite mihi plenitudinem, latitudinem, & longitudinem, & altitudinem circummensurationis, initium & finem, quæ non intelliget cor hominis, & non comprehendet ea. Vere enim magna sunt thesau-

thesaurophylacia cælestia, immensurabilis est in corde deus, & incomprehensibilis in animo, qui comprehendit terram pugillo, quis perspiciat mensuram, & dextræ eius digitum qui cognoscet? aut manum eius quis intelliget, eam quæ mensurat immensa, eam quæ tendit mensura sua mensuram cælorum, & constringit pupillo terram cum abyssis, quæ in se continet latitudinem, & longitudinem, & profundum deorsum, & altitudinem supernam vniuersæ conditionis, quæ videtur, quæ auditur & intelligitur, & quæ inuisibilis est: & propter hoc super omne initium & potestatem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, omnium quæ facta & condita sunt existens deus, ipse est qui cælos implet, & perspicit abyssos, qui est etiam cum vnoquoque nostrum. Deus enim, inquit, appropinquans ego sum, & non deus de longinquo. Si absconditur homo in absconsis, & ego eum non videbo? manus enim eius apprehendit omnia: & ipsa est quæ cælos quidem illuminat, etiam quæ sub cælo sunt, & scrutatur renes, & corda, & in absconsis ineſt & in secretis nostris, & in manifesto alit & conseruat nos. Si autem plenitudinem & magnitudinem manus eius non comprehendit homo, quemadmodum poterit quis intelligere aut cognoscere in corde tam magnum deú? Quemquasi iam mensi sint, & perspexerint, & vniuersum decucurrerint, super eũ esse aliud pleroma AEonum cõfingunt, & alterum patrem: ad cælestia quidem non suspicientes, vere autem in profundum Bythum dementiæ descendentes: patrem quidem dicétes suum esse, vsque ad ea quæ sunt extra pleroma: Demiurgum vero rursum non attingere vsque ad pleroma. Et de neutrum eorum ponunt esse perfectum, & comprehendentem omnia. Deerit enim illi quidem vniuersa quæ est extra pleroma fabricatio, huic autẽ quæ est intra pleroma fabricatio, & neuter eorũ erit omniũ deus. Quoniam autem magnitudinem Dei ex his quæ ab eo facta sunt nemo enarrare potest, hoc omnibus manifestum est: & quoniam magnitudo eius non deficit, sed

omnia continet,& peruenit vsque ad nos, & nobiscum est,omnis quicunque digne Deo sapit confitebitur.

¶ Secundum quid not⁹ deus,& quod ipse pater conditor omnium per suas manus formauit hominé. Cap. XXXVII.

IGitur secundum magnitudinem non est cognoscere deum, Impossibile est enim mensurari patrem: Secundum autem dilectionem eius, hæc est enim quæ nos per verbum eius ducit ad deum obaudiétes ei,semper dicimus quoniam est tãtus deus, & ipse est qui per semetipsum constituit, & fecit & adornauit, & continet omnia, in omnibus autem & nos,& hunc mundum qui est secundum nos. Et nos igitur cum his quæ continentur ab eo,facti sumus. Et hic est de quo scriptura ait, Et plasmauit deus hominem, limum terræ accipiens,& insufflauit in faciem eius flatum vitæ. Non angeli fecerunt nos,nec nos plasmauerunt,nec angeli potuerũt imaginé facere Dei,nec alius quis,præter verbum domini,nec virtus longe absistens à patre vniuersorum. Nec enim indigebat horum deus ad faciendum,quæ ipse apud se præfinierat fieri, quasi ipse suas nõ haberet manus. Adest enim ei semper verbum & sapientia filius, & spiritus,per quos, & in quibus omnia libere & sponte fecit,ad quos & loquitur,dicens, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ipse à semetipso substantiam creaturarum,& exemplum factorum,& figuram in mundo ornamentorum accipiens. Bene ergo scriptura dicit: Primo omnium crede,quoniam vnus est deus, qui omnia constituit & consummauit,& fecit ex eo quod nõ erat, vt essent omnia,omnium capax,& qui à nemine capiatur. Bene autẽ & in prophetis Malachias ait: Nõne vn⁹ deus qui constituit nos? Nõnne pater vnus est omnium nostrorũ? Consequẽter autẽ & Apostolus ait: Vn⁹ deus, inquit,pater qui super omnes,& in omnibus nobis. Similiter autem & dominus,omnia mihi,inquit, tradita sunt à patre meo,Manifeste ab eo qui omnia fecit. Non enim

enim aliena,sed sua tradidit ei, In omnibus autem nihil subtractum est, & propter hoc idé est Iudex viuentium & mortuorum,habens clauem Dauid,aperit,& nemo claudit,claudit,& nemo aperit. Nemo enim aliꝰ potuerat nec in cælo,nec in terra,nec sub terra aperire patrum librum,nec videre eum,nisi agnus qui occisus est,& sanguine suo redemit nos: ab eodem, qui omnia verbo fecit, & sapientia adornauit accipiens omnium plasmatem,quando verbum caro factum est, vt quemadmodum in cælis principatum habuit verbum Dei,sic & in terra haberet principatum: quoniam homo iustus, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius:principatum autem habeat eorum quę sunt sub terra, ipse primogenitus mortuorum factus: & vt habeat omnia, quemadmodum prædiximus, suum principé,& vt in carnem domini occurrat paterna lux,& à capite eius rutila veniat in nos,& sic homo deueniat in incorruptelam,circundatus paterno lumine. Et quoniam verbum,id est, filius semper cum patre erat, per multa demonstrauimus. Quoniam & sapientia quæ est spiritus, erat apud deum ante omnem constitutionem,per Salomonem ait: Deus sapientia fundauit terram,parauit autem cælum prudentia. Sensu eius abyssi eruperunt, nubes autem manauerunt ros. Et rursus, Dominus creauit me principium viarum suarum, in opera sua ante seculum fundauit me, in initio antequã terram faceret,& priusquàm procederent fontes aquarum,antequam montes confirmarentur, Ante omnes autem colles genuit me. Et iterum, Cum pararet cęlum aderam cum illo,& cũ firmos faceret fontes abyssi,quando fortia faciebat fundamenta terræ, eram apud eum cuncta disponens. Ego eram cui adgaudebat, quotidiè autem delectabar ante faciem eius in omni tempore, cum lætaretur orbe perfecto,& iocundaretur in filiis hominum. Vnus igitur deus, qui verbo & sapientia fecit & aptauit omnia,hic est autẽ Demiurgus, qui & mundũ hunc attribuit humano generi, qui secundũ magnitudinem quidem ignotus est omnibus his qui ab eo facti sunt.

Nemo enim inuestigauit altitudinem eius, nec veterū, nec eorum qui nunc sunt. Secundum autē dilectionem cognoscitur semper, per eum per quem constituit omnia. Est autē hic verbū eius dominus noster Iesus Christus, qui in nouissimis tēporibus homo, in hominibus factus est, vt finem coniungeret principio, id est, hominem Deo. Et propterea prophetæ ab eodem verbo propheticum accipientes charisma, prædicauerunt eius secundum carnem aduentum, per quem commixtio & communio Dei & hominis secundum placitum patris facta est, ab initio prænunciante verbo Dei, quoniam videbitur deus ab hominibus, & conuersabitur cum eis super terram, & colloqueretur affuturus esset, id est ab vniuerso suo plasmate, saluans illud, & parcibilis ab eo, & liberans nos de manibus omnium odientiū nos, transgressionis spiritu, & faciens nos seruire sibi in sanctitate & iustitia omnes dies nostros, vti complexus homo spiritum Dei, in gloriam cedat patris. Hæc prophetice significabant prophetæ, sed non quemadmodum quidam dicunt, inuisibili patre omnium existente alterum esse eum, qui à prophetis videretur. Hoc autem dicunt, qui in totum quid sit prophetia nesciunt. Nam prophetia est prædicatio futurorum, id est, eorum quæ post erunt, præsignificatio. Præsignificabant enim prophetæ, quoniam videbitur deus ab hominibus, quemadmodum & dominus ait, Beati mūdo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Sed secūdum magnitudinem quidem eius, & mirabilem gloriam nemo videbit deum, & viuet, Incapabilis enim pater: secundum autem dilectioné & humanitaté, & quod omnia possit, etiā hoc cōcedit his qui se diligunt, id est videre deum, quod & prophetabat prophetæ. Quoniā quæ impossibilia apud deū. Homo etenim à se non videt deum. Ille autē volēs videtur ab hominibus, à quibus vult, & quēadmodum vult. Potens est enim in omnibus deus, visus quidē tūc per spiritū prophetiæ, visus est autē & per filiū adoptione, videbitur autē & in regno cælorū paternaliter, spiritu quidē pręparatē hominē in filiū Dei, filio autē adducente

ducente ad patrem, patre autem incorruptelam donante in æternam vitam, quæ vnicuique euenit ex eo quod videat deum. Quemadmodum enim videntes lumē intra lumen sunt & claritatem eius recipiūt, Sic & qui vident deum, intra deum sunt, percipientes eius claritatem. viuificat autem eos claritas, percipiunt ergo vitam qui vidēt deum: & propter hoc incapibilis, visibilē se & comprehensibilem, & capacem hominibus præstat, vt vificet percipientes & videntes se. quemadmodū enim magnitudo eius inuestigabilis est, sic & benignitas eius narrabilis, per quam visus vitam præstat iis, qui vidēt eum. Quoniam viuere sine vita impossibile est: subsistē tia vitæ autem, de participatione euenit: participatio autem Dei, est videre deum, & frui benignitate eius. Homines igitur videbunt deum, & viuēt per visionem, immortales facti, & pertingentes vsque in deum. Quod sic prædixi per prophetas figuraliter manifestabatur, quoniam videbitur Deus ab hominibus, qui portant spiritum eius, & semper aduētum Christi sustinent. Quēadmodum & in Deuteronomio Moyses ait: In die ista videbimus, quoniam loquetur deus ad hominem, & viuet. Quidam enim eorum videbant spiritum prophetiæ, & operationes eius in omnia genera charismatum diuisa: alij verò aduentum domini, & eā quæ est ab inicio administrationem, per quam perfecti, voluntatem patris quæ est in cælis, & quæ est in terris: alij verò & gloriosas paternas temporibus aptas, & ipsis qui videbant, & audiebant tunc audiebant, & omnibus qui deinceps audituri erant. Sic igitur manifestabatur deus, per omnia enim ostenditur Deus pater ostenditur, spiritu quidem operante, filio verò administrante, patre verò comprobante, hominibus verò consummante ad salutem. Quemadmodum & per prophetam Osee ait, Ego, inquit, visiones multiplicaui, & in manibus prophetarum assimilatus sum. Apostolus autem idipsum exposuit, dicens, Diuisiones autē charismatum sunt, idem autē spiritus, & diuisiones ministeriorum sunt, idē dominus, & diuisiones operationum sunt, idē autē deus, qui operatur omnia in omnibus

bus. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Sed quoniam qui in omnia in omnibus operatur deus est, qualis est & quatenus est, inuisibilis & inenarrabilis est omnib⁹, quæ ab eo facta sunt, Incognitus autem nequaquã: omnia enim per verbum eius discunt, qui est vnus deus pater qui cõtinet omnia, & omnibus esse præstat, quemadmodum in Euãgelio scriptũ est, Deum nemo vidit vnquã, nisi vnigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Enarrat ergo filius ab initio patris, quippe qui ab initio est cum patre, qui & visiones propheticas, & diuisiones charismatum, & ministeria sua, & patris glorificationem consequenter & composite ostenderit humano generi apto tempore ad vtilitatem. Vbi est enim consequentia, illic & constantia, & vbi est constantia, illic & pro tempore, & vbi pro tempore, illic & vtilitas, & propterea verbum dispensatum paternæ gratiæ factus est ad vtilitatem hominum, propter quos fecit tantas dispositiones, hominibus quidem ostendens deum, deum autem exibens hominem: & inuisibilitatem quidem patris custodiens, ne quando homo fieret contemptor dei, & vt semper haberet, ad quod proficeret: visibilem autem rursus hominibus per multas dispositiones ostendens deum, ne in totum deficiens homo cessaret esse: Gloria enim dei viuens homo, Vita autem hominis, visio dei. Si enim quæ est per conditionem ostensio dei vitam præstat hominibus in terra viuentibus, multo magis ea quæ est per verbum manifestatio patris, vitam præstat his, qui vident deum. Quoniam ergo spiritus dei, per prophetas futura significauit, præformans nos, & præaptãs ad id, vt subditi deo simus: futurum autem erat, vt homo per sancti spiritus bene placitũ videret: necessario oportebat eos per quos futura prædicabantur videre deum, quem ipsi hominibus videndum intimabant: vti non solum dicatur prophetice deus, & dei filius, & filius, & pater, sed vt videatur omnibus mẽbris sanctificatis & edoctis ea quæ sunt dei, vt præformaretur & præmeditaretur homo applicari in eam gloriam, quæ post reuelabitur his qui diligũt deum.

um. Non enim solum sermone prophetabãt prophe- sed & visione, & cõuersatione, & actibus quos facie- t, secundum id quod suggerebat spiritus: secũdum c igitur rationem inuisibilem videbant deum. Quẽ- odum & Esaias ait, Regem dominum sabaoth vidi lis meis, significans, quoniam videbit oculis deũ ho- & vocem eius audiet. Secundum hanc igitur ratio- , & filium dei hominem videbãt conuersatum cum inibus, id quod futurum erat prophetantes, cum ondum aderat, adesse dicentes, & impassibilem pas- em annuntiantes, & eum qui tunc in cælis, in li- m mortis descendisse, dicentes, Et reliquas autem e- recapitulationis dispositiones, quasdam quidem per nes videbant, quasdam per verbum annuntiabãt, dam verò per operationem typice significabãt, quæ dem videnda erant visibiliter videntes, quæ verò au da erant, sermone præconantes, quæ verò agenda operatione perficientes, vniuersa verò prophetiianciantes. Propterea & Moyses trasgressori qui- legis populo igneum deum esse dicebat, igneum à dem superduci minitans. His verò qui erga domi- timorem habebant, dominus deus, dicebat, mise- pius, & magnanimus, & magnæ miserationis, & & iustitiam seruans, & misericordiã in milia, au- iniustitias, & nequitias, & peccata. Et verbũ qui- loquebatur Moysi apparens in conspectu, quemad m si quis loquatur ad amicum suum: Moyses ve- piuit manifeste videre eum, qui secum loqueba- & dictum est ei, Sta in loco alto petræ, & manum contegam super te. Quando verò trãsierit clari- ea, tunc videbis quæ sunt posteriora mea, facies au mea non videbitur tibi, non enim videt homo faciẽ m, & viuet: vtráque significans, quoniã & impossi- est homini videre deum, & quoniam per sapientiã m nouissimis temporibus videbit deum homo, in al dine petræ, hoc est in eo qui est secundum hominẽ aduentus, & propter hoc facie ad faciem confabu- s est cum eo in altitudine montis, assistente etiam

Helia,

Helia, quemadmodum Euangelium retulit, restituens in fine pristinam repromissionem. Non igitur manifeste ipsi faciem Dei videbant prophetæ, sed dispositiones & mysteria quæ inciperet homo videre deum. Quemadmodum & Heliæ dicebatur, Exies cras & stabis in conspectu domini, & ecce dominus transiet, & ecce spiritus magnus, & fortis qui dissoluet montes, & conteret petras in conspectu domini, & non in spiritu dominus, & post spiritum terræmotus, & non in terræmotu dominus, & post terræmotum ignis, & non in igne dominus, & post igné vox auræ tenuis. Per hæc enim & per prophetas valde indignans, propter transgressionem populi & propter interfectioné prophetarum, docebátur mitius agere, ac secundum hominem aduentus domini significabatur futurus, post illam legem quæ data est per Moysen, mitis & tranquillus, in quo nec calamum quassatum confregit, nec linum fumigans extinxit. Ostendebatur autem & regni eius mitis & pacifica requietio. Post enim spiritum qui conterit montes, & post terræmotum, & post ignem, tranquilla & pacifica regni eius aduenium tempora, in quibus cum omni tranquillitate spiritus Dei viuificat, & auget hominem. Manifestius autem adhuc per Ezechielem factum est, quoniam ex parte dispositiones Dei, sed non ipsum videbant prophetę priores deum. Hic enim dei cum vidisset visionem, & Cherubim & rotas eorum, & vniuersæ progressionis eius mysterium cum retulisset, & similitudinem quasi figuram hominis, & illa quidem quæ erant super lumbos eius quasi figuram electri, quæ autem deorsum quasi visionem ignis, & reliquam vniuersam thronorum visionem manifestans, ne quis putaret forte eum in his proprie vidisse deum, intulit, hæc visio similitudinis gloriæ domini. Igitur si neque Moyses vidit deum, nec Helias, nec Ezechiel, qui multa de cælestibus viderunt, quæ autem ab hiis videbantur erant similitudines claritatis domini, & prophetiæ futurorum, manifestum est quoniam pater quidem inuisibilis, de quo & dominus dixit: Deum nemo vidit vnquam. Verbum autem eius quemadmodum

volebat ipse, & ad vtilitatem videntium claritatem ostendebat patris, & dispositiones exponebat. Quemadmodum & dominus dixit, Vnigenitus deus qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Et ipse autem interpretatur eius verbum, vtpote diues & multus existens, non in figura, nec in vno charactere videbatur videntibus deum, sed secundum dispēsationum eius causas siue dispositiones, sicut in Daniele scriptum est, Aliquando eum quidem cum hiis qui erant circa Ananiam, Azariam, Misael videbatur, assistens eis in fornace ignis, & in cæno, & liberans eos de igne, Et visio, inquit, quarti, similis filio dei. Aliquādo autēlapis à mōte abscisus sine manibus, & percutiens tēporalia regna, & ventilans ea, & totam se replens vniuersam terram. Rursum hic idem videtur quasi filius hominis in nubibus cæli veniens, & usque adpinquans ad veterē dierum, & sumens ab eo vniuersam potestatem & gloriam, & regnum, Et potestas, inquit, eius potestas æterna, & regnum eius non interibit. Sed & Ioannes domini discipulus in Apocalypsi talem & glorioſum regni eius videns aduentum, conuersus sum, inquit, videre vocem quæ loquebatur mecum, & conuersus vidi septem candelabra aurea, & in mediis candelabra similem filio hominis indutum podere, & praecinctum ad mammas zonam aureā. Caput autem eius & capilli quemadmodum lana alba, quomodo nix, & oculi eius vt flamma ignis, & pedes eius similes chalcolibano, quemadmodum in camino succensus est. Vox eius quasi vox aquarum, & habet stellas septem in manu dextera sua, & de ore eius romphea ex vtráque parte acuta exiebat, & facies eius quemadmodum sol fulgens in virtute sua. In his enim aliquid à patre clarum eius manifestat, vt caput. aliquid verò sacerdotale, vt poderē: propter hoc Moyses secundum typum vestiuit pontificem: aliquid verò ad finem, quemadmodum chalcolibanum in camino succensum, quod est fortitudo fidei, & perseuerabile orationum, propter aduenientis in fine dierum succensionis incendium. Ioanne verò non sustinente visionē, Et cecidi enim, inquit, ad pedes eius

quasi

quasi mortuus, vt fieret quod scriptum est, Nemo vide-
deũ, & viuet; & viuificãs eũ verbum & admonens, quo-
niã ipse est in cuius pectore recũbebat ad cœnã, inter-
rogãs quis esset qui inciperet eũ tradere, Et dicebat, Ego
sum primus & nouissimus, & qui viuo, & fui mortuus,
& ecce viuo in secula seculorum, & habeo claues mortis
& inferorum. Et post hęc in secunda visione eundem do-
minũ vidés, Vidi enim, inquit, in medio throni & qua-
tuor animalium, & in medio presbyterorum agnum stã-
tem quasi occisum, habentem cornua septem, & oculos
septé, qui sunt septé spiritus dei, dimissi in vniuersam
terrã. Et rursus de eodé ipso agno, ait, Et ecce equus al-
bus, & qui sedebat super eũ vocabatur fidelis, & verus, &
per iustitiã iudicat, & pugnat, & oculi eius sicut flãma i-
gnis, & in capite eius diademata multa, habens nomen
scriptum, quod nemo scit nisi ipse, & circumamictus ve-
stimentum aspersum sanguine, & vocatur nomen eius
verbum dei, & exercitus cæli sequebatur eum in equis
albis, vestiti bissynum album mundum, & de ore eius
procedit rõphea acuta, vt in ea percutiat gentes, & ipse
pascet eos in virga ferrea, & ipse calcat lacũ vini furo-
ris iræ dei omnipotentis, & habet super vestitum, &
per femur suũ nomé scriptum, Rex regum, & dominus
dominantium. Sic semper verbum Dei velut lineamen-
ta rerum futurarum habet, & velut species dispositionis
patris hominibus ostendebat, docens nos quæ sunt Dei.
Nõ solum autẽ per visiones quæ videbãtur, & sermones
qui prœconabãtur, sed & in operationibus visus est pro-
phetis, vt per eos præfiguraret, & prædemõstraret futu-
ra. Propter quod & Osee propheta accepit vxoré fornic-
tionis, per operationé prophetãs, quoniã fornicãdo for-
nicabitur terra à domino, hoc est, qui super terram sunt
homines, & de huiusmodi hominibus beneplacitũ habe-
bit deus assumere ecclesiam sanctificandam commun-
catione filij eius, sicut & illa sanctificata est commun-
catione prophetæ. Et propter hoc Paulus sanctificatam
ait infidelem mulierem in viro fideli. Adhuc etiã filios
suos nominauit propheta, non misericordiam cõsequu-

nõ populus, vt quẽadmodũ Apostolus ait, Fiat quã
populus, populus, & nõ misericordiã cõsequuta; mi-
cordiã cõsequuta, & in loco eliberata, in quo vocabã
nõ populus, ibi vocabũtur filij dei viui. Id quod à p-
a typice per operationẽ factũ est, ostẽdit Apostolus
factũ in ecclesia, & Christo. Sic autẽ & Moyses AE-
pissam accipiebat vxoré, quã ipse Israelitidã fecit,
gnificans quoniam oleaster inseritur in oliuam, &
cipans pinguedinis eius erat. Quoniã enim is qui
dum carnem natus est Christus, à populo quidem
bat inquiri, vt occideretur, liberari verò in AEgy-
d est in gentibus, & sanctificare eos, qui ibi essent
ites, vnde & ecclesiam sibi perfecit: AEgyptus enim
tio gentilis, quemadmodum AEthiopissa: propter
er nuptias Moysi in nuptiæ verbi ostendebantur,
AEthiopissam coniugem, ea quæ ex gentibus est
ia manifestabatur, cui qui detrahunt, & incusant
ident eam, non erunt mundi, Leprosi enim erunt
cientur à iustorum castris. Sic autem & Raab for
a semetipsam quidem cõdemnans, quoniam esset
lis omnium peccatorum rea, susceptit autem specu
s, qui speculabantur vniuersam terram, & apud se
dit patrem scilicet & filium & spiritum sanctum.
m vniuersa ciuitas, in qua habitabat, concidisset
nam, canẽtibus septem tubicinis in vltimis Raab
caria cõseruata est, cum vniuersa domo sua fide si-
ccini sicut & dominus dicebat hiis qui aduẽtum
on excipiebant, pharisæi scilicet, & coccini signũ
cãt, quod erat pascha, redemptio & exodus populi
gypto, dicens, Publicani & meretrices præcedẽt
regno cælorum.

Quemadmodum in Abraham præfigurabatur fides nostra, & quę expositio eorũ, quæ facta sunt à patribus.

Caput XXXVIII.

Quoniam autẽ & in Abraham præfigurabatur fides nostra, & quoniam patriarcha nostræ fidei velut propheta fuit, plenissime Apostolus

lus docuit in epistola ad Galatas, dicens, Qui ergo tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes in vobis, ex operibus legis an ex auditu fidei? Sicut Abraham credidit deo, & reputatum est illi ad iustitiã. Cognoscite itaq; quoniam qui sunt ex fide, hij filij sunt Abrahæ, Præuidens autem scriptura, quoniam ex fide iustificat gentes deus, prænuntiauit Abrahæ, quoniam benedicentur in eo omnes gentes. Itaque qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham. Ob quæ non solum prophetã eum dixit fidei, sed & patrem eorum qui ex gentibus credũt in Christum Iesum, eo quod vna & eadẽ illius & nostra sit fides, illo quidem credente futuris quasi iam factis, propter repromissionẽ Dei: nobis quoque similiter per fidem speculãtibus eam quæ est in regno hæreditatem, propter repromisionem dei. Et ea autẽ quæ circa Isaac non sine significatione sunt. In ea enim epistola quæ est ad Romanos, ait Apostolus, Sed & Rebecca ex vno concubitu habens Isaac, patris nostri à verbo responsum accepit, vt secundum electionẽ propositũ Dei permaneat, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, Duo enim populi in vtero tuo, & duæ gentes in ventre tuo, & populus populum superabit, & maior seruiet minori. Ex quibus manifestatum est, non solum prophetationes patriarcharum, sed & partum Rebeccæ prophetiam fuisse duorum populorum, & vnum quidem esse maiorem, alterum verò minorem, & alterum quidẽ sub seruitio, alterum autem liberum. Vnius autem & eiusdem patris vnus & idem deus noster, & illorum: qui est absconsorum cognitor, qui scit omnia antequã fiant, & propter hoc dicens, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Si quis autẽ & actus qui sunt Iacob addiscat, inueniet eos non inanes, sed plenos dispositionum: & in primis in natiuitate eius, quemadmodum apprehendit calcamneum fratris, & Iacob vocatus est, id est supplantator, tenens sed qui non tenetur, ligans pedes, sed quin non ligatur, luctans & vincens, tenẽs in manu calcaneum aduersarij, id est victoriam. Ad hoc enim nascebatur dominus, cuius typum generationis monstrabat, de quo & Ioannes in Apo-

Apocalypsi ait, Et exiuit vincens, vt vinceret. Deinde eum primogenita accipiẽs, quando vituperauit ea fratrem eius: quemadmodum & iunior populus eum primogenitum Christum accepit, cũ eum repulit populus ætate prouectior, dicens, Non habemus regem nisi Cæsarem. In Christo autẽ vniuersa benedictio, & propter hoc benedictiones prioris populi à patre subripuit posterior populus, Quẽadmodũ Iacob abstulit benedictionẽ à fratris Esau. Ob quam causam fratris patiebatur insidias, & persecutiones frater suus, sicut & ecclesia hoc idem à Iudæis patiebatur. Peregre nascebantur duodecim tribus genus Israël, quoniam & Christus peregre habitabat decastylum firmamentum ecclesiæ generationis. Varię oues quæ fiebant hinc Iacob merces, & Christi merces ex variis & differentibus gentibus, in vnam formam fidei cõuenientes fiunt homines, quemadmodum pater promisit ei, Postula, dicens, à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Et quoniam multitudines filiorum dominã prophetæ fiebant Iacob, necessitas omnis fuit ex duabus sororibus eum filios facere: Quemadmodum Christum ex duabus legibus vnius & eiusdem patris. Similiter autem & ex ancillis, significans quoniam secundum eadem ex liberis & ex seruis Christus statuet filios dei, similiter omnibus dans munus spiritus viuificãtis nos. Talia autem ille faciebat propter illam iuniorem, bonos oculos habentem Rachel: quæ præ figurabat ecclesiam, propter quam sustinuit Christus: qui tunc quidem patriarchas suos & prophetas præfigurans & prænũtians futura, præexercens suam partem dispositionibus Dei, & assuscens hæreditatem suam obedire Deo, & peregrinari in seculo, & sequi verbum eius, & præfigurare futura, Nihil enim vacuum, neque sine signo apud eum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Quare lauit pedes discipulorum suorum, & quare discumbētibus, & quod ipse similiter ante omnes deus ostenditur.

Cap. XXXIX.

IN nouissimis autem temporibus, cum venit plenitudo temporis libertatis, ipsum verbum per seipsum sordes abluit filiorum Siō, manibus suis lauās pedes discipulorum. Hic est enim finis humani generis, reædificātis deum, & vti quemadmodum in initio per primos omnes in seruitutē redacti sumus debito mortis, sic in vltimo per nouissima omnes, qui ab initio discipuli, emundati & abluti quæ sunt mortis, in vitā veniāt Dei. Qui enim pedes lauit discipulorum, totum sanctificauit corpus, & emundationem adduxit. Quapropter & recumbētibus eis ministrabat escam, significās eos qui in terra recūbebant, quibus venit ministrare vitam. Sicut Hieremias ait, Recōmemoratus est dominus sanctus Israel mortuorū suorum, qui prædormierunt in terra defossionis, & descēdit ad eos, vti Euāgelizaret eis salutare suum ad saluandum eos. Propter hoc autem & discipulorum oculi erāt grauati veniente Christo ad passionē, & inueniens eos dormiētes, primo quidem dimisit, significās patientiā dei in dormitione hominū. Secundo verò veniens excitauit eos, & erexit, significās quoniā passio eius expergefactio est dormientium discipulorum, propter quos & descendit in inferiora terræ, id quod erat inoperatū conditionis visurus oculis, de quibus & dicebat dicipulis, Multi prophetę & iusti cupierūt videre & audire, quæ vos videtis & auditis. Non enim propter eos solos, qui tēporibus Tyberij Cæsariis crediderunt ei venit Christus, nec propter eos solos, qui sunt nunc homines, prouidētiam fecit pater, Sed propter omnes omnino homines, qui ab initio secūdum virtutem suam in sua generatione, & timuerunt, & dilexerunt deum, & iuste & pie conuersati sunt erga proximos, & concupierunt videre Christum, & audire vocē eius. Quapropter omnes huiusmodi in secundo aduentu, primo de somno excitabit, & eriget tam eos, quam

reliquos, qui iudicabuntur, & constituet in regnū. Quoniā quidem vnus deus, qui patriarchas qui direxit in dispositiones suas, Iustificat autem circumcisionem ex fide, & præputium per fidem. Quemadmodum enim in primis nos præfigurabamur & præfigurabamur, sic rursus in nobis illi deformantur, hoc ecclesia, & recipiunt mercedem pro hiis quæ laborauerunt.

¶ Quod ait, Non vos laborastis, alij laborauerunt, & vos in labores eorum introistis.

Caput XL.

Propter hoc dicebat dominus discipulis, Ecce dico vobis, Attollite oculos vestros, videte regiones, quoniā albæ sunt ad messem. Nā messem mercedem accipit, & congregat fructum in vitam ęternā, vti & qui seminat, & qui metit simul gaudeat. In hoc sermo verus, quoniā alius est qui seminat, & alius metit. Et ego enim præmisi vos metere, quod vos laborastis, alij laborauerunt & vos in laborē eorum introistis. Qui ergo sunt qui laborauerūt, qui dispositionibus deseruiunt. Manifestum est quia patriarchæ & prophetæ, qui etiam præfigurauerunt nostram fidem, & seminauerunt in terram aduentum filij dei, quis & quis erit, vti qui posteriores erant futuri homines, habentes timorē dei, facile susceperent aduētum Christi, dicti à prophetis. Et propter hoc Ioseph cū cognouisset quod prægnās esset Maria, & cogitabat abscōse dimittere, angelus in somnis dixit ad eum, Ne timeas assumere Mariā cōiugem tuā, quod enim habet in vētre, ex sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomē eius Iesum, ipse enim saluabit populum suū à peccatis suis. Et adiecit suadens ei, Hoc autem totum factum est, adimpleretur quod dictum à domino per prophetam dicentem, Ecce virgo in vtero accipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, per sermones prophetæ suadēs ei & excusans Mariā, hāc eādē esse ostēdens, quæ ab Esaia esset prænuntiata virgo, quę generat

Emanuel. Quapropter sine dubitatione suasus Ioseph, & Mariam accepit, & in reliqua vniuersa educatione Christi gaudens, obsequium præstitit, vsque in AEgyptum suscipiens profectionem, & inde regressum & in Nazareth transmigrationem. Denique qui ignorabant scripturas, & repromisionem dei, & dispositioné Christi, patrem eum putabant pueri. Propter hoc autem & ipse dominus in Capharnaũ Esaiæ prophetias legebat, Spiritus domini super me, quapropter vnxit me, Euangelizare pauperibus misit me, curare contribulatos corde, præconare captiuis remissionem, & cæcis visionem. Semetipsum quoque ostendẽs prænuntiatũ per prophetas, dicebat eis, Hodie impleta est scriptura hæc in auribus vestris. Propter hoc Philippus, cũ inuenisset eunuchum reginæ AEthiopum legẽtem ea quæ scripta sunt, Quemadmodum ouis ad victimam ductus est, quemadmodum agnus in conspectu tondentis sine voce, sic nõ aperuit os suum, In humilitate iudicium eius ablatum est: & reliqua quæcunque de passione eius, & de carnali aduentu, & quemadmodum inhonoratus est à nõ credentibus ei, pertransiuit propheta, facile suasit ei credere eum esse Christum Iesum, qui sub Pontio Pilato crucifixus est, & passus est, quæcunque prædixit propheta, eúmque esse filium dei, qui æternam vitam hominibus dat. Et statim vt baptizauit eum, abscesit ab eo. Nihil enim aliud deerat ei qui à prophetis fuerat præcatechizatus, non deum patrem, nõ conuersationis dispositionem, sed solum aduentum ignorabat filij Dei, quem cũ breuiter cognouisset, agebat iter gaudens, præco futurus in AEthiopia Christi aduentus. Quapropter non multum laborauit circa eum Philippus, quia erat in timore Dei præaptatus à prophetis. Propter hoc autem & apostoli oues colligẽtes quæ perierant domus Israel, de scripturis alloquentes eos, ostendebant Iesum crucifixum, hunc esse Christum filium dei viui, & magnam multitudinem suadebant, quæ tamen habebat timorem ad Deum, & vna die baptizati sunt hominum tria milia, & quatuor, & quinque.

¶ Quare

pertrãsiuit dixit, pro breuiter exposuit.

¶ Quare Paulus dicit plus se quàm omnes laborasse. Cap. XLI.

Propter hoc & Paulus gentium apostolus cum esset, Plus eis, inquit, omnibus laboraui. Illis enim facilis catechizatio fuit, videlicet cum scripturis haberẽt ostensiones, & qui Moysen & prophetas audiebant, & facile recipiebant primogenitum mortuorum, & principem vitæ dei, eum qui per extensionem manuum dissoluebat Amalech, & viuificabat hominem de serpentis plaga per fidem, quæ erat in eum. Hos quidem primo catechizabat Apostolus, quemadmodum in eo libro, qui ante hunc est, ostendimus, discessione idolorum superstitione, & vnum deum colere fabricatorem cæli & terræ, & vniuersæ conditionis fabricatum. Hic autem huius filium verbum eius, per quẽ condita sunt omnia, & hunc in nouissimis temporibus hominem factum hominibus factum reformasse quidem humanum genus, destruxisse quidem & vicisse inimicum hominis, & donasse suo plasmati aduersus reluctantem vt seruiat. Adhuc autem & si non faciebant, qui erant ex gentibus, fessione, sermones dei, quod essent contemptores, & non parati præinstructi, Non mœchari, non furari, non auaros esse, & quæcunque in exterminium proximorum mala esse, & odiri à deo. Quapropter & facile assentiebant ab hiis abstinere, quoniam hæc didicerunt, discere vero & hoc ipsum discere oportebat, quoniam quæ sunt odi operationes malæ & exterminatoriæ, & inutiles sunt & damnosæ, hiis qui operantur eas. Quapropter multum laborabat, qui in gentes Apostolatum accepe-rat, eum qui in circũcisione præconabant filium Dei. Quos adiuuabant scripturæ quas confirmauit dominus & adimpleuit, talis veniẽs, qualis & prædicabatur. Non verò peregrina quædam eruditio, & noua doctrina deos gentium non solum non esse deos, sed idolorum & dæmoniorum. Esse autem vnum deum, qui est super omnes, & omne nomen quod nominatur, & huius filium naturaliter quidem inuisibile, visibilem, palpa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bilem in hominibus factum, & vsque ad mortem descẽdisse, mortem autem crucis. Et eos qui eum credunt incorruptibiles & impassibiles futuros, & percipere regnum cælorum, & hæc prædicabantur gentibus sine scripturis. Quapropter & plus laborabãt, qui in gentes prędicabant. Generosior autem rursus fides gentium ostenditur, sermonem Dei assequentium, sine instructione scripturarum.

¶ Quemadmodum in circuncisione, & in præputio, & in fide vnus pater ostenditur.

Caput XLII.

SIC enim oportuerat filios Abrahæ quos illi de lapidibus excitauit Deus, & fecit assistere ei principi & prænũtiatori facto nostræ fidei: qui & accepit testamentum circuncisionis, post eam iustificationẽ, quæ fuerat in pręputio fidei, vt præfigurarẽtur in eo vtraque testamenta: vt fieret pater omnium, qui sequũtur verbum dei, & peregrinationem in hoc seculo sustinent, id est eorum qui ex circuncisione, & eorum qui ex præputio fideles sunt: sicut & Christus lapis summus angularis omnia sustinens, & in vnã fidem Abrahæ colligens eos, qui ex vtroque testaméto apti sunt in ædificationem dei. Sed hæc quidem quæ est in præputio fides, vtpote finem cõiungens principio, & prima nouissima facta est. Et enim ante circuncisionem erat Abraham, & in reliquis iustis qui placuerunt Deo: sicut & demonstrauimus, & rursus in nouissimis temporibus orta est in humano genere per domini aduentum. Circuncisio verò & lex operationem media obtinerũt tẽpora. Hæc & per alia quidẽ multa, iã verò & per Thamar Iudæ nurum typice ostenditur. Cum enim concepisset geminos, alter eorum prior protulit manum suã: & cum obstetrix putaret eum primogenitum esse, coccinum alligauit signum in manu eius. Cum hoc autem factum esset, & abstraxisset manum suam, prior exiuit frater eius Phares, sic deinde secundus ille, in quo erat coccinum, Zara: clare manifestante scriptura, eum quidem populum qui habebat coccinum signum, id est eam de

Hemquæ est in præputio, præostensam quidem primum in patriarchis, post deinde subtractam, vti nasceretur frater eius: deinde sic eum qui prior esset secundo loco natum, qui est cognitus per signum coccinum quod erat in eo, quod est passio iusti, ab initio præfigurata in Abel, & descripta à prophetis, perfecta verò in nouissimis temporibus in filio Dei. Oportebat enim quædam quidem prænuntiari paternaliter à patribus, Quædam autem præfigurari legaliter à prophetis, Quædam verò deformari, secundum deformationem Christi, ab hiis qui adoptionem perceperunt. Omnia verò in vno Deo ostenduntur. Cum enim vnus esset Abraham in semetipso præfigurabat duo testamenta, in quibus alij quidẽ seminauerũt, alij verò messi sunt. In hoc enim, inquit, sermo est verus, quoniam alter quidem est qui seminat populus, alter qui metet. Vnus autem Deus præstans utrisque quæ sunt apta, semen quidem semināti, panẽ verò ad edendum metenti. Quemadmodum alter quidem est qui plantat, & alter qui adaquat, vnus autẽ qui dat incrementum deus. Disseminauerunt enim sermonem de Christo patriarchæ & prophetæ, demessa est autem ecclesia, hoc est fructum percepit. Propter hoc & ipsi orant habere tabernaculum in ea, Hieremia dicentes, Quis dabit mihi in deserto habitationem nouissimam, vti & qui seminat & qui metit simul gaudeant in Christi regno, qui omnibus adest, de quibus ab initio bene sensit deus, attribuens adesse eis verbum suum. Si quis igitur intentus legat scripturas, inueniet in eisdem de Christo sermonẽ, & nouæ vocationis præfigurationem.

¶ Quid est thesaurus absconsus in agro, & quod sola ecclesia recte legat scripturas. Cap. XLIII.

HIC est enim thesaurus absconsus in agro, id est, in isto mundo. Ager enim mundus, Abscõsus verò in scripturis, quoniã per typos & parabolas significabatur. Vnde poterat hoc quod secundũ dominẽ est intelligi, priusquã consummatio eorũ, quæ

consummata sunt veniret, quæ est aduentus Christi. Et propter hoc in Daniele dicebatur, Muni sermones & signa librum vsque ad tempus consummationis, quoadusque discant multi, & adimpleatur agnitio. In eo enim cum perficietur dispersio, cognoscēt omnia hæc. Sed & Hieremias ait, In nouissimis diebus intelligent ea. Omnis enim prophetia priusquam habeat efficaciam, ænigmata & ambiguitas sunt hominibus. Cum autem venerit tempus, & euenit quod prophetatū est, tunc prophetiæ habent liquidā & certam expositionē. Et propter hoc quidem Iudæis, cum legitur, lex in hoc nunc tēpore fabulæ similis est. Nō enim habēt expositionē omniū rerū pertinentem ad aduentum filij Dei, qui est secundū hominem: Christianis verò cum legitur, Thesaurus est absconsus in agro, cruce verò Christi reuelatus est, & explanatus, & ditans sensum hominum, & ostendens sapiētiam Dei, & eas quæ sunt erga hominem dispositiones eius manifestans, & Christi regnum præformans, & hæreditatem sanctæ Hierusalem præuangelizans & prænuntiās, quoniam in tantum homo diligens deum proficiet, vt etiam videat deum, & audiat sermonem eius, & ex auditu loquelæ eius in tantum glorificari, vt reliqui nō possint intendere in faciem gloriæ eius, quemadmodum dictum est à Daniele, Quoniam intelligentes fulgebunt quemadmodum claritas firmamēti, & à multis iustis sicut stellæ in secula. Et adhuc quemadmodum ostēdimus si quis legat scripturas. Etenim dominus sic disseruit discipulis post resurrectionem suam à mortuis, & ex ipsis scripturis ostendens eis, quoniam oportebat pati Christum & intrare gloriam suā, & in nomine eius remissionē peccatorū prædicari in toto mundo. Et erit cōsummatus discipulus, & similis patrisfamilias qui de thesauro suo profert noua & vetera. Quapropter eis qui in ecclesia sunt presbyteris obaudire oportet, his qui successionē habēt ab apostolis, sicut ostēdimus, qui cum episcopatus successione charisma veritatis certum, secundum placitum patris acceperunt. Reliquos verò qui absistunt à principali successione, & quocunque loco colliguntur, suspectos habere, vel quasi hæreticos, & malæ sententiæ, vel quasi scindentes & elatos, & sibi placentes, aut rursus vt hypocritas, quęstus gratia & vanæ gloriæ hoc operantes. Omnes autem hij decidunt à veritate. Et hæretici quidem alienum ignem afferentes ad altare Dei, id est, alienas doctrinas, a cælesti igne cō burentur, quemadmodū Nadab & Abiu. Qui vero exurgunt contra veritatem, & alteros adhortantur aduersus ecclesiam Dei, remanent apud inferos, voragine terræ absorpti, quemadmodum qui circa Chore, Datan, & Abiron. Qui autē scindunt & separāt vnitatē ecclesiæ, eandem quam Hieroboam pœnam percipiunt à Deo.

De presbyteris iniustis. Cap. XLIIII.

QVi verò crediti sunt quidē à multis esse presbyteri, seruiunt autem suis voluptatibus, & non præponunt timorē Dei in cordibus suis, sed contumeliis agunt reliquos, & principalis cōcessionis tumore elati sunt, & in absconsis agunt mala, & dicunt, Nemo nos videt, redarguentur à verbo, qui non secundum gloriam iudicat, neque faciem attendit, sed in cor, Et audient quæ sunt à Daniele propheta voces, Semen Chanaan & non Iuda, species seduxit te, & concupiscentia euertit cor tuum, Inueterate dierum malorum, nunc aduenerunt peccata tua, quæ faciebas antea, iudicans iudicia iniusta: & innocentes quidē damnabas, dimittebas vero nocentes, dicente domino, Innocentem & iustum nō occides. De quibus dixit dominus, Si autem dixerit malus seruus in corde suo, Tardat dominus meus, & incipiat cædere seruos & ancillas, & māducare, & bibere, & inebriari, veniet dominus serui illi⁹ in die qua nescit, & hora qua nō sperat, & diuidet eū, & partē ei⁹ cū infidelib⁹ ponet. Ab omnib⁹ igitur talibus absistere oportet, adhærere vero his qui & Apostolorum, sicut prædiximus, doctrinā custodiunt, & cum presbyterij ordine sermonem sanum, & conuersationē sine offensa præstant ad infirmationē & correctionem reliquorū. Quēadmodū Moyses, cui tantus ducatus est creditus,

Universidad de Deusto Biblioteca

creditus, bona conscientia fretus, purgabat se apud dominum dicens, Non concupiscens alicuius illorũ quid accepi, neque male feci alicui eorum. Quemadmodum Samuel tot annis iudicans populum, & sine vlla elatione ducatum gerens super Israël, in fine purgabat se dicens, Ego conuersatus sum in conspectu vestro à prima ætate mea vsque nunc, respondete mihi in conspectu Dei & in conspectu Christi eius, cuius vestrũ vitulum accepi, aut asinũ, aut super quẽ potẽtatus sum, aut quẽ oppressi, aut si de alicuius manu accepi propitiationem, vel calciamẽtum, dicite aduersus me, & reddã vobis. Cum dixissent autẽ ad eum. Neque potentatus es, neque pressisti nos, neque accepisti de manu cuiusquã aliquid: testificatus est dominum dicens. Testis est dominus, & testis Christus eius, in die hac quoniã non inuenistis in manu mea nihil. Et dixerunt ei, testis. Quẽadmodum Paulus Apostolus cum esset bonæ conscientiæ, dicebat ad Corinthios. Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex synceritate sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur, neminem nocuimus, neminem corrupimus, neminem circumuenimus. Tales presbyteros nutrit ecclesia, de quib⁹ & propheta ait. Et dabo principes tuos in pace, & episcopos tuos in iustitia. De quibus & dominus dicebat, Quis igitur erit fidelis actor bonus & sapiens, quem præponit dominus super familiam suam, ad danda eis cibaria in tempore? beatus ille seruus, quem veniens dominus inuenerit sic facientem.

Duas negationes vnius vice posuit more Græcorum.

βλάπτωσι

¶ Quibus doctoribus vtendum est, de hiis peccatis, quæ olim facta sunt. Cap. XLV.

VBi igitur tales inueniat aliquis, Paulus docẽs ait. Posuit deus primo in ecclesia apostolos, secundo prophetas, tertio doctores. Vbi igitur charismata domini posita sunt, ibi discere oportet veritatem, apud quos est ea quæ est ab postolis, ecclesiæ successio, & id quod est sanũ, & irreprobabile sermonis cõstat, Hij enim & eam quæ est in vnũ deum, qui omnia fecit,

fecit, fidem nostrã custodiunt, & eam quæ est in filium Dei dilectionẽ adaugent, qui tantas dispositiones propter nos fecit, & scripturas sine periculo nobis exponunt, neque deũ blasphemantes, neque patriarchas exhonorãtes, neque prophetas contẽnentes. Quẽadmodũ audiui à quodam presbytero, qui audierat ab hiis, qui apostolos viderant, & ab hiis qui didicerant, sufficere veteribus de hiis quæ sine cõsilio spiritus egerunt, eam quæ ex scripturis esset correptionẽ. Cum enim non sit personarum acceptor deus, quæ sunt non secundũ eius placitum facta, hiis inferebat congruam correptionem. Quẽadmodum sub Dauid quando persecutionem quidem patiebatur à Saul, fugiebat, & inimicum non vlciscebatur, & Christi aduẽtum psallebat, & sapientiã instruebat, & omnia secũdum cõsilium faciebat spiritus, placebat Deo. Quando autẽ propter cõcupiscentiã ipse sibi accepit Betsabee Vriæ, dixit scriptura de eo, Nequã autem visus est sermo, quem fecit Dauid in oculis domini: & mittit ad eum Nathã prophetã, ostendens ei peccatũ eius, vt ipse dans sententiã de semetipso, & semetipsum adiudicãs, misericordiã cõsequeretur & remissionẽ à Christo. Misit enim dominus Nathã ad Dauid, & dixit ei, Duo viri fuerunt in ciuitate vna, vnus diues & vnus pauper: diuiti erant greges ouiũ & boum multi valde, & pauperi nihil aliud nisi ouicula vna, quã habebat, & nutriebat, & fuerat cũ eo, & cum filiis eius pariter, & de pane suo manducabat, & calicẽ bibebat, & erat ei quasi filia, Et venit hospes homini diuiti, & pepercit accipere de grege ouicularũ suarum, & de gregibus boum suorum, & facere hospiti conuiuium, & accepit ouiculã viri pauperis, & apposuit viro qui venerat ad eum. Iratus est autẽ Dauid super hominẽ illum valde, & dixit ad Nathã. Viuit dominus, quoniã filius mortis est homo ille, qui fecit hoc: & ouiculam reddet quadruplum pro eo quod fecit factum hoc, & pro eo quod nõ pepercit pauperi. & ait ad eum Nathã, Tu es vir, qui fecisti hoc. & deinceps reliqua exequitur, exprobrãs eũ & enumerans in eũ Dei beneficia, & quoniã exacerbauit

bauit dominũ cum feciſſet hoc, Non enim placere Deo huiuſmodi operationes, ſed iram magnã imminere domui eius. Compunctus eſt autem Dauid ad hæc, & ait, Peccaui domino, & pſalmum exomologeſeos pſallebat, aduentum domini ſuſtinens, qui abluit & emundauit eum hominem, qui peccato fuerat obſtrictus. Similiter autem & de Salomone cum perſeueraret, cũ iudicaret recte, & ſapientiam enarraret, & typum veritatis templum ædificabat, & glorias exponebat Dei, & aduenturam pacem gẽtibus annunciabat, & Chriſti regnũ præfigurabat, & loquebatur tria milia parabolarũ in aduentum domini, & quinque milia canticorum, hymnum dicens domini. Et eam quæ eſt in conditione ſapientiam Dei exponebat phyſiologice de omni herba, & de volatilibus omnibus, & de quadrupedibus, & de piſcibus: & dicebat, Si vere deus quem cæli non capiunt ſuper terram habitabit cum hominibus, & placebat Deo. Et omnes eum admirabantur, & omnes reges terræ quærebãt faciem eius, vt audirent ſapientiam eius, quam dederat illi deus. Et regina Auſtri à finibus terræ veniebat ad eum, ſapientiam quæ in eo erat ſcitura. quam & dominus ait in iudicio reſurrecturam cum eorum natione, qui audiunt ſermones eius, & non credunt in eum, & adiudicaturam eos: quoniam illa quidem ſubiecta eſt annuntiatæ ſapientiæ per ſeruum Dei: hij vero eam quæ à filio Dei dabatur, contempſerunt ſapientiam. Salomon enim ſeruus erat, Chriſtus vero filius Dei, & dominus Salomonis. Cum ergo ſine offenſa ſeruiret Deo, & miniſtraret diſpoſitionibus eius, tunc glorificabatur. Cum autem vxores accipiebat ab vniuerſis gẽtibus, & permittebat eis erigere idola in Iſraël, dixit ſcriptura de eo. Et rex Salomon erat amator mulierum, & accepit ſibi mulieres alienigenas: & factum eſt in tempore ſenectutis Salomonis, nõ erat cor eius perfectum cum domino deo ſuo. Et diuerterũt mulieres alienigenæ cor eius poſt deos alienos. Et fecit Salomon malignum in conſpectu domini, non enim abiit poſt dominum, quẽadmodũ Dauid pater eius. Et iratus eſt dominus in Salomoné,

lomonem, Non enim erat cor eius perfectum in domino, ſecundum cor Dauid patris eius. Sufficienter increpauit eum ſcriptura, ſicut dixit presbyter, vt nõ glorietur vniuerſa caro in conſpectu domini. Et propter dominum in ea quæ ſunt ſub terra deſcendiſſe, euangelizantem & illis aduentum ſuum, remiſſe peccatorũ exiſtentem hiis, qui credunt in eum. Crediderunt autem in eum omnes qui ſperabant in eum, id eſt, qui aduentum eius prænunciauerunt, & diſpoſitionibus eius ſeruierunt, iuſti, & prophetæ, & patriarchæ: quibus ſimiliter vt nobis remiſit peccata, quæ non oportet nos imputare hiis, ſi quo minus contemnimus gratiã Dei. Quẽadmodum enim illi non imputant nobis incontinẽtias noſtras, quas operati ſumus priuſquam Chriſtus in nobis manifeſtaretur, Sic & nos non eſt iuſtum imputare ante aduentum Chriſti hiis, qui peccauerunt. Omnes enim homines egent gloria Dei, iuſtificantur autẽ non à ſemetipſis, ſed à domini aduentu, qui intendunt lumen eius. In noſtram autem correptionem conſcriptos eſſe actus eorum, vt ſciremus primum quidẽ quoniam vnus eſt deus noſter & illorum, cui non placeant peccata, etiamſi à claris fiant, deinde vt abſtineamus à malis. Si enim hij qui præceſſerunt nos in chariſmatibus veteres, propter quos nondum filius Dei paſſus erat, delinquentes in aliquo, & concupiſcentiæ carnis ſeruientes, tali affecti ſunt ignominia, quid paſſuri ſunt qui nunc ſunt, qui contempſerunt aduentum domini, & deſeruierunt voluptatibus ſuis? Et illis quidem curatio & remiſsio peccatorum mors domini fuit. Propter eos vero qui nunc peccant, Chriſtus non iã morietur, iam enim mors nõ dominabitur eius: Sed veniet filius in gloria patris exquirens ab actoribus & diſpenſatoribus ſuis pecuniam quam eis credidit, & plurimum ab eis exiget. Non debemus ergo inquit ille ſenior, ſuperbi eſſe, neque reprehendere veteres, Sed ipſi timere, ne forte poſt agnitionem Chriſti agentes aliquid quod non placeat Deo, remiſsionem vltra non habeamus delictorum, ſed excludamur à regno eius. Et ideo Paulum dixiſſe: Si enim

enim naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat, qui cũ esses oleaster, insertus es in pinguedinem oliuæ, & socius factus es pinguedinis eius. Similiter & plebis præuaricationes videṡ descriptas esse, non propter illos qui tunc transgrediebantur, sed in correptionẽ nostrã, & vt sciremus, vnum & eundẽ deum in quem illi delinquebant, & in quẽ nunc delinqunt quidam ex his, qui credidisse dicuntur. Et hoc autẽ Apostolum in epistola, quæ est ad Corinthios manifestissime ostẽdisse, dicentẽ. Non enim volo vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundẽ potum spiritualem biberunt: bibebant enim de spirituali consequente petra, Petra autẽ erat Christus. Sed non in pluribus eorum bene sensit deus: prostrati sunt enim in deserto. Hæc in figuram nostri fuerunt, vt non simus concupiscentes malorum, quẽadmodum & illi concupierunt, neque idololatræ sitis, quẽadmodum quidam eorum. Sic enim scriptum est. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Neque fornicemur, sicut quidam ex illis fornicati sunt, & corruerunt vna die viginti tria milia. Nec tentemus Christũ, quemadmodum quidam eorũ tentauerunt, & à serpentibus perierunt: neque murmuraueritis, sicuti quidã eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Hæc autẽ omnia in figura fiebãt illis, scripta sunt autem ad correptionẽ nostram, in quos finis seculorum deuenit. Quapropter qui putat se stare, videat ne cadat.

¶ De transgressione populi. Cap. XLVI.

SIne dubitatione igitur, & sine cõtradictione ostẽdente Apostolo vnũ & eundẽ esse deũ, qui & illa iudicauit, & ea quæ nũc sunt exquirit, & causam descriptionis eorum demõstrante, indocti & audaces, adhuc autẽ & imprudentes inueniuntur omnes, qui propter transgressionẽ eorũ qui olim fuerunt, & propter plurimorũ indicto audientiã alterũ. quidem aiunt

illorum fuisse deũ, & hunc esse mundi fabricatorem, & esse in diminutione: alterum vero à Christo tradi-
patrẽ, & hunc esse quid sit ab vno quoque eorum
ẽte cõceptus, Non intelligẽtes, quoniã quẽadmodum
i in plurimis eorum qui peccauerunt, nõ bene sensit
eus, sic & hic sunt vocati multi, pauci vero electi, Et
quẽadmodum ibi iniusti, & idololatræ, & fornicatores
itã perdiderunt, sic & hic, Et domino quidẽ prædican-
e in ignem æternum mitti tales, & Apostolo dicente,
n ignoratis quoniã iniusti regnũ Dei nõ hæreditabũt?
Nolite seduci, quia neque fornicatores, neque idololatræ, neque adulteri, neque molles, neq; masculorũ con-
abitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; ma-
dici, neq; raptores regnũ Dei hæreditabũt. Et quoniã
ad eos, qui extra sunt dicit, sed ad nos, ne proiicia-
ur extra regnũ Dei, tale aliquid operãtes, intulit, Et
ec quidẽ fuistis, sed abluti estis, sed sanctificasti estis,
nomine domini Iesu Christi, & in spũ Dei nostri. Et
quẽadmodũ illic cõdẽnabãtur & proiiciebãtur hij, quĩ
ale operabãtur, & reliquos exterminabãt: similiter &
oculus quoq; effoditur scandalizãs, & pes & manus,
reliquũ corpus pariter pereat. Et habemus præceptũ.
quis frater nominatur fornicator, aut auar°, aut ido
tra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hu-
modi nec cibũ sumere. Et iterũ ait Apostolus. Nemo
seducat inanibus verbis, propter hoc enim venit ira
i in filios diffidentiæ. Nolite ergo fieri participes eo-
m. Et quẽadmodum ibi peccãtium dãnatio participæ
& reliquos, quoniam placebant eis, & vna cum eis
uersabantur: sic & hic modicum fermentum totam
assam corrumpit. Et quẽadmodum ibi aduersus iniu
os ira descendebat Dei, & sic similiter Apostolus ait:
euelabitur enim ira Dei de cælo, super omnẽ impie-
tẽ & iniustitiã eorũ hominũ, qui veritatẽ in iniustitia
tinẽt. Et quẽadmodum ibi in AEgyptios qui iniuste
niebãt Israël vindicta à Deo fiebat, sic & hic quidẽ,
omino dicente: Deus autẽ nõ faciet vindictã electorũ
orũ, quicũq; clamãt ad eũ die & nocte? Etiã dico vobis
faciet

Universidad de Deusto
Biblioteca

faciet vindictam eorum cito. Et Apostolo in ea quæ est ad Thessalonicenses ista prædicante, Si quidem iustum est apud deum retribuere retributionem hiis, qui tribulant vos, & vobis qui tribulamini refrigerium nobiscum, in reuelatione domini nostri Iesu Christi de cęlo cum angelis virtutis eius, & in flãma ignis dare vindictam in eos, qui non nouerunt deũ, & in eos qui non audiunt Euangelium domini nostri Iesu Christi. Qui etiam pœnas pendent interitus æternas à facie domini, & à gloria virtutis eius, cum venerit magnificari in sanctis suis, & admirabilis esse omnibus, qui crediderunt in eum. Cum ergo hic & illic eadem sit in vindicando Deo iustitia Dei, & illic quidem typice & tẽporaliter & mediocrius, hic vero vere & semper & austeri⁹, Ignis enim æternus, & quæ à cælo reuelabitur ira Dei à facie domini, quemadmodum & Dauid ait, Vultus autem domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam ipsorum.

¶ Ostensio quod vnũ & idipsum sit verbũ Dei dispositor veterũ & nouorũ. Cap. XLVII.

VAlde insensatos ostendebat presbyter eos, qui ex hiis quę acciderunt hiis qui olim Deo non obtemperant, tentant alterum patrem introducere, è contrario opponentes quãta deus ad saluandos eos qui receperunt eum veniens fecisset miserans eorum: tacentes autem de iudicio eius, & quæcunque prouenient hiis, qui audierunt sermones eius, & nõ fecerunt. Et quoniam expediebat eis si non essent nati. Et quoniam tolerabilius Sodomis & Gomorrhæ erit in iudicio, quàm ciuitati illi, quæ non recepit sermonem discipulorum eius. Quemadmodum enim in Nouo testamento ea quę est ad deum fides hominum aucta est, additamẽtum accipiens filium Dei, vt & homo fieret particeps Dei, Ita & diligentia conuersationis adaucta est, cum nõ solum à malis operibus abstinere iubemur, sed etiam ab ipsis malis cogitationibus, & ociosis dictionibus, & sermonibus vacuis, & verbis scurrilibus. Sic & pœna

pœna eorum, qui non credunt verbo Dei, & contẽnunt eius aduentum, & conuertuntur retrorsum, adampliata est, non solum temporalis sed æterna facta. Quibuscunque enim dixerit dominus, discedite à me maledicti in ignem perpetuum, isti erunt semper damnati. Et quibuscũque dixerit, Venite benedicti patris mei, percipite hæreditatem regni, quod præparatum est vobis in sempiternum, hij percipiunt regnum, & in eo proficiunt semper, Cum sit vnus & idem deus pater & verbũ eius semper assistens humano generi variis quidem dispositionibus, & multa operans, & saluans ab initio eos qui saluantur (Sunt enim qui diligunt deum, & secundum suum genus sequuntur verbum Dei) & adiudicãt eos qui adiudicantur, id est, eos qui obliuiscuntur deũ, & sunt blasphemi & transgressores eius verbi. Etenim hij ipsi qui à nobis prædicti sunt hęretici exciderunt sibi, accusantes dominum, in quem dicunt se credere. Quæ enim denotant in Deo, qui nũc temporaliter adiudicauerit incredulos, & percusserit AEgyptios, saluabit autem obaudientes: eadem nihilominus recurrent in deum, in sempiternum quidem adiudicantem quos adiudicat, & in sempiternum dimittentem eos, quos dimittit: & inuenietur secundum illorum verba maximi peccati causa factus hiis, qui in eum miserunt manus, & pupugerunt eum. Si enim non ita venisset, vtique illi domini sui interfectores facti non fuissent: & si non fuisset prophetas ad eos, non vtique occidissent eos, & apostolos quoque similiter. His igitur qui imputant nobis, & dicunt si non AEgyptij plagati fuissent, & persequentes Israël præfocati essent in mari, non poterat deus saluare populum suum, Occurret illud, Nisi igitur Iudæi interfectores domini facti fuissent, quod quidem abstulit ab eis æternam vitam, & apostolos interficientes, & persequentes ecclesiam in iracundiæ incidissent profundum, nos saluari non poteramus. Quemadmodum enim illi per AEgyptiorum, sic & nos per Iudæorum cæcitatem accepimus salutem. Si quidem mors domini eorum quidem qui cruci eũ fixerunt, non

crediderunt eius aduentum, damnatio est, saluatio vero eorum qui credunt in eum. Nam & apostolus ait secunda ad Corinthios, Quoniam Christi suauis odor sumus Deo in hiis qui saluantur, & in hiis qui pereunt, quibusdam quidem odor mortis in mortem, quibusdam vero odor vitæ in vitam. Quibus ergo est odor mortis in mortem, nisi hiis qui non credunt, neq; subiecti sunt verbo Dei? Qui sunt autem qui & tũc semetipsos morti tradiderunt? hij scilicet qui non credunt, neq; subiecti sunt Deo. Rursum autẽ qui saluati sunt, & acceperunt hæreditatem? hij scilicet qui credũt Deo, & eam quæ est erga illum dilectionem custodierunt. Quemadmodum Chaleb Ieffone, & Iesus Naue, & pueri innocentes, qui neque malitiæ sensum habuerunt. Qui sunt autem qui hic saluantur, & accipiunt vitam? Nónne hij qui diligunt deum? & qui pollicitationibus eius credunt, & malitia paruuli effecti sunt?

¶ Secundum quid indurauit deus cor Pharaonis, & famulorum eius. Cap. XLVIII.

Sed & induravit, inquiũt illi, deus cor Pharaonis, & famulorũ eius. Qui ergo hæc imputãt, non intelligunt in Euãgelio vbi discipulis dicentibus domino, Quare in parabolis loqueris eis? Respõdit dominus, Quoniam vobis est datum cognoscere mysterium regni cælorum. Illis autẽ in parabolis loquor, vt videntes non videãt, & intelligentes nõ intelligant, vt adimpleretur apud eos prophetia Esaiæ dicẽs, Incrassa cor populi huius, & aures eorũ obtura, & oculos eorum obcæca. Vestri autem beati oculi, qui vident quæ vos videtis, & aures vestræ quæ audiũt, quæ auditis. Vnus enim & idem deus, his quidẽ qui nõ credunt, sed nullificãt eum, infert cæcitatem, Quemadmodum sol, qui est creatura eius, hiis qui propter aliquam infirmitatem oculorum nõ possunt contẽplari lumen eius: hiis autem qui credunt, & sequuntur eum, pleniorem & maiorem illuminationem mentis præstat. Secũdum hunc igitur sermonem & Apostolus ait in secunda ad Corin-

Corinthios: in quibus deus seculi huius, excæcauit mentes infidelium vti non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Christi. Et iterum in ea quæ est ad Romanos, Et quemadmodum non probauerunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobum sensum, facere quæ non conueniunt. In secunda autem ad Thessalonicenses, manifeste ait de Antichristo dicens. Et ideo mittit deus operationes erroris vt credant mendacio & iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Si igitur & nunc, quotquot scit non credituros deus, cum sit omnium prætognitor, tradidit eos infidelitati eorum, & auertit faciem ab huiusmodi, relinquens eos in tenebris, quas ipsi sibi elegerũt: quid mirum si & tunc nunquam credituros Pharaonem, cum hiis qui cum eo erant tradidit eos suæ infidelitati? Quemadmodum verbum ait de rubo ad Moysen. Ego autem scio quoniam non dimittit vos Pharao rex AEgypti abire, nisi cum manu valida. Et qua ratione dominus in parabolis loquebatur, & cęcitatẽ faciebat Israël, vt videtes nõ viderẽt, sciẽs incredulitatẽ eorum: eadem ratione & cor Pharaonis indurabat, vt videns quoniam digitus Dei est qui educit populum, non crederet, sed in infidelitate præcipitaretur pelago, per magicam operationẽ opinatus fieri exitum eorum, & rubrum mare non ex virtute Dei transitum præstitisse populo, sed naturaliter sic se habere.

¶ Quare secundũ iussum Dei vasa ab AEgyptiis sumpsit populus in Exodo, & ex ipsis tabernaculum in eremo fabricauit. Cap. XLIX.

Qui verò exprobrant & imputant quod profecturus populus iussu Dei, vascula omnis generis, & vestimenta acceperit ab AEgyptiis, & sic abierit, ex quibus tabernaculũ factum est in eremo, ignorãtes iustificationes Dei & dispositiones eius, semetipsos arguũt, sicut & presbyter dicebat. Sic enim nos in typica profectione, id est, in fide in qua sumus constituti, per quã de numero gentilium exẽpti sumus,

nemo poterit saluari. Omnes enim nos aut modica aut grãdis sequitur possessio, quã ex mãmona iniquitatis acquisiuimus. Vnde enim domus in quib⁹ habitamus, & vestimenta quibus induimur, & vasa quibus vtimur, & reliqua omnis ad diurnam vitam nostrã miseratio, nisi ex hiis, quæ cum Ethnici essemus de auaritia acquisiuimus, vel ab Ethnicis parẽtibus, aut cognatis, aut amicis, de iniustitia acquirentibus percepimus, vt non dicamus, quia & nunc in fide existentes acquirimus? Quis enim vendit, & non lucrari vult ab eo quod vendit? Quis autem negocians, non propterea negociatur, vt inde alatur? Quid autẽ & hij qui in regali aula sunt fideles, nónne ex eis quæ Cæsaris sunt habent vtensilia, & hiis qui non habent, vnusquisque eorum secundum suam virtutem præstat? AEgyptij enim populi erant debitores non solum rerum, sed & vitæ suæ propter patriarchæ Ioseph præcedentem benignitatem. Nobis autem secundum quid debitores sunt Ethnici, à quibus & lucra, & vtilitates percipimus, quæcunque illi cum labore comparant, hiis nos in fide cum simus sine labore vtimur. Adhuc populus pessimam seruitutem seruiebat AEgyptiis. Quemadmodum scriptura ait, & cum vi potestatem exercebant AEgyptiis in filios Israël, & in odium eis adducebant vitam in operibus duris luto & latere, & omnibus operibus quæ fiebant in campis, per omnia opera quibus eos deprimebant cum vi. Et ædificauerũt eis ciuitates munitas multum laborantes, & augentes eorum substantias annis multis, & per omnem modum seruitutis, cum illi non solum ingrati essent aduersus eos, verum & vniuersos eos perdere vellent. Quid igitur iniuste gestum est, si ex multis pauca sumpserunt, & qui potuerunt multas substantias suas habere, si non seruissent eis, & diuites abire, pauciss imam mercedem pro magna seruitute accipientes inopes abierunt? Quemadmodum si quis liber abductus ab aliquo per vim, & seruiens ei annis multis, & augens substantiam eius, post inde aliquod adminiculum cõsecutus, putetur quidem modica quædam

eius habere, reuera autẽ ex multis laboribus suis & ex acquisitione magna, pauca percipiens discedat, & ex hoc ab aliquo imputetur ei, quasi non recte fecerit, ipse magis iniustus iudex apparebit ei, qui per vim in seruitium fuerit deduct⁹. Sic ergo sunt huiusmodi qui imputant populo pauca de multis laboribus accipienti sibi, & ipsis non imputant, qui nullam gratiam ex merito parentum debitam reddiderunt, imò & in grauissimam seruitutẽ redigentes, maximam ab eis consecuti sunt vtilitatem: & illos quidem nõ signatum aurum & argentum in paucis vasculis, de suis laboribus quemadmodum prædiximus accipientes, iniuste fecisse dicunt, semetipsos autẽ, dicetur enim quod verum est, licet ridiculum quibusdam esse videatur, ex alienis laboribus insigne aurum, & argẽtum, & æramentum cum inscriptione & imagine Cæsaris in zonis suis ferétes, iuste se facere dicunt. Si autẽ cõparatio fiat nostra & illorũ, qui iustius apparebunt accepisse, vtrúmne populus ab AEgyptiis, qui erãt per omnia debitores, annos à romanis & reliquis gentibus, & à quibus nihil tale nobis debeatur? Sed & mũdus pacẽ habet, sine timore in viis ambulamus & nauigamus quocũque voluerimus. Aduersus igitur huiusmodi aptus erit sermo domini, Hypocrita dicẽs, exime prius trabẽ de oculo tuo, & tũc perspicies auferre festucã de oculo fratris tui. Etenim si is, qui tibi hæc imputat, & gloriatur in sua sciẽtia, separatus est à gentiliũ cœtu, & nihil est alienorum apud eum, sed & simpliciter nudus, & nudis pedibus, & sine domo in mõtibus conuersatur, quemadmodum aliquod ex his animalibus, quæ herbis vescuntur, veniam merebitur, ideo quod ignoret necessitatis nostræ conuersationem. Si autem ab hominibus quæ dicuntur aliena esse participatur, & arguit typũ eorum, semetipsum iniustissimũ ostendit, retorquens in se eiusmodi accusationem. Inuenietur enim aliena circunferens, & ea quæ eius non sunt concupiscens. Et propter hoc dixisse dominum: Nolite iudicare, ne iudicemini, in quo enim iudicio iudicabitis, iudicabitur de vobis. Non vtiq; vt peccantes

non corripiamus, nec vt his quæ malefiunt consentiamus: Sed vt Dei dispositiones non iudicemus iniuste, cum ille omnia iuste profutura prouiderit. Quoniam enim sciebat nos de nostra substantia quam ab alio accipientes haberemus, bene acturos, Qui enim habet, inquit, duas tunicas, det ei qui non habet: & qui habet escam similiter faciat. Et, esuriui enim, & dedistis mihi manducare, & nudus fui, & vestistis me. Et, cum facis eleemosynam, non sciat sinistra tua, quid faciat dextra tua. Et reliqua quæcunque benefacientes iustificamur velut de alienis nostra redimentes. De alienis autem ita dico, non quasi mundus alienus sit à Deo, sed quoniam huiusmodi dationes ab aliis accipientes habemus, similiter velut illi ab AEgyptiis, qui non sciebant deū, & per hæc ipsa erigimus in nobismetipsis tabernaculum Dei. Cum bene enim facientibus habitat deus, quemadmodum dominus ait: facite vobis amicos de mămona iniquitatis, vt hij quando fugati fueritis, recipiăt vos in æterna tabernacula. Quæcunq; enim cũ essemus Ethnici, de iniustitia acquisiuimus, hæc cũ ero diderimus in dominicas vtilitates cõuertentes, iustificamur. Necessarie igitur hæc in typo præmeditabătur, & tabernaculum Dei ex his fabricatur, illis quidé iuste accipiẽtibus, quẽadmodũ ostendimus, nobis autẽ præpostẽris in ipsis qui inceperimus per aliena Deo seruire.

¶ Quẽadmodũ vna & eadẽ populi profectio ex AEgypto & ecclesiæ ex gẽtib⁹ostẽditur. Ca. L.

VNiuersa enim quæ ex AEgypto profectio fiebat populi, à Deo typus & imago fiebat profectionis ecclesiæ, quæ erat futura ex gentibus. Propter hoc & in finem educens eum hinc in suam hæreditatem, quam non Moyses quidem famulus Dei, sed Iesus filius Dei in hæreditatem dabit. Si quis autem diligentius intendat his, quæ à prophetis dicuntur de fine, & quæcunque Ioannes discipulus domini vidit in Apocalypsi, inueniet easdem plagas vniuersaliter accipere gentes, quas tunc particulatim accepit AEgyptus.

Talia

Talia quædam enarrans de antiquis presbyter, reficiebat nos, & dicebat, de his quidam delictis de quibus ipsæ scripturæ increpant patriarchas & prophetas, nos non oportere exprobrare eis, neque fieri similes Cham qui irrisit turpitudinem patris sui, & in maledictionem decidit. Sed gratias agere pro illis Deo, quoniam in aduentu domini nostri remissa sunt eis peccata: etenim illos dicebat gratias agere, & gloriari in nostra salute. De quibus autẽ scripturæ nõ increpãt, sed simpliciter sunt positæ, nos nõ debere fieri accusatores: nõ enim sumus diligentiores Deo, neque super magistrum possumus esse: sed typum quærere. Nil enim ociosum est eorum quæcunq; inaccusabilia posita sunt in scripturis.

¶ Ostensio generationis Loth ex filiabus suis. Caput LI.

QVemadmodũ & Loth qui eduxit de Sodomis filias suas, quæ conceperunt de patre suo, qui reliquit in confinio vxorem suam statuam salis vsque in hodiernum diẽ. Etenim Loth non ex sua voluntate, neque ex sua concupiscentia carnali, neque sensum neque cogitationem huiusmodi operationis accipiens, sed consumauit typum, Quemadmodum scriptura dicit, & intrauit maior nata & dormiuit cum patre suo nocte illa, & non sciuit Loth cum dormiret nocte illa, & cum surgeret. Et in minore autem hoc idẽ, & non sciuit, inquit, cum dormisset secum, nec cum surrexisset. Nesciẽte igitur homine, neque libidini seruiẽte, dispensatio perficiebatur per quam duę filiæ, id est, duę synagogæ ab vno & eodẽ patre in sobolẽ adoptate significabantur sine carnis libidine. Nec enim alter erat aliquis qui semẽ vitale, & filiorũ fructum posset dare eis, quemadmodum scriptum est, Dixit autẽ maior ad minorẽ: pater noster senior est, & nemo est super terrã, qui intret ad nos, vt oportet omni terræ: veni potionemus patrem nostrũ vino, & dormiamus cũ eo, & suscitemus de patre nostro semen. Illæ quidem filiæ secundum simplicitatem & innocentiam putãtes vniuersos homines

periisse, quemadmodum & Sodomitas, & vniuersam terrã iracundiã dei superuenisse, dicebant hęc. Quapropter & ipsæ excusabiles sunt, arbitrantes se solas relictas cum patre suo ad conseruationem generis humani, & propter hoc circumueniebant patrem. Per verba autem earum significabatur neminem esse alterum, qui possit filiorum generationem maiori & minori synagogæ præstare, quàm patrem nostrum. Pater autem generis humani verbum Dei est. Quemadmodum Moyses ostendit dicens, Nónne hic ipse pater tuus posedit te, & refecit te, & creauit te? Quando igitur hic vitale semen, id est, spiritum remissionis peccatorum per quem viuificamur effudit in humanum genus, nónne tunc conuersabatur cum hominibus, & bibebat vinum in terra? Venit, inquit, filius hominis manducans & bibens, & cum recubuisset obdormiuit & somnum cœpit. Quemadmodum ipse in Dauid dicebat. Ego obdormiui & somnum cœpi. Et quoniam in nostra communicatione & vita hoc agebatur, iterum ait: Et somnus meus suauis mihi factus est. Totum autem significatur per Loth, quoniam semé patris omnium, id est, spiritus Dei, per quem facta sunt omnia, commixtus & vnitus est plasmati suo, per quam cõmixtionem duæ synagogæ, id est, duæ filiæ congregationes fructificantes ex patre filios viuos viuo Deo. Et cum hæc fierent, vxor remanserat in Sodomis, iam nõ caro corruptibilis, sed statua salis semper manés, & per naturalia ea quę sunt consuetudinis hominis ostendens, quoniam & ecclesia quæ est sal terræ, subrelicta est in confinio terræ, patiés quę sunt humana: & dũ sępe auferũtur ab ea mébra integra, perseuerat statua salis, quod est firmamentum fidei, firmans & præmittens filios ad patrem ipsorum.

¶ Ostensio vnum & eundem esse deum patrem nostrum & illorum. Cap. LII.

Huiusmodi quoque de duobus testamentis, senior apostolorum discipulus disputabat, ab vno quidem & eodem deo vtraque ostẽdens. Nec

enim esse alterum deum præter eũ, qui fecit & plasauit nos, nec firmitatem habere sermonẽ eorum qui dicunt, aut per angelos aut per aliam quamlibet virtutem, aut ab alio deo factum esse hunc mundum, qui est secundum nos. Si enim semel quis trãsmoueatur à fore omnium, & eum cõcedat ab aliquo altero, aut per lium factam conditionem, quæ sit secundum nos, mul am incõgruentiam, & plurimas contradictiones neces eſt incidat huiusmodi, ad quas nullas dabit rationes, que secundum verisimile, neque secundum veritatẽ. propter hoc hij, qui alias doctrinas inferunt, absconnt à nobis quam habent ipsi de deo sententiam, scien casum & ruinam doctrinæ suæ, & timentes ne victi uari periclitẽtur. Si autem credat quis vnum deum, qui verbo omnia fecit, quemadmodum ipse Moyses dixit deus: fiat lux, & facta est lux, Et in Euangelio imus: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ nihil, Et apostolus Paulus similiter, Vnus dominus, fides, vnum baptisma, vnus deus, & pater qui est sur omnes, & per omnia, & in omnibus nobis: Hic prierit tenens caput, ex quo totum corpus compactum onnexum per omnem iunctũram subministrationis mensura vniuscuiusque partis incrementum corpofacit, in ædificationem sui in claritate. Post deinde mnis sermo ei constabit, si & scripturam diligenter rit apud eos, qui in ecclesia sunt presbyteri, apud t est Apostolica doctrina, quemadmodum demonimus. Apostoli enim omnes duo quidem testamenduobus populis fuisse docuerunt, Vnum autem & dem esse deum, qui disposuerit vtraque ad vtilitatẽ sinum, secundum post testamenta dabantur, qui inebant credere deo, ex ipsa demonstrauimus apostorum doctrina, in tertio libro. Et quoniam non ociose, frustra vt obuenit, datum est prius testamentum: sed quidem quibus dabatur in seruitutem dei concurad vtilitatem eorum: non enim indiget deus ab ho ibus seruitutem: typum autem cælestium ostendẽs, oniam nondum poterat homo per propriũ visum videre,

dere, quæ sunt dei: & imagines eorum quæ sunt in eccle sia præfigurans, vt sima ea quæ secundum nos est, fiat fides: & prophetiam futurorum continens, vt disceret homo præscium esse omnium deum.

¶ Quis est spiritalis discipulus, qui iudicat quidem omnes, ipse autem à nemine iudicatur, & qui sunt qui iudicantur.

Caput LIII.

TAlis discipulus vere spiritalis recipiens spiritum Dei, qui ab initio in vniuersis dispositionibus Dei affuit hominibus, & futura annunciauit, & præsentia ostendit, & præterita enarrat, iudicat quidem omnes, ipse autem à nemine iudicatur.

¶ Quemadmodum iudicantur gentes.

Caput LIIII.

NAM iudicat gentes creaturæ magis quàm creatori seruientes, & reprobabili mente vniuersam suam operationem inuanum consumentes.

¶ Quemadmodum iudicabuntur Iudæi.

Caput LV.

IVdicat autem etiam Iudæos, non percipientes verbum libertatis: & neque volentes abire liberos: cum habeant præsentem liberatorem, sed intempestiue extra legem seruire simulantes, nihil indigente deo: & Christi aduentum, quem propter salutem hominum fecit, non cognoscentes.

¶ Ostensio quoniam duos aduentus prophetæ annuntiauerunt. Cap. LVI.

NEque intelligere volentes, quoniam duos aduentus eius omnes annuntiauerunt prophetæ: vnum quidé, in quo homo in plaga factus est, sciens ferre imbecillitatem, in pullo asini sedens, & reprobatus lapis ædificantibus, & sicut ouis ad victimá adductus, & per extésionem manuum dissoluens quidé Amalech, congregans autem dispersos filios à terminis terræ, in ouile patris, & recómemoratus mortuorú suorum

m, qui ante dormierãt, & descendens ad eos, vti eruees eos & saluaret eos. Secundum autẽ, in quo super nuveniet, superducés diem quæ est sicut clibanus ars, & percutiens terrã verbo oris sui, & spiritu per lasua interficiés impios, & ventilabrũ in manu habés, rmundãs aream suam, & triticum quidem in horreũ ligés, cõburens autem paleas in igni inextinguibili.

¶ Quemadmodum iudicabuntur qui à Marcione sunt. Cap. LVII.

EXaminabit autem & doctrinam Marcionis, quomodo accipiat duos deos esse infinita distantia separatos ab inuicem. Vel quemadmo bonus erit, qui alienos homines abstrahit ab eo qui t, & ad suum aduocat regnum, & quare bonitas eius cit, non omnes saluans, & quare circa homines quibonus videtur, in ipsum autem qui fecit homines ssimus, auferens ab eo quæ sunt eius. Quomodo m iuste dominus, si alterius patris existit, huius conis, quæ est secundum nos, accipiens panem, suum us confitebatur, & temperamentum calicis sui sanem confirmauit. Et quale se filium hominis confitur, si non eam quæ ex homine est, generationem uisset. Quemadmodum autem & peccata nobis dimere poterat, quæ nos nostro debeamus factori & . Quomodo autem & cum caro non esset, sed cum eret quasi homo, crucifixus est, & latere eius punsanguis exiit & aqua. Quod autem corpus sepelieet sepultores, & quid illud erat quod surrexit à mor

¶ Quemadmodum iudicabuntur hij, qui sunt à Valentino, & cæteri gnostici.

Caput LVIII.

IVdicabit autem & eos qui sunt à Valentino omnes, quia lingua quidé cõfitétur vnũ deũ patré, & ex hoc omnia ipsum autẽ qui fecerit, om defectionis siue labis fructum esse dicunt, & vnum

dominum

dominum Iesum Christum filium Dei similiter linguæ confitentes, propriam quidem emissioné sententia sua vnigenito donantes, propriam verò & alteram Christo, alteram verò saluatori: ita vt secundum eos dicantur quidem omnia esse quasi vnum, vnumquenque autem ipsorum separatim intelligi, & propriam habere emissionem, secundum suam cõiugationem. Linguas itaque eorum videlicet solas in vnitatem cessisse, sententiam verò eorum & sensum, quæ profunda sunt scrutari, decidentem ab vnitate, incidere in multiforme dei iudicium, cum de his quæ sibimetipsi adinuenerunt interrogabuntur à Christo: quem & postea natum quàm pleroma AEonum dicunt, & emissionem eius post diminutionem siue defectionem, & propter eam passionem, quæ facta est in Sophia, semetipsos obstetricatos esse affirmant. Accusabit autem eos Homerus proprius ipsorum poëta, à quo eruditi talia inuenerunt, ipso dicente hæc. Inimicus est enim illi mihi, similiter atque fores inferorum, qui aliud quidem abscondit in corde suo, aliud autem enarrat.

¶ Quemadmodum iudicabuntur Ebionitæ. Caput LIX.

I Vdicabit autem & vaniloquia prauorũ gnosticorum, Simonis eos magis discipulos ostendens. Iudicabit autem & Ebionitas, quomodo possunt saluari, nisi deus est, qui salutem illorum super terram operatus est. Et quemadmodum homo transiet in deum, si non deus in hominem? Quemadmodum autem relinquet mortis generationem, si non in nouam generationem mire & inopinate à deo in signum autem salutis datam, quę est ex virgine per fidem regenerationem, vel quemadmodum adoptionem accipient à deo, permanentes in hac Genesi, quæ est secundum hominẽ in hoc mundo. Quomodo autem plusquam Salomon, aut plusquã Iona habebat, & dominus erat Dauid, qui eiusdem cum ipsis fuit substantiæ. Quomodo autẽ eum qui aduersus homines fortis erat, qui non solum victũ

hominem, sed & detinebat eum sub sua potestate, deuincens & eum quidẽ qui vicerat vicit, eum verò qui victus erat hominẽ dimisit, nisi superior fuisset eo homine, qui fuerat victus. Melior autem eo homine, qui secundum similitudinem dei factus est, & præcellentior, quis non sit alius nisi filius Dei, ad cuius similitudinem, dei factus est homo: & propter hoc in finem ipse ostendit similitudinem, filius dei factus est homo, antiquam plasmationem in semetipsum suscipiẽs, quemadmodum dictus in eo libro, qui est superior.

¶ Quemadmodum iudicabuntur, qui putatiue dicunt dominum apparuisse. Cap. LX.

I Vdicabit autem & eos qui putatiuum inducunt. Quẽadmodum enim ipsi vere se putant disputare, quãdo magister eorum putatiuus est, aut quemadmodum firmum quid possunt habere illi, si putatiuus, & non veritas erat? Quomodo autẽ salutem vere participare possunt, si ille, in quem credere se dicunt, semetipsum putatiuum ostendebat? Putatum est igitur, & non veritas, omnia apud eos: & nunc non quæretur, ne forte cum & ipsi homines non sint, putata animalia, hominum vmbras apud plurimos errant.

¶ Quemadmodum iudicabuntur pseudoprophetæ. Caput LXI.

I Vdicabit autẽ & pseudoprophetas, qui non accepta à deo prophetica gratia, nec deum timentes, sed aut propter vanam gloriam, aut quæstum aliquem, aut & aliter secundum operationalẽ spiritus fingunt se prophetare, mentientes ad Dominum Deum.

¶ Quemadmodum iudicabuntur qui schismata operantur, & omnes qui se segregãt ab ecclesia. Cap. LXII.

I Vdicabit autem & eos qui schismata operantur, qui sunt immanes non habentes dei dilectionem: suámque vtilitatem potius consyderantes,

rātes, quàm vnitatem ecclesiæ, propter modicas & quaslibet causas magnū & glorioſum corpus Chriſti conſcindunt & diuidunt, & quātum in ipſis eſt interficiunt, pacem loquentes, & bellum operantes, vere liquantes culicem, & camelum tranſglutientes. Nulla enim ab eis tanta poteſt fieri correptio, quāta eſt ſchiſmatis pernicies. Iudicabit autem & omnes eos, qui ſunt extra veritatē, id eſt, extra eccleſiam: ipſa autem à nemine iudicatur. Omnia enim ei conſtant, & in vnum deum omnipotentem, ex quo omnia, fides integra, & in filium dei Chriſtum Ieſum dominum noſtrum, per quem omnia, & diſpoſitionis eius, per quā factus eſt homo filius dei, ſentētia firma quæ in ſpiritu dei, qui præſtat agnitionem veritatis, qui diſpoſitiones patris, & filij expoſuit, ſecundūs quas aderat generi humano, quēadmodum vult pater.

¶ Quemadmodum omnia conſiſtunt ei qui eſt Eccleſiaſticus. Cap. LXIII.

A Gnitio vera eſt apoſtolorum doctrina, & antiquus eccleſiæ ſtatus, in vniuerſo mūdo, & character corporis Chriſti, ſecundum ſucceſſiones epiſcoporum, quibus illi eam quæ in vnoquoque loco eſt eccleſiam tradiderunt, quæ peruenit vſque ad nos cuſtodita ſine fictione ſcripturarum tractatione pleniſſima, neque ablationem recipiens lectio ſine falſatione, & ſecundum ſcripturas expoſitio legitima, & diligens, & ſine periculo, & ſine blaſphemia, & præcipuum dilectionis munus, quod eſt precioſius quàm agnitio, gloriosius autem quàm prophetia, omnibus autem reliquis charismatibus ſupereminens.

¶ Oſtenſio quod eccleſia non tantum perfectam habeat dilectionem, ſed quoniam & ſpiritus Dei ſuper eam requieſcit, & quod ab vno & eodem Deo prophetia & ſpiritus. Caput LXIIII.

Q Vapropter eccleſia omni in loco ob eam quā habet erga deum dilectionem, multitudinem martyrum in omni tempore præmittit ad patrem,

trem, reliquis autem omnibus non tantum non habentibus hanc rem oſtēdere apud ſe, ſed neque quidem neceſſarium eſt dicentibus tale martyriū eſſe eorum, martyrium verum ſecundum ſentētiam eorum: niſi ſi vnus aut duo aliquando per omne tempus ex quo dominus apparuit in terris, cum martyribus noſtris, quaſi & ipſe miſericordiam conſequutus, opprobrium ſimul baiulauit nominis. & cum eis ductus eſt velut adiectio quædā donata eis. Opprobrium enim eorum, qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam, & omnes pœnas ſuſtinent & mortificantur propter eā quæ eſt erga deum dilectionem, & confeſsionem filij eius, ſola eccleſia pure ſuſtinet, ſæpe debilitata, & ſtatim augens membra, & integra fiens. Quemadmodum & typus eius quæ fuit illius Loth ſalis figmentum: ſimiliter vt veteres prophetæ ſuſtinentes perſecutionem, quemadmodum dominus ait, Sic enim perſecuti ſunt prophetas, qui ante vos fuerunt, quoniam noue quidem, ſed idem ſpiritus requieſcens ſuper eam, ab hiis qui non recipiunt verbum Dei perſecutionem patitur.

¶ Quomodo prophetæ omnia prædixerūt, quæcunque Chriſtus operatus eſt. Caput LXV.

Q Vod quidem prophetæ cum reliquis quę prophetabāt, & hoc prophetauerunt, quoniam ſuper quoſcunq; requieuerit ſpiritus Dei, & obedierint verbo patris, & ſecundum virtutē ſeruierint ei, perſecutionem patiētur, & lapidabuntur, & occidentur. In ſemetipſis enim hæc omnia præfigurabāt prophetæ, propter dilectionem Dei, & propter verbum eius.

¶ Quoniā prophetæ mēbra Chriſti ſunt, & quēadmodum vnuſquiſq; eorū ſecūdū hoc & prophetauit, quoniā omnia quæ prophetæ prædixerunt Chriſtus impleuit. Ca. LXVI.

C Vm enim & ipſi membra eſſent Chriſti, vnuſquiſq; eorum ſecūdum quod erat membrum, ſecūdum hoc & prophetationē manifeſtabat, omnes

omnes & multi vnum præformantes, & ea quæ sunt v-
nius annuntiantes. Quomodo enim per nostra membra
operatio quidem vniuersi corporis ostéditur, figura au-
tem totius hominis per vnum membrum non ostendi-
tur, sed per omnia: sic & prophetæ omnes quidem vnum
præfigurabãt, vnusquisque autem eorũ secundum quod
erat membrum, secundum hoc & dispositionem adim-
plebat, & eam quę secundum illud membrum erat ope-
rationem Christi prophetabat. Quidam enim in gloria
videntes eum, glorioſam eius apud patrem à dextris eõ
uersationem videbant. Alij super nubes quemadmodũ
filium hominis venientem, & dicentes de eo, Videbunt
in quem compunxerunt, aduentum eius significabant,
de quo ipse ait, Putas cum filius hominis venerit, inue-
niet fidem super terram: de quo & Paulus ait, Si tamen
iustum est apud deum, retribuere eis qui tribulant nos
tribulationem, & vobis qui tribulamini requiem nobi-
scum in reuelatione domini Iesu de cælo, cum angelis
virtutis dei, & in flamma ignis. Alij verò iudicem di-
centes eum, & diem domini tanquam clibanum arden-
tem, quii collgit triticum in horrea, paleas autem com-
buret igni inextinguibili: comminabantur eis qui incre
duli erant, de quibus & ipse dominus ait, Abite maledi-
cti in ignem æternum, quem pręparauit pater meus dia
bolo, & angelis eius. Et Apostolus similiter ait: Qui pœ-
nas dabunt interitus æternas, à facie domini, & à glo-
ria virtutis eius, cum venerit glorificari in sanctis suis,
& ammirabilis fieri hiis qui credunt in eum. Et qui di-
cunt, speciosus forma præ filiis hominum, & vnxit te
deus, deꝰ tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis, & ac-
cingere gladium tuum potentissime circa femur tuum,
& specie tua & pulchritudine tua, intẽde prospere, pro-
cede, & regna, propter veritatem, & mansuetudinem, &
iustitiam: & quæcúque alia talia sunt de eo, eam quæ est
in regno speciem eius & decorem, & exultationem su-
percoruscantem & supereminentem omnibus qui rege-
nerantur sub ipso, significabant, vt qui audiunt concu-
piscerent ibi inueniri, placentia facientes deo. Qui ite-
rum

tum dicẽtes homo est, & quis cognoscet eum, & veni ad
prophetã, & peperit filium, & vocatur nomen eius ad-
mirabilis, consiliarius, Deus fortis: & qui eum ex virgi-
ne Emanuel prædicabant: adunitionem verbi Dei ad
plasma eius manifestabant, quoniam caro erit, & filius
dei filius hominis, purus puram aperiẽs vuluam eã quæ
regenerat homines in deum, quam ipse puram fecit, &
hoc factus quod nos, Deus fortis, & inenarrabile habet
genus. Et qui dicunt, Dominus in Sion loquutus est, &
de Hierusalem dedit vocem suam, & notus in Iudæa
deꝰ, qui in Iudæa aduentum eius significabant. Qui au-
tem rursus dicunt ab Africo venire deum, & de monte
umbroso & condenso, aduentum eius qui est ex Bethle-
em dicebant, quemadmodum ostendimus in eo libro,
qui est ante hunc: Vnde is qui præest, & pascit populum
patris sui, venit. Qui autem dicunt aduẽtum eius, quẽ-
admodũ ceruus claudus saliet, & plana erit lingua mu-
torum, & aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum
audient, & manus resolutæ, & genua debilia firmabun-
ter, & resurgent qui in monumentis mortui sunt, &,
ipse infirmitates nostras accipiet, & lãguores portabit:
eas quæ ab eo curationes fiebant annuntiauerunt. Qui-
dam autem hominem infirmum & inglorioſum, & scien
tem ferre infirmitatem, & sedentem super pullum asi-
næ, venturum Hierosolymam, & dorsum suum ponen-
tem ad flagella, & maxillas suas ad palmas, & quemad-
modum ouem adduci ad victimam, & aceto & felle po-
ri, & ab amicis qui proximi sunt derelinqui, & exten-
dentem manus per totam diem, & ab eis qui eum intue
bantur, subsannari & maledici, & partiri vestimenta e-
ius, & super vestimentum eius mitti sortem, & in limen
sortis deductum, & omnia talia: eum qui secundum ho
minem est aduentum eius, sicut intrauit Hierosolymã,
in qua & passus & crucifixus sustinuit omnia quæcun-
que sunt prædicta, prophetabant. Alij autem dicentes,
commemoratus dominus sanctus mortuorum suorum,
qui prædormierunt in terra limi, & descendit ad eos vt
erigeret, ad saluandum illos: causam reddiderunt, pro-

pter quam passus est hæc omnia. Qui autem dixerunt, In illa die dicit dominus, Occidit sol meridie, & erunt tenebræ super terram in die lucis, & conuertam dies festos vestros in luctum, & vniuersa cantica vestra in lamentationem: eum occasum solis, qui crucifixo eo fuit ab hora sexta, manifeste annũtiauerunt. Et quia posteaquam hoc factum est, hij qui secũdum legem erant dies festi eorũ & cãtica, in luctum & lamentationem eorum conuerterentur, cum inciperent tradi gentibus. Adhuc etiã manifestius hoc idem & Hieremias ostendit, sic dicens de Hierusalem, Exinanita est quæ parit, teduit anima eius, occidit sol ei, cum adhuc medius dies esset, confusa est, & improperium passa est, reliquos eorum in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum. Qui autẽ dixerunt eum dormisse, & somnum cepisse, & resurrexisse, quoniam dominus susceperit eum, præcipientes principibus cælorum aperire æternas portas, vt introeat rex gloriæ, resurrectionem eius quæ ex mortuis per patrem & receptionem in cælos præconauerunt. In eo autem quod dixerunt, A summo cælo egressio eius, & occursus eius vsque ad summum cæli, & non est qui se abscõdat à calore eius, quoniam illuc assumptus est, vnde & descendit, & nõ est qui iustũ iudicium eius effugiat, Idipsum annuntiabant qui dicebant, Dominus regnauit, irascantur populi, qui sedes super Cherubin, commoueatur terra. Partim quidem eã quæ post assumptionẽ eius facta est super eos, qui in eum crediderunt iram ab omnibus populis, & motum vniuersæ terræ aduersus ecclesiam prophetabant: partim autem veniente eo de cælis cum angelis virtutis eius, commoueri vniuersam terram, quemadmodum ipse ait, Erit terræmotus magnus, qualis non est factus ab initio. Et rursus in eo cum dicit, Quisquis iudicatur ex aduerso adstet, & quis quis iustificatur appropinquet puero dei, Et væ vobis, quoniam omnes veterascetis sicut vestimentum, & tinea comedet vos, & humiliabitur omnis caro, & exaltabitur dominus solus in altissimis: significatur quoniam post passionem, & assumptionẽ, omnes qui contra eum fuerunt,

fuerunt, sub pedibus eius subiiciet deus, & ipse super omnes exaltabitur, & nemo qui iustificetur, aut comparetur ad eum. Et qui dicunt dispositurum deum testamentum nouum hominibus, non quemadmodum disposuit patribus in monte Choreb, & cor nouum, & spiritum nouum dare hominibus: & rursus, Antiqua nolite reputare, ecce facio noua quæ nunc orientur, & scietis, & faciam in deserto viam, & in terra inaquosa, flumina ad potãdum genus electum populum meum quẽ acquisiui, vt virtutes meas enarret: quæ est noui testamenti libertas, hanc manifeste annuntiabãt, & nouum testamentum quod in nouos vtres mittitur per fidem quæ est in Christo, quam annuntiauit ortam in eremo viam iustitiæ, & in terra inaquosa flumina spiritus sancti, adaquare genus electũ dei, quod acquisiuit, vt virtutes eius enarrẽtur, sed non vt blasphemarent eum qui hæc fecit deus. Et reliqua omnia, quæcunq; per tãtã seriem scripturæ demonstrauimus prophetas dixisse, spiritalis vere qui est interpretabitur vnũquodq; eorũ quæ dicta sunt, quẽ dictũ sit characterem dispositionis domini, & integrũ corpus operis filij dei ostendẽs, semper eundẽ deũ confessus, & semper eundẽ verbũ dei cognoscẽs, etiã si nunc nobis manifestatus est, & semper eundem spiritũ dei cognoscẽs, etiã si in nouissimis tẽporibus noue effusus est nobis, & à cõditione mundi vsq; ad finem in ipsum humanum gen°, ex quo qui credunt deo, & sequuntur verbum eius, percipiunt eã quæ ab eo est salutem. Qui vero absedunt ab eo, & cõtẽnunt præcepta eius, & per operã sua inhonorãt eum qui se fecit, & sententia sua blasphemant eum qui se alit, iustissimum aduersus se coarguant iudicium. Hic igitur examinat omnes, ipse vero à nemine examinatur, neq; patrẽ suum blasphemãs, neq; dispositiones eius frustrãs, neq; patres accusans, neq; prophetas exhonorãs, aut ab alio deo dicẽs eos, aut alterum ex alia & alia subst ãtia fuisse prophetias. Dicentes autẽ aduersus õnes hæreticos, & primo quidẽ aduersus eos qui sunt à Marcione, & aduersus eos qui sunt similes illis, ab altero deo dicẽtes esse prophetas. Legite

diligentius id quod ab apostolis est Euangelium nobis datum,& legite diligẽtius prophetas, & inuenietis vniuersam actionem,& omnem doctrinam,& omnem passionem domini nostri prædicatam in ipsis.

¶ Aduersus eos qui dicunt: quid noui veniens attulit Christus. Cap. LXVII.

I autem subit vos huiusmodi sensus vt dicatis, Quid igitur noui dominus attulit veniens? cognoscite quoniam omnẽ nouitatem attulit, semetipsum afferens, qui fuerat annuntiatus. Hoc enim ipsum prædicabatur, quoniã nouitas veniet innouatura & viuificatura hominẽ. Regis enim aduentus ab his quidem qui mittuntur seruis prænuntiatur propter apparatum,& expeditionem eorũ, qui incipient suscipere suum dominum. Cum autẽ venit rex,& illi prænuntiato gaudio adimpleti sunt, qui sunt subiecti, & percepe-
runt eã, quæ est ab eo libertatem, & participant visionẽ eius,& audierunt sermones eius,& fruituri sunt muneribus ab eo, non iam requiretur quid nouũ attulit rex per eos, qui annuntiauerunt aduẽtum eius, apud eos videlicet qui sensum habent: semetipsũ enim attulit,& ea quę prædicta sunt bona, in quę cõcupiscebãt angeli intẽdere,& douauit hominibus. Tunc autẽ fuissent serui mendaces, & nõ à domino missi, si non Christus aduẽniens talis, qualis & prædicabatur, adimplesset eorũ sermones. Quapropter dicebat, Ne putetis quoniam veni soluere legem aut prophetas. Non veni soluere, sed adimplere. Amen enim dico vobis, donec pertranseat cælum & terra, iota vnum, aut vnus apex non transiet à lege & prophetis, quoadusque omnia fiant. Omnia enim ipse adimpleuit veniens, & adhuc implet in ecclesia vsque cõsummationẽ, à lege prædictũ nouum testamẽtũ. Quemadmodum & Paulus apostolus eius ait, in ea quæ est ad Romanos. Nunc autẽ sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata à lege & prophetis. Iustus enim ex fide viuet. Hoc autẽ quoniã iustus ex fide viuet, per prophetas prædictum fuerat. Vnde autem poterãt prædicere pro-

re prophetæ regis aduẽtum,& eã libertatẽ quæ ab eo data
batur prę euãgelizare,& omnia quæ à Christo facta sunt
& sermone & operatione,& passionẽ eius prænũtiare,&
nouũ testamẽtum prędicare, si ab altero deo propheticã
spirationẽ acceperũt, ignorãtes inenarrabilẽ patrem
ũdum vos,& regnum eius,& dispositiones eius, quas
ius dei* in nouissimo dierum. Casu quodã hæc euenis- Deest faciet
nõ potestis dicere, tanquã à prophetis quidem de al- aut præstabit
ro quodam dicta, similiter autem euenerint domino.
nnes enim prophetæ hæc eadẽ prophetauerunt. Sed
q; alicui ex veterib⁹ euenerunt: si enim euenissent a-
ui ex veterib⁹ ista, nõ vtiq; qui postea fuerunt ,pphe-
ent in nouissimis temporibus affutura hæc. Adhuc
ã nemo est neq; patrum, neque prophetarum, neq; an
uorum regum, circa quem proprie ac specialiter fa-
m sit aliquid horum. Nã omnes quidem Christi pas-
nes prophetauerunt, ipsi autẽ ad patiẽdum similiter,
ipsa prædicta sunt dominicæ passionis, in nullo alte-
facta sunt. Neque enim sol medio die occidit aliquo
veteribus mortuo, neque sciissum est velum templi,
que terra mota est, neque petræ disruptæ sunt, neque
rtui surrexerunt, Neque in tertia die quis illorũ sur
it, neq; receptus est in cælum, neq; cu assumeretur
rti sunt cæli, neq; in nomen alicuius alterius credi-
unt gentes, neq; quis ex eis mortuus & resurgens a-
uit nouum libertatis testamẽtum. Nõ igitur de alte-
sed de domino, in quẽ cõcurrerunt omnia prædicta
ia, dicebãt prophetæ. Si autem aliquis Iudæis aduo-
onẽ præstãs, erectionẽ templi, quæ posteaquã in Ba-
onem trãsmigrauerunt facta est sub Zorobabel,& di
sionẽ populi, quæ facta est post septuaginta annos,
at hoc esse nouum testamentum, cognoscat quoniam
ideum quidem templum restitutum est, tunc adhuc
m illa quæ in lapideis tabulis facta fuerat lex seruа-
ur. Nouum autem testamentum datum est nullum,
d ea lege quæ per Moysen data est, vtebantur vsque ad
uentum domini: A domini autem aduẽtu nouum te-
mentum ad pacem reconcilians,& viuificatrix lex in

vniuersam exiuit terrã, quemadmodum dixerunt prophetę, Ex Sion enim procedet lex, & verbum domini de Hierusalem, & arguet populum multũ: & cõcident gladios suos in aratra, & lãceas suas in falces, & iam nõ discẽt pugnare. Si igitur alia lex, & verbum exiens ab Hierusalem tantã pacem fecit apud eas gentes quæ eum receperunt, & per eas arguit imprudentiæ multum populum, videtur cõsequens de altero dixisse prophetas. Si autem libertatis lex, id est, verbum dei, ab apostolis qui ab Hierusalẽ exierunt annuntiatum, vniuersam terrã in tantã trãsmutationem fecit, quòd gladios & lanceas bellatorias in aratra fabricauerunt ipsi, & in falces quæ donauit ad metẽdum frumẽtum in organa pacifica demutauerunt, & iã nesciunt pugnare, sed percussi & alterã præbent maxillã, nõ de alio prophetæ dixerunt hæc, sed de eo qui fecit ea. Hic autem est dominus noster, & in hoc est sermo verus, quoniam ipse est qui aratrum fecit, & falcem intulit, hoc est, hominis primã seminationem, quæ fuit secundum Adam plasmatio, & in nouissimis temporibus per verbum collectam fructificationem: & propter hoc quod initium fini coniungebat, vtrorúmque dominus existens, in fine quidem aratrum ostendit lignum copulatum ferro, & sic eius expurgauit terrã, quoniam firmum verbum adunitum carni & habitu tali confixus emundauit syluestrem terram. Initio autem falcem figurabat per Abel, significabat iusti generis humanam collectionẽ. Vide enim, inquit, quemadmodum iustus perit, & nemo intuetur, & viri iusti tolluntur, & nemo excipiet corde. Hæc autem in Abel quidem præmeditabantur, in prophetis verò præconabantur, in domino autem perficiebantur, & in nobis autem id ipsum est, consequente corpore suum caput.

¶ Aduersus eos qui dicunt quædã à summitate dixisse prophetas, quædam verò à mundi fabricatore. Cap. LXVIII.

ET aduersus eos quidem qui ab alio deo pphetas dicunt, ab altero autem dominum patrem nostrum, talia sunt apta si quo modo tandem quiescant

quiescant à tanta irrationabilitate. Propter hoc enim & laboramus eas quæ sunt ex scripturis adhibere ostensiones, vt ipsis sermonibus cõfutantes eos, quãtum in nobis est, cohibeamus eos à grandi blasphemia, & à multorum deorum dementi fabricatione.

¶ Quemadmodum de eisdẽ ipsis dictis discrepant à semetipsis qui sunt à Valentino. Caput LXIX.

A Duersus eos rursus qui sunt à Valẽtino, & reliquos falsi nominis gnosticos, qui aliquando quidem à summitate quædã eorum quæ sunt in scripturis posita dicta dicunt, propter semen quod est inde, aliquando verò à medietate propter matrem fœminam audacem, multa etiam à mundi fabricatore, quo & missi sunt prophetæ, dicimus valde irrationabile esse in tantum inopiæ deducere patrem vniuersorũ, quasi non habuerit sua instrumenta, per quæ pure ea quæ sunt in pleromate annuntiarentur. Quem enim timebat, vt non libere & sine commixtione eius spiritus qui est in diminutione & ignorantia factus, proprie & seperatim significaret voluntatem suam? An timebat ne plurimi saluarentur, quum plures pure audirent ea quæ sunt veritatis? An rursus impotens erat ipse sibi præparare eos, qui aduentum saluatoris prænuntiarent? Si autem cum huc venisset saluator suos apostolos misit in mundum, pure aduentum eius annuntiantes, & voluntatem patris docentes, in nullo communicantes neque gentium, neque Iudæorum doctrinæ: multo magis in pleromate mittens prædicatores proprios destinasset, annuntiãtes in hunc mundum futurum aduentum eius, in nullo communicantes hiis prophetis qui sunt à Demiurgo. Si autem cũ esset intra pleroma, vsus est hiis prophetis qui erant secundum legem, & per eos ostẽdit quæ sunt sua, multo magis cum huc venisset his ipsis vsus fuisset magistris, & per eos annuntiasset nobis Euangelium. Iam igitur non Petrum & Paulum, & reliquos apostolos dicãt annuntiasse veritatem, sed scribas & pharisæos, & reliquos per quos lex annuntiabatur.

Si autem suos in suo aduentu proprios apostolos emisit spiritu veritatis, & nō spiritu erroris: hoc ité spiritu verbum Dei. & siquidē de principalitate spiritus fuit secundum regulā ipsorum, spiritus lucis, & spiritus veritatis, & spiritꝰ perfectionis, & spiritꝰ agnitionis: is verò qui à Demiurgo fuit spiritꝰ ignorātiæ, & diminutionis, & erroris, & vmbræ progenies: quēadmodum in vno & eodē potuit esse perfectio, & diminutio, & ignorātia, error & veritas, lux & tenebræ. Si autem in prophetis impossibile erat hoc ita esse, sed ab vno deo verbum domini præconabāt, & aduentum filij eius annuntiabāt: multo magis dominus ipse nunquam modo quidem de principali, modo verò de subiecta deminoratione fecisset sermones, & agnitionis, & ignorantiæ simul factus magister. Nec vnquam modo quidem mundi fabricatorem, modo autem eum qui super hunc, glorificaret patrem, quēadmodum ipse ait, Nemo immittit cōmissuram vestimenti noui in vestimentum vetus, nec mittunt vinū nouū in vtres veteres. Igitur aut omni modo & ipsi abstineant se à prophetis, tanquā à veteribus, & nō dicant eos ab ea nouitate, quæ secundum principalitatem est quædam dixisse, præmissos à Demiurgo: aut rursus arguentur à domino dicente, nouum vinum non mitti in vtres veteres. Vnde autem semē matris ipsorum poterat cognoscere ea quæ erāt intra pleroma sacramenta, & de his eloqui, siquidē extra pleroma existens mater, peperit hoc ipsum semen, quod extra pleroma & extra agnitionem esse dicunt, quod est ignorantia. Quomodo igitur id quod erat ignorātia semen conceptum agnitionē annuntiare poterat? aut quemadmodum ipsa mater, ea quæ erant pleromatibus cognoscebat sacramenta, informis & infigurata, quasi abortiuum proiecta foras, & ibi aptata & formata, & ab horo prohibita interius ingredi, & vsque ad consummationem extra pleroma perseuerans, id est, extra agnitionem. Rursus autem passionē domini typum esse dicētes extensionis Christi superioris, quam extensus hora formauit eorum matrem, in reliquis arguuntur, iam nō habentes similitudinē typum

ostendere. Vbi enim rursum Christus aceto & felle potatus est? aut vbi diuisa sunt vestimēta eius, aut vbi pūctus est, & exiuit sanguis & aqua? aut vbi guttas sanguinis sudauit? & reliqua quæcunque domino acciderunt, de quibus dixerunt prophetæ. Vnde ergo de his quæ tunc quidem nondum euenerant, incipiebant autē euenire, aut mater aut semen eius diuinauit? Adhuc etiam super hæc dicunt quidem à principalitate quædam dicta, cōfutati ab his quæ in scripturis de Christi aduētu referuntur. Quæ autem sint hæc non iam vnū sentiūt, sed alij alia de his ipsis respondent. Si quis enim experimētum eorum volens accipere, separatim interroget quo sermone eos qui excellētes sint apud eos, inueniet alium quidem dicentem de Propatore, id est, de Bytho esse id quod interrogetur. Alium verò de initio omniū, id est, de vnigenito. Alterum verò de patre omniū, hoc est, verò. Alter rursus dicet, de vno æone eorū qui sunt in pleromate ęones dici. Alij autem de Christo, & alius de saluatore. Qui autem illorum peritior est, posteaquàm multum tacens protexerit, de horo ait dictū esse. Alius verò eam quæ est intra plenitudinem Sophiam significari. Alius vero illam quæ extra plenitudinem est matrem annnntiari. Et alius mūdi fabricatorem deum dicet. Tantæ sunt de vno inter eos diuersitates, de iisdē scripturis varias habentes sententias: & vno eodémque sermone lecto, vniuersi obductis superciliis agitantes capita, valde quidem altissime se habere sermonem dicūt, non autem omnes capere magnitudinem eius intellectus qui ibidem continetur, & propter hoc silentiū maximā rem esse apud sapientes. Oportet enim eā quæ sit sursum Sigen per id quod est apud eos silentium deformari. Sic autem abeunt omnes, quotquot sunt tantas de vno gestantes sententias, in absconditō ferentes secum sua acumina. Cum igitur inter eos conuenerit de his quæ in scripturis sunt prædicta, tunc & à nobis confutabuntur. Non enim bene sentientes, interim tamen semetipsos arguunt, de hisdem verbis non consentientes. Nos autē vnum & solum verum deum doctorem

rem sequentes, & regulam veritatis habentes eius sermones, de iisdem semper eadem dicimus, omnes vnum deũ sciẽtes, factorem huius vniuersitatis, qui prophetas misit, qui eduxit populum de terra AEgypti, qui in nouissimis tẽporibus filium suum manifestauit, vti cõfunderet incredulos, & exquireret iustitiæ fructum.

¶ Ostensio de domini sermonibus confitentis se à Deo patre missum, à quo & prophetæ venerunt, & patres electi sunt. Cap. LXX.

QVem enim non cõfitetur dominus, neque ab altero Deo dicere prophetas, nisi à patre ei°, neque ab aliqua alia substantia, sed ab vno & eodẽ patre, neque alium aliquẽ ea quæ sunt in hoc mũdo fecisse, nisi suum patrem docens sic. Homo erat quidam paterfamilias, & plantauit vineam, & sepem circundedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam colonis, & peregre profectus est. Cũ autem appropinquasset tẽpus fructuum, misit seruos suos ad colonos, vt acciperẽt de fructibus suis. Et coloni apprehensis seruis, vnum quidem ceciderunt, alium autẽ lapidauerunt, alium verò occiderunt. Iterũ misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt eis similiter. Nouissime autẽ misit eis filium suũ vnicum, dicens, Forte verebuntur filium meum. Coloni verò cum vidissent filium, dixerũt intra se, Hic est hæres, venite occidamus eũ, & habebimus hæreditatẽ eius: & apprehensum eum eiecerunt extra vineã, & occiderunt. Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet colonis illis? Et dixerunt illi, Malos male perdet, & vineam suam locabit aliis colonis, qui reddent ei fructus temporibus suis. Iterum dicit dominus: Nunquam legistis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Propter quod dico vobis, quoniam auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti faciẽti fructũ eius. Per quæ ostendit manifeste discipulis suis, vnum quidem & eundẽ patremfamilias, hoc est, vnum deum patrẽ,

trem, qui per seipsum omnia fecit. Varios verò agricolas, quosdam quidem contumelioſos, & superbos, & infructuosos, & domini interfectores: quosdam verò cum omni obedientia reddentes fructus temporibus suis: & eundem hunc patremfamilias aliquando quidẽ mittentem seruos, aliquando quidem filium suum. A quo igitur patre missus est filius ad eos colonos qui interfecerunt eum, ab hoc & serui. Sed filius quidem quasi à patre veniens principali autoritate dicebat, Ego autem dico vobis. Serui autem quasi à domino seruiliter, & propter hoc dicebãt, Hæc dicit dominus. Quem igitur illi dominum præconabant incredulis, hunc Christus tradidit hiis qui obediunt sibi. & qui priores, siue primum per seruilem legisdationem vocauerat deus: hic posteriores siue postea per adoptionẽ assumpsit. Plantauit enim deus vineam humani generis, primo quidem per plasmationem Adæ, & electionem patrum: tradidit autem colonis per eam legisdationem, quæ est per Moysen. Sepem autem circundedit, id est circunterminauit eorũ culturam, & turrim ædificauit, Hierusalem elegit, & torcular fodit, receptaculum prophetici spiritus prẽparauit, & sic prophetas misit antequam esset in Babylonem transmigratio. Et post transmigrationem alios iterum plures quàm priores expetentes fructus, dicentes illis, Hęc dicit dominus omnipotens, Emũdate vias vestras, & mores vestros, iudicium iustum iudicate, & misericordiam & miserationem facite vnusquisque ad fratrem suum: in viduam, & orphanum, & proselytum, & pauperem ne exercueritis potentatum, & vnusquisque malitiæ fratris sui ne recordemini in cordibus vestris: & iusiurandum falsum nolite diligere. lauamini, mundi estote, auferte nequitias à cordibus vestris, discite benefacere, exquirite iudiciũ, defendite vim patientem, iudicate pupillo, & iustificate viduam, & venite disputemus dicit dominus. Et rursum, Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo, & fac bonum, inquire pacem & persequere eã. Hæc præconantes prophetæ fructum petebãt iustitiæ.

Non

Non credentibus autem illis nouissime filiũ suum misit dominum nostrum Iesum Christum, quem cum occidissent mali coloni, proiecerunt extra vineam. Quapropter & tradidit eam dominus deꝰ non iam circumuallatam, sed expansam in vniuersum mũdum aliis colonis, reddentibus fructus temporibus suis, turre electionis exaltata vbique & speciosa, vbique enim præclara est ecclesia, & vbique circunfossum torcular, vbique enim sunt qui suscipiunt spiritum. Quoniam enim filium Dei reprobauerunt, & eiecerunt eum, cum eum occidissent extra vineam, iuste reprobauit eos deus, & extra vineam existentibus gentibus dedit fructificationem culturæ. Quemadmodum & Hieremias propheta ait, Reprobauit dominus, & abiecit gentem facientem hæc, quoniam fecerunt filij Iuda malignum in conspectu meo, dicit dominus. Similiter autem & Hieremias, Constitui super vos exploratores, dicentes, Audite vocem tubæ: & dixerunt, non audiemus, propter hoc audierunt gentes, & qui pascunt pecora in eis. Vnus ergo & idẽ deus pater qui plãtauit vineã, qui populũ eduxit, qui ꝓphetas misit, qui filiũ suũ misit, qui vineã dedita - liis colonis, hiis qui reddũt fructũ in tẽporibus suis. Et propter hoc dicebat dominꝰ discipulis suis, bonos operarios nos prẽparãs. Attendite vobis & vigilate semper in omni tempore, ne quando grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & cogitationibus secularibus, & repẽte adsistat super vos dies illa. Superueniet enim quasi laqueus super omnes sedentes super faciẽ terræ. Sint igitur lumbi vestri præcincti, & lucerne ardẽtes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptiis. Quomodo enim factum est in diebus Noë, manducabant, & bibebant, emebant, & vendebant, nubebant & nubebantur, & non scierunt, quoadusque intrauit Noë in Arcã, & venit diluuium, & perdidit omnes: Quemadmodum factum est in diebus Loth, manducabant & bibebant, emebant, & vendebant, plantabant, & ædificabant, qua die exiuit Loth à Sodomis, pluit ignem de cælo, & perdidit

didit omnes: sic erit & in aduentu filij hominis. Vigilate igitur, quoniam nescitis, qua die dominus vester veniet. Vnum & eundem annuncians dominum, qui in temporibus Noë propter inobedientiam hominum superduxit diluuium, & temporibus Loth propter multitudinem peccatorum Sodomitarum pluit ignem à cælo: & in nouissimo tempore propter hanc eandẽ inobedientiam, & similia peccata, superduxit diem iudicij: in quo ait tolerabilius Sodomis & Gomorrhis futurum quàm illi ciuitati & domui, quæ non receperit verbum apostolorum eius. Et tu autẽ Capharnaum, dicebat, nũquid vsque ad cælum exaltaberis, vsque ad inferos descendes. Quoniam si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, mansissent vsque in hodiernũ diem. Veruntamen dico vobis, tolerabilius erit Sodomis in die iudicij quàm vobis: Vnus & idem cum semper sit verbum Dei, credentibus quidem ei fontẽ aquæ in vitam æternam dãs, infructuosam verò fici arborem arefaciens, & statim: Et tẽporibus Noë iuste diluuium inducens, vti extingueret pessimum genus eorum qui tunc erant hominum, qui iam fructificare Deo non poterant, cum angeli transgressores cõmixti fuissent eis, & vt peccata eorum cõpescet, seruare verò Arcæ typum Adæ plasmationem, & temporibus Loth, qui pluerat super Sodomam & Gomorrham ignẽ & sulphur de cælo, exemplum iusti iudicij Dei, vt cognoscerent omnes, quoniam omnis arbor quæ non facit fructum excidetur & in ignem mittetur, & in vniuersali iudicio tolerabilius Sodomis vtens, quàm hiis, qui viderũt eius virtutes quas faciebat, & non crediderunt in eum, neque receperunt eius doctrinam. Quemadmodum enim maiorem dedit gratiam per suum aduentum hiis, qui crediderunt ei, & faciunt eius voluntatem, sic & maiorem in iudicio habere pœnam eos qui non crediderunt ei significauit iustus existẽs super omnes æqualiter, & quibus plus dedit, plus ab eis exacturus: plus autem non quod alterius patris agnitionem ostendit, sicut per tot & tanta ostendimus, sed quia maiorem damnationem

paternæ

paternæ gratiæ per suum aduentũ effudit in humanum genus. Si cui autem non sufficiunt quæ prædiximus, ad credendum ab vno & eodẽ patre prophetas missos esse, à quo dominus noster missus est, aperiens aures cordis sui, & Christum Iesum dominum magistrum aduocans audiat dicentem eum, Simile est regnum cælorum regi nuptias facienti filio suo, & mittenti seruos suos, ad congregandum eos qui vocati fuerunt ad nuptias: & illis nolentibus obedire, iterum ait, & alios seruos misit, dicens, Dicite hiis qui sunt vocati, Venite, prandium meum paraui, tauri & omnia saginata occisa, & omnia parata sunt, venite ad nuptias. Illi autẽ abierunt negligentes eum, alij quidem in agrum suum, alij autem ad negociationem suam. Reliqui verò arripuerunt seruos eius, & alios quidẽ contumelioſe tractauerunt, alios verò occiderunt. Rex autẽ cum audisset iratus est, & mittens exercitus suos perdidit interfectores illos, & ciuitatẽ eorũ succẽdit, & dixit seruis suis, Nuptiæ quidem paratæ sunt, vocati verò non fuerũt digni. Ite igitur ad exitus viarũ, & quotquot inueneritis congregate ad nuptias. Et exeuntes serui eius cõgregauerũt omnes quot quot inuenerũt bonos & malos, & impletæ sunt nuptiæ discumbentibus. Introiens autem rex videre recumbẽtes, vidit ibi hominem nõ vestitum veste nuptiali, & dicit ei, Amice quomodo veniſti huc nõ habens indumentũ nuptiarũ? Illo autẽ obmutescẽte, dixit rex ministris, Tollite eum à pedibus & manibus, & mittite eum in tenebras quæ sunt exteriores, ibi erit fletus & stridor dentiũ. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Manifeste enim per hæc verba sua ostendit dominus omnia, & quoniã vnus rex & dominus omnium pater, de quo & antea dixit, Neque in Hierosolyma iures quoniã ciuitas est magni regis: Et quoniam ab initio nuptias præparauit, & propter immensam benignitatem per seruos suos vocabat priores ad cõuiuium nuptiarum, & vbi illi noluerunt obedire, rursus alios seruos misit cõuocãs eos, neque sic obedierunt ei, Sed & eos qui vocationem annunciabãt lapidauerũt & occiderũt. Illos quidẽ perdidit

didit mittens exercitus suos & ciuitates illorũ succendit: ex omnibus autẽ vnus, id est, ex vniuersis gentibus ad conuiuiũ nuptiarũ filij sui cõuocauit, quẽadmodum & per Hieremiã ait, Et misi ad vos seruos meos prophetas dicere, Auertimini vnusquisq; à via nequissima & meliora facite opera vestra. Et rursus per eundẽ, Et misi, inquit, ad eos omnes seruos meos prophetas inter diem & ante lucem, & non obedierunt mihi, neque intenderunt aures ipsorum: & dicas eis hunc sermonem, Hoc genus quod non obediuit vocẽ domini neque recepit disciplinam, defecit fides ex ore ipsorũ. Qui igitur nos per apostolos vndiq; vocauit dominus, hic per prophetas vocabat eos qui olim fuerunt, quemadmodum ex sermonibus domini ostenditur: & nõ ab alio autem apostoli, etiãsi variis gentibus præconabant, sed ab vno & eodem, alij quidem dominum annunciabant, alij autem patrem euangelizabant: & alij quidem aduentum prænunciabant filij Dei, alij verò præsentem eum iam his qui longe erant præconabant. Adhuc etiam manifestauit oportere eum vocatione & iustitiæ operibus adornari, vti requiescat super vos spiritus Dei. Hoc est enim indumẽtum nuptiarum, de quo & Apostolus ait, Volum⁹ expoliari sed superindui vti absorbeatur mortale ab immortalitate. Qui autem vocati quidem sunt ad cænam Dei, & propter malam suam cõuersationem non perceperunt spiritũ sanctum, proicientur, inquit, in tenebras exteriores. Manifeste autẽ ostendens, quoniã ipse rex qui cõuocauerit vndiq; fideles ad nuptias filij sui, & incorruptibile conuiuium donauerit, iubeat mitti in tenebras exteriores eum, qui non habeat indumentum nuptiarum, hoc est contemptorem. Quemadmodum enim in priore testamento non in multis illorum bene sensit, sic & hic multi vocati, pauci verò electi. Non alius igitur qui iudicat deus, & alius qui conuocat ad saluté pater. Nec alius quidẽ qui æternum lucẽ donat, alius verò qui iubet in exteriores mitti tenebras eos, qui nõ habẽt indumẽtũ nuptiarũ. Sed vnus & idẽ de⁹ pater domini nostri, à quo & pphetæ missi sunt, indignos,

indignos quidem conuocans propter immensam benignitatem, eos verò qui conuocati sunt inspiciens, si conueniens habeant indumentum, & congruens nuptiis filij sui. Quoniam nihil inconueniens neque malum placet ei. Quemadmodum dominus dixit ei qui curatus fuerat, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne quid deterius tibi fiat. Qui enim est bonus, & iustus, & mundus, & immaculatus, neque malum aliquid, neque iniustum, neque abominandum in suo sponsali thalamo sustinebit. Est autem hic pater domini nostri, cuius prouidentia constant omnia, & iussu administrantur omnia: & gratuito quidem donat in quos oportet, secundū autem meritum dignissime attribuit in ingratos, & non sentiētes benignitaté ei⁹, iustissimus retributor: & propterea ait, Mittens exercitus suos perdidit interfectores illos & ciuitatem illorum incēdit. Exercitus autem eius, inquit, quia omnes homines Dei, Domini enim est terra, & plenitudo eius, orbis terræ & omnes qui habitant in ea. Et propter hoc Paulus apostolus in epistola quæ est ad Romanos ait, Non enim est potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt à Deo ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, damnationem sibi acquirent. Principes enim non sunt timori boni operis sed mali. Vis autem non timere potestatem, bonum fac, & habebis laudē ex ea: Dei enim minister est, tibi ad bonum. Si autem male feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit. Ideóque subiecti estote non tantum propter iram, sed & propter conscientiam. Propter hoc enim & tributa penditis, ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruientes. Sed & dominus igitur & Apostoli vnum deum patrem annunciabant eum qui legisdationem fecit, qui misit prophetas, qui omnia fecit, & propter hoc ait, Mittens exercitus suos. Quoniam omnis homo secundum quod est homo, plasma ipsius est, licet ignoret deum fuū. Omnibus enim ipse vt sint præstat, qui solē suum oriri facit super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos.

iniustos. Et non solum per ea quæ prædicta sunt, sed & per parabolam duorum filiorum, quorum iunior luxuriose consumpsit substantiam, viuens cum fornicariis, vnum & eundem docuit patrem maiori quidem filio nedum quidem indulgentem, propter eum autem qui perierat minorem filium suum iubentem occidi vitulum saginatū, & primam ei stolam donantē. Et per parabolam autē eorum operariorum, qui variis temporibus in vineam mittebantur, vnus & idē dominus ostenditur: vocat alios quidem stantes in initio mundi fabricationis, alios verò post hoc, & alios circa medietatem temporum, & alios progressis iam temporibus, ité alios in fine, vt sint quidem multi operarij secundum sua ipsorum tempora, vnus autem qui conuocat eos paterfamilias: Etenim vinea vna, quoniam & vna iustitia: & vnus dispensator, vnus enim spiritus Dei qui disponit omnia: similiter autem & merces vna, omnes enim acceperunt singulos denarios, imaginem & discretionem regis, agnitionem filij Dei quæ incorruptela. Et propter hoc à nouissimis cepit dare mercedē, quoniam in nouissimis temporibus manifestatus, dominus omnibus semetipsum repræsentauit. Et publicanus autem qui in oratione pharisæum superauit, non quoniā alterum patrem adorabat, testimonium accepit à domino, quod sit magis iustificatus, sed quoniā cum magna humilitate sine extollentia & sine iactantia exomologesin eidem Deo faciebat. Et duorum autem filiorum parabola, eorum, qui in vineam mittuntur: quorum alter quidem contradixit patri, & postea pœnitetur, quando nihil profuit ei pœnitentia, alter autem pollicitus est ire statim, promittens patri, non abiit autē quoniam omnis homo mendax, & velle quidem in promptu adiacet, non inuenit autem perficere: vnum & eundem ostendit patrem. Sed & arboris fici parabola, de qua dominus ait, Ecce iam triennium venio, quærēs fructum in hac arbore fici, & nō inuenio, Per prophetas aduentum suum significans, per quos venit aliquotiēs exquirens iustitiæ fructū ab eis, quē nō inuenit, aperte manifestauit,

festauit,& quoniã excidetur arbor fici, propter prædictam causam:& sine parabola autẽ dicebat ad Hierusalem dominus. Hierusalẽ Hierusalẽ quæ interficis prophetas,& lapidas eos qui mittũtur ad te, quotiés volui colligere filios tuos sicut gallina pullos suos sub alas,& noluisti, ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Quod enim per parabolam dictum fuerat, Ecce triennium venio quærens fructum,& manifeste iterũ, quoties volui colligere filios tuos,si non huius aduentu qui per prophetas est intelligamus,erit mendacium. Siquidem semel,& tunc primum venit ad eos, Sed quoniam & patriarchas qui elegit & nos idem est verbum Dei,& illos semper visitans per propheticum spiritum, & nos qui vndique conuocati sumus per suum aduentum,super ea quæ dicta sunt vere hæc dicebat: Multi ab oriente & occasu venient,& recumbent cum Abrahã, Isaac, & Iacob in regno cælorũ, filij autem regni ibunt in tenebras exteriores,ibi erit fletus & stridor dentium. Si igitur hij qui per præconiũ apostolorũ eius,ab oriẽte & occidẽte credẽtes in eũ,cum Abrahã,Isaac, & Iacob in regno cælorum recumbent participantes cum eis epulationẽ,vnus & idẽ deus ostẽditur,qui elegit quidẽ patriarchas, visitauit verò populũ,gẽtes verò aduocauit.

¶ Ostẽsio quod homo liber sit,& suæ potestatis, ad hoc vt possit eligere bona vel cõtraria. Ca. LXXI.

A Liud autem quod ait. Quotiens volui congregare filios tuos,& noluisti, veterem legem libertatis hominis manifestauit, quia liberum eum deus fecit ab initio,habentem suam potestatem,sicut & suam animam,ad vtendum sententia Dei voluntarie,& nõ coactum à Deo. Vis enim à Deo non fit, sed bona sentẽtia adest illi semper. Et propter hoc consiliũ quidẽ bonum dat omnibus. Posuit autẽ in homine potestatem electionis,quemadmodũ &in angelis. Erenim angeli rationabiles, vti hij quidẽ qui obedissent, iuste bonum sint possidentes,datum quidem à Deo,seruatũ verò ab ipsis. Qui autem non obedierunt,iust<nõ inue

nientur

nientur cum bonis,& meritam pœnam percipiẽt. Quoniam deus quidem dedit benigne bonũ, ipsi verò non custodierunt diligenter illud,neque preciosum arbitrati sunt,sed supereminentiam bonitatis cõtempserunt. Abicientes igitur bonum & quasi respuentes, merito omnes iustum iudicium incident dei, quẽadmodum & apostolus Paulus in epistola quæ est ad Romanos,testificatus est dicens ita, An diuitias bonitatis eius, & patiẽtiæ,& longanimitatis cõtemnis, ignorans quoniam bonitas Dei in pœnitentiam te adducit, Secundũ autẽ duritiã tuã, & cor impœnitẽs thesaurizas tibimetipsi irã in diẽiræ & reuelationis iudicij Dei. Gloria autẽ & honor,inquit,omni operanti bonum. Dedit ergo deus bonum,quẽadmodum & Apostolus testificatur in eadẽ epistola,& qui operantur quidem illud, gloriam & honorem percipient,quoniam operati sunt bonum, cum possint non operari illud. Hij autem qui illud nõ operantur, iudicium iustum recipient Dei, quoniam non sunt operati bonum,cum possint operari illud.

¶ Ostẽsio quod non natura quidam boni sint, quidam verò mali,& quod in hominis electione sit bonum. Caput LXXII.

S I autem naturaliter quidam boni,quidã verò mali facti fuissent, neque laudabiles essent quia boni sunt,tales enim facti fuerant. Sed neque illi vituperabiles,& ipsi enim tales fuerant instituti. Sed quoniam omnes eiusdem sunt naturæ, & potentes retinere & operari bonum, & potentes rursum amittere id & non facere,iuste etiã apud homines sensatos,quanto magis apud deum alij quidem laudãtur, & dignum percipiunt testimonium electionis bonæ & & perseuerantiæ: Alij verò accusantur, & dignum percipiunt damnum,eo quod iustum & bonum reprobauerint. Et ideo prophetæ hortabantur homines iustitiam agere, bonum quoque operari, sicut per multa ostendimus:quia in nobis sit hoc, & propter multam negligentiam in obliuionem inciderimus, & consilio egea-

mus bono, propter quod bonus deus præstabit bonum consilium perfectis. Propter hoc autem & dominus luceat lumen vestrum, dicebat, coram hominibus, vt videant bona facta vestra & glorificent patrem vestrum qui in cælis est. Et attendite vobis ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & sollicitudinibus secularibus. Et sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptiis, vt cum venerit & pulsauerit, aperiatis ei. Beatus seruus ille quē cum venerit dominus eius, inuenerit ita facientem. Et iterum, Seruus qui scit voluntatem domini sui, & non facit, vapulabit multis: &, Quid mihi dicitis domine domine, & non facitis quæ dico: & iterum, Si autem dicat seruus in corde suo, tardat dominus meus, & incipiat cædere conseruos, & manducare, & bibere, & inebriari, veniet dominus eius in die qua non sperat, & diuidet eum, & parte eius cū hypocritis ponet: & omnia talia quæ liberum, & suæ potestatis ostendunt hominē, & quia consilium instruat deus, adhortans nos ad subiectionem sibi, auertens ab incredulitate, non tamen de violentia cogens. Etenim ipsum Euangelium si noluerit quis sequi, licet quidem, non tamen expedit. Inobedientia enim Dei, & amissio boni est quidem in hominis potestate, Lesionem autem & damnū non quamlibet infert, & propter hoc Paulus ait, Omnia licent, sed non omnia expediunt: & libertatem referens hominis, quapropter & omnia licent, non cogente eum Deo: & id nō expedit, ostendens vt non ad velamen malitiæ abutamur libertatem, non enim hoc expedit. Et iterum ait, Loquimini veritatem vnusquisque cū proximo suo, & omnis sermo malus de ore vestro non exeat, aut turpitudo, aut vaniloquium, aut scurrilitas, quę ad rem non pertinent, sed magis gratiarū actio: & Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autē lumen in domino, quasi filij lucis honeste ambulate, nō in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & in libidinibus, non in ira & zelo: & hæc quidem feciſtis, sed abluti estis

ti estis, sed sanctificati estis, in nomine domini nostri. Si igitur non in nobis esset facere hæc, aut non facere, quam causam habebat apostolus, & multo prius ipse dominus consilium dare, quædam quidem facere, à quibusdam verò abstinere? Sed quoniam liberæ sententiæ ab initio est homo, & liberę sententiæ est deus, cuius ad similitudinem factus est, semper consilium datur ei, continere bonum, quod perficitur ex ea quæ est ad deum obedientia. & non tantum in operibus, sed etiam in fide liberum, & suæ potestatis arbitrium homini seruauit dominus dicens, Secundum fidem tuam fiat tibi, propriam fidem hominis ostendens, quoniam suam habet sententiam. Et iterum, Omnia possibilia credenti, &, Vade, sicut credidisti fiat tibi. Et omnia talia suæ potestatis secundum fidem ostendūt hominem. Et propter hoc is qui credit ei, habet vitam æternam. Qui autem non credit filio, non habet vitam æternam, sed ira Dei manebit super ipsum. Secundum hanc igitur rationem, & suum proprium ostendens dominus, & sui arbitrij ac suæ potestatis hominem significans, dicebat ad Hierusalem. Quotiēs volui congregare filios tuos quemadmodum gallina pullos suos sub alas, & noluisti, quapropter relinquetur vobis domus vestra deserta. Qui autem hiis contraria dicunt, ipsi impotentem introducunt dominum, scilicet quasi non potuerit perficere hoc quod voluerit, Aut rursum ignorantem naturam Choicos, vt ipsi dicunt, & eos qui non possunt accipere eius incorruptelam. Sed oportebat, inquit, eum neque angelos tales feciſſe, vt possent transgredi, neque homines, qui statim ingrati existerent in eum, quoniam rationabiles, & examinatores & iudiciales facti sunt, & non quemadmodum irrationabilia, siue inanimalia, quæ sua voluntate nihil possunt agere, Sed cum necessitate, & vi ad bonum trahuntur, in quibus vnus sensus & vnus mos inexflexibilis, & sine iudicio, qui nihil aliud esse possunt, præter quàm quod facti sunt. Sic autem nec suaue esset eis quod est bonum, neque preciosa communicatio Dei, neque magnopere ap-

petendum bonum quod sine suo proprio motu, & cura & studio prouenisset, sed vltro & otiose insitum, Ita vt essent nullius momenti boni, eo quod natura magis, quàm voluntate tales extiterint, & vltroneum haberent bonum, sed non secundum electionem: Et propter hoc nec hoc ipsum intelligentes, quoniã pulchrum sit quod bonum, neque fruẽtes eo. Quæ enim fruitio boni apud eos qui ignorant? Quæ autem gloria hiis, qui non studuerint illud? Quæ autem corona hiis, qui non eam vt victores in certamine cõsecuti sunt? Et propter hoc dominus violentium dixit regnum cælorum, & qui vim faciunt, inquit, diripiunt illud. Propter hoc autem & Paulus ait ad Corinthios, Non scitis quoniam hij qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium: sic currite vt comprehendatis. Omnis autem qui agonizat in omnibus continens est. Ille quidem vt corruptibilem accipiat coronam, nos autem incorruptam. Ego autem sic curro, non in incertum, sic pugno, non quasi aërem cædens, sed liuidum facio corpus meum, in seruitutem redigo, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Bonus igitur agonista, ad incorruptelæ agonem adhortatur nos, vti coronemur & precio sam arbitremur coronam, videlicet quæ per agonem nobis acquiritur, sed non vltro coalitam. Et quanto per agonem nobis aduenit, tanto est precio sior, Quanto autem precio sior, tãto eam semper diligamus. Sed neque similiter diliguntur ea, quæ vltro aduenitut, quàm illa quæ cum multa sollicitudine adinueniũtur. Quoniam igitur pro nobis erat plus diligere deũ, cum agone hoc nobis adinuenire, & domin° docuit, & Apostolus tradidit. Et alias autem esset videlicet nostrum insensatum bonum, quod esset inexercitatum. Sed & videre non tantum nobis esset desyderabile, nisi cognouissemus quantum esset malum non videre. Et bene valere autem male valentis experientia honorabilius efficit, & lucem tenebrarum comparatio, & vitam mortis. Sic & cæleste regnum honorabilius est hiis qui cognouerunt terrenum. Quanto autem honorabilius, tanto magis

magis diligimus illud. Et si plus illud dilexerimus, clariores erimus apud deum. Pro nobis igitur omnia hæc sustinuit dominus, vti per omnia eruditi in omnibus futurum simus cauti, & perseueremus in omni eius dilectione rationabiliter edocti diligere deum: Deo quidem magnanimitatem præstante in apostasia hominis, homine autem erudito per eam, quemadmodum & propheta ait, Emendabit te absces sio tua: præsiniente Deo omnia ad hominis perfectionem, & ad ædificationem, & manifestationem dispositionũ, vti & bonitas ostendatur, & iustitia perficiatur, & ecclesia ad figuram imaginis filij eius coaptetur, & tandem aliquando maturus fiat homo, in tantis matures cens ad videndum & capiendum deum.

¶ Quæ causa fuerit, quod non ab initio perfectus factus est homo. Caput. LXXIII.

SI hoc dicat aliquis. Quid enim? Non poterat ab initio deus perfectũ fecisse hominẽ? Sciat quoniam deus quidem, cum semper sit idem, & innatus, quantum ad ipsum est, omnia possibilia ei. Quæ autem facta sunt ab eo, secundum quod postea fa cturæ initium habuerunt, secundum hoc & minora esse oportuit eo qui se fecerit. Nec enim poterant infecta esse quæ nuper facta sunt: propter quod autem nõ sunt infecta, propter hoc & ideo deficiunt à perfecto.

¶ Et secundũ quid omnia quæ facta sunt indigẽt perfecto, & vnde est indigẽtia. Ca. LXXIIII.

SEcundum enim quod sunt posteriora, secundum hoc & infantilia, & secundum quod infantilia, secundum hoc & insueta, & inexercitata ad perfectam disciplinam. Quẽadmodũ enim mater potest præstare perfectam escam infanti, ille autem adhuc nõ potest robustioré se percipere escã: sic & deus ipse quidem potens fuit homini præstare perfectionem ab initio, homo autẽ impotens percipere illam, infans enim fuit. Et propter hoc domin° noster, in nouissimis

temporibus recapitulans in seipso omnia, venit ad nos, non quomodo ipse poterat, sed quomodo illum nos videre poteram⁹. Ipse enim in sua inenarrabili gloria ad nos venire poterat, sed nos magnitudinem gloriæ suæ portare nō poteramus, Et propter hoc quasi infantibus ille qui erat panis perfectus patris, lac nobis semetipsum præstitit, quod erat secundum hominem eius aduentus, vt quasi à mamilla carnis eius enutriti, & per talem lactationem assueti mãducare & bibere verbum Dei, & eũ qui est immortalitatis panis, qui est spiritus patris, in nobis ipsis eum continere possimus.

¶ Quid est quod à Paulo dictum est, lac vobis potum dedi, non escam. Cap. LXXV.

ET propter hoc Paulus ad Corinthios ait, Lac vobis, potum dedi, non escam, nondum enim poteratis escam percipere: Id est, eum quidé aduentum domini, quem secundum hominem didicistis, nondum autem patris spiritus requiescit super vos propter vestram infirmitatẽ. Vbi enim sunt zelus & discordia, ait, in vobis & dissensiones, nõne carnales estis? & secundum hominem ambulatis? Hoc est, quoniã nõdum spiritus patris erat cum ipsis, propter imperfectionem eorum, & infirmitatem conuersationis. Quemadmodum igitur apostolus quidem poterat dare escam, quibuscunque enim imponebant apostoli manum, accipiebant spiritum sanctum, qui est esca vitæ: illi autem non poterãt percipere illud, quoniã infirmum adhuc & inexercitabilem sensum erga deum conuersationis habebant: Sic & initio deus quidem potens fuit dare perfectionem homini, ille autem nunc nuper factus, non poterat illud accipere, vel accipiens capere, vel capiens continere. Et propter hoc coinfantiatũ est homini verbũ Dei, cũ esset perfectus, nõ propter se, sed propter hominis infantiã, sic capax effectus, quẽadmodũ homo illũ capere potuit. Nõ igitur circa deũ impossibile & indigens, sed circa eum, qui nunc nuper factus est homo, quoniã nõ perfectus erat, Circa deũ autẽ virt⁹ simul, & sapientia,

sapientia, & bonitas ostenditur. Virtus quidem & bonitas in eo, quod ea quæ nõdum erãt, voluntarie cõstituerit & fecerit, Sapientia verò in eo, quod apta & cõsonãtia quæ sunt fecerit. Quædã autem propter immensam eius benignitatem augmentum accipientia, & in multũ temporis perseuerãtia infecti gloriã referunt deo, sine inuidia donãti quod bonum est, Secundũ enim id, quod facta sunt nõ sunt infecta, secundum id verò, quod perseuerãt lõgis AEonibus virtutem infecti assumẽt, Deo gratuito donãte eis sempiternã perseuerationem. Et sic principalitatem quidem habebit in omnib⁹ deus, Quoniã & solus infectus, & prior omniũ, & omnibus vt sint, ipse est causa: Reliqua verò omnia in subiectione manent Dei, Subiectio autem dei, incorruptelæ perseuerãtia est, Incorruptela autem gloria infecti. Per hãc igitur ordinationem, & huiusmodi cõuenientiam, & talis factus, & plasmatus homo secundum imaginem, & similitudinem constituitur infecti dei, patre quidem bene sentiente, filio verò ministrante & formante, spiritu verò nutriente & augente, homine verò paulatim proficiẽte, & perueniente ad perfectum, id est proximum infecto fieri, Perfectus enim est infectus, hic autem est de⁹. Oportuerat autem hominem primo fieri, & factum augeri, & auctum corroborari, & corroboratum multiplicari, & multiplicatum conualescere, cõualescentum verò glorificari, & glorificatum videre suum dominum. Deus enim est, qui habet videri. Visio autem dei efficax est incorruptelæ, Incorruptela verò proximum faciet esse deo. Irrationabiles igitur omni modo, qui non expectant tempus augmenti, & suæ naturæ infirmitatem ascribũt deo. Neq; enim deum, neq; semetipsos scientes, insatiabiles & ingrati, nolentes primo esse hoc quod & facti sunt, homines passionum capaces, sed supergradiẽtes legem humani generis, & antequã fiãt homines, iam volunt similes esse factori deo, & nullã esse differentiam infecti dei, & nunc facti hominis, qui plus irrationales sunt, quàm muta animalia. Hæc enim non imputant deo, quoniam nõ homines fecit ea, sed vnumquodq; eo

quod

quod factum est, quoniã est, gratias agit. Nos enim imputamus ei quoniã nõ ab initio dij facti sumus, sed primo quidem homines, tunc demum dij, quãuis deus secundũ simplicitatem bonitatis suæ hoc fecerit, ne quis eum putet inuidiosum aut impræstãtem. Ego, inquit, dixi dij estis, & filij excelsi omnes, Nobis autem potestatem diuinitatis baiulare non sustinẽtibus: Vos autem, inquit, sicut homines moriemini: Vtraq; referens, & illud quod est benignum suæ donationis, & infirmitatem nostram, & quod essemus nostræ potestatis. Secundum enim benignitatem suam bene dedit bonum, & similes sibi suæ potestatis homines fecit: secundum autem prouidentiam sciuit hominum infirmitatem, & quæ ventura essent ex ea, secundum autem dilectionem & virtutem vinci factę naturæ substantiam. Oportuerat autem primo naturam apparere, post deinde vinci & absorbi mortale ab immortalitate, & corruptibile ab incorruptibilitate, & fieri hominem secundum imaginem & similitudinem dei, agnitione accepta boni & mali.

¶ Quæ est agnitio boni & mali, & quẽadmodũ homo cũ indictoaudiẽs fuisset inualuit deus per dictiaudientiam meliorem fieri hominem. Cap. LXXVI.

AGnitionem autẽ accepit homo boni & mali. Bonum est autem obedire deo, & credere ei, & custodire eius præceptum, & hoc est vita hominis: quẽadmodum nõ obedire deo malum, & hoc est mors eius. Magnanimitatem igitur præstãte deo cognouit homo & bonum obediẽtiæ, & malum inobedientiæ, vti oculum mentis vtrorúmque accipiens experimentum, electionem meliorum cum iudicio faciat, & nunquã segnis, neq; negligens præcepti fiat dei, & id quod aufert ab eo vitam, id est, nõ obedire deo, sciens quoniã bonum est, vt cum omni intẽtione diligenter custodiat. Propter hoc etiã duplices habuit sensus, vtrorúmque agnitionem habentes, vt electionẽ meliorũ cũ disciplina faciat. Disciplinã autem boni quẽadmodum habere potuisset, ignorans quod est contrarium: firmior est enim indu-

bitata subiacentium apprehensio, quàm ea quæ ex ...picione cõiectura. Quemadmodum enim lingua per ...ltum accipit experimẽtum dulcis & amari, & oculus ...r visionem discernit quod est nigrum ab albo, & au... per auditum differentias sonorum scit: Sic & mens ...r vtrorúmque experimentum disciplinam boni acci...ens, firmior ad conseruationem eius efficitur, obediẽs ...o, Inobedientiam quidem primum respuens per pœ...tentiam, quoniã amarum &, malum est, deinde ex cõ...prehensione discens, quale sit quod contrarium est bo...o & dulcedini, ne tenet quidem vnquam inobedientiã ...ffare dei. Si autem vtrorúmque eorum cognitionem, ...duplices sensus cognitionis quis defugiat, latenter ...metipsum occidit hominem. Quemadmodum igitur ...it deus, qui nondum factus est homo, quomodo autẽ ...rfectus nuper effectus? Quomodo autẽ immortalis, ...si in natura mortali non obediuit factori? Oportet e... ...m te quidem primo ordinem hominis custodire, tunc ...inde participare gloriæ dei. Nõ enim tu deum facis, ...d deus te facit. Si ergo opera dei es, manum artificis ...i expecta, opportune omnia facientem, opportune au... ...m quantum ad te adtinet qui efficeris, presta ei autẽ ...r tuum molle & tractabile, & custodi figuram qua te ...grauit artifex, habens in semetipso humorem, ne in... ...ratus amittas vestigia digitorum eius. Custodiens au... ...m compaginationem ascendes ad perfectum, ab arti...ce enim dei abscondetur quod est in te lutum, fabri...bit substantiam in te, manus eius liniet te ab intus & ...oris auro puro, & argento, & in tantum ornabit te, ...& ipse rex concupiscat speciem tuam. Si verò sta... ...m obduratus respuas artem eius, & ingratus existas in ...um, quoniam homo factus es, ingratus deo factus si...ul & artem eius & vitam amisisti, Facere enim pro...rium est benignitatis dei, fieri autem proprium est ho...inis naturæ. Si igitur tradideris ei quod est tuum, ...d est, fidem in eum & subiectionem, percipies eius ar...em, & eris perfectum opus dei. Si autem non credide...s ei, & fugeris man° eius, erit causa imperfectionis in te, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

te, qui nõ obedisti, sed nõ in illo qui vocauit. Ille enim misit qui vocarent ad nuptias, qui autem nõ obedierũt ei, semetipsos priuauerũt regia cœna. Sed ille qui nõ cõsequitur eam, sibimet suæ imperfectionis est causa. Nec enim lumen deficit propter eos, qui semetipsos excæcauerũt. Sed illo perseuerãte quale & est, excæcati per suã culpã in caligine cõstituuntur: neq; lumen cum magna necessitate subiiciet sibi quenquã, neq; deus cogit eum qui nolit cõtinere eius artem. Qui igitur abstiterunt à paterno lumine, & trãsgressi sunt legem libertatis, per suã abstiterunt culpã, liberi arbitrij & suæ potestatis facti. Deus autem omnia præsciens, vtrisque aptas præparauit habitationes, eis quidem qui inquirũt lumen incorruptibilitatis, & ad id recurrũt, benigne donans hoc quod cõcupiscũt lumẽ, aliis verò id cõtẽnentib⁹ & auertẽtib⁹ se ab eo, & id fugiẽtib⁹, & quasi semetipsos excęcãtibus, cõgruẽtes lumini aduersantib⁹ præparauit tenebras, & his qui fugiũt ei esse subiecti, cõueniẽtem subdidit pœnã. Subiectio autem dei requietio est æterna, vt hij qui fugiũt lumẽ, dignũ fugæ suæ habeãt locũ, & qui fugiunt æternam requiem, cõgruentẽ fugæ suæ babeãt habitationem. Cum autem apud deum omnia sint bona, qui ex sua sententia fugiunt deum, semetipsos ab omnibus fraudant bonis. Fraudati autem omnibus erga deum bonis, cõsequenter in dei iustum iudicium incident. Qui enim fugiunt requiem, iuste in pœna cõuersabuntur: & qui fugerunt lumen, iuste inhabitabunt tenebras. Quemadmodũ autẽ in hoc tẽporali lumine qui fugiũt illud ipsos se tenebris mãcipãt, ita vt ipsi sibi causa fiãt, quod destituũtur à lumine, & inhabitãt tenebras, & nõ lumẽ causa est huiusmodi cõuersationis, quemadmodum prædiximus: Sic æternum dei qui fugiunt lumen, quod cõtinet in se omnia bona ipsi sibi causa sunt vt ęternas inhabitẽt tenebras, destituti omnibus bonis, sibimetipsi causa huiusmodi habitationis facti. Vnus igitur & idem deus pater, qui quidem cõcupiscentibus eius cõmunicationem, & perseuerantibus in subiectione eius, quæ sunt apud se præparata bona: principi autẽ absces

scessionis diabolo, & qui cum eo abscesserunt angelis, æternum ignem præparans, in quem mittuntur, inquit dominus, illi, qui in sinistra separati sunt.

¶ Quid est quod à propheta dictum est, Ego deus zelans, faciens pacem & condens mala.

Caput LXXVII.

ET hoc quod à ꝓpheta dictũ est, Ego de⁹ zelãs, faciẽs pacẽ, & cõdẽs mala, in eos quidẽ qui pœnitentiã agent, & cõuertuntur ad eum faciens pacem, & amicitiã, & vnitatẽ componens. Super eos verò qui pœnitentiã nõ agunt, sed fugiunt eius lumẽ, ignem æternũ, & exteriores tenebras præparãs, quæ quidẽ sunt mala hiis qui incidunt in ea, sed bona ex iustitia Dei.

¶ Ostensio quoniã non alius est, qui requiem dat pater, alius qui ignem præparat deus, sed vnus & idem. Cap. LXXVIII.

SI autem alius quidem esset qui requiem donat pater, & alius qui ignem præparauit deus, fuissent æque differentes & filij, Alius quidẽ in patris regnum mittens, alius verò in æternum ignem. Sed quoniã vnus & idem dominus, separari demõstrauit in iudicio omne genus humanum, quemadmodum pastor segregat oues ab hædis, & aliis quidem dicit, Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod paratum est vobis: aliis verò, Discedite à me maledicti in ignẽ æternum, quem pręparauit pater meus diabolo & angelis eius: vnus & idem pater manifestissime ostẽditur, faciẽs pacem & cõdens mala, præparãs vtrisq; quæ sunt apta, quemadmodum & vnus iudex vtrósq; in aptum mittẽs locum, quemadmodum & in zizaniorum & tritici parabola manifestauit dominus, dicens, Quẽadmodum colliguntur zizania & in ignem mittuntur. sic erit in consummatione seculi, mittet filius hominis angelos suos, & colligẽt de regno ei⁹ omnia scãdala, & eos qui faciũt iniquitatẽ, & mittẽt eos in clibanũ ignis: illic erit fletus & stridor dentiũ. Tũc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris ipsorũ. Qui ergo regnũ præparauit iustis pater, in quod assumpsit filius eius indignos, mittent hij qui à filio

lio hominis missi sunt angeli, secũdum iussum dei. Hic enim in agro suo bonum semẽ seminauit. Ager autẽ, inquit, seculũ est. Cũ autẽ dormirent homines venit inimic⁹, & superseminauit zizania inter frumẽtũ & abiit. Ex tũc enim apostata est ãgelus hic & inimicus, ex quo zelauit plasma dei, & inimicum illũ deo facere aggressus est. Quapropter & deus eũ quidẽ qui à semetipso zizaniã absc̃ose seminauit, id est transgressionẽ, quã ipse intulit, separauit à sua cõuersatione, Eum autẽ qui negligenter quidem sed male accepit inobedientiam, hominem miseratus est, & retorsit inimicitiam per quã inimicum deo facere voluit, in ipsum inimicitiarum autorem, auferens quidem suam quæ erat aduersus hominẽ inimicitiam, retorquens autem illam, & mittens illam in serpentem, Quemadmodum & scriptura ait dixisse serpenti dominum, & inimicitiã ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum & inter semen mulieris, Ipse tuum calcabit caput, & obseruabis calcaneũ eius: Et inimicitiã hanc dominus in semetipsum recapitulauit, de muliere factus homo, & calcãs eius caput, quemadmodũ in eo qui ante hũc est libro ostendimus. Quoniam angelos quosdam dixit diabolos, quibus æternus ignis præparatus est, Et rursus in zizaniis ait, Zizania sunt filij maligni, necessarium est dicere, quoniã omnes qui sunt abscesionis ascripsit illi, qui princeps est hui⁹ transgressionis: sed nõ ille quidem natura aut angelos, aut homines fecit. Nihil enim in totum diabolus inuenitur fecisse, videlicet cum & ipse creatura sit dei, quẽadmodum reliqui angeli. Omnia enim fecit deus, quẽadmodum & Dauid ait, de omnibus huiusmodi, Quoniã ipse dixit, & facta sunt ipse præcepit & creata sunt.

¶ Quare angeli, diaboli & filij nequitiæ dicti sunt. Cap. LXXIX.

Vm igitur à deo omnia facta sint, & diabolus
C sibimetipsi, & reliquis factus est absc̃esionis causa, iuste scriptura eos qui in absc̃esione perseuerant semper filios diaboli, & angelos dixit maligni. Filius enim, quẽadmodum & quidã ante nos dixit, duplicites

dupliciter intelligitur, Alius quidẽ secũdum naturã, eo quod natus sit fili⁹. Alius autẽ secũdum id quod factum est reputatur filius, licet sit differẽtia inter natũ & factũ. Quoniam ille quidẽ ex eo natus est, ille autẽ ab ipso factus est, siue secundũ cõditionẽ, siue secundũ doctrinæ magisterium. Qui enim ab aliquo edoctus est verbo, filius docẽtis dicitur, & ille eius pater. Secũdũ igitur naturã, quæ est secundũ conditionẽ, vt ita dicã, omnes filij dei sumus, ꝓpter quod à deo omnes facti sumus. Secundum autẽ dictoaudiẽtiã, & doctrinã, nõ omnes filij dei sunt, sed qui credunt & faciunt eius voluntatẽ. Qui autem nõ credunt, & nõ faciunt eius voluntatẽ, filij & angeli sunt diaboli, secundũ id quod opera diaboli faciũt. Quoniã autem ita se habet hoc, in Esaia dixit, Filios genui & exaltaui, ipsi autẽ me spreuerũt. Et iterum quæ dixit, filios alienos eos, ita, Filij alieni mentiti sunt mihi: secundum naturam filij sunt, propter hoc quod ab eo facti sunt, secundũ autẽ opera nõ sunt filij.

¶ Quid illi, & ob quã causam, Progenies viperarum, qui non obediunt Euangelio. Caput LXXX.

Indicto audientes vna dictio est, & inobediẽtes.

Q Vẽadmodum enim in hominibus indictoaudiẽtes patribus filij abdicati, natura quidẽ filij eorũ sunt, lege verò alienati sunt, nõ enim hæredes fiũt naturaliũ parẽtum: eodẽ modo apud deum qui nõ obediunt ei, abdicati ab eo desierunt filij eius esse, vnde nec hæreditatẽ eius percipere possunt, quẽadmodum Dauid ait, Alienati sunt peccatores ab vtero, in ea eis secundum similitudinem serpẽtis. Et propter hoc quos sciebat hominum esse progeniẽ, dixit sic, progeniẽ viperarum, secundum similitudinem horum animalium, in varietate ambulantes, & lædentes reliquos. Attendite enim, inquit, à fermento pharisæorum, & saducæorum. Sed & de Herode dicens, Dicite, inquit, vulpi huic, nequam astutiã eius & dolum significans. Quapropter Dauid propheta ait, Homo in honore positus, assimilatus est iumentis. Et iterum Hieremias ait. Equi furentes circa fœminas facti sunt, vnusquisque ad

vxorem

vxorem proximi sui hinniebat. Et Esaias in Iudæa prę-
conās, & cū Israël disputās, principes Sodomorū, & po-
pulum Gomorrhæ dicebat eos. Similes enim Sodomitis
trāsgressione, & eadem quę illi fecerunt peccata, esse a-
pud eos significās, propter similem operationem eodem
vocabulo vocans eos, & quia non natura essent sic facti
à deo, sed qui possent & iuste agere, idem dicebat, consi-
lium eis dans, Lauamini, mundi estote, auferte nequi-
tias ab animis vestris, ante oculos meos, quiescite ab
iniquitatibus vestris. Sicilicet quoniam iidem ipsi cū
trāsgrederentur & peccarēt, eādem quā Sodomitæ per-
ceperunt obiurgationem. Cum enim cōuerterentur, &
pœnitentiā agerent, & quiescerent à malitia, filij pote-
rant esse dei, & hæreditatem cōsequi incorruptelæ quæ
ab eo præstatur. Secundum hāc igitur rationem, ange-
los diaboli, & filios dixit maligni, qui diabolo credunt,
& ea quæ sunt eius, agunt. Qui quidem ab initio omnes
ab vno deo facti sunt, Verum quando credunt, & subie
cti esse deo perseuerant, & doctrinam eius custodiunt,
filij sunt dei: Cum autem abscesserunt, & trāsgressi fue-
rūt, diabolo ascribūtur principi, & qui primo sibi, tūc &
reliquis causa abscessionis fact° est. Quoniā autē mul
ti quidem domini sermones, vnum autem & eundem o-
mnes annuntiant patrem factorem mundi huius, opor-
tebat & nos propter eos qui in multis erroribus conti-
nētur, per multa cōfutare, si quo modo possent per mul
ta confutati ad veritatem cōuerti & saluari. Necessariū
est autē, cōscriptioni huic cōsequenti, post domini ser-
mones subiungere Pauli quoq; doctrinā & examinare
sententiā eius, & Apostolum exponere, & quæcunque
ab hæreticis in totum nō intelligentibus quæ à Paulo
dicta sunt, alias acceperunt interpretationes, explana-
re, & dementiā insensationis eorū ostendere. Et ab eodē
Paulo, ex quo nobis quæstiones inferūt, manifestare il-
los quidem mendaces, Apostolum verò prædicatorem
esse veritatis, & omnia cōsonātia veritatis præconio do
cui sse, vnū deū patrem eum, qui locutus sit ad Abrahā,
qui legisdationem fecerit, qui ꝓphetas præmiserit: qui
nouissimis

nouissimis temporibus filium suum miserit, salutē suo
plasmati donans, quod est carnis substātia. Reliquos igi
tur sermones domini quos quidē, nō per parabolas, sed
simpliciter ipsis dictionibus docuit de patre, & exposi-
tionem epistolarum beati Pauli apostoli in alio libro di
sponentes, integrum tibi opus exprobrationis & euer-
sionis falso cognominatæ agnitionis præstāte deo præ-
ueniemus, & nos ipsos & te ad contradictionem omniū
hæreticorum in quinque exercentes libris.

Quarti libri Irenæi finis.

ARGVMENTVM IN QVIN-
TVM IRENAEI LIBRVM PER
Erasmum Roterod.

IN hoc quinto libro quum multa scripturarū
loca diligēter explicentur, quædam tamen in
sunt, quæ nisi quis commode interpretetur,
non satis congruere videntur cum his dogmatibus, quæ
hoc tēpore præscribit ecclesia. Probat enim Iustini mar
tyris sententiā, qui dixerit satanā nusquā ausum dicere
blasphemiā aduersus deū, priusquā aduenisset in terras
dominus, eo quod nōdum cognosceret damnationē suā.
In altero loco videtur sentire animas exutas corpore,
non statim frui glorificante visione dei, sed abditas ser-
uari in diem resurrectionis, De purgatorio nulla men-
tio, quin potius videtur duplicem sentire resurrectio-
nem, primum animarum, mox corporum: sic enim loqui-
tur in calce operis, Quum enim dominus in medio vm
bræ mortis abierit, vbi animę mortuorū erāt, post dein-
de corporaliter resurrexit, & post resurrectionē assum
ptus est, manifestum est, quia & discipulorum eius, pro-
pter quos & hæc operatus est dominus, animæ abibunt
in inuisibilē locum definitum eis à deo, & ibi vsque ad
resurrectionem commorabuntur, sustinentes resurre-
ctionem: post recipientes corpora & perfecte resurgen-
tes, hoc est corporaliter, quemadmodū dominus resur-

rexit, sic venient ad cõspectum dei. Hactenus Irenæus, in quibus, quum ait, Post recipientes corpora, & perfecte resurgentes, subindicat aliquam animarum resurrectionem imperfectam ante recepta corpora. Rursum quum ait, Sic venient ante conspectum dei, significat animas non recipi in gloriam cælestem ante resurrectionem corporum: in quo errore fuisse videtur Ioannes pontifex Romanus, eius nominis vigesimus, coactus opera Theologorum Parisiorum ad palinodiam, coram Galliarum rege Philippo, nõ sine buccina, quod indicat Ioannes Gerson in sermone de pascha. Quin & Hieronymus alicubi testatur eum sensisse cum Chiliastis, quum aliàs, tum enarrans Ezechielis cap. 36. Sed in huiusmodi multis veteres illi cum candore, nonnunquam & cum venia legendi sunt, quod hæc tum temporis nondum in quæstionem venerant, aut si venerant, nondum excussis scripturis ecclesia super his suam sententiam clarà voce pronunciarat. In prima quidem præfatione dubitabamus, vtrum Græce scripsisset Irenæus an Latine, nec adhuc certum aliquid habemus, Nisi quod Hieronymus, eo loco quem modo citaui, testatur eum fuisse Græcum, quanquam & hic dubitare licet, vtrum natione Græcum dixerit, an scriptorem Græcum. Sed apparet illum de scriptura sensisse, quum illum copulat cum Apollinare, quem constat Græce scripsisse. Verba Hieronymi sic habent, Quod & multi nostrorum & præcipue Tertulliani liber, qui inscribitur, de spe fidelium, & Lactantij institutionum volumen septimum pollicetur, & Victorini Pictabionensis episcopi crebræ expositiones, & nuper Seuerus noster in dialogo, cui Gallo nomen imposuit: Et, vt Græcos nominem, & primum extremúmque coniungam, Irenæus & Apollinaris. Hæc Hieronymus. Adiuuant hanc opinionem tituli librorum Græci. Tantum obstrepit, quod versus aliquot Græcos admixtos videmus illius libris, quod ab autore fit vsitate, ab interprete nõ item: tum quod nullus indicauit interpretis nomen. Bene vale Lector.

D. IRENAEI EPISCOPI LVGDVNENSIS

LIBER QVINTVS.

TRADVCTIS diligentissimè omnibus hæreticis in quatuor libris, qui sunt tibi ante hunc à nobis æditi, & doctrinis ipsorum manifestatis, euersis quoque his, qui irreligiosas adinuenerunt sententias, aliquid quidé ex propria vniuscuiusque illorum doctrina, quam in suis conscriptis reliquerunt, aliquid autem & ratione, vniuersis ostensionibus procedente, & veritate ostensa & manifestato præconio ecclesiæ, quod prophetæ quidem prœconizauerunt, quemadmodum demõstrauimus, perfecit autè Christus, apostoli verò tradidérunt, à quibus ecclesia accipiés, per vniuersum mũdum sola bene custodiens, tradidit filiis suis: Quæstionibúsq; omnibus solutis, quæ ab hæreticis nobis proponebantur, & apostolorum doctrina explanata, & manifestatis pluribus, quę à domino per parabolas & dicta sunt & facta, In hoc libro quinto, qui est de traductione operis vniuersi, & euersione falsò cognominatæ agnitionis, & reliquis doctrinis domini nostri, & ex apostolicis epistolis conabimur ostẽsiones facere quẽadmodũ postulasti à nobis obediẽtib⁹ tuo præcepto: quoniã & in administratione sermonis positi sumus, & omni modo elaboramus secundũ nostrã virtutẽ plurima tibi quidẽ in subsidium præstare aduersus cõtradictiones hæreticorum, errãtes autẽ retrahere, & cõuertere ad ecclesiã dei, Neophytorum quoq; sensum confirmare, vt stabilẽ custodiãt fidẽ, quã bene custoditã ab ecclesia acceperunt, vt nullo modo trãsuertantur ab hiis, qui male docere eos, & abducere à veritate conãtur. oportebit autẽ te omnesq; lecturos hãc scripturã, impẽsi⁹ legere ea quæ à nobis prædicta

sunt, vt & argumenta ipsa scias, aduersus quæ contradictiones facim⁹. Si enim & legitime eis cõtradices, & de præparato accipis aduersus eos cõtradictiones, illorum quidẽ sententias per cælestẽ fidem velut stercora abiiciens, solum autẽ verum & firmum magistrum sequens verbum dei Iesum Christum dominũ nostrum: qui ꝓpter immensam suã dilectionem factus est quod sumus nos: vti nos perficeret esse, quod est ipse. Non enim aliter nos discere poteramus quę sunt dei, nisi magister noster verbum existens, homo factus fuisset. Neq; enim alius poterat enarrare nobis quæ sunt patris, nisi ꝓpriũ ipsius verbum. Quis enim alius cognouit sensum domini? Aut quis alius eius cõsiliari⁹ factus est? Neq; rursus nos aliter discere poteramus, nisi magistrum videntes, & per auditum nostrum vocẽ eius percipientes, vt imitatores quidem operum, factores autẽ sermonum eius facti, cõmunionem habeamus cum ipso, à perfecto & eo qui est ante omnem cõditionem augmentũ accipiẽtes: qui nunc nuper facti sum⁹, à solo optimo & bono, & ab eo qui habet donationem incorruptibilitatis, in eã quæ est ad eum similitudinem facti. Prædestinati quidem vt essemus qui nõdum eramus, secundum præscientiã patris, facti autẽ initiũ facturæ accepim⁹ in præcognitis tẽporibus, secundũ ministrationẽ verbi, qui est perfectus, in omnib⁹, quoniã verbũ potens, & homo verus, sanguine suo rationabiliter redimẽs nos, redemptionẽ semetipsum dedit pro his, qui in captiuitatem ducti sunt. Et quoniam iniuste dominabatur nobis Apostasia, & cum natura essemus dei omnipotentes, alienauit nos contra naturã, suos proprios faciens, potens in omnib⁹ dei verbum, & non deficiens in sua iustitia, iuste etiã aduersus ipsam conuersus est Apostasiã, ea quæ sunt sua redimẽs ad ea: non cum vi, quemadmodum illa initio dominabatur nostri, ea quæ non erant sua insatiabiliter rapiens, sed secundum suadelam: quemadmodum decebat deum suadentem, & nõ vim inferentem accipere quæ vellet, vt neq; quod est iustum confringeretur, neque antiqua plasmatio dei deperiret. Suo igitur sanguine redimente nos

nos domino, & dante animam suam pro nostro anima, & carnem suam pro nostris carnibus, & effundente spiritum patris in adunitionem & cõmunionem dei & hominum, ad homines quidem deponente deum per spiritũ, ad deum autem rursus imponente hominem per suam incarnationem, & firme, & vere in aduentu suo donante nobis incorruptelam, per communionem quæ est ad deum, perierũt omnes hæreticorũ doctrinæ. Vani enim sunt qui putatiue dicũt eũ apparuisse: nõ enim putatiue hæc, sed in substantia veritatis fiebant. Si autem cum homo nõ esset, apparebat homo, neq; quod erat vere, perseuerauit spiritus dei, Quoniam inuisibilis est spiritus. Neq; veritas quædam erat in eo. Non enim illud erat, quod videbatur. Prędiximus autem quoniam Abraham & reliqui prophetæ, propheticẽ videbãt eum, id quod futurum erat per visionẽ prophetãtes. Si igitur nunc & talis apparuit, nõ existens quod videbatur, quædã prophetica visio facta est hominibus, & oportet aliũ expectare aduentum eius, in quo talis erit, qualis tunc visus est prophetice. Ostendimus autem quoniam idem est, putatiue dicere eum visum, & nihil ex Maria accepisse. Neque enim esset vere sanguinem & carnem habens, per quam nos redemit, nisi antiquã plasmationem Adæ in semetipsum recapitulasset. Vani igitur qui & à Valentino sunt hoc dogmatizantes, vti excludant salutem carnis, & reprobẽt plasmationem dei. Vani autem & Ebionei, vnitionem dei & hominis per fidem non recipientes in suam animam, sed in veteri generationis perseuerantes fermento, neque intelligere volentes, quoniam spiritus sanctus aduenit in Mariam, & virtus altissimi obumbrauit eam, quapropter & quod generatũ est, sanctum est, & filius altissimi dei patris omnium: qui operatus est incarnationem eius, & nouam ostendit generationem. vti quemadmodum per priorem generationem mortem hæreditauimus, sic per generationem hãc hæreditaremus vitam. Reprobant itaque hij cõmixtionem vini cælestis, & sola aqua secularis volunt esse, non recipientes deum ad commixtionem suam: perseuerant

autem in eo qui victus est Adam, & proiectus est de paradiso: non contemplantes, quoniam quemadmodum ab initio plasmationis nostræ in Adam, ea quæ fuit à deo inspiratio vitæ, vnita plasmati animauit hominé, & animal rationabile ostédit: sic in fine verbum patris, & spiritus Dei, adunitus antiquæ substantiæ plasmationis Adæ, viuentem & perfectum efficit hominem, capiétem perfectum patrem, vt quemadmodum in animali omnes mortui sumus, sic in spirituali omnes viuificemur. Nõ enim effugit aliquãdo Adã man° Dei, ad quas pater loquens, dicit, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et propter hoc in fine non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex placito patris manus eius viuum perfecerunt hominem, vti fiat Adam secundum imaginem & similitudinem Dei. Vani autem & qui in aliena dicũt Deum venisse, velut aliena cõcupiscentem, vti eum hominem qui ab altero factus esset exhiberet ei deo, qui neque fecisset, neque condidisset, sed & qui desolatus esset ab initio à propria hominum fabricatione. Non ergo iustus aduentus eius, qui secundum eos aduenit in alia, neque vere redemit nos sanguine suo, si non vere homo factus est, restaurãs suo plasmati, quod dictum est, In principio factum esse hominem secundum imaginem & similitudinem Dei, non aliena in dolo diripiens, sed sua propria iuste & benigne assumens. Quantum attinet quidam ad Apostasiam, iuste suo sanguine redimens nos ab ea, quantum autem ad nos, qui redempti sum°, benigne. Nihil enim illi ante dedim°, neque desyderat aliquid à nobis, quasi indigens. Nos autem indigemus eius quæ est ad eum cõmunionis. Et propterea benigne effudit semetipsum, vt nos colligeret in sinu patris. Vani autẽ omnimodo, qui vniuersam dispositionem dei contemnunt, & carnis salutem negant, & regenerationem eius spernunt, dicentes non eam capacem esse incorruptibilitatis. Sic autem secundum hæc videlicet, nec dominus sanguine suo redemit nos, neque calix Eucharistiæ communicatio sanguinis eius, neq; panis quẽ frãgimus cõmunicatio corporis

Eucharistia

poris eius est. Sanguis enim nõ est, nisi à venis & carnibus, & à reliqua quæ est secundum hominem substantia, qua vere factum verbum dei, sanguine suo redemit nos. Quemadmodũ & Apostolus eius ait, In quo habemus redemptionem, per sanguinem eius, & remissionẽ peccatorum. Et quoniã membra eius sumus, & per creaturam nutrimur. Creaturam autem ipse nobis præstat, solem suum oriri faciẽs, & pluens quemadmodum vult, eum calicem qui est creatura, suum corpus cõfirmauit, ex quo nostra auget corpora. Quando ergo & mixtus calix, & factus panis percipit verbũ dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi, ex quibus augetur & consistit carnis nostræ substantia. Quomodo carnem negãt capacẽ esse donationis dei, qui est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum eius, quemadmodum & apostolus ait, in ea quæ est ad Ephesios epistola, Quoniam membra sum° corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius: non de spiritali aliquo, & inuisibili homine dicens hæc, Spiritus enim neque ossa, neque carnes habet: sed de ea dispositione quæ est secũdum hominem, quæ ex carnibus, & neruis, & ossibus consistit, quæ de calice, qui est sanguis eius nutritur, & de pane qui est corpus eius augetur. Et quemadmodum lignum vitis depositum in terra, suo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram, & dissolutum multiplex surgit, per spiritũ dei, qui cõtinet omnia, quę deinde per sapientiã in vsum hominibus veniunt, & sanguis Christi: sic & nostra corpora ex ea nutrita & reposita in terrã, & resoluta in ea resurgent in suo tẽpore, verbo dei resurrectionem eis donante, in gloriã dei patris. Qui huic mortali immortalitatem circudat, & corrupti bili incorruptelam gratuito donat: quoniam virtus dei in infirmitate perficitur: vt non quasi ex nobisipsis habẽtes vitã, inflemur aliquãdo & extollamur aduersus deũ, ingratã mentem accipientes, experimento autem discẽtes, quoniam ex illius magnitudine, & nõ ex nostra natura habemus in æternum perseuerantiam: neque ab ea quæ est circa deum gloria, sicuti est frustremur aliquã-

do, neq; nostram naturam ignoremus: sed vt sciamus, & quid deus potest, & quid homo beneficij accipit, & nō erremus aliquando à vera comprehensione eorum quæ sunt, & quemadmodum sunt, id est dei & hominis. Et nūquid forte quemadmodum prædiximus, propter hoc passus est deus fieri in nobis resolutionem, vt per omnia eruditi, in omnibus simus diligentes, neque deum, neque nosmetipsos ignorantes. Manifestissime autem Apostolus ostendit, quoniam traditus est suæ infirmitati homo, ne elatus aliquando excideret à veritate, in secunda quæ est ad Corinthios dicens, Et vt sublimitate reuelationum non superextollar, datus est mihi stimulus carnis, angelus satanæ, vti me colaphizet, Et super hoc ter dominum rogaui, vt absistat à me, & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, Nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter enim gloriabor in infirmitatib⁹ meis, vt inhabitet in me virt⁹ Christi. Quid ergo? dicet enim aliquis, Voluit ergo dominus Apostolu suum sic colaphizari? & talem sustinere infirmitatē? Etiam dicit verbum, Virtus enim in infirmitate perficitur, meliorem efficiens hunc, qui per suam infirmitatem cognoscit virtutem dei. Quēadmodū enim didicisset homo, quoniam ipse quidem infirm⁹, & natura mortalis, Deus autē immortalis & potens, nisi id quod est in vtroque didicisset experimento? Suam enim infirmitatem discere per sustinentiam, nihil est malum: magis autem & bonum est non oberrare in natura sua. Extolli autem aduersus Deum, & præsumptionem suæ gloriæ assumere, ingratum reddens hominem, multum mali inferebat ei, vt veritatem simul & dilectionem auferret ab eo eam, quæ est ad Deum qui fecit eum. Vtrorumque autem experientia veram quæ est de Deo & homine agnitionē indidit ei, & auxit eius erga Deum dilectionem. Vbi autem augmentum est dilectionis, ibi maior gloria Dei virtute perficitur, his qui diligunt eum. Refutant igitur potentiam Dei, & non contemplantur quod est verū, qui infirmitatem intuentur carnis, virtutem autem eius qui suscitat eā à mortuis, non cōtēplantur. Si enim mor-

mortale nō viuificat, & corruptibile non reuocat ad incorruptelā, iā nō potēs est deus. Sed quoniā potēs est in his omnib⁹, de initio nostro cōtēplari debemus. Quoniā sumpsit deus limū de terra, & formauit hominē. & quidē multo difficili⁹, & incredibili⁹ est, ex nō existētibus ossib⁹, & neruis, & venis, & reliqua dispositiōe quę est secūdū hominē facere ad hoc vt sit, & quidē animalē & rationabilē facere hominē: quā quod factū est, & deinde solutū est in terrā, propter causas quas p̄diximus, rursus reintegrare: licet in illa cesserit, vnde & initio eū qui nō erat fecit vt esset, quādo voluit: multo magis eos qui iā fuerūt, rursus restituet volēs, in eā quæ ab eo datur vitā. Inuenietur autē perceptrix & capax caro virtutis Dei, quæ ab initio percepit artē Dei, & aliud quidē factū est oculus vidēs, aliud auris audiēs, aliud manus palpās & operās, aliud nerui vndiq; cōdēsi, & cōtinētes mēbra, aliud arteriæ & venæ, sanguinis & spūs trāsitoria. Aliud verò in viscera diuersa. Aliud sanguis, copulatio animæ & corporis. Quid enim? Nō est numerū discere vniuersæ fabricationis, quę est secundū mēbra hominis, quæ nō ex alia facta est, sed ex magna sapientia Dei. Quæ autē sapiētia participāt deū, participāt & virtutē ei⁹. Nō igitur exors caro sapiētiæ & virtutis. Nam virtus eius quæ vitā præstat in infirmitate perficitur, id est in carne. Dicāt autē nobis qui dicūt nō esse capacē carnē, illius vitæ quæ datur à Deo, vtrū viuētes nūc, & participātes vitā dicāt hæc, an in totū vitæ quidē habentes nihil, mortuos autē semetipsos in præsenti cōfitebūtur. Et si quidē mortui, quomodo & mouētur, & loquūtur, & reliqua faciūt, quæ nō mortuorū sed viuorū sunt opera? Si aūt viuūt nūc, & totū illorū corp⁹ participat vitæ, quo modo audēt dicere nō esse carnē participatricē vitæ, cōfitētes habere se vitā in prę̄senti? Simile est quēadmodū si quis spongiā aquæ plenā tenēs vel faculam ignis, nō posse participare aquæ dicat spōgiā, neq; faculā igni. Eo modo & hi viuere se dicētes, & in suis membris exultātes, postea sibimetipsis cōtrarij existētes, dicūt nō esse mēbra ipsorū percapabilia vitæ. Si autē hæc

quæ

quæ est temporalis vita, cum sit multo infirmior, quàm illa æterna vita, tamen tantũ potens est, vt viuificet nostra membra mortalia, cur illa quæ est æterna vita, non viuificabit eam carnem quæ iam meditata, & assuescit portare vitã? Quoniã autem participatrix vitæ sit caro, ad hoc quod viuet ostenditur: viuit enim in quãtũ deus vult viuere. quoniam autem & deus potens est præstare vitam nobis qui viuimus, & dominus itaq; cum sit potẽs viuificare plasma suũ, & caro cum possit viuificari, quid superest quod prohibeat eam percipere incorruptelã, quæ est longa & sine fine à Deo attributa vita? Latent autem semetipsos, qui alterum affingunt patré, & bonũ eum vocant, infirmum & inutilem & negligentem inferentes eum, vt nõ dicamus quoniam liuidum & inuidum in eo quod dicant nõ viuificari ab eo nostra corpora. Cum enim dicant ea quæ omnibus sunt manifesta, quoniam perseuerant immortalia, vtputa spiritus & anima, & quæ sunt alia, quoniã viuificantur à patre, illud autem quod nõ aliàs viuificatur, nisi illi deus præstet vitã, de reliquo aut impotentem & infirmũ ostendit patrem ipsorũ, aut inuidum & liuidũ. Demiurgo enim & hic viuificãte mortalia corpora nostra, & resurrectionem eis per prophetas promittẽte, quemadmodũ ostendim⁹, quis potentior & fortior & vere bonus ostẽditur? Vtrum Demiurgus, qui totũ viuificat hominé, an falsò cognominatus ipsorũ pater? Qui equidé quæ sunt natura immortalia, quib⁹ autẽ op⁹ est ab eo adiutorio vt viuant, nõ viuificans benigne, relinquens illa negligẽter in morté. Vtrũ ergo & hiis vitã pater ipsorũ cũ nõ possit, nõ præstat, an cum possit? Si quidé cum nõ possit, nõ iam potens est neq; perfectus super Demiurgũ. Demiurgus enim præstat, quemadmodum adest videre, quod ille nõ potest præstare. Si autem cum possit præstare, nõ præstat, iã nõ bonus ostenditur, sed inuidus & malignus pater. Si autem & causam aliquã dixerint, per quã nõ viuificat corpora pater ipsorum, ipsam causam maioré necesse est apparere quàm patrem, obtinentem benignitatẽ ei⁹: & infirmabitur benignitas ei⁹, propter causam

causam eã, quæ ab ipsis dicitur. Quoniã autem possunt corpora percipere vitã, ónibus videre est. Viuunt enim inquãtum ea deus vult viuere, & iã nõ possunt dicere, quod minime valeãt vitã capere. Si igitur propter necessitatem causam aliã quãdã nõ viuificãtur, quæ possunt participare vitã, erit necessitati & causæ seruiens pater ipsorum, & nõ iã liber & suæ potestatis in sententia. Quoniã autem multo tempore perseuerabãt corpora in quãtũ placuit deo bene habere, legãt scripturas, & inuenient eos qui ante nos fuerũt, septingẽtos & octingentos, & noningẽtos annos supergressos: & cõsequebãtur corpora ipsorum, lõginquitatẽ dierũ, & participabãt vitã, in quãtum ea de⁹ viuere volebat. Quid autem de illis dicem⁹? Quoniã quidem Enoch placens deo in quo placuit corpore trãslatus est, translationem iustorum præmõstrãs. Et Helias sicut erat in plasmatis substãtia assumptus est, assumptionem patrũ prophetãs: & nihil impedit eos corpus in trãslatione, & assumptione eorũ. Per illas enim manus, per quas in initio plasmati sunt, per ipsas & assumptionem & trãslationem accepe runt. Assuetæ enim erãt in Adã manus Dei coaptare, & tenere, & baiulare suũ plasma, & ferre & ponere, vbi ip se vellent. Vbi ergo primus positus est homo scilicet in paradiso, quemadmodum scriptura dicit, Et plantauit de⁹ paradisum in Edẽ cõtra orientẽ, & posuit ibi hominem quẽ plasmauit, & inde proiectus est in hũc mundũ nõ obediens. Quapropter dicũt presbyteri, qui sunt apostolorum discipuli, eos qui trãslati sunt, illuc trãslatos esse, Iustis enim hominibus & spiritũ habentib⁹ præparatus est paradisus, in quem & Paulus apostolus asportatus audiuit sermones inenarrabiles, quantum ad nos in præsenti: & ibi manere eos qui trãslati sunt vsq; ad cõsummationem cõspicãtes incorruptelã. Si autem quis impossibile extimet tantis temporibus permanere homines, & Heliam non in carne assumptum, consumptam autem carnem eius in igneo curru, intendat quoniam Ionas quidem in profundum proiectus est, & in vẽtré Ceti absorptus, saluus iterũ exputus est terræ,

iussu

iussu dei. Ananias etiã,& Azarias,& Mizaël missi in es
minũ ignis septuplũ exardẽte,neq; nociti sunt aliquid,
neq; odor ignis inuẽtus est in eis, Quæ igitur affuit il-
lis manꝰ Dei,& inopinata,& impossibilia naturę homi
nũ in eis perficiẽs, Quid mirũ si in hiis qui trãslati sunt
effecit aliquid inopinatũ,deseruiẽs volũtati patris? Hęc
autẽ est filiꝰ Dei,quẽadmodũ scriptura ait dixisse Nabu
chodonosor regẽ, Nõne tres viros misimꝰ in caminũ,&
ecce ego video quatuor deãbulantes in medio ignis, &
quartꝰ similis filio Dei. Neq; igitur natura alicuiꝰ eorũ
quæ facta sunt,neq; infirmitas carnis fortior erit super
volũtatẽ Dei. Nõ enim deus hiis quæ facta sunt & sub-
iecta sunt Deo,& omnia seruiũt volũtati eiꝰ. Quapro-
pter & dominꝰ ait, Quæ impossibilia sunt apud homi-
nes, possibilia sunt apud deũ. Quẽadmodum igitur hiis
qui nũc sunt hominibꝰ ignorãtibꝰ dispositionẽ Dei in-
credibile & impossibile videretur tãtos ãnos aliquẽ ho
minẽ posse viuere,& vixerũt hij qui ante nos fuerũt,&
viuũt qui trãslati sunt ad exemplũ lõgitudinis dierũ,&
de vẽtre Ceti,& de camino ignis saluos exisse, & tamẽ
exierũt educti velut manu Dei, ad ostẽsionem virtutis
eiꝰ: Sic & nũc quãuis quidã ignorãtes virtutẽ & ꝓmis-
sionẽ dei cõtradicãt suæ saluti,impossibile existimãtes
posse deũ suscitãtem corpora in sempiternũ perseuera-
tionẽ eis donare,nõ tamẽ incredulitas taliũ euacuauit
fidẽ dei. Glorificabitur autẽ deus in suo plasmate,cõfor
me illud & cõsequẽs suo puero adaptãs. Per manꝰ enim
patris,id est,per filiũ & spiritũ fit homo secũdũ similitu
dinẽ Dei,sed nõ pars hominis. Anima autẽ & spũs pars
hominis esse possunt,homo autẽ nequaquã perfectꝰ au
tẽ homo,cõmixtio & adunitio est animæ assumẽtis spi
ritũ patris,& admixtæ in carne quæ est plasmata secun
dũ imaginẽ Dei. Propter quod & Apostolꝰ ait, Sapiẽtiã
loquimur inter perfectos, Perfectos dicẽs eos, qui per-
ceperũt spiritũ Dei,& omnibꝰ linguis loquũtur per spi-
ritũ Dei,quẽadmodũ & ipse loq̃batur. Quemadmodũ &
multos audiuimꝰ fratres in ecclesia prophetica habẽtes
charismata, & per spiritũ vniuersis linguis loquẽtes,&
abscõ

dscõsa hominũ in manifestũ producẽtes advtilitatẽ,&
ysteria Dei enarrãtes, quos & spũales Apostolꝰ vocat,
cũdũ participationẽ spũs existẽtes spũales,sed nõ secũ
defraudationẽ & interceptionẽ carnis, & nude hoc
sum solũ. Si enim substãtiã tollat aliquis carnis,id est
asmatis,& nude idipsum solũ spiritũ intelligat, iã nõ
ualis homo est quod est tale,sed spũs hominis aut spi
tus dei. Cũ aũt spũs hic cõmixtꝰ animæ vnitur plasma
propter effusionẽ spũs spiritalis & perfectꝰ homo fa-
us est,& hic est qui secũdũ imaginẽ & similitudinẽ fa
us est Dei. Si autẽ defuerit animæ spũs, animalis est
re, qui est talis,& carnalis derelictꝰ imperfectꝰ erit,
aginẽ quidẽ habẽs in plasmate,similitudinẽ verò nõ
umẽs per spiritũ. Sicut autẽ hic imperfectꝰ est,sic ite
si quis tollat imaginẽ,& spernat plasma,iã nõ homi-
intelligere potest,sed &partẽ aliquã hominis,quẽad
odu prædiximꝰ, vel aliud aliquid præter hominẽ. Ne
e enim plasmatio carnis ipsa secũdũ se homo perfe-
us est,sed corpꝰ hominis & pars hominis. Neq; enim
anima ipsa secundum se homo,sed anima hominis &
us hominis. Neq; spũs homo, spũs enim & nõ homo
catur. Cõmixtio autẽ & vnitio horũ omniũ, perfectũ
minẽ efficit. Et propter hoc Apostolꝰ seipsum expo-
, explanauit perfectã & spiritalẽ salutẽ hominis, in
ma ad Thessalo. dicẽs, Deꝰ autẽ pacis sanctificet vos
ffectos, vt integer vester spũs,& anima, & corpꝰ sine
la in aduentũ domini Iesu Christi seruetur. Et quã
q; causam habebat hiis tribꝰ, id est animæ & corpo-
& spũi integrã & perfectã perseuerationẽ precari in
uẽtu domini, nisi reintegrationẽ & adunitionẽ triũ,
ã & eãdem ipsorũ sciebat salutẽ? Propter quod & per
os ait eos, qui tria sine q̃rela exhibent domino. Per-
ct igitur, qui & spiritũ in se perseuerãtem habẽt dei,
animas,& corpora sine q̃rela seruauerint,id est illam
æ ad deũ est fidẽ seruãtes. & cã quæ ad proximum est
ffodientes. Vnde & templũ Dei plasma esset ait, Ne-
tis, dicens, quoniã tẽplũ Dei estis,& spũs Dei habitat
vobis? Si quis templũ Dei violauerit, dispердet illũ
deus.

deus. Templū enim Dei sanctum est, quod estis vos: manifeste templum corp⁹ dicens in quo habitat spiritus. Quemadmodū & dominus de eo ait, Soluite hoc templū, & in tribus dieb⁹ excitabo illud. Hoc autem, inquit, dicebat de corpore suo. Et nō tātum templum, sed & templum Christi scit corpora nostra, ad Corinthios dicēs, Nescitis quoniā corpora vestra membra Christi sunt? Tollens ergo membra Christi, faciā membra meretricis? Non de alio quodam homine spiritali dicens hæc, nō enim ille cōplectitur meretricem, sed corp⁹ nostrū, id est, caro quæ cum sanctimonia perseuerat & munditia, membra dixit esse Christi. Quādo autem cōplectitur meretricem, mēbra fieri meretricis, & propter hoc dixit, Si quis templum Dei violauerit, disperdet illum deus. Templum igitur Dei in quo spiritus inhabitat patris, & membra Christi non participare salutem, sed in perditionem redigi dicere, quomodo non maxime est blasphemiæ? Quomodo autem corpora nostra, non ex sua substātia, sed ex Dei virtute suscitantur, Corinthiis dicit. Corpus autem nō fornicationi, sed domino, & dominus corpori, Deus autem qui & dominum suscitauit, & nos suscitabit per virtutem suā. Quomodo igitur Christus in carnis substātia surrexit, & ostendit discipulis figurā clauorum, & apertionem lateris, hæc autem sunt indicia carnis eius quæ surrexit à mortuis, sic & nos, inquit, suscitabit per virtutem suā. Et iterum ad Romanos ait, Si autem spiritus eius qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora nostra, Quæ sunt ergo mortalia corpora? nunquid nā animæ? Sed incorruptibiles animæ quātum ad cōparationem mortalium corporum. Insufflauit enim in faciem hominis deus flatum vitæ, & factus est in animā viuentem, flatus autem vitæ incorporalis est. Sed ne mortalem quidem possunt dicere hominem ipsum flatu vita ei⁹ existēte. Sed neq; spiritū possunt dicere mortale corp⁹. Quid igitur superest dicere mortale corp⁹, nisi plasma, id est caro de qua & sermo est ei, quomodo viuificabit eā deus. Hæc enim est quæ moritur & soluitur,

tur, sed nō anima, neq; spiritus. Mori enim est vitalem amittere habilitatem, & sine spiramine in posterū, & in animalē & immobilem fieri, & deperire in illa, ex quibus & initiū substātiæ habuit. Hoc autem neq; animæ euenit, flatus est enim vitæ: neq; spiritui, incompositus est enim & simplex spiritus, qui resolui nō potest, & ipse vita est eorū qui percipiūt illū. Superest igitur vt circa carnē mors ostēdatur, quæ posteaquàm exierit anima, sine spiratione & inanimale efficitur, & paulatim resoluitur in terrā, ex qua sumpta est. Hæc igitur mortalis, hęc autē est, de qua etiā dicit, Viuificabit & mortalia corpora nostra. Et propter hoc ait de ea in prima ad Corinth. Sic & resurrectio mortuorū seminatur in corruptione, surget in incorruptionē. Etenim tu, ait, quod seminas nō viuificatur, nisi pri⁹ moriatur, Quid est autem quod vt granū tritici seminatur & putrit in terra, nisi corpora, quæ in terra ponūtur, in qua & semina iactātur: & propter hoc dixit, Seminatur in ignobilitate, surgit in gloria. Quid enim ignobili⁹ carne mortua, vel quid iterū glorioſius surgente ea, & percipiēte incorruptelā? Seminatur in infirmitate, surgit in virtute: in infirmitate sua, quoniā cū sit terra, in terrā vadit: virtute autē Dei, qui eam suscitat à mortuis. seminatur corpus animale, & surgit corpus spirituale: Indubitate docuit, quoniam neq; de anima, neque de spiritu sermo est ei, sed de mortificatis corporibus. Hæc sunt enim corpora animalia, id est, participātia animæ, quā cū amiserint, mortificātur. Deinde per spiritum surgentia fiunt corpora spiritualia, vti per spiritum semper permanentem habeātvitā. Nunc enim, inquit, ex parte prophetamus, tunc autē facie ad faciem. Hoc est, quod & à Petro dictum est, Quē cum non videritis diligite, in quē nunc quoque non videntes, credentes autem, exultabitis gaudio inenarrabili. Facies enim nostra videbit faciem dei viui, & gaudebit gaudio inenarrabili, videlicet, cum suum videat gaudium. Nunc autem partem aliquā spiritus eius sumimus, ad perfectionem & preparationem incorruptelæ, paulatim assuescentes capere, & portare deum:

deũ: quod & pignus dixit apostolus, hoc est, partem eĩ⁹ honoris qui à Deo nobis promissus est, in epistola quæ ad Ephesios est, dicens, In quo & vos audito verbo veritatis Euangelio salutis vestræ, in quo credentes signati estis spũ promissionis sancto, qui est pign⁹ hæreditatis vestræ. Si ergo pign⁹ hoc habitãs in nobis, iã spũales effecit, & absorbetur mortale ab immortalitate: Vos enim, ait, nõ estis in carne, sed in spũ, siquidem spũs Dei habitat in vobis. Hoc aũt nõ secũdũ iacturã carnis, sed secundũ cõmunionẽ spũs fit. Nõ enim erãt sine carne, quib⁹ scribebat, sed qui assumpserãt spiritũ Dei, in quo clamam⁹ abba pater. Si igitur nũc pignus habentes clamam⁹ abba pater, quid fiet quãdo resurgentes facie ad faciem videbim⁹ eũ? quãdo omnia mẽbra affluenter exultationis hymnũ protulerint, glorificãtia eũ qui suscitauerit ea ex mortuis, & æternã vitã donauerit. Si enim pign⁹ cõplectens hominẽ in semetipsum, iã facit dicere, Abba pater, quid faciet vniuersa spũs gratia, quæ hominib⁹ dabitur à Deo? Similes nos ei, efficiet enim hominẽ secũdũ imaginẽ & similitudinẽ Dei. Qui ergo pignus spũs habent, & nõ cõcupiscentiis carnis seruiũt, sed subiiciũt semetipsos spũi, & rationabiliter cõuersantur in õnibus, iuste Apostol⁹ spũales vocat quoniã spũs Dei habitat in ipsis. Incorporales aũté spũs nõ erũt homines spũales, sed substãtia nostra, id est, animæ & carnis adunitio adsumens spiritũ Dei, spũalem hominem perficit. Eos aũt qui abiiciũt quidem spũs cõsiliũ, carnis autem voluptatib⁹ seruiunt, & inrationabiliter viuũt, & ineffrenati deiiciũtur in sua desyderia, quippe nullã habentes aspirationem diuini spũs, sed porcorũ & canũ more viuunt, hos iuste Apostol⁹ carnales vocat, quia nihil aliud quàm carnalia sentiũt. Et prophetæ aũté propter hãc eãdẽ causam irrationabilib⁹ animalib⁹ assimilãt eos, propter irrationabilẽ cõuersationẽ ipsorũ, dicentes, Equi furentes ad fœminas facti sunt, vnusquisque ipsorũ hinniens ad vxorem proximi sui. Et rursus, Homo cũ in honore esset, assimilatus est iumentis, hoc quia secundũ suã causam assimilatus est iumentis, irrationabilem

tionabilem æmulãs vitã. Sed & nos in cõsuetudine huiusmodi homines iumẽta & pecora inrationabilia diximus. Prædixit autẽ figuraliter omnia hæc lex de anima lib⁹, delinitãs hominẽ. Quæcũq; duplicem vngulã habẽt & ruminant, mundum nuntians. Quæcunq; autem aut vtrunq; vel alterum horum nõ habent, velut immunda segregãs. Qui sunt ergo mundi? qui in patrẽ & filiũ per fidem firmiter faciunt, hæc est enim firmitas eorũ quæ duplici sunt vngula: & eloquia dei meditãtur die ac nocte, vti operibus bonis adornentur, hæc est enim ruminãtium virt⁹. Immunda autẽ quæ neq; duplicẽ vngulã habent, neq; ruminãt, hoc est, qui neq; in deũ fidem habent neq; eloquia eius meditãtur. Hæc autem ethnicorũ est abominatio. Quæ autem ruminãt quidem, nõ habent autem vngulã duplicem, & ipsa immunda. Hęc Iudæorum est imaginalis descriptio, qui quidem eloquia dei in ore habẽtes, stabilitatem autẽ radicis suæ nõ infigunt in patre & in filio. Propter hoc autẽ & lubricum est genus ipsorũ. Et enim quę sunt vni⁹ vngulę animalia facile labuntur, firmiora aũté sunt, quæ duplicẽ vngulã habent. succedentibus inuicem vngulis fissis secũdum iter, & altera vngula subbaiulat aliã. Immunda autem similiter quæ duplicẽ vngulã habent, nõ autẽ ruminãt, Hęc est autẽ omniũ videlicet hęreticorũ ostensio, & eorũ qui nõ meditãtur eloquia Dei, neq; operib⁹ iustitię adornãtur. quibus & domin⁹ ait, Quid mihi dicitis domine domine. & non facitis quę dico vobis. Qui enim sunt tales in patrẽ quidẽ & filiũ dicunt se credere, nunquàm autẽ meditãtur eloquia Dei, quẽadmodum oportet. neq; iustitiæ operib⁹ sunt adornati. sed quẽadmodũ prædiximus, porcorũ & canum assumpserunt vitã, immũditiæ & gulæ & reliquiæ incuriæ semetipsos tradentes. Iuste igitur tales ões. qui propter suã incredulitatem & luxuriã nõ adipiscuntur diuinum spiritũ, & variis characterib⁹ eiiciunt se viuificans verbũ, & in suis cõcupiscẽtiis inrationabiliter ambulant, Apostol⁹ quidem carnales & animales vocauit, prophetæ autẽ iumẽta & feras dixerũt, cõsuetudo autem pecora & inratio-

nabiles interpretata est, lex autē immundos enūtiauit. Hoc autē est quod & in aliis ab Apostolo dicitur, Quoniā caro & sanguis regnū Dei hæreditare non possunt. Id est, quod ab hominibus hæreticis profertur, in amētiam suā, & quæ ostēdere conantur nō saluari plasmationem Dei: non cōspicientes, quia sunt tria, ex quibus (quemadmodum ostendimus) perfectus homo constat, carne, anima, & spiritu, & altero quidē saluante & figurante, qui est spiritus, altero quod vnitur & formatur, quod est caro. Id verò quod inter hæc est duo, est anima, quæ aliquādo quidē subsequens eleuatur ab eo, aliquando autē consentiens carni decidit in terrenas concupiscentias. Quot quot ergo id quod saluat, & format in vitam, nō habent, hij consequēter erunt, & vocabūtur, caro & sanguis, quippe qui non habēt spiritum Dei in se. Propter hoc autem & mortui tales dicti sunt à domino, Sinite enim, inquit, mortuos, sepelire mortuos suos: quoniā nō habēt spiritū viuificātē hominē. Quot quot autē timent deū, & credunt in aduentū filij eius, & per fidē constituunt in cordibus suis spiritū Dei, hij tales iuste homines dicentur, & mūdi & spūales, & vinentes Deo, quia habēt spiritū patris qui emūdat hominem, & subleuat in vitā Dei. Sicut enim caro infirma, sic & spiritus promptus à domino testimoniū accepit. Hic est potēs perficere, quæcūque in promptu habet. Si igitur hoc quod est prōptum spūs, admisceat aliquis velut stimulū infirmitati carnis, necesse est omnimodo, vt id quod est forte superet infirmū, ita vt absorbeatur infirmitas carnis à fortitudine spūs: & esse eum qui sit talis, nō iam carnalem sed spūalem, propter spūs communionem. Sic igitur martyres testantur, & contemnunt mortē, nō secundū infirmitatē carnis, sed secūdū quod promptus est spūs. Infirmitas enim carnis absorpta, potentem ostendit spiritum. Spiritus autem rursus absorbens infirmitatē, hæreditate possedit carnem in se, & ex vtrisq; factus est viuens homo. Viuens quidem propter participationem spūs, homo autem propter substātiam carnis. Igitur caro sine spū Dei mortua est, non habens vitā,

vitam, regnum Dei possidere non potest, sanguis irrationalis velut aqua effusa in terrā. Et propter hoc ait, qualis terren⁹, tales & terreni. Vbi autē spūs patris, ibī homo viuēs, sanguis rationalis ad vltionē à deo custodi tus, caro à spū possessa, oblita quidē sui, qualitatē autē spūs assumēs, cōformis facta est verbo dei. Et propterea ait. Sicut portauimus imaginem eius qui de terra est, portemus & imaginē eius qui de cælo est. Quid est ergo terrenum? Plasma. Quid autem cæleste? Spūs. Sicut igitur, ait, sine spū cælesti conuersati sumus aliquando in vetustate carnis, nō obedientes Deo: sic nūc accipientes spiritum, in nouitate vitæ ambulemus, obedientes Deo. Quoniā igitur sine spū Dei saluari nō possumus, adhortatur Apostolus nos per fidem & castam conuersationem conuersari spiritum Dei, vt non sine participatione sancti spūs facti, amittamus regnum cælorū. Et clamauit, non posse carnem solam & sanguinē regnum Dei possidere. Si enim oportet verum dicere, nō possidet, sed possidetur caro: sicut & dominus ait, Beati mites, quoniā ipsi hæreditate possidebunt terram. Quasi hæreditate possideatur terra in regno. Vnde & substantia carnis nostræ est: & ideo mundū tēplum esse vult, vt delectetur spūs Dei in eo, quēadmodū sponsus ad sponsam. Sicut igitur sponsa assumere sponsum non potest, assumi autem à sponso potest, cum venerit & acceperit eam sponsus: Sic & caro hæc, secundum seipsam, id est, sola, regnum Dei hæreditate possidere nō potest. Hæreditate autē possideri in regno à spū potest. hæreditatē enim possidet, qui viuificat ea quę sunt mortua. & aliud quidē est hæreditate possidere, aliud autem hæreditatē possideri. Ille enim dominatur & præest, & disponit ea quæ hæreditate possidet, quēadmodū ipse velit. Illa verò subiecta sunt & obediunt, & dominātur ab eo, & sub dominio sunt ei⁹ qui possidet. Quid igitur est quod viuit? Scilicet spūs Dei. Quæ sunt autē quæ sunt mortua? scilicet mēbra hominis, quæ & corrumpantur in terra. Hæc autē possidētur à spū translata in regnū cælorum. Propter hoc autē & Christus mortuus est, vti testamētū

Euangelij apertum,& vniuerso mundo lectũ, primum quidẽ liberos faceret seruos suos, post deinde hæredes eos cõstitueret eorum quæ essent eius, hæreditate possidente spiritu, quẽadmodum demõstrauimus. Hæreditate enim possidet ille, qui viuit, hęreditate autẽ acquiritur caro: vt nõ amittentes eum qui nos possidet spiritum, amittamus vitã, adhortãs nos Apostolus ad spiritũ cõmunicationem secũdum rationẽ quæ prædicta sunt, dixit, Quoniã caro & sanguis regnum Dei possidere nõ possunt: velut si dicat, Nolite errare, quoniã nisi verbũ Dei inhabitauerit, & spiritus patris fuerit in vobis, vane autem, & pro vt euenit, cõuersati fueritis, quasi hoc tantum caro & sanguis existentes, regnum dei possidere nõ poteritis. Hoc ideo vti nõ gratificantes carni respuamus insertionem spiritus. Tu autem oleaster ait, cum esses, insertus es in bonam oliuã, & socius pinguedinis oliuæ factus es. Quẽadmodum igitur oleaster inserta, si permanserit in eo quod ante fuerit oleaster, excidit: si autẽ tenuerit insertionẽ, & trãsmutetur in bonam oliuã, fit fructifera quasi in Paradiso regis plantata: Sic & homines si quidem per fidẽ profecerint in melius, & assumpserint spiritũ dei, & illius fructificationẽ germinauerint, erunt spirituales, tanquam in paradiso Dei plantati. Si autem respuerint spiritum, & perseuerauerint in eo quod fuerãt ante, magis carnis esse volẽtes, quàm spiritus, iustissime in eiusmodi dicitur, quoniã caro & sanguis regnũ Dei nõ possident. Tanquam si quis dicat, quoniã oleaster nõ assumitur in paradisum Dei. Mirabiliter igitur apostolus naturam ostendit nostram, & vniuersam dispositionẽ dei in eo sermone, qui est de carne & sanguine, & oleastro. Quẽadmodũ enim oliua neglecta tempore quodam in desertum relicta, & syluestria fructificãs secundũ se oleaster fit: vel rursus oleaster diligentiã percipiens, & inserta in pristinã naturæ recurrit fructificationẽ: Sic & homines in negligentia cõstituti, & cõcupiscentias carnis tanquam syluestria fructificãtes, secundũ suã causam infructuosi iustitia cõstituuntur. In eo autẽ quod dormiãt homines, inse-

minat inimicus materiam zizaniæ, & propter hoc dominꝰ discipulis suis vigilare præcepit. Et rursus qui infructuosi sunt iustitia, & velut sentibus obuoluti homines, si diligentiã percipiant, & velut insertionẽ accipientes verbũ Dei, in pristinã veniunt hominis naturã eam, qua secũdũ imaginẽ & similitudinẽ factus est dei. Sed quemadmodũ oleaster inserta, substantiã quidẽ ligni nõ amittit, qualitatẽ autẽ fructus immutat, & aliud percipit vocabulũ, iam nõ oleaster, sed fructifica oliua existẽs & dicitur: Sic & homo per fidẽ insertus, & assumens spiritũ Dei, substantiã quidẽ carnis non amittit, qualitatẽ autẽ fructus operũ immutat, & aliud accipit vocabulũ, significans illam quæ in melius est transmutationem, iam non caro & sanguis, sed homo spiritalis existens & dicitur. Quemadmodũ autẽ rursus oleaster si non participat insertionẽ, perseuerat inutilis suo domino, per suam syluestrem qualitatem, & quasi infructuosum lignum exciditur, & in ignem mittitur: Sic & & homo nõ assumens per fidẽ spiritus insertionẽ, perseuerat hoc esse quod erat ante, caro & sanguis regnũ Dei non possidens. Bene igitur apostolus ait, Caro & sanguis regnum Dei possidere nõ possunt, & qui in carne sunt, Deo placere nõ possunt, nõ substantiam reiiciens carnis, sed infusionẽ spiritus attrahens. Et propter hoc ait, Oportet mortale illud induere incorruptelam: & iterum ait, Vos autem nõ estis in carne, sed in spiritu. Siquidem spiritus Dei habitat in vobis. Manifestius autem illud adhuc ostẽdit dicẽs, Corpus quidẽ mortuum propter peccatũ, spiritus autẽ vita propter iustitiam. Si autem spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis, qui suscitauit Christũ à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitãtem spiritum eius in vobis. Et rursus in epistola quæ est ad Romanos ait, Si enim secũdũ carnẽ viuitis, incipietis mori: nõ cõuersationẽ quæ est in carne repellẽs ab eis, etenim ipse in carne cũ esset scribebat eis: sed cõcupiscẽtias abscidẽs carnis eas quę mortificãt hominẽ. & propter hoc intulit, Si autẽ spũ opera carnis mortificaueritis,

viuetis. Quicũq; enim ducũtur ſpũ dei, hij ſunt filij dei. Etipſas aũt operas manifeſtauit quas dicit carnales, quę ſint, præuidẽs calumniã infidelium, & ipſe ſemetipſum exponẽs, ne relinqueretur quæſtio hiis, qui infideliter tractãt de eo, in epiſtola quæ eſt ad Galatas, dicẽs, Manifeſta autẽ ſunt opera carnis, quæ ſunt, Adulteria, fornicationes, immũditia, luxuria, idololatria, veneficia, inimicitiæ, cõtentiones, zeli, ira, æmulationes, animoſitates, irritatiões, diſſenſiões, hæreſes, inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & hiis ſimilia, quæ prædico vobis, quẽadmodũ & prædixi, quoniã qui talia agũt, regnũ dei nõ poſsidebũt. Manifeſtius prædicans hiis qui audiũt, quid eſt, caro & ſanguis regnum Dei poſsidere nõ poſſunt. Qui enim illa agunt, vere ſecundũ carnẽ ambulãtes, viuere Deo nõ poſſunt. Et iterum ſpũales actus intulit viuificantes hominem, id eſt, inſertionem ſpũs dicens, Fructus autem ſpũs eſt, charitas, gaudium, pax, patientia, bonitas, benignitas, fides, lenitas, continentia, caſtitas, aduerſus hæc nõ eſt lex. Sicut igitur qui in molius profecerit, & fructum operatus fuerit ſpũs, omni modo ſaluatur, propter ſpũs cõmunionem: Sic is qui remãſerit in prædictis carnis operationibus, carnalis vere deputatus, quod non aſſumat ſpiritum Dei, regnum non poterit poſsidere cælorum. Quemadmodũ rurſus ipſe apoſtolus teſtificatur, An neſcitis, dicens Corinthiis, quoniã iniuſti regnum Dei nõ hæreditabũt? Nolite errare, ait, neq; fornicarij, neq; idololatræ, neq; adulteri, neq; molles, neq; maſculorũ cõcubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; rapaces regnũ Dei poſsidebunt. Et hæc ait, quidã fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine domini Ieſu Chriſti, & in ſpũ Dei noſtri. Manifeſtiſsime oſtẽdit, per quæ perit homo, ſi perſeuerauerit ſecundum carnẽ viuere, & per quæ rurſus ſaluatur. Ea autem quæ ſaluãt, ait eſſe nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſpiritũ dei noſtri. Quoniam igitur iſtic numerauit eas, quæ ſunt ſine ſpũ, carnis operationes, quæ ſunt mortiferæ conſequenter hiis quæ prædicta ſunt ab eo, in fine epiſtolæ ad

ad ſummã exclamauit, Sicut portauimus imaginẽ eius qui de limo eſt, ita portemus & imaginẽ eius qui de cælis eſt. Hoc enim dico fratres, quoniã caro & ſanguis regnũ Dei poſsidere nõ poſſunt. Hoc autẽ quod ait, Sicut portauimus imaginem eius qui de limo eſt, ſimile illi dicto eſt: Et hæc quidã fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpũ dei noſtri. Quãdo igitur portauim⁹ imaginẽ ei⁹ qui eſt de limo? Scilicet quãdo hæ quę prędictę ſunt carnis operationes, perficiebãtur in nobis. Quando autẽ iterũ imaginẽ cæleſtis? ſcilicet quando ait, Abluti eſti credẽtes in nomine domini, & accipientes eius ſpiritũ. Abluti autẽ ſumus nõ ſubſtantiã corporis, neque imaginem plaſmatis, ſed priſtinã vanitatis cõuerſationẽ. In quibus igitur periebamus membris, operantes ea quæ ſunt corruptelæ, in iiſdẽ ipſis viuificamur, operantes ea quæ ſunt ſpũs. Quẽadmodũ enim corruptelę eſt capax caro, ſic & incorruptelæ, & quẽadmodum mortis, ſic & vitę. Hæc autẽ inuicẽ credũt, & vtraq; nõ permanẽt in idipſum: ſed expellitur alterũ ab altero, & præſente altero, interit alterũ. Si igitur mors poſsidens hominem, expulit ab eo vitã, & mortuũ oſtendit, multo magis vita poſſidens hominẽ expellit mortẽ, & viuentẽ hominem reſtituet deo. Si enim mors mortificauit, quare vita adueniens nõ viuificat hominem? Quemadmodũ Eſaias ait, Deuorauit mors potens. Et rurſus, De⁹ abſtulit omnẽ lachrymã ab omni facie. Expulſa eſt aũt priſtina vita, quoniam nõ per ſpiritũ, ſed per afflatũ fuerat data. Aliud enim eſt afflatus vitæ, qui & animalẽ efficit hominẽ: & aliud ſpũs viuificãs, qui & ſpiritalem efficit eũ. Et ideo Eſaias ait, Sic dicit domin⁹ qui fecit cælum & finxit illud, qui firmauit terrã, & quę in ea ſunt, & dedit afflatũ populo qui ſuper eam eſt, & ſpiritũ hiis qui calcant illam: Afflatũ quidem cõmuniter omni qui ſuper terram eſt populo dicens datum, ſpiritum autem proprie hiis, qui conculcant terrenas cõcupiſcentias. Propter quod rurſus ipſe Eſaias diſtinguens ea quæ prædicta ſunt, ait, Spiritus enim à me exiet, & flatum omnẽ ego feci,

Spiritū quidem proprie in Deo deputās, quē in nouissimis temporibus effudit per adoptionē filiorū in genus humanū. Afflatū autem cōmuniter in cōditione & factura ostendens illū. Aliud autē est quod factum est ab eo qui fecit. Afflatus igitur temporalis, spūs autem sempiternus. Et afflatus quidem auctus ad modicū, & tempore aliquo manens, deinde abiit, sine spiramento relinquens illud in quo fuit ante. Spūs autem circundās intus & foris hominē, quippe semper perseuerans, nunquam relinquens eū. Sed nō primo quidē spiritale est, ait Apostolus, hæc tanquā ad nos homines dicens, sed primo quidē animale est, deinde quod spiritale est, secundū rationem. Oportuerat autem primo plasmari hominem, & plasmatu accipere animam, deinde sic cōmunionem spūs recipere. Quapropter & primus Adam factus est à domino in animam viuentem. Secundus autem in spiritū viuificantē. Sicut igitur qui in animā viuentem factus est deuertens in peius perdidit vitā: sic rursus idem ipse in melius recurrens, assumens viuificantem spiritū, inueniet vitā. Non enim aliud est quod moritur, & aliud quod viuificatur. Quemadmodū neq; aliud quod perit, & aliud quod inuenitur, sed illā quæ perierat ouem inuenit dominus exquirens. Quid ergo erat quod moriebatur? vtiq; carnis substātia, quę amiserat afflatū vitæ & sine spiramēto mortua facta est. Hanc itaque dominus venit viuificaturus, vti quēadmodū in Adam omnes morimur, quoniā animales, in spū viuamus, quoniā spirituales, deponentes nō plasma dei, sed concupiscentias carnis, & assumentes spiritū sanctum, sicut Apostolus in epistola ad Colossenses ait, Mortificate itaque membra vestra quæ sunt super terrā. Quæ sunt autem hæc, ipse exposuit, Fornicationē, immunditiā, passionem, cōcupiscentiā malā, & auaritiam quę est idololatria. Horum depositionem Apostolus præconatur, & eos qui talia perpetrant velut carnem & sanguinem tantum existentes, non posse ait regnum cælorum possidere. Anima enim ipsorū declinans in peius, & in terrenas concupiscentias descendens, eiusdem cuius & illa

illa sunt participauit appellationis: quæ deponere nos iubens ait rursus in eadē epistola. Expoliātes vos veterem hominem cū operib⁹ ei⁹. Hoc autem dicebat nō veterem amouens plasmationē: Alioquin oportebat nosmetipsos interficiētes separari ab quæ est istic cōuersatione. Sed & ipse Apostolus ille existens, qui in vulua plasmatus erat, & de vtero exierat, scribebat nobis, & viuere in carne fructus operis cōfessus est, in epistola quæ est ad Philippenses dicens, Fructus aūt operis spiritus, est carnis salus. Quis enim alius apparens fructus eius est qui non apparet spūs, quā maturā efficere carnem, & capacē incorruptelæ. Si igitur viuere in carne hic mihi fructus operis est, nō vtiq; substātiā cōtemnebat carnis in eo quod diceret, spoliantes vos veterem hominem cū operibus eius, sed spoliationem pristinæ nostræ cōuersationis manifestauit, eam quæ veterescit, & corrūpitur, & ppter hoc intulit. Et induentes nouum hominem eū qui renouatur in agnitionem, secūdum imaginem ei⁹, qui creauit eum, In eo ergo quod ait, qui renouatur in agnitionē, demōstrabat, quoniā ipse ille qui ignorans erat ante homo, id est, ignorās deum, per eā quæ in eum est agnitionē renouatur. Agnitio enim dei renouat hominem. Et in eo quod dicat secundū imaginem cōditoris, recapitulationem manifestauit eius hominis, qui in initio secundū imaginem factus est dei. Quoniā autem idem ipse erat Apostolus, qui ex vtero generatus fuerat, hoc est, antiqua carnis substātia, ipse in epistola ad Galatas dixit, Quum autem placuit deo, qui me ex vtero matris meæ segregauit, & vocauit per gratiā suā, reuelare filiū suū in me, vt euāgelizarem eū in gentib⁹. Nō alius erat qui natus fuerat ex vtero, sicut prædixim⁹, & alius qui euāgelizabat filiū dei: sed idem ille qui ante ignorabat, & persequebatur ecclesiā, reuelatione ei de cælo facta, colloquente cum eo domino, quemadmodum in tertio libro ostendimus, euangelizabat filiū dei Christum Iesum, qui sub Pōtio Pilato crucifix⁹ est, præterita ignorātia exterminata à posteriore agnitione. Quemadmodum cæci, quos curauit dominus, cæcitatem quidem amiserunt

miserunt, perfectã autẽ susceperunt substantiã oculorũ, & iisdem ipsis quib⁹ ante nõ videbant oculis, recipiebãt visionẽ, caligine à visione tantũ exterminata, seruata autem substãtia oculorum, vt per quos nõ viderãt oculos, per eos rursus vidẽtes gratias agerent ei, qui rursus visum eis redintegrauit. Et qui aridam curauit manum, & omnes omnino quos curauit, non ea quæ ab initio ex vtero ædita fuerant mẽbra mutauerũt, sed eadẽ ipsa sanua recipiebant. Fabricator enim vniuersorũ dei verbũ, qui & ab initio plasmauit hominem, à malitia inueniẽs labefactatũ suum plasma omnimodo curauit, hoc quidẽ & secundum vnumquodq; membrũ, sicut & in suo plasmate est: hoc autem & semel totum sanum & integrum reintegrauit hominem, perfectum eum sibi præparans ad resurrectionem. Quam enim causam habebat carnis membra curare, & restituere in pristinum characterem, si nõ habebant saluari, quæ ab illo curata fuerant? Si enim temporalis erat ab eo vtilitas, nihil grãde præstitit hiis, qui ab eo curati sunt. Aut quomodo nõ esse capacẽ carnẽ vitę, quæ est ab eo, quæ percipit curationẽ ab eo? Vita enim per curationẽ, incorruptela autẽ per vitã efficitur. Qui igitur curationẽ cõfert, hic & vitã, & qui vitã, hic & incorruptelã circundat plasmati suo. Dicant enim nobis hij qui contraria dicunt, id est, qui contradicunt suæ saluti, summi sacerdotis mortua filia, & viduę filij⁹ qui circa portã mortuus efferebatur, & Lazarus qui in monumẽto quartã habebat diẽ, in quibus resurrexerint corporibus. In iisdem ipsis scilicet in quib⁹ & mortui fuerãt. Si enim nõ in iisdem ipsis, videlicet nec iidẽ ipsi qui mortui erant resurrexerunt. Sed enim apprehẽdit, ait, dominus manũ mortui & dixit ei, Iuuenis tibi dico, surge: & sedit mortuus, & iussit ei dare manducare, & dedit eum matri suæ. Et Lazarũ vocauit voce magna dicẽs, Lazare veni foras, & exiuit, inquit, mortuus, colligatus pedes & manus institis: hoc symbolum eius hominis qui inligatus fuerat in peccatis. Et ꝓpter hoc ait dominus, soluite illũ, & dimittite eũ abire. Sicut igitur qui curati sunt, in hiis quæ ante passa fuerũt membra

bra, curati sunt, & mortui iisdẽ surrexerunt corporib⁹, membris & corporibus ipsorũ percipiẽtibus curationẽ, & eam vitam quæ dabatur à domino, per tẽporalia prę formante ęterna, & ostendente, quoniam ipse est, qui curationẽ plasmati suo & vitã præstare potest, vti ei de resurrectione quoq; credatur sermo: sic & in fine in nouissima tuba clamante domino resurrecturi sunt mortui, quemadmodũ ipse ait, Veniet hora in qua omnes mortui qui in monumentis sunt audient vocem filij hominis, & exient qui bona fecerunt in resurrectionẽ vitæ, & qui mala in resurrectionẽ iudicij. Vani igitur & vere infelices qui sic manifesta & clara nolunt intellige re, sed fugiunt lumẽ veritatis, secundũ tragicos semetipsos excæcantes. Et quemadmodum in palæstra insueti cõcertantes aliis vnam quãlibet partem corporis totis cõplectentes manib⁹, per illud quod detinent cadũt, & cadentes putant se vincere, eo quod cõtentioſe teneant illud, quod primum apprehenderunt membrum, sed per hoc autem quod ceciderunt, & derisui habẽtur: Sic autem & hæretici, caro & sanguis regnum dei possidere nõ possunt, duas dictiones tollẽtes à Paulo, neq; sensum Apostoli perspexerunt, neq; virtutem dictionum scrutati sunt. Nude autem ipsas dictiones tenentes, circa eas moriuntur, vniuersam dispositionem dei, quantum in ipsis est euertentes. Si enim ꝓprie de carne hoc dictũ dicẽt, & nõ de carnalibus operationibus, quemadmodum demõstrabimus, ipsum sibi cõtrarium Apostolum dicentem ostendẽt, statim in eadem epistola demõstratiue de carne sic dicentem. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelam, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoria, vbi est mors aculeus tuus? Vbi est mors victoria tua? Hæc autem iuste dicẽtur tunc, quando mortalis hæc, & corruptibilis caro, circa quã & mors est, quę & quodã dominio mortis pressa est, invitã cõscendẽs induerit incorruptelam & immortalitatem. Tũc enim vere erit victa mors, quãdo ea quæ cõtinetur

ab

ab ea caro, exierit de dominio eius. Et rursus ad Philippenses ait, Nostra autē cōuersatio in cælis est. Vnde & saluatorem expectamus dominum Iesum, qui trāsfigurauit corpus humilitatis nostræ cōforme corpori gloriæ suæ, ita vt possit secundū operationē virtutis suæ. Quid igitur est humilitatis corpus, quod trāsfigurauit dominus conformatum corpori gloriæ suæ? Manifestum est, quoniā corpus quod est caro, quod & humiliatur cadēs in terra transfiguratio autem eius, quoniā cum sit mortalis & corruptibilis, immortalis fit & incorruptibilis, nō secundum propriā substantiā, sed secūdū domini operationem, qui potest mortali immortalitatē, & corruptibili circūdare incorruptibilitatē. Et ꝓpter hoc ait in secunda ad Corinthios, vt absorbeatur mortale à vita, qui autē perficit nos in hoc ipsum deus, qui dedit nobis pignus spiritus: manifestissime hoc de carne dicēs. Nec enim anima immortalis, neq; spiritus absorbetur à mortali vita, quando & caro nō mortua, sed viua & incorrupta perseuerauerit, hymnū dicēs deo, qui in hoc ipsum perficit nos. Vt ergo in hoc perficiamur, bene Corinthiis ait, Glorificate deū in corpore vestro. Deus incorruptibilitatis est effector. Quoniā autē nō de alio quodā corpore, sed de corpore carnis dicit hoc, manifeste & indubitate, & sine vlla ambiguitate Corinthiis ait, Semper mortificationē Iesu in corpore nostro manifestem⁹. Sēper enim qui viuim⁹ in mortē tradimur per Iesum, vt & vita Iesu manifestetur in carne mortali nostra. Et quoniā spiritus cōplectitur carnē, in eadē epistola ait, Quoniā estis epistola Christi ministrata à nobis, inscripta nō atramēto, sed spiritu dei viui, nō in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Si ergo nūc corda carnalia capacia spiritus fiunt, qui mirum si in resurrectione eā quæ à spiritu datur capiunt vitā: de qua resurrectione Apostolus ad Philipp. ait, Cōformis mortei ius si quo modo occurrā ad resurrectionē quæ est à mortuis. In qua igitur alia mortali carne intelligi potest vita manifestari, nisi in hac substātia quæ & mortificatur, propter eam quæ est ad deū cōfessionē. Quēadmodum ipse

ipse dixit, Si secūdum hominem cum bestiis Ephesi pugnaui, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? Si enim mortui nō resurgunt, neq; Christus resurrexit. Si autem Christus nō resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra, inuenimur autem & falsi testes dei, quoniam testificamur quod suscitauit Christum, quem nō suscitauit, Si enim mortui non resurgūt, neq; Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est fides vestra, quoniam adhuc estis in peccatis vestris, Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in vita hac in Christo sperātes sumus tantū, miserabiliores omnibus sumus hominib⁹. Nūc autē Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormiētiū: quoniam enim per hominē mors, & per hominē resurrectio mortuorum. In hiis igitur omnibus, quēadmodum prædiximus, aut cōtraria sentientem sibimetipsi Apostolum dicent, quātum ad illud, caro & sanguis regnum dei possidere nō possunt: aut iterum malignas & extortas cogentur omnium dictorū facere expositiones, ad trāsuertendam & immutādā sententiā dictorū. Quid enim dicere habebunt sanū, si conabuntur aliter interpretari hoc quod scribit: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelā, & mortale hoc induere immortalitatē: &, vt vita Iesu manifestetur in carne mortali nostra, & relq̄ qua omnia, in quib⁹ Apostolus manifeste & clare resurrectionē & incorruptelā carnis prædicat. Cogētur itaq; hæc tāta male interpretari, qui vnū nolunt bene intelligere. Quoniā autē nō aduersus ipsam substātiam carnis & sanguinis dixit apostolus, nō possidere eā regnū dei, vbiq; idē Apostolus in domino Iesu Christo vsus est carnis & sanguinis nomine, aliquid quidē, vti hominem eius statueret: etenim semetipsum filiū dicebat hominis. Aliquid autem vti salutem carnis nostræ cōfirmaret. Si enim nō haberet caro saluari, nequaquā verbū dei caro factū esset. Et si non haberet sanguis iustorū inquiri, nequaquā sanguinē habuisset dominus. Sed quoniā ab initio vocalis est sanguis, Deus ad Cain dixit, cū occidisset fratrē suum, Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Et

quoniam

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoniã haberet exquiri sanguis ipsorũ, dixit ad eos qui circa Noë erãt, Etenim sanguinẽ animarum vestrarũ, exquiram illum de manu omnium bestiarum. Iterum, Qui effundet sanguinem hominis, sanguis pro sanguine eius effundetur. Similiter autem & dominus hiis qui habebant eius sanguinem effundere dicebat. Exquiretur omnis sanguis iustus, qui effunditur super terram, à sanguine Abel iusti, vsq; ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare: etiã dico vobis, venient omnia ista super generationem istã. Recapitulationem effusionis sanguinis ab initio omniũ iustorum & ꝓphetarum in semetipsum futurã indicãs, & exquisitionem sanguinis ipsorum per semetipsum. Non autẽ exquireretur hoc, nisi & saluari haberet: nec in semetipso recapitulatus esset hæc dominus, nisi & ipse caro & sanguis, secundũ principalẽ plasmationem factus fuisset, saluans in semetipso in fine, illud quod perierat in principio in Adam. Si autem ob alteram quãdam dispositionem dominus incarnatus est, & ex altera substãtia carnem attulit, nõ ergo in semetipso recapitulatus est hominem, adhuc etiam nec caro quidẽ dici ci potest. Caro enim vere primæ plasmationis è limo factæ suecessio. Si autem ex alia substãtia habere eũ oportuit materiam, ab initio ex altera substãtiæ parte operatus fuisset fieri conspersionem eius. Nunc autem quod fuit qui perierat homo, hoc salutare factũ est verbũ, per semetipsum eam quæ esset ad eum cõmunionem, & exquisitionẽ salutis eius efficiens. Quod autem perierat, sanguinem & carnem habebat, Limũ enim de terra accipiens dominus plasmauit hominẽ, & ꝓpter hunc omnis dispositio aduentus domini. Habuit ergo & ipse carnem & sanguinem, nõ alterã quandam, sed illam principalẽ patris plasmationẽ in se recapitulans, exquirẽs quod perierat. Et ꝓpter hoc Apostolus in epistola ad Coloss. ait. Et vos cũ essetis aliquãdo alienati, & inimici cogitationis eius in operibus malis, nunc autẽ recõciliati in corpore carnis eius, per mortem eius, exhibere vos sanctos & castos & sine crimine in cõspectu ei⁹. In corpore ait, recon-

τῇ διανοίᾳ
Græce sermo est ambiguus

recõciliati carnis ei⁹, id est, quia iusta caro recõciliauit eam carnem quæ in peccato detinebatur, & in amicitiã adduxit deo. Si quis igitur secundum hoc alteram dicit domini carnem à nostra carne, quoniam illa quidẽ non peccauit, neq; inuentus est dolus in anima eius, nos autem peccatores, recte dicit. Si autem alteram substantiã carnis domino affingit, iam nõ constabit illi recõciliationis sermo. Recõciliatur enim illud quod fuit aliquãdo inimicitia. Si autem ex altera substantia carnem attulit dominus, iam nõ illud recõciliatum est deo, quod per transgressionem factum fuerat inimicum. Nunc autem per eam quæ est ad se cõmunicationem, recõciliauit dominus hominẽ deo patri, recõcilians nos sibi per corpus carnis suę, & sanguine suo redimens nos, quemadmodum Apostolus Ephesiis ait, In quo habuimus redemptionem per sanguinem ei⁹, remissionem peccatorum. Et rursus eisdem, Vos, inquit, qui aliquãdo eratis longe, facti estis iuxta, in sanguine Christi. Et iterum, Inimicitias in carne sua, legem præceptorum decretis euacuans: & in omni autem epistola manifeste testatur Apostolus, quoniam per carnã domini nostri, & sanguinem eius nos saluati sumus. Si igitur caro & sanguis sunt, quæ faciunt nobis vitam, non proprie de carne dictũ est & sanguine, non posse ea possidere regnum dei. Sed de prædictis carnalibus actibus, qui ad peccatum transuertẽtes hominem, priuãtes eum vita. Et propterea in epistola ad Romanos ait, Non ergo regnet peccatum in corpore mortali vestro ad obediendũ ei: neque exhibeatis membra vestra arma iniustitiæ peccato, sed exhibete vosmetipsos deo, velut à mortuis viuentes, & membra vestra arma iustitiæ deo. Quibus igitur membris seruiebamus peccato, & fructificabamus morti, iisdem ipsis membris seruire nos vult iustitiæ, vt fructificemus vitæ. Memor igitur dilectissime, quoniam carne domini redemptus es, & sanguine eius, & tenens caput, ex quo vniuersum corpus ecclesiæ compaginatum augescit, hoc est, earnalem aduentũ filij dei, & deũ cõfitens & hominem eum firmiter excipiens, vtens etiam hiis osten-

ostésionibus quæ sunt ex scripturis, facile euertis, quẽ admodum demõstrauim⁹, omnes eas quæ postea affictæ sunt hæreticorũ sentẽtias. Quoniã autem is qui ab initio condidit hominẽ, post resolutionẽ eius in terram, ꝓmisit eis secundam generationẽ, Esaias quidẽ sic ait, Resurgent mortui, & surgent qui in monumentis sunt, & lætabuntur qui sunt in terra. Ros enim quod à te est, sanitas est eius. Et iterum: Ego vos aduocabo, & in Hierusalem aduocabimini, & videbitis, & gratulabitur cor vestrum, & ossa vestra quasi herba oriuntur, & cognoscetur manus domini hiis qui colunt eum. Et Ezechiel autem ait sic, Et facta est super me manus domini, & duxit me in spiritu dominus, & posuit me in medio campi, & hic erat plenus ossibus, & circũduxit me super ea in gyrum, & ecce multa super faciẽ cãpi arida valde, & dixit ad me, Fili hominis, si viuunt ossa hæc? & dixi, Domine, tu scis qui fecisti hæc. & dixit ad me, ꝓphetare super ossa hæc, & dices eis, Ossa arida audite sermonẽ domini. Hæc dicit dominus ossibus hiis. Ecce ego superduco super vos spiritũ vitæ, & dabo super vos cutẽ, & dabo spiritum meũ in vos, & viuetis, & cognoscetis quia ego sum dominus. Et prophetaui sicut præcepit mihi dominus. Et factum est cum ꝓphetarem, & ecce terræmotus, & adducebãtur ossa vnumquodq; ad cõpaginem suam, & vidi, & ecce super ea nerui, & carnes nascebãtur, & ascẽdebant super ea cutes desuper, & spiritus nõ erat in eis, & dixit ad me, Ad spiritum propheta fili hominis, & dic spiritui, Hæc dicit dominus, A quatuor spiritibus veniet iusufflatio in mortuos istos, & viuant. Et ꝓpheta ui quemadmodum præcepit mihi dominus. & intrauit in ea spiritus, & vixerunt, & steterunt supra pedes suos collectio multa valde. Et rursus ait, Hæc dicit domin⁹, Ecce ego aperiam monumẽta vestra, & educam vos de monumentis vestris, & inducã vos in terram Israël, & cognoscetis quia ego sum dominus, cum aperiã ego sepulchra vestra, & reducam de sepulchris populum meũ, & dabo spiritum meum in vos, viuetis, & ponam vos in terram vestrã, & cognoscetis quia ego dominus locutus sum,

sum, & faciã, dixit dominus. Demiurgo itaq; & hic viuificãte corpora vestra mortua, quemadmodum videre adest, & resurrectionẽ eis repromittente, & de sepulchris & monumentis suscitationem & incorruptelam donante: secundum enim lignum vitæ, ait, dies ipsorũ erunt. Hic solus deus ostẽditur qui hæc facit, & ipse bonus pater benigne vitam donans, hiis qui ex se non habebant vitam. Et propter hoc manifestissime dominus ostendit se, & patrẽ quidem suis discipulis, ne scilicet quærerent alterũ deum, præter eũ qui plasmauerit hominem, & afflatũ vitæ donauerit ei, neq; in tãtã insaniã ꝓcederent, vti super Demiurgum alterum affingerent patrem. Et ideo reliquos quidem omnes quibuscunq; ꝓpter transgressionem eorum eueniebant languores, curabat sermone, quibus & dicebat, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat, manifestans qnoniã propter in obedientiæ peccatũ subsequuti sunt languores hominib⁹. Ei autem qui Cæcus fuerat à natiuitate, iam non per sermonem, sed per operationem præstitit visum, non vane, neque prout euenit hoc faciens, sed vt ostenderet manum dei, eam quæ ab initio plasmauit hominem. Et propterea interrogantibus eũ discipulis, qua ex causa Cæcus natus esset, vtrum ne sua an parẽtũ culpa, ait, Neque hic peccauit, neque parentes eius, sed vt manifestarentur opera dei in ipso. Opera autem dei plasmatio est hominis. Hanc enim operationem fecit, quẽadmodum scriptura ait, Et sumpsit dominus limum de terra, & plasmauit hominim. quapropter dominus exuit in terram, & fecit lutũ, & superliniuit illud oculis, ostendens antiquam plasmationem, quemadmodum facta est, & manum dei ostendens hiis qui intelligere possunt per quã è limo plasmatus est homo. Quod enim in veteri plasmate prætermisit artifex, verbum hoc manifeste adimpleuit: vti manifestarentur opera dei in ipso, nec iam alteram requireremus manum, per quã plasmatus est homo, neq; alterum patrem: scientes quoniã quę plasmauit nos initio, & plasmat in ventre manus dei, hæc in nouissimis temporibus perditos exquisiuit nos, suam lucrifaciens & super humeros assumens oũe perditam,

ditã, & cũ gratulatione in cohortẽ restituens vitæ. Quũ autem in ventre plasmat nos verbum dei, ait Hieremię, Priusquam plasmarem te in vtero, noui te, & priusquã pgredereris de vulua sanctificaui te, & pphetã in gentibus dedi te. Sed & Paulus similiter ait, Quando autem cõplacuit ei, qui me segregauit ex vtero matris meæ, vti euãgelizarem eum in gentibus. Cũ ergo in ventre à verbo plasmemur, idipsum verbũ ei qui à natiuitate Cæcũ fuerat formauit visionem, eum qui in absc̃dito plasmator noster est, manifeste ostẽdens, quoniã ipsum verbum manifestũ hominibꝰ factum fuerat, & antiquã plasmationẽ Adæ disserẽs, & quomodo factus est, per quã plasmatus est manum, ex parte totum ostendẽs. Qui enim visionem formauit dominus, hic est qui vniuersum hominem plasmauit, voluntati patris deseruiens. Et quoniam in illa plasmatione, quæ secundum hominẽ est, in trãsgressione factus est homo, indigebat lauacro regenerationis, postquã liniuit lutum, super oculos eiꝰ dixit ei, Valde in Siloam & lauare, simul & plasmationem, & eã quæ est super lauacrum regenerationem restituens ei. Et propter hoc totus venit videns, vt & suum cognosceret plasmatorẽ, & disceret homo eum qui donauit ei vitã. Excidunt itaq; & hij qui à Valentino sunt, dicentes nõ ex hac terra plasmatum esse hominẽ, sed à fluida materia, & effusa. Ex qua enim terra deus ei formauit oculos, ex hac manifestum est quoniã & ab initio plasmatus est homo. Nõ enim cõsequens erat aliunde quidem oculos, aliunde autẽ reliquum corpus plasmatũ esse. Quẽadmodum nec cõsequens est alterum quidem corpus, alterum verò plasmasse oculos. Sed idem ipse qui ab initio plasmauit Adam, cum quo & loquebatur pater, Faciamꝰ hominem secũdum imaginem & similitudinem nostrã, in nouissimis temporibus semetipsum manifestans hominibus, ei qui ab Adã Cæcus fuerat formauit visionẽ. Et propter hoc scriptura significans quod futurum erat, ait, absc̃dito Adam propter inobedientiam, Dominum venisse vespere ad eũ, & dixisse, Vbi es? hoc est, quoniã in nouissimis temporibus idipsum venit verbũ dei aduocare hominem, recõmemorãs in eo opera sua, in quibus

bus degens absconditus fuerat domino. Quemadmodũ vespere locutus est exquirens illum deus, sic & in nouissimis temporibus per eandem vocem visitauit exquirẽs genus eius. Et quoniam ex hac quæ secundum nos est terra, plasmatio fuit Adæ, scriptura dicit dixisse deum, Et in sudore vultus tui manducabis panem tuum, quoadusque conuertaris in terram, ex qua sumptus es. Si igitur in aliquam alteram terram reuertuntur post mortem corpora nostra, consequens est ea inde & substãtiam habere. Si vero in hanc ipsam, manifestum est, quoniam ex hac plasmatio ei facta est, quomodo & dominus fecit manifestum ex eadem oculos formans. Et manu itaque reliqua ostensa dei, per quam plasmatus est quidem Adam, plasmati autem sumus & nos, & cum sit vnus & idem pater, cuius vox ab initio vsque ad finem adest plasmati suo, & substantiam plasmatis nostri per Euangelium ostendens manifeste, iam non oportet quærere alium patrem præter hunc, neque aliam substãtiam plasmationis nostræ præter prædictam, & ostensam à domino. Neque alteram manum dei præter hanc quæ ab initio vsque ad finem conformat nos, & coaptat vitam, & adest plasmati suo, & perficit illud secundum imaginem & similitudinem suam dei. Tunc autem hoc verbum ostensum est, quando homo verbum dei factum est, semetipsum homini & hominem sibimetipsi assimilans, vt per eam quæ est ad filium similitudinem, preciosus homo fiat patri. In præteritis enim temporibus dicebatur quidem secundum imaginem dei factum esse hominem, nõ autẽ ostendebatur. Adhuc enim inuisibile erat verbum, cuius secundum imaginem homo fuerat, propter hoc autẽ & similitudinẽ facile amisit. Quando autẽ caro verbum dei factũ est, vtraq; confirmauit: & imaginem enim ostendit veram, ipse hoc fiens quod erat imago & eius, & similitudinem firmans restituit, consimilem faciens hominem inuisibili patri, per visibilẽ verbum. Et non solum autem per ea quæ prædicta sunt & patrem & semetipsum manifestauit dominus, sed etiam per ipsam passionem. Dissoluens enim eam quæ ab initio in ligno facta fuerat, hominis inobedientiam,

obediens factus est vsq; ad mortem, morté autē crucis, eā quę in ligno fuerat inobediētiā sanans. Nō autē per eandē venissēt exoluere eam quæ fuerat erga plasmatorem nostrum inobedientiam, si alterum annuntiabat patrem: quoniam autē per hæc per quæ non obediuimus deo, & non credidimus eius verbo, per hæc eadem obedientiam introduxit, & eam quæ essēt erga verbum eius ostensionem, per quæ manifeste ipsum ostendit deum: quem in primo quidem Adam offendimus, nō facientes eius præceptum, in secundo autem Adam reconciliati sumus, obedientes vsque ad mortem facti. Neque enim alteri cuidam eramus debitores, sed illi cuius præceptū transgressi fueramus à principio. Est autem hic Demiurgus, qui secundum dilectionem quidem pater est, secundum autem virtutem dominus, secundum autem sapientiam factor & plasmator noster, cuius & præceptum trāsgredientes, inimici facti sum⁹ eius. Et propter hoc in nouissimis temporibus in amicitiam constituit nos dominus per suam incarnationem mediator dei & hominum factus, propitians quidē pro nobis patrem, in quem peccaueramus, & nostram inobedientiam consolatus: nobis autē donans eā quæ est ad factorem nostrū cōuersationē & subiectionem. Quapropter in oratione dicere nos docuit, Et remitte nobis debita nostra, vtiq; quoniā hic est pater noster, cuius eramus debitores, trāsgressi eius præceptum. Quis autē est hic? Vtrum ne incognitus aliquis, & nulli nunquam præceptum dās pater? An verò qui à scripturis prædicatur deus, cui & debitores eramus, transgressi eius præceptum? Datum est autem præceptum homini per verbum. Audiuit enim Adam, ait, vocem domini dei. Bene igitur verbum eius ad hominem dicit, remittūtur tibi peccata, idem ille in quem peccaueramus in initio, remissionem peccatorū in fine donās. Aut si alterius quidem transgressi sumus præceptum, alius autem erat, qui dicit, remittuntur tibi peccata tua, neq; bonus, neq; verax, neq; iustus est huiusmodi. Quomodo enim bonus qui nō ex suis donat? aut quomodo iustus, qui aliena rapit? Quomō autē recte remissa sunt peccata, nisi ille ipse in quē peccauim⁹ donauit

nit remissionem, per viscera misericordiæ dei, in quib⁹ visitauit nos per filium suum? Quapropter & curato paralytico, videntes, inquit, populi, clarificauerunt deum, qui dedit potestatē talem hominibus. Quem igitur deū clarificauerunt circunstātes populi, nunquid nā ab hæreticis inuētum incognitum patrem? Et quomodo eum qui in totum nō cognoscebatur ab eis, glorificabāt? Manifestum est ergo, quoniā eū qui in lege à ꝓphetis prędicatus est deus, glorificabant Israëlitæ, qui & est pater domini nostri, & ꝓpter hoc docebat homines in sensu per ea signa quæ faciebat dare gloriam deo. Si autem ab altero quidem patre ipse veñisset, alterum autem patrē glorificabant homines, videntes eius virtutes, ingratos eos in eum patrem qui miserat curationem, efficiebat. Sed quoniam ab eo, à quo deus vnigenitus filius venerat ad salutē hominū, & incredulos per eas quas faciebat virtutes ꝓuocabat dare gloriam patri, & nō recipiētibus aduentum filij eius, & propter hoc nō credentibus quæ ab eo fiat remissionem pharisæis, dicebat, vt sciatis quoniā potestatē habet filius hominis remittere peccata. Et hoc cum dixisset iussit paralyticum hominem tollere grabbatum super quem iacebat & ire in domum suam: ꝓpter hoc quidem efficit, cōfundens incredulos, & significās quoniam ipse est vox dei per quam accepit homo præcepta, quæ supergressus est, & factus est peccator: ex peccatis enim paralysis subsequuta est. Peccata igitur remittens, hominem quidem curauit, semetipsum autem manifeste ostendit quis esset. Si enim nemo potest remittere peccata nisi solus deus, remittebat autem hæc dominus, & curabat homines, manifestum est, quoniā ipse erat verbum dei, filij⁹ hominis factus, à patre potestatem accipiens, quomodo homo, & quomodo deus: & quomodo homo cōpassus est nobis, tanquam deus misereatur nostri, & remittat nobis debita nostra, quæ factori nostro debem⁹ deo. Et propter hoc Dauid prædixit, Beati quorū remissæ sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata. Beatus homo cui nō imputauit dominus peccatū: eam per aduentum eius est remissionem præmōstrans, per quā deleuit chirographum, debita nostra, & affixit

illud cruci: vti quéadmodú per lignum facti sumus debitore deo, per lignũ accipiam⁹ nostri debiti remissionẽ. Hoc & per alios quidẽ multos, iã auté & per Helisęũ ꝓphetã significãter ostẽsum est. Cũ enim qui cũ illo erãt cõciderent ligna ad fabricationẽ tabernaculi, & ferrum excussum de securi cecidisset in Iordanem, & nõ inueniretur ab ipsis: veniens Helisęus ad ipsum locum, cũ didicisset quid esset factũ, lignũ in aquã misit. hoc auté cum fecisset supernatauit ferrũ securis, & de superficie aquæ sumpserunt illud, qui ante amiserant: per operationem ostendente ꝓpheta, quod firmum verbum dei, quod per lignum negligenter amiseram⁹, nec inueniebamus, recepturi essem⁹ iterum per ligni dispositionẽ. Quoniã auté securis similis est verbo dei, Ioannes Baptista ait de eo, Iam auté securis ad radicem arborũ posita est. Et Hieremias similiter ait, Verbũ domini quéadmodum bipennis cædens petram. Hoc ergo verbum abscõditum à nobis per lignum, manifestauit quemadmodum prædixim⁹ ligni dispositio. Quoniã per lignum iterum manifestum omnibus factum est, ostẽdens altitudẽ & longitudinẽ & latitudinem in se: & quéadmodũ dixit quidam de senioribus per extensionem manuum duos populos ad vnum deum cõgregrans. Duæ quidem manus, quia & duo populi dispersi in fines terræ: vnum autem medium caput, quoniam & vnus deus super omnes & in omnibus nobis. Et talem vel tãtam dispositionem nõ per alienas, sed per suas efficiebat cõditiones, neq; per ea quæ ex ignorantia & labe facta sunt, sed per ea quæ ex sapientia & virtute patris eius substantiam habuerunt. Neque enim iniquus vt aliena concupiscat, neq; indigens, vt non per sua propria suis propriis efficiat vitam, sua vtens conditione ab hominis salutem. Neque enim portasset illum conditio, si ignorantiæ & labis esset emissio. Quoniam enim ipsum verbum dei incarnatum suspensum est super lignum per multa ostendimus. Et ipsi autem hæretici crucifixum cõfitẽtur. Quomodo igitur ignorãtiæ & labis emissio, eũ qui contineat vniuersorũ agnitionem, & sit verus & perfectus, portare potuit? Aut quomodo ea quæ absconsa est à patre

tre, & multum separata cõditio, portauit eius verbum? Si autẽ & ab angelis hæc facta est, siue ignorãtibus eum qui super omnia est deus, siue sciẽtibus, cum dixerit dominus, Quoniam ego in patre, & pater in me est, quomodo patrem & filiũ simul fabricatio angelorum portare sustinuit? Quomodo autem ea quæ extra pleroma est conditio, cepit eum qui continet vniuersum pleroma? Cum igitur hæc omnia impossibilia sint, & comprobationẽ non habeant, illud solum verum est ecclẽsiæ præconium, quoniam propria conditio, quæ ex virtute & arte & sapientia dei substitit, portauit eum. quę quidem secundum inuisibilitatem à patre portatur, secundum visibile autem è cõtrario portat eius verbum: & hoc est verum. Pater enim conditionem simul & verbum suum portãs, & verbum portatum à patre prestat spiritũ õnibus, quéadmodum vult pater, Quibusdam quidem secundum conditionem, quod est conditionis, quod est factum: quibusdam autem secundum adoptionem quod est ex deo, quod est generatio. & sic vnus Deus pater ostẽditur, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus. Super omnia quidẽ pater & ipse est caput Christi: per omnia auté verbum, & ipse est caput ecclesiæ: in omnibus autem nobis spiritus, & ipse est aqua viua, quam præstat dominus in se recte credentibus, & diligentibus se, & scientibus, quia vnus pater qui est super omnia, & in omnibus nobis. Testimonium perhibet hiis & Ioãnes domini discipulus in Euãgelio, dicés, In principio erat verbum, & verbum erat apud deũ, & deus erat verbũ: hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est nihil. Deindẽ de ipso verbo dixit, In hoc mũdo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit, in sua propria venit, & sui eum non receperunt. Quotquot autẽ receperũt eum dedit illis potestatem filios dei fieri, hiis qui credunt in nomine eius. Et iterum significans eius secũdum hominem dispensationem dixit, Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et iterum intulit, Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratia & veritate. Manifeste ostendens audire vo-

lentibus, id est aures habentibus, quoniam vnus deus pater super omnes, & vnum verbum dei per quod ōnes, per quem omnia facta sunt: & quoniam hic mundus ꝑprius ipsius, & per ipsum factus est, voluntate patris, & non per angelos, neq; per apostasiam, & defectionem, & ignorātia, neq; per virtutem aliquam prunici, quam & matrem appellant quidā, neq; per alium quendā mūdi factorem ignorantem patrem. Mundi enim factor vere verbum dei est. Hic autem est dominus noster, qui in nouissimis temporibus homo factus est, in hoc mundo existens, & secundum inuisibilitatē continet quæ facta sunt omnia & vniuersa conditione infixus, quoniam verbum dei gubernans, & disponens omnia, & propter hoc in sua inuisibiliter ponit. Et caro factum est verbū, & pependit super lignum, vti vniuersa in semetipsum recapitularetur. Et sui ꝑprij illum nō receperunt homines, quemadmodum vti vniuersa manifestauit in populo, Et erit vita tua pendens ante oculos tuos, & non credes vitæ tuæ. Qui igitur nō receperunt illum, nō acceperūt vitā. Quotquot autem receperunt illum, dedit illis potestatē filios dei fieri, Ipse est enim qui vniuersam potestatem habet à patre, quoniā verbū dei & homo verus, inuisibilibus quidem principans, rationabiliter & sensibiliter legem statuens, vniuersa quæq; in suo perse uerare ordine, Super visibilia autem, & humana regnās manifeste, & omnibus dignum superducens iustum iudiciū. Quemadmodum & Dauid manifeste significans, ait, Deus noster manifeste veniet, & nō tacebit Deinde & quod ab eo superinducitur iudicium, manifestauit dicens, Ignis in conspectu suo ardebit, & in circuitu eius tempestas valida, Aduocauit cælum de sursum, & terrā discernere populum suum. Manifeste itaq; in sua propria veniente domino, & sua propria eum baiulante cōditione quæ baiulatur ab ipso, & recapitulationem eiꝰ quæ in ligno fuit inobedientiæ, per eā quæ in ligno est obedientiam faciente, & seductione illa soluta, qua seducta est male, illa quę iā viro destinata erat virgo Eua, per veritatem euangelizata est bene ab angelo iam sub viro virgo Maria. Quēadmodū enim illa per angelicū sermonem

sermonē seducta est, vt effugeret deū prævaricata verbū eius, Ita & hæc per angelicum sermonem euangelizata est, vt portaret deum, obediens eius verbo. Et sicut illa seducta est vt effugeret deum, Sic hæc suasa est obedire Deo, vti virginis Euæ virgo Maria fieret aduocata. Et quēadmodū astrictū est morti genꝰ humanū per virginē soluatur per virginē, æqua lāce disposita virginalis inobediētiæ, per virginalē obediētiā. Adhuc enim ꝑtopla sti peccatū per correptionem primogeniti emendationem accipiens, & serpentis prudentia deuicta in colūbæ simplicitate, vinculis autem illis resolutis, per quæ alligati eramus morti, Indocti omnes hæretici & ignorantes dispositiones Dei, & inscij eius quæ est secundū hominem dispensationis, quippe cæcutientes circa veritatem ipsi suæ contradicunt saluti. Alij quidem alterum introducentes præter Demiurgū patrem. Alij autem ab angelis quibusdam dicentes factum esse mundum, & substantiam eius. Alij quidem porrò & lōge separatum ab eo qui est secundum ipsos patre à semetipso fuisse, & esse ex se natum. Alij autem in hijs quæ continentur à patre de labe & ignorantia substantiam habuisse. Alij autem manifestum aduentum domini contemnunt, & incarnationem eius non recipientes. Alij autem rursus ignorātes virginis dispensationem, ex Ioseph dicunt eum generatum. Et quidā quidem neque animā suā, neque corpus recipere posse dicunt ęternam vitā, sed tantū hominem interiore. Esse autem hūc eum qui in eis sit sensus volunt, quem & solum ascēdere ad perfectum decernunt. Alij autem anima saluata nō participari corpus ipsorum eam quæ est à Deo salutem, quemadmodum in primo diximus libro, in quo & argumenta eorum omnium enarrauimus, & inualidū ipsorum, & inconstabile in secundo ostendimus.

O Mnes enim hij valde posteriores sunt quàm episcopi, quibus apostoli tradiderunt ecclesias, & hoc in tertio libro cum omni diligentia manifestauimus. Necessitatem ergo habent prædicti hæretici, quoniā sint cæci ad veritatem, alteram & alteram ambulare exorbitātes viam: & propter hoc in-

cōso-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõsonanter & incõsequenter disperſa ſunt veſtigia doctrinæ ipſorum. Eorum autẽ qui ab eccleſia ſunt ſemita circũiens mundum vniuerſum, quippe firmã habens ab apoſtolis traditionem, & videre nobis donãs omniũ vnam & eandem eſſe fidem, omnibus vnum & eundem deum patrem recipientibus, & eandem donationẽ ſpũs ſcientibus, & eadem meditantibus præcepta, & eãdem figurã quæ eſt erga eccleſiam ordinationis cuſtodientibus, & eundem expectantibus aduentũ domini, & eandem ſalutem totius hominis, id eſt animæ & corporis ſubſtinentibus, & eccleſiæ quidẽ prædicatio vera & firma, apud quam vna & eadẽ ſalutis via in vniuerſo mũdo oſtenditur. Huic enim creditum eſt lumen Dei, & propter hoc ſapientia Dei, per quam ſaluat homines in exitu canitur, In plateis autẽ fiducialiter agit, in ſummis muris prædicatur, In portis autẽ ciuitatis cõſtanter loquitur. Vbique enim eccleſia prædicat veritatẽ, & hæc eſt ἑπτάμυχος lucerna Chriſti baiulans lumen. Qui ergo relinquunt præconiũ eccleſiæ, imperitiã ſanctorum presbyterorũ arguunt, nõ cõtemplantes quanto pluris ſit idiota religioſus, à blaſphemo & impudẽte ſophiſta. Tales ſunt autẽ omnes hæretici, & qui ſe plus aliquid præter veritatẽ inuenire putant, ſequentes ea, quæ ꝓdicta ſunt varie, & multiformiter, & imbecille facientes iter, de iiſdem nõ ſemper eaſdem ſententias habentes, velut cæci à cæcis circunducuntur, iuſte cadent in ſublatentẽ ignorãtiæ foueã, ſemper quærẽtes, & nunquam verũ inueniẽtes. Fugere igitur oportet ſentẽtias ipſorũ, & intẽtius obſeruare ne cõiurgemur ab ipſis, cõ fugere autẽ ad eccleſiã, & eius ſinu educari, & dominicis ſcripturis enutriri. Plantata eſt enim eccleſiæ paradiſus in hoc mundo. Ab omni ergo ligno paradiſi eſcas manducabis, ait ſpũs Dei, id eſt, ab omni ſcriptura dominica manducate. Super elato autẽ ſenſu, ne manducaueritis, neq; tetigeritis vniuerſam hęreticã diſſenſionem. Ipſi enim cõfitentur ſemetipſos agnitionẽ habere boni, & mali, & ſuper deum qui fecit eos, iaculãtur ſenſus ſuos impios. Supra igitur ſentiũt quàm & menſura ſenſationis. Quapropter & apoſtolus ait, Nõ plus ſapere

id eſt, ſeptem caliculos habens.

re quàm oporteat, ſed ſapere ad prudentiã: vt nõ illorũ mãducãtes agnitionẽ, eã quæ plus quàm oportet ſapit, pliciamur de paradiſo vitæ. In quẽ domin⁹ inducit eos qui obediũt prẽconio eius, recapitulans in ſe omnia quę in cælis & quę in terra ſunt, & quę in cælis ſpũalia ſunt, quæ autẽ in terris ſecundũ hominẽ eſt diſpoſitio. Hæc igitur in ſemetipſo recapitulatus eſt, adunans hominem ſpiritui, & ſpiritũ collocãs in homine, ipſe caput ſpiritus factus eſt, & ſpiritum dans eſſe hominis caput: per illum enim videmus, & audimus, & loquimur.

O Mnia ergo recapitulãs recapitulat⁹ eſt, & aduerſum inimicũ noſtrũ bellum prouocãs, & elidẽs eũ qui initio in Adam captiuos duxerat nos, & calcans eius caput, quẽadmodũ habet in Geneſi dixiſſe ſerpẽti deũ, Et inimicitiã ponã inter te & inter mulierem, & inter ſemen tuũ, & ſemen eius: ipſe tuũ obſeruabit caput, & tu obſeruabis eius calcaneum. Ex eo enim qui ex muliere virgine habebat naſci ſecũdũ multitudinẽ Adã præconabatur obſeruãs caput ſerpẽtis, id eſt ſemen, de quo ait Apoſtolus in epiſtola ad Galatas, Legẽ factorũ poſitã, donec veniret ſemen, cui promiſſum eſt. Manifeſtius autẽ adhuc in eadẽ oſtendit epiſtola, dicẽs, Cũ autẽ venit plenitudo temporis, miſit deus filiũ ſuũ, factum de muliere. Neq; enim iuſte victus fuiſſet inimicus, niſi ex muliere homo eſſet, qui vicit eũ. Per mulierẽ enim homini dominatus eſt ab initio, ſemetipſum cõtrarium ſtatuẽs homini. Propter hoc & dominus ſemetipſum filium hominis cõfitetur, principalẽ hominẽ illũ, ex quo ea quæ ſecũdũ mulierẽ eſt plaſmatio facta, in ſemetipſo recapitulãs: vti quẽadmodũ per hominẽ victũ deſcẽdit in mortẽ gen⁹ noſtrũ, ſic iterũ per hominẽ victorẽ aſcẽdamus in vitam. Et quẽadmodũ accepit palmã mors per hominẽ aduerſus nos, ſic iterũ nos aduerſus mortem per hominem accipiamus palmã. Non autem dominus antiquam illam & primam aduerſus ſerpentem inimicitiam in ſemetipſo recapitulat⁹ fuiſſet, adimplens promiſsionem Demiurgi, & perficiens præceptum eius, ſi ab alio veniſſet patre: ſed quoniã vnus & idẽ eſt, qui ab initio plaſmauit nos, & in fine filiũ ſuũ miſit,

missit, præceptum eius perfecit dominus, factus ex muliere, & destruens aduersariũ nostrum, & perficiens hominem secundũ imaginem & similitudinem suam. Et propter hoc nõ aliunde eũ destruxit, nisi ex dictionib⁹ legis, & patris præcepto adiutore eius, ad destructionẽ & traductionem apostatæ angeli. Primo quidẽ diebus xl. ieiunãs, similiter vt Moyses & Helias, postea esuriit, vt hominẽ eũ verũ & firmũ intelligamus. propriũ enim est hominis ieiunãtis esurire. Deinde autem vt haberet aduersarius vbi cõgrederetur, Quoniã enim in principio per escã nõ esurientem hominẽ seduxit transgredi præceptum Dei, in fine esurientem nõ potuit dissuadere eam quæ à Deo esset sustinere escã. Tentãte enim eo & dicente, Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiãt: Dominus autem per præceptũ legis repulit eũ, dicens, Scriptũ est, Non in pane tantum viuet homo. Ad illud quidẽ quod ait, Si filius Dei es, tacuit. Excęcauit autem eũ hominis cõfessione, & per paternã ditionẽ primum impetũ euacuauit. Quæ ergo fuit in paradiso repletio hominis per duplicẽ gestationẽ, dissoluta est per eã quæ fuit in hoc mundo indigentiã. Ille autẽ legaliter explosus, tentabat & ipse per mendaciũ rursus legitime facere cõgressionẽ. in altissimũ enim tẽpli pinnaculum ducens eũ, dixit, Si filius dei es, mitte te deorsum. Scriptũ est enim, Quoniã angelis suis deus mãdauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidẽ pedem tuum: mendaciũ abscõdens per scripturã, quod faciunt omnes hæretici. Illud enim quòd angelis suis mãdauit de eo, scriptum erat: mitte te deorsum, de eo nulla dicebat scriptura, sed à semetipso hãc suasionẽ diabol⁹ afferebat. Dominus itaque legitime cõfutauit eũ, dicẽs, Itẽ scriptũ est, Nõ tentabis dominũ deũ tuũ. Per eã vocem quæ est in lege ostendens, id quidem quod est secũdum hominem, quoniã nõ debet homo tentare deũ. Quãtum autem ad illũ, quoniã in eo homine qui videbatur non tentare dominũ deũ suũ. Elatio itaq; sensus quæ fuit in serpente, disoluta est per eã quæ fuit in homine humilitas: & bis iã victus erat de scriptura diabolus, cum est traductus cõtraria præcepto Dei suadens, & secundum sententiã

sententiã suã Dei hostis ostẽsus. Qui magne cõfutatus, & quasi semetipsum colligens, vniuersam quã habebat virtutem in mendacium ordinãs, tertio ostendit ei secuti regna omnia, & gloriã ipsorum, dicens, quemadmodum meminit Lucas, Hæc omnia tibi dabo, quoniã mihi tradita sunt, & cui volo do ea, si procidens adoraueris me. Dominus itaq; traducẽs eum qui esset, Vade, inquit, satanas: scriptum est enim, Dominũ deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Denudãs eum per hoc nomen, & se ostendens qui erat. Satana enim verbum Hebraice apostatã significat. Et tertio itaq; vincens eũ, in reliquum repulit à semetipso, quasi legitime victum, & soluta est ea quæ fuerat in Adã præcepti Dei præuaricatio, per præceptũ legis, quod seruauit fili⁹ hominis, nõ trãsgrediens præceptũ Dei. Quis ergo domin⁹ de⁹, cui testimonium perhibet, quem nemo tentauit, & quẽ omnes adorare oportet, & ipsi soli seruire? Omnimodo ille est sine dubio qui & legem dedit de⁹. Hæc enim in lege prædicta fuerãt, & per legis sententiã ostendit domin⁹, quoniã lex quidem à patre verbum deum annunciat: Apostata autẽ Dei angelus, per illã destruitur vocẽ traductus qui sit, & victus à filio hominis seruãte Dei præceptũ. Quoniã enim initio homini suasit trãsgredi præceptum factoris, & ideo eum habuit in sua potestate, potestas autem eius est trãsgressio & apostasia, & hiis colligauit hominem, per hominem ipsum iterum oportebat victum eum cõtrario colligari iisdem vinculis quibus alligauit hominem, vt homo solutus reuertatur ad suum dominum, illa vincula relinquens, per quæ ipse fuerat alligat⁹, id est trãsgressionem. Illi⁹ enim colligatio, solutio facta est hominis, quoniã non potest aliquis intrare in domum fortis, & vasa ei⁹ diripere, nisi primũ ipsum fortẽ alligauerit. Cõtrario ergo in sermone eius qui omnia fecit Dei, traducens eum dominus, & subiiciens per præceptum, præceptum autem Dei lex, fugitiuum eum, & legis trãsgressorẽ & apostatã Dei ostendens, postea iam per verbum constãter eum colligauit, quasi suum fugitiuum, & diripuit eius vasa, id est eos qui ab eo detinebãtur homines, quibus ipse iniuste vtebatur.

batur. Et captiuus quidem ductus est iuste is, qui hominem iniuste captiuū duxerat: qui autē ante captiuus ductus fuerat homo, extractus est à possessoris potestate, secundum misericordiam Dei patris: qui miseratus est plasmati suo, & dedit salutē ei per verbū, id est per Christum reintegrans: vt experimento discat homo, quoniā nō à semetipso, sed donatione Dei accepit in corruptelam. Sic igitur manifeste ostendente domino, quoniam dominus verus, & vnus deus, qui à lege declaratus fuerat, quem enim lex præconauerat deum, hunc spūs ostēdit patrē, cui & seruire soli oportet discipulos Christi: & per eas quæ sunt in lege sententias aduersariū nostrū euacuāte, lex autē Demiurgum laudare deū, & ipsi solī seruire iubet nobis: iam nō oportet quærere alium patrem præter hunc aut super hunc, quoniā vnus de⁹ qui iustificat circuncisionē ex fide & præputium per fidem. Si enim alius quis erat super hunc perfectus pater, nequaquā per huius sermones & præcepta destruxisset satanam. Nec enim ignorātia per alteram potest dissolui ignorantiā, quēadmodū neq; per labē labes euacuari. Si igitur lex ex ignorātia & labe est, quomodo sententiæ quæ in ea sunt, diabolicā ignorantiā absoluere poterāt & fortem vincere? Neq; enim à minori, neq; ab æquali fortis vinci potest, sed ab eo qui plus potest. Plus autem potest super omnia verbum Dei, qui in lege quidem vociferatur, Audi Israël, dominus deus tuus, de⁹ vnus est, &, diliges dominū deum tuū ex tota anima tua, & hunc adorabis, & huic seruies. In euāgelio autē per has easdē sententias destruens apostasiā, & patris voce deuicit fortem, & legis præceptū suas sententias cōfitetur, dicens, Nō tentabis dominū deum tuum. Nec enim per alienā sed per propriā patris sui sententiā destruxit aduersarium, & fortem vicit. Nos autē solutos per ipsum præceptum docuit, esurientes quidē sustinere eā quæ à deo datur escā, in sublimitate autē positos vniuersi chrisma tis, vel operibus iustitiæ cōfidentes, vel ministrationis supereminētia adornatos, nequaquā extolli, neq; tētare deū, sed humilia sentire, & præ manu habere, Nō tentabis dominū deum tuum, quēadmodū & Apostolus docuit,

Non alta, ait, sentientes, sed humilibus cōsentientes. Nec diuitiis, nec gloria mūdi, neque præsenti phantasia capi, Scire autem quoniā dominū deū tuū adorare oportet, ipsi soli seruire, & nō credere ei, qui falso promisit ea quæ nō sunt sua, dicens, Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me. Ipse enim cōfitetur, quoniā adorare eum, & voluntatem eius facere, cadere est à gloria dei. Et quid aut suaue, aut bonum participare potest qui cecidit? Aut quid aliud sperare & expectare potest, qui talis est, nisi mortem? Ei enim qui cecidit, proxima mors est. Deinde nec illa itaq; quæ promisit præstabit: quomodo enim præstabit ei qui cecidit? Deinde quoniā dominatur hominibus, & ei ipsi deus, & nolente patre nostro qui est in cælis, neq; passer cadet in terrā. Illud igitur quod ait, hęc mihi tradita sunt, & cui volo do ea, vt in superbiā elatus ait. Neque enim cōditio sub eius potestate est, quandoquidem & ipse vnus de creaturis est. Neque ipse hominum regnum attribuet hominib⁹, sed secundum ordinationē Dei patris, & cætera queq;, & quæ sunt erga homines disponūtur. Domin⁹ aut ait, Quoniā diabolus mēdax est ab initio, & in veritate nō stetit. Si itaque mendax est, & non stans in veritate, videlicet nō verum dicebat, quoniā hæc omnia mihi tradita sunt, & cui volo, do ea, sed mēdaciū loquens. Assuetus enim erat iam ad seductionē hominum mentiri aduersus deum. Ab initio enim homini escam multā cum deus dedisset, ex vna autem tantū arbore præcepisset ne manducare, quēadmodum scriptura dicit dixisse deum ad Adā, Ab omni ligno quod est in paradiso escā manducabis, à ligno autē cognoscendi bonum & malū non manducabitis, qua autem die manducaueritis, morte moriemini, Ille autē mentiēs aduersus deū tētauit hominē, quemadmodū scriptura dicit dixisse serpentē mulieri, Quid itaque dixit deus? Ne māducaueritis ab omni ligno paradisi. Et cū illa traduxisset mendaciū, & simpliciter retulisset præceptū, in eo quod diceret, ab omni ligno paradisi māducabitis, à fructu autē ligni quod est in medio paradiso, dixit deus, ex eo nō manducabitis, neq; tetigeritis, ne moriamini: cū didicisset à muliere

præceptum

præceptum Dei, astutia vsus decepit eã denuo per falsiloquium, dicens, Nõ morte moriemini. Sciebat enim deus, quoniã qua die mãducaueritis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij, sciẽtes bonũ & malũ. Primo quidem in Dei paradiso disputat de Deo, quasi absente eo, magnitudinẽ enim ignorabat Dei: post deinde ab ipsa discens dixisse dominũ, morituros eos si gustassent de prædicto ligno, tertio mendaciũ loquens dixit, Nõ morte moriemini. Sed quoniã deus verax est, mendax autem serpens, de effectu ostensum est, morte subsecuta eos qui mãducauerunt: simul enim cũ esca & mortem adscierunt, quoniã inobediẽtes mãducabãt. Inobedientia autem Dei morte infert, propter hoc ex eo traditi sunt ei, debitores mortis effecti. In ipsa itaque die mortui sunt, in qua manducauerunt, & debitores facti sunt mortis, quoniã cõditiõis dies vn⁹, Fact⁹ est enim, inquit, vespere & mane dies vn⁹. In ipsa autem hac die mãducauerũt, in ipsa autẽ & mortui sunt. Secundũ autẽ circulum & cursum dierũ, secundũ quẽ alia quidem prima, alia autem secunda, & alia tertia vocatur, si quis velit diligenter discere qua die ex septem mortu⁹ est Adã, inueniet ex domini dispositione. Recapitulãs enim vniuersum hominem in se ab initio vsq; ad finem, recapitulatus est & mortem ei⁹. manifestũ est itaq; quoniã in illa die mortem sustinuit domin⁹, obediens patri, in qua mortuus est Adã, inobediens Deo, In qua aũt mortuus est, in ipsa & mãducauit. Dixit enim de⁹, In qua die mãducabitis ex eo, morte moriemini. Hunc itaq; diem recapitulãs in semetipsum domin⁹, venit ad passionẽ pridie ante sabbatum, quæ est sexta cõditionis dies, in qua homo plasmatus est, secundã plasmationem eã quæ est à morte, per suã passionem donans. Quidã autem rursus in millesimum annum reuocãt mortem Adæ. Quoniã enim dies domini sicut mille anni, nõ superposuit autem mille annos, sed intra eos mortuus est, trãsgressionis adimplens sententiã. Siue ergo secundum inobedientiam quę est mors, siue quod exinde traditi sint, & facti sunt debitores mortis, siue secundum vnũ & eundem diem, in quo manducauerunt & mortui sunt, quoniam

sexto ab orbe condito die peccauit Adã

vna cõditionis dies, siue secundũ hunc circulum dierũ, quia in ipsa mortui in qua & manducauerunt, hoc est parasceue, quę dicitur cœna pura, id est, sexta feria, quã & dominus ostẽdit passus in ea, siue secundum quod nõ sit supergressus mille annos, sed in ipsis mortuos sit: secundum omnia ergo quę significãtur, deus quidem verax, mortui enim sunt qui gustauerunt de ligno, serpẽs autem mendax ostensus est, & homicida, sicut dominus ait de eo. Quoniã ab initio homicida est, & in veritate nõ stetit. Sicut ergo in principio mentitus est, ita & in fine mentiebatur, dicens, Nõ enim ipse determinauit huius seculi regna, sed de⁹. Regis enim cor in manu Dei. Et per Salomonẽ aute ait verbũ, Per me reges regnant, & potestates tenẽt iustitiam. Per me principes exaltantur, & tyranni terræ. Et Paul⁹ apostolus hoc ipsum ait, Omnibus potestatibus sublimiorib⁹ subiecti estote, nõ est enim potestas nisi à Deo. Quæ autẽ sunt, à deo dispositę sunt. Et iterũ de ipsis ait, Non enim sine causa gladium portat, Dei enim minister est, vindex in irã ei qui male operatur. Quoniã hæc autẽ nõ de angelicis potestatibus, nec de inuisibilibus principibus dixit, quomodo quidam audẽt exponere, sed de hiis, quæ sunt secundum homines potestates, ait, Propter hæc enim & tributa præstatis, ministri enim dei sunt in hoc ipsum seruientes. Hoc aute & dominus cõfirmauit nõ faciẽs quidẽ quod à diabolo suadebatur, tributorũ autẽ exactoribus iubens pro se, & pro Petro dare tributũ. Quoniã ministri Dei sunt, in hoc ipsum deseruientes. Quoniã enim ãbsistens à Deo homo, in tantũ efferauit, vt etiam cõsanguineũ, hostem sibi putaret, & in omni inquietudine, & homicidio, & auaritia sine timore versaretur, imposuit illi de⁹ humanũ timorẽ, nõ enim cognoscebãt timorem domini, vt potestati hominũ subiecti, & lege eorũ astricti aliquid assequãtur iustitiæ, & moderẽtur ad inuicẽ in manifesto propositũ gladiũ timentes, sicut apostolus ait: Nõ enim sine causa gladiũ portat, Dei enim minister est, vindex in irã ei, qui male operatur. Et propter hoc & ipsi magistrat⁹ indumẽtũ iustitiæ leges habẽtes, quæcũq; iuste & legitime fecerint, de hiis nõ interroga-

Universidad de Deusto Biblioteca

buntur, neq; pœnas dabunt. Quæcunq; autem ad euersionem iusti inique & impie cõtra legẽ & more Tyrãnico exercuerunt, in hiis & peribunt iusto iudicio Dei, ad oẽs æqualiter perueniente, & in nullo deficiẽte. Ad vtilitatẽ ergo gentiliũ terrenũ regnũ positũ est à Deo, sed nõ à diabolo, qui nunquàm omnino quiet⁹ est, imò qui nec ipsas quidẽ gentes vult in trãquillo agere, vt timentes regnum humanũ, nõ se alterutrum homines vice piscium cõsumãt, sed per legũ positiones repercutiãt multiplicem gentilium iniustitiã. Et secũdum hoc ministri Dei sunt, qui tributa exigunt à nobis, in hoc ipsum seruientes quæ sunt potestates, à Deo ordinatæ sunt. Manifestum est, quoniã mentitur diabol⁹ dicens, Mihi tradita sunt, & cui volo, do ea, Cui⁹ enim iussu homines nascuntur, hui⁹ iussu & reges cõstituũtur, apti hiis qui in illo tẽpore ab ipsis regnãtur. Quidã enim illorũ ad correctionem & vtilitatẽ subiectorũ dãtur, & cõseruationẽ iustitiæ. Quidã aũt ad timorem, & pœnã, & increpationem. Quidã aũt ad illusionem & cõtumeliã, & superbiã quemadmodũ & digni sunt Dei iusto iudicio, sicut prædixim⁹, in õnibus æqualiter superueniente. Diabol⁹ autem quippe Apostata existens angel⁹, hoc tãtum potest, quod egit in principio, seducere & abstrahere mentem hominis ad trãsgredienda pręcepta Dei, & paulatim obseruare corda eorum cõatur seruire ei, ad obliuiscendũ quidem verum deum, ipsum autem quasi deum adorare. Quemadmodum autem si quis apostata regionẽ aliquã hostiliter capiens, perturbet eos, qui in ea sunt, vt regis gloriã sibi vindicet apud ignorãtes, quod apostata & latro sit, Sic etiã diabolus cum sit vnus ex angelis hiis, qui super spiritũ aëris præpositi sunt, quemadmodum Paulus apostol⁹ in ea quæ est ad Ephesios manifestauit, inuidens homini, apostata à diuina factus est lege. Inuidia enim aliena est à Deo. Et quoniã per hominem traducta est apostasia ei⁹, & examinatio sententiæ ei⁹ homo factus est, adhuc magis magísq; semetipsum cõtrarium cõstituit homini, inuidens vitæ ei⁹, & in sua potestate apostatica volens cõcludere eum. Omniũ autem artifex verbũ Dei per hominem vincens eũ, & apostatam

statã ostendens, è cõtrario subiecit eũ homini. Ecce, dicens, do vobis potestatẽ calcãdi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, vt quemadmodum dominat⁹ est homini per apostasiã, sic iterũ per hominem recurrentem ad deum euacuetur apostasia eius. Et nõ tãtum per ea quæ dicta sunt, sed per ea quæ erunt sub Antichristo ostenditur, quoniã existens apostata & latro, quasi deus vult adorari, & eũ sit seruus, re regem se vult pręconari. Ille enim omnẽ suscipiens diaboli virtutem, veniet non quasi rex iustus, nec quasi in subiectione Dei legitim⁹: sed impi⁹ & iniust⁹, & sine lege quasi apostata, & iniquus & homicida quasi latro, diabolicã apostasiã in se recapitulãs, & idola quidem seponẽs ad suadendũ quod ipse sit deus, se aũt extollens vnũ idolũ, habens in semetipsum reliquorũ idolorũ varium errorem, vt hij qui per multas dominatiões adorãt diabolum, hij per hoc vnũ idolum seruiãt ipsi: de quo apostolus in epistola quæ est ad Thessalonicenses secunda ait sic, Quoniã nisi venerit abscessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollit se super omne quod dicitur de⁹, aut colitur: ita vt in templo Dei sedeat, ostendens semetipsum tanquã sit de⁹. Manifeste igitur apostol⁹ ostendit aduentum eius, & quoniã extollitur super omne quod dicitur deus, vel quod colitur super omne idolũ. Hij enim sunt qui dicuntur quidem ab hominibus, non sunt autem, dij. Et quoniã ipse se tyrãnico more conabitur ostendere deũ, super hęc aũt manifestauit & illud quod à nobis per multa ostensum est, quoniã Hierosolymis templum per dispositionem veri dei factum est. Ipse enim apostolus ex sua persona diffinitiue templum illud dixit Dei. Ostendim⁹ autem & in tertio libro, nullum ab apostolis ex sua persona deũ appellari, nisi eum qui vere sit de⁹, patrem domini nostri, cui⁹ iussu hoc quod est in Hierosolymis factum est templum, ob eas causas quæ à nobis dictæ sunt: in quo aduersarius sedebit, tentãs semetipsum Christum ostendere, sicut & dominus ait, Cum autem videritis abominationem desolationis, quæ dicta per Danielem prophetã, stãtem in loco sancto, qui legit

intelligat. Tunc qui in Iudæa sunt fugiãt in montes,& qui in tecto est,nõ descendat tollere quicquã de domo. Erit enim tunc pressura magna, qualis nõ est facta ab initio seculi vsq; nunc,sed neq; fiet. Daniel autem nouissimi regni finem respiciés,id est nouissimos decem reges,in quos diuideretur regnum illorum,super quos filius perditionis veniet, cornua dicit decem nasci bestiæ, & alterum cornu pusillum nasci in medio ipsorũ, & tria cornua de prioribus eradicare à facie eius. Et ecce, inquit,oculi quasi oculi hominis in cornu hoc, & os loquens magna,& aspectus eius maior reliquis videbatur,& cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & valebat aduersus eos,quoadusq; venit vetustus dierũ,& iudicium dedit sanctus altissimi Dei & tempus præuenit,& regnũ obtinuerunt sancti. Postea in exolutiõe visionũ dictum est ei. Bestia quarta, regnũ quartũ erit in terra,quod eminebit super reliqua regna & maducabit omnẽ terram,& cõculcabit eam,& concidet, de decem cornibus eius,decem reges exurgent: & post eos surget alius,qui superabit alios õnes, qui ante eũ fuerunt, & reges tres deminorabit,& verba aduersus altissimũ deũ loquetur,& sanctos altissimi Dei conteret,& cogitabit demutare tẽpora & legem: & dabitur in manu ei⁹ vsq; ad tẽpus temporum & dimidium tempus,hoc est triennium & sex menses,in quibus veniens regnabit super terram. De quo iterũ & apostolus Paulus in secunda ad Thessalonicenses simul & causam aduẽtus ei⁹ annũciãs sic ait, Et tũc reuelabitur iniquus, quẽ dominus Iesus interficiet spũ oris sui, & destruet præsentia aduentus sui,cuius est aduẽtus secundũ operationẽ Satanæ,in omni virtute,& signis,& portẽtis mendaciorũ, & omni seductione malitiæ pereũtibus, pro eo quod dilectionẽ veritatis nõ receperunt, vt salui fierent. Et ideo mittit eis deus operationẽ erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes,qui nõ crediderunt veritati, sed cõsenserunt iniquitati. Et dominus autẽ hoc idẽ nõ credentibus sibi dicebat,Ego veni in nomine patris mei,& nõ recepistis me. Cũ alius autẽ venerit in nomine suo illũ recipietis,aliũ dicens Antichristũ, quoniã alienus est à domino

domino: & ipse est iniquus iudex,qui à domino dictus est,quoniam deũ nõ timebat,neq; hominẽ reuerebatur ad quẽ fugit vidua oblita Dei,id est,terrena Hierusalẽ, ad vlciscendũ de inimico,quod & faciet in tẽpore regni sui: trãsferet regnũ in eam,& in tẽplo Dei sedebit,sedu cens eos qui adorant eũ quasi ipse sit Christus. Quapropter ait Daniel iterũ,& sanctum desolabitur. Et datum est in sacrificiũ peccatũ,& proiecta est in terra iustitia, & fecit,& prospere cesit. Gabriel angelus exoluẽs eius visionẽ de hoc ipso dicebat. Et in nouissimo regni ipsorũ exurget rex improbus facie valde,& intelligẽs quæstiones,& valida virtus eius,& ammirabilis, & corrumpit,& dirigit,& faciet,& exterminabit fortes, & populum sanctum,& iugũ torquis ei⁹. dirigetur dolus in manu eius,in corde suo exaltabitur,& dolo disperdet multos,& ad perditionẽ multorum stabit, & quomodo vna manu cõteret. Deinde & tempus tyrannidis eius significat,in quo tempore fugabũtur sancti,qui purum sacrificiũ offerũt Deo. Et in dimidio hebdomadis,ait,tolletur sacrificiũ & leuatio,& in tẽplo abominatio desolationis & vsq; ad cõsummationẽ tẽporis cõsummatio dabitur super desolationẽ. Dimidiũ autẽ hebdomadis, tres sunt anni,& mẽses sex: ex quibus õnibus nõ tantũ quę sunt Apostasiæ manifestantur,& quæ sunt eius qui in se recapitulatur omnẽ diabolicũ erroré,sed & quoniã vnus & idẽm pater deus qui à prophetis annunciatus est,à Christo autem manifestat⁹. Si enim quæ à Daniele propheta sunt dicta de fine domin⁹ cõprobauit, Cũ videritis dicens,abominationẽ desolationis,quæ dicta est per Danielem prophetã: Danieli autẽ angelus Gabriel exolutionem visionũ fecit, Hic autẽ est archangelus Demiurgi,& hic idem Mariæ euangelizauit manifestum aduentũ,& incarnationẽ Christi: Vn⁹ & idem de⁹ manifestissime ostenditur,qui prophetas misit,& filiũ præmisit,& nos vocauit in agnitionẽ suã. Manifestius adhuc etiã de nouissimo tempore,& de his qui sunt in eo decem regib⁹,in quos diuidetur quod nunc regnat imperium,significauit Ioannes domini discipulus in Apocalypsi,edisserẽs quæ fuerint decẽ cornua quæ à Daniele

uisa sunt, dicens, sic dictũ esse sibi, Decem cornua quæ vidisti decem reges sunt, qui regnũ nõ acceperunt, sed potestatem quasi reges vna hora accipient. Cũ bestia hij vnã sententiã habent, & virtutẽ & potestatem suã bestię dãt. Hij cũ agno pugnabunt, & agn⁹ vincet eos, quoniã dominus dominorũ est, & rex regũ. Manifestũ est itaq; quoniã ex hiis tres interficiet ille qui vẽturus est, & reli qui subiiciũtur ei, & ipse octauus in eis, & vastabũt Babylonem, & cõburent eã igni, & dabũt regnum suũ bestiæ, & effugabunt ecclesiã. Post deinde ab aduentu domini nostri destruentur. Quoniã enim oportet diuidi regnũ, & sic deperire sicut dominus ait, Omne regnum diuisum in se desolabitur, & omnis ciuitas vel dom⁹ diuisa in se nõ stabit: Diuidi igitur & regnũ & ciuitatẽ & domũ oportet in decem, & ꝓpterea iã partitionem, & diuisionẽ præfigurauit & diligenter Daniel finem quarti regni digitos ait pedum esse imaginis, quæ à Nabucho donosor visa est, in quos venit lapis sine manibus præcisus, & quẽadmodũ ipse ait, Pedis pars quidem aliqua ferrea, & pars aliqua fictilis, quoadsuq; abscisus est lapis sine manibus, & percussit imaginẽ in pedes ferreos, & fictiles, & cõminuet eos vsq; ad finem. Post deinde in exolutione ait, Et quoniã vidisti pedes, & digitos partẽ quidẽ fictilem, partẽ aũt ferreã, regnũ diuisum erit, & radix ferrea erit in eo, quẽadmodũ vidisti ferrũ cõmixtũ testę, & digiti pedũ pars quidẽ aliqua ferrea, pars aũt aliqua fictilis. Ergo decẽ digiti pedũ, hij sunt decem reges in quibus diuiditur regnũ, ex quibus quidã quidem fortes & agiles, siue efficaces, alij autẽ pigri & inutiles erunt, & nõ cõsentient quẽadmodum Daniel ait, Pars regni erit fortis, & ab ipsa parte erit minuta, quoniã vidisti ferrũ cõmixtum testæ, cõmixtiones erunt in semine hominũ, & nõ erunt adiuncti inuicẽ, quẽadmodum ferrum nõ cõmiscetur cum testa. Et quoniã finis fiet, inquit. Et in dieb⁹ regũ illorũ excitabit de⁹ cæli regnum, quod in æternũ nõ corrũpetur, & regnũ ei⁹ alteri populo nõ relinq̃tur. Cõminuet & ventilabit omnia regna, & ipsum exaltabitur in æternũ. Quemadmodũ vidisti, quoniã de mõte præcisus est lapis sine manibus, & comminuit

minuit testã, ferrum & æramentum & argentum & aurum. De⁹ magnus significauit regi quæ futura sunt post hæc, & verum est somniũ, & fidelis interpretatio ei⁹. Si ergo deus magnus significauit per Danielem futura, & per filium cõfirmauit, & Christ⁹ est lapis qui præcis⁹ est sine manib⁹, qui destruet tẽporalia regna, & æternũ inducit, quæ est iustorum resurrectio, Resuscitabit, ait, deus cæli regnum, quod in æternum nunquã corrumpetur: Cõfutati resipiscant qui Demiurgum respuunt, & non cõsentiunt ab eo patre præmissos prophetas, à quo & dominus venit, sed asseuerãt ex differentibus virtutibus factas esse prophetias. Quæ enim à Demiurgo prædicta sunt similiter per omnes prophetas, hęc Christ⁹ in fine perfecit, ministrãs patris sui voluntati, & adimplẽs secũdũ humanũ gen⁹ dispositiones. Qui ergo blasphemãt Demiurgũ, vel ipsis verbis & manifeste quemadmodum qui à Marcione sunt, vel secundũ euersionẽ sententiæ qui à Valentino sunt, & omnes qui falso dicuntur esse gnostici, organa satanæ ab omnib⁹ deum colẽtibus cognoscantur esse, per quos satanas nunc & non ante ausus est maledicere Deo, qui ignem æternum præparauit omni apostasiæ. Nam ipse per semetipsum nude nõ audebat blasphemare suum dominum, quemadmodum & initio per serpentem seduxit hominem, quasi latens deum. Bene Iustinus dixit, quoniã ante domini aduentum, nunquàm ausus est satanas blasphemare deũ, quippe nondum sciens suã dãnationem. Quoniã & in parabolis, & allegoriis, & ꝓphetis de eo sic dictum est. Post autem aduentum domini ex sermonibus Christi & apostolorum eius discens manifeste, quoniã ignis æternus ei præparatus est ex sua voluntate abscedenti à Deo, & omnibus qui sine pœnitentia perseuerant in apostasia, per huiusmodi homines blasphemãt eum deum, qui iudicium importet: qua sententia condemnatus & peccatum suæ apostasiæ cõditori suo imputat, & non suæ voluntati & sententiæ: quemadmodum & qui supergrediuntur leges & postea pœnas dãt, queruntur de legislatoribus, sed non de semetipsis. Sic autem & diabolico spiritu pleni innumeras accusationes inferunt factori

nostro, cum & spiritu vitæ nobis donauerit, & legem omnibus aptam posuerit, & nolunt iustum esse iudicium Dei. Quapropter & alterum quendam excogitant patrem, neque curantem neque prouidentem eorum quæ sunt erga nos aut etiam consentientem omnibus peccatis. Si enim non iudicat pater, aut nō pertinet ad eum, aut consentit his, quæ fiunt omnibus, & non iudicat, omnes in æquo erunt: Si in eodem dinumerabūtur statu, superuacuus ergo erit aduentus Christi, & contrarius in eo quod non iudicet.

V Enit enim diuidere hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem, & nurum aduersus socrum, & cum deo sint in eodem lecto, vnum assumere, & alterum relinquere, ad finem iubere messoribus colligere primum zizania, & fasciculos alligare, & cōburere igni inextinguibili, triticum autē colligere in horreū: & agnos quidē vocare in præparatū regnū, hædos autem in æternum ignē mittere, qui præparatus est patre eius, diabolo & angelis eius. Et quid enim verbū venit in ruinam & in resurrectionem multorū, In ruinam quidem nō credentiū ei, quibus & maiorē dānationem quàm Sodomorū & Gomorrhæ in iudicio cōminatus, In resurreœionē autem credentium, & facientium voluntatem patris eius qui est in cælis. Si ergo aduentus filij super omnes quidem similiter aduenit, iudicialis autem & discretor credentium, & non credentium, quoniam ex sua sententia credentes faciūt eius voluntatem, & ex sua sententia in dicto audientes non accedunt ad eius doctrinam: manifestum quoniam & pater eius omnes quidem similiter fecit propriam sententiam vnumquemque habentem & sensum similiter: respicit autem omnia, & prouidet omnibus, solem suum oriri faciens super bonos & malos, & pluens super iustos & iniustos. Et quicunque ergo eum custodiunt dilectionem suā, his præstat communionem. Cōmunio autem Dei vita, & lumen, & fruitio eorum quæ sunt apud eum bonorum. Quicunq; autem absistunt secundum sententiam suam ab eo, his eā quæ electa est ab ipsis separationē inducit. Separatio autem dei

dei mors, & separatio lucis tenebræ, & separatio dei amissio omnium quæ sunt apud deum bonorum. Qui ergo per apostasiam amiserunt quæ prædicta sunt, quippe desolati ab hominib⁹ bonis, in omni pœna cōuersantur, deo quidē principaliter nō à semetipso eos puniēte, psequente autem eos pœna, quoniā sunt desolati ab omni bono. A Eterna autem & sine fine sunt à deo bona, & propter hoc & amissio eorū æterna & sine fine est. Quemadmodum in immēso lumine qui excæcauerunt semetipsos, vel ab aliis excæcati sunt, semper priuati sunt iucunditate luminis, non quod lumen pœnam ei inferat cæcitatis, sed quod ipsa cęcitas superinducat eis calamitatem. Et propter hoc dominus dicebat: Qui credit in me, nō iudicatur, id est, nō separatur à deo, adunitus est enim per fidem deo, Qui autem nō credit, ait, iam iudicatus est, quoniam non crediderit in nomine vnigeniti filij dei, id est, separauit semetipso à deo voluntaria sententia. Hoc est enim iudicium, quoniā lumē venit in hūc mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Omnis enim qui male agit, odit lucem, & nō veniet ad lumen, ne traducantur opera. Qui autē facit veritatem veni ad lumē, vt manifestentur opera eius, quoniam in deo est operatus. Quoniam igitur in hoc mūdo quidā quidem accurrunt lumini, & per fidem vniunt se deo, alij autē absistūt à lumine, & separāt seipsos à deo:

V Enit verbum dei omnibus aptā habitationem inferens, his quidē qui in lumine sunt vt fruātur eo, & hiis quæ in eo sunt bonis: hiis autem qui in tenebris sunt, vt participetur eis calamitas quæ in eis est. & propter hoc ait, hos quidem qui sunt ad dexteram vocari in regnum patris: illos autem qui sunt à sinistra in ęternum ignē missurū. Semetipsos enim omnibus priuauerunt bonis, & ideo apostolus ait, Pro eo quod dilectionem dei nō receperunt vt salui fierent, & ideo mittet eis deus operationē erroris, vt credant mēdacio, vt iudicētur omnes qui nō crediderunt veritati, sed cōsenserunt iniquitati. Illo enim veniēte & sua sententia apostasiā recapitulante in semetipsum: & sua voluntate & arbitrio operante quæcunq; operabitur: & in

templo

tẽplo dei ſedente vt ſicut Chriſtũ adorent illũ qui ſeducuntur ab illo, quapropter & iuſte in ſtagnum proiicientur ignis. Deo autem ſecundũ ſuam prouidentiam præſciente omnia, & apto tempore eum qui talis futurus erat immittente vt credant falſo, & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Cuius aduentum Ioannes in Apocalypſi ſignificauit ita, Et beſtia quam videram ſimilis erat pardo, & pedes eius quaſi vrſi, os eius quaſi os Leonis, & dedit ei Draco virtutem ſuã, & thronum ſuum, & poteſtaté magnã, & vnum ex capitibus eius quaſi occiſum in morté, & plaga mortis eius curata eſt, & admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiã, & adorauerunt Draconem, quoniã dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam, dicẽtes, quis ſimilis beſtiæ illi. & quis poteſt regnare cum ipſa, & datum eſt ei os loquens magna & blaſphemiã, & data eſt ei poteſtas menſibus xl. & duo & aperuit os ſuũ blaſphemum aduerſus deum blaſphemare nomẽ eius & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitãt, & data eſt ei poteſtas ſuper omnem tribum, & populum, & linguã, & gentem, & adorauerunt eam omnes qui habitant ſuper terrã, cuius nõ eſt ſcriptum nomẽ in libro vitæ agni occiſi à cõſtitutione mundi. Si quis habet aures, audiat. Si quis in captiuitatem duxerit, & in captiuitatem ibit. Si quis gladio occiderit, oportet eum in gladio occidi. Hic eſt ſuſtinentia & fides ſanctorum. Poſt deinde & de armigero eius, quem & pſeudoprophetã vocat, loquebatur, inquit, quaſi Draco, & poteſtatem primæ beſtię omnẽ faciebat in conſpectu eius: & facit terrram & qui habitant in ea, vt adorent beſtiam primam cuius & curata eſt plaga mortis eius, & faciat ſigna magna, & vt ignem faciat de cælo deſcendere in terram in conſpectu hominum, & ſeducit inhabitantes ſuper terrã. Hoc nequis eũ diuina virtute putet ſigna facere, ſed magica operatione. Et non eſt mirandum ſi dæmoniis & apoſtaticis ſpiritibus miniſtrantibus ei, per eos faciat ſigna in quibus ſeducat habitantes ſuper terram. Et imaginem, ait, iubebit fieri beſtiæ, & ſpũm dabit imagini, vti & loquatur imago, & eos qui nõ adorauerint eã faciet occidi. Et

characterem autem ait in frõte & in manu dextra faciet dari, ne poſsit aliquis emere vel vendere, niſi qui habet characterem nominis beſtiæ vel numerum nominis eius, & eſſe numerum ſexcentos ſexaginta ſex, quod eſt, ſexies centeni, & deni ſexies, & ſingulares ſex. In recapitulationem vniuerſæ apoſtaſiæ eius quæ facta eſt in ſex millibus annorum. Quotquot enim diebus hic factus eſt mundus, tot & millenis annis conſummatur. Et propter hoc ait ſcriptura Geneſeos. Et conſummata ſunt cę lum & terra, & omnis ornatus eorum. Et conſummauit deus in die ſexto omnia opera ſua quæ fecit, & requieuit in die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis quæ fecit. Hoc autem eſt & antefactorum narratio, quemadmodũ facta ſunt, & futurorum prophetia. Eſt enim dies domini quaſi mille anni. In ſex autem diebus conſummata ſunt quæ facta ſunt, Manifeſtum eſt, quoniam conſummatio ipſorum ſextus milleſimꝰ annus eſt. Et ꝓpter hoc in omni tempore plaſmatus in initio homo per manus dei, id eſt, filij & ſpiritus, ſcit ſecundum imaginem & ſimilitudinem dei, paleis quidem abiectis, quæ ſunt apoſtaſia, frumento autem in aureum aſſumpto, quod eſt, hij qui ad deum fide fructificant: & propterea tribulatio neceſſaria eſt hiis qui ſaluantur quodammodo cõtriti, attenuati & cõſparſi per patiẽtiam verbo dei, & igniti apti ſint ad conuiuium regis. Quemadmodum quidã de noſtris dixit, ꝓpter martyrium in deum adiudicatus ad beſtias. Quoniam frumentum ſum Chriſti, & per dẽtes beſtiarum molor, vt mũdus panis dei inueniar. Cauſam autem reddidimus in hiis qui ſunt ante hũc libris, propter quos paſſus deus hæc ita fieri, oſtendimus quoniã omnia quę ſunt talia, pro eo qui ſaluatur homine facta ſunt, illud quod eſt ſui arbitrij, & ſuæ poteſtatis maturans ad immortalitatem, & aptabiliorem eum ad æternam ſubiectionem deo præparans. Et propter hoc cõditio inſumitur homini: nõ enim homo ꝓpter illã, ſed cõditio facta eſt ꝓpter hominem. Gentes autẽ & ipſæ non alleuarũt oculos ad cælum, neq; gratias egerunt factori ſuo, neq; lumen veritatis videre voluerũt, ſed ſicut mures cæci abſcõditi in ꝓfundo, Inſipientia eius te ſermo

Ignatius

vt ſtillicidiũ de cado,& ſicut momẽtũ ſtateræ,& ſicut nihil deputauit,in tãtum vtiles & aptibiles iuſtis, quantũ vtilitatis præſtat ſtipula ad tritici augmẽtum, & paleas eius in vſtionẽ ad operationẽ auri. Et ꝓpterea cum in fine repente hinc eccleſia aſſumitur,Erit, inquit,tribulatio qualis nõ eſt facta neq; fiet, Nouiſsimus enim agon iuſtorum in quo vincentes coronãtur incorruptelã. Et ꝓpter hoc in beſtia veniente recapitulatio fit vniuerſæ iniquitatis,& omnis doli,vt in ea cõfluẽs & cõcluſa omnis virtuts apoſtatica in caminum mittatur ignis. Congruenter autẽ & nomẽ eius habebit numerũ, Sexcentos ſexaginta ſex,recapitulans in ſemetipſo omnẽ quæ fuit ante diluuium malitiæ cõmixtionẽ, quæ facta eſt angelica apoſtaſia: Noë enim fui annorũ ſexcẽtorum, & diluuium aduenit terræ delẽs in reſurrectionẽ terræ ꝓpter nequiſsimã generationẽ quæ fuit temporibus Noë. Recapitulãs autem & omnẽ qui fuit à diluuio erroꝛẽ commentatorẽ Idolorũ,& ꝓphetarũ interfectionẽ,& ſucceſſionem iuſtorum. Illa enim quæ fuit à Nabuchodonoſor inſtituta imago, altitudinem quidẽ habuit cubitorũ ſexaginta,latitudinẽ autẽ ſex ꝓpter quæ & Ananias, & Azarias & Miſael nõ adorãtes eã in caminũ miſſi ſũt ignis per id qđ eis euenit ꝓphetãtes eã,quæ in finẽ futura eſt iuſtorũ ſuccenſio. Vniuerſa enim imago illa præfiguratio fuit huius aduentus, ab omnib⁹ omnino hominibus ipſum ſolum decernẽs adorari. Sexcenti itaq; anni Noë,ſub quo fuit diluuium, ꝓpter apoſtaſiã, & numerus cubitorũ imaginis, ꝓpter quã iuſti in caminum ignis miſsi ſunt, numerũ nominis ſignificat illi⁹ in quẽ recapitulatur ſex millium annorum omnis apoſtaſia, & iniuſtitia,& nequitia,& pſeudoprophetia, & dolus,propter quæ & diluuiũ ſuperueniet ignis. Hiis autem ſic ſe habentib⁹,& in omnib⁹ antiquis & ꝓbatiſsimis & veterib⁹ ſcripturis numero hoc poſito,& teſtimoniũ perhibẽtibus hiis qui facie ad faciẽ Ioannẽ viderũt, & ratione docentib⁹,quoniã numerus nominis beſtiæ ſecundum Græcorũ cõputationẽ per literas quæ in eo ſunt, ſexcentos habebit,& ſexaginta,& ſex,hoc eſt, decadas æquales hecatontaſin,& hecatontadas æquales monaſin: Numerus

rus enim qui digitos ſex ſimiliter cuſtoditus recapitulationes oſtendit vniuerſæ apoſtaſiæ eius quæ initio, & quæ mediis temporibus, & quæ in fine erit: Ignoro quomodo errauerunt quidã ſequẽtes idiotiſmum, & medium fruſtrantes numerũ nominis,quinquaginta numeros deducentes, pro ſex decadis vnã decadẽ volentes eſſe,Hoc autem arbitror ſcriptorum peccatum fuiſſe,vt ſolet fieri,quoniã& per literas numeri ponuntur, facile literã Græcã,quæ ſexaginta nuntiat numerum, in Iota Græcorum literã expãſam. Poſt deinde quidã ſine exquiſitione hoc acceperunt. Alij quidem ſimpliciter & idiotice vſurpauerunt denarium numerum, Quidã autem & per ignorantiã auſi ſunt & nomina exquirere, habentia falſum erroris numerum. Sed hiis quidem qui ſimpliciter,& ſine malitia hoc fecerunt,arbitramur veniã dari à deo,Quotquot autem ſecũdũ inanem gloriã ſtatuũt nomina,cõtinentia falſum numerũ,& quod à ſe fuerit aduentũ nomen definierint eſſe illius qui venturus eſt, nõ ſine damno tales exient, quippe qui & ſemetipſos,& credentes ſibi ſeduxerũt. Et primum quidem damnum eſt excidere à veritate,& quod nõ ſit arbitrari: poſt deinde apponenti vel auferenti de ſcriptura pœnã nõ modicã fore,in quã incidere neceſſe eſt eũ qui ſit talis. Subſequetur autem & aliud nõ quodlibet periculum eis, qui falſo præſumunt ſcire nomen ei⁹. Si enim aliud quidem hij putãt,aliud autem ille habens aduenier, facile ſeducentur ab eo,quaſi nec dum adſit ille quem caueri cõuenit. Oportet itaq; tales diſcere, & ad verũ recurrere nominis numerum,vt nõ in pſeudoprophetarum loco deputentur, Sed ſcientes firmum numerũ qui à ſcriptura annuntiatus eſt,id eſt,ſexcẽtorũ ſexaginta ſex,ſuſtineãt primum quidem diuiſionem regni in decem: poſt deinde illis regnãtib⁹,& incipiẽtib⁹ corrigere ſua negotia,& augere ſuum regnũ, qui de improuiſo aduenerit regnũ ſibi vindicãs,& terrebit prædictos,habẽs nomen cõtinens prædictum numerũ,hunc vere cognoſcere eſſe abominationem deſolationis. Hoc & apoſtolus ait, Cũ dixerint pax & munitio, tũc ſubitaneus illis ſuperueniet interitus. Hieremias autem nõ ſolum ſubitaneum eius aduentum,

I decem & ſexaginta.

aduentum, sed & tribum ex qua veniet manifestauit dicens: Ex Dan audiuimus vocé velocitatis equorum eiº, à voce hinnitus decursionis equorum eiº cõmouebitur tota terra, & veniet & manducabit terrã & plenitudinẽ eius, & ciuitatem & qui inhabitãt in ea: & ꝓpter hoc nõ annumeratur tribus hæc in Apocalypsi cũ hiis quæ saluantur. Certius ergo & sine periculo est sustinere adimpletionem ꝓphetiæ, quàm suspicari, & diuinari nomina quælibet, quando multa nomina inueniri possunt habentia prædictum numerum. Et nihilominus quidem erit hæc eadem quæstio. Si enim multa sunt quæ inueniuntur nomina habentia numerum hunc, quod ex ipsis portabit qui veniet quæritur. Quoniã autem nõ propter inopiã nominum habentium numerũ nominis eiº dicimus hæc, sed propter timorem erga deum, & zelum veritatis: euan enim nomen habet numerũ de quo quæritur, sed nihil de eo affirmamus, Sed & Latinos nomen sexcentos sexaginta sex numerum, & valde verisimile est, quoniam verisimũ regnum hoc habet vocabulũ. Latini enim sunt qui nunc regnant, sed nõ in hoc nos gloriabimur. Sed & Tἰtan prima syllaba per duas Græcas vocales ε & ι scripta omnium nominum quæ apud nos inueniuntur magis fide dignum est. Etenim prædictum numerum habet in se, & literarum etiã sex singulis syllabis ex ternis literis cõstantibus, & vetus & semotum: neque eorum regum qui secundum nos sunt, aliquis vocatus est Titan. Nanque eorum quæ publice adorantur idolorum apud Græcos, & barbaros habet vocabulũ, & diuinum putatur apud multos esse hoc nomẽ, vt etiã sol Titã vocetur, ab hiis qui nũc tenẽt: & ostentationẽ quãdam cõtinet vltionis, & vindictã inferentis, quod ille simulat se male tractatos vindicare. Tale aũt & antiquũ, & fide dignũ, & regale, magis autem & tyrannicum nomen. Cum igitur tantum suasionum habeat hoc nomen Titan, tamen habet verisimilitudinem vt ex multis colligamus ne forte Titan vocetur qui veniet: nos tamen nõ peclitabimur in eo, nec asseuerãtes pronuntiabimº, hoc eum nomen habiturũ, scientes quoniã si oporteret manifeste præsenti tempore præconari nomen eiº, per ipsum

Titan

ipsum vtiq; ęditum fuisset, qui & Apocalypsim viderat. Neq; enim ante multum temporis visum est, sed penè sub nostro seculo, ad finem Domitiani imperij. Hunc autem numerum nominis ostẽdit, vt caueamus illũ veniẽtem, scientes quis est. Nomẽ autem eiº tacuit, quoniam dignum nõ est præconari à spiritu sancto. Si enim præconatum ab eo fuisset, fortassis & in multum permaneret, Nunc autem quoniã fuit, & nõ est, & ascendit abyssо, & in perditionẽ vadit, quasi qui nõ sit, sic nec nomẽ eiº præconatum est: eiº enim quod nõ est nomẽ nõ præconatur. Cum autem vastauerit Antichristus hic omnia in hoc mundo, regnãs annis tribº & mensibus sex, & sederit in templo Hierosolymis, tunc veniet dominus de cælis in nubibus in gloria patris, illum quidem & obedientes ei in stagnum ignis mittens, adducens autẽ iustis regni tempora, hoc est requietionem septimã diem sanctificatã & restituens Abrahæ promissionem hæreditatis: in quo regno ait dominus multos ab oriente & occidente venientes recumbere cum Abrahã Isaac & Iacob, Quoniã autem quidã ex hiis qui putãtur recte credidisse, supergrediuntur ordinem promotionis iustorũ, & modos meditationis ad incorruptelam ignorant, hæreticos sensus in se habentes. Hæretici enim despicientes plasmationem dei, & nõ suscipientes salutem carnis suæ. Contemnentes autem & repromissionẽ dei, & totũ supergredientes deum sensu, simul atque mortui fuerint, dicunt se supergredi cælum, & demiurgũ, & ire ad matrẽ, vel ad eum qui ab ipsis affingitur patrẽ. Qui ergo vniuersam reprobãt resurrectionẽ, & quãtum in ipsis est auferunt eam de medio, quid mirum est, si nec ordinem resurrectionis sciunt, nolentes intelligere, quoniã si hæc ita essent quemadmodũ dicunt, ipse vtiq; dominus in quẽ se dicunt credere, non in tertia die fecisset resurrectionem, sed super crucem expirans confestim vtiq; abisset sursum relinquẽs corpus terræ. Nunc autẽ tribus diebº cõuersatus est vbi erãt mortui, quẽadmodum prophetia ait de eo: Commemoratus est dominus sanctorum mortuorum suorum, eorum qui ante dormierunt in terram stipulationis, & descẽdit ad eos, extrahere

extrahere eos, & saluare eos. Et ipse autem dominus: Quemadmodum, ait, Ionas in ventre ceti tres dies, & tres noctes mansit sic erit filius hominis in corde terræ. Sed & apostolus ait: Ascendit autem quid est, nisi quia & descendit in inferiora terræ? Hoc & Dauid in eum p̃phetãs dixit, Et eripuisti animã meã ex inferno inferiori. Resurgens autem tertia dei, & Mariæ quæ se prima vidit, & adorauit, dicebat: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum, sed vade ad discipulos, & dices eis, Ascẽdo ad patrem meum, & patrem vestrũ. Si ergo dominus legem mortuorum seruauit, vt fieret primogenitus à mortuis, & commoratus vsque in tertiã diem in inferioribus terræ, post deinde surgens in carne, vt etiam figuras clauorum ostẽnderet discipulis, sic ascendit ad patrem: quomodo nõ confundentur, qui dicunt inferos quidẽ esse hunc mundum qui sit secundũ nos, interiorem autem hominem ipsorum dereliquentem hic corpus, in supercæleſtem ascendere locum. Cũ enim dominus in medio vmbræ morris abierit, vbi animæ mortuorum erant, post deinde corporaliter resurrexit, & post resurrectionẽ assumptus est: manifestum est, quia & discipulorum eius, propter quos, & hæc operatus est dominus, animæ abibunt in inuisibilem locum definitum eis à deo, Et ibi vsque ad resurrectionem commorabuntur, sustinentes resurrectionem: post recipientes corpora & perfecte resurgentes, hoc est corporaliter, quemadmodum & dominus resurrexit, sic veniẽt ad cõspectum dei. Nemo est enim discipulus super magistrũ: perfectus autem omnis erit, sicut magister eius. Quomodo ergo magister noster nõ statim euolans abiit, sed substinẽs definitum à patre resurrectionis suæ tempus, quod & per Ionam manifestum est, post triduum resurgens assumptus est, Sic & nos sustinere debemus definitum à deo resurrectionis nostræ tempus, prænuntiatum à prophetis, & sic resurgentes assumi, quotquot domnus hoc dignos habuerit. Huius D. Irenæi operis Finis.

EXCVDEBAT ANTHONIVS IVRIANVS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

